

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਐਨ ਪਹਿਲਾ Ayan 1

Sri Gur Partap Suraj Granth

ਕ੍ਰਿਤ:

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ'

By

Bhai Santokh Singh 'Kavi Churamani'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ
ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ
੩੦੦ ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

Dedicated to 300th Martyrdom Anniversary of
Guru Gobind Singh ji's
Four Sahibzadas & Mata Gujri ji

ਵਲੋਂ: ਭਾਈ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

Bhai Baljinder Singh ji

© Baljinder Singh 16914 Lassen Street, Northridge, CA 91343 USA

ੴ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੴ

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਵਲੋਂ: ਸਿਰਜਕ 'ਈਸਰ ਮਾਈਕੋ ਮੀਡੀਆ'

ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ

ਵਲੋਂ: ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵਾ

(ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ)

ਸੰਦੇਸ਼

ਵਲੋਂ: ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੋ. (ਰੀਟਾਇਰਡ) ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
(ਐਕਸ ਫੈਲੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ)

ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ

ਕੀ-ਸਟ੍ਰੋਕ ਸੂਚੀ

ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ

ਐਨ ਪਹਿਲਾ

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸ੍ਰੋਤ ਉਸ ਕੌਮ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਉਹ ਕੌਮ ਫ਼ਖ਼ਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੌਮੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਅਜਿਹੇ ਸ੍ਰੋਤ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਭਾਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਨੀਮਤ ਸਮਝ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ੍ਰੋਤ ‘ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ’ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ’ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਹੈ। ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ’ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਮੁੱਲਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਅਦਭੁਤ ਵਿੱਦਵਤਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਵੀ ਹੈ। ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸ੍ਰੋਤ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੋਜੀ ਇਸਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਵਿੱਦਵਤਾ ਅਧੂਰੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਹਰਮਨਪਿਆਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਨਵੀਨਤਮ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਮੂਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣਾ, ਦਾਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਵਾਰਾਂ/ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਰਚ ਟੂਲ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣਾ; ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ‘ਨਾਭਾ’ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ‘ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਾਨਾਕਰ ਮਹਾਨਕੋਸ਼’, ਨਿਰਮਲਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ‘ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ’ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹਾਸਿਲ ਸੀ), ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ’ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ‘ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਡਿਜ਼ਿਟਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਪੜਾਅ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਈ. ਟੀ. ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ੧੨ ਰਾਸਾਂ, ੬ ਰੁਤਾਂ ਅਤੇ ੨ ਐਨ ਡਿਜ਼ਿਟਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਇਸ ਕੀਟ ਪਾਸੋਂ ਲਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਪੰਕਤੀ-ਛੇਦ ਅਤੇ ਪਦ-ਛੇਦ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਕੁ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਬੇਲੋੜੇ ਅਤੇ ਮਨਮੱਤ ਵਾਲੇ ਅੰਸ਼ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸਦੀ ਸੋਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੁੱਛ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ

ਲਈ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਰਤਨ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਯਾਯ, ਟਿੱਪਣੀਆਂ, ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਫੁੱਟਨੋਟ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨਾਲ ਕੋਈ ਛੇੜ ਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਤਤਕਰਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਸੂ ਤੱਕ ਸਿੱਧੀ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਆਸਾਨ ਲਿੰਕ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਨਾਲ ਹੀ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ.ਏ. (ਜੰਮੂ) ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ 'ਸੰਬੰਧ ਸੂਚਕ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ' (ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਸ਼) ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦਾਸ ਵਲੋਂ ਜਿੱਥੇ ਸ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਐਕਸ ਫੈਲੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵੀ ਦਾਸ ਰਿਣੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕ੍ਰਿਤੰਗ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ 'ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਿਜ ਕਰਮਸਰ' ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਾਗਿਰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ 'ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕ੍ਰੋ ਮੀਡੀਆ' ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਦਾਸ ਡਾ. ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਬਿੰਦ' (ਸੈਨ ਮਟੇਓ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ) ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ, ਆਪਣੇ ਡਾਕਟਰੀ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣਾ ਭਰਪੂਰ ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ।

ਮੰਜ਼ਿਲ ਹਾਲਾਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਅਜੇ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਰਚਨਾਵਲੀ, ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦੋਵੇਂ ਗੁਰਬਿਲਾਸ (ਪਾ: ੬ ਅਤੇ ਪਾ: ੧੦), ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ, ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ, ਸਿੱਖ ਰਹਿਤਨਾਮੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਹੋਰ ਮੂਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ... ਕਾਰਜ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਸੀਸ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਉੱਪਰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਵਲੋਂ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ, ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਜੋ ਕਿ ਹਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਲਾਈਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਹੁਣ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ਅਤੇ 'ਹਉ ਮੂਰਖ' ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਕਾਰੇ' ਲੱਗਿਆ ਰਹੇ:

ਪੂਰੀ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਡਰ ਘਾਟੇ ਦਾ, ਡਰ ਨਹੀਂ ਅੱਧੀ ਤਾਈਂ।

ਰੱਬਾ! ਪਿਆਰ ਮੇਰੇ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਪੂਰੀ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਦਾਸ

ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਮਸਰ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ

ਸਾਹਿਬੇ ਕਮਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ‘ਪਿਆਰੇ’ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ, ਜਿਹੜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ‘ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ’ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਚਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਵੇਕਲੇ ਤਰੀਕੇ ਦੁਆਰਾ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ਹੈ।

ਦਾਸ ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ, ਫਿਰ ‘ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕਰੋ ਮੀਡੀਆ’ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਰਚ ਟੂਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ‘ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ’ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ’ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਅਰਕਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਸੰਨ ੨੦੦੪ ਈ. ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਦਾ ਸਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ੫੦੦ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ੪੦੦ ਸਾਲਾ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ‘ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ’ ਟੀਕਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ੫੦੦ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ, ‘ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕਰੋ ਮੀਡੀਆ’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ੪੦੦ ਸਾਲਾ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਅਤੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤੰਗਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ‘ਗੁਰਮੁਖ ਹੰਸਾਂ’ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਉਪਮਾ ਦਾ ‘ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ‘ਮਹਾਨਕੋਸ਼’ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਘਾਲਣਾ ਉਪਰ ਸਿਰਫ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਤਰੀਕੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ, ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣੇ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਢੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ’ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ, ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ।

ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮੂਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਰਾਹੀਂ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਮਨੋਰਥ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ’ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪੁਰਸਾਰਥ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਾਲਾਘਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੨੧ ਜਨਵਰੀ ੨੦੦੫
ਰੰਧਾਵਾ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ।

ਸੰਦੇਸ਼

ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਸਥਾ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਵਰੋਸਾਇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਹਨ। ਚੇਤੰਨ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰੰਪਕ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੂਝ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕਰਕੇ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਾਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਟਨ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਅਜੋਕੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਹੀ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਖੋਜਕਾਰ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਨਵੀਨਤਮ ਸੂਚਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਬੜੇ ਤੀਬਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਇਸ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਲਈ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਘਾਟ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ ਜਿਸ ਸਦਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੋਖ ਤੇ ਅਪ੍ਰੋਖ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਡ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਡੀ. ਅਤੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਤੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰਨ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਅਧਿਐਨ-ਸਹਾਇਕ ਬਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਉਹ ਐੱਨਾ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਸਮਾਜ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੇਰੇ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਲਗਨ ਉਪਰ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕਰੋ ਮੀਡੀਆ’ ਦੇ ਨਵੀਨਤਮ ਸੰਸਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸਵੈਯੇ; ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ (੪ ਜਿਲਦਾਂ); ਸ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗਰੇਜੀ ਸਟੀਕ (੮ ਜਿਲਦਾਂ); ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ‘ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਨ’ (੧੦ ਜਿਲਦਾਂ); ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ‘ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼’ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਮੇਰਾ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋਸ਼’ (੨ ਜਿਲਦਾਂ) ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ’ (੧੪ ਜਿਲਦਾਂ) ਸਮੇਤ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਆਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤੁਕ ਦੀ ਭਾਲ ਲਈ ਸਰਚ ਇੰਜਨ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਜੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟੀਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਕ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਵੇਖਣੇ ਹੋਣ, ਅਜਿਹੀ ਸੁਵਿਧਾ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਅਥਵਾ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼’ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਢੂੰਡ ਸੀਮਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨੀ ਅਥਵਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਭਾਲ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨੂੰ

ਅਗਲੀਆਂ-ਪਿਛਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਸਮੇਤ ਵੱਖਰੇ ਵੀ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਵਡੇਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਅਨੁਸਰਨ ਕਰਨਯੋਗ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੋਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿਣ। ਸਾਡੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

ਪਟਿਆਲਾ
੨੮ ਜਨਵਰੀ, ੨੦੦੫

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੋ. (ਰੀਟਾਇਰਡ) ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
(ਐਕਸ ਫੈਲੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ)

ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ

ਐਨ ਪਹਿਲਾ

(ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਤਤਕਰਾ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ [ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ](#) ਉੱਪਰ ਕਲਿਕ ਕਰੋ ਜੀ)

<u>੧</u>	<u>੨</u>	<u>੩</u>	<u>੪</u>	<u>੫</u>	<u>੬</u>	<u>੭</u>	<u>੮</u>	<u>੯</u>	<u>੧੦</u>	<u>੧੧</u>
	<u>੧੨</u>	<u>੧੩</u>	<u>੧੪</u>	<u>੧੫</u>	<u>੧੬</u>	<u>੧੭</u>	<u>੧੮</u>	<u>੧੯</u>	<u>੨੦</u>	<u>੨੧</u>
	<u>੨੨</u>	<u>੨੩</u>	<u>੨੪</u>	<u>੨੫</u>	<u>੨੬</u>	<u>੨੭</u>	<u>੨੮</u>	<u>੨੯</u>	<u>੩੦</u>	<u>੩੧</u>
	<u>੩੨</u>	<u>੩੩</u>	<u>੩੪</u>	<u>੩੫</u>	<u>੩੬</u>	<u>੩੭</u>	<u>੩੮</u>	<u>੩੯</u>	<u>੪੦</u>	<u>੪੧</u>
	<u>੪੨</u>	<u>੪੩</u>	<u>੪੪</u>	<u>੪੫</u>	<u>੪੬</u>	<u>੪੭</u>	<u>੪੮</u>	<u>੪੯</u>	<u>੫੦</u>	<u>੫੧</u>

ਕੀ-ਸਟ੍ਰੋਕ ਸੂਚੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਫਾਂਟ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀ-ਸਟ੍ਰੋਕ ਦੀ ਸੂਚੀ

ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ	ਕ	ਖ	ਗ	ਘ	ਙ
A	a	e	s	h	k	K	g	G	Alt+ 249
ਚ	ਛ	ਜ	ਝ	ਞ	ਟ	ਠ	ਡ	ਢ	ਣ
c	C	j	J	Alt+ 248	t	T	f	F	N
ਤ	ਥ	ਦ	ਧ	ਨ	ਪ	ਫ	ਬ	ਭ	ਮ
q	Q	d	D	n	p	P	b	B	m
ਯ	ਰ	ਕ	ਵ	ੜ	ਸ਼	ਖ਼	ਗ਼	ਜ਼	ਫ਼
X	r	k	v	V	S	Alt+ 222	Alt+ 223	Z	Alt+ 227
ਲ਼	ਲ਼ੁੰ	ਜ਼	ੜ	ੜ	ਿ	ੀ	ੁ	ੁ	
Alt+ 253	L	Alt+ 206	Alt+ 236	w	W	i	I	u	Alt+ 252
=	=	-	`	ˆ	˜	˘	:	˙	˚
U	Alt+ 193	Alt+ 216	y	Y	o	O	x	M	Alt+ 251
˘	˘	˘	˘	˘	˘	˘	˘	˘	˘
z	Alt+ 196	Alt+ 180	Alt+ 180	H	Alt+ 231	Alt+ 195	Alt+ 156	Alt+ 205	R
-	.	˚							
Alt+ 216	Alt+ 230	Alt+ 218							

ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ

	<u>ਪਹਿਲਾ ਐਨ</u>
<u>੧</u>	੧. [ਇਸ੍ਰ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਮੰਗਲ] ੨. ਇਸ੍ਰ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ। ੩. ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ-ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ-ਮੰਗਲ। [ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰੂਪਕ ਦੀ ਵਜਾਖਯਾ] ੪. 'ਕਵੀ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।
<u>੨</u>	੨. [ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੀ ਬੰਸ। ਤੀਤਰ ਉਧਾਰ। ਘੁੰਘਣੀਆ ਸਿੰਘ]
<u>੩</u>	੩. [ਬੰਦਰ, ਬਰਗਾੜੀ, ਬਹਿਬਲ, ਸਿਉਰਾਵੀਂ; ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ]
<u>੪</u>	੪. [ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ]
<u>੫</u>	੫. [ਸਿਰੁਦੋਂ ਫੌਜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਢਿੱਲਵੀਂ ਕੌਲ ਪਾਸ]
<u>੬</u>	੬. [ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਠਾ, ਮਲੂਕਾ। ਇਕ ਦਿਵਾਨੇ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ]
<u>੭</u>	੭. [ਖਿਦਰਾਣੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਟੁਰਨਾ। ਜੁਗਰਾਜ ਜੱਟ]
<u>੮</u>	੮. [ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ। ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬਿਦਾਵਾ]
<u>੯</u>	੯. [ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਆਰੰਭਣਾ]
<u>੧੦</u>	੧੦. [ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਖਿਦਰਾਣੇ ਜੰਗ]
<u>੧੧</u>	੧੧. [ਮਾਈ ਭਾਗੋ। ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨਾ]
<u>੧੨</u>	੧੨. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ]
<u>੧੩</u>	੧੩. [ਮਾਈ ਭਾਗੋ। ਚਿਰਜੀਵੀ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ]
<u>੧੪</u>	੧੪. [ਖੇਸ ਦਾ ਭੇਸ। ਡੋਗਰਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਬਾਜੀਦਪੁਰ]
<u>੧੫</u>	੧੫. [ਘੋਗੜ ਉਧਾਰ। ਹੁਕਮ ਨਾਥ]
<u>੧੬</u>	੧੬. [ਕਾਂ, ਸਰਪ ਉਧਾਰ। ਬੈਰਾੜਾਂ ਨੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ]
<u>੧੭</u>	੧੭. [ਵੈਰਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ]
<u>੧੮</u>	੧੮. [ਬਹਿਮੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ। ਦਿਵਾਨੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼]
<u>੧੯</u>	੧੯. [ਸ੍ਰੇਤ ਸਰ। ਤਲਵੰਡੀ ਡੱਲੇ ਪਾਸ]
<u>੨੦</u>	੨੦. [ਡੱਲੇ ਪਾਸ ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਮਿਲੇ]
<u>੨੧</u>	੨੧. [ਚੱਬੇ ਦੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਰ। ਦਲਪਤ। ਦਜਾਲ ਦਾਸ। ਭਾਈ

	ਭਗਤੂ ਵੰਸ਼]
<u>੨੨</u>	੨੨. [ਗੋਦੜੀਆ ਸਿੰਘ। ਭਾਗੋ। ਡੱਲਾ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਪਰਵਾਨਾ]
<u>੨੩</u>	੨੩. [ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ। ਦਯਾਲ ਦਾਸ]
<u>੨੪</u>	੨੪. [ਬਠਿੰਡਿਓਂ ਕਾਣਾ ਦੇਉ ਕੱਢਣਾ]
<u>੨੫</u>	੨੫. [ਸੱਸੀ ਦਾ ਗੀਤ, ਬਠਿੰਡੇ ਦੀ ਕਥਾ। ਦਯਾਲ ਦਾਸ ਬਖਸ਼ਿਆ]
<u>੨੬</u>	੨੬. [ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਇਆ। ਤਾਪ ਹਟਾਇਆ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਖੇਡਾ ਦੇਖਿਆ]
<u>੨੭</u>	੨੭. [ਮੀਂਹ ਪਵਾਯਾ ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਾਯਾ। ਭਾਈ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ]
<u>੨੮</u>	੨੮. [ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜੰਗ ਸਿਖਾਇਆ। ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ]
<u>੨੯</u>	੨੯. [ਪਟਯਾਲਾ ਨਾਭਾ ਜੀਂਦ ਦੇ ਵਡਕੇ। ਬੰਗੋਹਰ। ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਵਰ]
<u>੩੦</u>	੩੦. [ਕਪੂਰੇ ਦੀ ਮੌਤ। ਧਰਤੀ ਸੱਚ ਤੇ ਖਲੋਤੀ ਹੈ]
<u>੩੧</u>	੩੧. [ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ]
<u>੩੨</u>	੩੨. [ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ। ਅਭੈ ਰਾਮ, ਦੀਵਾਨੇ ਨੱਸੇ]
<u>੩੩</u>	੩੩. [ਡੱਲੇ ਦਾ ਨੱਸਣਾ, ਨੌਹਰ ਦਾ ਜੋਤਸ਼ੀ]
<u>੩੪</u>	੩੪. [ਨੌਹਰ ਵਿਖੇ ਮਰੇ ਕਬੂਤਰ ਜਿਵਾਏ। ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼]
<u>੩੫</u>	੩੫. [ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨੱਸਣਾ]
<u>੩੬</u>	੩੬. [ਦਾਦੂ ਦੂਰੇ ਬਿਬੇਕ]
<u>੩੭</u>	੩੭. [ਦਾਦੂ ਦੂਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਵਲੋਂ ਭੰਡਾਰਾ। ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆਏ]
<u>੩੮</u>	੩੮. [ਸਫਰ। ਬਘੌਰ ਵਿਚ ਡੇਰਾ]
<u>੩੯</u>	੩੯. [ਬਘੌਰ ਵਿਖੇ ਜੰਗ]
<u>੪੦</u>	੪੦. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ]
<u>੪੧</u>	੪੧. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਦਾ ਜੰਗ]
<u>੪੨</u>	੪੨. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜਿੱਤ ਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ]
<u>੪੩</u>	੪੩. [ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਓਥੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ]
<u>੪੪</u>	੪੪. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। ਪਾਰਕ ਪੁੱਤ੍ਰ]
<u>੪੫</u>	੪੫. [ਮਥੁਰਾ, ਬੰਦਰ। ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਨਿਰਨਾ। ਆਗਰੇ ਪੁੱਜਣਾ]
<u>੪੬</u>	੪੬. [ਆਗਰੇ ਖਾਨਖਾਨਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ]
<u>੪੭</u>	੪੭. [ਨੌਨਿਧ ਖੱਤ੍ਰੀ। ਕੇਸ਼ (ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ, ਪਰਸਰਾਮ)]
<u>੪੮</u>	੪੮. [ਖਾਨ ਖਾਨਾ। ਸੱਯਦ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਉੱਤਰ]
<u>੪੯</u>	੪੯. [ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਮਤ। ਸਿੱਖ ਸੁਤਾ ਦਾ ਧਰਮ ਰੱਖਯਾ]

<u>੫੦</u>	੫੦. [ਤੀਰ ਚਲਾਉਣਾ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]
<u>੫੧</u>	੫੧. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਇਕਰਾਰ ਤੋਂ ਫਿਰਿਆ]

ਪਹਿਲਾ ਐਨ ਚਲਿਆ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ* ॥

ਅਥ ਪੂਰਬ ਐਨ⁺⁺ ਲਿਖਯਤੇ।

ਅਰਥ-ਹੁਣ ਪਹਿਲਾ ਐਨ (ਦਖਣਾਯਨ) ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

੧. [ਇਸ਼ੁ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਮੰਗਲ]

<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨

ਦੋਹਰਾ: ਦਯਾ ਦਯਾਨਿਧਿ ਕੀ ਭਈ, ਉੱਦਮ ਦਯਾ ਬਿਸਾਲ।

ਚਹਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਨ ਕੀਯੋ, ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਅਕਾਲ ॥੧॥

ਅਰਥ: (ਜੋ) ਗ੍ਰੰਥ (ਕਿ ਮੈਂ ਰਚਣਾਂ) ਚਾਹਿਆ ਸੀ, ਸੋ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਅਕਾਲ ਨੇ ਪੂਰਨ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਹੈ, (ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਰ) ਦਇਆ ਨਿਧਿ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੇ ਇਤਨਾ) ਵੱਡਾ ਉੱਦਮ ਬਖਸ਼ਿਆ।

੨. ਇਸ਼ੁ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ: ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਭੂਖਨ ਜੇ ਪੂਖਨ ਅਦੂਖਨ ਸੇ

ਤਿਮਰ ਕਲੂਖਨ ਪਖੰਡ ਛਪਿ ਤਾਰੇ ਹੈਂ।

ਪੀਰ ਸਿੱਧ ਧੀਰ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਗਹੀਰ ਗਨ

ਮਾਨ ਸੈਲ ਚਢੇ ਗੁਰੂ* ਨਾਨਕ ਉਤਾਰੇ ਹੈਂ।

*ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

*ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਵਯਾਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ਤੀਜੀ ਦਾ ਆਦਿ।

**ਐਨ=ਅਯਨ=ਪਥ, ਰਸਤਾ, ਭਾਵ, ਬਰਸ ਦਾ ਅੱਧ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉੱਤਰ ਰੁੱਖ ਤੇ ਦੱਖਣ ਰੁੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੀ ਚਾਲ ਮੂਜਬ ਗਿਣੀਂਦਾ ਹੈ। ਲਗਪਗ ੯-੧੦ ਪੋਹ ਤੋਂ ੯ ਯਾ ਦਸ ਹਾੜ ਤਕ ਉਤਰਾਯਣ ਤੇ ੯-੧੦ ਹਾੜ ਤੋਂ ੯-੧੦ ਪੋਹ ਤਕ ਦਖਣਾਯਨ। ਉਤਰਾਯਣ=ਮਕਰ ਤੋਂ ਮਿਥਨ ਤਕ ਛੇ ਰਾਸ਼ੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉਤਰ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਦਖਣਾਯਣ=ਕਰਕ ਤੋਂ ਧਨ ਤਕ ਛੇ ਰਾਸ਼ੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਤ੍ਰੀਕਾਂ ਮੂਜਬ ਸੂਰਜ ੨੨ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਰੁੱਖ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ੨੧ ਜੂਨ ਨੂੰ ਉੱਤਰੀ ਅਯਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨੧ ਜੂਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਸੂਰਜ ਦੱਖਣ ਦੀ ਗਤੀ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ੨੩ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਖਣੀ ਅਯਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਮ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦੋ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਯਨ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਮ 'ਦਫਣਾਯਨ ਤੇ ਉਤ੍ਰਾਯਨ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਐਨ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਦ ਉਤ੍ਰਾਯਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ 'ਪੂਰਬ ਐਨ' ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ 'ਦਖਣਾਯਨ' ਤੋਂ ਹੈ। [ਸੰਸ.:, ਅਯਨ=ਰਸਤਾ। ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਸਤਾ]। (ਦੇਖੋ=ਰੁਤ ੧, ਅੰਸੂ ੧, ਅੰਕ ੧੬ ਦੇ ਪਦਾਰਥ)।

*ਪਾ:-ਬਾਵੇ।

ਦੇਸ਼ਨਿ ਬਿਦੇਸ਼ ਫਿਰ ਜੰਬੂਦੀਪ ਦੀਪ ਸਮੁ
ਕੀਨੇ ਹੈਂ ਕਰੋਰੋਂ ਸਿੱਖ ਭਵਜਲ ਤਾਰੇ ਹੈਂ।
ਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰੇ ਭਾਰੇ, ਬਿਸੈ ਬਿਸ ਤਾਰੇ ਬਹੁ,
ਖੋਲਿ ਮੋਹ ਤਾਰੇ, ਬਾਦੀ ਬਾਦ ਕਰਤਾਰੇ ਹੈਂ ॥੨॥

ਪੂਖਨ=ਸੂਰਜ। ਕਲੂਖਨ=ਪਾਪ। ਧੀਰ=ਧੀਰਜੀ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ।
ਗਹੀਰ=ਡੂੰਘੇ, ਵੱਡੇ, ਸਮੁੰਦਰ, ਨਿਧਿ। ਸੈਲ=ਪਹਾੜ। ਟੀਲਾ।
ਉਤਾਰੇ ਹੈਂ=ਹੇਠਾਂ ਆਂਦੇ। ਮਨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਉਣਾ, ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਵਿਚ
ਲਜਾਉਣਾ ਹੈ।

ਤਾਰੇ ਹੈਂ=ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ, ਪਾਰ ਲਾਏ, ਉਧਾਰੇ।
ਬਿਸਤਾਰੇ=ਬਿਸ ਤਾਰੇ=ਵਿਖ+ਉਤਾਰੇ=ਜ਼ਹਿਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। (ਅ) ਬਿਸੈ ਬਿਸ
ਤਾਰੇ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ ਤਾਰ ਲਈ ਭਾਵ ਨਿਤਾਰ ਲਈ, ਦੂਰ ਕੀਤੀ।
ਤਾਰੇ=ਜੰਦ੍ਰੇ। ਮੋਹ ਦੇ ਜੰਦ੍ਰੇ ਖੁਹਲਣੇ=ਆਪਣੀ ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਮਗਨ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਦੇ ਮੋਹ
ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ਾਲ ਚਿੱਤੀ ਦੇ ਨਾਮ' ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਤਾਰੇ ਹੈਂ=ਤਾੜੇ ਹਨ। ਯੁਕਤੀ ਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਝਗੜਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਿਆਂ ਕੀਤਾ।
ਅਰਥ: ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਜੋ ਭੂਸ਼ਣ ਹਨ ਸੋ ਦੂਖਣ ਰਹਿਤ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ
ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ) ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ ਤੇ ਪਖੰਡ ਰੂਪੀ ਤਾਰੇ ਛਪ ਗਏ। (ਹਾਂ,
ਉਸ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪੀਰ ਤੇ ਸਿੱਧ ਜੋ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਨਿਧਿ ਸਨ (ਤੇ
ਜੋ) ਸਾਰੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਕਰਕੇ) ਮਾਨ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ (ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਤੇ
ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ) ਉਤਾਰ ਆਂਦੇ। (ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ) ਸ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ
ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਵਿਚ (ਆਪਣੀ ਜੰਤ ਲਾਕੇ) ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਵ ਦੀਵੇ
(ਨਾਲ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣ) ਸਮਾਨ ਜਗਾਕੇ ਸਿੱਖ (ਬਣਾਕੇ) ਭਉਜਲ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਹਨ।
ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਖ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਝਗੜਾਲੂਆਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸਾਂ (ਤਕ) ਕਰ (ਐਸਾ)
ਤਾੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜੰਦਰੇ ਖੁਹਲ ਦਿੱਤੇ, (ਹਾਂ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦਾ) ਭਾਰਾ ਜਸ ਸਾਰੇ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ ਓਹ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਹਾਯਕ ਹਨ ਸੋ ਮੇਰੇ ਬੀ
ਸਹਾਯਕ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਇਸ ਛੰਦ ਪਰ ਘਟਦਾ ਸਹੀ
ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।)

੩. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ-ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ-ਮੰਗਲ।
ਭਏ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਨੰਦਮਯ ਬਿਲੰਦ ਮਨ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ ਸਿਮਰ ਸੁਖ ਭਾਰੇ ਹੈਂ।
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਆਸ ਪੂਰੀ ਲਖਿ ਦਾਸ ਨਿਜ,
ਬਿਘਨ ਬਿਸ਼ਾਲ* ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨਿਵਾਰੇ ਹੈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਚੰਦ ਬੰਦਨੀਯ ਦੁੰਦ ਮੰਦ†
ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਦਾਰੇ ਹੈਂ।

*ਪਾ:-ਬਿਨਾਸ।

†ਪਾ:-ਦੁੰਦ ਪਦ।

ਨੌਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਿਪੂ ਦਾਹ
ਪੂਰੀ ਕੀਨਿ ਚਾਹ, ਜੋ⁺⁺ ਸਹਾਯਕ ਹਮਾਰੇ ਹੈਂ ॥੩॥

{ ਦੁੰਦ=ਕਸ਼ਟ। ਮੰਦ=ਮੰਦ ਕਰਨਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ਰਿਪੂ ਦਾਹ=ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ਕ। }

ਅਰਥ: ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਤੇ ਉੱਚੇ ਮਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ (ਮੇਰੇ ਸਹਾਈ¹) ਹੋਏ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਕੇ (ਮੈਂ) ਭਾਰੀ ਸੁਖ (ਪਾਏ) ਹਨ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ (ਮੇਰੀ) ਆਸ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਤੇ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ (ਮੇਰੇ) ਬੜੇ ਬੜੇ ਵਿਘਨ ਨਿਵਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਜੀ (ਮੇਰੇ) ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦ ਕਰਦੇ (ਰਹੇ) ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਤੇ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ (ਪਦਾਰਥ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵਲ ਮਹਾਂ) ਉਦਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ (ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਤੇ) ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ਕ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ (ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਣ ਦੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ) ਚਾਹ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਐਸੇ ਹਨ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿ) ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਹਾਯਕ (ਹਨ)।

ਦੋਹਰਾ: ਬਿੰਦ ਅਰਿੰਦਮ, ਕੰਦਿ ਸੁਖ, ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ।

ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ, ਦੇਹੁ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ॥੪॥

ਬਿੰਦ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਅਰਿੰਦਮ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਕਰਬੰਦਿਕੈ=ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

ਅਰਥ: (ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ) ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ) ਉੱਚਾ ਅਨੰਦ (ਪਰਮਾਨੰਦ) ਬਖਸ਼ੋ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰੂਪਕ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ]

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀਨਿ ਇਤਿਹਾਸ।

ਪੁਨ ਅਸ਼ਟਹੁੰ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰੇ ਰਚਿ ਕਰਿ ਦ੍ਰਾਦਸ਼ ਰਾਸਿ ॥੫॥

ਅਰਥ-ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ) ਇਤਿਹਾਸ (ਕਥਨ) ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਅੱਠਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ (ਇਤਿਹਾਸ) ਬਾਰਾਂ ਰਾਸਾਂ ਰਚਕੇ (ਵਰਣਨ) ਕੀਤੇ।

ਬਹੁਰ ਖਸ਼ਟਿ ਰੁਤਿ ਕੇ ਬਿਖੇ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ।

ਜਨਮ ਆਦਿ ਤੇ ਰਚਿ ਭਲੇ ਕਵਿਤਾ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੬॥

ਅਰਥ-ਫਿਰ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਸਮੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਲਾਸ ਜਨਮ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਰਹੀ ਕਥਾ ਅਬਿ ਸ਼ੇਸ਼ ਜੋ ਤਿਸ ਹਿਤ ਐਨ ਬਨਾਇ।

ਬਰਨੌਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਸਾਰਸੁਤੀ ਉਰ ਧਯਾਇ* ॥੭॥

⁺⁺ਪਾ:-ਤੇ, ਤੋਂ।

¹ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

^{*}ਇਹ ਦੋਹਾ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ੧੯੧੯ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ੧੯੧੨ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਜਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ-ਜੋ ਕਥਾ ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਐਨ ਬਣਾਕੇ (ਬਾਕੀ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰਦਾ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਰਾਇਕੇ।

ਦਛਣਾਇਨ ਉਤਰਾਇਨ ਸੰਮਤ ਕੇ ਦੁਇ ਐਨ।

ਇਤ ਉਤ ਸੂਰਜ ਹੋਨਿ ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਬੁਧਿ ਐਨ ॥੮॥

ਐਨ=ਅਯਨ। (ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੬ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ)।

ਐਨ=ਠੀਕ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹੂ-ਬਹੁ [ਅਃ, ਐਨ] (ਅ) ਘਰ।

ਬੁਧਿ ਐਨ=ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਬੁਧਿਮਾਨ।

ਅਰਥ: ਦਖਣਾਇਨ ਤੇ ਉਤਰਾਇਣ ਸਾਲ ਦੇ ਦੋ ਐਨ ਸੂਰਜ ਦੇ ਇਧਰ (ਦੱਖਣ ਰੁਖ) ਤੇ ਉਧਰ (ਉੱਤਰ ਰੁਖ) ਹੋਣ ਤੇ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਕਥਯੋ, ਇਹੀ ਨਾਮ ਧਰਿ ਦੀਨਿ।

ਯਾਂ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਲਖਹੁ, ਇਮ ਕਵਿ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ॥੯॥

ਅਰਥ: (ਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਸੂਰਜ ਦੇ (ਰੂਪਕ ਵਿਚ) ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ) ਇਹੋ ਹੀ ਨਾਮ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ) ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਐਉਂ (ਆਪ ਮੇਰੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ) ਸਮਝ ਲਓ।

੪. 'ਕਵੀ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ: ਸਾਰਦ ਦਾਸਨ ਸਾਰਦ ਸਾਰਾ।

ਪਾਰਦ ਬਰਨੀ ਪਾਰਦ ਪਾਰਾ।

ਸਾਰਦ ਬਿਧੁਬਦਨੀ ਹਰਿਦਾਰਿਦ।

ਦਾਸਨਿ ਬਰ ਦਾ ਬਰਸਤਿ ਬਾਰਦ ॥੧੦॥

ਸਾਰਦ=ਸਾਰਦਾ। ਸਾਰਦ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਵਸਤੂ ਦੀ) ਦਾਤੀ। ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ।

ਪਾਰਾ=ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ। ਪਾਰਦ=ਅੰਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੀ।

ਸਾਰਦ=ਸਰਦ ਰਿਤੁ ਦੇ। ਬਿਧੁ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਬਰਦਾ=ਵਰਦਾਤੀ। ਬਾਰਦ=ਬਦਲਾ।

ਅਰਥ: ਸਾਰਦਾ (ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ (ਸਾਹਿੱਤਯ ਵਿਦਯਾ) ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ) ਪਾਰੇ ਵਰਗਾ (ਉੱਜਲ) ਰੰਗ ਹੈ (ਤੇ ਕਾਵਯ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ) ਆਰ ਪਾਰ ਦਾ ਪਾਰ (ਅੰਤ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ ਦਾਰਿਦ ਦੀ ਹਰਤਾ ਤੇ ਦਾਸ (ਰੂਪ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਮਤੀ ਦੀ) ਵਸਦੇ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਵਰ ਦਾਤੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: *ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਨੇ ਤੇ ਚਢੇ, ਪਿਖਿ ਪਹੁੰਚੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ।

ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੂਝਨਿ ਕਿਯੋ, 'ਕਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ?' ॥੧੧॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਭਾਖਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।

'ਇਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਰੁਖਾਲਾ।'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਰਜਨ ਕੀਨਸਿ ਤਾਂਹਿ।

*ਹੁਣ ਜੋ ਸਾਖੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰਤਕ ਪੋਥੀ (ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ) ਲਿਖਤੀ ਅਸਾਂ ਪਾਸ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਮਸਾਲਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਓਥੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

‘ਨਾਮ ਰੁਖਾਲਾ ਕਹੀਏ ਨਾਂਹਿ ॥੧੨॥
 ਅਬਿ ਤੇ ਕਹਹੁ ਨਾਮ ਰਖਵਾਲਾ।’
 ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਡੇਰਾ ਗੁਰ ਘਾਲਾ।
 ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਉਤਰਿ ਬਿਰ ਭਏ।
 ਤ੍ਰਿਣ ਈਧਨ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਲਏ ॥੧੩॥
 ਤਬਿ ਜਲਾਲ⁺ ਕੇ ਪੰਚ^੧ ਬਿਚਾਰਿ।
 ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਜਾਰ।
 ਦੁਇ ਦੀਰਘ ਘਟ ਪਯ ਤੇ ਭਰਿ ਕੈ^੨।
 ਗੁੜ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੇਤਿਕ ਲੇ ਕਰਿ ਕੈ ॥੧੪॥
 ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਗਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
 ਇਕ ਬਰਛੀ ਖਰ ਚਾਰੁ ਮਹਾਨੀ।
 ਦਈ ਉਪਾਇਨ, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਲਈ।
 ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਕਈ ॥੧੫॥
 ਪਿਖਿ ਰੁਖ ਤਬਿ ਜਲਾਲ ਕੇ ਕਹੈਂ।
 ‘ਬੈਰਗ੍ਰਾਮ ਇਨ⁺⁺ ਸੋਂ ਨਿਤ ਰਹੈ^੩।
 ਕਬਿ ਕਬਿ ਤਿਨ ਸਨ ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ।
 ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹੋਇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੬॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ਫਤੇ ਹਮਾਰੀ।
 ਬਾਕ ਆਪ ਕੇ ਸਫਲੈਂ ਸਦਾ।
 ਕਹਿਯਹਿ ਜੀਤ ਹੋਇ ਜਦ ਕਦਾ’ ॥੧੭॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਯੋ ਤਿਹ ਸਮੇਂ।
 ‘ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਰਹੀਅਹਿ ਨਿਤ ਨਿਮੇਂ।
 ਰਿਪੁ ਸੋਂ ਲਰੇ, ਫਤੇ ਕੋ ਪੈ ਹੈਂ।
 ਚੜ੍ਹੀ ਆਇ ਉਤਰਾਇ ਸੁ ਜੈ ਹੈ^੪’ ॥੧੮॥
 ਇਹ ਬਰ ਦਿਯੋ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰੇ।

⁺‘ਜਲਾਲ’ ਰਜਾਸਤ ਨਾਭਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜੋ ਫੂਲ ਤੋਂ ਨੌਂ ਦਸ ਮੀਲ ਤੇ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਦੋ ਢਾਈ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ।

^੧ਜਲਾਲ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੰਬਰਦਾਰ।

^੨ਦੋ ਵੱਡੇ ਘੜੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਭਰਕੇ।

⁺⁺ਪਾ:-ਇਕ।

^੩ਇਨ੍ਹਾਂ (ਲਾਗਲੇ) ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

^੪ਭਾਵ ਜੋ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਵੇਗਾ ਓਹ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਜਾਏਗਾ।

ਕੇਤਿਕ ਸੇਵ ਔਰ ਭੀ ਕਰੇ।
 ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਲਰੇ ਕਬਿ ਸੋਈ।
 ਰਿਪੁ ਤੇ ਬਿਜੈ ਤਿਨਹੁ ਕੀ ਹੋਈ ॥੧੯॥
 ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਬਰਖ ਬਿਤਾਏ।
 ਬਿਦਤੇ ਸਿੰਘ ਜਬੈ ਸਮੁਦਾਏ^੧।
 ਏਕ ਬਾਰ ਦਲ^੨ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਰਾ।
 ਤਬਿ ਜਲਾਲ ਨੇ ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰਾ ॥੨੦॥
 ਨਿਸ ਮਹਿ ਜੁਗ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਮਾਰੇ।
 ਬਾਜੀ ਪੰਚ ਚੁਰਾਇ ਨਿਕਾਰੇ।
 ਪ੍ਰਾਤ ਖਾਲਸੇ ਜਾਨਿ ਖੁਟਾਈ।
 ਭਏ ਅਰੂਢਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਜਾਈ ॥੨੧॥
 ਮਾਰਜੋ ਪਿਖਿ ਜਲਾਲ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮੂ।
 ਲੂਟੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਗਨ ਧਾਮੂ।
 ਤਬਿ ਗੁਰ ਵਾਕ ਚਿਤਾਰਨ ਲਾਗੇ।
 ‘ਕਹਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਜੇ ਹਮ ਤਜਾਗੇ ॥੨੨॥
 -ਗੁਰ ਘਰ ਸੰਗ ਨਿਮੇ ਜੇ ਰਹੇ।
 ਬਿਜੈ ਆਪਨੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਲਹੇ।
 ਜਬਿ ਬੇਮੁਖ ਹੋਵਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵਹੁ।
 ਸਹਹੁ ਸਜਾਇ ਮਾਰ ਕੋ ਖਾਵਹੁ- ॥੨੩॥
 ਹਮ ਤੇ ਖਤਾ ਭਈ ਗੁਰ ਕੇਰੀ।
 ਬਖਸ਼ਾਵਨਿ ਅਬਿ ਬਨਿ ਹੈ ਫੇਰੀ।’
 ਪੰਜ ਰੁਪਯਨਿ ਕੀਨ ਕਰਾਹੂ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਖਾਲਸੇ ਪਾਹੂ ॥੨੪॥
 ਪਾਛਲ ਅਗਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਾ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਕੈ ਬਖਸ਼ਾਵਾ*।
 ਪੁਨ ਸੋ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਰਿ ਤਿਸ ਥਾਨਾ।
 ਜਹਿ ਗੁਰ ਥਲ ਤਹਿ ਬਾਸਜੋ ਆਨਾ ॥੨੫॥
 ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਸਰ ਰਾਖਨਿ ਕਰਜੋ।
 ਅਬਿ ਲੋ ਬਸਹਿ ਤਿਸੀ ਥਲ ਥਿਰਜੋ।

^੧ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ (ਫੈਲੇ ਤੇ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਏ।

^੨ਭਾਵ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਲ।

*ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਸੰਮਤ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ੧੮੨੫ ਬਿ: ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੀਨੇ ਤੇ ਉਠਿ ਪੂਰਬ ਡੇਰਾ।
ਕਰਜੋ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਯਕ ਹੇਰਾ ॥੨੬॥

ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।
ਜਾਗੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ।
ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਭਲੇ।
ਡਾਰਿ ਜੀਨ ਹਯ ਆਗੇ ਚਲੇ ॥੨੭॥
ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਪਰ ਭਗਤਾ^੧ ਗ੍ਰਾਮੂ।
ਪਿਖਯੋ ਤਹਾਂ ਚਲਦਲ^੧ ਅਭਿਰਾਮੂ।
ਇਸ ਤਰੁ ਤਰੇ ਤੁਰੰਗ ਠਹਿਰਾਯੋ।
ਉਤਰੇ ਦਾਸ ਹਾਥ ਪਕਰਾਯੋ ॥੨੮॥
ਤਹਾਂ ਗਲੀਚੇ ਕੇ ਬਿਛਵਾਇ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਿਸ ਪਰ ਸੁਖਦਾਇ।
ਥਿਰ ਹੂੰ ਇਤ ਉਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ।
ਨਿਕਟ ਕ੍ਰੂਪ ਕੀ ਲਗਹਿ ਚਿਨਾਈ ॥੨੯॥
ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਇਕ ਨਰ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਬੁਝਨ ਹੇਤ ਅਲਾਯੋ।
ਇਹਾਂ ਕ੍ਰੂਪ ਲਗਵਾਵਤਿ ਕੌਨ?
ਕਿਸ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕਉਨ ਕੋ ਭਉਨ?' ॥੩੦॥
ਕਹਿ ਨਰ 'ਬਹਿਲੋ ਕਾ ਇਹ ਪੋਤਾ।
ਜਿਸ ਕੋ ਭਗਤਾ ਨਾਮ ਉਦੋਤਾ।
ਤਿਨ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕ੍ਰੂਪ ਸੋ ਲਾਵਤਿ।'
ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਲਾਵਤਿ ॥੩੧॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਦੰਮ ਲਗਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ,
ਸਾਬੂਣ ਗਰਾਂ ਦਾ ਨਾਉ^੨।
ਪੂਰਬ^੩ ਇਮ ਹੋਈ ਕਹੂੰ,
ਸੋਈ ਗਤਿ ਇਸ ਥਾਉਂ' ॥੩੨॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖਨ ਬੁਝਨਿ ਠਾਨੀ।
'ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨੀ।

^੧ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੈਤੋਂ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌਲਾਂ ਮੀਲ ਹੈ।

^੨ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬੁੱਛ।

^੩ਦਮੜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਲੱਗਣ ਤੇ ਸਾਬੂਣਗਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਵੇ।

^੪ਪਹਿਲੇ।

ਜਿਸ ਪਰ ਭਾਖਯੋ ਇਹ ਪੱਖਯਾਨਾ^੧।
 ਹਮ ਭੀ ਸੁਨਯੋ ਚਹੈਂ ਨਿਜ ਕਾਨਾ' ॥੩੩॥
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ।
 'ਤੁਰਕਨਿ ਇਕ ਦੀਵਾਨ ਉਦਾਰਾ।
 ਰਾਮੂ ਨਾਮ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਜਾਂਹੀ।
 ਇਕ ਤਨੁਜਾ ਤਿਸ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹੀ ॥੩੪॥
 ਸੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਚਲਿ ਕੈ ਆਯੋ।
 ਹੋਹਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਿਚ ਸਬਾ ਸੁਨਾਯੋ।
 -ਮੋਹਿ ਸੁਤਾ ਕਹੁ ਲਾਗਯੋ ਪ੍ਰੇਤ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੋ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ^੨ ॥੩੫॥
 ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਸਨ ਤਿਸ ਕੋ ਐਸੇ।
 ਬਹੁਰ ਨ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੈ ਜੈਸੇ।
 ਬਹੁ ਉਪਚਾਰ ਕਰੇ ਸਭਿ ਹਾਰੇ।
 ਕੋ ਨਹਿੰ ਸਕਯੋ ਤਾਂਹਿ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥੩੬॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਗੁਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।
 ਅਰਜੁ ਉਚਾਰੀ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ-।
 ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਭਗਤੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ^੩ ਹੇਰਾ।
 ਰੁਖ ਪਰਖਤਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੩੭॥
 -ਨਹਿੰ ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਸੁਖ ਹੁਇ ਜਾਇ।
 ਹਰਖਯੋ ਰਾਮੂ ਸੇਵ ਕਮਾਇ।
 ਲੇ ਭਗਤੇ ਕੋ ਲਵਪੁਰਿ ਗਯੋ।
 ਪਹੁੰਚਯੋ ਭੂਤ ਨਿਕਾਸਤਿ ਭਯੋ ॥੩੮॥
 ਤਬਿ ਦੀਵਾਨ ਕਹਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ।
 -ਫੁਰਮਾਵਹੁ ਕਾਰਜ ਚਿਤ ਲੋਰ^੪।
 ਮੋ ਕਹੁ ਸੇਵਕ ਅਪਨੋ ਜਾਨਹੁ।
 ਕਰਉਂ ਸੇਵ ਕੁਛ ਆਪ ਬਖਾਨਹੁ- ॥੩੯॥
 ਸੁਨਿ ਭਗਤੇ ਭਾਖਯੋ ਇਹ ਕਾਮੂ।
 -ਚਹੈਂ ਕੂਪ ਲਾਯਹੁ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮੂ।

^੧ਕਥਾ, ਆਖਾਣ [ਸੰਸ.:, ਉਪਾਖਯਾਨ=ਕਥਾ]।

^੨ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਵੇ।

^੩ਭਾਵ ਬਹਿਲੇ ਦੇ ਪੋਤੇ ਵਲ।

^੪ਚਿਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕੰਮ।

ਦੁਰਲਭ ਤਹਾਂ ਈਂਟਕਾ ਅਹੈਂ।
 ਹੋਇ ਨ ਸਕਹਿ, ਕਰਜੋ ਜੋ ਚਹੈ* ॥੪੦॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਏਕ ਪਚਾਵਾ^੧ ਦੇਹੁ।
 ਕ੍ਰੁਪ ਲਗਹਿ ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਏਹੂ-।
 ਸੁਨਿ ਰਾਮੁ ਬਿਸਮਜੋ ਬਚ ਭਾਖਾ।
 -ਈਂਟ ਲੇਹੁ ਜੇਤਿਕ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥੪੧॥
 ਏਤੀ ਦੂਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕੈਸੇ?
 ਉਸਟ ਸਕਟ ਤੇ^੨ ਜਾਇ ਨ ਤੈਸੇ।
 ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਤੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸੋਇ।
 ਇਹ ਉੱਤਰ ਮੋ ਕਹੁ ਕਹੁ ਕੋਇ- ॥੪੨॥
 ਸੁਨਿ ਭਗਤੇ ਕਹਿ -ਦਿਹੁ ਤਮ ਤਾਹੀ^੩।
 ਪਹੁੰਚਾਵਨਿ ਕੁਛ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਂਹੀ।
 ਏਕ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਸਭਿ ਲੇ ਜਾਵੈਂ।
 ਪਹੁੰਚੈ ਸੁਗਮ, ਕ੍ਰੁਪ ਲਗਵਾਵੈਂ- ॥੪੩॥
 ਤਬਿ ਰਾਮੁ ਇਕ ਦਯੋ ਪਚਾਯਾ^੪।
 ਦੇਖਨਿ ਹਿਤ ਨਰ ਏਕ ਬਿਠਾਯਾ।
 ਭਗਤੇ ਸਭਿ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ।
 ਆਨਿ ਲਗੇ ਢੋਵਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੪੪॥
 ਏਕ ਜਾਮ ਮਹਿ ਸਭਿ ਲੇ ਆਏ।
 ਬੈਠਜੋ ਨਰ ਕੁਛ ਪਿਖਜੋ ਨ ਜਾਏ।
 ਰਾਮੁ ਸੰਗ ਜਾਇ ਤਿਹਿ ਭਨਾ।
 -ਬਡੇ ਕੁਲਾਹਲ ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਨਾ ॥੪੫॥
 ਦੇਖਜੋ ਰੂਪ ਨ ਰੰਗ ਨ ਅੰਗ।
 ਕਰਤਿ ਸੀਘ੍ਰ ਲੈਗੇ ਇਕ ਸੰਗ^੫-।
 ਬਿਸਮਜੋ ਰਾਮੁ ਤੂਸ਼ਨ ਭਯੋ।
 ਸੋ ਇਹ ਕ੍ਰੁਪ ਲਗਾਵਨਿ ਕਿਯੋ ॥੪੬॥
 ਅਬਿ ਭੀ ਭੂਤ ਮਜੂਰੀ ਕਰੈਂ।

*ਓਥੇ ਰੇਤਾ ਹੈਸੀ ਤਦੋਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ।

^੧ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਆਵਾ।

^੨ਉਠਾਂ ਤੇ ਗੱਡਿਆਂ ਉਪਰ।

^੩ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਪਈਆਂ ਹਨ।

^੪ਪਚਾਵਾ, ਆਵਾ।

^੫ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ।

ਦੂਨਾ ਈਂਟ ਆਨਿ ਕੈ ਧਰੈਂ।
 ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਹੂੰ ਕੈ।
 ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਬਸਿ ਕੈ ਕੇ^੧ ॥੪੭॥
 ਚਾਰਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਭੂਤ ਰੁ ਪ੍ਰੇਤ।
 ਤਬਿ ਤੇ ਇਨ ਕੇ ਬਸੀ ਨਿਕੇਤ^੨*।
 ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗਾਥ ਬਤਾਈ।
 ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਕਿਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ^੩ ॥੪੮॥
 ‘ਗੁਰ ਉਤਰੇ ਪੀਪਰ ਤਰੁ ਤਰੇ।
 ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਬਾਕ ਬਚਨ ਇਮ ਕਰੇ^੪।
 ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਲ ਸਾਥ^੫।
 ਕੂਪ ਲਗਹਿ ਤਿਸ ਢਿਗ ਥਿਰ ਨਾਥ^੬’ ॥੪੯॥
 ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਗਤੇ ਕੇ ਤਹਾਂ।
 ਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਜਨਯੋ ਤ੍ਰਿਯ ਮਹਾਂ^੭+।
 ਦੁਤਿਯ ਭਾਰਜਾ ਤੇ ਸੁਤ ਉਪਤਾ।
 ਤਾਰਾ, ਭਾਰਾ ਮਿਹਰਾ, ਬਖਤਾ ॥੫੦॥
 ਪੰਚਹੁ ਤਤਛਿਨ ਹੂੰ ਕਰਿ ਤਜਾਰ।
 ਏਕ ਤੁਰੰਗਮ ਸੁਭ ਸਿੰਗਾਰ।
 ਜੀਨ ਰਜਤ ਕੋ ਉਪਰ ਪਾਏ।
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਲੇ ਆਏ ॥੫੧॥
 ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਦਰਸਨ ਦੇਖਯੋ ਚਿਤ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ।
 ਬੈਠਤਿ ਹੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ।

^੧ਭਾਵ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੇ ਵੱਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

^੨ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹਨ।

^{*}ਉਸ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਉਸ ਦੇ ਵੱਸ ਕੀਤੇ ਸਨ।

^੩ਸੁਣਾਈ (ਭਗਤੇ ਦੇ ਘਰ)।

^੪ਭਾਵ, ਜੋ ਗੱਲ ਬਾਤ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਸੁਣਾਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

^੫ਕੁਛਕ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਲ ਨਾਲ ਹੈ।

^੬ਜਿਥੇ ਖੂਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਉਤਰੇ ਹਨ ਨਾਥ ਜੀ।

^੭ਵੱਡੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ।

⁺ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਮੇਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੮ ਤੇ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੩। ਅਗਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਹੈ।

‘ਕਹੜੇ ਕੁਰ ਕਿਨ ਆਪ ਅਗਾਰੀ ॥੫੨॥
 ਬਪੁਰੀ ਬਾਤ ਕੂਪ ਕੀ ਕਹਾਂ^੧।
 ਤੁਮ ਤੇ ਹੀ ਹਮ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲਹਾ।
 ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਯ ਪੁਰਖ ਹਮਾਰੇ।
 ਆਦਿ ਅੰਤ ਕੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ॥੫੩॥
 ਭੂਖਨ ਕਿਸ ਕੇ, ਬਾਂਦੀ ਕਿਸ ਕੀ।
 ਇਮ ਨ ਲਖੈ^੨, ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਤਿਸ ਕੀ।
 ਹਮਰੋ ਸਭਿ ਘਰ ਬਾਰ ਤੁਮਾਰਾ।
 ਸਭਿ ਜਾਚਕ ਇਕ ਆਪ ਦਤਾਰਾ’ ॥੫੪॥
 ਪਿਖਿ ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੀ ਓਰ।
 ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਰਹੇ ਕਰ ਜੋਰਿ।
 ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨੇ।
 ‘ਹੇ ਹਮਰੇ ਹੀ, ਸਭਿ ਜਗ ਜਾਨੇ’ ॥੫੫॥
 ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਉਦਾਰਾ।
 ਲਿਯੋ ਤੁਰੰਗਮ ਜੋ ਬਲਿ ਭਾਰਾ।
 ਪੁਨ ਪੰਚਹੁੰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ।
 ‘ਕਰੀਅਹਿ ਪਾਵਨ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ॥੫੬॥
 ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਆਪ ਕੇ ਪਰੈਂ।
 ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਉਰ ਆਨੰਦ ਧਰੈਂ।
 ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਦਾਸਨ ਮਨ ਕੀ।’
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਲੇ ਸੰਗ ਹੁਇ ਤਿਨ ਕੀ ॥੫੭॥
 ਮੰਚ ਬਿਛਾਇ ਬਿਛੋਨਾ ਛਾਏ।
 ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠਾਏ।
 ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹੇਰਾ^੩।
 ‘ਬੇਖ^੪ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਹਮ ਕੇਰਾ ॥੫੮॥
 ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ, ਕਰਨਿ ਅਹਾਰਾ^੫।
 ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰਾ।’
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।

^੧ਇਹ ਖੂਹ ਦੀ ਤੁੱਛ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ।

^੨ਜੋ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਇਉਂ।

^੩ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ।

^੪ਸਾਡਾ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਭੇਖ ਹੈ।

^੫ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰੀਏ।

‘ਤੁਮ ਪਰ ਹਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਾਨਾ ॥੫੯॥

ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਖੁਸ਼ੀ ਪਛਾਨ।

ਤੁਮਰੋ ਹੈ ਸਭਿ ਕਿਛ ਪਰਵਾਨ।’

ਸਭਿ ਭਿਆਨੀਆਂ^੧ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈਂ।

ਬਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥੬੦॥

ਦੇ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ।

ਸਿਵਰ ਬਿਰਾਜੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ।

ਦਾਸਨਿ ਤਬੈ ਲਗਾਯਹੁ ਡੇਰਾ।

ਜੀਨ ਉਤਾਰਿ ਧਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੬੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬ ਐਨੇ ‘ਭਗਤੇ ਗਮਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਥਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧॥

---

^੧ਭਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

੨. [ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੀ ਬੰਸ। ਤੀਤਰ ਉਧਾਰ। ਘੁੰਘਣੀਆ ਸਿੰਘ]

੧<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩

ਦੋਹਰਾ: ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇ ਕਰਿ,
ਸੇਵ ਕਰੀ ਬਹੁ ਰੀਤਿ।
ਆਨਜੋਂ ਭੋਜਨ ਤਜਾਰ ਕਰਿ,
ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦਲ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਥਾਰ ਪਰੋਸ ਧਰਜੋ ਗੁਰ ਆਗੇ।
ਦਯੋ ਸਰਬ ਕੋ ਅਚਵਨ ਲਾਗੇ।
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪਾਨੀ ਪਾਨ।
ਕਰੇ ਪਖਾਰਨ, ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ^੧ ॥੨॥
ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਗ੍ਰੁਤ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਬੈਸੇ।
ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤ ਆਇ ਕਰਿ ਤੈਸੇ ॥੩॥
ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬੂਝੀ ਬਾਤਿ।
'ਕੈ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਤਾਤ^੨?
ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੋ ਨਾਮ ਸੁ ਕੌਨ?
ਕਹਹੁ ਬੰਸ ਕੀ ਗਾਥਾ ਜੌਨ?' ॥੪॥
ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ ਗਾਥਾ।
'ਬਖਸ਼ੇ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥਾ।
ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ।
ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥੫॥
ਨਹੀਂ ਪਦਾਰਥ ਦਿਸਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਈ।
ਇਕ ਰਸ ਬੈਠਹਿੰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਈ।
ਜਿਤ ਦੇਖਤਿ ਤਿਤ ਦੇਖਤਿ ਰਹੈਂ।
ਮੁੱਦ੍ਰੁਤਿ ਨੈਨ ਸੁ ਮੁੱਦ੍ਰੁਤ ਅਹੈ^੩ ॥੬॥
ਇਕ ਦਿਨ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਆਈ।
ਨਮੋ ਕਰੀ ਭਾਈ ਅਗਵਾਈ।
ਹੁਤੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕ ਨਾਨੂ ਨਾਮ।

^੧ਸ੍ਰੀ ਭਾਗਵਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਭੋਜਨ ਛਕਕੇ) ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਹੱਥ ਧੋਤੇ।

^੨ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਿੰਨੇ ਸਨ?

^੩ਜੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਟੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੀਟੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੂੰ ਸੁਤ ਉਪਜੇ ਤਾਂ ਕੇ ਧਾਮ ॥੭॥
 ਪਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
 -ਆਨਹੁੰ ਘਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਤ ਮਹਾਨਾ^੧।
 ਤਿਸ ਮਹਿ ਸਿੱਖਨ ਚਰਨ ਪਖਾਰੈਂ।
 ਗਮਨੇ ਮਗ ਕੇ ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰੈ^੨- ॥੮॥
 ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਘਰ ਅੰਤਰ ਗਯੋ।
 ਤਿਸ ਬਾਸਨ ਕੇ ਜਾਚਤਿ ਭਯੋ।
 ਹੁਤੀ ਸੁ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਜਲ ਭਰਿ ਰਾਖੀ ਪ੍ਰਾਤ ਬਿਸਾਲਾ ॥੯॥
 ਤੂੰ ਨਾਨੂ ਸੁਤ ਬੀਚ ਬਿਠਾਏ।
 ਤਿਨ ਕੀ ਜਨਨੀ ਮਸਲਿ ਨੁਹਾਏ^੩।
 ਕਹਯੋ ਦਾਸ ਕੇ -ਪ੍ਰਾਤ ਮਝਾਰੀ।
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ਨਾਨੋਂ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰੀ ॥੧੦॥
 ਨਹਿੰ ਛੁਛੀ, ਜੇ ਲੈ ਕਰਿ ਜਾਏ।
 ਨਿਜ ਸੁਤ ਸੀਤਲ ਕਰੋਂ ਨਹਾਏ-।
     ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨ।
     ਤਬਿ ਭਾਈ ਗਰਬਤਿ ਤਿਸ ਚੀਨ^੪ ॥੧੧॥
 -ਬੇਮੁਖਤਾ ਗੁਰ ਤੇ ਇਨ ਧਾਰੀ।
 ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਹਿਤ ਬੋਲਤਿ ਹੰਕਾਰੀ।
 ਤੋਂ ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇ ਸਿਧੈ ਹੈਂ।
 ਇਹਾਂ ਪਰਾਤ ਪਰੀ ਰਹਿ ਜੈ ਹੈ ॥੧੨॥
 ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸੁਤ ਸੁਭ ਜਾਨੇ।
 ਤਿਨ ਕੀ ਹੋਇ ਆਰਬਲ ਹਾਨੇ-।
     ਇਮ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਕਹੇ।
     ਤੀਨਹੁੰ ਪੌਤ੍ਰੇ ਮਰਿ ਕਰਿ ਰਹੇ ॥੧੩॥
 ਤਿਨ ਕੇ ਪਿਤ ਨਾਨੂ ਦੁਖ ਪਾਏ।
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇਹ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਏ।
 ਲਗਯੋ ਪਿਤਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ।

^੧ਵੱਡੀ ਪਰਾਤ।

^੨ਸਿੱਖ ਪੈਂਡਾ ਟੁਰਕੇ ਆਏ ਹਨ, (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਦੇ ਤਿਸ (ਪਰਾਤ) ਵਿਚ ਚਰਨ (ਰੱਖਕੇ) ਧੋਈਏ ਜੋ ਥਕੇਵਾਂ ਉਤਰੇ।

^੩ਮਲਕੇ ਨੁਹਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਬਿਠਾਕੇ।

^੪ਭਾਵ ਤਿਸ ਨੂੰ ਹੁੰ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ (ਤੇ ਆਖਿਆ)।

ਦੇਹ ਸ਼ਨਾਨੈ ਧੋਵਤਿ ਚਰਨ ॥੧੪॥
 ਭੋਜਨ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋ ਖ੍ਰਾਵੈ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ।
 ਪਿਤ ਪ੍ਰਯੰਕ ਕੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਰੇ।
 ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਰੇ ॥੧੫॥
 ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਕੇ ਪਿਤਾ ਬਖਾਨੈਂ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤੂਰਨ ਤਿਮ ਠਾਨੈ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ।
 ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਕੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥੧੬॥
 -ਕਹਾਂ ਕਾਮਨਾ ਤੁਵ ਉਰ ਮਾਂਹੀ?
 ਮਾਂਗਨ ਕਰੋ ਸੁ ਹਮਰੇ ਪਾਹੀ-।
 ਤਬਿ ਨਾਨੂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।
 -ਰਹੈ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਬੰਸ ਤੁਮਾਰਾ ॥੧੭॥
 ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਲਖਿਯਹਿ ਮੇਰੀ।
 ਪੂਜਹੁ^੧ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਡੇਰੀ-।
 ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕਹਿ ਸੋਇ।
 -ਜਾਚਹੁ ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਕੋਇ- ॥੧੮॥
 ਪੁਨ ਨਾਨੂ ਕਹਿ ਸੁਤ ਹੀ ਦੀਜੈ।
 ਜਉ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਉ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ-।
 ਤੀਨ ਬੇਰ ਭਾਈ ਇਮ ਕਹਯੋ।
 ਸੁਤ ਬਿਨ ਨਾਨੂ ਅਪਰ ਨ ਚਹਯੋ ॥੧੯॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਇ ਖੁਸ਼ੀ ਉਚਾਰਾ।
 -ਉਪਜਹਿ ਸੁਤ ਤੁਵ ਹੁਇ ਗੁਨ ਭਾਰਾ।
 ਭਗਤਾ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਧਰੀਅਹਿ।
 ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ- ॥੨੦॥
 ਸੁਤ ਕੈ ਸੁਤ ਉਪਜਨ ਬਰ ਦਯੋ।
 ਤਬਿ ਭਗਤਾ ਜਨਮਤਿ ਸੁਭ ਭਯੋ।
 ਤਿਸ ਭਗਤੇ ਕੇ ਹਮ ਭੇ ਤਾਤਾ।
 ਜੁਗ ਦਾਰਾ ਤੇ ਪੰਚਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ' ॥੨੧॥
 ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਤਿਨਹੁ ਸੁਨਾਈ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਅਖੇਰ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।

^੧ਪੁਗਾ ਦਿਓ, ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਓ।

ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਅਸਵਾਰਾ।
 ਗਮਨੇ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਉਜਾਰਾ ॥੨੨॥
 ਤੀਤਰ ਏਕ ਬੋਲਤਾ ਦੂਰੇ।
 ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ।
 ‘ਭੂਮੀਆ ਭੂਮਿ ਉਪਰਿ ਨਿਤ ਲੁਝੈ^੧।
 ਛੋਡਿ ਚਲੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਹੀ ਬੁਝੈ^੨’ ॥੨੩॥
 ਸਿੱਖਨ ਬੁਝਯੋ ‘ਕਹਾਂ ਅਲਾਈ?
 ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦਿਹੁ ਹਮਹੁ ਬੁਝਾਈ।’
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।
 ‘ਇਹ ਤੀਤਰ ਬੋਲਯੋ ਛਿਤ ਕੰਤ^੩ ॥੨੪॥
 ਥੇਹੁ ਗੰਡ ਕੋ ਨਾਮ^੪ ਕਹਾਵੈ।
 ਸੋ ਇਹ ਗੰਡ ਨ ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਾਵੈ।
 ਅਪਨਿ ਸਥਾਨ ਪਛਾਨਿ ਰਹੰਤਾ।
 ਅਪਰ ਜਾਨ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਤਜੰਤਾ^੫ ॥੨੫॥
 ਫੂਟੀ ਆਂਖ ਏਕ ਇਸ ਕੇਰੀ।
 ਕਾਨਾ ਅਹੈ ਪਕਰ ਲਿਹੁ ਹੇਰੀ।’
 ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਘੇਰਯੋ ਬਰਿਆਈ^੬।
 ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਤਿ ਛਪਨ ਹਿਤ ਥਾਈ ॥੨੬॥
 ਧਾਇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਦਯੋ ਹਰਾਏ।
 ਹਿਤ ਪਕਰਨਿ ਕੇ ਹਾਥ ਚਲਾਏ।
 ਗਹਿ ਕਰਿ ਆਨਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ।
 ਨਿਰਨੈ ਹਿਤ ਜੁਗ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੇ ॥੨੭॥
 ਏਕ ਆਂਖ ਤੇ ਕਾਣਾ ਹੇਰਿ।
 ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਕੋ ਫਿਰ ਫੇਰ^੭।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੁਝਹਿ ਸਿਖ ਸੋਇ।
 ‘ਇਸ ਕੋ ਅਬਿ ਹਵਾਲ ਕਯਾ ਹੋਇ? ॥੨੮॥

^੧ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਜ਼ਮੀਂ ਉਤੇ ਹੀ ਲੁਝਦਾ ਹੈ।

^੨ਤ੍ਰਿਸਨਾਂ ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ।

^੩ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ।

^੪ਗੰਡ ਨਾਮੀ ਥੇਹ।

^੫ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾਣ ਲਈ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ।

^੬ਜੋਰੇ ਜੋਰੀ।

^੭ਬਾਰ ਬਾਰ।

ਦੈਵ ਜੋਗ ਤੇ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ।
 ਭਯੋ ਮੇਲ ਇਸ ਭਾਗ ਬਡੇਰਾ।
 ਜਿਸ ਕੀ ਹੁਈ ਚਹੈ ਕੱਲਜਾਨਾ।
 ਤਿਹ ਸੰਜੋਗ ਆਪ ਸੋਂ ਠਾਨਾ^੧ ॥੨੯॥
     ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ ‘ਜਨਮ ਬਹੁ ਧਾਰੇ।
     ਮਰਿ ਮਰਿ ਤਜੇ ਸਰੀਰ ਉਦਾਰੇ।
 ਤਉ ਨ ਤਜਾਗਤਿ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ।
 ਬੰਧਯੋ ਫਾਸ ਸਨੇਹ ਮਹਾਨੀ ॥੩੦॥
 ਅਬਿ ਦਰਸਨ ਤੇ ਪਾਤਕ ਟਰੇ।
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਜਗ ਬੰਧਨ ਹਰੇ।
 ਇਮ ਉਧਾਰ^੨ ਖਗ ਕੋ ਕਰਿ ਭਲੇ।
 ਆਗੇ ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੋ ਚਲੇ ॥੩੧॥
     ਕੇਤਿਕ ਬਿਚਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ।
     ਉਤਰੇ ਸਿਵਰ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ।
 ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਚਹੁ ਘਾਈ।
 ਜਥਾ ਮੁਨੀਸ਼ਨਿ ਮਹਿ ਰਘੁਰਾਈ ॥੩੨॥
 *ਏਕ ਸਿੰਘ ਭਗਤੇ^੩ ਮਹਿ ਰਹੈ।
 ਬਾਲਿਕ ਤਾਂਹਿ ਆਤਮਜ ਅਹੈ^੪।
 ਗਯੋ ਕਹੂੰ ਤੇ ਸੋ ਚਲਿ ਆਯੋ।
 ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ ॥੩੩॥
 ਤਤਛਿਨ ਕੇਤਿਕ ਚਨਕ ਉਬਾਰੇ।
 ਕਰੀ ਬਾਕੁਲੀ^੫ ਨੀਕੀ ਤਜਾਰੇ।
 ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਕਟ ਕਸਿ ਲੀਨਿ।
 ਸੁਤ ਕੋ ਤਥਾ ਸੁਚੇਤਾ^੬ ਕੀਨਿ ॥੩੪॥
 ਕਮਰਕਸਾ ਅਪਨੇ ਸਮ ਕਰਯੋ।
 ਲੇਕਰਿ ਘੁੰਘਣੀਆ ਚਲਿ ਪਰਯੋ।

^੧ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਆਪ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੨ਨਿਸਤਾਰਾ।

^੩ਫਿਰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ।

^੪ਨਾਮ ਪਿੰਡ।

^੫ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ (ਜੋ ਅਜੇ) ਬੱਚਾ ਸੀ।

^੬ਘੁੰਘਣੀਆਂ।

^੭ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋਕੇ ਤਜਾਰ ਕੀਤਾ।

ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਗਏ।
 ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥੩੫॥
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ।
 ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਚਿਤੇ^੧।
 ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਮੁਸਕਾਵਿਤ ਜੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਚਾਰਾ^੨ ॥੩੬॥
 ‘ਬਾਲਿਕ ਨਾਮ ਕਹੋ ਕਯਾ ਧਰਜੋ ?
 ਸਾਵਧਾਨ ਹੁਇ ਆਗੇ ਖਰਜੋ।’
 ਬੂਝਨ ਕਰਜੋ, ਉਚਾਰਤਿ ਸੋਈ^੩।
 ‘ਅਬਿ ਲੋ ਨਾਮ ਨ ਰਾਖਜੋ ਕੋਈ ॥੩੭॥
 ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਪ ਉਚਾਰੋ।
 ਸੋ ਅਬਿ ਨਾਮ ਧਰਹਿ ਕਰਿ ਪਜਾਰੋ।
 ਦਾਸ ਆਪ ਕੇ ਹਮ ਹੈਂ ਸਦਾ।
 ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੁਖ ਦਿਹੁ ਜਦ ਕਦਾ’ ॥੩੮॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਘੁੰਘਣੀਆ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸੁਜਾਨਾ।
 ਇਹ ਹੀ ਕਹਿ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਬਿਦਤਾਵਹੁ।
 ਅਪਰ ਨਾਮ ਕੋ ਨਹਿੰ ਅਲਾਵਹੁ’ ॥੩੯॥
 ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਮੁਦਤਿ ਭਯੋ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ।
 -ਸੁਤ ਕੀ ਛੇਮ ਲਈ ਮੈਂ ਧੁਰ ਤੇ^੪-।
 ਘੁੰਘਣੀਆਂ ਲੇ ਸਿਖ ਬਰਤਾਈ।
 ਸ੍ਰਾਦਲ ਜਾਨਿ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਖਾਈ ॥੪੦॥
 ਪੁਨ ਭੋਜਨ ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਕਰਿ ਖਾਨਾ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਮੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
 ਤਬਿ ਗਨ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਹੁਇ ਦੀਨ।
 ਥਿਰ ਹੁਇ ਅੱਗੁ ਬੇਨਤੀ ਕੀਨ ॥੪੧॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਹਮ ਗਹਿਵਾਏ।
 ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਾ ਇਸ ਥਾਏਂ।

^੧ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ।

^੨ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਕੀਤਾ।

^੩ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ।

^੪ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ।

ਇਨ ਕੇ^੧ ਸਦਾ ਰਹੈਂ ਅਨੁਸਾਰੀ।
 ਜਥਾ ਬਤਾਇੰ ਤਥਾ ਕਰਿ ਕਾਰੀ ॥੪੨॥
 ਇਕ^੨ ਇਕ ਥਾਨ ਕੈਦ ਮਹਿ ਡਾਰੇ।
 ਤਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਖੇਦ ਉਦਾਰੇ।
 ਚਨਿਕ ਪੰਚ ਮਣ ਹਮ ਕੇ ਪਾਵੈ।
 ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕਿਛੁ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ॥੪੩॥
 ਸੇ ਨਿਤ ਖਾਨੋ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ।
 ਰੁਕੇ ਰਹੈਂ ਸਹਿ ਕਸ਼ਟ ਉਦਾਰਾ।
 ਅਬਿ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਛੁਟਵਾਵਹੁ।
 ਕਸ਼ਟ ਕੈਦ ਤੇ ਆਪ ਬਚਾਵਹੁ ॥੪੪॥
 ਛੁਟੇ ਫਿਰੈਂ ਗਨ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ।
 ਤਉ ਰਹੈਂ ਇਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ।
 ਬਹਿਲੋ ਬੰਸ ਉਚਾਰਹਿ ਜਥਾ।
 ਨਿਹਸੰਸੈ ਹਮ ਕਰਿਹੈਂ ਤਥਾ ॥੪੫॥
 ਦੈਵਜੋਗ ਆਗਵਨ ਤੁਹਾਰਾ।
 ਜੇ ਅਬਿ ਕਸ਼ਟ ਨ ਜਾਇ ਹਮਾਰਾ।
 ਪੁਨਹਿ ਕੌਨ ਸਮਰਥ ਛੁਟਕਾਵੈ।
 ਰਾਵਰਿ ਬਿਨਾ ਨ ਸੰਕਟ ਜਾਵੈ ॥੪੬॥
 ਆਏ ਪਾਇ ਬਿਖਾਦ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਕੀਨਿ ਬੇਨਤੀ ਹਮ ਇਸ ਕਾਲਾ।
 ਸੁਨਿ ਭੂਤਨ ਤੇ ਸੰਕਟ ਤਿਨ ਕੋ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਉਘਾਰਿ ਬਦਨ ਕੋ^੨ ॥੪੭॥
 ਦੀਨੀ ਧੀਰਜ 'ਚਿੰਤ ਪ੍ਰਹਾਨਹੁ।
 ਪ੍ਰਾਤਿ ਛੁਟਾਵਹਿ ਨਿਸਚੇ ਠਾਨਹੁ।
 ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਸੁਨੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ।
 ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਪਤਿ ਭਏ ਜਗਨਾਥਾ ॥੪੮॥
 ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਇ ਉਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਾਤੀ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।

^੧ਭਾਵ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ।

^੨ਪਾ:-ਦਿਨ।

^੨(ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਾਦਰ ਤਾਣਕੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਦ) ਕਪੜਾ ਲਾਹਕੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਨੰਗਾ ਕਰਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ).....।

ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ।
 ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦਰਸਨ ਪਾਏ ॥੪੯॥
 ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਜਬੈ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਯੋ ਤਬੈ।
 ‘ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ* ਜੋ ਪਕਰੇ ਰਾਸੀ।
 ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਸਭਿ ਕੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ॥੫੦॥
 ਕਲੀ ਕਾਲ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਰ ਖੋਟੇ।
 ਸੁਭ ਮਤਿ ਛੋਟੇ, ਦੁਰਮਤਿ ਮੋਟੇ।
 ਨਿਤ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਹੁਕਮ ਤੁਹਾਰਾ।
 ਜਹਿੰ ਬਹਿਲੋ ਕਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ ॥੫੧॥
 ਠਹਿਰ ਨ ਸਕੈਂ ਬੀਚ ਨਰ ਨਾਰੀ।
 ਇਮ ਬਰਤਹਿੰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।
 ਮਿਹਨਤ ਕਰਹਿੰ ਈਂਟ ਅਰੁ ਗਾਰੇ।
 ਅਪਰ ਸਦਨ ਕੀ ਸਗਰੀ ਕਾਰੇ ॥੫੨॥
 ਤਿਸ ਤੇ ਛੋਡਿ ਦੇਹੁ ਇਨ ਤਾਈਂ।’
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਕਹਯੋ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਘੇਰਾ ਚਿਨਯੋ ਹੁਤੋ ਇਕ ਥਾਨ।
 ਗਹੇ ਰਹੈਂ ਤਹਿੰ ਸਮਰਥ ਵਾਨ^੧ ॥੫੩॥
 ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਮਾਨਿ ਸਭਿ ਭਾਈ।
 ਆਇ ਨਿਕਾਰੇ ਤਹਿੰ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਅਤਿਸੈ ਹਰਖ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿੰ ਹੋਵਾ।
 ਬੰਦਹਿੰ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸਨ ਜੋਵਾ ॥੫੪॥
 ਪੁਨ ਪੰਚਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਬੰਦਿ^੨।
 ਗਏ ਜਬਹਿ ਛਿਤ ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ।

*‘ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ’ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਾਠ ਆਯਾ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਨੀਚ ਕਰਮੀ ਲੋਕ, ਸ਼ਰੀਰਕ ਕਾਮਨਾ ਵਿਚ ਗ਼ਲਤਾਨ ਜੋ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਰੂਹਾਂ ਭਾਰੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ ਨਹੀਂ ਉਠ ਸਕਦੇ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਧੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ ਬੀ ਕਈ ਵੇਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਛਪਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਸਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਬੀ ਹੁਣ ਸਪਿਰਚਜ਼ੁਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਖੋਜਦੇ ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਜੀਕੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹਨ ਤੇ ਅਤੀ ਬਯਾਪਤਾ ਦੱਸਕੇ ਡਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਅਤਯੋਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਲ ਇਹ ਬੀ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਦ੍ਰਿੜ ਚਿੱਤ ਮਨੁੱਖ, ਨਿਰਭੈ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਨਾਮ ਨਾਲ ਬਲਵਾਨ ਬੰਦੇ ਸਭ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

^੧ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਭੂਤ।

^੨ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਗਤੇ ਦਿਨ ਤੀਨ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ ਬਾਸਿ ਕੋ ਕੀਨਿ।
ਪੁਨਹ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।
ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ ਕੂਚ ਗੁਸਾਈ* ॥੫੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਭਗਤੇ ਬਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥੨॥

---

*ਇਸ ਚੌਪਈ ਦੇ ਦੋ ਚਰਨ ਵੱਧ ਹਨ।

੩. [ਬੰਦਰ, ਬਰਗਾੜੀ, ਬਹਿਬਲ, ਸਿਉਰਾਵੀਂ; ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ]

੨<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪

ਦੋਹਰਾ: ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤੇ, ਖੇਲਤ ਜਾਹਿ ਅਖੇਰ।
ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਇਕ, ਬੁਝਤਿ ਭੇ ਤਿਸ ਹੇਰਿ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ‘ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਕਹਿਯਹਿ ਕੌਨ?
ਲਖਹੁ ਬਰਾੜ ਬਸਤ ਇਹ ਜੌਨ।’
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
‘ਬੰਦਰ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਇਸ ਕੇਰਾ’ ॥੨॥
ਸਿੱਖ ਬਿਦੇਸੀ^੧ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਏ।
‘ਇਨ ਤੇ ਅਦਭੁਤ ਬਾਕ ਅਲਾਏ।
ਕਹਾਂ ਬੰਦਰਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਯੋ।
ਬਨ ਬ੍ਰਿਛਨਿ ਬਾਸਾ ਜਿਨ ਪਾਯੋ’ ॥੩॥
ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਸਕਾਏ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਭੇਦ ਬਤਾਏ।
‘ਬੰਦਰ ਗੋਤ ਨਰਨ ਕੋ ਅਹੈ।
ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਨੋ ਰਾਹਕ ਕੋ ਅਹੈ^੨’ ॥੪॥
ਹੇਰਿ ਸਥਾਨ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਡੇਰਾ।
ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
ਥਾਨ ਥਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਏ ਲਗਾਇ^੩।
ਉਤਰੇ ਸਿੰਘ ਲਜਾਇ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਇ ॥੫॥
ਬੰਦਰ ਪੈਂਚ ਤਬੈ ਚਲਿ ਆਏ।
ਰਸਤ ਘ੍ਰਿੱਤ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਲਜਾਏ।
ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਘੋਰਨਿ ਕੋ ਦੀਨਿ।
ਅਸਨ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਅਚਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥੬॥
ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਇ ਭਏ ਅਸਵਾਰਾ।
ਚਢੇ ਗੁਰੂ ਮਗ ਖਿਲਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰਾ।
ਪਹੁੰਚਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਰਗਾੜੀ^੪ ਗਏ।
ਗੁਰ ਬਿਲੋਕਿ ਥਲ ਉਤਰਤਿ ਭਏ ॥੭॥

^੧ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਫੌਜ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸੀ ਸਿੱਖ ਸਨ।

^੨ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ।

^੩ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ।

^੪ਪਾ:-ਬਨਗਾੜੀ।

ਬਰਗਾੜੀ ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਤਹਾਂ ਕਪੂਰੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੰਦ।
 ਸਾਥ ਕਪੂਰੇ ਬੈਰ ਬਿਲੰਦ।
 ਚਢ੍ਯੋ ਲਰਨ ਕੋ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਰ।
 ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨੇ ਪਿਖਿ ਜ਼ਾਹਰ ॥੮॥
 ਹਟਯੋ ਲਰਨ ਤੇ ਦਰਸਨ ਚਾਹਾ।
 -ਸੇਵ ਕਰੋਂ- ਚਿਤ ਮਹਤ ਉਮਾਹਾ।
 ਆਨਿ ਮਿਲਯੋ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
 ਸਭਿ ਸੁਧਿ ਲੇਤਿ ਖਾਨ ਅਰੁ ਪਾਨੀ ॥੯॥
 ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਹਿਤ ਹਯਨਿ ਅਨਾਯੋ।
 ਆਪ ਖਰੇ ਹੁਇ ਸਭਿਨਿ ਪੁਚਾਯੋ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਕਰਿ ਬਹੁਤੇਰੀ।
 ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਬਿਸਾਲ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੧੦॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਆਇ ਕਰਿ ਬੈਸਾ।
 ਪਰਖਯੋ ਭਾਉ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਜੈਸਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਛਾਂਗ^੧ ਅਨਾਵਹੁ ਪੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ’ ॥੧੧॥
 ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਤਤਕਾਲ ਅਨਾਯੋ।
 ਝਟਕਾ ਤੁਪਕ ਸਾਥ ਕਰਿਵਾਯੋ।
 ਆਮਿਖ ਕੋ ਸੁਧਾਰਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰੇ।
 ਡਾਰਿ ਮਸਾਲੇ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥੧੨॥
 ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਅਚਵਾਯੋ।
 ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਤਾਯੋ।
 ‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਚਢ੍ਯੋ ਲਰਨ ਕੇ ਕਾਰਨ।
 ਨਿਕਸਤਿ ਰਾਵਰ ਕਰੇ ਨਿਹਾਰਨਿ ॥੧੩॥
 ਦਰਸ ਲਾਲਸਾ ਕਰਿ ਹਟਿ ਰਹਯੋ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੇਯ ਤਿਸ ਕਹਯੋ^੨।
 ‘ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਕਰਹਿ ਚਢਾਈ।
 ਆਨਿ ਮਚਾਵਹਿ ਇਹਨਾਂ ਲਰਾਈ ॥੧੪॥
 ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਨਾਂਹਿ।
 ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਸਭਿ ਜਾਹਿੰ।

^੧ਬੱਕਰਾ।

^੨ਤਿਸ ਦੀ ਸੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ।

ਅਰਹਿੰ ਲਰਹਿੰਗੇ ਹਾਰਹਿੰ ਨਾਂਹੀ^੧।
 ਰਾਖਹਿੰ ਰੋਕ ਕਰਹਿੰ ਬਲ ਤਾਂਹੀ ॥੧੫॥
 ਜੇ ਨਹਿੰ ਬਰਜਯੋ ਰਹੈਂ ਸਦਨ ਮਹਿੰ^੨।
 ਪ੍ਰਾਣ ਬਿਨਾਸਹਿੰ^੩ ਪ੍ਰਾਤੀ ਰਣ ਮਹਿੰ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਉਚਿਤ ਨ ਤੋ ਕਹੁ ਜਾਨਾ।
 ਪੁਨਹਿੰ ਲਰਹੁ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਮਹਾਨਾ ॥੧੬॥
 ਫਤੇ ਰਿਪੁਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ*।’
 ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਹਰਖਯੋ ਸੋਇ।
 ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਪਗ ਨਮੋ।
 ਉਠਿ ਘਰ ਕੋ ਗਮਨਯੋਂ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੧੭॥
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਭੋਰ ਹੁਇ ਆਈ।
 ਕੁਛ ਦਲ ਤਬਹਿ ਕਪੂਰੇ ਕੇਰਾ।
 ਆਨਿ ਸੁ ਲਰਯੋ ਸ਼ਰੀਕੇ ਝੇਰਾ^੪ ॥੧੮॥
 ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਬੀਰ ਪਠਾਏ।
 ਆਪ ਨ ਗਯੋ ਰਹਯੋ ਘਰ ਥਾਏ।
 ਕੋਠੇ ਅੰਤਰ ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।
 ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਕਰਿ ਮੌਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੯॥
 ਵਹਿਰ ਪਰਯੋ ਘਮਸਾਨ ਲਰਾਈ।
 ਜ਼ਾਲਾਬਮਣੀ ਜਾਲ ਚਲਾਈ।
 ਡਰਤਿ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਤੇ ਤਿਸ ਦਾਰਾ।
 ਰਿਸ ਧਰਿ ਪਤਿ ਸੋਂ ਨਿਠੁਰ ਉਚਾਰਾ ॥੨੦॥
 ‘ਸਿਰ ਕੀ ਪਾਗ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਸਾਰੇ।
 ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ ਕਰੋਂ ਤਨ ਧਾਰੇ।
 ਪਹਿਰਿ ਘਾਘਰੀ ਲੇਹੁ ਛਲੋਟੀ^੫।
 ਦੁਰਹੁ ਬੈਠਿ ਹੁਇ ਬਾਤ ਨ ਖੋਟੀ^੬ ॥੨੧॥

^੧(ਤੇਰੀ ਵੱਲ ਦੇ) ਜੇ ਅੜ ਕੇ ਲੜਨਗੇ ਤਾਂ ਹਾਰਨਗੇ ਨਹੀਂ।

^੨ਜੇ ਤੂੰ ਰੁਕਿਆ ਨਾ ਰਹੇਂਗਾ ਘਰ ਵਿਚ।

^੩ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

*ਇਹ ਹੋਣਹਾਰ ਦੱਸੀ ਹੈ।

^੪ਸ਼ਰੀਕੇ ਦਾ ਝਗੜਾ ਕਰਕੇ।

^੫ਭੋਛਣ, ਸਿਰ ਦੀ ਜ਼ਨਾਨੀ ਚਾਦਰ।

^੬(ਫੇਰ) ਲੁਕਕੇ ਬੈਠੋ ਤਾਂ ਗੱਲ ਮਾੜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਮਰਦ ਹੋਕੇ ਲੁਕ ਬੈਠਣਾ ਖੋਟਾ ਹੈ)।

ਆਇ ਸ਼ਰੀਕ ਲਰੇ ਘਰ ਦੂਰੇ।
 ਤੂੰ ਬੈਠਯੋ ਛਪਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ।
 ਕੁਲ ਕੀ ਲਾਜ ਹਾਨ ਕਰਿ ਬੈਸਾ।
 ਤਨ ਬਿਹੰਡੜਾ^੧ ਹੋਵਤਿ ਜੈਸਾ' ॥੨੨॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਜਬਿ ਕਹਯੋ।
 ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਉਰ ਸਹਯੋ।
 ਸਸਤ੍ਰੁ ਸਜਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਚਢਯੋ।
 ਮਚਯੋ ਜੁੱਧ ਰਸ ਬੀਰਹਿ ਬਢਯੋ ॥੨੩॥
 ਜਾਇ ਲਰਯੋ ਰਣ ਮਹਿੰ ਹਯ ਫੇਰਾ।
 ਰਿਪੁ ਹਲਾਇ ਹੇਲਾ ਬਡ ਗੇਰਾ।
 ਦਿਯੋ ਪਲਾਇ ਦੂਰ ਲਗਿ ਗਏ।
 ਠਹਿਰ ਅਰੇ ਅਰੁ ਧੀਰਜ ਕਿਏ^੨ ॥੨੪॥
 ਤਜੀ ਤੁਫੰਗ ਪੁੰਜ* ਇਕ ਸੰਗ।
 ਗੁਲਕਾਂ ਲਗੀ ਬੇਗ ਤੇ ਅੰਗ।
 ਗਿਰਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੂੈ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਲਜਾਇ ਉਠਾਇ ਗੁਮ ਮਹਿੰ ਡਾਲਾ ॥੨੫॥
 ਇਕ ਸਨਬੰਧੀ ਤਿਸ ਕੋ ਪਾਯੋ।
 ਸਿਮਰਤਿ ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ।
 ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੋਇ।
 'ਮਰਯੋ ਚੌਧਰੀ ਬਰਜਯੋ ਜੋਇ ॥੨੬॥
 ਰਾਵਰਿ ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਨਹਿੰ ਰਹਯੋ^੩।
 ਨਿਕਸਯੋ ਲਰਨ, ਨਿਠੁਰ ਤ੍ਰਿਯ ਕਹਯੋ।'
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਮਰਯੋ ਨ ਸੋਇ।'
 ਸੁਨਿ ਸੋ ਕਹੈ 'ਗਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਇ' ॥੨੭॥
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਨਹੀਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਵਾ।'
 ਸੁਨਿ ਸੋ ਕਹੈ 'ਮਰਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਵਾ।'
 ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ।
 'ਨਹੀਂ ਚੌਧਰੀ ਤਯਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨਾ' ॥੨੮॥

^੧ਖੁਸਰਾ।

^੨(ਪਰ ਕੁਝ ਵੈਰੀ) ਰੁਕਕੇ ਤੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ ਅੜ ਪਏ।

*ਪਾ:-ਪੰਜ।

^੩ਹਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ ਸੀ।

ਸੋ ਬੋਲੋ 'ਨਿਸ਼ਚੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈ।'
 ਤੀਨ ਬਾਰ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਹਟਾਈ।
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਸ਼ਟ ਖੋਲਿ ਕਰਿ ਭਾਖਾ।
 'ਤਿਸ ਕੋ ਭੌਰ^੧ ਹਮਹੁ ਗਹਿ ਰਾਖਾ ॥੨੯॥
 ਨਹਿ ਬਚ ਮਾਨਾ, ਸੋ ਅਬਿ ਛੋਰਾ।
 ਨਾਂਹਿਤ ਜੀਵ ਉਠਤਿ ਜੁਤਿ ਜੋਰਾ^੨।
 ਨਿਜ ਮੁਸ਼ਟੀ ਮਹਿ ਰਾਖੋ ਰੋਕ।
 ਹਿਤ ਜਿਵਾਇਬੇ ਕਰਨ ਅਸ਼ੋਕ ॥੩੦॥
 ਸੱਤ ਬਚਨ ਤੈਂ ਕਜੋਂ ਨਹਿ ਮਾਨਜੋਂ?
 ਮਰਜੋ ਜਿਵਾਵਤਿ^੩, ਸੋ ਤੈਂ ਹਾਨਜੋਂ^੪।
 ਰੁਦਤਿ ਗਯੋ ਮਿਲਿ ਕੀਨਸਿ ਦਾਹ।
 ਭਯੋ ਚੌਧਰੀ ਤਤਛਿਨ ਸ੍ਵਾਹ ॥੩੧॥
 ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।
 ਡਾਰੇ ਜੀਨ ਹਯਨਿ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਕਰਜੋ ਕੂਚ ਚਲਿ ਪਰੇ ਅਗੋਰੇ।
 ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘੇ ਜਿਸ ਬੇਰੇ ॥੩੨॥
 ਬਹਿਵਲ^੫ ਤੇ ਸਿਉਰਾਸੀ^੬ ਨਾਮੂ।
 ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨ ਜਬਿ ਏ ਗ੍ਰਾਮੂ।
 ਡੇਰਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸੁਭ ਥਾਨ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ ਆਨਿ ॥੩੩॥
 ਪਹਿਰ ਤੀਸਰਾ ਦਿਨ ਕੋ ਭਯੋ।
 ਮਾਦਿਕ ਤਬਿ ਅਨਾਇ ਛਕਿ ਲਯੋ।
 ਦੋਦੇਵਾਲ ਤਾਲ ਕੋ ਨਾਮੂ।
 ਤਿਸ ਮਹਿ ਸੁਨਿ ਜਲ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੩੪॥
 ਹੇਤ ਸੁਚੇਤੇ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਏ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਤਹਾਂ ਕਰਿ ਲਏ।
 ਏਕ ਸ਼ਹੀਦ ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਆਵਾ।

^੧ਜੀਵ ਆਤਮਾ।

^੨ਬਲ ਨਾਲ।

^੩ਅਸੀਂ ਜਿਵਾ ਦਿੰਦੇ।

^੪ਤੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

^੫ਨਾਮ ਹਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ।

^੬ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਿਉਰਾਸੀ' ਹੈ, ਜੋ ਠੀਕ ਹੈ।

ਸ਼ਮਸ਼ ਸੇਤ ਸੇਤਹਿ ਪਹਿਰਾਵਾ^੧ ॥੩੫॥
 ਸਿਰਸ ਤਰੋਵਰ^੨ ਦੀਰਘ ਖਰਜੇ।
 ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੇ ਬਾਸਾ ਕਰਜੇ।
 ਤਹਿ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੩੬॥
 ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਬਚ ਕੀਆ।
 ‘ਰਾਜੀ ਹਹਿ ਉਸੈਨ ਖਾਂ ਮੀਆਂ!
 ਸੁਨਿ ਮਨ ਆਨੰਦ ਦੀਰਘ ਧਾਰਾ।
 ‘ਰਾਜੀ ਆਜ ਬਿਸਾਲ’ ਉਚਾਰਾ ॥੩੭॥
 ‘ਮੌਲਾ ਪਾਕ ਅਲਾਹਿ ਖੁਦਾਇ।
 ਕਰਿ ਦੀਦਾਰ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਪਾਇ।
 ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਰਹਜੇ।
 ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਆਜ ਮੈਂ ਲਹਜੇ ॥੩੮॥
 ਹੋਇ ਬਿਸਾਲ ਮੋਹਿ ਕੱਲਜਾਨ।
 ਭਈ ਦੂਖ ਪਾਪਨਿ ਕੀ ਹਾਨਿ।’
 ਜਬਿ ਗੁਰ ਹਟੇ ਆਇਬੇ ਡੇਰੇ।
 ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਸੋ ਹਟਜੇ ਪਿਛੇਰੇ ॥੩੯॥
 ਤਬਿ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝਜੇ ‘ਇਹ ਕੌਨ?
 ਉੱਜਲ ਰੂਪ ਦਿਖਾਯੋ ਜੌਨ।
 ਕਰਜੇ ਸਲਾਮ ਆਪ ਕੋ ਜਬੈ।
 ਛਪਜੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਮਰੇ ਤਬੈ^੩’ ॥੪੦॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੇ ‘^੪ਘਾਲ ਇਨ ਘਾਲੀ।
 ਕਿਸੂ ਕਰਮ ਫਲ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲੀ।
 ਅਬਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਕੱਲਜਾਨ^੫।
 ਜਾਇ ਭਿਸਤ ਸੁਖ ਪਾਇ ਮਹਾਨ’ ॥੪੧॥
 ਤਬਿ ਗੁੰਮਨਿ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਆਏ।
 ਕੁਛਕ ਰਸਤ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਲਜਾਏ।

^੧ਦਾੜ੍ਹਾ ਬੀ ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਪਹਿਰਾਵਾ ਭੀ ਚਿੱਟਾ ਹੈ।

^੨ਸਰੀਰ ਦਾ ਬੁੱਛਾ।

^੩ਸਾਡੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਲੁਕ ਗਿਆ।

^੪ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕੋਈ ਕਸਰ ਸੀ ਜੋ ਮੁਕਤ ਪਦ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸੁਭ ਕਰਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਸਦੀ ਕਲਜਾਣ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ।
 ਕਰ ਕੇ ਜੋਰਿ ਭਨੇ ਬਚ ਐਸੇ ॥੪੨॥
 ‘ਕੇਤਿਕ ਦੇਗ ਸਮੀਪ ਕਰਾਵਹੁ^੧।
 ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਨਿ ਸਦਨ ਪਠਾਵਹੁ^੨।
 ਘਰ ਘਰ ਮਹਿ ਇਕ ਇਕ ਸਿਖ ਜਾਇ।
 ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਪੁਨ ਆਇ’ ॥੪੩॥
 ਜੇ ਸਿਖ ਸੁਚ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ।
 ਸੋ ਨਹਿ ਗਮਨੇ ਕਿਸੂ ਅਗਾਰਾ।
 ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।
 ਅਪਰ ਸਰਬ ਘਰ ਤਿਨਹੁ ਸਿਧਾਏ ॥੪੪॥
 ਇਕ ਇਕ ਸਿਖ, ਇਕ ਇਕ ਘਰ ਗਯੋ।
 ਜਾਇ ਸਕਲ ਭੋਜਨ ਤਹਿ ਕਯੋ।
 ਇਕ ਧਨ ਤੇ ਦਾਰਿਦ੍ਰੀ ਮਹਾਂ^੩।
 ਕਰਨ ਅਹਾਰ ਸੁ ਪੱਯਹਿ ਕਹਾਂ ॥੪੫॥
 ਕਹਯੋ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ‘ਜਿਤ ਕਿਤ ਲਜਾਵਹੁ।
 ਏਕ ਸਿੱਖ ਕੋ ਲੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ।’
 ਸੋ ਸਿਖ ਲੇ ਸਿਖ ਕੋ ਘਰ ਗਯੋ।
 ਨਿਜ ਬਾਸਨ ਧਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਭਯੋ ॥੪੬॥
 ਉਪਰ ਤੇ ਉਤਾਰਿ ਨਿਜ ਖੇਸ।
 ਤਰੇ ਬਿਛਾਯੋ ਭਾਉ ਵਿਸੇਸ।
 ਬੈਠਿ ਸਿੱਖ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ।
 ਆਨੇ ਪੀਲੂ ਸੁਸ਼ਕ ਅਹਾਰੇ ॥੪੭॥
 ਨੀਰ ਭਿਗੋਇ ਨਰਮ ਬਹੁ ਕਰੇ।
 ਸਿਖ ਨੇ ਸਿਖ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰੇ।
 ਖਾਇ ਚੁਲਾ ਪਢਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ।
 ਚਲਿ ਆਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥੪੮॥
 ਗਯੋ ਪੁਚਾਇ ਸੰਗ ਸਿਖ ਹੋਊ।
 ਸਿਖ ਨੇ ਕਰਯੋ ਹਟਾਵਨਿ ਸੋਊ।
 ਜਬਿ ਸਭਿ ਆਇ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਤੀਰ।

^੧ਕੁਝ ਕੁ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕਰਾਓ।

^੨ਤੇ ਕੁਝਕ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ) ਘਰੀਂ ਘੱਲ ਦਿਓ।

^੩ਭਾਵ ਇਕ ਸਿੱਖ ਐਸਾ ਸੀ ਜੋ ਧਨ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੀਬ ਸੀ।

ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥੪੯॥
 ‘ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ ਭੋਜਨ ਤੁਮ ਖਾਯੋ ?
 ਅਪਨੋ ਅਪਨੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਯੋ।’
 ਕੋਊ ਕਹੈ ‘ਰੋਟਕਾ ਛਾਛੀ।’
 ਕੋ ਬੋਲਯੋ ‘ਖਿਚਰੀ ਦਧਿ ਆਛੀ’ ॥੫੦॥
 ਕੋ ‘ਪਾਇਸ’, ਕੋ ਕਹਿ ‘ਥਹਿ^੧ ਪਈ।’
 ‘ਜਵ ਕੀ ਦੋੜ^੨’ ਕਿਨਹੁ ਅਚਿ ਲਈ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕੀਨ ਬਤਾਵਨਿ।
 ਕਰਯੋ ਜਾਇ ਜਸ ਜਸ ਘਰ ਖਾਵਨਿ ॥੫੧॥
 ਮੈਲਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬੂਝਨਿ ਕੀਨਾ।
 ‘ਤੈਂ ਕਯਾ ਅਚਯੋ, ਕਹਾਂ ਸਿਖ ਦੀਨਾ?’
 ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਯੋ ‘ਮੈਂ ਨੀਕਾ।
 ਭੋਜਨ ਛਕਯੋ ਭਾਉ ਪਿਖਿ ਜੀਕਾ ॥੫੨॥
 ਸਗਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਅਸ ਖਾਯੋ।
 ਆਜ ਜਥਾ ਸਿਖ ਨੇ ਅਚਵਾਯੋ।’
 ਪੁਰਿ ਜਨ ਤਹਾਂ ਸੁਨਤਿ ਬਿਸਮਾਏ।
 ‘ਤਿਸ ਘਰ ਕੁਛ ਨਹਿ, ਕਯਾ ਇਨ ਖਾਏ ॥੫੩॥
 ਫਾਕੇ ਪਰ ਫਾਕਾ ਤਿਸ ਹੋਹਿ।
 ਕਿਤ ਤੇ ਆਨਿ ਅਚਾਯੋ ਤੋਹਿ।’
 ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ‘ਸਿਖ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੇ।
 ਬੂਝਹਿ ਤਿਹ ਕਯਾ ਦੀਨ ਅਹਾਰੇ?’ ॥੫੪॥
 ਉਠਿ ਰਾਹਕ ਤਿਹ ਲਜਾਇ ਬੁਲਾਇ।
 ਪੂਛਯੋ ਗੁਰ ‘ਤੈ ਕਹਾਂ ਖੁਵਾਇ?’
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਦੀਨ ਕਟੋਰਾ ਮੈਂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ ॥੫੫॥
 ਸੋ ਪੀ ਕਰਿ ਸਿਖ ਉਠਿ ਇਤ ਆਯੋ।
 ਹੁਤੋ ਦਾਰਿਦੀ ਨਹਿ ਕੁਛ ਪਾਯੋ।’
 ਕਰਯੋ ਹੁਕਮ ‘ਸਚ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਕਹੈਂ?

^੧ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੀਰ, ਕਿਸੇ ਦਹੀਂ (ਨਾਲ ਰੋਟੀ) ਪਾਈ (ਦੱਸੀ)। [ਥਹੀ=ਮੱਸਜਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਵੰਡਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਥਹੀ, ਥੇਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]।

^੨ਪਾ:-ਥਹਿ=ਥੇਹੀ, ਥਾਸੀ।

^੩ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਵੇਲਕੇ ਵਿਚ ਘਿਉ ਲਾਕੇ ਪਕਾਉਣੀ, ਪੁੱਠਾ।

ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ ਸਿਖ ਜਿਮ ਹਿਤ ਚਰੈ^੧ ॥੫੬॥

ਸਿਖ ਨੇ ਸਾਚ ਕਹਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।

‘ਹੁਤੀ ਕੋਕੜਾਂ ਪੀਲੁਨਿ^੨ ਕੇਰੀ।’

ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ‘ਸਿੱਖੀ ਧੰਨ ਧੰਨ।’

ਦੇਖਿ ਭਾਉ ਕੋ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ॥੫੭॥

‘ਅਸ ਸਿਖ ਭੀ ਬਿਚ ਪੰਥ ਸੁਹਾਇੰ।

ਸਤੀ ਦੇਹਿ ਸੰਤੋਖੀ ਖਾਇ।

ਸਿਖ ਢਿਗ ਹੋਇ^੩ ਅਚਾਵਹਿ ਨਾਂਹੀ।

ਤੋ ਦੂਖਨ ਜਾਨਹੁ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ ॥੫੮॥

ਨਿਰਧਨ ਸਿਖ ਤੇ ਜਾਚਹਿ ਨੀਕਾ^੪।

ਦੋਸ਼ ਲਖਹੁ ਅਚਵਹਿ^੫ ਤਿਸ ਹੀ ਕਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਭਾਵ^੬ ਮੂਲ ਹੀ ਜਾਨ।

ਅਚਨ ਅਚਾਵਨ ਬਿਧਿ ਪਹਿਚਾਨ’ ॥੫੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਸਿੱਖਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੁ ॥੩॥

^੧ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਚਾਹ ਨਾਲ।

^੨ਪੀਲੂ ਦੀਆਂ ਭੁਗੜੀਆਂ, ਸੁੱਕੇ ਪੀਲੂ [ਕੋਕਨ=ਸੁੱਕੀ ਪੀਲੂ]।

^੩ਸਿੱਖ ਪਾਸ (ਪਦਾਰਥ ਹੋਵੇ)।

^੪ਚੰਗਾ (ਭੋਜਨ) ਮੰਗੇ।

^੫ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਜਾਣੇ।

^੬ਪ੍ਰੇਮ।

੪. [ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ]

੩<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੫

ਦੋਹਰਾ: ਕਰਜੋ ਕੂਚ ਤਹਿ ਤੇ ਚਢੇ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਇ।
ਗਏ ਕਪੂਰੇ ਕੋਟ ਕੋ, ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਕੇਤਿਕ ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਤਰੇ ਦੂਰ।
ਹੇਰੀ ਥਾਇੰ ਉਚਿਤ ਜਹਿ ਰੂਰ।
ਡੇਰਾ ਕਰਜੋ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ।
ਤ੍ਰਿਣ ਈਧਨ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਲਜਾਏ ॥੨॥
ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ।
ਕੇਤਿਕ ਦਰਸਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਆਨਿ।
ਖਬਰ ਕਪੂਰੇ ਕੇ ਢਿਗ ਗਈ।
ਮਿਲਿਬੇ ਕਾਰਨ ਤਜਾਰੀ ਕਈ ॥੩॥
ਘੋੜਾ ਏਕ ਸਿੰਗਾਰ ਬਨਾਯੋ।
ਦੈਬੇ ਹੇਤੁ ਉਪਾਯਨ ਲਜਾਯੋ।
ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਾਥ।
ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਪਿਖੇ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੪॥
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੈਠਯੋ ਤਿਸ ਘਰੀ।
ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ।
'ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ' ॥੫॥
'ਕਹਹੁ ਕਪੂਰਾ! ਆਯੁਧ ਧਰੇ।
ਧੀਰ ਬੀਰਤਾ ਕੇਤਿਕ ਕਰੇ?
ਰਣ ਕੀ ਚੌਪ ਬਿਸਾਲ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?
ਜਿਸ ਤੇ ਬੀਰ ਪਰਮਪਦ ਪਾਹੀ' ॥੬॥
ਕਹਯੋ ਕਪੂਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਥ।
'ਇਹੁ ਜਗ ਨਾਥ! ਆਪ ਕੇ ਹਾਥ।
ਧੀਰ ਬੀਰ ਕੋ ਭੀਰੁ ਬਨਾਵਹੁ^੧।
ਭੀਰੁਨਿ ਤੇ^੨ ਬਹੁ ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਹੁ' ॥੭॥
'ਭਲਾ ਕਪੂਰੇ! ਭਲਾ ਕਪੂਰੇ!'
ਬੋਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।

^੧ਕਾਇਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

^੨ਕਾਇਰਾਂ ਤੋਂ।

‘ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਕਰਹਿ ਕਿਸ ਕੇਰਾ^੧?
 ਕਿਤ ਦਿਸਿ ਗਮਨ ਫਿਰਹਿ ਬਹੁ ਫੇਰਾ^੨?’ ॥੮॥
 ਕਹੈ ਕਪੂਰਾ ‘ਕੂਕਰ ਬਾਜ।
 ਰਾਖੋਂ ਮੈਂ ਅਖੇਰ ਕੇ ਸਾਜ।
 ਸਿਕਰੇ ਜੁਰਰੇ ਆਦਿ ਘਨੇਰੇ।
 ਅਨਵਾਏ ਦੇ ਦਰਬ ਬਡੇਰੇ ॥੯॥
 ਬਡੇ ਬਿਹੰਗਨਿ ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਤਿ।
 ਬਲ ਤੇ ਝਪਟ ਕਰਤਿ ਗਹਿ ਲੇਤ।’
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਾਤੈਂ ਕੁਛ ਔਰ।
 ਕਰਤਿ ਭਏ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥੧੦॥
 ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਉਠਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਤਿ ਦੁਰਗ ਬਿਚਾਰਾ।
 -ਜੇ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਕਪੂਰਾ ਕੋਟ।
 ਲਾਖਹੁ ਤੁਰਕ ਹਤਹਿ ਗਹਿ ਓਟ ॥੧੧॥
 ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੇ ਬਿਤੀ ਤਹਿ ਰਾਤੀ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤੀ।
 ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ।
 ਸਸਤ੍ਰੁ ਬਸਤ੍ਰੁ ਤੇ ਸੁਭਤਿ ਘਨੇਰਾ ॥੧੨॥
 ਨਰ ਨਾਰੀ ਗਨ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇਰੇ।
 ਧਾਇ ਆਇ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਹੇਰੇ।
 ਚਾਵਲ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿਕ ਲਯਾਵੈਂ।
 ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਦਧਿ ਦੂਧ ਸੁ ਪਾਵੈਂ ॥੧੩॥
 ਭਾਉ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਧਰਹਿ ਦਰਸ ਕਰਿ।
 ਬੰਦਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਹਰਖ ਧਰਿ।
 ਇਕ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਯੋ।
 ਬਹੁਰ ਕਪੂਰਾ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ॥੧੪॥
 ਦੀਰਘ ਜਾਮਾ ਜਿਸ ਗਰ ਪਰਯੋ।
 ਚਾਲ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੇ ਬਹੁ ਬਿਸਤਰਯੋ^੩।
 ਹਾਥਨਿ ਸਾਥ ਸੰਭਾਰਿਤ ਨਾਂਹੀ।

^੧ਸਿਕਾਰ ਤੂੰ ਕਿਸਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ?

^੨ਕਿਸ ਤਰਫ ਜਾਕੇ ਬਹੁਤ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ?।

^੩ਛੇਤੀ ਚਲਨ ਨਾਲ (ਜਾਮਾ) ਬਹੁਤ ਫੈਲਦਾ ਹੈ।

ਚਲਤਿ ਉਡਾਵਤਿ ਰਜ ਮਗ ਮਾਂਹੀ ॥੧੫॥
 ਤਿਮ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।
 ਚਹਤਿ ਅਪਨਪੋ ਸਭਿਨ ਦਿਖਾਯੋ।
 ਮੈਲਾਗਰ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ।
 ਆਇ ਉਡਾਵਤਿ ਧੂਲਿ ਵਿਸ਼ੇਖ ॥੧੬॥
 ‘ਚੌਧਰਿ! ਚਲਹੁ ਅਦਬ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਗਰਦ ਉਡਤਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਸੰਕੋਚਿ ਪਸਾਰਹੁ ਨਾਂਹਿ।
 ਸਰਲ ਭਰਲ ਹੁਇ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਜਾਹਿੰ^੧ ॥੧੭॥
 ਸਹਤ ਅਦਾਇਬ ਸਾਹਿਬ ਦੇਖਿ^੨।
 ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਨ ਕੋ ਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਖ।’
 ਸਿੰਘ ਬਾਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਨੁ ਦਾਵਾ।
 ਮਨ ਬਨ ਕੋ ਲਗਿ ਅਧਿਕ ਜਲਾਵਾ ॥੧੮॥
 ਕਿਧੌਂ ਜੁਲਤਿ ਮਨ ਦੀਪਕ ਨਜਾਈ^੩।
 ਸਿੰਘ ਬਾਕ ਬਹੁ ਬਾਯੁ ਬੁਝਾਈ^੪।
 ਰਿਸ ਜੁਤਿ ਚਿਤ ਭਾ ਲਖਿ ਅਪਮਾਨਾ।
 ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ ਨ ਸਕੈ ਬਖਾਨਾ ॥੧੯॥
 ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
 ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਤਬਿ ਭਾ ਮਨ ਹਾਨੀ।
 ਇਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ।
 ਦੁਤਿਯੇ ਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਯੁਧ ਧਰੇ ॥੨੦॥
 ਨਿਰਮਲ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਖਰ^{*} ਧਾਰਾ^੫।
 ਧਾਰਾ ਗੁਨ ਕੁਦੰਡ^੬ ਬਡ ਭਾਰਾ।
 ਤਰਕਸ਼ ਭਰੇ ਖਰੇ ਕਰਿ ਤੀਰ।
 ਤੀਰ^੭ ਸੁਹਾਵਤਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥੨੧॥

^੧ਪਾਸੇ ਮਾਰਦਾ ਕੀਕੂੰ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। (ਅ) (ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਸਿੱਧਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

^੨ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ।

^੩ਅਥਵਾ (ਕਪੂਰੇ ਦਾ) ਮਨ ਦੀਵੇ ਵਾਂਗੂ (ਜਗ ਰਿਹਾ ਸੀ)।

^੪(ਮੈਲਾਗਰ) ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਕ ਰੂਪ ਤਿੱਖੀ ਵਾਯੂ ਨੇ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤਾ।

* ਪਾ: -ਖਗ।

^੫ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ।

^੬ਚਿੱਲੇ ਸਹਿਤ ਧਨੁਖ।

^੭ਨੇੜੇ।

ਏਕ ਚਮਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਰ ਫਿਰੈ।
 ਦੂਸਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਉਪਰ ਢੁਰੈ।
 ਹੇਰਿ ਕਪੂਰਾ ਤਰਕਤਿ ਭਾਖੇ।
 ‘ਭਲੇ ਬਨਾਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਇਹ ਰਾਖੇ ॥੨੨॥
 ਰਾਵਰਿ ਸਿਰ ਪਰ ਚਮਰ ਫੇਰਤਿ।
 ਇਹ ਤੋਂ ਰੀਤਿ ਆਦਿ ਕੀ ਹੇਰਤਿ।
 ਦੂਸਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਪਰ ਫਿਰਵਾਵੇ।
 ਇਹ ਤੋਂ ਰੀਤਿ ਨਈ ਬਿਦਤਾਵੇ ॥੨੩॥
 ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤਿ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾ।
 ਫੂਲਨ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲਹਿ ਅਰਚਾ।’
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਅਦਬ ਚਹਿਯ ਰਖਵਾਯੋ ॥੨੪॥
 ਮਾਖੀ ਆਇ ਅਪਾਵਨ ਥਿਰੈ।
 ਚਮਰ ਢੁਰਤਿ ਸੋ ਬਰਜਨ ਕਰੈ।
 ਇਹ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ ਸੁਰਨ ਮੈਂ^੧।
 ਦੇਂ ਰਿਪੁ ਗਨ ਤੇ ਫਤੇ ਸੁ ਰਨ ਮੈਂ ॥੨੫॥
 ਪ੍ਰਿਥੀ ਸੁਰਗ ਕੇ ਰਾਜ ਘਨੇਰਾ।
 ਓਜ ਸੁਰਾਸਰ ਕੇਰਿ ਬਡੇਰਾ।
 ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੇ।
 ਜੋ ਇਨ ਧਰੈ ਸੁ ਹੁਇ ਬਲ ਭਾਰੇ ॥੨੬॥
 ਇਨ ਸਮ ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਨਹਿ ਕੋਊ।
 ਜੋ ਕਰ ਧਰੈ ਬਲੀ ਹੁਇ ਸੋਊ।
 ਆਦਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰਾ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਖੜਗ ਤਿਨ ਰਚਯੋ ਉਦਾਰਾ ॥੨੭॥
 ਮਾਨਨੀਯ ਸੁਰ ਅਸੁਰਨਿ ਕੇਰੇ।
 ਧਰਹਿ ਜੁ ਪੂਜਹਿ^੨, ਹੈਂ ਸੁ^੩ ਬਡੇਰੇ।
 ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ।
 ਅਸਿਧੁਜ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਹੈ ਮਹਾਂ’ ॥੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੂਸਨ ਹੋਇ ਕਪੂਰੇ।

^੧ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ (ਪੂਜਯ)।

^੨ਜੋ ਧਾਰਨਗੇ ਤੇ ਪੂਜਣਗੇ।

^੩ਓਹ।

ਗੁਰ ਬਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਿਯੋ ਨ ਕੂਰੇ^੧।
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਿ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਸੁਨਹੁ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਕਾਨਾ ॥੨੯॥
 ਨੈਂ ਲਗਿ^੨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਰਾਜ ਤੁਹਾਰਾ।
 ਗਜ ਬਾਜੀ ਦਲ* ਵਧੈ ਉਦਾਰਾ।
 ਤੁਰਕਨ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕੇ ਕਾਰਨ।
 ਦੇਹੁ ਦੁਰਗ ਦੇਖਹੁ ਦਲ ਦਾਰੁਨ^੩ ॥੩੦॥
 ਲਸਕਰ ਨੌਰੰਗ ਕੋ ਲਰਿ ਮਾਰੈਂ।
 ਕਾਤੁਰ ਤੁਰਕ ਪਲਾਵਤਿ ਹਾਰੈਂ।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹੈ।
 ‘ਹਮ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਇਮ ਅਹੈ ॥੩੧॥
 ਰਿਪੁ ਸਮ ਜਾਨਿ ਤੁਰਕ ਗਹਿ ਮੋਹਿ।
 ਮਾਰਹਿ ਫਾਸੀ ਦੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਹ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਤੁਮ ਤੋਂ ਬੇ ਪਰਵਾਹ।
 ਬਿਗਰ ਲਰੇ^੪ ਤੁਰਕੇਸੁਰ ਸਾਹ ॥੩੨॥
 ਲਾਖਹੁ ਨਰ ਮਾਰੇ ਮਰਿਵਾਏ।
 ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਉਜਾਰ ਕਰਿ ਆਏ।
 ਭਲੀ ਸੀਖ ਅਬਿ ਦੇਵਨ ਲਾਗੇ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਬਚਹਿ ਨ, ਕਿਤ ਕੋ ਭਾਗੇ ॥੩੩॥
 ਤਿਨ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਮੋਹਿ ਬਿਗਾਰਹੁ।
 ਜਿਮ ਉਜਰੇ ਤਿਮ ਮੋਹਿ ਉਜਾਰਹੁ।
 ਹਮ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਨਿਤ ਪਤਿਸਾਹੀ।
 ਬਿਗਰੇ ਮਾਰਹਿ ਮੁਝ ਦੇ ਫਾਹੀ’ ॥੩੪॥
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਸ ਉਰ ਧਰਿ ਭਾਖਾ।
 ‘ਜੇਕਰਿ ਇਮ ਤੇਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।
 ਤੋਂ ਦੇ ਫਾਸ ਤੁਰਕ ਹੀ ਮਾਰੈਂ।
 ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਤੁਵ ਕੁਛ ਨ ਬਿਚਾਰੈਂ ॥੩੫॥
 ਜਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਪਰ ਤਰਕ ਕਰੰਤਾ।

^੧ਕੂੜੇ (ਕਪੂਰੇ) ਨੇ।

^੨ਨਦੀ ਤਕ। ਭਾਵ ਸਤਲੁਜ ਤਕ, ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਰਥ।

^੩ਦੇਖੋ ਭਯਾਨਕ ਦਲੀਜ਼ਣਾਂ (ਪਾਮਾਲ ਹੋਣਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ)। (ਅ) ਭਾਵ ਭਯਾਨਕ ਜੰਗ।

^੪ਵਿਗੜਕੇ ਲੜੇ ਹੋ।

ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਨ ਤੇ ਡਰਪੰਤਾ?
 ਦੇਨ ਲਗੇ ਹਮ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ।
 ਭਯੋ ਨਿਭਾਗ ਨ ਸਾਕਹਿ ਪਾਈ ॥੩੬॥
 ਆਨੰਦਪੁਰਾ ਬਸਹਿਗੋ ਸਦਾ।
 ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਹੁਇੰ ਅਦਾ^੧।
 ਜਿਨ ਕੋ ਬੰਦਾ, ਕਰਹਿ ਸੁ ਬੰਦਾ^੨।
 ਦੇਂ ਫਾਸੀ ਤੁਹਿ ਕਰਹਿ ਨਿਕੰਦ^੩ ॥੩੭॥
 ਤੱਤ ਅਤੱਤ^੪ ਨ ਮੂਰਖ ਜਾਨੈਂ।
 ਲਾਭ ਲੇਨ ਤੇ ਤੋਟਾ ਮਾਨੈਂ।
 ਪਸੁ ਜਜੋਂ ਪੇਟ ਭਰੇ ਪਰ ਸੋਵੈਂ।
 ਜਸੁ ਜਗ ਗਤਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੀ ਖੋਵੈ^੫ ॥੩੮॥
 ਮਤਿ ਅੰਧੇ ਜਾਨਜੋ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ।
 ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ, ਪਰਜੋ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ।
 ਜਿਨ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਉਰ ਭਰਵਾਸਾ।
 ਤਿਨ ਤੇ ਹੀ ਤੁਝ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਾ ॥੩੯॥
 ਖੇਹ ਤੋਬਰਾ ਬਦਨ ਚਢਾਇ।
 ਫਾਸੀ ਦੇ ਮਾਰਹਿ ਸਹਿਸਾਇ।
     ਸੁਨਿ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤਿ ਭਯੋ ਕਪੂਰਾ।
     ਨੀਵੀਂ ਗ੍ਰੀਵ ਬਿਰਜੋ ਕੁਛ ਕੂਰਾ ॥੪੦॥
 ਪੁਨ ਉਠਿ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।
 ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਦਾਰੁਨ ਦੁਖ ਭਾਰਾ।
 ਭਲੀ ਹੋਤਿ ਉਲਟੀ ਗਲ ਪਰੀ।
 ਬਰਜੋ ਦੁਰਗ ਤਕਰਾਈ ਕਰੀ ॥੪੧॥
 ਦ੍ਵਾਰ ਕਿਵਾੜ ਅਸੰਜਤਿ ਕਰੇ।
 -ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਬਿਚ ਬਰੇ।
 ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲਸਕਰ ਚਢਿ ਆਵੈ।
 ਮਾਰ ਗਰਦ ਮਹਿ ਦੁਰਗ ਮਿਲਾਵੈ- ॥੪੨॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਮੂੰਦ ਲੀਏ ਦਰਵਾਜੇ।

^੧ਨਿਆਰਾ। (ਅ) ਨਾਸ਼।

^੨ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਹੈਂ (ਓਹ) ਕੈਦ ਕਰਨਗੇ (ਤੈਨੂੰ)।

^੩ਨਾਸ਼।

^੪ਸਾਰ ਅਸਾਰ।

^੫ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਜਸ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਖੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿੰਤ ਮਹਾਂ ਉਪਰਾਜੇ।

ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਨਹਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨਯੋ।

ਲਿਯੋ ਨ ਬਰ ਤੋ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨਯੋ ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਕਪੂਰੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅੰਸੂ ॥੪॥

੫. [ਸਿਰੁਦੋਂ ਫੌਜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਢਿੱਲਵੀਂ ਕੌਲ ਪਾਸ]

੪<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੬

ਦੋਹਰਾ: ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਗਨ ਬਾਹਨੀ,

ਸੀਰੰਦ ਕੀਨਿ ਬਟੋਰ।

ਚਹੈਂ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਕਰਨੇ,

‘ਦੌਰ ਕਰਹੁ ਥਲ ਟੋਰਿ’ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ‘ਦੀਨੇ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੂ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਧਾਮੂ।

ਤਹਿ ਤੇ ਗਮਨ ਅਗਾਰੀ ਗਏ।

ਕੇਤਿਕ ਚਮ੍ਹੁੰ ਸੰਗ ਮੈਂ ਲਏ’ ॥੨॥

ਸੁਨਤਿ ਵਜੀਦਾ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ।

ਪਠੇ ਦੂਤ ਕੇਚਿਤ ਅਗਵਾਨੀ।

‘ਟਿਕਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿਸ, ਦਿਹੁ ਸੁਧਿ ਆਈ।

ਦੌਰ ਕਰਹਿ ਤਹਿ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩॥

ਜਾਹਿ ਅਚਾਨਕ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲਜਾਵਹਿ।

ਜੀਵਤਿ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟ ਪਠਾਵਹਿ।

ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦਰਬ ਬਹੁ ਦੈ ਹੈ।

ਸ਼ਾਹੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੂੈ ਹੈ*’ ॥੪॥

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਭਾਯੋ^੧।

ਲਸ਼ਕਰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਪਠਾਯੋ।

ਦਾਵ ਤਕਾਵਤਿ ਤੁਰਕ ਬਿਚਾਰੇਂ।

-ਪਕਰਯੋ ਜਾਇ ਘਾਤ ਨਿਰਧਾਰੇ^੨- ॥੫॥

ਕੋਪ ਕਪੂਰੇ ਪਰ ਕਰਿ^੩ ਤਬੈ।

ਡੇਰਾ ਕੂਚ, ਚਢੇ ਸਿਖ ਤਬੈ।

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਹਯ ਆਰੂੜੇ।

ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ ਚਲਤਿ ਗੁਨ ਗੂੜੇ ॥੬॥

ਢਿੱਲਵ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਸ ਦੁਇ ਤੀਨ।

*ਕੇਵਲ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ। ਵਜੀਦ ਖਾਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤਿ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਡਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ‘ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੰਡ ਦਾ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵਾਂਗਾ’ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਬਹੁਤ ਤੜਪਨਾ ਨਾਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੧ਐਉਂ ਵਿਚਾਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ (ਗੱਲ) ਭਾਈ ਕਿ.....!

^੨ਦਾਉ ਤੱਕਦੇ ਤੁਰਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ) ਪਕੜਿਆ ਜਾਏ (ਉਹ) ਘਾਤ ਨਿਰਣੈ ਹੋ ਜਾਏ।

^੩ਕਪੂਰੇ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਟੁਰੇ)।

ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ।
 ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇਰਾ।
 ਬਸਹਿ ਤਹਾਂ ਬਾਸਾ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥੭॥
 ਨਾਮ ਕੌਲ ਅਜਮਤ ਜੁਤਿ ਜੋਏ।
 ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਹੋਏ।
 ਸਤਾਨੰਦ ਹਰਿਨੰਦ ਸੁ ਚਾਲੀ।
 ਪੁਨ ਅਮਰੀਕ ਰਾਇ ਬਨਵਾਲੀ ॥੮॥
 ਬਨਵਾਲੀ ਕੈ ਨੰਦਨ ਏਕ।
 ਅਭੈਰਾਮ ਗੁਨ ਧਰਹਿ ਅਨੇਕ।
 ਅਭੈਰਾਮ ਕੇ ਸੁਤ ਭੇ ਚਾਰ।
 ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ^੧ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ^੨ ਧਾਰ ॥੯॥
 ਰਾਮਕੁਇਰ^੩ ਜਸਪਤਿ^੩ ਗਿਨ ਲੇਹ।
 ਮਾਨਨੀਯ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਏਹ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਆਗਵਨੂ।
 ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਜੋ ਜਬਿ ਅਪਨੇ ਭਵਨੂ ॥੧੦॥
 ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਾਵਤਿ ਤਤਛਿਨ ਛੋਰਾ।
 ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਰਤਿ ਆਯਸਿ^੨ ਗੁਰ ਓਰਾ।
 ਹਰਖਤਿ ਨਿਕਟ ਪਹੂਚਜੋ ਜਬੈ।
 ਭਾਉ ਸਮੇਤ ਪਰਖਿ ਕਰਿ ਤਬੈ ॥੧੧॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਰੇ ਲਾਇ ਕਰਿ ਮਿਲੇ।
 ਬੈਠੇ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਭਲੇ।
 ਹਾਥਨਿ ਕੀ ਦਿਸਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ।
 ਬੂਝਜੋ ‘ਅੰਗੁਰੀ ਮਹਿ ਕਯਾ ਪਾਈ?’ ॥੧੨॥
 ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕੌਲ ਕਹੰਤਾ।
 ‘ਬੈਠਜੋ ਮੈਂ ਅਬਿ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰੰਤਾ।
 ਸੁਨਜੋਂ ਸ਼੍ਰਵਨ ਰਾਵਰਿ ਆਗਵਨੂ।
 ਉਠਜੋ ਭਵਨ ਸੰਭਾਰ ਨ ਕਵਨੂ^੩ ॥੧੩॥
 ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਆਏ।
 ਕੁਸ਼ਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰੇ ਅੰਗੁਰਨਿ ਪਾਏ।

^੧ਇਹ ਚਹੁਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।

^੨ਕਾਹਲੀ ਕਰਕੇ ਆਯਾ।

^੩ਕੋਈ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਰੇ ਕਰ ਮਹਿ ਰਹੇ।
 ਤੂਰਨ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਚਹੇ' ॥੧੪॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ।
 'ਇਹ ਤੁਮ ਕਹਾਂ ਕਰਨ ਕੇ ਚਹਯੋ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਿਸ ਬੰਸ।
 ਲੀਨਸਿ ਜਨਮ ਮਾਨਸਰ ਹੰਸ ॥੧੫॥
 ਸੰਕਯਾ^੧ ਪਿਤਰ ਛੁਧਿਤਿ ਹੀ ਰਹੇ।
 ਜਿਨਹੁ ਬਾਸ ਬੈਕੁੰਠਹਿ ਲਹੇ।
 ਐਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਇਕ ਵਾਰੀ।
 ਬਹੁਰ ਨ ਚਹੈਂ ਅੰਨ ਅਰੁ ਬਾਰੀ' ॥੧੬॥
     ਸੁਨੀ ਤਰਕ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿ ਜਬੈ।
     ਉੱਤਰ ਕੌਲ ਬਖਾਨਯੋ ਤਬੈ।
 'ਅਹੈ ਵਾਸਤਵ ਆਪ ਸੁਨਾਈ।
 ਤਉ ਸੁਨਹੁ ਜਿਮ ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਈ ॥੧੭॥
 ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰਾ।
 ਨਰਨਿ ਉਧਾਰੇ ਜਿਨਹੁ ਨ ਪਾਰਾ।
 ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਸਪਤਮਿ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ।
 ਚਹਯੋ ਗਮਨ ਪਰਲੋਕ ਤਹਾਂ ਹੀ ॥੧੮॥
 ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਜਨਨੀ ਆਈ।
 ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਿਨੈ ਜੁਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
 -ਪ੍ਰਾਤ ਅਸ਼ਟਮੀ ਥਿਤ ਸੁਨਿਯੰਤ।
 ਤੁਮ ਪਿਤ ਕੇ ਸਰਾਧ ਕਰਿਯੰਤਿ ॥੧੯॥
 ਜੇ ਪਰਲੋਕ ਪਧਾਰਹੁ ਆਜ।
 ਤੋ ਨ ਹੋਇ ਹੈ ਸ਼੍ਰਾਧ ਸਮਾਜ।
 ਭਲੀ ਬਾਤ ਰਹਿਯਹਿ ਭੁਨਸਾਰਾ।
 ਪਿਤ ਕੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕਾਰਾ ॥੨੦॥
 ਪੁਨ ਨੌਮੀ ਕੈ ਦਸਮੀ ਦਿਨ ਮਹਿ।
 ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਮ ਬਾਂਛਹੁ ਮਨ ਮਹਿ-।
 ਚੋਣੀ^੨ ਬਾਤ ਨੀਕ ਮਨ ਭਾਈ।
 ਸੌਜ ਸਮਾਵਨ ਕੀ ਉਠਿਵਾਈ ॥੨੧॥

^੧ਭਾਵ ਇਹ ਸੰਕਾ ਅਜੇ ਤਕ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿ।

^੨ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦੀ।

ਰਹੇ ਸਪਤਮੀ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ।
 ਅਸ਼ਟਮਿ ਬਿਤੀ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਿਰਵਾਯੋ*।
 ਭੋਜਨ ਉਚ ਨੀਚ ਕੋ ਦਿਯੋ।
 ਮਹਾਂ ਜੱਗ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਿਯੋ ॥੨੨॥
 ਪੁਨ ਨੌਮੀ ਕੇ ਦਿਨ ਭੀ ਰਹੇ।
 ਦਸਮੀ ਕੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪ੍ਰਭੁ ਲਹੇ।
 ਜੋ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨੀ।
 ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋ ਚੀਨੀ ॥੨੩॥
 ਤਿਮ ਹੀ ਕਰਿਬੋ ਬਨਹਿ ਬਿਚਾਰੋ।
 ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਤਰਕ ਨ ਤਨਕ ਉਚਾਰੋ।
 ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਮਾਨਾ^੧।
 ਮਾਨ ਲੀਨ ਮਨ ਪੁਨਹਿੰ ਬਖਾਨਾ ॥੨੪॥
 ‘ਗੁਰ ਕੋ ਬੰਸ ਬਡੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
 ਚਹੀਅਹਿ ਰਖਨ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਤਾਂਹੀ।
 ਤੁਮ ਕੋ ਹੇਰਿ ਅਪਰ ਨਰ ਕਰੈਂ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਬਡੇ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਧਰੈਂ’ ॥੨੫॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸਾ।
 ਡੇਰਾ ਉਤਰਾਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਾ।
 ਬਹੁਰ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਕੋ ਜੰਗ।

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦਾ ਮਨਘੜਤ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਹੋੜਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਆਪ ਕਦੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਕੀਰਤਨ ਅਰਦਾਸ ਪਾਠ ਭੋਗ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਹੈ ਪਰ ਕੁਸ਼ਾ ਪਹਿਨਕੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਕੇ ਕਾਂ ਕੁੱਤੇ ਖਿਲਾਉਣੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹੇ ਹਨ।

ਯਥਾ:- ‘ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ ॥

ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥

ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ’ [ਮਾਝ ਵਾ. ਮ. ੧

ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ’

ਪੁਨਾ:- ‘ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਉ ਮੁਏ ਸਰਾਧ ਕਰਾਹੀ ॥

ਪਿਤਰ ਬੀ ਬਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਉ ਪਾਵਹਿ ਕਉਆ ਕੂਕਰ ਖਾਹੀ ॥ ’

[ਗਉ: ਕਬੀਰ ਜੀ

ਫਿਰ ਕੌਲ ਜੀ ਦਾ ਕੀਹ ਹੋਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਜਰ ਲੈਂਦੇ। ਜ਼ਰਾ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਦੇਖੋ ਕੌਲ ਨੂੰ ਕੈਸਾ ਉੱਚੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

^੧(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ) ਪ੍ਰਮਾਣ।

ਕਿਤਿਕ ਸੁਨਾਵਨ ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੨੬॥
 ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਸੋਢੀਨਿ ਕਰਾਈ।
 ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਦੇ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹਾਰ ਕਰਾਏ।
 ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਏ ॥੨੭॥
 ‘ਤੁਮ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਕਪੂਰਾ ਕੈ ਨਹਿੰ।
 ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਕਿ ਨਹਿੰ ਸ਼ਰਧਾ ਲਹਿ।’
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਤਕਾਲ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਹਮਹੁ ਕਪੂਰੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾਰੀ ॥੨੮॥
 ਰਹਨ ਨ ਪਾਇ ਬਿਨਾਸੀ ਹੋਇ।
 ਬਾਕ ਨ ਮਾਨਯੋਂ ਮਹਿਮਾ ਜੋਇ।’
 ਸੁਨਤਿ ਕੌਲ ਕੇ ਛੋਭ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਨਿਜ ਸਿਖ ਲਖਿ ਬੋਲਯੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥੨੯॥
 ‘ਜਰਾਂ ਕਪੂਰੇ ਕੀ ਦਿਢ ਭਾਰੀ।
 ਹਮ ਨੈ ਰਾਖੀ ਪੇਟ ਮਝਾਰੀ।
 ਮੋਹਿ ਪੇਟ ਕੋ ਪਾੜਹਿ ਜੋਇ।
 ਤਿਸ ਕੀ ਜੜ੍ਹਾ ਉਖਾਰੇ ਸੋਇ’ ॥੩੦॥
 ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਕੌਲ ਮਤੇ ਕੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਪਤੇ ਕੋ।
 ‘ਪਾੜਹਿ ਜਬਿ ਹੂੰ ਪੇਟ ਤੁਹਾਰੋ।
 ਤਬਿ ਤੁਮ ਹੀ ਤਿਹ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੋ ॥੩੧॥
 ਜਿਸ ਰੱਛਾ ਹਿਤ ਜਤਨ ਬਨਾਵਹੁ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਿ ਉਤਲਾਵਹੁ^੧।’
 ਸੁਨਤਿ ਕੌਲ ਸ੍ਰਾਪਹਿ ਬਿਸਮਾਯੋ।
 -ਭਯੋ ਮੋਹਿ ਭੀ ਭਲੋ ਬਚਾਯੋ^੨- ॥੩੨॥
 ਨਹਿੰ ਸਨਮੁਖ ਪੁਨ ਕਛੂ ਉਚਾਰਾ।
 ਭੀਮ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰਾ।
 ਸੋਚਤਿ ਗਯੋ ਆਪਨੇ ਭਵਨੂ।
 -ਬਾਕ ਨ ਮਿਟਹਿ ਬਨਹਿ ਬਿਧਿ ਕਵਨੂ ॥੩੩॥
 ਮੋਹਿ ਪੇਟ ਕੋ ਸੋ ਕਿਮ ਫਾਰਹਿ-।

^੧ਛੋਤੀ ਨਾਸ਼ ਕਰੋਗੇ।

^੨ਭਲਾ ਕਪੂਰੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ, (ਸਗੋਂ) ਮੈਨੂੰ ਵੀ (ਸ੍ਰਾਪ) ਹੋ ਗਿਆ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਗਟੀ ਬਿਚਾਰਹਿ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥੩੪॥
 ਬਹੁਰ ਕੌਲ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ।
 ਸੂਖਮ ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਮੁਲ ਭਾਰੀ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਯੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ।
 ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਭਗਵੰਤਾ* ॥੩੫॥
 ਅਰਪਨ ਕਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਚ ਭਾਖੋ^੧।
 ‘ਅਬਿ ਨੀਲਾਂਬਰ ਕੋ ਨਹਿ ਰਾਖੋ।
 ਬਿਸਦ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਭਲੇ ਸੁਹਾਵੇ।
 ਪੂਰਬਲੀ ਰੀਤਿਨਿ ਬਿਸਰਾਵੇ’ ॥੩੬॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ‘ਕਹਯੋ ਤੁਹਾਰੋ।
 ਹਮ ਨਹਿ ਪਲਟਤਿ^੨ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ।’
 ਲੇ ਕਰਿ ਪਹਿਰੇ ਸਰਬ ਸਰੀਰ।
 ਕਰੇ ਉਤਾਰਨਿ ਨੀਲੇ ਚੀਰ ॥੩੭॥
 ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਤਿਸੀ ਅਸਥਾਨ।
 ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ।
 ਕੌਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰੇ ਜੁਤਿ ਸਬੈ।
 ਪੁਰਿ ਜਨ ਗਨ ਅਵਿਲੋਕਹਿ ਤਬੈ ॥੩੮॥
 ਜੂਲਤਿ ਅੰਗੀਠਾ ਅਗਨਿ ਅਗਾਰੀ।
 ਨੀਲਾਂਬਰ ਲੇ ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ।
 ਲੀਰ ਪਾੜ ਕਰਿ ਤਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤੁਕ ਏਵ ਉਚਰਿ ਕਰਿ ॥੩੯॥
ਛੰਦ: ‘ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਕਪੜੇ ਫਾੜੇ
 ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਗਇਆ।’
 ਪਠਿ ਕਰਿ ਤਤਛਿਨ ਲੀਰ ਜੁ ਕਰ ਮਹਿ
 ਅਗਨਿ ਬਿਖੈ ਪਟ ਡਾਰਿ ਦਯਾ।
 ਪੁਨਹਿ ਪਾੜ ਕਰਿ ਤਿਮਹੀ ਪਠਿ ਕਰਿ

{ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੁਕ}

*ਇਹ ਚੌਪਈ ਬਹੁਤੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

^੧ਭਾਖਯੋ=ਕੌਲ ਨੇ ਬਚਨ ਕਹਿਆ।

^੨ਨਹੀਂ ਹਟਾਂਵਦੇ।

^੩ਪਾ:-ਮੇਟਤਿ।

ਪਾਵਕ ਪਾਵਤਿ ਛਾਰ ਕਇਆ।
 ਚੀਰਤਿ ਚੀਰ ਕਰਤਿ ਲਘੁ ਲਘੁ ਕੋ
 ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਭਇਆ ॥੪੦॥
 ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਅਰੁ ਕ੍ਰਿਆ ਬਿਲੋਕਤਿ
 ਉਰ ਸੰਸੈ ਜੁਤਿ ਕੋਲ ਭਇਆ।
 ਬਿੱਪ੍ਰੈ ਤੁਕ ਕੋ ਪਠਿ ਪਠਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
 ਪਾਰਿ ਪਾਰਿ ਪਟ ਜਾਰ ਦਇਆ।
 ਸਗਲੋ ਫੂਕ ਚੁਕੇ ਨੀਲਾਂਬਰ
 ਤਨਕ ਤਿਸੀ ਤੇ ਰਾਖ ਲਇਆ।
 ਜਮਧਰ ਸੰਗ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਸੋਊ
 ਪੰਥ ਬੇਖ ਹਿਤ ਸਭਿ ਨ ਛਇਆ^੧ ॥੪੧॥

ਚੌਪਈ: ਕਹਤਿ ਕੋਲ 'ਮਮ ਉਰ ਸੰਦੇਹੁ।
 ਬਿੱਪ੍ਰੈ ਪਠੀ ਆਪ ਤੁਕ ਏਹੁ।
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਾਕ ਅਮੇਟ।
 ਕੋਈ ਨ ਮੋਰਹਿ ਮਹਾਂ ਸਹੇਟ^੨ ॥੪੨॥
 ਬਿੱਪ੍ਰੈ ਪਠੇ ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਣ^੩।
 ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸੁਨੇ ਜਬਿ ਕਰਣ।
 ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਤਯਾਗਯੋ ਐਸੇ।
 ਨਿਜ ਮੁਖ ਲਗਨ ਨ ਦੀਨਸਿ ਕੈਸੇ ॥੪੩॥
 ਨਹਿੰ ਬੈਠਾਇਸਿ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ।
 ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਏ ਅਹਿਲਾਦੀ।
 ਤੁਮ ਨੇ ਸਗਰੀ ਤੁਕ ਉਲਟਾਈ।
 ਇਮ ਅਨੁਚਿਤ ਹਮ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ' ॥੪੪॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਖਾਨਾ।
 'ਰਾਮਰਾਇ ਕਹਿਬੋ ਜਗ ਜਾਨਾ।
 ਕਰਨ ਤੁਰਕੜੇ ਹੇਤੁ ਖੁਸ਼ਾਮਦ।
 ਹਰਖਾਵਨ ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁ ਆਮਦ ॥੪੫॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਤੁਕ ਤਿਨ ਉਲਟਾਈ।

^੧ਸਾਰਾ (ਕਪੜਾ) ਨਾਸ਼ ਨਾਂ ਕੀਤਾ।

^੨ਔਖੀ ਗੱਲ, ਅਮੁੜ ਗੱਲ।

^੩ਪਾ:-ਸਮੇਟ, ਅਮੇਟ।

^੪ਚਾਰ ਅੱਖਰ।

ਭਈ ਸਜਾਇ ਨ ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ।
 ਹਮ ਤੋਂ ਇਸ ਤੁਕ ਹਿਤ ਉਲਟਾਵਨ।
 ਸਕਲ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਕੀਨਿ ਲੁਟਾਵਨ ॥੪੬॥
 ਚਾਰਹੁ ਪ੍ਰਤ ਦਿਏ ਇਸ ਕਾਜੂ।
 ਕੌਨ ਗਿਨੈ ਸਭਿ ਸਦਨ ਸਮਾਜੂ।
 ਨਾਸ ਕਰਜੋ ਸਰਬੰਸ ਸਮੇਤੇ।
 ਅਬਿ ਭੀ ਨਹਿ ਉਲਟਾਵਨਿ ਦੇਤੇ ॥੪੭॥
 ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬਚ ਭਾਖਾ।
 ਭਯੋ ਬਿਦਤ ਜਗ ਮਹਿ ਸਭਿ ਲਾਖਾ^੧।
 ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਰਾਜ ਕਲਿ ਕਾਲਾ।
 ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਮਹਿ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥੪੮॥
 ਕਹਜੋ ਬਾਕ ਤਿਨ ਕੋ ਅਬਿ ਫੇਰਾ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਰਕਨਿ ਮੂਲ ਉਖੇਰਾ।
 ਰਾਖੀ ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਬਡਿਆਈ।
 ਭਯੋ ਧਰਮ ਬਿਰ ਕਜੋਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥੪੯॥
 ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵਾ।
 ਤੁਰਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਲਟ ਬਚ ਖੋਵਾ^੨।
 ਇਹ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਭਲੀ ਕੈ ਬੁਰੀ।
 ਸੁਨਤਿ ਕੌਲ ਤਬਿ ਤੂਸਨ ਧਰੀ ॥੫੦॥
 ਪਰ ਪੂਰਬ^੩ ਸਭਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਜੋ।
 -ਇਨਹੁ ਜਥਾਰਥ ਬਾਕ ਉਚਾਰਜੋ।
 ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤੁ ਕ੍ਰਿਤ ਐਸੇ।
 ਕੌਨ ਸਹੈ ਸੰਕਟ ਇਮ ਕੈਸੇ ॥੫੧॥
 ਸਭਿ ਸੁਤ ਹਤਨਿ ਸਮਾਜ ਲੁਟਾਵਨ।
 ਕੌਨ ਕਰੈ ਏਤੋ ਦੁਖ ਪਾਵਨ।
 ਇਹ ਬਰ ਬੀਰ ਧੀਰ ਬਡ ਧਾਰੀ।
 ਦੇ ਸਰਬੰਸ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹਿ ਹਾਰੀ ॥੫੨॥
 ਤੁਰਕ ਤੋਮ^੪ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੀ।

^੧ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

^੨ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਖੋ ਦੇਣ ਲਈ ਬਚਨ ਉਲਟਾਇਆ ਹੈ।

^੩ਪੂਰਬ ਅਪਰ=ਅਗਲਾ ਪਿਛਲਾ (ਹਾਲ)।

^੪ਸਮੂਹ।

ਜਿਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਜਗਤ ਸੰਭਾਰੀ।
ਇਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੁ ਇਨਹੂੰ ਬਨੈ।
ਧੰਨ ਹੋਨਿ ਜਗ ਮਹਿੰ ਇਨ ਭਨੈ*੧- ॥੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅਯਨੇ 'ਕੌਲ ਸੋਢੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਪੰਚਮੇਂ ਅੰਸੂ ॥੫॥

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੁਕ:- ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੫੪ ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਾਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਦੂਜੀ ਵੇਰਾਂ ਫੇਰ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰ ਲੈਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਕਥਾ ਆਈ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਹੋਣਾ ਸੰਸੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਂ ਦੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਤਾਂ 'ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਓਹ ਅਰੰਭ ਹੀ ਦੀਨੇ ਕੂਚ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ 'ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ' ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ੁਖੂ ਬੁੱਧੂ (ਯਾ ਘੱਦੂ) ਦੀ ਸਾਖੀ (ਜੋ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਅੰਸੂ ੧੮ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ) ਵਿਚ (ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲਾ ਸਾਂਗ ਦਿਖਾਓ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਤਦੋਂ ਬਾਜਕ ਗ੍ਰਾਮ ਡੇਰਾ ਸੀ, ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ ਟਹਿਲ ਕੀਤੀ, ਰਾਤ ਰਹੇ ਰੋਹੀ ਵਿਚ। ਫੇਰ ਜੱਸੀ ਆਕੇ ਘੋੜੇ ਸਣੇ ਤਲਾ ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ, ਘੋੜਾ ਵੀ ਚਿੱਟਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬੀ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਮੁਸ਼ਕੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਦਸਤਾਰ ਸੁਰਮਈ ਰਹੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਪਈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਜੋ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰੇ ਸਨ ਸੁੱਖੂ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਹਿਰੇ ਸਨ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਬਾਜਕ ਯਾ ਅਗਲੀ ਰੋਹੀ ਵਿਚ ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ ਟਹਿਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੋਢੀ ਵਲੋਂ ਯਾਚਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਗੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਰ ਵਿਚ ਵੜੇ ਤੇ ਕਪੜੇ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ, ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਕੇ, ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਆਪੇ ਆਪ ਨੇ

*ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤੁਕ ਉਲਟਾਈ ਸੀ, ਫਿਰ ਤੁਕ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਲਟਾਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਨ। ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਤੁਕ ਉਲਟਾਈ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਇਆ ਹੈ=ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਕੀਆ। ਤੇ ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਗਿਆ, ਕਿ ਓਹ ਰਾਜ ਹੁਣ ਸਮਾਪਤ ਹੈ। ਸੋ ਦਾਤੇ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਆਦਿ ਅੰਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। ਇਹ ਅਹਿੱਲ ਹੁਕਮ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰਾ ਘੱਟ ਵੱਧ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਫੇਰ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਕੇ ਇਕ ਹੋਣੀ ਦਾ ਆਦਿ ਅੰਤ ਦੱਸਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਦੀ ਬੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਏਥੇ ਉਤਾਰੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਉਤਾਰ ਆਏ ਹਨ। ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਧੰਨ ਹੈ (ਇਉਂ ਕੌਲ ਨੇ) ਕਿਹਾ।

ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਗੋਯਾ ਇਸ ਪੋਥੀ ਮੂਜਬ ਪਹਿਲੇ ਨੀਲੇ ਦੇਰ ਦੇ ਲਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਬਸਤ੍ਰ ਹੁਣ ਚਿੱਟੇ ਸਨ। ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿਚ ਸੁੱਖੁ ਬੁੱਧੁ ਦੀ ਸਾਖੀ ਕੌਲ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਮਗਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਮੁੜ ਨੀਲੇ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੦੭੦)। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਵੇਰੀ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਲਹਿ ਚੁੱਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੇ ਕਿ ਮੁੜ ਕਿਸ ਦੇ ਕਹੇ ਨੀਲੇ ਪਹਿਨੇ। ਪਰ ਜੱਸੀ ਆਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਾਦ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੰਗਦਾਰ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਚਿੱਟੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸੁਰਮਈ ਰਹੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਦੀਨੇ ਲੱਥੇ ਕਿ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਕੌਲ ਆਕੇ ਲੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਰਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਹਾਂ ਦੁਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਾਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਸਰ ਵਿਚ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਮਿਲ ਗਈ।

ਤ੍ਰੂ: ਖਾ: ਨੇ ਦੀਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰ ਚਿੱਟੇ ਪਹਿਨਣੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀ ਹੁਣ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।' ਫੇਰ ਢਿੱਲਵਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪਰ ਨੀਲੇ ਉਤਾਰੇ, ਸਾੜੇ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਸੇਸ਼ ਵਾਰਤਾ ਇਹ ਬੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਦੀ 'ਇਕ ਲੀਰ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹ ਲੀਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਕੇ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ।' ਇਸ ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਟੁਰੇਗੀ। 'ਸੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਉਥੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।' ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜੱਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੁੱਖੁ ਬੁੱਧੁ ਵਲੋਂ ਯਾਚਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁੜ ਨੀਲੇ ਪਹਿਨਣੇ ਤੇ ਸ੍ਰੋਤਸਰ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਦੀ ਕਥਾ ਬੀ ਤ੍ਰੂ: ਖਾ: ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਓਥੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਮੁੜ ਸੁਆਏ, ਮੁੜ ਰੰਗਾਏ ਤੇ ਪਹਿਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਤਾਂ ਤ੍ਰੂ: ਖਾ: ਦੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਦੇ ਕਹੇ ਢਿੱਲਵਾਂ ਵਿਚ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਇਕ ਟੁਕੜਾ ਮਾੜ੍ਹ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਜੋਗ ਤਦੋਂ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

੬. [ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਠਾ, ਮਲੂਕਾ। ਇਕ ਦਿਵਾਨੇ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ]

ਪੁ<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨

ਦੋਹਰਾ: ਕੇਤਿਕ ਵਸਤੂ ਸੰਗ ਗੁਰ^੧, ਕੌਲ ਧਾਮ ਧਰਿਵਾਇ।
ਕਰਜੋ ਕੂਚ ਡੇਰਾ ਤਬੈ, ਚਢੇ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਚਲੇ।
ਕਹੂੰ ਅਖੇਰ ਖੇਲ ਤੇ ਭਲੇ।
ਕਰਤਿ ਕੁਵਾਇਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇਰੀ।
ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੈ ਕਿਸ ਬੇਰੀ ॥੨॥
*ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਚਲਿ ਗ੍ਰਾਮਿਕਿ^੨ ਆਯੋ।
ਪਿਖਿ ਬੈਰਾੜ ਸੰਗ ਫੁਰਮਾਯੋ।
'ਕਹਾ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਬਖਾਨੋ?
ਤੁਮ ਇਤ ਰਹਹੁ ਭੇਦ ਸਭਿ ਜਾਨੋ' ॥੩॥
ਤਬਿ ਬੈਰਾੜ ਕਹਜੋ 'ਕੀ ਗ੍ਰਾਮੁ^੩।
ਚਾਰਿ ਕ ਝੁੰਗੀ ਕੇ ਬਸਿ ਧਾਮੁ।
ਕਹਾਂ ਨਾਮ ਇਸ ਕੋ ਕੁਛ ਹੋਇ।
ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਹਾਂ ਬਖਾਨੈ ਕੋਇ^੪' ॥੪॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਜੋ 'ਨ ਕਹੁ ਇਸ ਰੀਤਿ।
ਕਿਤਿਕ ਸਮਾ ਜਬਿ ਹੋਇ ਬਿਤੀਤ।
ਬਸਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਦੀਰਘ ਇਸ ਥਾਨ।
ਉਪਜਹਿ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬੀਰ ਮਹਾਨ' ॥੫॥
ਆਗੈ ਥਲ ਉਤੰਗ ਇਕ ਆਯੋ।
ਤਹਾਂ ਅਰੂਢਿ ਤੁਰੰਗ ਟਿਕਾਯੋ।
ਤੀਛਨ ਤੀਰ ਨਿਖੰਗ ਨਿਕਾਰੇ।
ਸੰਧਿ ਕੁਦੰਡ^੫ ਲੱਛ ਪਿਖਿ ਮਾਰੇ ॥੬॥
ਕੇਤਿਕ ਬਾਨ ਚਲਾਵਨਿ ਕਰੇ।
ਆਇ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ।
ਏਕ ਰਾਤਿ ਬਸਿ ਚਢੇ ਅਖੇਰ।

^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵਸਤਾਂ।

*ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ।

^੨ਇਕ ਪਿੰਡ।

^੩ਪਿੰਡ ਕੀਹ ਹੈ।

^੪ਭਾਵ ਕੀ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਤੇ ਕੀ ਕੋਈ ਆਖੇ।

^੫ਧਨੁਖ ਵਿਚ ਸੰਨੁਕੇ।

ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰੇ ਹਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਘੇਰਿ ॥੭॥
 *ਕੋਠਾ ਅਪਰ ਮਲੂਕਾ ਗ੍ਰਾਮੂ।
 ਬਿਚ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇ ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮੂ।
 ਸੁੰਦਰ ਤੰਬੂ ਦਿਯੋ ਲਗਾਇ।
 ਉਤਰੇ ਸਿੰਘ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਆਇ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੇ।
 ਜਾਗ੍ਰੁਤਿ ਭਏ ਰਹੀ ਜਬਿ ਜਾਮੇ ॥੮॥
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਥਿਰੇ।
 ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿੰ ਥਿਰਤਾ ਧਰੇ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘਰੀ ਜਬਿ।
 ਏਕ ਦਿਵਾਨਾ ਆਵਤਿ ਭਾ ਤਬਿ ॥੯॥
 ਸਿਰ ਮੁਖ ਸਗਰੋ ਮੁੰਡਨ ਕਰਜੋ।
 ਤੰਬੂ ਨਿਕਟ ਆਨਿ ਕਰਿ ਖਰਜੋ।
 ਹੇਤੁ ਸੁਚੇਤੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ।
 ਖਰੋ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਾਕ ਕਹਿ ॥੧੦॥
 ‘ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਅਬੈ ਮੈਂ ਜਾਊਂ।
 ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਊਂ।’
 ਕਹਜੋ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਸਮੋ।
 ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਪਿਖਿ ਕੀਜੈ ਨਮੋ’ ॥੧੧॥
 ਕਹੈ ਦਿਵਾਨਾ ‘ਮੈਂ ਅਬਿ ਜੈ ਹੋਂ।
 ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰੈ ਹੋਂ।
 ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਹੈਂ।
 ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੁਤੋ ਹਟਾਯੋ ਚਹੈਂ?’ ॥੧੨॥
 ਬਹੁਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਰਜਨ ਕਰਜੋ।
 ‘ਅਪਨੇ ਰੰਗ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਥਿਰਜੋ।
 ਕਜੋ⁺ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਕਰਿ ਹਠ ਗਹੈਂ?
 ਹਟਿ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਭਲਾ ਜੇ ਚਹੈਂ ॥੧੩॥
 ਕਰੈਂ ਢੀਠਤਾ ਖੈ ਹੈਂ ਮਾਰ।
 ਕਹਜੋ ਨ ਸਮਝੈਂ ਮੰਦ ਗਵਾਰ!’
 ਸੁਨਤਿ ਦਿਵਾਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾਯੋ।

*ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ।

⁺ਪਾ:-ਕਹਜੋ।

ਮੂਸਲ ਮਾਰਨ ਹੇਤੁ ਉਠਾਯੋ ॥੧੪॥

‘ਮੋ ਕਹੁ ਕੌਨ ਹਟਾਵਨ ਹਾਰੋ।
 ਬਰਜਹਿ, ਮੂਸਲ ਖੈ ਹੈ ਭਾਰੋ।’
 ਇਮ ਕਹਿ ਤੰਬੂ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਪਰਜੋ।
 ਕਹੈ ਸਿੰਘ ‘ਤੂੰ ਹਟਿ ਰਹੁ ਖਰਜੋ’ ॥੧੫॥
 ਆਗੈ ਹੋਇ ਸੁ ਲਗਜੋ ਹਟਾਵਨ।
 ਤਬਿ ਤਿਨ ਮੂਸਲ ਕੀਨਿ ਉਠਾਵਨ।
 ਮਾਰਨ ਲਾਗਜੋ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਖੈਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੁਰਤ ਹੀ ਝਾਰਾ ॥੧੬॥
 ਘਾਵ ਸਕੰਧ ਲਗਜੋ ਬਹੁ ਚੀਰਾ।
 ਗਿਰਜੋ ਬਿਸੁਧ ਹੈ ਤੁਰਤ ਸਰੀਰਾ।
 ਪਰਜੋ ਰਹਜੋ ਤੂਸਨ ਮੁਖ ਭਯੋ।
 ਚਾਰ ਘਰੀ ਜਬਿ ਦਿਨ ਚਢਿ ਗਯੋ ॥੧੭॥
 ਬੋਲਜੋ ਬਾਕ ਜਬੈ ਸੁਧ ਪਾਈ।
 ‘ਅਬਿ ਮੇਰੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਨਿਯਰਾਈ।
 ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਕਰਾਈ।
 ਨਾਂਹਿ ਤ ਰਹੈ ਚਾਹ ਅਧਿਕਾਈ’ ॥੧੮॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਗਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ।
 ‘ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਇਕ ਲਰਜੋ ਦਿਵਾਨਾ।
 ਰਿਸ ਕੇ ਬਸਿ ਹੁਇ ਹਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ ॥੧੯॥
 ਚਾਹਤਿ ਦਰਸਨ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ।’
 ‘ਲੇ ਆਵਹੁ’ ਗੁਰ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਏ।
 ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਦਰਸਨ ਲਏ ॥੨੦॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਹਜੋ।
 ‘ਅਹੋ ਦਿਵਾਨਾ ਜੀਵਨ ਚਹਜੋ?
 ਤੋ ਬਚਾਇ ਦੇਵੈਂ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਨਾ।
 ਜੇ ਜੀਵਨ ਕੀ ਚਾਹ ਮਹਾਨਾ’ ॥੨੧॥
 ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਉਰ ਨਿਰਮਲ ਬਨਜੋ।
 ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਦਿਵਾਨੇ ਭਨਜੋ।
 ‘ਰਾਵਰ ਕੇ ਹਜੂਰ ਅਬਿ ਅਹੋਂ।

ਚਿਤ ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ ਚਹੈਂ' ॥੨੨॥
 ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਹੀ ਤਜਾਗੇ ਪ੍ਰਾਨਾ।
 ਪਾਈ ਗਤਿ ਭਾ ਧੰਨ ਦਿਵਾਨਾ।
 ਬਾਹਰ ਤਬਿ ਉਠਾਇ ਲੇ ਆਏ।
 ਨਰ ਜੰਗਲ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਏ ॥੨੩॥
 ਕੇਤਿਕ ਨਿੰਦਹਿ ਮਤਿ ਹਤਿ ਹੋਏ^੧।
 'ਇਹ ਕਜਾ ਕੀਨਿ ਕਰਮ ਦੁਰ' ਜੋਏ।
 ਹਤਯੋ ਦਿਵਾਨਾ, ਗੁਰ ਭਲ ਭਯੋ^੨।
 ਕਰਹਿ ਨ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ^੩ ਜਿਮ ਅਬਿ ਕਯੋ' ॥੨੪॥
 ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ 'ਦਿਵਾਨਾ ਅਰਯੋ।
 ਲਰਯੋ ਸਿੰਘ ਸੋਂ, ਮਾਰਨ ਕਰਯੋ।'
 ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਉ।
 ਸਿੰਘ ਦਿਵਾਨਾ ਲਰਿ ਮਰਿ ਸੋਊ^੪' ॥੨੫॥
^{*}ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਡੇਰਾ।
 ਗਮਨੇ ਹੋਇ ਚੌਂਤਰੇ ਨੇਰਾ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਢਿਗ ਹੁਇ ਚਲਿ ਗਏ।
 ਜੈਤੋ^੫ ਆਨਿ ਉਤਰਤੇ ਭਏ ॥੨੬॥
 ਕਰਯੋ ਮੁਕਾਮ ਤਾਲ ਇਕ ਹੇਰੇ।
 ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਬਡੇਰੇ।
 ਨਿਸਾ ਭਈ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥੨੭॥
 ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੂਚ ਕਰਿ ਡੇਰਾ।
 ਗਮਨੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਥਲ ਹੇਰਾ।

^੧ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ।

^੨ਖੋਟਾ।

^੩ਇਹ ਚੰਗਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ।

^੪ਕੋਈ ਬੀ (ਸਿੱਖ) ਐਹੋ ਜੇਹੀ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

^੫ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਿਵਾਨਾ ਜੋ ਲੜਿਆ ਤੇ ਮਰਿਆ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਨ।

^{*}ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਖੜੇ ਦਾ ਜਦ ਕੋਈ ਕਿਹਾ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਦੁਨੀਆਂ ਪਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਕਹੇਗੀ, ਜਦ ਕਿ ਓਹ ਪਹਿਲੋਂ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਸਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦਿਵਾਨੇ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੋਸ਼ੀ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਦੀ ਡਿਊਟੀ (ਫਰਜ਼) ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰੱਖਯਾ ਦੁਇ ਗੱਲਾਂ ਉਸਦੇ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਹਨ।

^{*}ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ।

[†]ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸੁਨਿਯਰ⁺⁺ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਲੋਕਿ ਸਥਾਨ।
 ਉਤਰੇ ਹਯ ਤੇ ਤਹਿ ਗੁਨ ਖਾਨ ॥੨੮॥
 ਭਯੋ ਮੁਕਾਮ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਇ।
 ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮ ਬੈਠਿ ਸੁਖ ਪਾਇ।
 ਡੋਗਰ ਸੰਮਾ ਨਾਮ ਬਸੰਤਾ^੧।
 ਮਹਿਖੀ ਭਲੀ ਸਮੂਹ ਰਖੰਤਾ ॥੨੯॥
 ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਯੋ ਹਰਖਾਯੋ।
 ਸਭਿ ਮਹਿਖਨਿ ਕੋ ਦੁਧ ਚੁਆਯੋ।
 ਘਟ ਭਰਵਾਇ ਲਏ ਨਿਜ ਸਾਥ।
 ਆਯਹੁ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੩੦॥
 ਕਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਅਰਪਯੋ ਆਗੇ।
 ਬੈਠਯੋ ਗੁਰ ਪਗ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗੇ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹੇਰਾ।
 ਕਹਯੋ ‘ਵਧਹਿ ਪਯ ਬਡਹੁੰ ਬਡੇਰਾ^੨’ ॥੩੧॥
 ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਜੋ ਜਾਟ ਕਪੂਰਾ।
 ਖਿਲਤਿ ਅਖੇਰ ਆਇ ਚਲਿ ਦੂਰਾ।
 ਸੁਨੀ ‘ਇਹਾਂ ਗੁਰ ਉਤਰੇ ਆਇ।’
 ਗਮਨਯੋਂ ਸੁਭਟ ਸਹਿਤ ਤਿਸ ਥਾਇੰ ॥੩੨॥
 ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਪਾਇਨ ਪਰਯੋ।
 ਭਯੋ ਅਧੀਨ ਅਗਾਰੀ ਥਿਰਯੋ।
 ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਾਂਹਿ ਸਨ ਕਹੈਂ।
 ‘ਕਹੁ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ! ਰਾਜੀ ਅਰੈ^੧?’ ॥੩੩॥
 ਦੀਨ ਮਨਾ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬੋਲਾ।
 ‘ਮੈਂ ਰਾਜੀ ਨਹਿੰ ਬਹੁ ਮਨ ਹੋਲਾ^੩।
 ਰਾਵਰਿ ਬਾਕ ਨ ਗਏ ਕਮਾਏ।

⁺⁺ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

^੧ਸੰਮਾ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਡੋਗਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

^੨ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਵਧੇਗਾ।

^੧ਕਪੂਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਕਪੂਰੇ ਵਲੋਂ ਇਕ ਘੋੜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਲ ਸਿੰਗਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਿਆ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪ ਦਾ ਆਰੰਭ।

^੩ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਡਰ ਹੈ

[ਫਾ.: ਹੋਲ=ਡਰ]।

ਦੋਨਹੂੰ ਦਿਸਿ ਸੰਕਟ ਬਨਿ ਆਏ ॥੩੪॥
 ਉਤ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਚਿਤ ਬਹੁ ਡਰਜੋ।
 ਇਤ ਰਾਵਰ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਸਰਜੋ।
 ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਅਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਦੀਨੀ^੧।
 ਚਢਿ ਆਏ ਤੁਮ ਰਿਸ ਉਰ ਕੀਨਿ ॥੩੫॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ।
 ਕਿਮ ਰਾਜੀ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨਾ?
 ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਨ ਬਿਗਰਜੋ ਜਾਈ।
 ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਜਿਨ ਅੱਗੂ ਝੁਕਾਈ’ ॥੩੬॥
     ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਨਜੋਂ ਦੀਨ ਬਿਸਾਲਾ।
     ਬਖਸ਼ਜੋ ਖਰ ਖੰਡਾ ਅਰੁ ਢਾਲਾ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਕੁਛ ਹਰਖਾਯੋ*।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੩੭॥
 ਜਾਨੋ ਦੂਰ ਤੁਰਤ ਹਯ ਚਢਜੋ^੨।
 ਲਰਿਬੇ ਕਹੁ ਉਤਸਾਹ ਨ ਬਢਜੋ।
     ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਜੋ ‘ਅਹੋ ਕਪੂਰਾ!
     ਤੁਰਕਨ ਹੀ ਕੋ ਰਹਜੋ ਕਤੂਰਾ ॥੩੮॥
 ਚਿਤ ਗੀਦੀ ਕਾਇਰ ਬਹੁ ਕੂਰਾ।
 ਕਰਨਿ ਜੰਗ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਸੂਰਾ।
 ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਨਹਿ ਸੁਖ ਮੂਰਾ^੩।
^੪ਮਰੇ ਹੂਰ ਬਰ, ਜੈ ਜਸ ਰੂਰਾ ॥੩੯॥
 ਹੋਵੈਂ ਦੁਖੀ ਬਿਸੂਰ ਬਿਸੂਰਾ।
 ਕਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਭਾਗ ਨ ਪੂਰਾ^੪।
 ਧੀਰਜ ਤੇ ਜਿਸ ਕੋ ਉਰ ਉਰਾ।
 ਕਿਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਚਕਚੂਰਾ^੫’ ॥੪੦॥
     ਸਿੰਘਨਿ ਸਨ ਗੁਰ ਭਾਖਤਿ ਬਾਤਿ।

^੧ਆਪ ਮਿਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਆਏ ਹੋ) ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

*ਇਹ ਦੋਏ ਚੀਜ਼ਾਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਅਦਬ ਨਾਲ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਤਵਾ: ਖਾ:।

^੨ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

^੩ਮੂਲੋਂ ਹੀ।

^੪ਮਾਰਿਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਹੂਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਾਂ ਤੇ ਜੈ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਸੁਹਣਾ ਜਸ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੇ ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਨਹੀਂ (ਤੂੰ) ਝੂਰ ਝੂਰ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਂਗਾ।

^੫ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਚਕਨਾਚੂਰ ਤੂੰ ਕੀਕੂੰ ਕਰੇਂ।

ਸੁਨਯੋ ਕਛੂ ਬਚ ਸੁਨਯੋਂ ਨ ਜਾਤ^੧।
 ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਇਕ ਸਿਖ ਲਯਾਯੋ।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਗਨ ਲਸਕਰ ਚਢਿ ਆਯੋ ॥੪੧॥
 ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਤੇ ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ।
 ਚਢਿ ਚਲਿ ਪਰਯੋ ਸੁ ਲਖਹੁ ਰਸੀਦਾ^੨।
 ਕਾਲ ਕਿ ਪਰਸੋਂ ਲਗਿ ਚਲਿ ਆਵੈ।
 ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਕਰਨਿ ਲਲਚਾਵੈ’ ॥੪੨॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਵਾਰ ਚਢਾਯੋ।
 ‘ਜਾਹੁ ਕਪੂਰੇ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਯੋ।
 ਸੰਗ ਮੁਰੱਖੇ^੩ ਦੇਹੁ ਸਊਰ।
 ਲਖਹਿੰ ਦੇਸ਼ ਨੇਰੈ ਕੈ ਦੂਰ^੪ ॥੪੩॥
 ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਪੁਨ ਰਨ ਘਮਸਾਨਾ।
 ਹਮਰੋ ਪਰਹਿ, ਕਰਹਿੰ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਨਾ।’
 ਸੁਨਿ ਸਊਰ ਹਯ ਗਯੋ ਧਵਾਈ।
 ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਢਿਗ ਕਿਸ ਥਾਂਈ ॥੪੪॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
 ‘ਦੇਹੁ ਮੁਰੱਖੇ ਹੈ ਅਗਵਾਈ।’
 ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਵਲੋਕਯੋ ਖਾਨਾ^੫।
 ਤਬਹਿ ਕਪੂਰੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥੪੫॥
 ‘ਜਾਹਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਰਹੋ ਅਗਾਰੀ।
 ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਸੰਗ ਜਹਾਂ ਸੁ^੬ ਬਾਰੀ।
 ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਜਿ ਹੁਇ ਭਟ ਭੇਰਾ।
 ਲਰਹੁ ਨ^੬, ਟਰਹੁ ਆਪ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੪੬॥
 ਇਤ ਉਤ ਹੈ ਕਰਿ ਆਪ ਬਚਾਵਹੁ।
 ਬਸ ਲਾਗਤਿ ਗੁਰ ਭੀ ਨ ਲਰਾਵਹੁ।
 ਜਹਾਂ ਤਾਲ ਦੀਰਘ ਖਿਦਰਾਣਾ।

^੧ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ (ਕਪੂਰੇ ਨੇ) ਕੁਛ ਵਾਕ ਸੁਣੇ ਕੁਛ ਨਾ ਸੁਣੇ।

^੨ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਣੇਂ।

^੩ਅੱਗੇ ਟੁਰਕੇ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ [ਪੰ.: ਮੁਰੱਖੇ=ਮੁਹਰੇ ਰੱਖੇ]।

^੪ਜੋ ਨੇੜੇ ਤੇ ਦੂਰ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣ।

^੫ਭਾਵ ‘ਖਾਨਾ’ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਆਪਣਾ ਦਾਸ। (ਅ) ਭਾਵ ਇਕ ਪਠਾਣ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਦਾਸ ਸੀ।

^੬ਪਾ:-ਨ।

^੬ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਤਹਾਂ ਲਗਿ ਜਾਣਾ ॥੪੭॥

ਜਿਤ ਹਮ ਹੋਇੰ ਮਿਲਹੁ ਤਹਿ ਆਇ।

ਕੈ ਮਿਲ ਜਾਹੁ ਤੁਰਕ ਦਲ ਮਾਇ^੧।’

ਸਮੁਝਿ ਬਾਰਤਾ ਸਭਿ^੨ ਤਬਿ ਖਾਨਾ।

ਲੈ ਕੇਤਿਕ ਅਸਵਾਰ ਪਿਯਾਨਾ^੪ ॥੪੮॥

ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਾਥ।

ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥ।

ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਬਾਰਤਾ ਸਾਰੀ।

ਬੂਝੀ ਗੁਰ, ਖਾਨੇ ਸੁ ਉਚਾਰੀ ॥੪੯॥

‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਏਕ ਤਾਲ ਖਿਦਰਾਣਾ।

ਅਲਪ ਨੀਰ ਤਿਤ ਕੋ ਹਮ ਜਾਣਾ।

ਅਪਰ ਥਾਨ ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਨ ਪਾਨੀ।

ਤਹਿ ਲੇ ਚਲੋਂ ਹੋਇ ਅਗਵਾਨੀ ॥੫੦॥

ਲਰਹੁ ਤਹਾਂ ਕੁਛ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰਹੁ।

ਪੁਨ ਜੰਗਲ ਮਹਿ ਅੱਗੁ ਪਧਾਰਹੁ।

ਬਸ ਲਸਕਰ ਕੋ ਚਲੈ ਨ ਕੋਊ।

ਜਲ ਬਿਨ ਹਟੈ ਮੂਢ ਮਤਿ ਹੋਊ’ ॥੫੧॥

ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।

ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।

ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰਿ ਸੋਚ ਸਨਾਨਾ।

ਪਾਇ ਜੀਨ ਹਯ, ਬਨਿ ਸਵਧਾਨਾ ॥੫੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਕਪੂਰੇ ਕੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅੰਸੂ ॥੬॥

^੧ਵਿੱਚ।

^੪ਪਾ:-ਆਇ।

^੨ਸਾਰੀ ਕਹੀ ਗੱਲ।

^੪ਕਪੂਰੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਨਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਹੱਥੋਂ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਯਥਾਵਤ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕਪੂਰਾ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਸਾਬਤ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੀ ਇਤਬਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੈ। ਕਪੂਰਾ ਦੋਏ ਪੱਖ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਹੈ।

੨. [ਖਿਦਰਾਣੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਟੁਰਨਾ। ਜੁਗਰਾਜ ਜੱਟ]

੬<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੮

ਦੋਹਰਾ: ⁺⁺ਚਢਿ ਤਹਿ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ,
ਲੇ ਖਾਨੇ^੧ ਕੋ ਸੰਗ।
ਰਮਯਾਣਾ^੨ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ,
ਤਿਤ ਕੋ ਤੋਰਿ ਤੁਰੰਗ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਕੇਤਿਕ ਚਲਿ ਜਬਿ ਆਗੇ ਗਏ।
ਬਹੁ ਉਦਿਆਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ।
ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਜਾਇ ਪਹੁਚੇ।
ਖਰੇ ਕਰੀਰ ਪੀਲੁ ਤਰੁ ਮੂਚੇ^੩ ॥੨॥
ਤਹਿ ਇਕ ਰਾਹਕ ਤੋਰਤਿ ਡੇਲੇ।
ਪਾਵਤਿ ਝੋਰੀ ਮੈਂ ਬਹੁ ਲੇ ਲੇ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਾ।
ਨਿਕਟ ਗਏ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥੩॥
'ਕਯਾ ਤੂੰ ਕਰੈਂ ਤਰੁਨਿ ਮਹਿੰ^੪ ਫਿਰੈਂ?
ਕਯਾ ਝੋਲੀ ਮਹਿੰ ਪਾਵਨ ਕਰੈਂ?'
ਰਾਹਕ ਬੋਲਯੋ 'ਫਲ ਇਨ ਤੋਰਿ।
ਲੈ ਜੈਹੋਂ ਇਨ ਖੈਬੇ ਲੋਰਿ' ॥੪॥
'ਹਮਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ' ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਾ।
ਦਈ ਮੁਸ਼ਟ ਭਰਿ, ਇਕ ਮੁਖ ਚਾਖਾ^੫।
'ਇਹ ਤੋ ਕਟਕ^੬ ਡਾਰ ਦਿਹੁ ਚੀਨਿ।'
ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਗੇਰ ਤਿਨ ਦੀਨਿ ॥੫॥
ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਗੇਰ ਦੇਹੁ ਸਾਰੇ।'
ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਆਧੇ ਪੁਨ ਡਾਰੇ।
ਭਨੈਂ ਪ੍ਰਭੁ 'ਧਰ ਡਾਰਹੁ ਸਭੈ।'
ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਕੁਛ ਗੇਰੇ ਤਬੈ ॥੬॥

⁺⁺ਇਹ ਸਾਖੀ ਬੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

^੧ਖਾਨਾ ਨਾਮ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਣੇ ਵਾਲਾ।

^੨ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਵਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਜਾਸਤ ਵਿਚ ਹੈ।

^੩ਭਾਵ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀਲੂ ਦੇ ਬੂਟੇ।

^੪ਪਾ:-ਉਚੇ।

^੫ਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ।

^੬ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

^੭ਕੌੜੇ ਹਨ।

ਝੋਰੀ ਮਹਿ ਰਾਖੇ ਜਬਿ ਹੇਰੇ।
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਕਯੋਂ ਨ ਸਭਿ ਗੇਰੇ?’
 ਰਾਹਕ ਕਹੈ ‘ਕੁਟੰਬ ਜੁ ਮੇਰਾ।
 ਕਯਾ ਖੈਹੈ ਹੁਇ ਛੁਧਤਿ ਘਨੇਰਾ ॥੭॥
 ਕਰਹਿ ਪਕਾਵਨ ਲੇ ਸਭਿ ਖੈਹੈਂ।
 ਇਮ ਗੁਜਰਾਨੀ ਸਮਾ ਬਿਤੈ ਹੈਂ।’
 ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਭਾਖਾ।
 ‘ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਦੁਰਭਿਛ ਕੋ^੧ ਰਾਖਾ ॥੮॥
 ਹਮ ਚਾਹਤਿ ਇਸ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ।
 ਕਬਿ ਦੁਰਭਿਛ ਨ ਪਰਹਿ ਅਗਾਰੀ ।
 ਬਰਿਆਈ ਇਸ ਰਾਹਕ ਰਾਖਯੋ।
 ਮਾਨਯੋ ਬਾਕ ਨ ਜੋ ਹਮ ਭਾਖਯੋ ॥੯॥
 ਜੇ ਕਰਿ ਡੇਲੇ ਗੇਰਤਿ ਸਾਰੇ।
 ਹੋਤਿ ਅਨਾਜ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।
 ਰਹਤਿ ਭਲੋ ਸੁਰਭਿਛ^੨ ਹਮੇਸ਼ੂ।
 ਇਤ ਤੇ ਅੰਨ ਖਾਹਿ ਬਹੁ ਦੇਸੂ ॥੧੦॥
 ਅਬਿ ਭੀ ਤੀਨਹੁੰ ਭਾਗ ਸੁਕਾਲ।
 ਛਿਤ ਮਹਿ ਉਪਜੇ ਅੰਨ ਬਿਸਾਲ*।’
 ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਇਮ ਗਏ।
 ਜਾਇ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਉਤਰਤਿ ਭਏ ॥੧੧॥
 ਮਾਝੇ ਮਹਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨੀ।
 ਜਥਾ ਜੰਗ ਭੇ, ਸੈਨਾ ਹਨੀ।
 ਜਥਾ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਰੇ।
 ‘ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰਹੁੰ ਮਾਰੇ ॥੧੨॥
 ਜੰਗਲ ਦੇਸ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ।
 ਲਾਖਹੁੰ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਦਲ ਆਇ।’
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਡ ਅਫਸੋਸ ਕਰੰਤੇ।
 ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਧਿਕ ਉਚਰੰਤੇ ॥੧੩॥
 ‘ਦੇਸ ਹਮਾਰੋ ਬੇਮੁਖ ਹੂੈ ਕੈ।

^੧ਕਾਲ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ।

^੨ਸੁਕਾਲ।

*ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਜ ਭਾ ਕਹੇ ਵਾਕ ਕੈਸੇ ਸੱਤ ਹੋਏ ਹਨ! ਮਾਲਵਾ ਹੁਣ ਕਿਤਨਾ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲੈ ਕੈ।
 ਭਾਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਜਿ ਆਏ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਾਏ' ॥੧੪॥
 ਭਲੇ ਭਲੇ ਸਿਖ ਸਭਿਨਿ ਧਿਕਾਰੈਂ।
 'ਦੇਸ਼ ਬਿਮੁਖ ਦਾ ਦੇਸ਼ਕ ਡਾਰੈਂ।'
 ਸੁਨਿ ਗੈਰਤ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਆਈ।
 ਜਾਨੀ ਅਪਨੀ ਅਧਿਕ ਖੁਟਾਈ ॥੧੫॥
 ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਅਸ ਕੋਇ ਨ ਹੋਵਾ।
 ਸਿਦਕ ਜਥਾ ਮਾਝੇ ਬਹੁ ਖੋਵਾ।
 ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮੂ।
 -ਕਿਮ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧਰੈ ਸਭਿ ਕਾਮੂ- ॥੧੬॥
 ਪੰਚਾਇਤ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇਰੀ।
 ਆਪਸ ਮਹਿ ਸਕੇਲਿ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।
 ਪਠਿ ਪਠਿ ਮਾਨਵ ਇਕ ਥਲ ਆਏ।
 ਮੇਲ ਭਯੋ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਥਾਏ ॥੧੭॥
 ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਗਿਰਦਾ^੧ ਸਭਿ ਮਿਲੇ।
 ਗਿਨਤੀ ਕੇ ਮਾਨਵ ਮੁਖਿ ਭਲੇ।
     ਕਰਤਿ ਸੋਚ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਗਰਕ।
     ਬੇਮੁਖਤਾ ਕੋ ਫਲ ਹੁਇ ਨਰਕ ॥੧੮॥
 ਆਪਸ ਮਹਿ ਬਿਚਾਰ ਠਹਿਰਾਈ।
 -ਸੌ ਦੋ ਸੈ ਨਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਈ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮਿਲਿ ਐਸੇ ਸਮੁਝਾਵੈਂ।
 ਹਾਥਿ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ^੨ ॥੧੯॥
 ਪੂਰਬਲੇ ਗੁਰੂਅਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ।
 ਜੇ ਤੁਮ ਧਾਰਹੁ ਥਿਰ ਕਰਿ ਚੀਤਿ।
 ਤੋ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਰੈ^੩ ਤੁਮਾਰੀ।
 ਦਯਾ ਧਰਹੁ ਗਤਿ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ॥੨੦॥
 ਜੇ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ।
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਹੁ ਜੰਗ ਬਡ ਝੇਰਾ।

^੧ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ।

^੨ਪਾ:-ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਰਕਾਨ ਜਨਾਵੇ।

^੩ਨਿਬਾਹਾਂਗੇ।

ਨਹਿ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਹੁਇ ਨਿਰਬਾਹੁ।
 ਬਸੈ ਪ੍ਰਜਾ ਹੁਇ ਦੇਸਨ ਮਾਂਹੂ^੧ ॥੨੧॥
 ਲਰਜੋ ਨ ਜਾਇ ਸਾਹੁ ਕੇ ਸੰਗ।
 ਲਾਖਹੁ ਲਸਕਰ ਠਾਨਤਿ ਜੰਗ।
 ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੋ -ਸਾਬ ਤੁਰਕਾਨੇ।
 ਹਮਰੇ ਝਗਰੇ ਪਰੇ ਮਹਾਨੇ- ॥੨੨॥
 ਤੋ ਹਮ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਾਰੇ।
 ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਵਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।
 ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਹਮ ਲੇਹਿ ਨਿਬੇਰਾ।
 ਨਹੀਂ ਰਹਨ ਦੇਵੈਂ ਕੋ ਝੇਰਾ ॥੨੩॥
 ਹਮਰੇ ਰਾਹੀਂ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਹੋਇ।
 ਬਾਦ ਬਿਰੋਧ ਦੇਹਿੰਗੇ ਖੋਇ।
 ਆਪ ਸੁਖੀ ਰਹੀਅਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ।
 ਨਿਰਬਾਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ* ॥੨੪॥
 ਹਮ ਸਿਖ ਹੁਇੰ ਤੁਮ ਗੁਰੂ ਬਨੀਜੈ।
 ਰਸ^੨ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸੰਗ ਰਖੀਜੈ।
 ਨਤੁ ਹਮ ਸਿੱਖ ਨ ਤੁਮ ਗੁਰ ਹਏ।
 ਬਿਗਰਹਿ ਬਾਤ ਲਖਹੁ ਦਿਸਿ ਦੋਏ- ॥੨੫॥
     ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੀ ਪੰਚਾਇਤ ਸਾਰੀ।
     ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਮਸਲਤਿ ਧਾਰੀ।
 ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਤਬਿ ਤਯਾਰ।
 ਗੁਰ ਸਨ ਮਿਲਿਬੇ ਇੱਛਾ ਧਾਰਿ ॥੨੬॥
 ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਇਕ ਨਰ ਔਰ।
 ਚਲਨ ਹੇਤੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਠੌਰ।
 ਭਏ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਤਬਿ ਸਾਰੇ।
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਰ ਪਧਾਰੇ ॥੨੭॥
 ਗ੍ਰਾਮ ਹਰੀ ਕੇ ਪੱਤਨ ਆਏ।

^੧ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਰਜਾ ਹੋ ਕੇ ਵੱਸਦੇ ਹਾਂ।

^੨ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੈੜੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ; ਰਾਜ ਤੇਜ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਭੈ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਨਿਰਹੱਲ ਬੀਰਤਾ ਵਿਚ ਓਥੇ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਅੱਪੜੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਿਜਾਯਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਯਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬੇਮੁਖਾਈ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਲੜ ਕੇ ਨਾ ਮਰਦੇ।

^੩ਮੇਲ।

ਸਲਿਤਾ ਦੋਨਹੁ ਤਰਿ^੧ ਹਰਖਾਏ।
 ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤਬੈ।
 ‘ਦੀਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤਜਾਗ ਕਰਿ ਅਬੈ ॥੨੮॥
 ਖਿਦਰਾਣੇ ਸਰ ਕੀ ਦਿਸਿ ਆਏ।’
 ਸੁਨਤਿ ਸਿੰਘ ਹਰਖਤਿ ਇਤ ਧਾਏ।
     ^੧ਰਮਯਾਣੇ ਤੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੂਚ।
     ਕੇਤਿਕ ਆਗੇ ਉਲੰਗਿ ਪਹੂਚਿ ॥੨੯॥
 ਜਾਟ ਵਿੜੰਗ^੨ ਜੁਗਰਾਜ^੩ ਨਾਮ ਤਿਹ।
 ਖਰੋ ਹੁਤੋ ਗੁਰ ਪੰਥ ਜਾਤਿ ਜਿਹੰ।
 ਤਿਸ ਬਿਲੋਕਿ ਸਿਖ^੪ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਸੁਨਹੁ ਚੌਧਰੀ! ਸ਼੍ਰਵਨ ਮਝਾਰਾ ॥੩੦॥
 ਗਨ ਮੁਸਲਨ^੫ ਕੋ ਲਸਕਰ ਆਵੈ।
 ਜੇ ਤੁਝ ਬੂਝਤਿ ਅੱਗੁ ਸਿਧਾਵੈ।
 -ਗਏ ਅਗਾਰੀ ਗੁਰ ਇਤਿ ਦਿਸਿ ਕੋ-?
 ਤੋ ਨ ਬਤਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ ਕਿਸ ਕੋ’ ॥੩੧॥
 ਸੁਨਤਿ ਜਾਟ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਤਬੈ।
 ‘ਮੋ ਕਹੁ ਬੂਝਹਿ ਮੁਸਲੇ ਜਬੈ।
 ਨਹੀਂ ਬਤਾਵਨਿ ਕੋ ਕਿਮ ਕਰਿਹੋਂ।
 -ਮੈਂ ਕਯਾ ਜਾਨੋਂ- ਤਿਨਹਿ ਉਚਰਿਹੋਂ’ ॥੩੨॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਸਿਖ ਗੁਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਚਲੇ ਗਏ ਉਦਿਆਨ ਅਗਾਰੇ।
 ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਜਾਈ।
 ਪੀਛੇ ਮਿਲਯੋ ਏਕ ਸਿੰਘ ਆਈ ॥੩੩॥
 ਤਿਨ ਸਗਰੀ ਸੁਧਿ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ।
 ‘ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਸੈਨ ਰਿਪੁ ਆਈ।
 ਜਾਟ ਖਰੋ ਜੁਗਰਾਜ ਬਤਾਵਿਤ।
 -ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਇਤ ਕੋ ਜਾਵਿਤ ॥੩੪॥

^੧ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਤੇ ਬਯਾਸ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਦੋਵੇਂ ਤਰ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘਕੇ।

^੨ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੩ਗੋਤ।

^੪ਨਾਮ ਹੈ।

^੫(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਕ) ਸਿੰਘ ਨੇ।

^੬ਮੁਸਲਮਾਨ।

ਤਿਨ ਸੰਗੀ ਸਿਖ ਮੋਹਿ ਹਟਾਯੋ^੧।
 ਇਤ ਗੁਰ ਗਏ, ਨ ਦੇਹੁ ਬਤਾਯੋ^੨।
 ਮੁਸਲਨ ਕੇ ਲਸ਼ਕਰ ਇਤ ਆਵੈ।
 ਭੌਂਕ ਚੌਂਕ ਆਪੇ ਚਲਿ ਜਾਵੈ- ॥੩੫॥
 ਇਮ ਤਿਸ ਨੇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਤਾਈ।
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਿ 'ਤਿਹ ਨ ਪਚਾਈ^੩।
 ਕੁਲ ਜੁਤਿ ਅਫਰ ਅਫਰ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ।
 ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪੈ ਹੈ' ॥੩੬॥
 ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਸੋ ਆਫਰ ਮਰਜੋ।
 ਅਬਿ ਲੋ ਤਿਹ ਕੁਲ ਸੁਨਿਬੋ ਕਰਜੋ^੪।
 ਜਬਿ ਤਿਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੁਇ ਨਿਯਰਾਈ।
 ਅਫਰੈ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮਰਿ ਜਾਈ ॥੩੭॥
 ਅਫਰੇ ਜਰਹਿ ਚਿਖਾ ਕੇ ਬੀਚ।
 ਲੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ ਬਾਦ ਹੀ ਨੀਚ।
 ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਗਾਰੀ।
 ਪੀਲੁਨਿ ਤਰੁ ਕਰੀਰ ਜਹਿ ਭਾਰੀ ॥੩੮॥
 *ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਆਯੋ ਪੁਨ ਔਰ।
 ਰੂਪਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਸਿ ਤਿਸ ਠਉਰ।
 ਮਿਲਜੋ ਏਕ ਗੁੜ ਰੋੜੀ ਲੈ ਕੇ।
 ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਥਿਰਜੋ ਅਗਵੈ ਕੈ ॥੩੯॥
 ਗੁਰ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 'ਕਹੁ ਰੂਪਾ ਕਰੀਅਹਿ ਇਤ ਡੇਰਾ?
 ਲਰਹਿ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਇਸ ਥਲ ਥਿਰੈ?
 ਆਵਤਿ ਰਿਪੁਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹਰੈ?' ॥੪੦॥
 ਸੁਨਿ ਬੋਲਜੋ 'ਨਹਿ ਪੁਜਿ ਹੈ ਡੇਰਾ^੫।
 ਤੁਮਰੋ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਖੇਰਾ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਆਇ ਪਕਰ ਕਰਿ ਲੇਹਿ।

^੧ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਨੁ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਇਹ ਜੁਗਰਾਜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ)।

^੨ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ।

^੩ਤਿਸ ਨੂੰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਚੀ।

^੪ਉਸ ਕੁਲ ਦੀ (ਗੱਲ) ਸੁਣੀ ਹੈ।

^੫ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ।

^੬ਆਪ ਦਾ ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ (ਸਾਥੋਂ) ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ।

ਸੰਤਤਿ ਸਹਤ ਸਜਾਇ ਸੁ ਦੇਹਿ ॥੪੧॥

ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰਹਿ ਲੂਟਹਿ ਸਾਰਾ।

ਤੁਮ ਉਤਰੇ ਤੇ ਇਤਿਕ ਬਿਗਾਰਾ। ’

ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਰਹੈਂ।

ਸੰਤਤਿ ਤੇਹਿ ਬਿਨਾਸੀ ਲਹੈ ॥੪੨॥

ਉਜਰਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ’

ਦਿਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਇਮ ਦਾਰੁਨ ਭਾਰੀ।

ਤਬਿ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।

ਉਜਰਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸੁਖ ਟਾਰੀ ॥੪੩॥

ਸੰਤਤਿ ਸਹਿਤ ਸੁ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮਰਯੋ।

ਮੂਲ ਟਾਸ^੧ ਸਗਰੋ ਪਰਹਰਯੋ।

ਤੀਸ ਬਰਸ ਕੋ ਉਜਰਯੋ ਪਰਯੋ।

ਸੋ ਅਬਿ ਬਸਯੋ ਸ੍ਰਵਨ ਹਮ ਕਰਯੋ ॥੪੪॥

ਸ੍ਰਾਪ ਕਿ ਬਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਕਰੈਂ।

ਤਤਛਿਨ ਹੋਤਿ ਨਿਮਖ ਨਹਿੰ ਟਰੈਂ।

ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਆਗੇ ਉਦਿਆਨ।

ਜਹਾਂ ਨ ਗ੍ਰਾਮ ਪਿਖਯੋ ਕਿਸ ਥਾਨ ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅਯਨੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਮਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੭॥

^੧ਮੁੱਢ ਤੇ ਟਾਹਣੇ।

੮. [ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ। ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬਿਦਾਵਾ]

੨<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤੁਰਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੯

ਦੋਹਰਾ: ਚਲੇ ਜਾਇੰ ਆਗੈ ਗੁਰੂ,
ਸਿੰਘ ਰੁ ਖਾਨਾ ਸੰਗ^੧।
ਕਿਤਿਕ ਸਾਬ ਬੈਰਾੜ ਹੈਂ,
ਸਹਿਜ ਚਲਾਹਿੰ ਤੁਰੰਗ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸਿਖ ਬੈਰਾੜ।
ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਾਹਿੰ ਉਜਾੜ।
ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੇ।
-ਮੰਦ ਚਲਾਵਹਿੰ ਤੁਰੰਗ- ਨਿਹਾਰੇ^੨ ॥੨॥
ਕਹਯੋ ‘ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਵਹੁ।
ਆਏ ਤੁਰਕ ਨਿਕਟ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ।’
ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਚਲਾਯੋ।
ਪੁਨ ਡਰ ਧਰਿ ਤਿਨ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥੩॥
‘ਸ਼ਤ੍ਰੂਨਿ ਸੈਨ ਸਮੀਪੀ ਹੋਈ।
ਅਨਗਨ ਮਿਲਹਿੰ ਕਰਹਿੰ ਅਬਿ ਢੋਈ।’
ਕਈ ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਹਯੋ ਉਚੇਰੇ।
ਨਹੀਂ ਸ਼ੀਖ੍ਰ ਤੇ ਗੁਰ ਹਯ ਪ੍ਰੇਰੇ ॥੪॥
ਤਿਸ ਕੇ ਹਾਥ ਕੋਰੜਾ ਹੁਤੋ।
ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਗੁਰ ਕੇ ਹਯ ਹਤੋ^੩।
ਕਹੈ ‘ਤੁਰਕ ਦਲ ਆਇ ਪਿਛਾਰੀ।
ਕਯੋਂ ਨ ਬੇਗ ਕਰਿ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ? ॥੫॥
ਸੰਗਤਿਆ ਤੁਰੰਗ ਟਿਰੜੀਏ ਪਾਵਹੁ^੪।
ਰਿਪੁ ਢਿਗ ਆਏ, ਕਯੋਂ ਨ ਲਖਾਵਹੁ।’
ਹਯ ਕੇ ਹਨੇ ਗੁਰੂ ਰਿਸ ਧਾਰੀ।

^੧ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹ ਖਾਨਾ (ਜੋ ਕਪੂਰੇ ਵਲੋਂ ਆਯਾ ਸੀ) ਨਾਲ ਹੈ।

^੨ਹੌਲੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਘੋੜਾ (ਇਹ ਗੱਲ) ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

^੩ਗੁਰੂ ਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ।

^੪ਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ! ਘੋੜੇ ਨੂੰ (ਤਿੜੀ) ਚਾਲੇ ਪਾਓ।

[ਪੰਜਾ.: ਟਿਰੜੀਏ=ਰੇੜੇ ਪਾਉਣਾ=ਤੇਜ ਚਲਾਉਣਾ]।

*ਪਾ:-ਸੰਗਤ ਕਯਾ ਤੁਰੰਗ ਰਿੜੀਏ ਪਾਵਹੁ। ਪਰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ ‘ਸਕਤਿਆ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਟਿਰੜੀਏ ਪਾਓ, ਮਗਰ ਤੁਰਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ’। ਗ੍ਰਾਮੀਨ ਲੋਕ ‘ਸਕਤਿਆ’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਸਗਤਿਆ’ ਬੀ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

‘ਸਗਤਿਆ’ ਦੇ ‘ਸਸੇ’ ਦੇ ਟਿੱਪੀ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਨਾਲ ਪਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

‘ਸੰਤਤਿ ਮਾਰੀ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ ॥੬॥
 ਜਾਨ ਭ੍ਰਾਤ^੧ ਕੇ ਚਾਬਕ ਮਾਰਾ।
 ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਜੋ ਹਮ ਅਨੁਸਾਰਾ।’
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ॥੭॥
 ‘ਇਹ ਮਮ ਸੁਤ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵਾ।
 ਬਖਸ਼ਨ ਹੀ ਤੁਮ ਕੋ ਬਨਿ ਆਵਾ।
 ਬਯ ਪਹਿਲੀ ਮੂਰਖ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਾ।
 ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪ ਕੋ ਚੀਨਾ ॥੮॥
 ਸੰਗਤਿ ਨਹਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇਰੀ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿ ਬਡੇਰੀ।’
 ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕਰੁਨਾ ਹੁਇ ਆਈ।
 ‘ਦਾਨ ਸਿੰਘ! ਕਰਿ ਚਿੰਤ ਨ ਕਾਈ ॥੯॥
 ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਲਗਹਿ ਨ ਗਾਰੀ।
 ਰਿਦੇ ਸਨੇਹ ਹੋਤਿ ਹੈ ਭਾਰੀ।
 ਰਿਸ ਕੇ ਬਸਿ ਦੁਰਸੀਸ ਬਖਾਨੇ।
 ਚਹੈ ਨ ਚਿਤ ਮੈਂ ਸੁਤ ਕੀ ਹਾਨੇ* ॥੧੦॥
 ਤੁਮ ਸਿਖ ਸੁਤ ਕੇ ਸਮ ਹੋ ਮੇਰੇ।
 ਹਮ ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਖ ਲਹੈ^੨ ਘਨੇਰੇ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ।
 ‘ਬਾਕ ਆਪ ਕੇ ਮੁਰਹਿ ਨ ਮੋਰੇ ॥੧੧॥
 ਮੋਰੇ ਉਰ ਮਹਿ ਭਰਮ ਬਡੇਰਾ।
 ਕਿਮ ਥਿਰ^੩ ਹੋਹਿ? ਸਦਾ ਮੈਂ ਚੇਰਾ।’
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਪੁਨਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ।

^੧ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ [ਖਾਲਸਈ ਬੋਲਾ]।

(ਅ) ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ।

^੧ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸੁਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਬਕ ਕਹੇ ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਝਿੜਕ ਦੇ ਵਾਕ ਘੀਏ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੁਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਲਿਖਿਆ ਜਦ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਬਕ ਕਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੁਰ ਤੋਂ ਵਿਤ੍ਰੇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਕੂੰ ਦਾ ਵਾਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਸੁਰ ਨੂੰ ਵਿਤ੍ਰੇਕ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਵਾਕ ਤੋਂ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

^੨ਤੁਸੀਂ ਸੁਖ ਲਵੋ।

^੩(ਦਿਲ) ਕਿਵੇਂ ਟਿਕਾਣੇ ਲਗੇ।

ਕਰਨ ਅਭਰਮ^੧ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੨॥
 ਕਾਨਨ ਮਹਿੰ ਦਾਵਾ ਲਗਿ ਜਾਇ^੨।
 ਸ਼ੇਰ ਸ਼ੇਰਨੀ ਬਤਸ਼ ਜਿਥਾਇ^੩।
 ਮੁਖ ਮਹਿੰ ਤਿਨ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲਜਾਵੈਂ।
 ਪਿਖਨਿਹਾਰ ਜਾਨੈ ਜਨੁ ਖਾਵੈ^੪ ॥੧੩॥
 ਨਹੀਂ ਚੁਭਾਵੈਂ ਦੰਤ ਜਿ ਤਨ ਮਹਿੰ।
 ਸੁਖ ਸੋਂ ਧਰੈਂ ਆਨਿ ਹੀ ਬਨ ਮਹਿੰ।
 ਤਿਮ ਤੁਮ ਜਾਨਿ ਭਰਮ ਕੋ ਖੋਵਹੁ।
 ਮਨ ਮਹਿੰ ਸੰਕਮਾਨ ਨਹਿੰ ਹੋਵਹੁ’ ॥੧੪॥
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਜੋ।
 ਹਯ ਤੇ ਉਤਰਿ ਗੁਰੂ ਪਦ ਬੰਦਜੋ।
 ‘ਗੁਰ ਜੀ! ਭਲਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ! ਭਲਾ।
 ਸੁਖ ਕਰੀਅਹਿ, ਤੁਮ ਜਾਗ੍ਰੂਤ ਕਲਾ^੫’ ॥੧੫॥
 ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਆਗੇ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਮਗ ਨਾਥ।
 ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਜੰਗਲ ਨਰ ਫੇਰ^੬।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥੧੬॥
 ‘ਹਮ^੭ ਕੋ ਲਗੀ ਅਧਿਕ ਅਬਿ ਪਜਾਸਾ।
 ਖੋਜਹੁ ਨੀਰ ਹੋਇ ਜਿਸ ਪਾਸਾ।’
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਲਾਗੇ ਸਭਿ ਖੋਜਨ।
 ਬੂਝਨ ਕਰੇ ਸੰਗ ਗਨ ਜੋ ਜਨ ॥੧੭॥
 ਛਾਗਲ ਹੁਤੀ ਸੁ ਖਾਨੇ ਤੀਰ^੮।
 ਬੂਝਜੋ ਸਿੱਖਨ ‘ਤੁਝ ਢਿਗ ਨੀਰ।’
 ਤਬਿ ਨਰ^੯ ਕਹਜੋ ‘ਨਿਕਟ ਨਹਿੰ ਮੇਰੇ।’

^੧ਭਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰਨ ਲਈ।

^੨ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਵੇ।

^੩ਬੱਚੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਹੋਣ ਉਥੋਂ.....!

^੪ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋਂ (ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ) ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

^੫ਤੁਸੀਂ ਜਿਉਂਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਕਲਾਵਾਨ ਹੋ।

^੬ਜੰਗਲ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ [ਇਸ ਪਰਖਣ ਵਿਚ ਖਾਨਾ ਬੀ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਾਸੀ ਨਾਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੀ]।

^੭ਪਾ:-ਹਯ।

^੮(ਉਹ ਖਾਨਾ ਜੋ ਕਪੂਰੇ ਨੇ ਮੁਰੱਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ) ਉਸ ਪਾਸ ਮਸ਼ਕ ਸੀ।

^੯ਉਸ ਨਰ ਭਾਵ ਖਾਨੇ ਨੇ।

ਪੁਨ ਚਿਤਵਜੋ -ਲਿਹੁ ਮੋਲ ਘਨੇਰੇ^੧- ॥੧੮॥
 ਜਬਿ ਨਹਿ ਕਿਸ ਢਿਗ ਪਾਨੀ ਪਾਯੋ।
 ‘ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਹੀਅਹਿ’ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ।
 ਤਬੈ ਬਤਾਯਹੁ ‘ਹੈ ਮਮ ਤੀਰ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਮੇਲ ਦੇਯ ਹੋਂ ਨੀਰ ॥੧੯॥
 ਦੇਹੁ ਰਜਤਪਣ ਲੇਹੁ ਕਟੋਰਾ।
 ਅਤਿ ਸੀਤਲ ਜਿਮ ਸੁਧਰਜੋ ਸ਼ੋਰਾ^੨।’
 ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਦੇ ਕਰਿ ਭਰਿ ਲੀਨਾ^੩।
 ਕਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ^੪ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰ ਦੀਨਾ ॥੨੦॥
 ਹੇਰਿ ਨੀਰ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰ ਡਾਰਾ।
 ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਤੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਸੋ ਪਾਨੀ ਹਮ ਪਾਨ ਨ ਕੀਨ।
 ਬਿਮਲ ਨ ਹੁਤੋ ਗੇਰ ਧਰਿ ਦੀਨ ॥੨੧॥
 ਏਕ ਕਟੋਰਾ ਆਨਹੁ ਆਨ।
 ਬਿਮਲ ਬਿਲੋਕਹਿ ਕਰਹਿ ਸੁ ਪਾਨ।’
 ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਖਾਨੇ ਸੰਗ ਭਾਖਯੋ।
 ‘ਏਕ ਕਟੋਰਾ ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਾਂਖਯੋ ॥੨੨॥
 ਕਹਤਿ ਭਯੋ ‘ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਨ ਕੋਈ।
 ਅਪਨੇ ਕਾਰਨ ਰਾਖਯੋ ਸੋਈ।’
 ਸਿੱਖਨਿ ਭਨਯੋ ‘ਘਨੋ ਤੁਵ ਪਾਸ।
 ਕਜੋਂ ਨ ਦੇਤਿ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਯਾਸ’ ॥੨੩॥
 ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ ‘ਦਿਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾਰ।
 ਲੇਹੁ ਕਟੋਰਾ ਭਰਿ ਕਰਿ ਬਾਰਿ।’
 ਸਿੱਖਨ ਕਹਯੋ ‘ਰਜਤਪਣ ਲੀਜੈ।
 ਗੁਰ ਕੇ ਹੇਤੁ ਨੀਰ ਭਰਿ ਦੀਜੈ’ ॥੨੪॥
 ਕਹੈ ਮੂੜੁ ‘ਮੈ ਦੇਉਂ ਨ ਪਾਨੀ।
 ਚਹੁ ਜਿ ਮੁਹਰਿ ਦੇਉ ਮਮ ਪਾਨੀ^੫।’
 ਸਤਿਗੁਰ ਭਨਯੋ ‘ਦੇਹੁ ਦੀਨਾਰ।

^੧ਫਿਰ ਖਾਨੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ (ਇਸ ਵੇਲੇ) ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਲਵਾਂ (ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦਿਆਂ)।

^੨ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੋਰੇ ਵਿਚ ਠੰਢਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੩(ਰੁਪਯਾ) ਦੇਕੇ ਕਟੋਰਾ ਭਰ ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੇ।

^੪(ਰੁਪਯੇ) ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿਕੇ।

^੫ਜੇ ਪਾਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਮੁਹਰ ਦਿਓ।

ਏਕ ਕਟੋਰਾ ਭਰਿ ਲਿਹੁ ਬਾਰ' ॥੨੫॥
 ਦੇ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਕਟੋਰਾ ਭਰਜੋ।
 ਹੇਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਰਜੋ।
 'ਸਭਿ ਵਸਤੂ ਤੇ ਪਤਰੋ^੧ ਪਾਨੀ।
 ਸੁਨਿ ਖਾਨੇ ! ਤੈਂ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨੀ ॥੨੬॥
 ਤੂੰ ਪਾਨੀ ਤੇ ਪਤਰੋ ਹੇਰਾ।
 ਜਾਨਜੋਂ ਭੇਦ ਆਜ ਹਮ ਤੇਰਾ।'
 ਇਮ ਕਹਿ ਆਗੇ ਕਿਤਿਕ ਸਿਧਾਏ।
 ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ^੨ ਕੇ ਸਿਖ ਤਬਿ ਆਏ ॥੨੭॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ।
 ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।
 ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਸਿਖ ਹਰਖਤਿ ਭਏ।
 'ਭਲੇ ਸਮੇਂ ਮੇਲਾ ਗੁਰ ਕਏ' ॥੨੮॥
 ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੋਲੇ ਨਿਜ ਅਰਜੀ।
 'ਬਿਨਹੁ^੩ ਆਪ ਸੁਨੀਅਹਿ ਬਚ ਗੁਰ ਜੀ !
 ਮਾਝਾ ਦੇਸ਼ ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ।
 ਤੁਮ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਧਾਰੇ ॥੨੯॥
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੋਕ ਬਹੁਤ ਪਛੁਤਾਏ।
 ਇਹ ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਤਿਨਹੁ ਪਠਾਏ।
 ਉਤਰਹੁ ਹਯ ਤੇ ਕੁਛ ਥਿਰ ਹੋਇ।
 ਕਹਜੋ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਸੁਨੀਐ ਸੋਇ' ॥੩੦॥
 ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਥਿਰੇ।
 ਉਤਰੇ ਹਯ ਤੇ ਬੈਠਿਬ ਕਰੇ।
 ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਅਰੂਢੇ ਰਹੇ*।
 ਕੇਚਿਤ ਉਤਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਲਹੇ ॥੩੧॥
 ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸਗਰੇ ਥਿਰੇ।
 ਬਡ ਦੀਵਾਨ ਲਾਗਬੋ ਕਰੇ।
 ਕਮਰਕਸਾ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕੋ ਅਹੇ।

^੧ਪਤਲਾ।

^੨ਇਥੇ ਮੱਦ੍ਰ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਝਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਾਝਾ ਪਦ ਬਣਿਆਂ ਹੀ ਮੱਦ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ-੯ ਤੇ ਏਹੋ ਐਨ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੨੭)।

^੩ਬੇਨਤੀ।

*ਭਾਵ ਇਸ ਲਈ ਚੜੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮਗਰ ਤੁਰਕ ਸਨ ਸਾਵਧਾਨੀ ਚਾਹੀਏ।

ਤੋੜੇ ਸੁਲਗਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਰਹੇ^੧ ॥੩੨॥
 ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਲਗਿ ਰਹੀ ਅਵਾਈ^੨।
 ‘ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ ਪਰਹਿ ਲਰਾਈ।’
 ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿ ਰਹੇ।
 ਇਕ ਤਰੁ ਉਚੇ ਤਹਿ ਥਿਰ ਅਹੇ ॥੩੩॥
 ‘ਸਿੰਘ ਚਢਾਯੋ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਹਿ।
 ਦੂਰ ਲਖਹੁ ਸੁਧ ਦੇਹੁ ਬਿਸ਼ੇਖਹਿ।’
 ਮੱਦੁ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਗਾਥਾ ਬਿਨਤੀ ਜੁਗਤਿ ਸੁਨਾਈ ॥੩੪॥
 ‘ਮੱਦੁ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਘਨੇਰੇ।
 ਸਭਿ ਤੇ ਮਾਨਵ ਮਿਲੇ ਬਡੇਰੇ।
 ਪੰਚ ਲੋਕ ਅਰੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਕੇ।
 ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਜੋ ਸਿਖ ਧੁਰ ਕੇ ॥੩੫॥
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ।
 ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਭਏ ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਸਾਥਾ।
 ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ ਕਹਯੋ।
 ਦੇਸ਼^੩ ਗੁਰੂ ਬੇਮੁਖਤਾ ਲਹਯੋ ॥੩੬॥
 -ਹੁਤੀ ਕਦੀਮੀ ਸਿੱਖੀ ਜਾਂਹਿ।
 ਹਮ ਨਿਰਭਾਗ ਨਿਬਾਹੀ ਨਾਂਹਿ-।
 ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਬਟੋਰੇ।
 ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਭੇਜੇ ਤੁਮ ਓਰੇ ॥੩੭॥
 ਹਜ਼ਰਤ ਸਾਥ ਵੈਰ ਤਜਿ ਦੀਜੈ।
 ਹਮ ਬਿਚ ਪਰਹਿ ਮੇਲ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।
 ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਨਿਬੇਰ ਕਰਿ ਲਜਾਵੈਂ।
 ਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਤਿਨ ਤੇ ਪੁਜਵਾਵੈਂ ॥੩੮॥
 ਤੋ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਹੈ ਹਮਾਰੀ।
 ਪਰੇ ਰਹੈਗੇ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ।
 ਜੇ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਰਖਹੁ ਬਿਖੇਰਾ।
 ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ ॥੩੯॥

^੧ਪਾ:-ਗਹੇ।

^੨ਸੋਅ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

^੩ਦੇਸ਼ ਨੇ।

ਨਹਿੰ ਹੋਵਹਿ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਾਹਾ।
 ਲੋਕ ਬਿਸਿਦਕ ਹੋਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹਾ।
 ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਭੇਜੋ ਇਮ ਕਹਿ ਕੈ।
 ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਲਹਿ ਕੈ' ॥੪੦॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਰਿਸ ਛਾਈ।
 ਉੱਤਰ ਕਹੋ ਬੀਚ ਸਮੁਦਾਈ।
 'ਸਿੱਖ ਹੋਤਿ ਲੈਬੇ ਉਪਦੇਸੂ।
 ਦੇਹੁ ਹਮੈ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸੂ^੧ ॥੪੧॥
 ਹਮ ਕੇ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਕੇਰੀ।
 ਪੂਰਬ ਭਾਜ ਗਏ ਬਿਨ ਹੇਰੀ।
 ਗਏ ਸੁ ਗਏ ਰਹੋ ਸਭਿ ਭਾਗੇ^੨।
 ਅਬਿ ਕੋ^੩ ਤੁਮੈਂ ਬੁਲਾਵਨ ਲਾਗੇ? ॥੪੨॥
 ਹਮਰੇ ਝਗਰੇ ਚਹੁ ਨਿਬੇਰਾ।
 ਕਹਾਂ ਗਏ ਤੁਮ ਪੂਰਬ ਵੇਰਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੋ ਭਾ ਕਾਰਨ।
 ਨਹਿੰ ਗਮਨੇ^੪ ਨਹਿੰ ਕਰੋ ਉਚਾਰਨਿ ॥੪੩॥
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਥਿਰੇ ਡਰ ਧਾਰਜੋ।
 ਸਕਲ ਪੰਚਾਯਤ ਕੋ ਬਲ ਹਾਰਜੋ।
 ਪੁਨ ਨੌਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਭਏ ਹੈਂ।
 ਦਿੱਲੀ ਮਹਿੰ ਸਿਰ ਦੇਨ ਗਏ ਹੈਂ ॥੪੪॥
 ਤਬਿ ਮਾਝੇ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਦੇਸ਼।
 ਭੇ ਤੂਸਨ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼^੫।
 ਕਿਨਹੂੰ ਕਹੋ ਨ ਸ਼ਾਹੁ ਅਗਾਰੀ।
 ਪਰਜੋ ਨ ਕੋਊ ਝਗਰ ਮਝਾਰੀ ॥੪੫॥
 ਕਜੋਂ ਨ ਨਿਬੇਰਜੋ ਤਬਿ ਕਿਸ ਜਾਇ।
 ਤਬਿ ਜਾਨਤਿ, ਜਬਿ ਲੇਤਿ ਛੁਟਾਇ।

^੧ਸਗੋਂ ਉਲਟੇ ਸਾਨੂੰ (ਉਪਦੇਸ਼) ਦਿੰਦੇ ਹੋ
[ਵਿਸ਼ੇਸ਼=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਸਗੋਂ]।

^੨ਜੋ ਗਏ ਸੋ ਗਏ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਨੱਠੇ ਰਹੋ। (ਅ) ਜੋ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਗਏ ਜੋ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ ਉਹ ਰਹਿ ਪਏ ਸਨ।

^੩ਕੌਣ।

^੪(ਤਦੋਂ) ਨਾ ਗਏ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ)।

^੫ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਓ।

ਕਰਜੋ ਕਾਜ ਤਬਿ ਕੋ, ਮਨ ਜਾਨਤਿ^੧।
 ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ^੨ ਕਹਿਬੋ ਹਮ ਮਾਨਤਿ ॥੪੬॥
 ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਕੁਛ ਕਾਜ ਨ ਸਰਜੋ।
 -ਹਮ ਸਿਖ ਇਹ- ਨ ਜਨਾਵਨ ਕਰਜੋ^੩।
 ਅਬਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਿ ਕੋ ਆਏ।
 ਕਹਨਿ ਬਾਕ ਕੋ, ਨਹਿਨ ਲਜਾਏ ॥੪੭॥
 ਤੁਮ ਕੋ ਸਿਖ ਕਰਿ, ਕਯਾ ਹਮ ਲੈ ਹੈਂ।
 ਪਰੇ ਕਾਜ ਜਬਿ ਦਗਾ ਕਮੈ ਹੈਂ।
 ਅਬਿ ਲਿਖਿ ਦਿਹੁ ਤੁਮ -ਹਮ ਸਿਖ ਨਾਂਹੀ-।
 ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਨਿਜ ਦੇਸਨਿ ਮਾਂਹੀ' ॥੪੮॥
 ਇਮ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਰੁਖਾਈ।
 ਸਭਿਨਿ ਤਰੇ ਕਹੁ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।
 ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਮੁਖਿ ਪੰਚਨ^੪ ਮਸਲਤ।
 ਕਰੀ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤਵਤਿ ॥੪੯॥
 ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿ ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ।
 'ਹਮ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਖੋਵਨ ਕਾਂਖਯੋ।
 ਇਹ ਸਿਖ ਆਏ ਮੇਲ ਕਰਾਵਨਿ।
 ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਰਣ ਤੇ^੫ ਬਾਤ ਬਤਾਵਨ ॥੫੦॥
 ਕਜੋਂ ਨ ਬਿਦਾਵਾ ਸਿੱਖੀ ਕੇਰਾ।
 ਲਿਖਹੁ ਮਝੈਲ! ਕਰਤਿ ਕਜੋਂ ਦੇਰਾ?'
 ਦੁਤੀ ਬਾਰ ਜਬਿ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹਯੋ।
 ਲਿਖਨ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਹੂੰ ਤਬਿ ਚਹਯੋ ॥੫੧॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਕਲ ਦੇਸ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਹਯੋ,
 ਲਰਹਿ ਤੁਰਕ ਕੇ ਸੰਗ।
 'ਨਹਿ ਸਿੱਖੀ ਹਮ ਤੇ ਨਿਬਹਿ',
 ਤੋ ਲਿਖਿ ਦੇਹੁ ਨਿਸੰਗ^੬- ॥੫੨॥

^੧ਜੇ ਤਦੋਂ ਦਾ (ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ) ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਦੇ (ਅਸੀਂ) ਮਨ (ਵਿਚ)।

^੨ਤਾਂ ਹੁਣ.....।

^੩ਅਸੀਂ ਇਸਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਬੀ ਜਨਾਵਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

^੪ਮੁਖੀ ਪੈਂਚਾਂ ਨੇ।

^੫ਫਰਦੇ ਜੰਗ ਤੋਂ।

^੬(ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਸਾਰੇ ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਨੇ ਮਿਲਕੇ (ਸਾਨੂੰ) ਕਿਹਾ ਸੀ (ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਤੁਰਕ ਨਾਲ ਲੜਨ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਲਿਖ ਦੇਣਾ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭ ਸਕਦੀ।

ਇਮ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਲਿਖੜੋ ਬਿਦਾਵਾ।
ਗੁਰੂ ਲਿਖਾਇ ਜੇਬ ਮਹਿ ਪਾਵਾ।
'ਸਭਿ ਮਾਝਾ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਖਾਰਜ।'
ਲਿਖਿ ਦੀਨੋ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਅਨਾਰਜ^੧ ॥੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸਿੱਖੀ ਬਿਦਾਵਾ ਮਝੈਲ
ਲਿਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੇ ਅੰਸੁ ॥੮॥

---

^੧ਮਾੜਿਆਂ ਨੇ [ਸੰਸ.; ਅਨ+ਆਰਯ]।

੯. [ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਆਰੰਭਣਾ]

੮<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੦

ਦੋਹਰਾ: ਜੇ ਜੇ ਬੇਮੁਖ ਸਿਦਕ ਬਿਨ, ਸਿਮਰਿ ਪੰਚਾਇਤ ਬਾਤ^੧।
ਲਿਖਯੋ ਬਿਦਾਵਾ ਦੇਰਿ ਬਿਨ, ‘ਗੁਰ ਸਿਖ ਨਹੀਂ ਕਦਾਂਤ^੨’ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਜੇ ਜੇ ਸਿਦਕੀ ਗੁਰਸਿਖ ਪਜਾਰੇ।
ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਰੇ।
-ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਕਾਰਜ ਇਹ ਭਯੋ।
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਖੋਇ ਸਭਿ ਲਯੋ- ॥੨॥
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭੀ ਭਏ ਉਦਾਸ।
ਜਥਾ ਕੁਪੱਤ੍ਰ ਬਨੇ ਪਿਤ ਪਾਸ।
ਮਹਾਂ ਬਿਰਸ ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਹੋਵਾ।
ਧਰਹਿ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਜਿਨ ਤਬਿ ਜੋਵਾ ॥੩॥
ਸਿੱਖ ਮਝੈਲਨਿ ਮਹਿ ਜੇ ਭਲੇ।
ਅਤਿ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸੰਕਟ ਮਿਲੇ।
ਮਨੁਜ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਤਜਿ ਨਹਿ ਸੱਕਈ^੩।
ਬੇਮੁਖ ਗੁਰ ਤੇ ਨਿਜ ਧਿਕ ਤੱਕਈ^੪ ॥੪॥
ਚਢਯੋ ਤਰੋਵਰ ਪਰ ਜੋ ਹੇਰਤਿ।
ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਸੁਨਾਇ ਸੋ ਟੇਰਤਿ।
‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਕਯਾ ਦੇਖਤਿ ਹੋ ਖਰੇ?
ਲਸ਼ਕਰ ਰਿਪੁਨਿ ਆਇਬੋ ਕਰੇ ॥੫॥
ਉਡੀ ਧੂਰਿ ਸੂਰਜ ਕੋ ਛਾਦਤਿ।
ਸੁਨੀ ਧੁਨੀ ਕੁਛ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ।
ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਇ ਅਸਵਾਰਾ।
ਕਲਮਲਾਟ^੫ ਸੁਨੀਅਤਿ ਹੈ ਭਾਰਾ ॥੬॥
ਕਰਹੁ ਤੁਫੰਗਨ ਭਰਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ।
ਠੋਕਹੁ ਗਜਨ ਦੁਗੋਰੀ ਡਾਰੀ।
ਰਹੀ ਨ ਦੂਰ ਆਇ ਭਾ ਨੇਰ।
ਘਰੀ ਨ ਲਾਗਹਿ ਹੈ ਭਟ ਭੇਰ’ ॥੭॥

^੧ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ।

^੨ਕਦੇ ਬੀ।

^੩ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

^੪ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਵੇਖਕੇ ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

^੫ਚੌਲਾ।

ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਹੀ ਉਤਰਜੋ ਤਰੇ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ ਤੁਰੰਗਮ ਚਰੇ।
 ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਿ ਖੈਂਚਿ ਟੰਕਾਰਾ।
 ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਾ ॥੮॥
 ਸਭਿ ਬੈਰਾੜਨ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰੇ।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਗਮਨਹੁ ਕੁਛ ਇਤ ਓਰੇ।
 ਆਗੇ ਆਇ ਤਾਲ ਖਿਦਰਾਣਾ।
 ਸੋ ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਖਰਾ* ਟਿਕਾਣਾ ॥੯॥
 ਨਾਂਹਿ ਤ ਕੁਛ ਤਹਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਗੇ।
 ਜਹਿ ਤੁਰਕਨ ਜਲ ਹਾਥ ਨ ਲਾਗੇ।
 ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਆਪੇ ਮਰਿ ਜਾਇੰ।
 ਨਾਂਹਿ ਤ ਸੂਕੇ ਬਦਨ ਪਲਾਇੰ ॥੧੦॥
 ਠਹਿਰ ਨ ਸਕਹਿ ਤੁਰਤ ਫਿਰਿ ਜਾਵਹਿੰ।
 ਜਬਿ ਖੋਜੇ ਤੇ ਨੀਰ ਨ ਪਾਵਹਿੰ।’
 ਇਮ ਤਿਨ ਕੀ ਮਸਲਤ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਗੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ॥੧੧॥
 ਪੁਨ ਸਿਖ ਕਹੈ ‘ਨਿਕਟ ਹੀ ਆਏ^੧।
^੨ਖੋਜ ਤੁਰੰਗ ਨਵੀਨੋ ਪਾਏ।
 ਧਾਇ ਬਿਲੋਕੈਂ ਜਾਨਹਿ ਨੇਰੇ^੬।’
 ਰਿਪੁ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੜੋ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੧੨॥
 ‘ਖਰ ਤੁਰਕਨ ਕੀ^੩ ਆਂਖਨ ਘੱਟਾ।
 ਖੋਜ ਕਹੈਂ ਨਹਿੰ ਮੁਖ ਵਿਚ ਡੱਟਾ^੪।
 ਹੁਇ ਮਤਿਵਾਰੇ ਤਰ ਤਰ^੫ ਤੱਕੈਂ।
 ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਭੀ ਵੇਖ ਨ ਸੱਕੈ^੬’ ॥੧੩॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਖਿਦਰਾਣੇ ਲਗਿ ਗਏ।

*ਪਾ:-ਲਖਹੁ।

^੧ਤੁਰਕ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਹਨ।

^੨(ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਖੋਜੀ ਸਾਡੇ) ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸੱਜਰਾ ਖੋਜ ਪਾਕੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣਕੇ ਵੇਖਣ ਲਈ ਦੌੜਨਗੇ।

^੩ਮੁਖ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ।

^੪ਸਾਡਾ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਣਗੇ (ਆਪਣੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਡੱਟਾ ਅੜ ਜਾਏਗਾ।

^੫ਹੇਠਾਂ ਹੇਠਾਂ।

^੬ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਹੈ:-ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ, ਮੁਖ ਦਟਾ, ਤਰ ਤਰ ਤਕੇ, ਵੇਖ ਨ ਸੱਕੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਤਦ ਦਾ ਇਉਂ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੈ-ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਡੱਟਾ, ਬਿਰ ਬਿਰ ਤੱਕੇ, ਬੋਲ ਨ ਸੱਕੇ।

ਨੇਰ^੧ ਤੁਰਕ ਭੀ ਕਰਤੇ ਭਏ।
 ਮੱਦੁ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੋਈ।
 ਲਿਖਤਿ ਬਿਦਾਵਾ ਗਮਨੀ ਸੋਈ ॥੧੪॥
 ਤਿਨ ਮੈਂ ਪੰਚ ਸਿਖ^੨ ਮਤਿਵੰਤੇ।
 ਸਭਿਨਿ ਧਿਕਾਰ ਹਟੇ ਬਲਵੰਤੇ।
 ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਡੁਬੋਯੋ।
 ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸਗਲ ਹੀ ਖੋਯੋ ॥੧੫॥
 ਹਮ ਤੋ ਗੁਰ ਹਿਤ ਦੈ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ।
 ਬਿਚ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਹਿ ਅਰਿ ਹਾਨ।
 ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਗਿਰਦ।
 ਕੋ ਇਸ ਸਮੈਂ ਤਜੈ ਹੁਇ ਮਰਦ^੩ ॥੧੬॥
 ਏਤੀ ਭੀਰ ਗੁਰੂ ਪਰ ਪਰੀ।
 ਹੈ ਸਦ ਹੈਫ^੩ ਤਜੈਂ ਇਸ ਘਰੀ।
 ਜੀਵਨ ਪਾਇ ਕਰਹਿੰਗੇ ਕਹਾਂ।
 ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾਜ ਨ ਐਹੈਂ ਇਹਾਂ ॥੧੭॥
 ਅੰਤ ਸਮਾ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਖਰਾ।
 ਕਾਇਰ ਸੂਰ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਟਰਾ।
 ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਧੰਨ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
 ਜਿਨ ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਸ ਬੇਰਾ^੪ ॥੧੮॥
 ਜਿਯਤ ਨਿੰਦ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਰਕ ਸਹੇਰਾ।
 ਕਰਮ ਕਮਾਯੋ ਤੁਮ ਇਸ ਬੇਰਾ।
 ਸਿਖ ਪੰਚਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ।
 ਭਯੋ ਸਿਦਕ ਕੇਤਿਕ ਕੈ ਆਨਿ ॥੧੯॥
 ਤਿਨ ਕੋ ਛੋਰਿ ਇਤਹਿ^੫ ਸੇ ਮਿਲੇ।
 'ਤਜਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅਬਿ ਨਹਿ ਭਲੇ।

^੧ਨੇੜਾ।

^੨ਪਹਿਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗੈਰਤ ਦਾ ਖੂਨ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਸੀਸ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਨਿੱਤਰੋ। ਫੇਰ ਪੰਜ ਨਿੱਤਰੇ, ਫੇਰ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਨਿੱਤਰੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਅੰਸੂ ੧੨ ਅੰਕ ੧੦ ਤੋਂ ੩੭ ਤੱਕ ਵਿਚੋਂ ਪਈ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਤੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

^੩ਸੂਰਮਾ ਹੋਕੇ ਕੌਣ ਇਸ ਵੇਲੇ ਛੱਡੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਵਿਚ)।

^੪ਅਫਸੋਸ, ਲਾਨਤ [ਫਾ:, ਹੈਫ]।

^੫ਪਾ:-ਜਸੁ ਜਗ ਸੁਖ ਪਰਲੋ ਅਛੇਰਾ।

^੬ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ।

ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਨਰਕ ਸਹੇਰਯੋ।
 ਰਣ ਤੇ ਡਰ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਖ ਫੇਰਯੋ ॥੨੦॥
 ਏਕ ਘਰੀ ਕੋ ਸੰਕਟ ਨੀਕੋ।
 ਲਾਖਹੁ ਬਰਖ ਸਦਾ ਮੁਖ ਜੀਕੋ।
 ਹਮ ਗਾਡੇ ਹੁਇ ਠਾਢੇ ਅਰੈਂ।
 ਰਿਪੁ ਸੋਂ ਰਨ ਕਰਿ ਮਾਰਹਿ ਮਰੈਂ ॥੨੧॥
 ਗੁਰ ਲਗਿ ਤੁਰਕ ਜਾਨ ਨਹਿੰ ਦੈ ਹੈਂ।
 ਜਬਿ ਲਗਿ ਤਨ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਾਨ ਰਹੈ ਹੈਂ।
 ਨਹਿੰ ਬੱਟਾ ਸਿੱਖੀ ਕਉ ਲਾਵੈਂ।
 ਨਹਿੰ ਆਪਨੋ ਧਰਮ ਗਵਾਵੈਂ ॥੨੨॥
 ਹਮ ਤੋ ਪ੍ਰਣ ਧਾਰਯੋ ਅਬਿ ਐਸੇ।
 ਅਪਰ ਕਰਹੁ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਜੈਸੇ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਕਹਿ ਕਹਿ ਤਰਕ।
 -ਜੀਵਤਿ ਨਿੰਦਾ ਮਰਤੇ ਨਰਕ- ॥੨੩॥
 ਹਟੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਸੰਖਯਾ ਚਾਲੀ*।
 ਰਿਣ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ।
 ਅਪਰ ਭਏ ਕਾਇਰ ਬਲਹਾਰੇ।
 ਪਗ ਚੰਚਲ ਕਰਿ ਦੂਰ ਸਿਧਾਰੇ ॥੨੪॥
 ਪਯਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰੇ ਤਜਿ ਧਰਮੁ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਤਯਾਗੇ ਕਰਯੋ ਕੁਕਰਮੁ।
 ਜਿਤ ਕੋ ਆਏ ਤਿਤਹਿ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਮਨਹੁ ਚਰਨ ਮ੍ਰਿਗ ਕੇ ਸਭਿ ਧਾਰੇ ॥੨੫॥
 ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਖਿਦਰਾਣੇ ਆਏ।
 ਲਰਨ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਿ ਅਲਾਏ।
 'ਸੁਸ਼ਕ ਪਰਯੋ ਨੰਮ੍ਰੀ ਥਲ ਅਹੈ।
 ਰਣ ਹਮ ਕਰਹਿੰ ਇਹਾ ਬਿਰ ਰਹੈਂ ॥੨੬॥
 ਬਦਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਘਨ ਹੈਂ ਆਛੇ।
 ਹਤਹਿੰ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੋ ਚਿਤ ਬਾਛੇਂ।
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਬੈਰਾਤ।

*ਇਹ ਚਾਲੀ ਅੰਕ ਦਾ ਭੁਲੇਵਾਂ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਚੋਖੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਨਮੁਖ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ੧ ਨਿਤਰਿਆ ਫੇਰ ਪੰਜ, ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਚਾਲੀ ਤੇ ਅੰਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਿਤਰ ਪਏ ਤੇ ਲੜ ਕੇ ਮਰਨੇ ਪਰ ਡਟ ਗਏ ਤੇ ਲੜ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਕਹੈਂ ‘ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਝਾੜ ਉਜਾੜ ॥੨੭॥
 ਨਾਹਕ ਰੁਕਹੁ ਬੀਚ ਲਸਕਰ ਕੇ।
 ਘੇਰਾ ਪਾਇ ਲੇਹਿ ਬਲ ਕਰਿ ਕੇ।
 ਆਗੇ ਚਲਹੁ ਕਿਤਿਕ ਥਲ ਔਰ।
 ਖਰੇ ਹੋਇ ਹੈਂ ਆਛੀ ਠੌਰ ॥੨੮॥
 ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਆਪਨੀ ਰਖਹਿ ਉਜਾਰ।
 ਸਲਖ ਤੁਪਕ ਕੀ ਕਰਿਹੈਂ ਮਾਰ।
 ਜੇਤਿਕ ਹਤੇ ਜਾਇੰ ਹਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਪਰੇ ਜੋਰ ਤੇ ਜੈ ਹੈਂ ਟਰਿ ਕੈ ॥੨੯॥
 ਇਹ ਮਤ ਹਮਰੋ ਮਾਨਹੁ ਗੁਰ ਜੀ।
 ਰੁਕਹੁ ਨ ਆਪ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਅਰਜੀ।’
 ਇਮ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੁਇ ਦੀਨ।
 ਕਹੜੇ ਜੋਰਿ ਕਰ ‘ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ!’ ॥੩੦॥
 ਤਜਿ ਖਿਦਰਾਣਾ ਕੁਛਕ ਪਯਾਨੇ।
 ਖਰੇ ਭਏ ਪ੍ਰਭੁ ਲਰਨ ਟਿਕਾਨੇ^੧।
 ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਸਿੰਘ ਜੇ ਚਾਲੀ।
 ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ ॥੩੧॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਦਿਸਾ ਉਤਾਇਲ ਆਏ।
 ਤੁਪਕ ਤਜਾਰ ਤੋੜੇ ਸੁਲਗਾਏ।
 ਸਰ ਖਿਦਰਾਣਾ ਤਿਨਹੁ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ ॥੩੨॥
 ਮਨਹੁ ਦੁਰਗ ਹੈ ਕਰੜੇ ਪਸਿੰਦ।
 ‘ਥਿਰਹੁ ਇਹਾਂ ਰਣ ਕਰਹਿ ਬਿਲੰਦ।
 ਇਤ ਹੀ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਬਿਰਮਾਵੈਂ।
 ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਛੇ ਨਾਹਨ ਜਾਵੈ^੨’ ॥੩੩॥
 ਆਪਸ ਮਹਿ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਥਿਰੇ।
 ਲਰਿਬੇ ਕਹੁ ਤਿਆਰ ਹੁਇ ਖਰੇ।
 ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਬਹੁਤ ਜਨਾਵਨਿ।

^੧ਇਹ ਕੁਛ ਦੂਰ ਇਕ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਟਿੱਬੀ ਹੈਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਪਰ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਸੂ ੧੧ ਦਾ ਅੰਕ ੨।

^੨ਭਾਵ, ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਨਾ ਚੱਲੀਏ ਏਥੇ ਹੀ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਵਾਂ ਦੇਕੇ ਰੋਕ ਲਈਏ (ਅ) ਤੁਰਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਛੇ ਨਾ ਜਾਣ।

ਕਰੇ ਚਾਦਰੇ ਝਾਰਨਿ ਪਾਵਨਿ ॥੩੪॥
 ਉਚੇ ਬਦਰੀ ਕੇ ਤਰੁ ਜੇਈ।
 ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਅਛਾਦੇ ਤੇਈ।
 -ਤੰਬੂ ਲਗੇ ਜਾਨਿ ਰਿਪੁ ਡਰੈਂ।
 ਆਇੰ ਨ ਇਕ ਬਿਰ ਹੇਲਾ ਕਰੈਂ ॥੩੫॥
 ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਹੀ ਹਤੈਂ ਤੁਫੰਗਾਂ।
 ਮਾਰਹਿੰ ਤੁਰਕਨਿ ਫੋਰਹਿੰ ਅੰਗਾ-।
 ਬਿਰੇ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਕੈ ਉਤਸਾਹੁ।
 ਧੰਨ ਜਨਮ ਤਿਨ ਕੋ ਜਗ ਮਾਂਹੂ ॥੩੬॥
 -ਗੁਰ ਲਗਿ ਤੁਰਕ ਨ ਪਹੁੰਚਨਿ ਪਾਵੈਂ।
 ਹਤੈਂ ਇਹਾਂ ਪਾਛੇ ਉਲਟਾਵੈਂ।
 ਘਾਲਹਿੰਗੇ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ-।
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਡ^੧ ਬਿਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੩੭॥
^੨‘ਨਹੀਂ ਆਪਨੇ ਪੈਰ ਹਿਲਾਵਹੁ।
 ਮਰਹੁ ਸਮੁਖ ਰਣ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ।
 ਵਾਲੀ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੋ।
 ਸੰਘਰ ਘੋਰ ਘਨੋ ਕਰਿ ਡਾਰੋ’ ॥੩੮॥
 ਚੰਡਿ ਚਲਿਤ੍ਰ ਪਾਠ ਕੋ ਕਰੈਂ।
 ਕੇਚਿਤ ਵਾਰ ਭਗਉਤੀ ਰਹੈਂ।
 ਕੋ ਰਾਮਾਇਣ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੈ।
 ਸੁਭਟਨ ਕੋ ਜਸੁ ਜਿਨਹੁ ਮਝਾਰੈ* ॥੩੯॥
 ਇਮ ਬਿਰ ਭਏ ਤਯਾਰ ਹੁਇ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਸ਼ਤ੍ਰੁਨਿ ਹਤਨ ਧੀਰ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
 ਬਿਗਰੀ ਬਾਤ ਸੁਧਾਰਨ ਹੇਤੁ।
 ਸਿਮਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਸੁਚੇਤ ॥੪੦॥
 ਕਲਬਲਾਟ^੩ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਭਾਰੇ।

^੧ਆਸਰੇ।

^੨ਜਥੇਦਾਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੋਈ ਛੰਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ ਯਾ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੇ ਪੜ੍ਹੇ, ਤਾਂਕਿ ਬੀਰਤਾ ਜਾਗੇ। ਜੈਸੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ‘ਅਵਰ ਬਾਸ਼ਨਾ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਧਰਮ ਜੁਧ ਕੈ ਚਾਇ।’ ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਜੋਧਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀਰ ਰਸ ਉਦੀਪਨ ਲਈ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

^੩ਰੌਲਾ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗਹਿ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਤਜਾਰੇ।
 ਕੋ ਕੋ ਤਜਾਗਨ ਲਗੇ ਤੁਫੰਗ।
 ਸੁਨਿ ਰਿਪੁ ਆਇ ਕਰਹਿ ਜਮ ਜੰਗ ॥੪੧॥
 ਸੁਨੀ ਅਵਾਜ਼ ਪਠਾਨ ਵਜੀਦੇ।
 ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਿ ਰਸੀਦੇ'।
 ਤੁਪਕ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਾਈ ਦੇਤਿ।
 ਥਿਰਯੋ ਨਿਕਟ ਮੰਡਹਿ ਰਣ ਖੇਤ ॥੪੨॥
 ਆਗੇ ਜਿਨ ਲਾਖਹੁ ਭਟ ਮਾਰੇ।
 ਬਡੋ ਬਹਾਦਰ ਨਾਂਹਿ ਨ ਹਾਰੇ।
 ਜ਼ਾਲਾਬਮਣੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ।
 ਘਾਲਹੁ ਹੇਲ ਪਰਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ' ॥੪੩॥
 ਸਭਿ ਲਸਕਰ ਕੋ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ।
 ਕੀਨੀ ਤਜਾਰ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਇ।
 ਜਾਟ ਕਪੂਰਾ ਜਿਨ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਆਇ ਬਤਾਵਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥ ॥੪੪॥
 ਜਹਿ ਜਹਿ ਕਰਿ ਡੇਰਾ ਚਢਿ ਆਏ।
 ਆਵਤ ਸਗਰੇ ਚਿੰਨ੍ਹੁ ਦਿਖਾਏ।
 ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਖੋਜ ਆਵਤੇ ਦੌਰੇ।
 ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਪਾਵਤੇ ਰੌਰੇ ॥੪੫॥
 ਆਇ ਨੇਰ ਪਾਯਹੁ ਖਿਦਰਾਣੇ।
 ਦੇਖੇ ਬਸਤ੍ਰੁ ਸੁ ਤੰਬੂ ਜਾਣੇ।
 ਛੁਟਨ ਲਗੀ ਦੁਹੁ ਦਿਸਿ ਤੇ ਗੋਰੀ।
 ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਬਹੁ ਸਲਖਨਿ ਛੋਰੀ ॥੪੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਭੱਟ ਭੇਰ ਹੋਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਅੰਸੁ ॥੯॥

^੧ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ।

੧੦. [ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਖਿਦਰਾਣੇ ਜੰਗ]

ੲ<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੧

ਦੋਹਰਾ: ਕਰਿ ਹਮਲਾ ਗਨ ਤੁਰਕ ਮਿਲਿ, ਧਾਇ ਪਰੇ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ।
ਛੂਟੀ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਸ਼ਲਖ, ਲਗਿ ਗੋਰੀ ਮੁਖ ਤੋਰਿ ॥੧॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਤੁਫੰਗੈਂ ਚਲੀ ਤੇ ਭਯੋ ਨਾਦ ਭਾਰਾ।
ਸੁਨਯੋ ਸ਼ੋਨ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਧਾਰਾ।
ਖਰੇ ਹੋਇ ਟਿੱਬੀ ਹੁਤੀ ਏਕ ਤਾਂਹੀ।
ਤਜੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਲਗੈਂ ਸੈਨ ਮਾਂਹੀ ॥੨॥

ਬਿਧੇ ਏਕ ਦੋਊ ਤ੍ਰਿਤੀ ਚਾਰ ਪਾਂਚੇ।
ਲਗੇ ਪਾਰ ਸੂਕੋ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਨ ਬਾਚੇ।
ਚਲੈਂ ਬੇਗ ਤੇ ਦੀਹ ਉੱਠੈਂ ਸੁੱਕਾਟੇ^੧।
ਦੜਾ ਦਾੜ ਗੇਰੈਂ ਮਨੋ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕਾਟੇ ॥੩॥
ਖਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੇਰੀ ਬਿਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਂਹੀ।
ਤਜੈਂ ਤੀਰ ਗੋਰੀ, ਲਗੈਂ ਅੰਗ ਤਾਂਹੀ^੨।
ਪਰੇ ਏਕ ਬਾਰੀ ਘਨੋ ਘਾਲਿ ਹੇਲਾ।
ਚਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਕਰੈਂ ਰੇਲ ਪੇਲਾ ॥੪॥
ਜਬੈ ਤਾਲ ਕੇ ਤੀਰ ਪੈ ਆਨਿ ਢੂਕੇ।
'ਲਿਜੈ ਮਾਰ ਥੋਰੇ' ਇਮੰ ਉਚ ਕੂਕੇ।
ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਸੂਰਾ^੩ ਮਹਾਂ ਰੋਸ ਪੂਰਾ।
ਤਜਯੋ ਥਾਨ ਨੰਮ੍ਰੀ^੪ ਗਜਯੋ ਨਾਦ ਭੂਰਾ ॥੫॥
ਲੀਓ ਖੈਚਿ ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਚੰਡੈ ਘਮੰਡਾ।
ਕਰੇ ਖੰਡ ਖੰਡੰ ਅਖੰਡੰ ਉਮੰਡਾ^੫।
ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਮੰਡਯੋ ਕਰਯੋ ਲਾਲ ਤੁੰਡੰ।
ਜਿਸੇ ਹੇਰਿ ਬੈਰੀ ਕਿਯੋ ਰੰਗ ਪੰਡੰ ॥੬॥
ਜਥਾ ਪੁੰਜ ਹਾਥੀਨ ਪੈ ਸ਼ੋਰ ਧਾਵੈ।
ਨ੍ਰਿਭੈ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਤਥਾ ਘਾਵ ਘਾਵੈ।
ਬਰਯੋ ਸਿੰਘ ਏਕੋ ਗਨੰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਮਾਂਹੀ।
ਕਰਾਚੋਲ ਬਾਹੈ ਮਿਟੈਂ ਪੈਰ ਨਾਂਹੀ ॥੭॥

^੧ਸੂਕ।^੨ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ।^੩ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ।^੪ਨੀਵਾਂ।^੫ਅਖੰਡਤ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕੀਤੇ।

ਕਿਤੇ ਮਾਰਿ ਗੇਰੇ ਗੁਰੂ ਓਜ ਪਾਏ।
ਤਬੈ ਦੇਖਿ ਕੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸ਼ੱਤੁ ਰਿਸਾਏ।
ਚਹੂੰ ਕੋਦ ਘੇਰਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਉਘਾਰੇ।
ਛਕੜੋ ਛੋਭ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸੁ ਛਾਲੰ ਉਛਾਰੇ^੧ ॥੮॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ: ਚਹੂੰ ਓਰ ਮਾਰੇ। ਬੜੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਾਰੇ।
ਪਲੱਥੇ ਖਿਲਾਰੀ^੨। ਕਰੈ ਘਾਵ ਭਾਰੀ ॥੯॥

ਘਨੇ ਘਾਵ ਖੈ ਕੈ। ਸੁ ਸ਼੍ਰੋਣੰ ਬਹੈ ਕੈ।
ਭਯੋ ਲਾਲ ਰੰਗੰ। ਸੁ ਚੀਰੰ ਸੁਰੰਗੰ ॥੧੦॥
ਮੁਖੰ ਮੁੱਛ ਬੰਕੀ। ਬਿਲੋਕੈਂ ਅਤੰਕੀ^੩।
ਘਨੇ ਘਾਵ ਘਾਏ। ਹਯੰ ਤੇ ਗਿਰਾਏ ॥੧੧॥
ਚਲਾਕੀ ਦਿਖਾਵੈ। ਨਹੀਂ ਦਾਵ ਖਾਵੈ।
ਬਹਜੋ ਜਾਹਿ ਲੋਹੂ। ਰਿਦੈ ਸਿੰਘ ਰੋਹੂ^੪ ॥੧੨॥
ਤਕੜੋ ਤਾਂਹਿ ਅੰਗਾ। ਸਮੂਹੰ ਤੁਫੰਗਾ।
ਇਕੰ ਬਾਰ ਦਾਗੀ। ਗਨੰ ਆਨਿ ਲਾਗੀ^੫ ॥੧੩॥
ਗਿਰਜੋ ਸਿੰਘ ਸੌਰੈ^੬। ਕੁਪੜੋ ਬੰਕ ਭੌਰੈ।
ਜਬੈ ਬੀਰ ਮਾਰਾ। ਕਰੇ ਜੰਗ ਭਾਰਾ ॥੧੪॥
ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਔਰੇ। ਭਨੜੋ ਜੰਗ ਠੌਰੇ।
‘ਲਰੈਂ ਠਾਢ ਹੂ ਕੈ। ਪ੍ਰਿਯੰ ਪ੍ਰਾਨ ਕੈ ਕੈ ॥੧੫॥
ਸਮੈ ਸੋ ਨ ਐਸੋ। ਲਰੈਂ ਆਡ ਲੈ ਸੋ^੭।
ਤਜੋ ਜੀਯ ਸੰਕਾ। ਨ ਕੀਜੈ ਅਤੰਕਾ ॥੧੬॥
ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੰਭਾਰੋ। ਪ੍ਰਲੋਕੰ ਸੁਧਾਰੋ।
ਇਮੰ ਆਪ ਮਾਂਹੀ। ਕਹੈਂ ਸਿੰਘ ਤਾਂਹੀ ॥੧੭॥
ਮਲੇ ਪੰਚ ਬੀਰਾ। ਧਰੀ ਭੂਰ ਧੀਰਾ।
ਜਹਾਂ ਸ਼ੱਤੁ ਪੁੰਜਾ। ਪਰੜੋ ਸਿੰਘ ਭੰਜਾ^੮ ॥੧੮॥
ਤਹਾਂ ਕੋ ਸਿਧਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਨੰ ਨਿਕਾਰੇ।

^੧ਛੱਤ੍ਰੀ (ਸਿੰਘ) ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਉਛਲ ਉਛਲ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

^੨ਗਤਕਬਾਜੀ ਦਾ ਖਿਲਾਰੀ, ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੀਨ।

^੩ਦੇਖਕੇ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

^੪ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਲ ਗੁੱਸਾ (ਭਰ ਰਿਹਾ) ਹੈ।

^੫ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆ ਲਗੀਆਂ।

^੬ਸਾਮ੍ਹਣੇ।

^੭ਭਾਵ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਕਰਕੇ ਖੜੋ ਖੜੋ ਕੇ ਲੜੀਏ। (ਅ) ਓਟਾਂ ਲੈ ਲੈਕੇ ਲੜੀਏ।

^੮ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ (ਪਹਿਲਾ) ਸਿੰਘ।

ਮੱਝਾਰੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੋ^੧। ਸੁ ਓਜੰ ਵਿਸੇਸ਼ ॥੧੯॥
^੨ਮਨੋ ਬੇਗ ਸਿੰਘੰ। ਤਥਾ ਸ਼ੋਭ ਸਿੰਘੰ^੩।
 ਖਿਚੇ ਪੰਚ ਤੇਗਾ। ਉਘਾਰੀ ਸੁ ਬੇਗਾ ॥੨੦॥
 ਮ੍ਰਿਗੰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਭਾਗੇ। ਅਰੇ ਨਾਂਹਿ ਆਗੇ।
 ਜਿਸੇ ਘਾਇ ਘਾਲੇ। ਤਿਸੇ ਮਾਰਿ ਡਾਲੇ ॥੨੧॥
 ਪਰਜੋ ਰੌਰ ਭਾਰੋ। ਬਕੈਂ ‘ਮਾਰ ਮਾਰੋ।’
 ਚਹੂੰ ਓਰ ਘੇਰੇ। ਢੁਕੈਂ ਨਾਂਹਿ ਨੇਰੇ ॥੨੨॥
 ਵਜੀਦੇ ਨਿਹਾਰੇ। ਸੁ ਖਾਨੰ ਪ੍ਰਚਾਰੇ।
 ‘ਕਹਾਂ ਜਾਹੁ ਭਾਗੇ। ਨਹੀਂ ਲਾਜ ਲਾਗੇ ॥੨੩॥
 ਮੁਰੋ ਘੇਰਿ ਮਾਰੋ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰੋ।
 ਅਹੈਂ ਸਿੰਘ ਬੋਰੇ। ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਘੋਰੇ ॥੨੪॥
 ਕਹਾਂ ਓਜ ਕੈ ਹੈਂ। ਮੁਰੋ ਮਾਰਿ ਲੈ ਹੈਂ।’
 ਵਜੀਦੇ ਵੰਗਾਰੇ। ਫਿਰੇ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ॥੨੫॥
 ਗਡਾ ਵੱਡ ਹੋਏ^੪। ਮਿਲੇ ਤੁੰਡ ਦੋਏ।
 ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਚਲਾਵੈਂ। ਸੁ ਲੋਹੂ ਚਖਾਵੈਂ^੫ ॥੨੬॥
 ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਲਾਲੰ। ਕਟੈਂ ਮਾਰ ਡਾਲੰ।
 ਹਯੰ ਹੇਰਿ ਨੇਚੈ। ਕਟੈਂ ਤੁੰਡ ਗੇਰੈਂ ॥੨੭॥
 ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਤੱਤੇ। ਰਸੰ ਰੌਦ੍ਰ ਰੱਤੇ।
 ਗਿਨੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਹੂੰ ਨਾ^੬। ਚਢੈ ਚਾਉ ਦੂਨਾ ॥੨੮॥
 ਉਛਲੈਂ ਛਲੰਗੀ^੭। ਗੁਰੂ ਕੇ ਭੁਜੰਗੀ^੮।
 ਦਿਯੋ ਓਜ ਐਸੋ। ਹਜ਼ਾਰਾਨ ਜੈਸੋ ॥੨੯॥
 ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਠਾਨੈਂ। ਗਜੰ ਕੀਟ ਮਾਨੈਂ^੯।
 ਬਡੇ ਓਤਸਾਹੇ। ਰਣੰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਗਾਹੇ ॥੩੦॥

ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ: ਪੰਚਹੁੰ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੇ, ਮਾਰਿ ਅਨੇਕ ਕੋ।
 ਕਰਾਚੋਲ ਪਰਹਾਰੇ, ਤੁਰਕ ਗਿਰਾਇ ਕੈ।

^੧ਵਿਚ ਜਾ ਧਸੇ।

^੨ਜੈਸੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਵੇਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਹੀ (ਗੁਰੂ ਕੇ) ਸਿੰਘਾਂ (ਦੇ ਵੇਗ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ।

^੩ਗੜਬੜ। ਭਾਵ ਰਲ ਮਿਲ ਗਏ।

^੪(ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਨੂੰ) ਲਹੂ ਚਖਾਉਂਦੇ ਹਨ।

^੫ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਆਂ ਨੂੰ ਬਿਦਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।

^੬ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਕੇ ਉੱਛਲਦੇ ਹਨ।

^੭ਸੂਰਮੇਂ।

^੮ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀੜੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਪਰੇ ਤੁਰੰਗਮ ਭਾਰੇ, ਮੁਖ ਅਰੁ ਚਰਨ ਕਟਿ।
 ਗੁਲਕਾਂ ਤੀਰ ਸਹਾਰੇ, ਭਿਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਭਿ ॥੩੧॥
 ਨਿਕਸੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁ ਡਿੱਗੇ, ਸਨਮੁਖ ਬੈਰੀਆਂ।
 ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਮਨ ਭਿੱਗੇ, ਬਾਗੇ^੧ ਲਾਲ ਹੈ।
 ਤਜੇ ਨ ਹਾਥਹੁੰ ਖੱਗੇ, ਇੱਛਾ ਹਤਨਿ ਕੀ।
 ਘਨੇ ਘਾਵ ਤਨ ਲਗੇ, ਮਰਿ ਕਰਿ ਗਿਰ ਪਰੇ ॥੩੨॥
 ਬੱਦ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਝਾਰੇ, ਸੂਕੇ ਸਰ ਬਿਖੇ।
 ਬਿਰੇ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਭਾਰੇ, ਤੁਪਕ ਚਲਾਂਵਦੇ।
 ਉਠੇ ਸ਼ਬਦ ਕੜਕਾਰੇ, ਗੁਲਕਾਂ ਸੁੰਕਤੀ।
 ਲਗੈਂ ਤੁਰਕ ਤਨ ਮਾਰੇਂ, ਗਿਰੇਂ ਪਵੰਗਮਹੁੰ^੨ ॥੩੩॥

ਦੋਹਰਾ: ਬੱਦ੍ਰੀ ਸੰਘਨੀ ਮਹਿ ਘਨੀ,
 ਸਿੰਘ ਸੈਨ ਕੋ ਜਾਨਿ।
 ਨੇਰ ਨਹੀਂ ਕਾਯਰ ਕਰੈਂ,
 ਦੂਰ ਫਿਰੈਂ ਡਰ ਮਾਨਿ ॥੩੪॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਵਜੀਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ‘ਕਰੋ ਕੜੇਂ ਨ ਹੱਲਾ।
 ਬਲੀ! ਰੇਲ ਪੇਲੋ ਬਿਲੰਦੈ ਧਕੱਲਾ।’
 ਦਲੰ ਬੀਰ ਦੌਰਜੋ, ਬਲੰ ਬੋਲ ਪਾਏ^੩।
 ਪਲੀਤੇ ਧੁਖੈਂ, ਪੁੰਜ ਗੋਰੀ ਚਲਾਏ ॥੩੫॥
 ਤਬੈ ਏਕ ਨੌ ਸਿੰਘ^੪, ਕੋਪੇ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਤਜੀ ਆਡ^੫ ਕੋ, ਖੈਚਿ ਖੱਗੰ ਨਿਕਾਲੇ।
 ਢੁਕੇ ਢੋਇ^੬ ਗਾਢੇ, ਢਿਗੰ ਢੇਰ ਚਾਲੇ^੭।
 ਛਕੇ ਛੋਭ ਮੈਂ, ਛਾਲ ਆਢੇ ਉਛਾਲੇ ॥੩੬॥
 ਦਸੋ ਸਿੰਘ ਸੇ, ਸਿੰਘ ਤ੍ਰਾਸੇ ਨ ਸੋਈ^੮।
 ਨ੍ਰਿਭੈ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ, ਕਰੀ ਜੰਗ ਢੋਈ^੯।
 ਕਰਾਚੋਲ ਚਾਲੇ, ਸੁ ਢਾਲੇ ਉਛਾਲੇ।

^੧ਪੁਸ਼ਾਕ।

^੨ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ।

^੩ਵਜੀਦੇ ਦੇ ਬੋਲ ਨਾਲ ਬਲ ਪਾਕੇ।

^੪ਭਾਵ ੧੦ ਸਿੰਘ।

^੫ਆਸਰਾ।

^੬ਤਕੜੇ ਹੋਕੇ ਨੇੜੇ ਢੁਕੇ।

^੭ਤੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਚਲੇ ਗਏ।

^੮ਦਸੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸਿੰਘ ਸਨ ਸੋ ਨਾ ਡਰੇ।

^੯ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ।

ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਰਿਪੂ, ਹੋਇ ਕੈ ਆਲਬਾਲੇ ॥੩੭॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ‘ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ’ ਉਚਾਰਿ ਕੈ, ਬਿਸਾਲ ਓਜ ਪਾਇ ਕੈ।
ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਫੌਜ ਮਹਿ, ਘਨੇਰ ਘਾਵ ਘਾਇ ਕੈ।

ਜਹਾਂ ਪਰੈਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਜੁੱਧ ਠਾਨਤੇ।
ਸਮੇਤ ਅੱਤ੍ਰ ਸੱਤ੍ਰ ਕੋ, ਸੁ ਪੱਤ੍ਰ ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਹਾਨਤੇ^੧ ॥੩੮॥
ਬਿਲੰਦ ਸੇਲ ਠੇਲਤੇ, ਕਰੰਤਿ ਰੇਲ ਪੇਲ ਕੋ।
ਦੁਹੇਲ ਹੇਲ ਮੇਲ ਤੇ^੨, ਧਕੇਲਤੇ ਨ ਝੇਲ ਕੋ^੩।
ਪ੍ਰਪੇਲਤੇ ਕਰੰਤਿ ਐਲ, ਭੈਲ ਗੈਲ ਚਾਲਤੇ^੪।
ਸੁ ਲਾਲ ਚੈਲ ਛੈਲ ਹੋਤਿ, ਖੇਲ ਜਜੋਂ ਉਤਾਲ ਤੇ^੫ ॥੩੯॥
ਘਿਰੰਤ ਬਿੰਦ ਸੱਤ੍ਰ ਮੈਂ, ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਅੱਤ੍ਰ ਮਾਰਤੇ^੬।
ਭਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਘਾਵ ਤੇ, ਤਉਨ ਧੀਰ ਹਾਰਤੇ।
ਕਟੰਤਿ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੈ, ਗਿਰੰਤਿ ਖੇਤ ਜੰਗ ਕੇ।
ਨਿਸੰਗ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ, ਸੁਰੰਗ ਚੀਰ ਰੰਗਿ ਕੇ ॥੪੦॥
ਬਿਲੋਕਿ ਸਿੰਘ ਤਾਲ ਕੇ, ਮਰੇ ਦਸੋਂ ਸੰਘਾਰਿ ਕੈ^੭।
ਸਮੀਪ ਸੱਤ੍ਰ ਆਇ ਗੇ, ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਕੈ।
ਕਰਜੋ ਬਿਸਾਲ ਰੌਲ ਕੋ, ਪ੍ਰਵਾਰਤੇ ਸੁ ਜਾਤਿ ਹੈ^੮।
ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਧਵਾਇ, ਆਇ ਨੇਰ ਪਾਇ ਘਾਤ ਹੈਂ ॥੪੧॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਿੰਘ ਇਕਾਦਸ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ, ਤੋਮਰ ਖੜਗ ਸੰਭਾਰਿ।
ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਲਸ਼ਕਰ ਬਿਖੈ, ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ॥੪੨॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ: ਤੁਫੰਗੀਂ ਸੰਭਾਰੀ। ਬਰੂਦੰ ਸੁ ਡਾਰੀ।
ਦੁਗੋਰੀ ਕਸੰਤੇ। ਪਲੀਤੇ ਜਮੰਤੇ ॥੪੩॥
ਕਲਾ ਜੋਤਿ ਤੋਤੇ। ਕਲੀ ਸਾਥ* ਮੋਤੇ।
ਧਰੇ ਹਾਥ ਤਾਕੇ^੯। ਝੁਕਾਏ ਕੜਾਕੇ ॥੪੪॥
ਚਲੈਂ ਸੁੰਕ ਗੋਰੀ। ਲਗੈਂ ਦੇਹਿ ਫੋਰੀ।

^੧ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੱਤ੍ਰ ਵਾਂਗ ਝਾੜਦੇ ਹਨ [ਅੱਤ੍ਰ=ਅਸਤਰ=ਹਥਯਾਰ]।

^੨ਕਠਨ ਹੱਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

^੩ਧੱਕੇ ਨੂੰ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ (ਤੁਰਕ)।

^੪ਧੱਕਦੇ ਹੋਏ ਰੌਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਭੈਲ=) ਮਿਲਕੇ ਮਗਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

^੫ਛੈਲ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ (ਹੋਲੀ) ਖੇਲ ਰਹੇ ਹਨ।

^੬ਅਚਰਜ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ [ਅਤ੍ਰੀ=ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ। ਅਤ੍ਰ=ਸਸਤ੍ਰ]।

^੭ਤਾਲ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦਸ ਸਿੰਘ ਜਦ (ਵੈਰੀ) ਮਾਰਕੇ ਮਰੇ ਦੇਖੇ।

^੮ਘੋਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਸਾਧ।

^੯ਤੱਕਦੇ ਹਨ।

ਦੜਾਦੜ ਗੇਰੇ। ਸੁ ਤਾਲੰ ਚੁਫੇਰੇ ॥੪੫॥
 ਕੜਾਕੜ ਮਾਚੀ। ਲਹੂ ਧੂੜਿ ਰਾਚੀ।
 ਖਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰੈਂ। ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਧਾਰੈਂ ॥੪੬॥
 ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਗਜਾਰਾਂ। ਤੜਾਗੰ^੧ ਕਿਨਾਰਾ।
 ਜਿਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਆਏ। ਤਹਾਂ ਘਾਵ ਘਾਏ ॥੪੭॥
 ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਕਟੇ ਜੇ। ਪੁਰੇਜੇ ਪੁਰੇਜੇ^੨।
 ਲਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਨਾ। ਬਡੇ ਜੰਗ ਠਾਨਾ ॥੪੮॥

ਦੋਹਰਾ: ਪੁੰਜ ਪੁੰਜ ਕੋ ਮਾਰਿ ਕਰਿ,
 ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਬਰ ਬੀਰ।
 ਬਾਕੀ ਤੁੰਦਸ ਰਹਿ ਗਏ,
 ਸੇ ਨਿਕਸੇ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥੪੯॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਚਲੇ ਬੀਰ ਸੋਊ, ਬਡੇ ਓਤਸਾਹੇ।
 ਧਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਾਰੇ, ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਮਾਂਹੇ।
 ਕਢੇ ਮਜਾਨ ਤੇਗੇ, ਗਹੇ ਹਾਥ ਢਾਲੇ।
 ਚਲਾਕੀ ਕਰੰਤੇ, ਸੁ ਛਾਲੈਂ ਉਛਾਲੇ ॥੫੦॥
 ਝਟਾਪੱਟ ਜੁੱਟੇ, ਲਟਾਪੱਟ^੩ ਹੋਏ।
 ਸਰਾਪੱਟ ਸੁੱਟੇ, ਕਟਾਕੁੱਟ ਜੋਏ।
 ਕਟਾਕੁੱਟ ਕੱਟੇ, ਚਟਾਪੱਟ ਮਾਰੇ।
 ਖਟਾ ਪੱਟ ਖੱਟੇ, ਹੱਟਾਪੱਟ ਹਾਰੇ^੪ ॥੫੧॥
 ਕਹਾਂ ਲੋ ਕਹੋਂ, ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ ਜੁਝਾਰੇ।
 ਰਿਪੂ ਸੰਗ ਜੂਝੇ, ਪਹੁੰਚੇ ਅਗਾਰੇ।
 ਖਹੇ ਖਾਨ ਖੂਨੀ, ਖੁਰਾਸਾਨ ਖੱਗੰ^੫।
 ਮਰੇ ਜੰਗ ਖੇਤੰ, ਬਡੇ ਘਾਵ ਲੱਗੰ ॥੫੨॥
 ਤਜੇ ਤਾਲ ਦੂਰੰ, ਬਰੇ ਸੈਨ ਮੱਧੰ।
 ਬਡੇ ਖਾਨ ਮਾਰੇ, ਕਰੈਂ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੂਧੰ।
 ਰਣੰ ਗ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰਿੰਦੰ, ਭਖੈਂ ਮਾਸ ਬੋਲੈਂ।
 ਉਡੈਂ ਕੰਕ ਕਾਕੰ, ਨਭੰ ਬੀਚ ਡੋਲੈਂ ॥੫੩॥

^੧ਤਲਾ ਦੇ।

^੨ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ।

^੩ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਲਿਪਟ ਜਾਣਾ, ਗੁੱਥਮ ਗੁੱਥਾ।

^੪ਖੋਟੇ (ਤੁਰਕ) ਖਟਾ ਪਟ (ਛੇਤੀ) ਹਾਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ। (ਅ) ਖਟ ਪਟੀ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਫਸਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੁਰਕ.....!

^੫ਖੂਨੀ ਖਾਨ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇ ਖੰਡੇ ਲੈ (ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ) ਖਹੇ।

ਡਕੀ ਡਾਕਣੀ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੰ ਬਕੰਤੇ।
 ਨਚੀ ਜੋਗਣੀ, ਸੀਸ ਬਾਲੰ ਖਿਲੰਤੇ^੧।
 ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੋ, ਜੰਗ ਖੇਤੰ ਬਿਥਾਰੇ।
 ਗੁਥੀ ਲੁੱਥ ਜੁਥੰ^੨, ਪਗੰ ਪੋਥ ਡਾਰੇ^੩ ॥੫੪॥
 ਸੁਰੰ ਦੇਖਿ ਸਿੰਘਾਨਿ, ਕੋ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧੰ।
 ਕਹੈਂ ‘ਧੰਨ ਧੰਨੰ, ਫਿਰੈਂ ਗੈਨ ਮੱਧੰ।
 ਮਰੇ ਬੀਰ ਚਾਲੀ, ਮਹਾਂ ਓਜ ਕੈ ਕੈ।
 ਗੁਰੂ ਧਯਾਨ ਧਾਰੇ, ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਨ ਘੈ ਕੈ ॥੫੫॥

ਦੋਹਰਾ: ਤੁਰਕ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਲੜਿ ਮਰੇ, ਬਹੁਤੇ ਹਤੇ ਤੁਰੰਗ^੪।

ਭਯੋ ਜੰਗ ਪੂਰਨ ਤਬੈ, ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੫੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬ ਐਨੇ ‘ਮੁਕਤਸਰ ਜੰਗ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅੰਸੁ ॥੧੦॥

^੧ਖਿੰਡਾਏ ਹੋਏ।

^੨ਸਮੂਹ ਲੋਥਾਂ ਗੁੱਛੇ ਹੋ ਗਈਆਂ।

^੩ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਢੇਰ (ਦੇ ਢੇਰ ਦਲੇ) ਪਏ ਹਨ।

^੪ਪਾ:—ਤੁਰਕ ਅਢਾਈ ਸੈ ਮਰੇ ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਹਤੇ ਤੁਰੰਗ।

੧੧. [ਮਾਈ ਭਾਗੋ। ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨਾ]

੧੦<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੨

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਹੁਤੀ, ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ* ਮਝਾਰ।
 ਤੁਰਕ ਹਤਯੋ ਖਰ ਸਾਂਗ ਤੇ, ਗੇਰਯੋ ਧਰਾ ਮਝਾਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸਤਿਗੁਰ ਸਵਾ ਕੋਸ ਰਹਿ ਖਰੇ।
 ਅਬਿ ਲਗਿ ਟਿੱਬੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਚਰੇ^੧।
 ਧਰਯੋ ਪਨਚ ਪਰ ਤੀਖਨ ਬਾਨਾ।
 ਮੁਸ਼ਟ ਗਹੇ ਧਨੁ^੨ ਕੋ ਪੁਨ ਤਾਨਾ ॥੨॥
 ਸ਼ਬਦ ਭਯਾਨਕ ਹੋਵਤਿ ਛੋਰਾ।
 ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਦਲ ਓਰਾ।
 ਭੂਮ ਭੂਰ ਭੁੰਕਾਟ ਭਇਆਲਾ^੩।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮੇ ਤੁਰਕ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩॥
 ‘ਇਹ ਕਯਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ?
 ਨਹੀਂ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਕੋ ਅਗੁਵਾਈ।
 ਗੁਰ ਸਮੇਤ ਸਭਿ ਲੀਨੇ ਮਾਰਿ।
 ਪਰੇ ਧਰਾ ਪੈ ਪਾਇੰ ਪਸਾਰ ॥੪॥
 ਖੋਜਹਿ ਗੁਰ ਕੀ ਲੋਥ ਬਿਚਾਰੈ^੪।
 ਪਹੁੰਚਹਿ ਹਜ਼ਰਤਿ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੈ।
 ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਹਿ ਪਰ ਘਨੋ।
 ਜਿਸ ਕੋ ਨਿਤ ਚਹਿ ਗਹਿਨ ਕਿ ਹਨੋ^੫’ ॥੫॥
 ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਸਭਿ ਭਨਤਿ ਸੁਨਾਈ।
 ‘ਗੁਰ ਭੀ ਲਰਤੋ ਭਯੋ ਲਖਾਈ^੬।
 ਜੇ ਕਰਿ ਖੋਜ ਲੋਥ ਕਰਿ ਲੈ ਹੋਂ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੈਹੋਂ’ ॥੬॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਸਾਥ ਕਪੂਰੇ ਭਾਖਯੋ।
 ‘ਜਲ ਬਤਾਇ ਦਿਹੁ ਸੁਭਟਨਿ ਕਾਂਖਯੋ।

*ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੫੫ ਵਿਚ ਚਾਲੀ ਮਰ ਗਏ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਗੋ ਇਕਤਾਲੀਵੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸੁੰਹ ਮਿਲ ਗਈ ਕਿ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਚਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਨ।

^੧ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਉਹ ਟਿੱਬੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ।

^੨ਧਨੁਖ ਦੀ ਮੁੱਠ ਫੜਕੇ।

^੩ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਭਯਾਨਕ ਭੁੰ ਭੁੰ ਕਰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਯਾ।

^੪ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ।

^੫ਫੜਨਾ ਯਾ ਮਾਰਨਾ।

^੬ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

ਜਬਿ ਕੇ ਚਢੇ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲੀਨੋ।
 ਏਤੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਯੋ ਨਹਿੰ ਪੀਨੋ' ॥੭॥
 ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ ਕਪੂਰਾ ਕਹੈ।
 'ਖਾਂ ਜੀ! ਇਸ ਥਲ ਕਿਤ ਜਲ ਅਹੈ।
 ਇਨ ਪੈਰਨ ਤੇ ਜਾਉ ਜਿ ਆਗੇ।
 ਤੀਸ ਕੋਸ ਪਰ ਜਲ ਕਰ ਲਾਗੇ ॥੮॥
 ਜੇ ਨਵਾਬ ਜੀ! ਹਟਹੁ ਪਿਛਾਰੀ।
 ਤਉ ਦਸ ਕੋਸ ਪਾਇ ਹੁ ਬਾਰੀ।'
 ਸੁਨਤਿ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਬਿਸਮਾਯੋ।
 ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਹੈ ਬਹੁਰ ਅਲਾਯੋ ॥੯॥
 'ਕਹਹੁ ਚੌਧਰੀ! ਕਉਨ ਇਲਾਜਾ?
 ਬਿਨ ਜਲ ਕੇ ਬਡ ਹੋਤਿ ਕੁਕਾਜਾ।
 ਤ੍ਰਿਖਾ ਦੀਹ ਤੇ ਮਰਹਿੰ ਤਿਸਾਏ।
 ਹਟਹਿੰ ਤਉ ਜਲ ਦੂਰ ਸਥਾਏ ॥੧੦॥
 ਆਗੇ ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਬਤਾਵਤਿ।
 ਬਾਂਏ ਦਾਂਏ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤ।'
 ਤਬਹਿ ਕਪੂਰੇ ਮਸਲਤ ਕਹੀ।
 'ਜਲ ਕੋ ਜਤਨ ਔਰ ਅਬਿ ਨਹੀਂ ॥੧੧॥
 ਹਯ ਬਡ ਚਾਲ ਕਿ ਪੋਈਏ ਪਾਵਹੁ^੧।
 ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਲ ਥਲ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਹੁ।
 ਨਤੁ ਭਟ ਤੁਰੰਗ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਲਾਗੈ^੨।
 ਮਗ ਮਹਿੰ ਗਮਨਤਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਤਜਾਗੈਂ ॥੧੨॥
 ਸੂਕੇ ਓਠ ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਵੈਂ।
 ਭਲੇ ਨਰਨ ਕੇ ਅਬਿ ਦਿਸ ਆਵੈ^੩।'
^੪'ਸੁਨਹੁ ਕਪੂਰਾ! ਕਾਰਜ ਦੋਊ।
 ਕਰਨੇ ਹੁਤੇ ਅਬਹਿ ਹਮ ਸੋਊ ॥੧੩॥
 ਭੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ।
 ਤਿਨ ਕੀ ਲੋਥਨ ਖੋਜਿ ਨਿਕਾਰ।

^੧ਘੋੜੇ ਬਹੁਤੀ ਤੇਜ ਚਾਲੇ ਯਾ ਪੋਈਏ ਪਾਕੇ।

^੨ਜੇ ਨਹੀਂ ਭਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਸੂਰਮ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਲਗੇਗਾ।

^੩ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹੋਠ ਸੁੱਕੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਕੁਮਲਾਏ (ਹੁਣ) ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।

^੪ਨਬਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਧਰਾ ਖਨਾਇ ਤਿਨਹੁੰ ਦਫਨਾਵਨ।
 ਸਕਲ ਜਿ ਮਰੇ, ਨ ਹੋਹਿੰ ਉਠਾਵਨ ॥੧੪॥
 ਕਹਾਂ ਬਾਤ ਦਫਨਾਵਨਿ ਕੇਰੀ।
 ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਕੀ ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਤ^੧ ਹੇਰੀ।
 ਦੁਤੀਏ ਗੁਰੂ ਲੋਥ ਕੋ ਖੋਜਨ।
 ਏ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਬਡੋ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ॥੧੫॥
 ਕਰਿਬੋ ਹੁਤੇ ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਕਰੈਂ।
 ਬਿਨਾ ਨੀਰ ਤੇ ਕਜੋਹੁੰ ਨ ਸਰੈ।^੨
 ਤਬਹਿ ਕਪੂਰੇ ਮਸਲਤ ਦੀਨੀ।
 ‘ਇਹ ਕਜਾ ਬਾਤ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਚੀਨੀ ॥੧੬॥
 ਜਿਨ ਕੋ ਕਬਰਨ ਮਹਿੰ ਦਫਨਾਹੁ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਯੋ ਕਿਮ ਚਾਹਹੁ^੨।
 ਗਮਨਹਿੰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਮ ਮਹਿੰ ਜੈ ਹੈ^੩।
 ਪਹੁੰਚਿ ਨੀਰ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੂ ਹੈਂ ॥੧੭॥
 ਸਭਿ ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਦਫਨਾਇ ਨ ਜਾਇੰ।
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਪਰ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਇ।
 ਨਹਿੰ ਇਕ ਥਲ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲੈ ਹੈਂ।
 ਇਹ ਤੋ ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਐ ਹੈ ॥੧੮॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਠੀਲਾ।
 ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਨਿਤ ਰਣ ਕੀ ਲੀਲਾ।
 ਸੋ ਭੀ ਨਿਸਚੈ ਨਾਹਨ ਭਯੋ।
 ਕੈ ਰਣ ਹਤਯੋ, ਕਿ ਨਿਕਸੈ ਗਯੋ ॥੧੯॥
 ਤਿਨ ਕੀ ਲੋਥ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਏ।
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਇਤ ਉਤ ਧਾਏ।
 ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ।
 ਹਟਹੁ ਪਿਛਾਰੀ ਮਗ ਚਲਿ ਪਰੀਯਹਿ ॥੨੦॥
 ਜੇਤਿਕ ਸਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ ਜਾਹਿੰ।
 ਕਹੁ ਆਇਸੁ ਲੇ ਲਸਕਰ ਤਾਂਹਿ^੪।

^੧ਭਾਵ ਦਫਨਾਵਨ ਦਾ ਕੰਮ।

^੨ਭਾਵ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

^੩ਜੇ ਛੇਤੀ ਟੁਰੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜਣਗੇ।

^੪ਲਸਕਰ ਨੂੰ ਆਗਯਾ ਦਿਓ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਸਤ੍ਰਾਂ) ਨੂੰ ਲੈ ਲੈਣ।

ਗਾਡੇ ਬੀਚ^੧ ਕਹਾਂ ਹੁਇ ਜਾਇ।
 ਪਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਹੀ ਸਮੁਦਾਇ ॥੨੧॥
 ਫਤੇ ਮਹਾਨ ਲੀਨ ਜਸੁਵਾਰੀ^੨।
 ਭਲੇ ਹਟਨ ਹੀ ਲਖਹੁ ਪਿਛਾਰੀ।
 ਮਰੇ ਸੁ ਮਰੇ ਭਿਸਤ ਕੋ ਗਏ।
 ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ ਪ੍ਰਾਨ ਰਨ ਦਏ ॥੨੨॥
 ਜੇ ਨਬਾਬ ਜੀ! ਇਮ ਨ ਕਰੈਹੈਂ।
 ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਸਭਿ ਹਮ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ*।’
 ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਦ ਖ਼ਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ।
 ‘ਸਾਚ ਕਪੂਰੇ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ॥੨੩॥
 ਅਹੈ ਚੌਧਰੀ ਦਾਨਸ਼ੰਵਦਾ।
 ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਕੀ ਨੀਤਿ ਭਨੰਦਾ^੩।’
 ਇਮ ਕਹਿ ਬਾਗ ਤੁਰੰਗਮ ਫੇਰੀ।
 ਚਲਜੋ ਸ਼ੀਖੁ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰੀ ॥੨੪॥
 ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੋ ਤਜੇ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਠੌਰਾ^੪।
 ਘਾਯਲ ਕਹੁ ਭੀ ਛੋਰਤਿ ਦੌਰਾ।
 ਬਿਨ ਜਲ ਤੇ ਤਰਫਤਿ ਬਹੁ ਮਰੇ।
 ਬਿਨ ਸਮਰਥ ਰਣ ਥਲ ਜੇ ਪਰੇ^੫ ॥੨੫॥
 ਹਰਖਤਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਜਾਤਾ।
 -ਅਬਿ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਘਾਤਾ।
 ਜਿਨ ਲਾਖਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਵਾਏ^੬।
 ਹਤਿ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਏ ॥੨੬॥
 ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਰਾਖਿ ਲਰਾਈ।
 ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਕੀਨਿ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਪੂਰਬ ਲਰਜੋ ਪਹਾਰਨ ਮਹਿ ਜਬਿ।

^੧ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡਿਆਂ।

^੨ਜਸ ਵਾਲੀ।

*ਜਾਪਦਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਲ ਬੀ ਇਸ ਆਸ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੇ ਛੰਭ ਵਿਚ ਜਲ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੰਗ ਮਗਰੋਂ ਤਾਲ ਸੁੱਕਾ ਵੇਖਕੇ ਨਵਾਬ ਘਬਰਾਯਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕਪੂਰੇ ਨੂੰ ਦਾਉ ਲੱਭਾ ਹੈ ਨਬਾਬ ਨੂੰ ਹੋਰ ਘਬਰਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੋੜਨ ਦਾ, ਜੋ ਹੋਰ ਪਿੱਛਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਲਾਮਤ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣ।

^੩ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

^੪ਮੁਰਦੇ ਤਾਂ ਓਥੇ ਵੱਡੇ ਹੀ ਸਨ।

^੫(ਤੁਰਨ ਦੀ) ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਏ ਜੋ ਰਣ ਥਲ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ।

^੬(ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ) ਲੱਖਾਂ ਲਸ਼ਕਰ ਚਢਾਏ ਹੋਏ।

ਘਾਤ ਹੋਨਿ ਤੇ ਲਰਤਿ ਬਚਯੋ ਤਬਿ ॥੨੭॥
 ਅਰੁ ਅਰਿ ਰਹਯੋ ਜੰਗ ਮੁਖ ਤੋਰੀ।
 ਗਯੋ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਰ।
 ਸੁਨਹੁ ਕਪੂਰਾ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮੈਂ।
 ਰਚਯੋ ਜੰਗ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਉਰ ਮੈਂ ॥੨੮॥
 ਬਾਈ ਧਾਰ ਰਹੇ ਝਖ ਮਾਰਿ।
 ਸਕਲ ਹਰਾਏ ਜੰਗ ਮਝਾਰ।
 ਆਦਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਗਿਰੇਸ਼।
 ਮਾਰੇ ਬਲ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਵਿਸੇਸ਼ ॥੨੯॥
 ਸੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿ।
 ਫਤੇ ਖੁਦਾਇ ਹਮਹਿ ਕੋ ਦੀਨਿ।
 ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਪਹਾਰੀ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਬਡੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਧਾਰੀ ॥੩੦॥
 ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਆਗੇ।
 ਤੀਨ ਲਾਖ ਦਲ ਲੇ ਕਰਿ ਭਾਗੇ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨਤਿ ਕੋਪ ਕੋ ਦਾਰਾ।
 ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਪਠਿ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਰਾ ॥੩੧॥
 ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹਮ ਸਹਤਿ ਚਢਾਏ।
 ਕਈ ਲਾਖ ਸੈਨਾ ਉਮਡਾਏ।
 ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਘੇਰਾ।
 ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਕਰਿ ਜੰਗ ਬਡੇਰਾ ॥੩੨॥
 ਨਹੀਂ ਸ਼ਿਕਸਤ ਕਿਤਹੁੰ ਤੇ ਖਾਈ।
 ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਕੋਸ ਅਢਾਈ।
 ਅਸ ਗੁਰ ਬਡੇ ਬਹਾਦਰ ਚੀਨਿ।
 ਸੋ ਅਬਿ ਮਾਰਿ ਫਤੇ ਹਮ ਲੀਨਿ ॥੩੩॥
 ਨਿਕਸਯੋ ਪੁਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਛੋਰਾ।
 ਆਵਨ ਲਾਗਿ ਸੁ ਜੰਗਲ ਓਰਾ।
 ਸਗਰੋ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰਯੋ ਪਿਛਾਰੀ।
 ਤੁਰਕਾਨਾ ਹਤਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ ॥੩੪॥
 ਰੋਪਰ ਲਾਗਿ ਬਚਾਇ ਸਭਿ ਲਜਾਏ^੨।

^੧ਅਤੇ ਅੜਿਆ ਰਿਹਾ ਜੰਗ ਵਿਚ। ਸਿਰਤੋੜ। (ਅ) ਅਤੇ ਅੜਿਆ ਰਿਹਾ, ਜੰਗ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦਿੱਤੇਸੁ।

^੨ਸਾਰੇ (ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ) ਬਚਾ ਲਿਆਏ।

ਆਗੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘਾਏ।
 ਤਹਿੰ ਦਸ ਲਾਖ ਸੁਭਟ ਪਿਖਿ ਲਯੋ।
 ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਥਲ ਰੁਕਿ ਗਯੋ ॥੩੫॥
 ਨਿਕਟ ਬਿਲੋਕਿ ਦੁਰਗ ਚਮਕੌਰ।
 ਭਯੋ ਮਵਾਸੀ ਦ੍ਰਿੜੁ ਤਿਸ ਠੌਰ।
 ਸੋ ਗੁਰ ਅਬਹਿ ਮਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿ।
 ਫਤੇ ਖੁਦਾਇ ਹਮਹੁ ਕੇ ਦੀਨਿ ॥੩੬॥
 ਪੁਨ ਚਮਕੌਰ ਘਨੋ ਰਣ ਘਾਲਾ।
 ਮਾਰੇ ਤੀਖਨ ਤੀਰ ਕਰਾਲਾ।
 ਸੁਨਹੁ ਚੌਧਰੀ! ਲੋਥਨ ਢੇਰ।
 ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਗਢ ਕੇ ਚਹੁ ਫੇਰ ॥੩੭॥
 ਛੁਪਾਵੰਤਿ ਚਾਲੀ ਨਰ ਸੰਗ।
 ਕਈ ਲਾਖ ਸੋਂ ਕੀਨਸਿ ਜੰਗ।
 ਲਸਕਰ ਕੇ ਨਰ ਮੁਠੀ ਖਾਕ।
 ਭਰਿ ਇਕ ਮਾਰਹਿ ਗਢ ਕੋ ਤਾਕਿ^੧ ॥੩੮॥
 ਤੋ ਪੂਰਣ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਦਬਾਇ।
 ਕਿਸ ਮਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿ ਰਹਿ ਅਟਕਾਇ।
 ਨਿਕਟ ਨ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚਨ ਦੀਨਿ।
 ਅਤਿਸ਼ੈ ਡਰ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀਨਿ ॥੩੯॥
 ਖੂਜ ਮਰਦ ਸੇ ਡਰਿ ਡਰਿ ਦਬਕੇ।
 ਰਹੇ ਦੂਰ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਸਭਿ ਕੇ।
 ਅਤਿਸ਼ੈ ਸੰਘਨ ਘੇਰਾ^੨ ਪਾਯੋ।
 ਨਿਕਸਿ ਗਯੋ ਨਹਿੰ ਕਿਨ ਦਰਸਾਯੋ ॥੪੦॥
 ਉਚ ਕੋ ਪੀਰ ਬੇਖ ਤਨ ਧਾਰਾ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਬੀਚ ਪਧਾਰਾ।
 ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਪਾਇ ਨ ਜੋਊ^੩।
 ਰਣ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਲੀਨਿ ਹਮ ਸੋਊ ॥੪੧॥
 ਜਿਸ ਕੋ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਾਂਖਯੋ।
 ਗਹਿ ਲੀਜੈ ਕੈ ਮਾਰਨ ਭਾਖਯੋ।

^੧ਤੱਕ ਕੇ।

^੨ਸੰਘਣਾ ਘੇਰਾ (ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ)।

^੩ਜੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੱਥ ਆਏ।

ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਹੁਇ ਲਿਖਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ* ।
 ਫਤੇ ਖੁਦਾਇ ਦੀਨਿ ਲਿਯ ਮਾਰੀ' ॥੪੨॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਹਰਖਤਿ ਬਹੁ ਬਾਤ।
 ਕਰਤਿ ਕਪੂਰੇ ਸੋਂ ਮਗ ਜਾਤਿ† ।
 ਜਲ ਸਥਾਨ ਪਿਖਿ ਘਾਲੋ ਡੇਰਾ।
 ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਜੜ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰਾ ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਮੁਕਤਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਏਕਾਦਸ਼ਮੋਂ ਅੰਸ ॥੧੧॥

*ਇਥੋਂ ਤੇ ਹੋਰ ਐਸੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਆਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਫਸਾਦ
 ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਤੁਰਕ, ਪਰ ਪੁਤਲੀ ਨਚਾਵਨਹਾਰ ਉਹੋ ਸੀ।

†ਚੌਧਰੀ ਕਪੂਰੇ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨੂੰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ
 ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਮੌੜ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

੧੨. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ]

੧੧<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੩

ਦੋਹਰਾ: ⁺⁺ਤੁਰਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਿ ਮੁਰੇ,
ਮੁਖ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਓਰ।
ਟਿੱਬੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਰਤ,
ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਰਣ ਠੌਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਰ ਪਰ ਆਏ।
ਉਤਰੇ ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਸਹਿਸਾਏ।
ਜੇ ਜੇ ਮਰੇ ਦੇਖਿ ਤਿਨ ਮੁਖ ਕੋ।
ਬਖਸ਼ਨ ਲਗੇ ਲੋਕ ਜੁਗ ਸੁਖ ਕੋ^੧ ॥੨॥
'ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ' 'ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ।'
'ਇਸ ਕੀ ਹੁਇ ਲਾਖਨ ਸਰਦਾਰੀ।'
'ਇਤਨੇ ਕਦਮ ਅੱਗੂ ਚਲਿ ਏਹ।
ਤਿਤੀ ਅਧਿਕਤਾ ਸੁਖ ਕੀ ਲੇਹਿ' ॥੩॥
'ਹੋਇ ਪ੍ਰਿਥੀਪਤਿ ਭੋਗਹਿ ਰਾਜੂ।
ਬਿਲਸਹਿ ਐਸ਼ੂਰਜ ਪੁੰਜ ਸਮਾਜੂ।'
'ਜਸ ਜਸ ਕਰਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਮਰੇ।
ਤਸ ਤਸ ਬਡ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਧਰੇ ॥੪॥
ਪੁਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖ ਬਿਲਸਹਿ ਜਾਈ।
ਮਮ ਹਿਤ ਪ੍ਰਾਨ ਦੀਏ ਇਨ ਆਈ।'
ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬੈਠਹਿ ਤਿਨ ਤੀਰ।
ਕਹੈ ਪ੍ਰਸੰਸਾ 'ਇਹ ਮਮ ਬੀਰ'^੨ ॥੫॥
ਗਹਿ ਕਰ ਮਹਿ ਜਾਮੇ ਕੋ ਪਾਲਾ^{੩*}।
ਪੌਂਛਹਿ ਮੁਖ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਪਿਤਾ ਨਿਹਾਰਹਿ।
ਪੌਂਛਤਿ ਅੰਗਨ ਗੁਨਨਿ^੪ ਉਚਾਰਹਿ ॥੬॥
ਅੱਸੂ ਪਾਤ ਲੋਚਨ ਤੇ ਡਾਰਹਿ।

⁺⁺ਇਹ ਮੁਕਤਸਰ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸੰਖੇਪ ਹੈ।

^੧ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖ।

^੨ਇਹ ਮੇਰਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ।

^੩ਆਪਣੇ ਜਾਮੇ ਦਾ ਪੱਲਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ।

^੪ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਹੈਨ, ਸਦਕੇ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੇ।

^੫ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ।

ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਕੇ ਪਾਸ ਪਧਾਰਹਿ।
 ਬਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਗਰਦ ਕੋ ਝਾਰਹਿ।
 ਇਤਿ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਰਹਿ ॥੭॥
 ਚੱਤ੍ਵਾਰਿੰਸ^੧ ਬਿਖੈ ਇਕ ਜੀਵਤਿ।
 ਘਾਵਨ ਤੇ ਸਹਿਕਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਥੀਵਤਿ।
 ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਮੀਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ।
 ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੮॥
 ਮੰਦ ਮੰਦ ਬਹਿ ਜਿਸ ਕੋ ਸ੍ਵਾਸਾ।
 ਲਰਜੋ ਬਹੁਤ ਰਿਪੁ ਕਰੇ ਬਿਨਾਸਾ।
 ਪੁੰਜ ਘਾਵ ਤਨ ਮਹਿ ਲਗ ਰਹੇ।
 -ਦੇਹਿ ਦਰਸ ਗੁਰ- ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਰੇ ॥੯॥
 ਬੈਠਿ ਨਾਥ ਕਰ ਕਮਲ ਸਪਰਸ਼ਾ।
 ਦੀਨਸਿ ਅੱਪ੍ਰਮੇਯ ਉਰ ਹਰਸ਼ਾ^੨।
 ‘ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ! ਅਬਿ ਨੈਨ ਉਘਾਰਹੁ।
 ਚਹਤਿ ਦਰਸ ਚਿਤ, ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰਹੁ ॥੧੦॥
 ਤੁਝ ਪਰ ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਅਹੈਂ।
 ਸੋ ਅਬਿ ਦੇਹਿ ਚਹੈਂ ਜਿਸ ਲਹੈ^੩।’
 ਘਨ ਸੁਰ ਸਮਸਰ ਗਿਰਾ ਗਹੀਰ^੪।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ ਸੁ ਤੀਰ ॥੧੧॥
 ਮੁੰਦ੍ਰਤਿ ਲੋਚਨ ਤੁਰਤ ਉਘਾਰੇ।
 ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਪਯਾਰੇ।
 ਅਤੁਲਤ^੫ ਮੋਦ ਰਿਦੇ ਹੁਇ ਆਯੋ।
 ਜਨੁ ਬਡ ਰੋਗੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਯੋ ॥੧੨॥
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨਜੋਂ ‘ਮਾਂਗ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ !
 ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਤੇਰੇ।
 ਵਸਤੁ ਅਦੇਯ ਨਹੀਂ ਅਸ ਕੋਈ।
 ਤੁਵ ਜਾਚੇ ਤੇ ਦੇਂਯ ਨ ਜੋਈ ॥੧੩॥
 ਜਗ ਸਭਿ ਰਾਜ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਜੇਤੇ।

^੧ਚਾਲੀਹਾਂ ਵਿਚ।

^੨ਬਹੁਤਾ ਦਿਲ ਦਾ ਖੁਸ਼ਾ। [ਸੰਸ., ਅਪ੍ਰਮੇਯ=ਅਤੁਲਵਾਂ]।

^੩ਜੋ ਲੈਣਾ ਚਾਹੇਂ।

^੪ਬੱਦਲ ਦੇ ਸੁਰ ਵਾਂਗੂ ਗੰਭੀਰ ਬਾਣੀ।

^੫ਬਹੁਤਾ।

ਜਾਚਨ ਕਰੇ ਦੇਉਂ ਅਬਿ ਤੇਤੇ।
 ਮੁਕਤਿ ਚਤੁਰਧਾ^੧ ਅਹੈਂ ਪ੍ਰਲੋਕ।
 ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਪਜਾਰੇ ! ਬਿਨ ਸੋਕ ॥੧੪॥
 ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ।
 ਜੋ ਨਹਿੰ ਦੇਇ ਸਕਹੁੰ ਤੁਝ ਪਾਹੀ। ’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਭਾਖਾ।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਅਬਿ ਨ ਰਹੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥੧੫॥
 ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਿਖਿ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰਾ।
 ਉਪਜੌ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ।
 ਸਕਲ ਬਾਸਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀ।
 ਰਾਵਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਧਰੀ’ ॥੧੬॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਪੁਨ ਕਹੌ।
 ‘ਤੁਮਰੋ ਕਰਮ ਸੁ ਉੱਤਮ ਲਹੌ।
 ਕਰਹੁ ਜਾਚਨਾ ਅਬਹਿ ਜ਼ਰੂਰਿ।
 ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਉਰ ਭੂਰ ॥੧੭॥
 ਜੀਵਨ ਅਪਨੋ ਜੇ ਅਭਿਲਾਖਹਿੰ।
 ਕਰਹਿੰ ਜਿਵਾਵਨ ਪ੍ਰਾਨਹਿੰ ਰਾਖਹਿੰ।
 ਜਾਨਿ ਲਿਹੋ ਅਸ ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਾਰੀ।
 ਹਿਤ ਦੇਵਨ ਕੇ ਚੌਂਪ ਉਦਾਰੀ ॥੧੮॥
 ਬਚਨ ਨ ਫੇਰਹੁ, ਮਾਨਹੁੰ ਕਹੌ।
 ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਹੌ।
 ਦੇ ਕਰਿ ਹਮ ਅਨੰਦ ਕੋ ਮਾਨਹਿੰ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਬਖਾਨਹਿੰ ॥੧੯॥
 ਬਖਸਿਸ਼ ਬਖਸਿਹਿੰ ਤੁਮਹਿੰ ਨ ਜਾਵਦ* ।
 ਨਹਿੰ ਆਨੰਦ ਹਮਰੇ ਹੁਇ ਤਾਵਦ। ’
 ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।
 -ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਉਪਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਦਾਰੀ ॥੨੦॥
 ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਗਏ ਬਿਦਾਵਾ ਜੋਇ।
 ਇਸ ਛਿਨ ਨਹੀਂ ਕੋਪ ਮਨ ਸੋਇ।
 ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਵਾ।

^੧ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤ।

*ਸਦਕੇ ਇਸ ਬਿਰਦ ਦੇ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ !

ਸਤਿਗੁਰ ਤਜਾਗੇ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਵਾ ॥੨੧॥
 ਜਿਸ ਕੇ ਵਾਕ ਤਨਕ ਹੀ ਕਹੇ।
 ਨਰਕ ਕਿ ਸੁਰਗ ਤੁਰਤ ਹੀ ਲਹੇ।
 ਸੂਕੇ ਭਰੇ ਭਰੇ ਸੁਸ਼ਕਾਵੈਂ।
 ਕਬਹੂੰ ਕਹਯੋ ਨਿਫਲ ਨਹਿ ਜਾਵੈ ॥੨੨॥
 ਅਸ ਸਮਰਥ ਤਜਿ ਕਰਿ ਗੋਸਾਈਂ।
 ਰਣਿ ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਉਰ ਭਰਮਾਈ।
 ਹੋਇੰ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿ ਨਰ ਜੇਤੇ।
 ਇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੁਖ ਪੈਹੇ ਤੇਤੇ ॥੨੩॥
 ਬੁਰਾ ਦੇਸ ਸਗਰੇ ਕਾ ਭਯੋ।
 ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਜੋ ਲਿਖਿ ਦਯੋ।
 ਪਰਉਪਕਾਰ ਮਹਾਤਮ ਮਹਾਂ।
 ਸੁਨਯੋ ਸੰਤ ਜਨ ਤੇ ਜਹਿ ਕਹਾਂ ॥੨੪॥
^੧ਇਕ ਪਰ ਕਰੇ ਅਧਿਕ ਕੱਲਜਾਨ।
 ਬਨਹਿ ਦੇਸ ਪਰ ਫਲਹਿ ਮਹਾਨ^੧।
 ਲਾਖਹੁ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੋਇੰ।
 ਭੋਗਹਿ ਰਾਜ ਧਰਾ ਪਰ ਸੋਇ ॥੨੫॥
 ਸਭਿ ਪਰ ਮੁਰ ਹੋਵੈ ਉਪਕਾਰਾ।
 ਇਸ ਸੋ ਅਧਿਕ ਨ ਅਪਰ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਸੋ ਕਾਗਦ ਅਬਿ ਪਾਰਨ ਕਰੈਂ।
 ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸੰਭਰੈਂ ॥੨੬॥
 ਇਹ ਜਾਚੋਂ ਮੈਂ- ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਹੁੱਟੀ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੰਗ ਟੁੱਟੀ ॥੨੭॥
 ਬਰ ਦੈਬੇ ਜੇ ਮੁਝ ਇਛ ਧਾਰੀ।
 ਤੋਂ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਮੇਲਹੁ ਸਾਰੀ।
 ਸੋ ਸਿਖ ਹੋਹਿ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਰਹੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਬਿ ਇਹੁ ਬਰ ਕਹੋ’ ॥੨੮॥

^੧ਭਾਵ ਇਕ ਪੁਰਖ ਉਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਬੜੀ ਕਲਜਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਤਾਂ ਦੇਸ ਪਰ ਬਣੇਗਾ ਸੋ ਬਹੁਤਾ ਫਲੇਗਾ।

^੨ਮਾਝੇ ਦੀ।

ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਟੂਟੀ ਸੁ ਨਿਖੁੱਟੀ'^੧।
 ਕਜੋਂ ਮੇਲਹੁ ਤਿਹ ਜੋ ਡਰਿ ਹੁੱਟੀ^੨।
 ਅਪਨੇ ਹਿਤ ਜਾਚਹੁ ਕੁਛ ਔਰੀ।
 ਦਿਉਂ ਤਤਕਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਲਖਿ ਮੋਰੀ' ॥੨੯॥
 ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ।
 'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸੁਤ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ।
 ਭੂਲਹਿ ਬਹੁ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵੈਂ।
 ਤਉ ਪਿਤਾ ਮਨ ਕੋਪ ਨ ਲਜਾਵੈਂ ॥੩੦॥
 ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਖਸ਼ ਤਿਸ ਦੇਤਿ।
 ਦੇ ਸਿੱਖਯਾ ਪੁਨ ਕਰੈਂ ਸੁਚੇਤ।
 ਜੋ ਮੁਝ ਕੋ ਦੈਬੋ ਬਰ ਚਹੇ।
 -ਟੂਟੀ ਮੇਲ ਲੇਹੁ ਬਚ ਕਹੇ ॥੩੧॥
 ਇਸ ਬਿਨ ਇੱਛਾ ਮੋਹਿ ਨ ਔਰ।
 ਦੇਹੁ ਆਪ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ!'
 ਸਾਹਿਬ ਸੁਨੇ ਅਜਾਇਬ ਬੈਨ।
 ਭਰੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਨੈਨ ॥੩੨॥
 'ਵਾਹੁ ਖਾਲਸਾ! ਸਿਖ ਮਮ ਧੰਨ।
 ਪਰਉਪਕਾਰਿ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮੰਨ।
 ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਮੇਲ ਹਮ ਲਏ।
 ਰਾਜ ਭਾਗ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ਹਿ ਦਏ ॥੩੩॥
 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਾਗਦ ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਰਾ।
 ਹਮਰੇ ਲਿਖਯੋ ਜੇਬ ਜੋ ਡਾਰਾ।
 ਮਮ ਦਿਖਾਇ ਸੋ ਦੀਜੈ ਫਾਰਿ।
 ਸਫਲ ਹੋਇ ਮੇਰੇ ਉਪਕਾਰ' ॥੩੪॥
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਾਸਾ।
 ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਵਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸਾ।
 'ਲਿਹੁ ਬਿਲੋਕਿ ਪਾੜਹਿ ਦਿਖਰਾਇ।'
 ਇਮ ਕਹਿ ਚੀਰਯੋ ਬੀਚ ਬਨਾਇ ॥੩੫॥
 ਹੇਰਤਿ ਹਰਖਮਾਨ ਉਰ ਹੋਵਾ।
 'ਕਾਗਦ ਫਟਯੋ ਦਰਸ ਗੁਰ ਜੋਵਾ।

^੧ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਟੁੱਟੀ ਸੋ ਨਿਖੁੱਟ ਗਈ।

^੨ਡਰ ਕਰਕੇ ਹਟ ਗਈ।

ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਵੋਂ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਫਲ ਪਾਵੋਂ' ॥੩੬॥
 'ਜਾਹੁ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ! ਜਹਿੰ ਮਮ ਲੋਕ।
 ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਕਬਿ ਨਹਿੰ ਤਹਿੰ ਸ਼ੋਕ।
 ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੀਨ ਉਪਕਾਰ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਤੁਹਿ ਭਯੋ ਅਪਾਰ' ॥੩੭॥
     ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਹੋਤਿ ਭਾ ਜਬੈ।
     ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤਨ ਤਜਾਗਯੋ ਤਬੈ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖਿ ਇਤ ਉਤ ਝਾੜ ਉਜਾੜ।
 ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ 'ਸੁਨਹੁ ਬਿਰਾੜ! ॥੩੮॥
 ਚਾਲੀ ਸਿੰਘਨਿ ਲੋਥ ਉਠਾਵੇ।
 ਈਧਨ ਗਨ ਬਟੋਰ ਕਰਿ ਲਜਾਵੇ।
 ਇਕ ਥਲ ਦੀਰਘ ਚਿਤਾ ਬਨਾਵਹੁ।
 ਸਸਕਾਰਹੁ ਸਭਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵਹੁ' ॥੩੯॥
 ਜੇ ਸੰਗੀ, ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਸੂਕੇ ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚਿ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਬੀਨ ਬੀਨ ਸਿੰਘਨ ਕਹੁ ਆਨਾ।
 ਪਰਜੋ ਸਮੂਹ ਮਰਜੋ ਤੁਰਕਾਨਾ ॥੪੦॥
 ਲਰੇ ਮਰੇ ਮਿਲਿ ਤਿਨ ਮਹੁ ਪਰੇ।
 ਜਹਿੰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਖੇਤ ਬਡ ਕਰੇ।
 ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਤਤਕਾਲ ਉਠਾਏ।
 ਬਡੀ ਚਿਤਾ ਕੇ ਬੀਚ ਟਿਕਾਏ ॥੪੧॥
 ਉਪਰ ਸਮਧਾ ਧਰਿ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਕਰਿ ਅਗਨੀ ਪਰਜੁਲਤਿ ਲਗਾਈ।
 ਆਪ ਖਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿੰ ਭਏ।
 ਭਸਮ ਦੇਹ ਸਗਰੇ ਕਰਿ ਦਏ ॥੪੨॥
     ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਸਰੋਵਰ ਕੇਰੀ।
     ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰਨੀ ਬਹੁਤੇਰੀ।
 'ਜਹਿੰ ਰਿਖਿ ਏਕ ਸਾਧ ਤਪੁ ਮਰੈ'।
 -ਪੁੰਨ ਸਥਾਨ ਤਾਂਹਿ ਜਗ ਰਚੈ- ॥੪੩॥
 ਇਸ ਥਾਨ ਸਿੰਘ ਸਿਦਕ ਬਹੁ ਬਡੇ।

^੧ਤਪ ਸਾਧ ਕੇ ਮਰੇ।

ਲਰਿ ਤੁਰਕਨਿ ਮਨ ਤਨ ਸਭਿ ਛੁਡੇ।
 ਮਕ੍ਰ ਸੰਕਰਖਣ ਅਰਕੀ ਹੋਇ^੧।
 ਆਨ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਜੇ ਨਰ ਕੋਇ ॥੪੪॥
 ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਊ।
 ਪਾਪ ਕਰੇ ਗਨ ਬਯ ਸਭਿ ਖੋਊ।
 ਬੰਦਹਿ ਗੰਜ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰਾ^੨।
 ਧਨ ਦੇਵਹਿ, ਨਿਤ ਵਧਹਿ ਵਧੇਰਾ ॥੪੫॥
 ਅਬਿ ਤੇ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿਸਰ ਹੋਇ।
 ਖਿਦਰਾਣਾ ਇਸ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ।
 ਇਸ ਥਲ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਸਿਖ ਚਾਲੀ।
 ਜੇ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਘਾਲ ਬਹੁ ਘਾਲੀ ॥੪੬॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿਸਰ ਹੋਵਾ।
 ਜੇ ਮੱਜਹਿ ਤਿਨ ਹੀ ਅਘ ਖੋਵਾ।’

ਅਸ ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੀ।

ਸੋ ਅਬਿ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗਤ ਮੈਂ ਸਹੀ ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਮੁਕਤਿਸਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੇਂ ਅੰਸੂ ॥੧੨॥

^੧ਮਕਰ (ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ) ਸੂਰਜ ਹੋਵੇ (ਅਰਥਾਤ) ਮਾਘ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਹੋਵੇ, [ਮਕਰ=ਮਕਰ, ਰਾਸ਼ੀ।
 ਅਰਕੀ=ਸੂਰਜ। ਸੰਕਰਖਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੰਕ੍ਰਮਣ=ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਹੈ]। (ਅ) (ਜਦੋਂ) ਮਕਰ (ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ) ਸੂਰਜ
 ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰੇ। [ਸੰਕਰਖਣ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ]।
^੨ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਨੂੰ ਜੋ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇਗਾ।

੧੩. [ਮਾਈ ਭਾਗੋ। ਚਿਰਜੀਵੀ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ]

੧੨<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੪

ਦੋਹਰਾ: ਦਾਹ ਕਰੇ ਸਿਖ ਖਰੇ ਗੁਰ, ਏਕ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਆਇ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ 'ਨਾਰਿ* ਪਰੀ ਇਕ ਥਾਇੰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਲਖਿਯਤਿ ਲਰੀ ਸੰਗ ਤੁਰਕਾਨੇ।
ਕੇਤਿਕ ਘਾਉ ਲਗੇ ਤਨ ਜਾਨੇ।
ਰਹੀ ਜੀਵਤੀ ਬਿਹਬਲ ਨਾਂਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਦੇਖੀਅਹਿ ਤਾਂਹੀ' ॥੨॥

ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਏ।
ਗਮਨੇ ਤਹਿ ਸਿਖ ਕਰਿ ਅਗਵਾਏ।
ਝਾਰਨ ਬੀਚ ਪਰੀ ਪਟ ਫੱਟੇ।
ਕੇਤਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗੇ ਪਲ ਕੱਟੇ^੧ ॥੩॥

ਜਾਇ ਖਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਉਚਾਰੀ।
'ਪੁੱਤਾਂ ਕਾਰਣ ਆਈਅਹਿ ਪੀਰੀ^੨।
ਸੁੱਥਣ ਲਾਹਿ ਲਈ ਬੇਪੀਰੀ*' ॥੪॥

ਇਮ ਕਹਿ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੀ।
ਤਨ ਘਾਵਨ ਕੀ ਪੀਰ ਬਿਦਾਰੀ?
'ਉਠਿ ਤੂੰ ਚਲੀਅਹਿ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।

*ਇਹ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਝ ਹਾਲ ਕਵੀ ਜੀ ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੨੨ ਵਿਖੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਵੀ ਉਥੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਨੇ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੂ ੧੧ ਦੇ ਅੰਕ ੧ ਵਿਚ ਵੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਹੈ।

^੧ਮਾਸ ਕੱਟਿਆ ਹੈ।

^੨ਪੀਰਾਂ (ਗੁਰਾਂ) ਪਾਸ ਪੁੱਤਾਂ ਲਈ ਆਈ ਸੀ।

*ਭਾਵ, ਪੁੱਤ ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਘਰ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਅਸੀਸ ਲੈਣ ਲਈ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਆਈ ਸੈਂ ਪਰ ਤੂੰ ਇਸ ਪੀੜਾ ਤੋਂ ਬੇਪੀੜ ਹੋਕੇ (ਸੁੱਥਣ ਲਾਹਕੇ) ਭਾਵ ਜਨਾਨਾ ਵੇਸ ਛੱਡਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵੇਸ ਕਰ ਲਿਆ (ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ)। ਪਰੰਤੂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਸੀ:- 'ਸੈਹਬਿ ਲਾਇ ਲਈ ਬੇਪੀਰੀ।' ਅਰਥਾਤ ਪੀੜਾਂ ਤੋਂ ਬੇਪੀੜ ਹੋਕੇ ਤੈਂ ਬਰਛਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਈ ਨੇ ਤੁਰਕ ਬਹੁਤੇ ਮਾਰੇ ਸੇ, ਸੇ ਬਰਛਾ ਹੁਣ ਤਕ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਮਾਈ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਾਂਗ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਂਗ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਛੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਗਯਾਨੀ ਬੇਪੀਰੀ ਦਾ ਅਰਥ 'ਬੇਪੀਰੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸੁੱਥਣ ਲਾਹਕੇ ਕਛ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ' ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਵੇਂ ਵੇਸ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਵੇਸ ਉਤਾਰਕੇ ਨਗਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਗੇ ਆਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਗਯਾਤ ਗੇਯ ਹੋਕੇ ਆਤਮ ਉਨਮੱਤਤਾ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ, ਪਰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਵਾਏ। ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਸੂ ੨੨ ਅੰਕ ੩੬ ਤੋਂ ੪੧। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰਬਿਲਾਸ, ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਖੀ: ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਮਿਲਦਾ ਹੈ 'ਸੁਥਣ ਲਾਹ ਲਈ ਫਕੀਰੀ' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਆਈ ਤਾਂ ਪੁਤ ਲੈਣ ਸੀ, ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਵੇਸ ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਚਹੈਂ ਮਨਰੋਥ ਪੁਰਵੈਂ ਸਾਰੇ' ॥੫॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਠੀ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ।
 ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।
 'ਜਬਿ ਮਾਝੇ ਤੇ ਸਿਖ ਗਨ ਚਲੇ।
 ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਮਿਲੇ ॥੬॥
 ਤਬਿ ਮੈਂ ਸੁਤ ਕੀ ਧਰਿ ਉਰ ਆਸਾ।
 ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸਾ।
 ਇਹਾਂ ਲਰਨ ਕੋ ਕਾਰਨ ਹੇਰਾ।
 ਗੁਰ ਹਿਤ ਉਮਕੜੇ ਹੀਯ ਘਨੇਰਾ ॥੭॥
 ਮਿਲਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੰਗ ਇਥਾਈਂ।
 ਤੁਰਕਨ ਸਾਥ ਮਚਾਇ ਲਰਾਈ।
 ਹੁਤੀ ਸਾਂਗ ਗਰਵੀ ਕਰ ਮੇਰੇ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਆਨਿ ਢੁਕੜੇ ਜਬਿ ਨੇਰੇ ॥੮॥
 ਬਲ ਤੇ ਹਤੀ ਪਰੋਵਨ ਕੀਨਾ।
 ਐਂਚਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਡਾਰਿ ਸੁ ਦੀਨਾ।
 ਅਪਰ ਆਨਿ ਕੈ^੧ ਖੈਂਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।
 ਇਕ ਦੁਇ ਵਾਰ ਕਰੇ ਬਲ ਠਾਨਿ ॥੯॥
 ਰਾਵਰਿ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਈ।
 ਅਬਿ ਬਾਂਛਾ ਮੁਝ ਰਹੀ ਨ ਕਾਈ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਰਹੋਂ ਨਿਤ ਅਬੈ।
 ਜਗਤ ਕਾਨ ਕੀ ਲਜ ਤਜਿ ਸਬੈ' ॥੧੦॥
 ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।
 'ਭਲੋ ਮਨੋਰਥ ਤੈਂ ਉਰ ਧਾਰਾ।
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਅਬਿ ਛੁਟਿ ਜੈਹੈਂ।
 ਲੋਕ ਲਾਜ ਕੋ ਤਜਾਗਨ ਕੈਹੈਂ' ॥੧੧॥
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਤ ਸਾਰੀ।
 ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬਾਤ ਚਿਤਾਰੀ^੨।
 -ਕੀਨੋ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਉਪਕਾਰਾ।
 ਅਪਰ ਨ ਲੀਨਸਿ^੩ ਰਹੇ ਉਚਾਰਾ ॥੧੨॥

^੧ਹੋਰ ਨੇ ਆਨਕੇ (ਮੇਰੇ ਪਰ)।

^੨ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

^੩ਹੋਰ (ਕੁਛ) ਨਾ ਲਿਆ।

ਮੇਲ ਲਈ ਟੂਟੀ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ।
 ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪੰਗਤ-।
 ਸੰਗੀ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਭਲੇ ਕਾਜ ਕੀਨਸਿ ਹਿਤ ਠਾਨਾ ॥੧੩॥
 ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਬਡ ਬੁਨਿਆਦ।
 ਬਿਗਰੀ ਗਈ ਹੁਤੀ ਸੋ ਬਾਦ।
 ਬਹੁਰ ਮਿਲਿਨ ਕੋ ਵਖਤ ਨ ਕੋਈ।
 ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਨਿ ਲੋ ਕਬਿ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਈ^੧ ॥੧੪॥
 ਪੁਨ ਐਸੋ ਹੋਵਨਿ ਉਪਕਾਰੀ।
 ਤਜਿ ਨਿਜ ਹਿਤ ਇਹ ਬਾਤ ਸੁਧਾਰੀ।
 ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਰੱਖੀ ਤਿਸ ਦੇਸੁ।
 ਹੁਤੇ ਕਦੀਮੀ ਸਿੱਖ ਅਸ਼ੇਸੁ ॥੧੫॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਔਰ।
 ਬਿਚਰੇ ਬਸੇ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਠੌਰ^੨।
 ਸਹੇ ਨਹੀਂ ਕਸਵੱਟੀ ਅਬਿ ਕੀ।
 ਖਾਰਜ ਸਿੱਖੀ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਕੀ ॥੧੬॥
 ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਬਨਿ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅਬਿ^੩।
 ਬਰ ਲੈ ਦੇਸ਼ ਉਧਾਰ ਦਯੋ ਸਬਿ।
 ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਬਾਰ ਉਚਾਰੀ।
 ਟੂਟੀ ਮੇਲਨ ਬਾਤ ਚਿਤਾਰੀ ॥੧੭॥
 ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ।
 ਭਏ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬੰਗ।
 ਖਾਨਾ^੪ ਗਯੋ ਕਪੂਰੇ ਪਾਸ।
 ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੧੮॥
 ਤੂਸਨ ਹੀ ਲਸਕਰ ਮਹਿ ਰਹੈ।
 ਬਿਦਤਹਿ ਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਲਹੈ^੫।
 ਬਲ ਜਲ ਹੀਨ ਜਾਨਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
 ਚਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਚਹਯੋ ਅਗੁਵਾਨੀ ॥੧੯॥

^੧ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਾਗਣ ਤਕ ਦੀ ਕਾਰ ਕਦ ਹੋਣੀ ਸੀ।

^੨ਭਾਵ ਮਾਝੇ ਵਿਚ।

^੩ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ ਬਣਕੇ।

^੪ਚੌਧਰੀ ਕਪੂਰੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ‘ਮੁਰੱਖਾ’ ਹੋਕੇ ਆਯਾ ਸੀ।

^੫ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ (ਤੁਰਕ ਲਸਕਰ) ਹੋਣਗੇ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣ ਲਏਗਾ।

ਰਾਖੇ ਚਾਕਰ ਜੇ ਬੈਰਾੜ।
 ‘ਚਲਹੁ ਅੱਗੂ ਤੁਮ ਪਿਖੀ ਉਜਾੜ।
 ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਕੇ ਥਲ ਜਿਤ ਪਾਵਹੁ।
 ਚਲਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤਹਿ ਸਿਵਰ ਟਿਕਾਵਹੁ’ ॥੨੦॥
 *ਇਮ ਕਹਿ ਤੋਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਚਲੇ।
 ਇਕ ਸਰਾਇ ਹੇਰੀ ਥਲ ਭਲੇ।
 ਤਹਿ ਸਰੋਵਰ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ ਕਰਜੋ ਗੁਰ ਡੇਰਾ ॥੨੧॥
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ।
 ਤ੍ਰਿਣ ਕਾਸ਼ਟ ਇਕਠੇ ਕਰਿਵਾਏ।
 ਬਿਚਰਤਿ ਭਏ ਸਿੰਘ ਜਹਿ ਕਹਾਂ।
 ਏਕ ਸਾਧ ਕੋ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤਹਾਂ ॥੨੨॥
 ਬੂਝਨਿ ਲਗਜੋ ਸੇਵਕਨਿ ਸੋਈ।
 ‘ਪਰਲੇ ਤੀਰ ਤਾਲ ਕੇ ਹੋਈ।
 ਉਤਰਜੋ ਕੌਨ ਬੋਲ ਸੁਨੀਅੰਤੇ ?
 ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਕਹਾਂ ਗਮਨੰਤੇ?’ ॥੨੩॥
 ਤਿਸ ਕੇ ਦਾਸਨ ਦਯੋ ਬਤਾਈ।
 ‘ਗੁਰੂ ਮਰੇਲਾ ਉਤਰਜੋ ਆਈ^੧।
 ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਰਿ ਭਾਰੇ।
 ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਗਾਰੇ’ ॥੨੪॥
 ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਬੂਝਨ ਲਗਿ ਫੇਰੀ।
 ‘ਆਰਬਲਾ ਕੇਤੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ ?
 ਕੇਤਿਕ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਹੈਂ ਸੰਗ ?
 ਉਤਰਜੋ ਆਨ ਕਰਤਿ ਹੀ ਜੰਗ’ ॥੨੫॥
 ਤਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੋ ਬਿਚਰਤਿ ਗਏ।
 ਬੂਝੀ ਬਾਤ ਬਤਾਵਤ ਭਏ।
 ‘ਬਰਸ ਤੀਸ ਤੇ ਉਪਰ ਚਰੇ।
 ਚਾਲੀ ਸੰਮਤ ਕੇ ਲਖਿ ਤਰੇ^੨’ ॥੨੬॥

*ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੧(ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ) ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਦਸਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਧਰਿਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਅੱਡਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਪਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਵਰਤੀਂਦਾ ਆਯਾ ਹੈ।

^੨ਹੇਠਾਂ।

ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਤਰਕਤਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ।
 ‘ਤਿਸ ਗੁਰ ਤੇ ਹਮ ਨੇ ਕਯਾ ਲੈਨਾ।
 ਸਧੀ ਸਾਧਨਾ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ।
 ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਮੇਤ ਨਹੀਂ ਚਿਤ ਹੋਈ’ ॥੨੭॥
 ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਆਏ।
 ਤਰਕ ਰਿਦੇ ਕਰਕਤਿ ਖੁਨਸਾਏ^੧।
 ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ।
 ਕਹੀ ਸਾਧ ਕੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਸਾਧ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ।
 ਆਰਬਲਾ ਗੁਮਾਨ ਬਹੁ ਮਨ ਕੋ।’
 ਕਿਤਿਕ ਚੇਲਕਾ ਤਿਸ ਕੇ ਆਇ^੨।
 -ਦਰਸਨ ਕਰਹਿ- ਬਿਰੇ ਤਿਸ ਥਾਂਇ ॥੨੯॥
 ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਬੂਝਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥ।
 ‘ਬੈਸ ਸਾਧ ਕੀ ਕੇਤਿਕ ਨਾਥ!
 ਜਿਸ ਕੋ ਕਰਿ ਗੁਮਾਨ ਬਹੁ ਰਹਯੋ।
 ਤਰਕਤਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਬਚ ਕਹਯੋ’ ॥੩੦॥
 ਗੁਰ ਕਹਿ ‘ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰਨ ਬਰਸ।
 ਖਟ ਵੀਹਾਂ ਉਪਰ ਭੇ ਸਰਸ^੩।
 ਸ੍ਰਾਸ ਟਿਕਾਇ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਵੈ।
 ਬੈਸੇ ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਵੈ ॥੩੧॥
 ਕਬਿ ਕਬਿ ਤਜਨ ਸਮਾਧੀ ਕਰੈ।
 ਬੋਲ ਬਿਲੋਕਹਿ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈ^੪।’
 ਸੁਨਤਿ ਚੇਲਕਾ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ।
 ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਧ ਢਿਗ ਆਏ^੫ ॥੩੨॥
 ‘ਹੇ ਮਹੰਤ ਜੀ! ਸਿਖ ਸੁਨਿ ਗਏ।
 ਤੁਮਰੀ ਕਹੀ ਬਤਾਵਤਿ ਭਏ।
 ਬਿਕਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ।
 -ਆਰਬਲਾ ਕੋ ਸਾਧ ਗੁਮਾਨੀ- ॥੩੩॥

^੧ਤਰਕ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਕੜਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖੁਣਸਦੇ ਹਨ।

^੨ਆਏ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ)।

^੩ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਤੇ ਛੇ ਵੀਹਾਂ ਉਪਰ ਵੱਧ ਹਨ ਭਾਵ ੫੧੨੦ ਸਾਲ।

^੪ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਟੁਰਦਾ ਹੈ ਇਧਰ ਉਧਰ।

^੫ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਸਾਧ ਪਾਸ ਆਏ।

ਸਿੰਘਨਿ ਬੁਝੀ ਬੈਸ ਤੁਮਾਰੀ।
 ਸੋ ਸਗਰੀ ਤਤਕਾਲ ਉਚਾਰੀ।
 -ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਛਿਬੀਹਾ ਔਰ^੧-।
 ਹਮ ਨੇ ਸੁਨੀ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਠੌਰ' ॥੩੪॥
 ਕਹਤਿ ਸਾਧ ਆਚਰਜ ਸਮੇਤੀ।
 'ਇਤਿਕ ਬੈਸ ਮਹਿ, ਸੋਝੀ ਏਤੀ।
 ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਪੂਰਾ।
 ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਤਿਨ ਦਰਸਨ ਰੂਰਾ' ॥੩੫॥
 ਉਠਜੋ ਤੁਰਤ ਲੇ ਹਾਥ ਸਟੋਰੀ^੨।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਜੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਓਰੀ।
 ਆਗੈ ਗੁਰ ਕੋ ਲਗਜੋ ਦਿਵਾਨ।
 ਕਰਤਿ ਸਿੰਘ ਰਹੁਰਾਸ ਬਖਾਨ ॥੩੬॥
 ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚਿ ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ ਰਹਜੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਬਿਲੋਕਿ ਕਰਿ ਕਹਜੋ।
 'ਸਾਧੋ! ਬੈਠਿ ਜਾਹੁ ਕਜੋਂ ਖਰਜੋ।'
 ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕਰਜੋ ॥੩੭॥
 ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਸਿੰਘਨਿ ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ।
 ਸੁਨਤਿ ਰਹਜੋ ਰਹਿਰਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ।
 ਜਬਿ ਅਰਦਾਸ ਭੋਗ ਪਰਿ ਗਯੋ।
 ਸਾਧ ਜੋਰਿ ਕਰ ਉਚਰਤਿ ਭਯੋ ॥੩੮॥
 'ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੋਂ ਮੋਹਿ ਲਗਾਵਹੁ।
 ਸਿੱਖ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਰੂਪ ਬੁਝਾਵਹੁ।
 ਤੁਮਰੇ ਦਰਸਨ ਪਰ ਬਲਿਹਾਰੀ।
 ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਨ ਭਾਰੀ' ॥੩੯॥
 ਬਿਕਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈਂ।
 'ਤੂੰ ਤੋ ਆਗੇ ਹੀ ਸਿਖ ਅਹੈਂ।
 ਕੈਵਲ^੩ ਕੇ ਸਾਧਨ ਬਹੁ ਸਾਧੇ।
 ਅਧਿਕ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧ ਅਰਾਧੇ^੪ ॥੪੦॥

^੧ਛੇ ਵੀਹਾਂ ਹੋਰ।

^੨ਸੋਟੀ।

^੩ਮੁਕਤੀ। ਯੋਗ ਦਰਸਨ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਮੁਕਤੀ।

^੪ਬਹੁਤ ਸਮਾਧੀਆਂ ਵਿਚ ਅਗਾਧ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ।

ਕਰਹੁ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਬੰਦਨ।
 ਬੰਦਨ ਹੋਵੈਂ ਬੰਧੁ ਨਿਕੰਦਨ^੧।
 ਇਮ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੇਰੀ।
 ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੪੧॥
 ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਾਰਜ ਪਦ^੨ ਬੰਦਤਿ।
 ਲਖਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ।
 ਬਹੁਰ ਸਾਧ ਕਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਤੀ।
 ‘ਏਤਿਕ ਬੈਸ ਰੁ ਸੋਝੀ ਏਤੀ?’ ॥੪੨॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਤੁਮਹੁ ਗੋਦੜਾ ਰਖਯੋ ਪੁਰਾਨਾ।
^੩ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਈ* ਜਿਨਹੁ ਕਰ ਪਾਵੈ।
 ਲੇ ਸੋ ਪਹਿਰਹਿੰ ਅੰਗ ਸੁਹਾਵੈ^੬’ ॥੪੩॥
 ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਸਾਧ ਬਿਰ ਭਯੋ।
 ਤਬਿ ਸਿੰਘਨਿ ਗਨ ਬੁਝਨਿ ਕਯੋ।
 ‘ਤੁਮਰੀ ਬਯ ਮਹਿੰ ਸਮੇ ਘਨੇਰੇ।
 ਕਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਥਾ ਕੇ ਹੇਰੇ’ ॥੪੪॥
 ਇਕ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਤਬਿ ਸਾਧ ਸੁਨਾਯੋ।
 ‘ਸੁਨਹੁ ਸਮਾ ਜੈਸੇ ਦਰਸਾਯੋ।
 ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਸਮਾਧਿ ਉਘਾਰੀ।
 ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਾ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੪੫॥
 ਇਕ ਦੁਇ ਮਜਲ ਗਯੋ ਮੈਂ ਜਬਿਹੂੰ।
 ਕੋ ਇਕ ਮਨੁਜ ਨਿਹਾਰਯੋ ਤਬਿ ਹੂੰ।
 ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੁਝਨਿ ਕੀਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।
 -ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਨਰੁ ਨਹੀਂ ਦਿਖੰਤਿ? - ॥੪੬॥
 -ਭਾ ਦੁਰਭਿੱਛ ਗਏ ਮਰਿ ਘਨੇ।
 ਕੋ ਕੋ ਰਹੇ ਕਿਸੂ ਥਲ ਬਨੇ।
 ਦ੍ਰਾਦਸ ਸੰਮਤ ਪਰਯੋ ਬਿਸਾਲ।

^੧ਨਮਸਕਾਰ ਨਾਲ (ਜਨਮ ਮਰਨ) ਦੇ ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਗੇ। (ਅ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਬੰਧਨ ਨਿਕੰਦ ਹੋਣਗੇ। (ੳ) ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੇ (ਤੇ ਫਿਰ) ਬੰਦ (ਕੈਦ) ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

^੨ਚਰਨ ਕਵਲ।

^੩ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵੀਂ ਪੁਸ਼ਾਕ ਹੱਥ ਪਏ ਓਹ ਲੈਕੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ (ਅੰਗ=) ਸਰੀਰ ਸੋਭਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਤੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਦੇਹ ਸਾਂਭੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸੁਹਣੇ ਸਰੀਰ ਮਿਲਨ ਓਹ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨ।

*ਪਾ:-ਨਹੀਂ।

ਅਬਿ ਬਰਖਾ ਤੇ ਭਯੋ ਸੁਕਾਲ ॥੪੭॥

ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਰ ਪੁਨ ਜਗ ਭਏ-।

ਐਸੇ ਸਮੇ ਬੀਤ ਬਹੁ ਗਏ।

ਕਈ ਬਾਰ ਲਰਿ ਲਰਿ ਬਹੁ ਮਰੇ।

ਕਈ ਬਾਰ ਉਜਰੇ ਬਸ ਪਰੇ ॥੪੮॥

ਕਬਿ ਕੈਸੇ ਕਬਿ ਕੈਸੇ ਸਮੇਂ।

ਜਗ ਮੈਂ ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨ ਹਮੇ।’

ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਧ ਪਰ ਕਰੀ।

ਗਰਬਾਦਿਕ ਦੁਬਿਧਾ ਉਰ ਹਰੀ ॥੪੯॥

ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਆਸ਼ੁਮ ਮਹਿੰ ਗਯੋ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਕਯੋ।

ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।

ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥੫੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਸਾਧ ਮਿਲਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥੧੩॥

੧੪. [ਖੇਸ ਦਾ ਭੇਸ। ਡੋਗਰਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਬਾਜ਼ੀਦਪੁਰ]

੧੩<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੫

ਦੋਹਰਾ: *ਡਾਰਿ ਹਯਨਿ ਪਰ ਜੀਨ ਤਬਿ,
ਭਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਯਾਰ।
ਚੜੇ ਸਿੰਘ ਬੈਰਾੜ ਗਨ,
ਚਲੇ ਉਜਾਰ ਉਜਾਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: -ਨੌਥੇਹੇ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਏ।
ਤਹਿੰ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਆਵਤਿ ਭਏ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।
'ਆਪ ਚਮੁੰ ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਮਾਰੀ ॥੨॥
ਇਸ ਥਲ ਕੀਜੈ ਨਹੀਂ ਮੁਕਾਮੁ।
ਉਤਰੇ ਜਾਇ ਆਗਲੇ ਗ੍ਰਾਮੁ।
ਬਿਨਤੀ ਸਹਿਤ ਆਪ ਕੋ ਕਹੈਂ।
ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਨਿਤ ਰਹੈਂ' ॥੩॥
ਤਿਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਚਲਿ ਪਰੇ।
ਜਾਇ ਮਜਲ ਸਿਰ^੧ ਡੇਰਾ ਕਰੇ।
ਫੱਤੇ ਸੰਮੁ ਗ੍ਰਾਮ ਅਗਾਰੇ।
ਖਰੇ ਤੁਰੰਗ ਕਰਿ ਜੀਨ ਉਤਾਰੇ ॥੪॥
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਠਾਂਢੇ ਬਿਚਰਤਿ।
ਸਿਵਰ ਲਗੇ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ਉਤ ਇਤ।
ਤਿਸ ਛਿਨ ਪੁੰਜ ਹਰੀ ਕੇ^੨ ਆਏ।
ਲੁੰਕੀ ਖੇਸ ਭੇਟ ਹਿਤ ਲਯਾਏ ॥੫॥
ਕਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਅੱਗੂ ਦਿਖਾਈ।
ਕੀਨ ਬੰਦਨਾ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।
'ਏਹ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ ਹਮਾਰੇ^੩।
ਧੰਨ ਭਾਗ ਭੇ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ' ॥੬॥
ਪਿਖਿ ਲੁੰਕੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਠਾਈ।
ਕਟ ਤਟ^੩ ਕੇ ਲਪੇਟ ਚਹੁੰ ਘਾਈ।

*ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ।

^੧ਮਜਲ ਤੇ ਪੁੱਜਕੇ।

^੨ਭਾਵ ਹਰੀ ਕੇ ਗੋਤ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀ।

^੩ਪਾ:-ਤੁਮਾਰੇ।

^੩ਲੱਕ ਨਾਲ।

ਬਹੁਰ ਖੇਸ ਕੋ ਖੋਲਿ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਦ੍ਰੈ ਸਿਕੰਧ ਦ੍ਰੈ ਛੋਰਨਿ ਡਾਲੇ ॥੭॥
 ਬੇਸ ਬਨਾਇ ਬੇਸ ਤਿਸ ਦੇਸ^੧।
 ਖਰੇ ਭਏ ਗੁਰ ਫਬੇ ਬਿਸੇਸ।
 ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਨ ਭਨਜੋਂ।
 ‘ਇਹ ਤਨਖਾਹ ਉਚਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਜਨਜੋਂ’ ॥੮॥
 ਮੁਸਕਾਵਿਤ ਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨੈਂ।
 ‘ਨਿਤਹਿ ਸੁਚੇਤ ਖਾਲਸਾ ਬਨੈ।’
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹਜੋ ‘ਦੇਸ ਤਸ ਭੇਸ।
 ਲੁੰਕੀ ਤੇੜ ਸੁ ਮੋਢੇ ਖੇਸ’ ॥੯॥
     ਹੇਰਿ ਹਰੀ ਕੇ ਰਾਹਕ ਦਿਸ ਕੋ।
     ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ ਆਇਸੁ ਅਸ ਕੋ।
 ‘ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਦਿਸਿ ਰਹਹੁ ਹਮਾਰੇ।
 ਜਾਗ੍ਰੁਤ ਬਿਚਰਹੁ ਹੋਤਿ ਸਕਾਰੇ ॥੧੦॥
 ਸਾਵਧਾਨ ਬਨਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰੀ।
 ਪਹਿਰਾ ਦੀਜੈ ਜਾਮਨਿ ਸਾਰੀ।’
 ਮੱਤ* ਹਰੀ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਵਖਾਨੈ^੨।
 ‘ਇਹਾਂ ਨ ਹਮ ਕਿਸ ਤੇ ਡਰ ਮਾਨੈਂ ॥੧੧॥
 ਤੁਮ ਭੀ ਨਹਿੰ ਕੀਜੋ ਚਿਤ ਸੰਕਾ।
 ਸੁਪਤਹੁ ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਹੀਨ ਅਤੰਕਾ।’
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ‘ਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ^੩।
 ਪਹਿਰਾ ਦੈਬੋ ਬਨਹਿੰ ਹਜ਼ੂਰ’ ॥੧੨॥
 ਮੂਢਨਿ ਬਹੁਰ ਨ ਮਾਨਜੋਂ ਬੈਨ।
 ‘ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਸ ਹੈ ਨ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਵਹੁ।
 ਨਾਹਿਨ ਕੋ ਸੰਕਾ ਮਨ ਲਜਾਵਹੁ’ ॥੧੩॥
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਬਾਤ ਬੁਝਾਈ।
 ‘ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਈ।

^੧ਤਿਸ ਦੇਸ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਵੇਸ ਬਣਾਕੇ।

*ਪਾ:-ਮਹਿਤ।

^੨ਮਸਤੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਕਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣਕੇ ਕਿਹਾ। (ਅ) ਮਤਿ ਹਰੀਕੇ=ਹਰੀ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਭਾਵ ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

^੩ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ।

ਹੋਵੈਂ ਸੁੱਖਾ ਛਕਿ ਮਸਤਾਨੇ^੧।
 ਨਹੀਂ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਜਾਗ੍ਰਨ ਠਾਨੇਂ ॥੧੪॥
 ਜੇ ਚਾਕਰ ਬੈਰਾੜ ਘਨੇਰੇ।
 ਰਾਠ ਧਾੜਵੀ ਸਮ ਹਮ ਹੇਰੇ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਮਨ ਮਹਿ, ਭੈ ਨਹਿ ਮਾਨੈ।
 ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਕਾਰਜ ਠਾਨੈਂ’ ॥੧੫॥
 ਸੁਨਤਿ ਹਰੀ ਕੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ।
 ਮਾਨੀ ‘ਪਹਿਰਾ ਦੇਂ ਹਮ ਰਾਤਿ।’
 ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਗਏ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।
 ਡੋਗਰ^੧ ਦਾਸ ਹੁਤੇ ਤਿਨ ਕੇਰੇ ॥੧੬॥
 ਤਿਨ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਗੁਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਾਰੀ।
 ਪਹਿਰਾ ਦੀਜੈ ਜਾਗ੍ਰੁਤ ਰਹੀਅਹਿ।
 ਸਗਰੀ ਨਿਸ ਨਹਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਲਹੀਅਹਿ’ ॥੧੭॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ।
 ਸਗਲ ਸਿੰਘ ਸੁਪਤੇ ਸੁਖ ਠਾਨਿ।
 ਡੋਗਰ ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਠਹਿਰੇ।
 ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਖਰੇ ਭਏ ਹਿਤ ਪਹਿਰੇ ॥੧੮॥
 ਪਹਿਰ ਜਾਮਨੀ ਬੀਤੀ ਜਬੈ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉਚੇ ਕਹਿ ਤਬੈ।
 ‘ਖਰੋ ਹਰੀ ਕਾ ਜਾਗ੍ਰੁਤ ਕੋਈ?
 ਪਹਿਰਾ ਦੇਨਿ ਆਇ ਕਿ ਨ ਕੋਈ?’ ॥੧੯॥
 ਕਹਤਿ ਭਏ ‘ਹਮ ਡੋਗਰ ਆਏ।
 ਹਿਤ ਪਹਿਰੇ ਕੇ ਤਿਨਹੁ ਪਠਾਏ।
 ਸਭਿ ਜਾਗ੍ਰੁਤਿ ਹੈਂ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ।

^੧ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਐਸੇ ਕਰੜੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਜੇ ਬੀ ਤੁਰਕ ਦਲ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਆ ਪੈਣ ਦਾ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ, ਨਾਂ ਹੀ ਬੈਰਾੜ-ਚਾਹੋ ਚਾਕਰ ਸਨ-ਪਹਿਰਿਓਂ ਘੁੱਸ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਏਹ ਦੋ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਥਕੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਆਰਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਚਾਹੋ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ। ਅਸਲ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਾਣੂ ਤੇ ਭੇਤੀ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਹਰ ਕਰੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਏਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੨੧ ਤੇ ੩੦।

^੧ਇਕ ਜਾਤ ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੁੱਜਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛਾ ਰਜਪੂਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਸਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ। ਡੋਗਰਾ ਜਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਏਹ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹਨ।

ਸੁਪਤਹੁ ਆਪ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ! ' ॥੨੦॥
 ਬਖਸਿਸ਼ ਕਰਜੋ ਚਹਤ ਹੈਂ ਕੋਈ।
 ਭਾਗ ਬਿਨਾ ਕਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ।
 ਆਧੀ ਰਾਤਿ ਬਿਤੀ ਜਬਿ ਜਾਨੀ।
 ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨੀ ॥੨੧॥
 'ਆਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹਰੀ ਕਾ ਕੋਈ?
 ਹਿਤ ਸੋਝੀ ਲੈਬੇ ਇਤ ਸੋਈ^੧।'
 'ਹਮ ਡੋਗਰ ਠਾਢੇ ਤਿਨ ਦਾਸ।
 ਪਹਿਰਾ ਦੇਤਿ ਜਾਗਤੇ ਪਾਸ ॥੨੨॥
 ਸੋ ਨਿਸ ਬਿਖੈ ਹੋਤਿ ਮਦ ਪਾਨੀ।
 ਸੁਪਤੇ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਠਾਨੀ।
 ਦਾਸ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਤਥਾ ਤੁਮਾਰੇ।
 ਹਮ ਸਵਧਾਨ ਖਰੇ ਅਬਿ ਸਾਰੇ' ॥੨੩॥
 ਪੁਨ ਤੂਸਨਿ ਹੁਇ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਜਾਮ ਰਹੀ ਜਬਿ ਕਹਜੋ ਗੁਸਾਈਂ।
 'ਆਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹਰੀ ਕਾ ਅਬੈ।
 ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਪਹਿਰੇ ਸੁਧਿ ਸਬੈ' ॥੨੪॥
 ਪੁਨ ਡੋਗਰ ਬੋਲੇ 'ਹਮ ਅਹੈਂ।
 ਪਹਿਰਾ ਦੇਂ, ਸਵਧਾਨੀ ਰਹੈਂ।
 ਇਸ ਛਿਨ ਕੌਨ ਹਰੀ ਕਾ ਆਵੈ।
 ਪੀ ਪੀ ਮਦ ਘਰ ਮਹਿੰ ਸੁਪਤਾਵੈਂ ॥੨੫॥
 ਹਮ ਹਜੂਰ ਰਾਵਰ ਕੇ ਖਰੇ।
 ਆਗਯਾ ਦੇਹੁ ਤਥਾ ਅਬਿ ਕਰੇਂ।
 ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।
 ਹਮ ਡੋਗਰ ਸਗਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ' ॥੨੬॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਸਮੇਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਦੀਨਸਿ ਬਰ ਤਿਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ।
 'ਬਸਦੇ ਰਹਹੁ ਤੀਰ ਇਸ ਨਈ^੨।
 ਨਈ ਚੌਧੂਤਾ ਤੁਮ ਕੋ ਦਈ ॥੨੭॥
 ਨੈਂ ਕੇ ਤੀਰ ਤੀਰ ਜੋ ਦੇਸ।

^੧ਇਥੇ (ਪਹਿਰੇ ਦੀ) ਸੋਝੀ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹਰੀ ਕਾ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ।

^੨ਇਸ ਨੈਂ ਦੇ ਕੰਢੇ। [ਇਹ ਡੋਗਰ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਫੀਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ]।

ਹੋਇ ਤੁਹਾਰੋ ਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼।
 ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਬਾਨੀ।
 ਨਿਕਟ ਆਇ ਸਭਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ॥੨੮॥
 ‘ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਬਚ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਹੈਂ।
 ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਕੋ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹੈ।’
 ਤਬਿ ਤੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਡੋਗਰ ਦੇਸ਼।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਹੁਇ ਗਯੋ ਅਸ਼ੇਸ਼* ॥੨੯॥
 ਮੂਢ ਹਰੀ ਕੇ ਸਕਹਿ ਨ ਲੇਯ।
 ਗੁਰ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਰਹੇ ਕੁਛ ਦੇਯ।
     ਸੋਚ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਫੇਰ।
     ਚਢਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਾਲੇ ਹੋਤਿ ਸਬੇਰ ॥੩੦॥
 ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਗਏ।
 ਬਿਚ ਉਦਿਆਨ ਉਤਰਤੇ ਭਏ।
 ਬੱਦੀ ਬਡੋ ਤਰੇਵਰ ਖਰਯੋ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਤਰੇ ਸਿਵਰ ਗੁਰ ਕਰਯੋ ॥੩੧॥
 ਏਕ ਰਾਤਿ ਤਹਿ ਬਸੇ ਬਿਤਾਈ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਚਢੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ।
 ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ।
 ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ ਇਕ ਥਾਨਾ ॥੩੨॥
 ਗ੍ਰਾਮ ਵਜੀਦ ਪੁਰੇ⁺ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ।
 ਉਤਰੇ, ਬੰਧ ਤੁਰੰਗਮ ਦਏ।
 ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਵਤਿ ਭਏ ॥੩੩॥
 ‘ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਤ ਆਵਨ ਕਰੇ।
 ਪਹੁੰਚੇ ਇਹਾਂ ਕੁਸੂਰਹਿ ਤਰੇ।
 ਬਜਹਿ^{*} ਨੌਬਤਾਂ ਇਸ ਪੁਰਿ ਬਾਈ^{੧+}।

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘੋੜਾ ਫੇਰਕੇ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਲ ਲਈ। ਦੋ ਟਾਹਲੀਆਂ ਤਦ ਦੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੱਤੂ ਸੰਮੂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਡੋਗਰਾਂ ਨੇ ਮੋੜੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਸਨ।

⁺ਬਾਜ਼ੀਦਪੁਰ, ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਛਾਵਨੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੂਰਬੋਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲੀ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ।

^{*}ਪਾ:-ਜਬਹਿ। ਪਰ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ‘ਬਜਹਿ’ ਪਾਠ ਹੈ।

ਬਸੈ ਪਠਾਨ ਚਮੁੰ ਸਮੁਦਾਈ' ॥੩੪॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕਰਜੋ।
 'ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਭਵਿੱਖਤ ਹਰਜੋ^੨।
 ਕਾਨੇ ਕਾਛੇ⁺⁺ ਗ੍ਰਾਮ ਬਡੇਰੇ।
 ਤਹਿੰ ਉਪਜਹਿੰਗੇ ਸਿੰਘ ਘਨੇਰੇ ॥੩੫॥
 ਬਹੁਤ ਨੌਬਤਾਂ ਬਜੈਂ ਹਮਾਰੀ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਤਿਨਹੁੰ ਮਝਾਰੀ।'
 ਇਮ ਬਤਰਾਵਤਿ ਤਿਸ ਥਲ ਖਰੇ।
 ਤੀਤਰ ਇਕ ਅਵਾਜ ਤਬਿ ਕਰੇ ॥੩੬॥
 ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਾਖਜੋ ਤਿਹ ਸਮੈ।
 'ਜਾਂ ਬੋਲਜੋ ਤਾਂ ਲੱਧਾ ਹਮੈ।'
 ਹਯ ਪਰ ਤਬਿ ਆਰੋਹਨਿ ਹੋਏ।
 ਕੀਨਿ ਪਯਾਨੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸੁ ਜੋਏ ॥੩੭॥
 ਛੋਡਜੋ ਤਿਸ ਕੇ ਬਾਜ ਪਿਛਾਰੇ।
 ਕਰੀ ਨ ਝਪਟ ਨ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰੇ।
 ਪੁਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੂਕਰ ਛੁਟਵਾਏ।
 ਪਿਖਿ ਤੀਤਰ ਕੋ ਪੀਛੇ ਧਾਏ ॥੩੮॥
 ਝਾਰਨ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਰਜੋ।
 ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਰਜੋ ਉਡਿਬੋ ਕਰਜੋ।
 ਪੀਛੇ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਨ ਸਾਥ।
 ਚਲੇ ਜਾਹਿੰ ਤੂਰਨ ਜਗਨਾਥ ॥੩੯॥
 ਕਰਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਜਾਇ ਉਡਾਰੀ।
 ਥਕਤਿ ਛਪਹਿ ਪਿਖਿ ਝਾਰਨ ਝਾਰੀ^੩।
 ਬਹੁਤ ਬਿਲੋਕਹਿੰ ਖੋਜਨ ਕਰੈਂ।
 ਨਿਕਸਤਿ ਹੀ ਉਡ ਕਰਿ ਚਲਿ ਪਰੈ ॥੪੦॥

^੧ਇਸ ਨਗਰ ਭਾਵ ਕਸੂਰ ਵਿਚ ਬਾਈ ਨੌਬਤਾਂ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਬਾਈ ਸਰਦਾਰ (ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-ਅਗੇ ਡੇਰਾ ਵਜੀਦ ਪੁਰ ਹੋਇਆ। ਸਿਖਾਂ ਕਹਿਆ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਸੂਰ ਦੇ ਹੇਠ ਆਏ ਉਤਰੇ ਹਾਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਈ ਨੌਬਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਆਂ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨਿ ਕਸੂਰ ॥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਹਮਾਰੇ ਕਾਨੂੰ ਕਾਛੇ ਵਜਣਗੀਆਂ ਨੌਬਤਾਂ।

^੨ਪਾ:-ਬਾਈ।

^੩ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

⁺⁺ਕਾਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਸੂਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਰ ਹੈ।

^੩ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਝਾੜੀਆਂ ਭਾਵ ਸੰਘਣੀਆਂ ਝਾੜਾਂ ਵੇਖਕੇ ਛਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਬਕਹਿ ਬਹੁਰ ਥਾਂਇ ਕੋ ਪਾਇ।
 ਝਾਰੀ ਝਾਰਨਿ ਝਾਰਹਿ ਜਾਇ^੧।
 ਕਈ ਕੋਸ ਇਸ ਬਿਧਿ ਚਲਿ ਗਏ।
 ਥਕਤਿ ਤੁਰੰਗਮ ਭੀ ਤਬਿ ਭਏ ॥੪੧॥
 ਪਕਰਜੋ ਜਾਇ^੨ ਜਤਨ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਕਹਿ ਕਰਿ ਪਰ ਉਖਰਾਇ ਸੁਧਰਿ ਕੈ^੩।
 ਪੁਨ ਛੁਰਵਾਯਹੁ ਤੀਤਰ ਆਗਾ।
 ਬਾਜ ਜਿਯਤ ਕੋ ਭੱਖਨਿ ਲਾਗਾ ॥੪੨॥
 ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ਆਮਿਖ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।
 ਖਾਇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ।
 ਅਪਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਖੁਲਾਵਹਿ ਖਰੇ।
 ਪਲ^੪ ਬੋਟੀ ਕਾਟਤਿ ਭਖਿ ਕਰੇ ॥੪੩॥
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਬੋਲਜੋ ਪਿਖਿ ਠਾਢੇ।
 ‘ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮ ਹੋ ਬਡ ਡਾਢੇ।
 ਕੋਇ ਨ ਕੁਛ ਕਹਿ ਸਾਕਹਿ ਕੈਸੇ।
 ਅਬਿ ਡਾਢੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀਨਸਿ ਜੈਸੇ ॥੪੪॥
 ਇਤਨੀ ਕੀਨਿ ਦੌਰਿ ਇਸ ਬੇਰਾ।
 ਕਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਹੇਰਿ ਅਖੇਰਾ।
 ਇਕ ਤੀਤਰ ਕੇ ਧਾਇ ਪਿਛਾਰੇ।
 ਦਿਏ ਹੁਸਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਸਾਰੇ ॥੪੫॥
 ਜੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀ ਚਾਹ ਕਰੰਤੇ।
 ਤੀਤਰ ਸਹੇ ਅਨੇਕ ਹਨੰਤੇ।’
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ‘ਦਾਨ ਸਿੰਘ! ਸੁਨੀਅਹਿ ਜਿਮ ਘਾਯੋ^੫ ॥੪੬॥
 ਨਹੀਂ ਚਾਹੁ ਕੁਛ ਕਰਨਿ ਸ਼ਿਕਾਰਾ।
 ਇਸ ਲਗਿ ਕਾਰਜ ਹੁਤੋ ਹਮਾਰਾ।’
 ਆਸ਼ੈ ਜਬਿ ਗੰਭੀਰ ਸੁਨਿ ਪਰੇ।
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਬੁਝਨ ਕਰੇ ॥੪੭॥

^੧ਸਮੂਹ ਝਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਝਾੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

^੨ਜਾ ਫੜਿਆ।

^੩ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਭ ਉਖਾੜੇ।

^੪ਮਾਸ।

^੫ਭਾਵ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਉਂ ਮਰਵਾਇਆ ਹੈ।

‘ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ! ਦਿਹੁ ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ।
 ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਏਤਿਕ ਧਾਏ?’
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ ‘ਸੁਨਹੁ ਇਸ ਕਾਜ।
 ਤੀਤਰ ਜਾਟ ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਜ ॥੪੮॥
 ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੁਤੇ ਨਰ* ਏਹੀ।
 ਜਾਟ ਕਰਜ਼ ਲੇ ਬਨੀਏ ਤੇ^੧ ਹੀ।
 ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਬਸਯੋ ਸੁ ਜਾਇ।
 ਬਨੀਏ ਗਹਯੋ ਲਗਯੋ ਕਬਿ ਦਾਇ ॥੪੯॥
 -ਦਰਬ ਦਿਏ ਬਿਨ ਤਜੋਂ ਨ ਤੋਹੀ।
 ਦਗਾ ਗਯੋ ਕਰਿ ਕੈ ਸੰਗ ਮੋਹੀ-।
 ਜਾਟ ਕਹੈ -ਅਬਿ ਕੈ ਦਿਹੁ ਛੋਰਿ।
 ਦੋਵੋਂ ਲਗਿ ਬਿਰਾਟਕਾ ਤੋਰ- ॥੫੦॥
 ਸੁਨਿ ਬਨੀਆ ਕਹਿ -ਜਾਮਨ ਦੀਜੈ।
 ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਜਾਹੁ ਸਦਨ ਮਗ ਲੀਜੈ-।
 ਕਹੈ ਜਾਟ -ਕੋ ਜਾਮਨ ਮੇਰੋ?
 ਗੁਰ ਬਿਨ ਇਹ ਠਾਂ ਆਨ ਨ ਹੇਰੋਂ- ॥੫੧॥
 ਸੁਨਿ ਬਨੀਆ ਕਹਿ -ਧਰਮ ਰਖੀਜੈ।
 ਗੁਰ ਕੋ ਹੀ ਜਾਮਨ ਕਰਿ ਦੀਜੈ-।
 ਮੁਝ ਕੋ ਦੇ ਜਾਮਨ ਛੁਟਿ ਗਯੋ।
 ਨਹਿ ਧਨ ਦਿਯੋ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੁਨ ਭਯੋ ॥੫੨॥
 ਅਹੈ ਬਾਜ ਕੋ ਪੂਰਬ ਗਯਾਤਾ।
 ਹਮਰੋ ਹਾਥ ਸਪਰਸੇ ਗਾਤਾ।
 ਨਹਿ ਤੀਤਰ ਕੋ ਇਸ ਨੇ ਮਾਰਾ।
 ਲੈ ਹੋਂ ਜਾਮਨ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਾ ॥੫੩॥
 ਹਮ ਨੇ ਅਪਨਿ ਜਾਮਨੀ ਲਾਹੀ।
 ਜਿਯਤਿ ਦਿਯੋ ਗਹਿ ਵਢਿ ਵਢਿ ਖਾਹੀ^੧।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ।
 ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਹੋਰੇ ॥੫੪॥

*ਪਾ:-ਅਬ।

^੧ਤੋਂ।

^੧ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਸਲ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਵੇ ਯਾ ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਕੌਲ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਨਾ ਮੁੱਕਰੇ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਲੈਣ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਨਾ ਗੁਵਾਵੇ।

‘ਸਨਮੁਖ ਬੋਲਯੋ ਹੇ ਗੁਰ! ਭੂਲਾ।
 ਬਖਸ਼ੋ ਮੋਹਿ ਦਾਸ ਅਨਕੂਲਾ।’
 ‘ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਜੋਂ ਚਿੰਤ ਅਧੀਨ।
 ਉੱਤਰ ਹੀ ਤੈਂ ਬੁਝਨ ਕੀਨ’ ॥੫੫॥
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ।
 ਤੁਮਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਚਹੈਂ ਇਹ ਏਕਾ⁺⁺।
 ਚਢਿ ਤਹਿ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ[†]।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੫੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਤੀਤਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਚੌਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥੧੪॥

⁺⁺ਪਾ:-ਟੇਕਾ।

[†]ਇਹ ਬਜ਼ੀਦਪੁਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

੧੫. [ਘੋਗੜ ਉਧਾਰ। ਹੁਕਮ ਨਾਥ]

੧੪<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੬

ਦੋਹਰਾ: ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕੀਨੋ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ।
ਜ਼ੀਨ ਹਯਨਿ ਪਰ ਪਾਇ ਕਰਿ, ਚਢੇ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸਤਿਗੁਰ ਘੋਰੇ ਕੀ ਤ੍ਰੈ ਮੇਖ^੧।
ਲਗੀ ਰਹੀ ਤਿਸ ਥਾਨ ਅਸ਼ੇਖ।
ਜੰਡ ਹਰੇ ਸੋ ਹੋਵਤਿ ਭਏ।
ਅਬਿ ਲੋ ਖਰੇ ਪਿਖੇ ਜੋ ਗਏ* ॥੨॥
ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਹਿ ਬੰਦਨ ਕਰੈ।
ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਅਘ ਹਰੈ।
ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਚਰਤਿ ਫਿਰਿ ਆਏ।
ਪਹੁੰਚਿ ਮੁਕਤਿਸਰ ਸਿਵਰ ਲਗਾਏ ॥੩॥

-ਹੋਇ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿੰ ਇਹ ਮਹਾਂ।
ਸਿੱਖ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਫਲ ਕੋ ਲਹਾ-।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।
ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ ॥੪॥
†ਗ੍ਰਾਮ ਰੁਪਾਣੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ।
ਉਤਰੇ ਤਹਾਂ ਤੁਰੰਗ ਲਗਾਏ।
ਸੁੱਖਾ ਅਰੁ ਅਫੀਮ ਛਕਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਉਤ ਧਨੁ ਸਰ ਧਰਿ ਕੈ ॥੫॥
ਬਲ ਉਤੰਗ ਇਕ ਘੋਗੜ^੨ ਹੇਰਾ।
ਤੀਰ ਮਾਰਿ ਤਿਸ ਕੋ ਹਤਿ ਗੇਰਾ।
ਜੋਰਾ ਸਿੰਘ ਖਰੇ ਤਬਿ ਪਾਸੀ।
‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਘੋਗੜ ਕੀਨਿ ਬਿਨਾਸੀ ॥੬॥
ਇਹ ਕਜੋਂ ਹਤਯੋ ਕਾਮ ਨਹਿ ਐਹੈ।
ਇਮ ਹੀ ਪਰਯੋ ਰਹੈ, ਕੋ ਖੈਰੈ^੩?
ਇਸ ਕੇ ਮਾਰਨ ਕੋ ਕਯਾ ਕਾਰਨ?
ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕਹਹੁ ਉਚਾਰਨ’ ॥੭॥

^੧ਤ੍ਰੈ ਕਿੱਲੀਆਂ।

*ਇਹ ਬ੍ਰਿਛ ਅਜੇ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਗੁਰੂਸਰ’ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

†ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

^੨ਗਿੱਧ ਵਰਗਾ ਇਕ ਪੰਛੀ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਵਸਦਾ ਤੇ ਮਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

^੩ਕੌਣ ਖਾਵੇਗਾ?

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 'ਸੋ ਤਨੁ ਘੋਗੜ ਕੇ ਇਨ ਪਾਯੋ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਥੋ ਜੁਕਤ ਜਮੱਯਤ^੧।
 ਸਿੱਖ ਗਰੀਬ ਏਕ ਇਸ ਰੱਯਤਿ ॥੮॥
 ਬਸਤੇ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾ ਬਿਤਾਏ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਸਿਖ ਕੇ ਮਨ ਇਮ ਆਏ।
 ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਾਹਜੋ ਕਰਨਿ ਅਹਾਰਾ।
 ਸਕਲ ਭਾਂਤਿ ਸੋ ਕੀਯਸਿ ਤਜਾਰਾ ॥੯॥
 ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਨਿਉਂਦਾ ਤਿਨ ਦੀਯੋ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਭੀ ਸਿੱਖ ਥੋ ਧਾਮਾ ਲੀਯੋ^੨।
 ਸਭਿ ਕੇ ਮੇਲ ਭਯੋ ਤਬਿ ਆਇ।
 ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਹਿ ਭੋਜਨ ਖਾਇ ॥੧੦॥
 ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਅਵਸਥਾ ਤਰੁਨੀ।
 ਸੋ ਰਾਜਾ ਪਿਖਿ ਕੈ ਮਨ ਹਰਨੀ।
 ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਗਯੋ ਨਿਸ ਪਰੀ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਨਰ ਪਠੇ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੀ ॥੧੧॥
 ਸਿਖ ਨੇ ਲਖੀ ਨਰੇਸ਼ ਖੁਟਾਈ।
 ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਭਾ ਬਸ ਨ ਬਸਾਈ।
 ਦੇਖਿ ਪਿਤਾ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕਹੈ।
 -ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਏਤੋ ਦੁਖ ਲਹੈਂ ॥੧੨॥
 ਮੋਹਿ ਸਾਥ ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਕਟ ਚਲੀਜੈ।
 ਗੁਰੂ ਕਰੈ ਸੁਖ^੩, ਚਿੰਤ ਨ ਕੀਜੈ-।
 ਲੈ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਗਈ ਢਿਗ ਰਾਜੇ।
 ਕਹੈ ਕਿ ਐਬੇ ਸਮੋ ਨ ਆਜੇ ॥੧੩॥
 ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।
 ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ, ਨਹਿੰ ਠਹਿਰਾਵੈਂ^੪।
 ਅਪਨੇ ਨਰ ਨਹਿੰ ਕਰੋ ਪਠਾਵਨ।

^੧ਫੌਜ ਦੇ ਸਮੇਤ।

^੨ਰਾਜਾ ਬੀ ਸਿੱਖ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਬੀ ਨਿਉਂਦਾ ਲਿਆ।

^੩ਗੁਰ ਸੁਖ ਕਰੇਗਾ।

^੪ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਆਵਾਂਗੀ, ਅਟਕਾਂਗੀ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਲੇਖ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਆਵਾਂਗੀ ਪਰ (ਤੇਰੇ ਪਾਸ) ਠਹਿਰਾਂਗੀ ਨਹੀਂ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਰੂਹ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗੀ ਪਰ ਠਹਿਰਾਂਗੀ ਨਹੀਂ।

ਰਚੋਂ ਅਧਰਮ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵਨ^੧- ॥੧੪॥
 ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਕਹਿ -ਛਲ ਨਹਿ ਕਰੀਅਹਿ।
 ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਰੀਅਹਿ।
 ਹੋਹਿ ਕੂਰ ਕਰਿਬੇ ਬਚ ਤੋਹੀ।
 ਤੋਂ ਸਜਾਇ ਹੈ ਆਇਸੁ ਮੋਹੀ^੨- ॥੧੫॥
 ਕਹਿਨ ਲਗੀ -ਮੈਂ ਰਹੋਂ ਨ ਕਾਲੀ^੩।
 ਤੋਂ ਸਜਾਇ ਕਿਮ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲੀ* -।
 ਇਮ ਕਹਿ ਪਿਤਾ ਸੰਗਿ ਹਟਿ ਆਈ।
 ਨਿਸ ਮਹਿ ਬਿਖ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਖਾਈ ॥੧੬॥
 ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀਨੋ ਇਮ ਸੁਆਪ।
 -ਇਹ ਮਹੀਪ ਪਾਪੀ ਸੰਤਾਪ।
 ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੇ ਲਾਯਕ ਨਾਂਹੀ।
 ਘੋਗੜ ਤਨ ਪਾਵਹੁ ਬਨ ਮਾਂਹੀ ॥੧੭॥
 ਰਹਹੁ ਇਕਾਂਕੀ ਸੰਗ ਨ ਕੋਈ।
 ਕਰਨ ਪਾਪ ਪੈ ਹੋ ਫਲ ਸੋਈ-।
 ਇਮ ਕਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਭਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾਲਾ ॥੧੮॥
 ਇਕ ਸੌ ਦੇਹਿ ਜਨਮ ਅਸ ਧਾਰੇ।
 ਘੋਗੜ ਹੋਤਿ ਰਹਯੋ ਨਿਰਧਾਰੇ।
 ਨਿਜ ਸਿਖ ਲਖਿ ਕੈ ਅਬਹਿ ਉਧਾਰਯੋ।
 ਜਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਉਚਾਰਯੋ ॥੧੯॥
 ਜੋਰਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਢਿਗ ਜੇਤੇ।
 ਬਿਸਮੈ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿ ਤੇਤੇ।
 ਨਿਸ ਮਹਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕਰਯੋ।
 ਸੁਪਤੇ ਬਹੁਰ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਚਰਯੋ ॥੨੦॥
 ਜੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਤਬਿ ਡਾਰੇ।
 ਹੁਇ ਅਰੂਢਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ।

^੧ਝੂਠਾ ਧਰਮ ਕਰਾਂਗੀ ਤਾਂ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਪਾਵਾਂਗੀ।

^੨ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ।

^੩ਕੱਲ ਨੂੰ।

*ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਲ ਆਉਣੋਂ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗੀ ਭਾਵ ਆਵਾਂਗੀ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇਗੀ! ਇਹ ਅਰਥ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਮਝਿਆ। ਬੀਬੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਅਰਥ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਲ (ਦੁਨੀਆਂ ਪਰ) ਨਾ ਰਹਾਂਗੀ ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਓਗੇ।

ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਬਿਰਾੜਨ ਕੇਰੀ।
 ਚਾਕਰ ਰਾਖੇ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੀ ॥੨੧॥
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਕੋ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰੇ।
 ਆਇ ਮਿਲਹਿ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ।
 ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਇ ਸਾਥ।
 ਬਿਚਰਤਿ ਆਰੋਹੇ ਨਿਤ ਨਾਥ ॥੨੨॥
 ‘ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘਤਿ ਗਏ।
 ਡੇਰਾ ਪਹੁੰਚਿ ਥੇਹੜੀ ਕਏ।
 ਹਯ ਬੰਧਾਵਨਿ ਸਗਰੇ ਕੀਨੇ।
 ਤ੍ਰਿਣ ਈਧਨ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਲੀਨੇ ॥੨੩॥
 ਏਕ ਨਾਥ ਬਡ ਅਜਮਤਵੰਤਾ।
 ਕਰਿ ਆਸ਼ਰਮ ਕੋ ਤਹਾਂ ਬਸੰਤਾ।
 ਆਗੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ।
 ਬੋਲਯੋ ਹੁਤੋ ਮਾਨ ਕੋ ਮਨ ਧਰਿ ॥੨੪॥
 ‘ਜਗ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਤਿ ਫਿਰੈ।
 ਕਰਾਮਾਤ ਭੀ ਕੁਛ ਤਨੁ ਧਰੈ।
 ਜੇ ਅਜਮਤ ਕੁਛ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ।
 ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ ਨ ਮਨ ਪਤਿਯਾਇ’ ॥੨੫॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਹੁਤੋ^੧ ਤਿਸ ਤਾਂਈ।
 ‘ਡੇਰਾ ਕਰਹਿ ਜਬਹਿ ਤੁਵ ਥਾਈ।
 ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਵਹਿ ਦਿਢ ਹੁਇ ਰਹੀਏ।
 ਅਬਿ ਦੇਖਨ ਕੋ ਨਹਿ ਕੁਛ ਕਹੀਏ’ ॥੨੬॥
 ਦੇਖਿ ਨਾਥ ਕੋ ਗਾਥ ਚਿਤਾਰੀ।
 -ਇਹ ਤੋ ਕਰਾਮਾਤ ਚਹਿ ਭਾਰੀ-।
 ਬੈਠਯੋ ਹੁਤੋ ਆਪਨੇ ਥਾਨਾ।
 ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬਾਨਾ ॥੨੭॥
 ਛਿਤ ਸੋਂ ਛੁਾਇ ਸੀਸ ਸੰਗ ਲਾਯੋ^੨।
 ਬਹੁਰ ਨਾਥ ਸੋਂ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ।
 ‘ਹੁਕਮ ਨਾਥ^੩ ! ਕਹੁ ਅਪਨੀ ਗਾਥਾ।

^੧ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

^੨ਜੋਗੀ ਦੇ ਸਿਰ ਨਾਲ।

^੩ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਥ ਦਾ।

ਰਾਜੀ ਅਹੈਂ ਅਨੰਦ ਕੇ ਸਾਥਾ' ॥੨੮॥
 ਸੁਨਤਿ ਨਾਥ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ।
 'ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਹੁ ਮਮ ਨਮੋ।
 ਮੈਂ ਰਾਜੀ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ ਦੀਨ^੧।
 ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਤੇ^੨ ਖਾਰਜ ਕੀਨ' ॥੨੯॥
 ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ 'ਦੇਖਹਿ ਅਬਿ ਠੌਰ।
 ਚਲੀਅਹਿ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਲਾਹੌਰ^੩।
 ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਮੈਂ ਚਲਿ ਪੁਨ ਆਵੈ।
 ਜੇ ਤੇਰੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਇਮ ਭਾਵੈ' ॥੩੦॥
 ਨਾਥ ਕਹੈ 'ਨਿਸ਼ਫਲ ਅਭਿਲਾਖਾ।
 ਜੈਬੇ ਉਚਿਤ ਨ ਮੋ ਕਹੁ ਰਾਖਾ।
 ਖੈਂਚਿ ਨਿਕਾਰਾ ਸਾਰ ਉਦਾਰਾ^੪।
 ਕਰਿ ਫੋਕਟ^੫ ਮੋ ਕਹੁ ਅਬਿ ਡਾਰਾ' ॥੩੧॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਕਾਮਨਾ ਤੇਰੀ।
 ਅਜਮਤ ਜਾਚਤਿ ਫਲੀ ਘਨੇਰੀ^੬*।
 ਅਪਨੇ ਦੋਸ਼ ਜਾਨਿ ਟਿਕ ਰਹੋ।
 ਜਿਮ ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਫਲ ਤਿਮ ਲਹੋ' ॥੩੨॥
 ਤੂਸਨ ਰਹਯੋ ਜਾਨਿ ਬਚ ਸਾਚੇ।
 ਮਾਨ ਰਾਚਿ^੭ ਅਜਮਤ ਕਹੁ ਜਾਚੇ।
 ਇਕ ਮਠ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਤਿਸ ਠੌਰ।
 ਵਿਚ ਕਾਸਬ ਭੱਟੀ ਕੀ ਗੋਰ^੮ ॥੩੩॥
 ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸਰਾਹੀ।
 ਭਲੀ ਥਾਇੰ ਸੁੰਦਰ ਇਸ ਮਾਂਹੀ।

^੧ਮੈਂ (ਕਰਾਮਾਤ ਕਰ) ਰਾਜੀ ਸੀ (ਕਰਾਮਾਤ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪ ਨੇ) ਦੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

^੨(ਕਰਾਮਾਤ ਲਗਾਉਣ ਰੂਪੀ) ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ।

^੩ਚਲੇ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਲਾਹੌਰ ਆਦਿ ਨਗਰ ਦੇਖੀਏ।

^੪ਕਰਾਮਾਤ ਰੂਪੀ ਵੱਡਾ ਸਾਰ।

^੫ਫੋਗ।

^੬ਸੋ ਫਲਣ ਲੱਗੀ ਹੈ।

^੭ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਦਿਖਾਈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਸਿੱਧੀ ਸੀ ਸੋ ਖਿੱਚ ਲਈ। ਕੈਸਾ ਚੋਜੀ ਜਵਾਬ ਹੈ।
ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾ ਬੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੂਰ ਬੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ
ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

^੮ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਰਚਕੇ।

^੯ਕਾਸਬ ਨਾਮੇ ਭੱਟੀ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ (ਉਸ ਮਠ) ਵਿਚ।

ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਬਚ ਸੁਨੇ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਬੇਕੀ ਬਨੇ^੧ ॥੩੪॥
 ‘ਥਾਨ ਤੁਰਕ ਕੋ ਆਪ ਸਰਾਹਾ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਉਚਿਤ ਦੇਹੁ ਤਨਖਾਹਾ।
 -ਗੌਰ ਮੜੀ ਮਠ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ-।
 ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਾਵਰ ਰਹਿਤ ਬਖਾਨੈ’ ॥੩੫॥
 ਸੁਨਤਿ ਬਿਬੇਕ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ।
 ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ ਭੇ ਗੁਰ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 ਬਿੰਸਤ ਪੰਚ ਰਜਤਪਣ ਲਾਏ।
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਏ ॥੩੬॥
 ‘ਇਹ ਕੜਾ ਬਿਧਿ ਰਾਵਰ ਨੇ ਕਰੀ?
 ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੀ ਹਮ ਕੋ ਦਿਖਿ ਪਰੀ।’
 ਤਿਸ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਿ ਬਤਾਵਨ।
 ‘ਕਰਹਿ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵਨ* ॥੩੭॥
 ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਹੋਵਹਿ ਤਨਖਾਹ।
 ਪਰੈ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਇਹ ਰਾਹ।’
 ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰਕਸ਼ ਗਰ ਲਾਹਾ।
 ਧਨੁਖ ਸਹਿਤ ਦਾਸਨ ਕਰ ਮਾਹਾ^੨ ॥੩੮॥
 ਏਕ ਮੂਲ^੩ ਪਰ ਜੰਡ ਸੁ ਤੀਨ।
 ਨਿਕਟ ਖਰੇ ਡੇਰਾ ਜਹਿ ਕੀਨ।
 ਆਯੁਧ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਝੁਲਾਏ^੪।

^੧ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣੇ।

^੨ਇਸ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਖੇਸ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਭਾਉ ਜਗਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਿਰੇ ਦਮਗਜਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਅਯੋਗ ਲਾਭ ਉਠਾਏ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ ਤੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਕਾਰਣ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ‘ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਜਪੈ’ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀਯੋ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਾਇਜ਼ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ, ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਤੇ ਕਰਨੀਹੀਨ ਭੇਖੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਚਾਹੀਏ। ਦੇਖੋ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਬੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਜ ਸਨ ਤੇ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਵਾਲਾ ਦਾਸ ਤੇ ਭਗਤ ਸੀ, ਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੁਲਣਹਾਰ ਸਨ ਤੇ ਨਾਂਹੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਸੋਧਕ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਚੋਜ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ‘ਕਰਹਿ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵਨ……’ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

^੩ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ।

^੪ਮੁੱਢ ਇਕ ਸੀ।

^੫ਲਟਕਾਏ।

ਅਬਿ ਲੋ ਖਰੇ^੧ ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਆਏ⁺ ॥੩੯॥
 ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿ ਜਿ ਨਮੋ।
 ਪੂਰਤਿ ਹੈ ਸੋ ਤਰੁ ਇਹ ਸਮੋ।
 ਹੁਤੀ ਨਾਥ ਕੈ ਧੇਨੁ ਘਨੇਰੀ^੨।
 ਚੋਇ ਦੁਗਧ ਸੋ ਲੇਵੈ ਬੇਰੀ^੩ ॥੪੦॥
 ਬਛਰੇ ਸੰਗ ਛੋਰਿ ਦੇ ਸੋਈ।
 ਅਜਮਤ ਤੇ ਨ ਚੁੰਘਾਵੈ ਕੋਈ।
 ਮਾਟੀ ਬਾਸਨ ਦੇਤਿ ਚੜਾਇ।
 ਰੀਝਤਿ ਖਿਚਰੀ ਖੂਬ ਬਨਾਇ ॥੪੧॥
 ਫੋਰੇ ਤੇ ਠੀਕਰ ਹੁਇੰ ਤੇਤੇ।
 ਨਾਥ ਨਾਥ ਹੁਇੰ ਮਾਨੁਖ ਜੇਤੇ^੪।
 ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਸਕਲ ਗਵਾਈ।
 ਤਿਸ ਦਿਨ ਗੋ ਚੁੰਘਾਇ ਸਭਿ ਆਈ ॥੪੨॥
 ਰੀਧੇ ਬਾਸਨ ਭਗਨ ਨ ਤੈਸੇ।
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਅਚਵਨੋ ਜੈਸੇ।
 ਏਕ ਨਿਸਾ ਗੁਰ ਢਿਗ ਥਿਤ ਭਯੋ।
 ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸੁ ਆਨ ਥਲ ਗਯੋ ॥੪੩॥
 ਧੇਨੁ ਬਤਸ਼ ਲੇ ਸਾਥ ਸਿਧਾਰਾ।
 ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਤਜਯੋ ਤਹਿੰ ਸਾਰਾ।
 ਬਾਸਨ, ਬਸਨ^੫, ਸਕਟ ਅਰੁ ਘੋਰਾ।
 ਸਹਿਤ ਖਰਾਸ ਗਮਨਤੇ ਛੋਰਾ^੬ ॥੪੪॥
 ਰਤੀਏ ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਾਸਾ।
 ਨਹਿੰ ਬਖਸ਼ਾਇ ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਾ।
     ਕੀਨਿ ਮੁਕਾਮ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ।
     ਰੋੜਾ ਇਕ ਬਨੀਓ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥੪੫॥
 ਦੇਤਿ ਰਸਤ ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਸੇਉ।

^੧ਖੜੇ (ਬ੍ਰਿਛ)।

⁺ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੰਡ ਖੜੇ ਹਨ ਤ੍ਰੈਏ, ਪਿੰਡ ਥੋਹੜੀ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਹੈ।

^੨ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਾਈਆਂ।

^੩ਵੇਲੇ ਸਿਰ।

^੪(ਉਹ) ਨਾਥ ਤੇ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਜਿਤਨੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਨੇ ਠੀਕਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ (ਹਾਂਡੀ ਦੇ)।

^੫ਬਸਤ੍ਰ।

^੬(ਆਟੇ ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ) ਖਰਾਸ ਵਗਦਾ ਹੀ ਛੋੜ ਗਿਆ। (ਅ) ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਛੱਡ ਗਿਆ।

ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰਦੇਉ।
 ਬੁਝਤਿ ਭਯੋ ਨਾਥ ਕੀ ਗਾਥਾ।
 ‘ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਾਥਾ? ॥੪੬॥
 ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਕਿਤ ਗਯੋ?
 ਵਸਤੂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁ ਤਜਾਗਤਿ ਭਯੋ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭੇਵ ਬਤਾਯੋ।
 ‘ਨਿਜ ਅਜਮਤ ਧਰਿ ਉਰ ਗਰਬਾਯੋ ॥੪੭॥
 ਤੀਰ ਸੰਗ ਹਮ ਐਂਚਿ ਨਿਕਾਰੀ।
 ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਲਾਜ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
 ਮਿਲਯੋ ਨ ਪੁਨ ਐਕੇ ਬਖਸ਼ਾਯੋ।
 ਹੰਕਾਰਤਿ ਨਿਜ ਓਜ ਗਵਾਯੋ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਜੋਗੀ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਪੰਚ ਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥੧੫॥

੧੬. [ਕਾਂ, ਸਰਪ ਉਧਾਰ। ਬੈਰਾੜਾਂ ਨੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ]

੧੫<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੭

ਦੋਹਰਾ: ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਿਕ ਮੁਕਾਮ ਕਰਿ, ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਤਜਾਰ।

ਜੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਪਰੇ, ਹੋਤਿ ਭਏ ਅਸਵਾਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਬਿਧਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਤਿ ਅਖੇਰੇ।

ਖੇਲਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਜਾਤਿ ਅਗੇਰੇ।

ਖਸ਼ਟ ਕੋਸ ਪ੍ਰਭੂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।

ਸੰਗ ਸੈਨ ਸਿੰਘਨਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨॥

ਤਿਸ ਥਲ ਭੁੰਦੜ ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ।

ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨੇ ਹਰਖਾਨਾ।

ਤੂਰਨ ਹੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੋ ਆਯੋ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੩॥

ਪੰਚ ਰੁਪੱਯੇ ਥਾਨ ਮਹੀਨ^੧।

ਅੱਗੂ ਉਪਾਯਨ ਧਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨ।

ਉਤਰੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ।

ਥਿਰੇ ਸਿੰਘ ਬਾਂਛਤਿ ਥਲ ਹੇਰਾ ॥੪॥

ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਲਸ ਪਯ^੨ ਕੇ ਭਰਿ ਆਨੇ।

ਭੁੰਦੜ ਸੰਗ ਲਜਾਇ ਮਿਸ਼ਟਾਨੇ।

ਜੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਧਜਾਏ।

ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥੫॥

ਅਧਿਕ ਅਧੀਨ ਭਯੋ ਗੁਰ ਆਗੇ।

ਬਾਰਬਾਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਾਗੇ।

ਕਹਿਬੋ ਸੁਨਿਬੋ ਬਾਤ ਅਨੇਕੂ।

ਕਰਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ ॥੬॥

ਗੁਰ ਬੋਲੇ ‘ਭੁੰਦੜ! ਹਮ ਚਰੈਂ।’

ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰੈਂ।’

ਕਹੈ ਜੋਰਿ ਕਰ ‘ਸੇਵ ਬਤਾਓ।

ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਰਿ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਓ ॥੭॥

ਦਰਸਨ ਦਯੋ ਭਾਗ ਧੰਨ ਮੇਰੇ।

ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰੇ।

^੧ਬਰੀਕ ਕਪੜੇ ਦਾ ਥਾਨ।

^੨ਦੁੱਧ ਦੇ ਘੜੇ।

ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਕੀਨਿ ਆਗਮਨੁ।
 ਸੰਤ ਉਬਾਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦਲ ਦਮਨੁ ' ॥੮॥
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਅਰੂਢਿ।
 ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗੁਨ ਗੂਢਿ।
 ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਥੇਹੜੀ* ਜਾਣੀ।
 ਤਹਿ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਕਾਲ ਝਿਰਾਣੀ ॥੯॥
 ਤਹਾਂ ਮਹੀਰੁਹੁ^੨ ਖਰੋ ਫਲਾਹੀ।
 ਕਾਰੋ ਕਾਕ ਬਸੈ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ।
 ਅਵਲੋਕਤਿ ਭਾਖਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰ।
 'ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਰੁ ਕੀ ਦਿਸਿ ਹੇਰਿ ॥੧੦॥
 ਨਿਡੜ ਬਨਾਯਹੁ ਬਾਯਸ ਰਹੈ^੩।
 ਤੀਨ ਬਤਸ਼ ਇਸ ਕੇ ਬਿਚ ਅਹੈਂ।
 ਚੌਂਚ ਪਸਾਰ ਆਇ ਤੁਝ ਓਰੀ।
 ਤਿਸ ਕੀ ਗ੍ਰੀਵਾ ਦੇਹੁ ਮਰੋਰੀ ॥੧੧॥
 ਅਪਰ ਦੁਹਨ ਕੋ ਕੁਛ ਨ ਕਹੀਜੈ।
 ਚਢਿ ਫੁਲਾਹ ਪਰ ਜਾਹੁ ਗਹੀਜੈ। '

ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਗਏ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ।

ਬਾਇਸ ਬਤਸ਼ ਬਿਲੋਕ ਸ ਤਾਤਾ^੪ ॥੧੨॥

ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰ ਖਰਯੋ।
 ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਊਪਰ ਤਬਿ ਚਰਯੋ।
 ਤੀਨ ਹੁਤੇ ਇਕ ਚੌਂਚ ਪਸਾਰੀ।
 ਪਰਖਿ ਲਯੋ ਗਹਿ ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ ॥੧੩॥
 ਗ੍ਰੀਵਾ ਤੋਰਿ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮਾਰਾ।
 ਸਭਿਹਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਬਿਸਮਿ ਉਚਾਰਾ।
 'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਕਯੋਂ ਮਰਵਾਯੋ?
 ਮਰਯੋ ਅਕਾਰਥ ਕਾਜ ਨ ਆਯੋ' ॥੧੪॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਰਤੰਤ ਉਚਾਰਾ।
 'ਪ੍ਰਥਮ ਲਾਂਗਰੀ ਹੁਤੇ ਹਮਾਰਾ।

^੧ਨਾਮ ਪਿੰਡ।

^੨ਪਾ:-ਬੋਹੜੀ। ਸਾਕੀ ਚੌਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਥੇਹੜੀ ਹੀ ਹੈ।

^੩ਬਿਛੁੱਛ।

^੪ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਕੇ ਕਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

^੫ਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਉ।

ਦੇਗ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ।
 ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਲੇ ਝਰੀਆਂ^੧ ਪਰੈ ॥੧੫॥
 ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ ਲਰਤਿ ਹੀ ਰਹੈ।
 ਨਹਿੰ ਕਿਸ ਹੂੰ ਤੇ ਮਨ ਮੁਦ ਲਹੈ।
 ਇਕ ਸਿਖ ਲਰਜੇ ਬਾਤ ਤਿਨ ਕਹਜੇ।
 ‘ਕਰਲ ਕਰਲ ਕਰਤਾ ਨਿਤ ਰਹਜੇ ॥੧੬॥
 ਕਾਂ ਕਾਂ ਬਾਇਸ ਕੀ ਸਮ ਬੋਲ।
 ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਪਾਵਤਿ ਰੋਲ^੨।’
 ਸਿਖ ਤੇ ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਇਮ ਜਬੈ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਮਿੱਤੁ ਬਾ ਤਬੈ ॥੧੭॥
 ਕਾਕ ਜੋਨਿ ਮਹਿੰ ਜਨਮਜੋਂ ਆਇ।
 ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਦੇਖੇ ਉਮਕਾਇ^੩।
 ਸੇਵ ਕਰਨ ਕੋ ਫਲ ਅਬਿ ਲਯੋ।
 ਕਾਕ ਜੋਨਿ ਤੇ ਛੁਟਤਿ ਭਯੋ ॥੧੮॥
 ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਜੂਨ ਤੇ ਛੋਰਾ।
 ਕਰਜੇ ਮੁਕਤਿ ਗਾ ਸੁਰਪੁਰਿ ਓਰਾ।’
 ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗਾਥਾ।
 ਬਿਸਮਾਨੇ ਟੇਕਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਥਾ ॥੧੯॥
 ਪੂਰਬ ਦਿਸਾ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਗਏ।
 ਤਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ।
 ਤਹਿੰ ਇਕ ਸਰਪ^੪ ਆਵਤੋ ਧਾਏ।
 ਕਰਤਿ ਸੀਘ੍ਰ ਫਣ ਉਚ ਉਠਾਏ ॥੨੦॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨ ਖੈਂਚਿ ਕਰਿ ਮਾਰਾ।
 ਗਿਰਜੋ ਧਰਾਪਰ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਦਾਰਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਯੋ।
 ‘ਇਹੁ ਮਸੰਦ ਦੀਰਘ ਗਰਬਾਯੋ ॥੨੧॥
 ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿੰ ਨਿਵਜੋ ਨ ਸੀਸ।
 ਇਕ ਮਨ ਜਪਜੋ ਨਾਂਹਿ ਜਗਦੀਸ਼।

^੧ਕਚੀਚੀਆਂ।

^੨ਰੋਲਾ।

^੩ਉਮਗਦਾ ਹੈ।

^੪ਇਹ ਸਰਪ ਤੇ ਕਾਂ ਉਧਾਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਦਰਬ ਬਹੁ ਆਨੇ।
 ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੇ ॥੨੨॥
 ਸਿਮਰਤ ਧਨਿ ਕੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ।
 ਭਯੋ ਸਰਪ ਧਾਰਤਿ ਅਭਿਮਾਨ।
 ਹਮ ਕੇ ਹੇਰਿ ਸਮੁਖ ਚਲਿ ਆਵੈ।
 ਇਹ ਭੀ ਸਰਪ ਜੂਨ ਛੁਟਕਾਵੈ' ॥੨੩॥
 *ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਸਰ ਡੇਰਾ ਕੀਨ।
 ਹਯਨ ਲਗਾਇ ਉਤਾਰੇ ਜੀਨ।
 ਤਹਿ ਸੋਢੀ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਆਏ।
 ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਦਰਸਨ ਹਰਖਾਏ ॥੨੪॥
 ਚਾਵਲ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿਕ ਲਯਾਏ।
 ਤ੍ਰਿਨ ਦਾਣਾ ਸਭਿ ਦਯੋ ਪੁਚਾਏ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਕਰੀ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਨਸਿ ਨਿਸ ਪਰੀ ॥੨੫॥
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ।
 ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਕਰਿ ਸੋਚ ਸਨਾਨ।
 ਕਰਜੋ ਕੂਚ ਹਯ ਜੀਨ ਪਵਾਏ।
 ਭਏ ਅਰੂਢਨ ਮਗ ਪਗ ਪਾਏ ॥੨੬॥
 *ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪਯਾਣੇ।
 ਡੇਰਾ ਕਰਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਛਤਿਆਣੇ^੧।
 ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਤਹਿ, ਭੇ ਅਸਵਾਰਾ।
 ਟਿੱਬਾ ਏਕ ਉਤੰਗ ਨਿਹਾਰਾ ॥੨੭॥
 ਬ੍ਰਹਮੀ^੨ ਇਕ ਫਕੀਰ ਤਹਿ ਰਹੇ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਨਾਮ ਸਥਲ ਸੋ ਕਹੈ।
 ਚਾਕਰ ਜੇ ਬਿਰਾੜ ਗੁਰ ਰਾਖੇ।
 ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਮੂਰਖ ਭਾਖੇ ॥੨੮॥
 'ਗੁਰ ਤੇ ਕਜੋਂ ਨ ਚਾਕਰੀ ਲੇਤੇ।
 ਬਨੇ ਕਠੋਰ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਦੇਤੇ।

*ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ।

*ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ।

^੧ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮੀਲ ਪਰੇ ਹੈ।

^੨ਬ੍ਰਹਮੀ, ਬਹਮੀ ਪਦ, ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਨ।

ਪੂਰਬ ਕਈ ਬਾਰ ਤੁਮ ਜਾਚੀ।
 ਦੈਂ ਹੈ ਦੈਂ ਹੈ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ' ॥੨੯॥
 ਕੇਚਿਤ ਕਹੈਂ ਨ ਧਨ ਗੁਰ ਪਾਸਾ।
 ਕਿਮ ਲੈਬੇ ਕੀ ਕਰਿ ਹਹੁ ਆਸਾ।
 ਠਹਿਰੇਂਗੇ ਜਬਿ ਕਿਸ ਇਸਥਾਨਾ।
 ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਮੇਲ ਮਹਾਨਾ ॥੩੦॥
 ਅਰਪਹਿ ਦਰਬ ਦੇਹਿੰਗੇ ਸੋਈ।
 ਇਹਾਂ ਉਜਾਰ ਕਹਾਂ ਤੇ ਹੋਈ^੧।
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਕੇਚਿਤ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ।
 'ਹਮ ਤੋ ਔਰ ਕਛੂ ਨਹਿ ਜਾਨੈਂ ॥੩੧॥
 ਅਬਿ ਤੋ ਇਹਾਂ ਖਰੇ ਕਰਿ ਲੇਹਿੰ।
 ਲੀਏ ਬਿਨਾ ਨ ਚਲਿਬੇ ਦੇਹਿੰ।
 ਗੁਰੂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਜਗ ਜਾਨੈ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਸਭਿ ਮਾਨੈਂ ॥੩੨॥
 ਜਬਿ ਅਟਕਾਇ ਲੇਇੰਗੇ ਇਹਾਂ।
 ਤਬਿ ਹਮ ਕੋ ਧਨ ਦੈ ਹੈਂ ਮਹਾਂ।
 ਨਤੁ ਹੈ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਖੋਟੀ।
 ਹਮਰੀ ਹੱਦ ਇਹਾਂ ਲਗਿ ਤੋਟੀ^੨ ॥੩੩॥
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹੈ ਜੋਰ ਹਮਾਰਾ।
 ਚਹੈਂ ਕਰੈਂ ਔਰ ਨ ਰਖਵਾਰਾ^੩।
 ਸਾਬੋ ਕੀ ਹਦ ਅਹੈ ਅਗਾਰੀ।
 ਅਬਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਤਿਸਹਿ ਮਝਾਰੀ ॥੩੪॥
 ਡੱਲਾ ਮਿਲੈ ਆਨਿ ਬਲ ਭਾਰੀ।
 ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰੇ ਬਾਕ ਮਝਾਰੀ^੪।
 ਕਰਹੁ ਜੋਰ ਸੋ ਚਲਨ ਨ ਦੈਹੈ^੫।
 ਬਹੁਰ ਚਾਕਰੀ^੬ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਹੈਂ ॥੩੫॥
 ਭਲੀ ਬਾਤ ਗੁਰ ਲਿਹੁ ਅਟਕਾਈ।

^੧(ਧਨ) ਕਿੱਥੋਂ ਆਉ।

^੨ਇਥੋਂ ਤਕ ਮੁੱਕ ਜਾਣੀ ਹੈ।

^੩ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਖਾ ਨਹੀਂ।

^੪(ਉਸ ਦੇ) ਹੁਕਮ ਹੇਠਾਂ ਹਨ।

^੫ਉਹ (ਸਾਡਾ) ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣ ਦੇਵੇਗਾ।

^੬ਭਾਵ ਤਨਖਾਹ।

ਇਕ ਇਕ ਦਿਨ ਕੋ ਧਨ ਲਿਹੁ ਪਾਈ।
 ਪੁਨਹਿ ਸਮਾ ਜਬਿ ਘਨੋ ਬਿਤਾਵਹਿ।
 ਗੁਰ ਤੇ ਦਰਬ ਚਾਕਰੀ ਪਾਵਹਿੰ' ॥੩੬॥
 ਇਹ ਮਸਲਤ ਮਿਲਿ ਮੂਢ ਪਕਾਈ।
 ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਨ ਲਖੈਂ ਅਧਿਕਾਈ।
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਇਕ ਬਾਰ ਹਟਾਏ।
 'ਇਮ ਨਹਿੰ ਲੇਹੁ ਬੁਰਾ ਹੁਇ ਜਾਏ ॥੩੭॥
 ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਜਾਚਨਾ ਕਰੀਏ।
 -ਖਰਚ ਦੇਹੁ ਘਰ ਪਠਹਿੰ ਬਿਚਰੀਏ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਹੋਇ।
 ਅਪਰ ਆਮਦਨ ਰਹੀ ਨ ਕੋਇ- ॥੩੮॥
 ਦੈ ਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਂਹਿਨ ਰਾਖੈਂ।
 'ਸਮ ਸੋਂ ਲੇ, ਬੁਰਾ ਨਹਿੰ ਭਾਖੈ'।
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬੈਰਾੜ।
 ਨਹਿੰ ਮਾਨੇ ਚਹਿੰ ਕਰਨ ਬਿਗਾੜ ॥੩੯॥
 'ਅਪਨੀ ਹੱਦ ਬਿਖੈ ਹਮ ਲੈ ਹੈਂ।
 ਆਗੇ ਗਏ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਦੈ ਹੈਂ।
 ਇਹਾਂ ਜੋਰ ਹਮਰੋ ਅਬਿ ਚਲੈ।
 ਜਾਚਹਿੰ ਦਰਬ ਸਰਬ ਹੀ ਮਿਲੈ' ॥੪੦॥
 ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਇਕਠੇ ਹੁਏ ਫੇਰ।
 ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਗੇ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰ।
 ਖਰੇ ਭਏ ਆਗੇ ਸਮੁਦਾਈ।
 'ਦੇਹੁ ਚਾਕਰੀ ਸਭਿ ਹਮ ਤਾਂਈ' ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅੰਸੂ ॥੧੬॥

ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਲਵੋ ਤੇ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਈ ਨਾਂ ਕਹੋ।

੧੭. [ਵੈਰਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ]

੧੬<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੮

ਦੋਹਰਾ: ਬਿਗਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਰਾੜ ਜੜ੍ਹ,

ਗੁਰ ਹਯ ਕੀ ਗਹਿ ਬਾਗ।

ਖਰੇ ਭਏ ਬੋਲੇ ਬਿਮੁਖ,

ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਭ ਨਹਿ ਭਾਗ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ‘ਦੇਹੁ ਚਾਕਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੀ!

ਪੁਨਹਿ ਗਮਨ ਕੋ ਕਰੋ ਅਗਾਰੀ।

ਕਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਿਤਿਕ ਮਹੀਨੇ।

ਨਹੀਂ ਰਜਤਪਣ ਰਾਵਰ ਦੀਨੇ ॥੨॥

ਦਰਬ ਪਠਯੋ ਚਹਿ ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।

ਸਕਲ ਕੁਢੰਬ ਅੰਨ ਲੇ ਖਾਹੀ।

ਇਤਹੁੰ* ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਹੈ ਪਰਵਾਰਾ^੧।

ਹਮ ਖਾਟਹਿ ਸੋ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰਾ’ ॥੩॥

ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਨ ਸੀਘ੍ਰ ਕਰੀਜੈ।

ਦਿਨ ਦਿਨ ਕੋ ਧਨ ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਲੀਜੈ।

ਸਦਨ ਪਠਾਵਹੁ ਦੇਰਿ ਨ ਕੋਈ।

ਡੇਰਾ ਜਹਿ ਮੁਕਾਮ ਹਮ ਹੋਈ’ ॥੪॥

ਆਗਾ ਰੋਕਿ ਖਰੇ ਹੁਇ ਰਹੇ।

ਪੁਨ ਬੈਰਾੜ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲਿ ਕਹੇ।

‘ਪੂਰਬ ਜਾਚਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਹੋ^੨।

-ਦੈ ਹੈਂ ਦੈ ਹੈਂ- ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੋ ॥੫॥

ਹਟਹਿ ਨ ਆਜ ਲੀਏ ਬਿਨ ਜਾਨੋ।

ਇਸ ਮਹਿ ਹੇਤੁ ਔਰ ਇਕ ਮਾਨੋ।

ਇਸੀ ਥਾਨ ਲਗਿ ਹੱਦ ਹਮਾਰੀ।

ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਹਠ ਧਾਰੀ ॥੬॥

ਹੈ ਸਾਬੋ ਕੀ ਸੀਮ^੩ ਅਗੇਰੇ।

ਇਹਾਂ ਦੇਹੁ ਧਨ ਗਮਨਹੁ ਫੇਰੇ।

ਹਮ ਤੇ ਅਬਹਿ ਨ ਹੋਤਿ ਸਮਾਈ।

*ਪਾ:-ਇਨਹ।

^੧ਇਸ ਪਾਸੇ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਵੰਨੇ) ਉਡੀਕ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੇ।

^੨ਪਹਿਲੋਂ (ਕਈ ਵਾਰ) ਮੰਗ ਮੰਗ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ।

^੩ਹੱਦ।

ਦਿਏ ਬਿਨਾ ਨ ਚਲਹੁ ਅਗਵਾਈ ॥੭॥
 ਹਮ ਨਹਿ ਜਾਨ ਦੇਹਿਗੇ ਜਾਨੇ।
 ਦੈਨੋ ਦਰਬ ਇਸੀ ਥਲ ਠਾਨੇ।^੧
 ਬੇਮੁਖ ਬਨਨਿ ਬੈਨ ਬੈਰਾੜ।
 ਬੋਲੇ ਬਾਕ ਬਿਸਾਲ ਬਿਗਾੜ^੧ ॥੮॥
 ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨਹਿ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਸੁਨਹੁ ਬਿਰਾੜੇ ਦੇ ਕਰਿ ਕਾਨਾ।
 ਕੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤੁਮਹੁ ਰਖੀਜੈ।
 ਕਿਧੋਂ ਚਾਕਰੀ ਹਮ ਤੇ ਲੀਜੈ ॥੯॥
 ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਸਗਰੇ ਮਿਲਿ ਕਹੋ।
 ਸਿੱਖੀ ਲਹੋ ਕਿ ਧਨ ਕੇ ਲਹੋ?’
 ਸੁਨਿ ਬੈਰਾੜ ਸਲਾਹ ਕਰੰਤੇ।
 ਦਰਬ ਲੋਭ ਕੇ ਰਿਦੇ ਧਰੰਤੇ ॥੧੦॥
 ਕਹੈਂ ‘ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਧਰੈਂ।
 ਦਰਬ ਚਾਕਰੀ ਲੈਬੋ ਕਰੈਂ।
 ਲਿਏ ਬਿਨਾ ਹਮ ਜਾਨਿ ਨ ਦੈ ਹੈਂ।
 ਜਾਨ ਦੇਹਿ ਤੋ ਪੁਨ ਕਿਤ ਪੈ ਹੈਂ ॥੧੧॥
 ਦਰਬ ਛੋਰਿ ਸਿੱਖੀ ਕਿਮ ਧਾਰੇਂ।
 ਕਰਤਿ ਚਾਕਰੀ ਬਿਚਰੇ ਸਾਰੇ^੨।
 ਅਪਰ ਹੱਦ ਮਹਿ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ।
 ਅਪਨਿ ਸੀਮ ਯਾਂ ਤੇ ਅਟਕਾਵੈ’ ॥੧੨॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ।
 ਸਰ ਬਗਰਾਇ ਗਗਨ ਕੋ ਮਾਰਾ।
 ਤੁਰਤ ਘਟਾ ਘਨ ਕੀ ਹੁਇ ਆਈ।
 ਬਹੀ ਬਾਉ ਉਚੇ ਗਰਜਾਈ ॥੧੩॥
 ਕਰਕਾ ਬਰਖੇ ਜਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਅੰਗਨ ਲਾਗੇ ਚੋਟ ਕਰਾਲਾ।
 ਬਹੁਰ ਪਰੈ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।
 ਪਿਖਿ ਬਿਰਾੜ ਭਾਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ॥੧੪॥
 ਸਘਨ ਬਿਟਪ ਕੇ ਤਰੇ ਖਰੇ ਹੈਂ।

^੧ਬੇਮੁਖ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਬੈਨ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਬਿਗਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਬੇਰਾੜ ਬੋਲੇ।

^੨ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਲੇ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਓਟ ਥਿਰੇ ਹੈਂ।
 ਸਿੰਘਨ ਲੇ ਕੰਬਰ ਬਰ ਤਾਨੇ^੧।
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਠਹਿਰਾਨੇ ॥੧੫॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਖਪਰਾ ਹਾਥ ਨਿਕਾਰਾ।
 ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰਾ।
 ਕਰਕਾ ਲਗਯੋ ਨ ਹਯ ਪਰ ਕੋਈ।
 ਖਰੇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਥਲ ਥਿਰ ਹੋਈ ॥੧੬॥
 ਕੋਸ ਕੋਸ ਚਹੁੰਗਿਰਦੇ ਮਹਾਂ।
 ਕਰਕਾ ਜੁਤਿ ਬਰਖਯੋ ਜਲ ਤਹਾਂ।
 ਤਿਸ ਥਲ ਹੀ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਦਯੋ।
 ਸਭਿ ਵਹੀਰ ਪਾਛਲ ਕੋ ਅਯੋ ॥੧੭॥
 ਤਿਸ ਵਹੀਰ ਮਹਿੰ ਇਕ ਸਿਖ ਆਯੋ।
 ਖੱਚਰ ਏਕ ਦਰਬ ਕੀ ਲਯਾਯੋ।
 ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਜੇਤਿਕ ਧਨ ਸੋ ਆਗੇ ਧਰਿ ਕੈ ॥੧੮॥
 ‘ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹੁ ਲੇਹੁ ਖਜਾਨਾ।
 ਦਿਯੋ ਕੁਬੇਰ ਪੁਚਾਵਨ ਠਾਨਾ।’
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਗੋਨ ਮੁਖ ਖੋਲਹੁ।
 ਸਭਿ ਬੈਰਾੜਨਿ ਕੋ ਅਬਿ ਬੋਲਹੁ’ ॥੧੯॥
 ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਲਗਾਯਹੁ ਢੇਰ।
 ਆਧੀ ਮੁਹਰ ਰਜਤਪਣ ਹੇਰਿ^੨।
 ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਲਯਾਏ।
 ਕਰਿ ਪੰਕਤ ਬੈਰਾੜ ਬਿਠਾਏ ॥੨੦॥
 ‘ਲੇਹੁ ਚਾਕਰੀ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਕਰਿ।
 ਨਿਜ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਹਰਿ ਹਰਿ^੩।
 ਆਨੇ ਅਸਟ ਦਏ ਅਸਵਾਰ^੪।
 ਲਿਏ ਪਦਾਂਤੀ ਅਰਧ ਬਿਚਾਰ ॥੨੧॥
 ਗਿਨ ਗਿਨ ਦੇਤਿ ਭਏ ਸਭਿਹੁਨਿ।

^੧ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੰਬਲ ਤਾਣੇ।

^੨ਅੱਧੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਸਨ ਤੇ ਅੱਧੇ ਰੁਪਯੇ।

^੩ਦੂਰ ਕਰ ਕਰ ਕੇ।

^੪ਅੱਠ ਆਨੇ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ।

ਪੈਦਲ ਇਕ ਸਉਰ ਕੋ ਦੂਨ।
 ਤੁਰੰਗ ਪੰਚ ਸੈ ਗਨਤੀ ਆਏ।
 ਨੌ ਸੈ ਪੈਦਲ ਧਨ ਕੇ ਪਾਏ ॥੨੨॥
 ਜਬਿ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਚਾਕਰੀ ਲੀਨਿ।
 ਦਰਬ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਪੀਨ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਹਿਤ ਨਾਲੀ।
 ‘ਆਵਹੁ ਦਾਨ ਸਿੰਘ* ਅਸੁਪਾਲੀ^੧ ॥੨੩॥
 ਦਰਬ ਚਾਕਰੀ ਕੋ ਬਰਤੰਤੇ।
 ਤੁਵ ਸੰਗੀ ਸਭਿ ਲੇਨਿ ਕਰੰਤੇ।
 ਤੂੰ ਭੀ ਲਿਹੁ ਲੇਖਾ ਨਿਜ ਕਰਿ ਕੇ।
 ਅੱਗੁ ਨੌਕਰੀ ਕਰਿ ਮੁਦ ਧਰਿ ਕੇ’ ॥੨੪॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ।
 ‘ਦੂਧ ਪੂਤ ਧਨ ਸਭਿ ਘਰ ਮੋਰੇ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖੀ ਮੁਝ ਦੀਜੈ।
 ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਲੀਜੈ’ ॥੨੫॥
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨਯੋ ‘ਮਿਲਨ ਸੰਗ ਭਾਈ^੨।
 ਤਿਨ ਹੀ ਸਮ ਤੁਝ ਕੋ ਬਨਿਆਈ।
 ਹਾਨ ਲਾਭ ਤਿਨ ਕੋ ਸਮ ਜਾਨਹੁ।
 ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਤੇ ਬਿਛੁਰਨ ਨਹਿ ਠਾਨਹੁ ॥੨੬॥
 ਜਿਮ ਸਭਿ ਕਰੈਂ ਜੋਗ ਤਿਮ ਕਰਿਬੋ।
 ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਨਿ ਕੀ ਕਯੋਂ ਤ੍ਰਿਟਿ^੩ ਧਰਿਬੋ?’
 ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ‘ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਜੈ।
 ਇਨ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਮੋਹਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥੨੭॥
 ਅਪਰ ਸਰਬ ਕੁਛ ਹੈ ਘਰ ਮੇਰੇ।
 ਅਬਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀਜਹਿ ਲਖਿ ਚੇਰੇ।’
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਕਰਿ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ।
 ‘ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਬੀਰਜ ਤੈਂ ਰਾਖਯੋ ॥੨੮॥

*ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੁਇ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਜੇ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾਉਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਿਤ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

^੧ਘੋੜੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।

^੨ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰਲਣਾ।

^੩ਇੱਛਾ।

ਇਸੀ ਬੀਜ ਤੇ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼।
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਿ ਜਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।
 ਭਲੇ ਦੇਸ ਜੰਗਲ ਕੇ ਕਰਜੇ।
 ਬਡ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਧਰਜੇ ॥੨੯॥
 ਜਿਮ ਸਭਿ ਮਾਝੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ।
 ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਖਿ ਦਿਖਾਈ।
 ਦੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਕੀ ਅਬਿ ਰਾਖੀ।
 ਉਪਜਹਿ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖੀ^੧ ॥੩੦॥
 ਅਬਿ ਤੂੰ ਜਗਤ ਜੂਠ^੧ ਤਜਿ ਦੇਹੁ।
 ਬਨਹੁ ਸਿੱਖ ਪਾਹੁਲ ਕਹੁ ਲੇਹੁ।
 ਕਹੈ^੨ ਸੁ ‘ਉਦਰ ਅਫਰ ਮਮ ਜਾਵਹਿ।
 ਤਜਹੁ ਕਸ਼ਟ ਹੁਇ ਕੌਨ ਬਚਾਵਹਿ’ ॥੩੧॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਜੇ ‘ਕਸ਼ਟ ਤੁਵ ਟਾਰੇ।
 ਸਿਰ ਪਰ ਕਰੀਅਹਿ ਕੇਸਨਿ ਧਾਰੇ।
 ਸਿੱਖ ਸੰਪੂਰਨ ਹੀ ਅਬਿ ਬਨੇ।
 ਦੁਰਮਤਿ ਜਗ ਕੀ ਦੀਰਘ ਹਨੇ’ ॥੩੨॥
 ਸੁਨਿ ਬੋਲਜੇ ‘ਕਜੇ ਕੇਸ ਰਖਾਵਹੁ।
 ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਤੇ ਸਿਖ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ।
 ‘ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਕਾਰਨ ਯਾਂ ਕੇ।
 ਹੇਰਹਿ ਪਰਜੇ ਨਰਕ ਸਿਖ ਜਾਂ ਕੇ^੩ ॥੩੩॥
 ਕੇਸਨ ਤੇ ਹਮ ਲੇਹਿ ਪਛਾਨ।
 ਚਹੈ ਬਚਾਵਨ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਂਨ।

^੧ਜੋ ਲੋਕ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਡੋਲ ਜਾਣ ਤੇ ਤਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਮਾਲਵੇ ਨੇ ਬੀ ਉਹੀ ਡੋਲਨਾ ਖਾਧੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਝੇ ਦੀ ਪੈਜ ਰੱਖ ਲਈ ਤਿਵੇਂ ਦਾਨੇ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਰੱਖੀ। ਐਸੇ ਵਾਕਿਆਤ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪਾਟਕ ਤੇ ਜਾਤੀ ਬੋਲ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਏ। ਮਾਝਾ ਮਾਲਵਾ ਸਭ ਵੀਰ ਹਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਨ। ਮਾਝੇ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਪਾਟਕ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਪਾੜ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰਾਰਥੀਆਂ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨੂੰ ਡੋਬਣ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰਾਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜ, ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਾਟਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਝੂਠ ਤੁਫਾਨ ਬਣਾ ਬਣਾਕੇ ਪੁਵਾਯਾ ਸੀ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਂਡੂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਨ ਯਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਹੋਰ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਜੇ ਹੋਰ ਹਨ, ਸਭ ਸ਼੍ਰਾਰਥੀ ਪਾਟਕ ਪਾਕੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੋੜਨ ਲਈ ਮਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਾਟਕ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ।

^੧ਤੰਬਾਕੂ।

^੨ਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

^੩ਜਦ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਰਕ ਪਿਆ ਦੇਖਾਂਗੇ।

ਕੇਸਨ ਤੇ ਗਹਿ ਤੁਰਤ ਨਿਕਾਰਹਿ।
 ਅਪਨੀ ਲਾਗੀ ਛਾਪ ਬਿਚਾਰਹਿ* ’ ॥੩੪॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਜਿਸ ਕੇ ਮੁਖ ਪਰ ਸ਼ਮਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਦੋਨਹੁੰ ਹਾਥਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸੋਈ।
 ਬੋਲਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ ॥੩੫॥
 ‘ਇਸ ਤੇ ਆਪ ਚਿਨਾਰੀ ਧਰੀਅਹਿ।
 ਗਹਿ ਕੈ ਸ਼ਮਸ਼ ਨਿਕਾਸਨ ਕਰੀਅਹਿ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹਾਥ ਰੁਮਾਲ।
 ਕਰਿ ਮੁਖ ਆਗੇ ਹਸੇ ਬਿਸਾਲ ॥੩੬॥
 ੧‘ਬਾਕ ਆਪ ਕੋ ਮੈਂ ਨ ਹਟਾਵੈਂ।
 ਸਿਰ ਪਰ ਰਖਿ ਕੈ ਕੇਸ ਵਧਾਵੈਂ।
 ਜਗਤਜੂਠ ਤਜਿ ਪਾਹਲੁ ਲੈ ਹੋਂ।
 ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੇ ਪੰਥ ਚਲੈ ਹੋਂ’ ॥੩੭॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੇ ਗੁਰ ਫਤੇ ਉਚਾਰੀ।
 ਪੁਨ ਬੈਰਾੜ ਦਰਬ ਕੋ ਪਾਏ।
 ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਉਠਿ ਹਰਖਾਏ ॥੩੮॥
 ‘ਧਰਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ।
 ਏਕ ਫਰੇਬ ਕਰਹੁ ਇਸ ਬੇਰਾ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਧਨ ਆਨ।’
 ਗਏ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਮਸਲਤ ਠਾਨਿ ॥੩੯॥
 ‘ਕਰਨਿ ਚਾਕਰੀ ਜਬਿ ਹਮ ਆਏ।
 ਇਕ ਆਯਹੁ ਇਕ ਘਰੋਂ ਟਿਕਾਏ।
 ਦੂ ਨੇ ਦੂ ਤੀਨਹੁੰ ਨੇ ਤੀਨ^੨।
 ਤਜਿ ਤਜਿ ਸਦਨ ਆਇਬੋ ਕੀਨ ॥੪੦॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਦੁਹਰੋ ਦਿਹੁ ਦਰਮਾਹਾਂ^੩।
 ਜੋ ਹਮ ਜੈ ਕੈ ਦੇਂ ਘਰ ਮਾਹਾਂ।

*ਚੋਜ ਭਰੇ ਲਾਡ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕਟਾਖੜ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਫੁੱਲ ਵਾਂਙ ਝੜਦੇ ਹਨ।

^੧ਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।

^੨ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡੇ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ।

^੩ਮਾਹਵਾਰੀ ਤਨਖਾਹ।

ਨਤੁ ਸਭਿ ਤੇ ਧਨ ਆਧੋ ਲੈ ਹੈਂ।
 ਕਹਾਂ ਨਿਕਟ ਰਖਿ ਹਮ ਤਬਿ ਖੈ ਹੈਂ ॥੪੧॥
 ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਭੇ ਸਭਿ ਉਨੀ।
 ਅਬਿ ਤੇ ਦੇਹੁ ਚਾਕਰੀ ਦੂਨੀ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਧਨ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਧਾਰਹਿੰ।
 ਕਰਹਿੰ ਨੌਕਰੀ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਹਿੰ ॥੪੨॥
 ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਨ ਕੀ ਬੁਧਿ ਹੀਨ।
 ਦਰਮਾਹਾਂ ਦੂਨਾਂ ਤਬਿ ਦੀਨ।
 ਸ਼ੇਸ਼ ਰਜਤਪਣ ਅਰੁ ਦੀਨਾਰ।
 ਬਚੇ ਸੁ ਗਾਡੇ ਧਰਾ ਮਝਾਰ ॥੪੩॥
 ਨਾਮ ਗੁਪਤਸਰ ਥਲ ਕੋ ਰਾਖਯੋ।
 -ਦਰਬ ਗੁਪਤ ਆਨਯੋ- ਅਭਿਲਾਖਯੋ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਜਾਇ ਬਿਰਾੜ।
 ਕਰਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤ ਉਘਾੜ ॥੪੪॥
 ‘ਬਰਛੀ ਕੀ ਸੁ ਅਨੀ ਪਰ ਦਰਬੰ’^੧।
 ਏਕ ਬਾਰ ਲਿਯ ਗੁਰ ਤੇ ਸਰਬੰ।
 ਦੂਨੋ ਲਿਯੋ ਸਭਿਨਿ ਦਰਮਾਹਾਂ।
 ਬਿਲਮ ਨ ਲਗੀ ਏਕ ਛਿਨ ਮਾਂਹਾ’ ॥੪੫॥
 ਇਕ ਸਿਖ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਯੋ।
 ਪ੍ਰਭੂ ਸਮੀਪ ਕਹਤਿ ਸੋ ਭਯੋ।
 ‘ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਬਿਗੜੇ ਬੈਰਾੜ।
 ਬਸਿਬੇਹਾਰ ਉਜਾੜ ਸੁ ਝਾੜ’^੨ ॥੪੬॥
 -ਬਰਛੀ ਅਣੀ ਸਾਥ ਧਨ ਲੀਨ।
 ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਲਮ ਨ ਲਗਿਬੇ ਦੀਨ-।
 ਕਹਿ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਹਸੈਂ।
 ਤੁਮਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਮਹਿਮਾ ਬਸੈ’ ॥੪੭॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਤਬੈ।
 ਹਮਰੋ ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਜਬੈ।
 ਚੋਟ ਨੋਕ ਕੀ ਕਰਿ ਉਤ ਲੈ ਹੈ ।

^੧ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਧਨ ਮਜਬੂਰ ਕਰਕੇ ਲਿਆ ਹੈ।

^੨ਉਜਾੜ ਦੇ ਝਾੜਾਂ ਵਿਚ।

*ਪਾ:-ਮਝਾੜ।

ਦਰਬ ਸਹੰਸ੍ਰ ਗੁਣਾ ਸਭਿ ਦੈਹੈਂ ॥੪੮॥

ਖੋਯੋ ਰਾਜ ਨ ਹੋਹਿ ਜਮੱਯਤ^੧।

ਬਸਹਿ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਹੁਇ ਰੱਯਤ।

ਅਪਨੋ ਕਾਰਜ ਆਪ ਬਿਗਾਰਾ।

ਮੂਢ ਅਜਾਨ ਹਰਖ ਪੁਨ ਧਾਰਾ^੨ ॥੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬੈਰਾੜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੧੭॥

^੧ਫੌਜਾਂ, ਇਕੱਠ।

^੨ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੈਰਾੜ ਇਥੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਦਾਨਾ ਸਿੰਘ ੨੦ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ।

੧੮. [ਬਹਿਮੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ। ਦਿਵਾਨੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ]

੧੭<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੧੯

ਦੋਹਰਾ: ਬਹਿਮੀ⁺⁺ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰ ਤਹਿ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾ ਥਾਨ।

ਗੋਰ ਬਣਾਈ ਦੀਰਘਾ, ਮਿਣ ਨੋ ਹਾਥ ਪ੍ਰਮਾਣ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰਥਮ ਜੀਵਤੇ ਸੋ ਬਨਿਵਾਈ।

ਲਾਇ ਰੇਖਤਾ^੧ ਦਿਢ ਕਰਵਾਈ।

ਮੋਰੀ ਅਲਪ ਰਖੀ ਤਿਸ ਮਾਂਗੀ।

ਮਰਣ ਲਗੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਤਾਂਹੀ ॥੨॥

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਯੋ।

ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।

ਮਣ ਇਕ ਘ੍ਰਿਤ ਸੋ ਮਣ^੨ ਮਿਸ਼ਟਾਨ।

ਮਣ ਮੈਦਾ ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਆਨਿ ॥੩॥

ਅਪਰ ਚੂਨ, ਚਾਵਰ, ਅਰੁ ਦਾਨਾ।

ਦਯੋ ਬਿਨੈ ਜੁਤਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

‘ਪਰਜੋ ਆਨ ਮੈਂ ਸ਼ਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੪॥

ਦਾਸ ਆਪਨੋ ਮੋਹਿ ਬਨਾਵਹੁ।

ਕਰਹੁ ਸਿੰਘ ਪਾਹੁਲ ਛਕਵਾਵਹੁ।

ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਹੈਂ ਪੰਥ ਘਨੇਰੇ।

ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰਬ^੩ ਮੈਂ ਹੇਰੇ ॥੫॥

ਪ੍ਰਥਮ ਮੂੰਡਿ ਸਿਰ, ਭੀਖ ਮੰਗਾਵੈਂ।

ਭਲੋ ਭੇਸ ਤੇ ਬੁਰੋ ਬਨਾਵੈਂ।

ਰਾਵਰਿ ਪੰਥ ਸਮਾਨ ਨ ਆਨ।

ਮੈਂ ਪਰਖੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨ^੪ ॥੬॥

ਉੱਜਲ ਬੇਸ ਸੁ ਉੱਜਲ ਮਤਾ।

ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਚਿਤ ਰਤਾ।

⁺⁺ਇਬਰਾਹੀਮ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਬਹਮੀ ਸ਼ਾਹ, ਬ੍ਰਹਮੀ ਸ਼ਾਹ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੧ਚੂਨੇਗਚ [ਫਾ.:, ਰੇਖਤਹ=ਸੱਚੇ ਵਿਚ ਢਾਲਕੇ ਬਣਾਈ ਸੈ। ਪੰਜਾ.:, ਚੂਨਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਚੂਨੇ ਗਚ]।

^੨ਇਕ ਮਣ।

^੩ਸਾਰੇ (ਪੰਥ)।

^੪ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਕੇ ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖੀ ਹੈ।

ਯਾਂ ਤੇ ਹੈ ਮੇਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।
 ਬਨੋਂ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਯਾਂ ਤੇ ਭਾਖਾ' ॥੭॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੀ।
 'ਪੂਰਬ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਤੈਂ ਡਾਰੀ।
 ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਇ ਭਾਵਨ ਧਰੈ।
 ਮਿਲਨਿ ਪੰਥ ਮਹਿ ਜੇ ਹਿਤ ਕਰੈ ॥੮॥
 ਤੋਂ ਇਹ ਉਚਿਤ ਖਾਲਸੇ ਬੀਚ।
 ਪਾਹਲੁ ਲਹੈ ਉਚ ਕੈ ਨੀਚ।'
 ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
 'ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨਾ' ॥੯॥
 ਲੇ ਆਗਯਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨਵਾਯੋ।
 ਖਰੇ ਹੋਇ ਤਤਕਾਲ ਛਕਾਯੋ।
 ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਨਾਮ ਉਚਰਯੋ।
 ਸੁਭ 'ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ' ਤਿਹ ਧਰਯੋ ॥੧੦॥
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ।
 ਭਾ ਕੱਲਜਾਣ ਉਚਿਤ ਮੁਦ ਚਿਤੇ।
 ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਿ ਲਗਯੋ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਠਿ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ ॥੧੧॥
 ਤਹਿ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।
 ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ*।
 ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਸੰਗ ਸੁਭਟ ਗਨ ਆਯੁਧ ਨਾਲਾ ॥੧੨॥
 ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਗਏ।
 ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਪਹੁੰਚਏ।
 ਸਮਾ ਭਯੋ ਸੁੱਖੇ ਕਹੁ ਆਨਿ।
 ਤਹਿ ਰਗੜਾਇ ਕਰਤਿ ਭੇ ਪਾਨ ॥੧੩॥
 ਸੌਚ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਿ ਪੁਨ ਚਰੇ।
 ਕੇਤਿਕ ਗਮਨ ਅੱਗੂ ਕੋ ਕਰੇ।
 *ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਟ ਭਾਈ ਕੋ ਜਹਾਂ।
 ਡੇਰਾ ਜਾਇ ਕਰਤਿ ਭੇ ਤਹਾਂ ॥੧੪॥

*ਇਸ ਥਾਂ ਡੇਰਾ ਇਕ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਬਸੈਂ ਬਾਣੀਏ ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੋਇ।
 ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਤਿ ਭੇ ਸੋਇ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਇ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
 ਕੁਸਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ ॥੧੫॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰੀ।
 ‘ਸੇਵਾ ਕਰਜੋ ਚਹੈਂ ਹਮ ਥਾਰੀ^{੧++}।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਆਗਯਾ ਦੀਜੈ।
 ਸੰਗ ਲਾਂਗਰੀ ਮਮ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ॥੧੬॥
 ਸਕਲ ਦੇਗ ਹਿਤ ਚਹੈਂ ਸੁ ਲਯਾਵੈਂ।
 ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ।’
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਹੁ ਹੋਹਿ ਕੱਲਯਾਨਾ ॥੧੭॥
 ਮਿਲਹੁ ਖਾਲਸੇ ਸੋਂ ਬਨਿ ਰੂਪ।
 ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਦ ਲੇਹੁ ਅਨੂਪ*।’
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਮਾਨਾਂ।
 ਕਰਿ ਕੜਾਹ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਆਨਾ ॥੧੮॥
 ਗਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਖਰੇ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਖ ਰਰੇ⁺।
 ਖਰੇ ਬਿਲੋਕੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੇਂ।
 ‘ਉਠਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਮਾਨੇ^੨’ ॥੧੯॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਨੀਰ ਅਨਵਾਯੋ।
 ਲੇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਪਤਾਸਨ ਪਾਯੋ।
 ਪਢੇ ਸਵੈਯੇ ਸਿੰਘਨ ਪੰਚ^੩।
 ਪੂਰਬ ਜਪ, ਅਨੰਦ ਪੁਨ ਬੰਚ ॥੨੦॥
 ਝੋਰੜ ਸੰਗਯਾ ਭਾਖੈਂ ਸਬੈ।
 ਜੋ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਉਠਿ ਤਬੈ।
 ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਹੁਕਮ ਕੋ ਲੈ ਕੈ।

^੧ਆਪ ਜੀ ਦੀ।

⁺⁺ਪਾ:-ਸਾਰੀ।

*ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲਯਾਨ ਅਰਥ ਛਕਾਇਆ ਜਾਣਾ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿੱਧ ਹੈ।

⁺ਇਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈ।

^੨ਭਾਵ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਝੋਰੜ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ, ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੧।

^੩ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ।

ਦੂ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਿਯੋ ਛਕੈ ਕੈ ॥੨੧॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਨਾਮ 'ਰੰਗੀ' ਤਿਸ ਕੇਰਾ।
 'ਰੰਗੀ ਸਿੰਘ' ਧਰਜੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 'ਘੁੰਮੀ ਸਿੰਘ' ਦੂਸਰੇ ਨਾਮੂ।
 ਧਰਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁਖ ਧਾਮੂ ॥੨੨॥
 ਇਮ ਨਿਹਾਲ ਹੁਇ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਬਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ।
 ਸਭਿ ਡੇਰੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨਿ।
 ਹਯਨਿ ਚਰਨ ਹਿਤ^੧ ਤ੍ਰਿਣ ਗਨ ਦੀਨ ॥੨੩॥
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।
 ਸੁਖ ਤੇ ਪੌਢਿ ਰਾਤਿ ਸੁਪਤਾਏ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਹੋਇ ਸਵਧਾਨਾ।
 ਭਏ ਅਰੂਢਿ ਅਨਾਇ ਕਿਕਾਨਾ ॥੨੪॥
 ਕਰਨ ਅਖੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪਧਾਰੇ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਉੱਦਯਾਨ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਿਚਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 ਕਰਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਨੀਅਰ⁺⁺ ਮਹਿੰ ਡੇਰਾ ॥੨੫॥
 ਤਹਿੰ ਬਿਤਾਇ ਨਿਸ ਗਮਨਤਿ ਭਏ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਰੋਹਲੇ ਉਤਰਨ ਕਏ।
 ਤਹਿੰ ਤੇ ਚਢਿ ਪੁਨ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਬਬੀਹੇ ਨਿਕਟ ਸਥਾਨੇ ॥੨੬॥
 ਕਰਜੋ ਸਿਵਰ ਉਤਰੇ ਗੁਨ ਧਾਮੂ।
 ਨੌਂ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿੰ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮੂ।
 ਤਹਿੰ ਤੇ ਚਢਿ ਬਾਜਕ ਕੋ ਗਏ।
 ਸਮੈਂ ਦੇਖਿ ਸੁਖਾ ਛੱਕ ਲਏ ॥੨੭॥
 ਗ੍ਰਾਮ ਨਰਨ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਗਵਨੂ।
 ਪੈ^੨ ਬਟੋਰ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਭਵਨੂ।
 ਭਰਿ ਭਰਿ ਘਟ ਗਨ ਬਾਹਰ ਲਯਾਏ।
 ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥੨੮॥

^੧ਚਰਨ ਲਈ।

⁺⁺ਪਾ:-ਝੁਨੀਯਰ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸੁਨੀਅਰ ਹੀ ਹੈ।

^੨ਦੁੱਧ।

ਪਾਇ ਪਾਇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਪਿਲਾਵਾ।
 ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਪੀਵਤਿ ਮਨ ਭਾਵਾ।
 ਏਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਾਨ ਨ ਕੀਨਿ।
 ਦੇ ਬਹੁ ਰਹਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੀਨ ॥੨੯॥
 ਬੂਝੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ 'ਕੜੋਂ ਨਹਿੰ ਪੀਨਾ?'
 ਕਹੈ ਸਿੰਘ 'ਬੈਬੋ ਪਲ^੧ ਕੀਨਾ।
 ਧੇਨੁ ਦੁਗਧ ਕੋ ਪੀਵਤਿ ਦੋਸ਼।
 ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਨ ਪਿਯੋਂ ਕਰਿ ਹੋਸ਼ ॥੩੦॥
 ਜੇ ਮਹਿਖੀ ਕੋ ਹੋਇ ਨਿਰਾਲਾ।
 ਤੋ ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੋਂ ਪਾਨ ਸੁਖਾਲਾ*।'
 ਸੁਨਿ ਇਸ ਤੇ ਸਿਖ ਏਕ ਉਚਾਰੇ।
 'ਮੈਂ ਲਯਾਵਹੁੰ ਪੈ ਮਹਿਖ ਨਿਰਾਰੇ' ॥੩੧॥
 ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਪੀਵਨ ਬਹੁ ਕਰਹੁ।
 ਤ੍ਰਿਪਤਹੁ ਭਲੇ ਉਦਰ ਕੋ ਭਰਹੁ।'
 ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਸਿ ਤਹਿ ਡੇਰੇ।
 ਪੈ ਪਿਆਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਘਨੇਰੇ ॥੩੨॥
 ਪੂਰਬ ਜਬਹਿ ਦਿਵਾਨਾ ਮਾਰਯੋ।
 ਕਿਸ ਨੇ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਜਾਇ ਉਚਾਰਯੋ।
 'ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ਕੋ ਤਹਿੰ ਗਯੋ।
 ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਨਝਾਰਿ ਹਤਿ ਦਯੋ' ॥੩੩॥
 *ਘੁੱਦਾ ਸੁੱਖੁ ਹੁਤੇ ਮਹੰਤ।
 ਰਿਸ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਮਤੰਤ।
 'ਲਿਹੁ ਪਲਟਾ ਗੁਰ ਤੇ ਚਲਿ ਅਥੈ।'
 ਲਏ ਬਟੋਰ ਟੋਰ ਕਰਿ ਸਬੈ ॥੩੪॥
 ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਪੰਚਾਸ ਦਿਵਾਨੇ।
 ਲੈਨਿ ਬੈਰ ਕੋ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ।
 ਮਗ ਮਹਿੰ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਡਰ ਧਾਰਾ।
 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਧੀਰ ਬੀਰ ਬਲਿ ਭਾਰਾ ॥੩੫॥

^੧ਮਾਸ।

*ਹਰ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਵਹਿਮ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੁਰਾਤਨ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਮੱਛੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਗਾਂ ਮਹਿੰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਸ ਅਸੂਲ ਤੇ ਕੋਈ ਲੋਕੋਕਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਨਾਲ ਉੱਸੇ ਵੇਲੇ ਦੁੱਧ ਨਾ ਪੀਣਾ ਸੈਮਿਟਿਕ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀ ਪਰਵਿਰਤ ਸੀ ਤੇ ਹੈ।

*ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਤਿਸ ਆਗੇ ਕਯਾ ਸ਼ਕਤਿ ਹਮਾਰੀ।
 ਅੱਗੂ ਨਿਵੈਂ ਜਿਸ ਖਲਕਤ ਸਾਰੀ।^੧
 ਇਮ ਉਰ ਅਰਧ ਸਮੁਝਿ ਮੁਤਿ ਗਏ।
 ਰਹੇ ਪਚੀ ਸੋ ਗਮਨਤਿ ਭਏ ॥੩੬॥
 ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਚਲਿਬੋ ਤਬਿ ਕਰੇ।
 ਤ੍ਰੋਦਸ ਡਰ ਕੋ ਧਰਿ ਹਟਿ ਪਰੇ^੨।
 ਜੁਗ ਮਹੰਤ ਕਰਿ ਧੀਰ ਪਯਾਨੇ।
 ਦਸ ਪੁਨ ਹਟੇ ਗੁਰੂ ਡਰ ਮਾਨੇ^੨ ॥੩੭॥
 ਸੁੱਖੁ ਅਰ ਬੁੱਧੂ ਦ੍ਰੈ ਰਹੇ।
 ਸਭਿ ਸੰਗਨਿ ਕੀ ਗਤਿ ਕੋ ਲਹੇ^੩।
 ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਦੋਨਹੁੰ ਕਰ ਤੇ।
 ਧਰੀ ਕਹੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਉਰ ਧਰਿਤੇ ॥੩੮॥
 -ਲੈਨੋ ਬੈਰ ਰਹਯੋ ਕਿਤ ਦੂਰ।
 ਦਰਸਨ ਕਰੀਅਹਿ ਚਲੋ ਹਦੂਰ-।
 ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਗੇ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ।
 ਪਿਖਿ ਤਿਨ ਬੋਲੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥੩੯॥
 'ਹਾਥਨ ਤੇ ਧਰਿ ਕਹਾਂ ਦੁਰਾਈ।
 ਲੇ ਆਵਹੁ ਤਿਨ ਕੋ^੪ ਅਬਿ ਜਾਈ।
 -ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਗੁਰ ਜਾਨੀ-।
 ਇਮ ਲਖਿ ਉਠਿ ਦੋਨਹੁੰ ਪੁਨ ਆਨੀ ॥੪੦॥
 ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਜਬਿ ਲੇ ਆਏ।
 ਦੋਨਹੁੰ ਖਰੇ ਭਏ ਅਗਵਾਏ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਤੁਮ ਗਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ।
 ਜਥਾ ਹਮੇਸ਼ ਅਪਰ ਥਲ ਗਾਵਹੁ' ॥੪੧॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਦਿਵਾਨੇ ਦੋਊ।
 ਕਰੀ ਸਾਰੰਗੀ ਸੁਰ ਮਿਲਿ ਸੋਊ।
 ਜੰਗਲ ਦੇਸ ਸੱਦ^੫ ਹੁਇ ਜੈਸੇ।
 ਉਚੇ ਸੁਰ ਗਾਵਨ ਲਗਿ ਤੈਸੇ ॥੪੨॥

^੧ਮੁੜ ਪਏ।

^੨ਫੇਰ ਦਸ ਬੀ ਹਟ ਆਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡਰ ਮੰਨਕੇ।

^੩ਨਾਲਦਿਆਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ।

^੪ਭਾਵ ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ।

^੫ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਦੇ ਟੱਪੇ ਯਾ ਛੋਟੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੱਚਾ ਕੋਠਾ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਜਾਨੀ ॥
ਸਦਾ ਨ ਮਾਪੇ ਨਿਤ ਨਹੀਂ ਜੁਆਨੀ ॥
ਚਲਣਾ ਆਗੇ ਹੋਇ ਗੁਮਾਨੀ* ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ।
ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਕਹੁ ਫੇਰ ਪੁਕਾਰੇ।
ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਮੇਲ ਬਜਾਓ।
ਉਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗਾਇ ਸੁਨਾਓ' ॥੪੩॥
ਮਾਨਜੋਂ ਹੁਕਮ ਫੇਰ ਤਿਨ ਗਾਯੋ।
ਉਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਭਲੇ ਸੁਨਾਯੋ।
ਭਏ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭੁ ਫੇਰ ਗਵਾਯੋ।
ਤੀਨ ਬਾਰ ਤਿਮ ਹੀ ਕਹਿਵਾਯੋ ॥੪੪॥
ਬਸੇ ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।
ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਗੁਰ ਚਹਸਿ ਪਯਾਨਾ।
ਤਬਿ ਸੁੱਖੁ ਬੁੱਧੁ ਹੁਇ ਖਰੇ।
ਇਮ ਅਰਦਾਸ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਰੇ ॥੪੫॥
'ਹਮ ਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ ਅਸਵਾਰੀ।
ਜਿਮ ਕੀਨੀ ਮਗ ਚਲਤ ਅਗਾਰੀ'।
ਇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਅਹਿ।
ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਦਯਾ ਉਰ ਧਰੀਅਹਿ' ॥੪੬॥
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਪਲੰਘ ਅਪਨਿ ਉਠਵਾਯੋ।
ਸੁਖੁ ਬੁੱਧੁ ਸੀਸ ਲਗਾਯੋ।
ਦੁਇ ਸਿਖ ਅਪਰ ਲਗੇ ਹੈ ਸੰਗ।
ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਉਠਾਇ ਉਤੰਗ ॥੪੭॥
ਸੁੱਖੁ ਕੇ ਸਿਰ ਜਥਾ ਨਗਾਰਾ।
ਸਮ ਡੰਕੇ ਹਾਥਨ ਗਹਿ ਮਾਰਾ।
ਮੁਖ ਤੇ ਧੌਂ ਧੌਂ ਕਰਤਿ ਸਿਧਾਰੇ^੨।
ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਮਾਰਗ ਅਗਵਾਰੇ ॥੪੮॥
ਕਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਜਾਵਨ ਠਾਨੈ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:-ਚਲਣਾ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਭਇਓਂ ਗੁਮਾਨੀ? ਹੋਹੁ ਸਿਆਣਾ ਨਹੀਂ ਪਗੁ ਸਿਦਾਨੀ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸੱਦ ਦਾ ਇਹ ਤੀਸਰਾ ਚਰਨ ਹੈ ਨਹੀਂ।

^੧ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਪਿੱਛੇ (ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੇ) ਪਲੰਘ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ (ਨੀਲੇ ਪਹਿਨਕੇ) ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

^੨ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁੱਖੁ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਗਾਰੇ ਵਾਂਗੂ ਤਾਲ ਨਾਲ (ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ) ਹੱਥ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਨਗਾਰੇ ਵਾਂਗੂ ਧੌਂ ਧੌਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਧੌਂ ਧੌਂ ਸੁਖੁ ਮੁਖਹੁੰ ਬਖਾਨੈ।
 ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋਸ ਇਕ ਗਏ।
 ਤਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਤਰਤੇ ਭਏ ॥੪੯॥
 ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਤਾਂਹੀ।
 ਡੇਰਾ ਕਰਜੋ ਨੀਕ ਬਲ ਮਾਂਹੀ।
 ਬਿਰੇ ਪਲੰਘ ਪਰ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕਾ।
 ਸੁੱਖੁ ਆਨਿ ਮਾਥ ਪਗ ਟੇਕਾ ॥੫੦॥
 ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਧਾਵਤਿ ਡੋਲਤਿ।
 ਉਂਘਾ ਉਂਘਾ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਤਿ^੧।
 ਹਾਰ ਪਰਜੋ ਜਬਿ ਦੌਰਤਿ ਦੌਰਤਿ।
 ਆਗੇ ਗਿਰਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੌਰਤਿ^੨ ॥੫੧॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਨ ਠਾਨਾ।
 ਕਹਜੋ ‘ਕਰਾਵਹੁ ਇਸੇ ਸ਼ਨਾਨਾ।’
 ਆਨਿ ਨੀਰ ਕੇ ਪਕਰਿ ਉਠਾਯੋ।
 ਸਰਬ ਦੇਹ ਤੇ ਭਲੇ ਨੁਹਾਯੋ ॥੫੨॥
 ਸੁਧਿ ਆਈ ਬੋਲਜੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 ‘ਮੱਜਨ ਕਜੋਂ ਕਰਵਾਇਸਿ ਮੇਰਾ?
 ਉਪਜੋ ਉਰ ਮੈਂ ਬਡ ਬੈਰਾਗਾ^੩।
 ਅਬਿ ਘਟ ਗਯੋ ਭਯੋ ਲਘੁ ਭਾਗਾ^੪ ॥੫੩॥
 ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਥੋ ਕਰਨ ਸ਼ਨਾਨਾ।’
 ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ।
 ਦਯੋ ਰਜਤਪਣ ਇਕ ਚੌਕੂਨ^੫।
 ‘ਰਹੁ ਪੂਜਤਿ ਪੁਨ ਹੋਇ ਦੁਗੂਨ^੬’ ॥੫੪॥
 ਸੋ ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰੁਖਸਦ ਕੀਨਾ।
 ਡੇਰੇ ਗਯੋ ਰੰਗ ਗੁਰ ਭੀਨਾ।

^੧‘ਉਂਘਾ’ ‘ਉਂਘਾ’ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:-ਸੁੱਖੁ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਪਰਕੰਮਿਆਂ ਦੇਣ ਲਗਾ। ਨਾਲੇ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ ਉਂਘਾਂ ਉਂਘਾਂ ਭੱਨਾਂ ਫਿਰੇ, ਫੇਰ ਹਾਰਕੇ ਡਿੱਗ ਪਇਆ। (ਅ) ਉਂਘ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ।

^੨ਬੌਰਾ ਹੋਕੇ।

^੩(ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

^੪ਹੁਣ ਉਹ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ (ਉਸ ਦਾ) ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਭਯੋ ਲਘੁ ਭਾਗਾ=ਤੁੱਛ ਪੁੰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।

^੫ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਾਲਾ।

^੬ਫੇਰ ਦੁਗਣਾ (ਵੈਰਾਗ) ਹੋ ਜਾਏਗਾ। (ਅ) ਦੁਗਣਾ (ਧਨ) ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਬਿ ਲਗਿ ਸੋ ਚਹੁਕੂਨ ਰੁਪੱਯਾ।

ਬੰਦਨ ਕਰਹਿੰ ਕਾਮਨਾ ਪੱਯਾ ॥੫੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਦੀਵਾਨੇ ਕੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੧੮॥

੧੯. [ਸ੍ਰੋਤ ਸਰ। ਤਲਵੰਡੀ ਡੱਲੇ ਪਾਸ]

੧੯<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੦

ਦੋਹਰਾ: *ਡੇਰਾ ਜੱਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਭਾ, ਤਹਿੰ ਇਕ ਤਾਲ ਬਿਸਾਲ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸਹਿਤ ਗੁਰ, ਭੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਤਟ ਉਰਾਰ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸੂ।
ਉਲੰਘੇ ਤਤਛਿਨ ਤਾਲ ਅਸ਼ੇਸੂ।
ਰੰਗਦਾਰ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਰਬੰਗ।
ਮੁਸ਼ਕੀ ਚੰਚਲ ਤਰੇ ਤੁਰੰਗ ॥੨॥
ਪਰਲੇ ਤੀਰ ਜਾਇ ਬਿਰ ਭਏ।
ਹਯ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਉੱਜਲ^੧ ਹੂ ਗਏ।
ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਏ।
ਢਿਗ ਸਗਰੇ ਹੁਇ ਬਾਕ ਅਲਾਏ ॥੩॥
'ਕੌਤਕ ਕਹਾਂ ਆਪ ਦਰਸਾਯਹੁ।
ਬਸਤ੍ਰ ਤੁਰੰਗ ਸੁਪੇਦ ਬਨਾਯਹੁ।
ਸਿਰ ਦਸਤਾਰ ਰਹੀ ਸੁਰਮਈ।'
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਸਨ ਕਹਿ ਦਈ ॥੪॥
'ਬਿਚਰਤਿ ਰਾਮ ਚੰਦ ਇਤ ਆਏ।
ਇਹਾਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਨਿ ਹਰਖਾਏ।
ਤਬਿ ਕੋ ਇਹ ਤੀਰਥ ਬਹੁ ਪਾਵਨ।
ਪੁਰਬੀ ਸਮਾ, ਕੀਯੋ ਹਮ ਪਾਵਨ^੨ ॥੫॥
ਯਾਂ ਤੇ ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ ਹਯ ਭਯੋ^੩।
ਪੁਰਬੀ ਤੇ ਫਲ ਪਾਵਨ ਕਯੋ।
ਬੱਗਾ ਸਰ ਤੀਰਥ ਕੋ ਨਾਮੂ^੪।

^੧ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੨ਚਿੱਟੇ।

^੩ਸਮਾਂ ਪੁਰਬੀ ਦਾ ਸੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

^੪ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਪੜੇ ਤੇ ਘੋੜਾ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

^੫ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੋਤਸਰ ਤੀਰਥ ਹੈ ਰਾਮ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਪਾਪ ਇਥੇ ਤਰਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ। ਤੀਰਥ ਲੋਪ ਸੀ ਅਸਾਂ ਅੱਜ ਨਹਾਕੇ ਤੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੱਸਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਰਤਨ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ, ਸਰ ਬੀ ਹੈ, ਬਠਿੰਡੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਕੌਤਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ, ਪੁਰਬੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਲੋਕਾਂ ਮਗਰੋਂ ਚਲਾਈ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੁਜਬ ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬੀ ਪਿੱਛੇ ਉਤਾਰ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਫਿਰ ਪਹਿਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਯਥਾ:-'ਅੱਗ ਕੋਸ਼ਕ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਓਸਕਾ ਬਾਉ ਕਰਕੇ ਚੜ ਸੇ ਪਲੰਘ ਉਪਰ। ਸੁੱਖੂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਜੇ ਸਾਂਗ ਆਪ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਦਿਖਾਓ। ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਨੀਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰੀ, ਓਸ ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕੀਤਾ।

ਪਾਵਨ ਅਧਿਕ ਸਪਰਸੇ ਰਾਮੂ' ॥੬॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਤਬਿ ਸਰਬ ਨਹਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਜਨਾਏ।

‘ਪੁਰਬੀ ਸਮਾ ਗਯੋ ਟਰਿ ਅਬੈ।

ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਬੈ’ ॥੭॥

ਚਲਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਆਏ।

ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ।

‘ਜੱਸੀ ਆਇ ਚਲੇ ਗੁੜ ਖਾਇ ਚਲੇ।

ਜੱਸੀ ਆਇ ਚਲੇ ਗੁੜ ਖਾਇ ਚਲੇ’ ॥੮॥

ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰੀ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।

ਤੂਸਨਿ ਰਹੇ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਈ।

ਬੀਤ ਗਈ ਜਬਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰੀ।

ਉਤਰਿ ਬਿਰੀ ਸੈਨਾ ਤਬਿ ਸਾਰੀ ॥੯॥

ਏਕ ਲੁਬਾਣਾ ਤਹਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।

ਬੈਲਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਮੈਂ ਲਯਾਯੋ।

ਕਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਗੁੜ ਕੋ ਵਾਪਾਰਾ।

‘ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ’ ਸੁਨਤਿ ਮੁਦ ਦਾਰਾ ॥੧੦॥

ਪੱਕਾ ਤੀਸ ਮਣਾ ਗੁੜ ਲਯਾਇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗੈ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਇ।

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਦਰਸਨ ਪਾਯੋ।

ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਜਨਮ ਸਫਲਾਯੋ ॥੧੧॥

ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰੀ ਆਸਾ।

ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਕੋ ਦੇ ਭਰਵਾਸਾ।

ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ।

ਏਕ ਨਿਸਾ ਕੋ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰਾ ॥੧੨॥

ਤਿਸ ਦਿਨ ਰਸਤ ਨਹੀਂ ਬਰਤਾਈ।

ਜਿਤਿਕ ਅਚੈਂ ਗੁੜ ਦਿਯ ਸਭਿ ਤਾਂਈ।

ਨਹੀਂ ਦੇਗ ਭੀ ਤਿਸ ਦਿਨ ਹੋਈ।

ਗੁੜ ਕੋ ਖਾਇ ਰਹੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੧੩॥

ਸਕਲ ਤੁਰੰਗਨਿ ਦਈ ਨਿਹਾਰੀ।

ਦੇਗ ਕਰੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭਾਰੀ।

ਬਹੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਆਏ।

ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੇਟਨ ਕੋ ਲਜਾਏ ॥੧੪॥
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੁਕਾਮ ਕਰਿ ਥਿਰੇ।
 ਬਹੁਰ ਕੂਚ ਤਹਿ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੇ।
 ਪੱਕੇ ਗ੍ਰਾਮ* ਕੀਯੋ ਪੁਨ ਡੇਰਾ।
 ਏਕ ਨਿਸਾ ਤਹਿ ਬਸੇ ਬਸੇਰਾ ॥੧੫॥
 ਗੁਰ ਤੁਰੰਗ ਜਹਿ ਲਾਵਨ ਕੀਨਿ।
 ਮੇਖੀ ਤਹਾਂ ਗਾਡੀ ਧਰ ਤੀਨ।
 ਤੀਨਹੁੰ ਜੰਡ ਹਰੇ ਹੁਇ ਗਏ।
 ਅਬਿ ਲੋ ਖਰੇ ਨਰਨ ਦਰਸਏ ॥੧੬॥
 ਪੁਨ ਤਹਿ ਤੇ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਯਾਨੇ।
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਦਰਸਨ ਕੋ ਠਾਨੇ।
 ਰਹਯੋ ਨਿਕਟ ਤਿਲਵੰਡੀ ਗ੍ਰਾਮੁ।
 ਜਹਾਂ ਬਸੇ ਡੱਲਾ* ਕਰਿ ਧਾਮੁ ॥੧੭॥
 ਸਾਬੋ ਕੇ ਰਾਹਕ ਗਨ ਜੇਤੇ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਰਹਿ ਤੇਤੇ।
 ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਵਨੁ।
 ਆਏ ਨਿਕਟ ਦੁਸ਼ਟ ਦਲ ਦਵਨੁ^੨ ॥੧੮॥
 ਭਵਨ ਭਵਨ ਪ੍ਰਤਿ^੩ ਮਾਨਵ ਪਠਿ ਕੈ।
 ਰਾਹਕ ਸਕਲ ਹਕਾਰਿ ਇਕਠਿ ਕੈ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਿ ਤਤਛਿਨ ਚਲਿ ਆਏ।
 ਸੁਭਟ ਚਤਰ ਸ਼ਤ ਕੋ ਸਮੁਦਾਏ^੪ ॥੧੯॥
 ਗਮਨਯੋਂ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੰਗ ਅਗਾਰੀ।
 ਆਦਰ ਹੇਤੁ ਭਾਉ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
 ਆਵਤਿ ਚਢੇ ਰੂਪ ਸੁਖਕੰਦਾ।
 ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਾ ॥੨੦॥
 ਦੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦੰ।
 ਸਿਰ ਧਰਿ ਬੰਦੇ ਦ੍ਰੈ ਕਰ ਬੰਦੰ।

*ਇਹ ਸਾਖੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

^੧ਕਿੱਲੇ।

*ਇਹ ਸਾਖੀ ਵੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਪਰ ਇਥੋਂ ਨਾਲੋਂ ਸੰਖੇਪ ਹੈ।

^੨ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਹਨ।

^੩ਘਰ ਘਰ ਵਿਚੋਂ।

^੪ਚਾਰ ਸੌ ਦਾ ਇਕੱਠ।

ਸਭਿ ਰਾਹਕ ਹੁਇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਨੇਰੇ।
 ਚਰਨ ਸਪਰਸਤਿ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ ॥੨੧॥
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਟਿਗੇ ਕਰਿ ਨਮੋ।
 ਕੁਸਲ ਪ੍ਰਸਨ ਗੁਰ ਕਿਯ ਤਿਹ ਸਮੇਂ।
 ‘ਜੁਤਿ ਬਾਂਧਵ ਗਨ ਤਵ ਪਰਵਾਰ।
 ਅਹੈ ਅਰੋਗ ਕੌਮ ਬਡ ਭਾਰਾ?’ ॥੨੨॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਪਾਏ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲ ਗ੍ਰਾਮ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਦਰਸਨ ਸ਼੍ਰੇਯ ਮੂਲ ਅਬਿ ਪਾਵਾ।
 ਸੁਨਿ ਆਗਵਨ ਅਨੰਦ ਵਧਾਵਾ’ ॥੨੩॥
 ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤਲਵੰਡੀ ਰਹੀ।
 ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਥਲ ਤਹੀ^੧।
 ‘ਸਕਲ ਬਹੀਰ ਜਬੈ ਚਲਿ ਆਵੈ।
 ਸੰਧਯਾ ਭਈ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਜਾਵੈ’ ॥੨੪॥
 ਫਰਸ ਬਿਸਾਲ ਕਰੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ।
 ਬੈਠਿ ਗਏ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
 ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਰਾਦਰ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋਈ।
 ਬੈਠਯੋ ਡੱਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਹੋਈ ॥੨੫॥
 ਕਰ ਕੇ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਵਾ।
 ‘ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਬਹੁ ਕਪਟ ਕਮਾਵਾ।
 ਆਪ ਲਰੇ ਕੀਨਸਿ ਘਮਸਾਨਾ।
 ਭਯੋ ਬਿਨਾਸੀ ਗਨ ਤੁਰਕਾਨਾ ॥੨੬॥
 ਕਹਾਂ ਮੁਲਖ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਸ਼ਾਹੂ।
 ਕਹਾਂ ਆਪ ਢਿਗ ਭਟ, ਉਤਸਾਹੂ।
 ਕਾਰਜ ਪਰੇ ਜੰਗ ਕੇ ਭਾਰੀ।
 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭੇ ਚਾਰੀ ॥੨੭॥
 ਭੀਰ ਕਠਨ ਰਾਵਰ ਪਰ ਆਈ।
 ਘੇਰਯੋ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਚਹੁ ਘਾਈ।
 ਸਮੈਂ ਕਸ਼ਟ ਕੇ ਅਸ ਜਬਿ ਆਏ।
 ਹਮ ਕੋ ਸਿਮਰਯੋ ਨਹੀਂ ਕਦਾਏ ॥੨੮॥
 ਦੇ ਸੈ ਕਿਧੋਂ ਤੀਨ ਸੈ ਬੀਰਾ।

^੧(ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ) ਕਹਿ (ਕਹਾ ਕੇ) ਦਰਸਨ (ਦੇਕੇ) ਉਥੇ ਹੀ ਉਤਰ ਪਏ।

ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੀਰਾ।
 ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੇ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਕੇ ਰਖਤਿ ਸੁਖਾਲੇ' ॥੨੯॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡੱਲੇ ਤੇ ਸੁਭਿ ਬੈਨੰ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਾਖਯੋ ਪੰਕਜ ਨੈਨੰ।
 'ਭਈ ਸੁ ਭਈ ਬੀਤ ਅਬਿ ਗਇਊ।
 ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ਜਤਨ ਜਿ ਕਇਊ ॥੩੦॥
 ਜੰਗ ਬਿਖੈ ਮਾਰਨ ਕੈ ਮਰਨੋ।
 ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਹਾਂ ਤਿਸ ਕਰਨੋ।'
 ਪੁਨ ਡੱਲਾ ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਿ ਐਸੇ।
 'ਅਹੈ ਜਥਾਵਤ ਉਚਰਹੁ ਜੈਸੇ ॥੩੧॥
 ਤਉ ਦਾਸ ਹਮ ਰਾਵਰ ਕੇਰੇ।
 ਘਾਲਤਿ ਰਣ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰੇ।
 ਕਰਿਤ ਕਾਜ ਰਾਵਰ ਕੇ ਤਬਿਹੂੰ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਟ ਸਭਿਹੂੰ ॥੩੨॥
 ਲਿਖਤ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜੇ ਪਠਿ ਹੋ^੧।
 ਬਿਨਾਂ ਬਿਲੰਬ ਮਿਲਤਿ ਮੈ ਤਟ ਹੋ^੨।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਸਹਾਇ ਲੇ ਆਵਤਿ।
 ਇਤੇ ਬਿਘਨ ਕਯੋਂ ਹੁੰਬੇ ਪਾਵਤਿ' ॥੩੩॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 'ਸਮਾ ਬਿਤਯੋ ਕਬਿ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ।
 ਨਹੀਂ ਉਪਾਇ ਬਨਹਿ ਅਬਿ ਤਾਹੂੰ।
 ਹੋਨਹਾਰ ਸਿਰ ਪਰ ਸਭਿ ਕਾਹੂੰ' ॥੩੪॥
 ਇਤੇ ਕਹਯੋ ਪਰ ਤਉ ਨ ਮੋਨੰ^੩।
 ਤਜੈਂ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਸੁਨਾਵੈ ਤੋਨੰ^੪।
 ਅਪਨੋ ਆਪਾ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨ।
 ਲਰੇ ਮਰੇ ਬਿਨ ਬਡਤਾ ਪਾਵਨ^੫ ॥੩੫॥
 ਸਭਾ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਸੁਭਟਨਿ ਕੇਰੀ।

^੧ਜੇ (ਆਪ) ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ।

^੨ਭਾਵ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸ ਪੁੱਜਦਾ।

^੩ਨਾ ਚੁੱਪ ਹੋਇਆ।

^੪(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪ੍ਰਸੰਗ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। (ਪਰ ਡੱਲਾ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵਦਾ ਹੈ।

^੫ਲੜੇ ਮਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਪਾਵਣਾ (ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਬੈਠੇ ਸਨਧ ਬੱਧ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।
 ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਕਾਰੀਗਰ ਆਏ।
 ਬਹੁ ਮੋਲੀ ਬਰ ਤੁਪਕਨ ਲਜਾਏ ॥੩੬॥
 ਆਨਿ ਹਜ਼ੂਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਧਰੀ।
 ਕਰ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਗਹਿਬੇ ਕਰੀ।
 ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਹੇਰਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
 ਦਸਤਰਵਾਂ ਕਰਿ ਤਾਕਿ ਨਿਸਾਨਾ ॥੩੭॥
 ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਡੱਲੇ ਕਹੁ ਪਰਖਨ।
 ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਕਹਯੋ ਰਿਪੁ ਧਰਖਨ^੧।
 ‘ਭੋ ਡੱਲਾ! ਦੀਜੈ ਨਰ ਦੋਇ।
 ਹਤਹਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰਖ ਪੁਨ ਹੋਇ ॥੩੮॥
 ਕਿਤਿਕ ਤੋੜ ਕਰਿ ਘਾਵਨ ਘਾਲਹਿ^੨।
 ਮਰਹਿ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੁਭਟ ਤਤਕਾਲਹਿ।’
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ।
 -ਇਹ ਕਯਾ ਕਹਯੋ ‘ਨਰਨ ਕੋ ਘਾਏ^੩’- ॥੩੯॥
 ਜੇ ਡੱਲੇ ਸੰਘ ਭ੍ਰਾਤ ਬਟੋਰੇ।
 ਚਲਯੋ ਚਹਤਿ ਨਿਜ ਧਾਮਨ ਓਰੇ।
 ਭਏ ਭੀਰੁ^੪, ਧੀਰਜ ਤਜਿ ਬੀਰਾ।
 ਬੈਠਯੋ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਗੁਰੁ ਤੀਰਾ ॥੪੦॥
 ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੇ ਜਿਮ ਗੁਰ ਕੀ ਚਾਲਾ।
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁੱਖਾ ਛਕਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬੋਲਹਿ ਮੁਖ ਆਈ।
 -ਅਹੈ ਸਿਰਰ- ਕਹਿ ਬਿਮੁਖ ਬਨਾਈ^੫ ॥੪੧॥
 -ਤੁਪਕ ਪਰਖਿਬੇ ਨਰ ਹਤਿ ਚਹੈਂ।
 ਕਹਹੁ ਕੌਨ ਕਿਮ ਇਨ ਢਿਗ ਰਹੈ-।
 ਤਬਿ ਡੱਲੇ ਕੀ ਆਂਖ ਬਚਾਇ।
 ਆਧੇ ਰਾਹਕ ਗਏ ਸਿਧਾਇ ॥੪੨॥

^੧ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

^੨ਕਿਥੋਂ ਤੋੜੀ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

^੩ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀਏ।

^੪ਕਾਇਰ ਹੋ ਗਏ।

^੫ਬੇਮੁਖ ਬਣਾਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਸਿਰੜ ਹੈ

[ਸਿਰੜ=ਜਿਦ, ਹੱਠ]।

-ਨਹਿੰ ਕਹਿ ਦੇਹਿ, ਅੱਗੂ ਤੂੰ ਆਇ^੧।
 ਖਰੇ ਹੋਇ ਗੁਲਕਾਂ ਤਨ ਖਾਇ-।
 ਅਸ ਭੈ ਧਰਿ ਧਰਿ ਘਰੋਂ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਅਰਧ ਰਹੇ ਸੋ ਭੀ ਡਰ ਧਾਰੇ ॥੪੩॥
 ਸੁਨਿ ਡੱਲਾ ਬਿਸਮਯੋ ਧਰਿ ਮੌਨ।
 ਬੈਠਯੋ ਨੀਵ ਗ੍ਰੀਵ, ਮੁਖ ਔਨ^੨।
 ਕੈਧੋਂ ਕਹਤਿ ਹੁਤੋ ਬਹੁ ਬਾਤੀ।
 ਕੈ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਾ ਨਿਜ ਮਤਿ ਹਾਤੀ ॥੪੪॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਪਕ ਹਾਥ ਧਰਿ ਰਹੇ।
 ਕਬਹੁ ਪਲੀਤਾ ਖੋਲਤਿ ਲਹੇ।
 ਗਜ ਨਿਕਾਲ ਡਾਲਤਿ ਵਿਚ ਕਬੈ।
 ਕੋਠੀ^੩ ਕਿਤਿਕ ਬਨੀ ਲਖਿ ਤਬੈ ॥੪੫॥
 ਇਮ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ।
 ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਕੇ ਮੁਖ ਨਿਮੇ।
 ਪੁਨ ਬੋਲੇ ‘ਡੱਲੇ ! ਨਰ ਦੋਇ।
 ਹਮ ਕੋ ਦੇਹੁ^੪ ਖਰੇ ਹੁਇ ਜੋਇ^੫ ॥੪੬॥
 ਮਾਰਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਪਰਖਨਿ ਠਾਨੈਂ।
 ਕੇਤਿਕ ਘਾਵ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਜਾਨੈ^੬।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡੱਲੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ।
 ਉਚ ਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਕੁਛ ਨ ਬਖਾਨੀ ॥੪੭॥
 ਸੁਨਿ ਬੰਧਪ ਉਠਿ ਉਠਿ ਬਹੁ ਗਏ।
 ਧੀਰ ਸਹਿਤ ਨਹਿੰ ਬਿਰਤਾ ਲਏ।
 ਚਾਕਰ ਨਹੀਂ ਜਿ ਡਰ ਢਿਗ ਰਹੇ।
 ਹੁਤੇ ਭ੍ਰਾਤ ਗਮਨੇ ਚਿਤ ਚਹੇ ॥੪੮॥
 -ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਮੁਝ ਕੋ ਨ ਪਚਾਰੇ।
 ਜਾਹੁ ਖਰੇ ਹੁਇ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ-।
 ਇਮ ਚਿਤ ਜਾਨਿ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਗਏ।

^੧ਮਤਾਂ ਡੱਲਾ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਆ।

^੨ਮੂੰਹ ਧਰਤੀ ਵਲ।

^੩ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਉਹ ਥਾਉਂ ਜਿੱਥੇ ਬਰੂਦ ਭਰਦੇ ਸਨ।

^੪ਦੇ ਆਦਮੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇਹ।

^੫ਜਿਹੜੇ।

^੬ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਤੁਪਕ), ਸਾਰੇ ਜਾਣ ਲੈਣ।

ਨਹੀਂ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸੋ ਥਿਰ ਭਏ ॥੪੯॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਖਜਾਲ ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਟਾਲਿ।
 ਪਰਚੇ ਪਿਖਿਨਿ ਤੁਪਕ ਦ੍ਰੈਨਾਲਿ^੧।
 ਪੁਨ ਬਰੂਦ ਗੋਰੀ ਜੁਗ ਡਾਰੀ।
 ਗਜ ਸੋ ਠੋਕਿ ਭਲੇ ਕਿਯ ਤਜਾਰੀ ॥੫੦॥
 ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਚਨ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ।
 ਰਹਯੋ ਨ ਕੋ ਰਾਹਕ ਤਿਸ ਥਾਨਾ।
 ਤਬਿ ਤੋਰਾ ਸੁਲਗਾਇ ਮੰਗਾਯੋ।
 ਇਕ ਸਿਖ ਸੰਗ ਹੁਕਮ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥੫੧॥
 ‘ਦ੍ਰੈ ਰੰਗਰੇਟੇ ਸਿਖ ਤਿਸ ਥਾਏ।
 ਥਿਰੇ ਦੂਰ ਦੇਖਹੁ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਏ।
 ਨਾਮ ਦੁਹਨ ਮਹਿ ਨਹਿ ਕਿਹ ਲੀਜੈ।
 -ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਤਿ- ਇਮ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ॥੫੨॥
 -ਹਤਹਿ ਤੁਪਕ- ਇਹ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
 -ਪਰਖਨ ਹੇਤੁ ਘਾਵ ਕੋ ਘਾਈ-।’
 ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਗਯੋ ਸੁ ਜਾਇ ਅਲਾਵੈ।
 ‘ਹਿਤ ਹਤਿਬੇ ਇਕ, ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਵੈ’ ॥੫੩॥
 ਨਹਿ ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ ਪਾਗ ਸੰਭਾਰੀ।
 ਕੁਛ ਸਿਰ ਪਰ ਕੁਛ ਕਰ ਮਹਿ ਧਾਰੀ।
 ਝਗਰਤ ਆਵਹਿ ਦੋਨਹੁ ਚਲੇ।
 ਸਭਾ ਸਹਤਿ ਗੁਰ ਆਗੇ ਖਲੇ ॥੫੪॥
 ‘ਤੁਮ ਮਹਿ ਤੇ ਹਮ ਏਕ ਹਕਾਰਾ।
 ਕਿਮ ਦੋਊ ਥਿਰ ਝਗਰਾ ਡਾਰਾ।’
 ਕਹੈ ਜੋਰਿ ਕਰ ‘ਗਯੋ ਹਕਾਰਨ।
 ਨਹਿ ਇਕ ਕੋ ਕਿਯ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨਿ ॥੫੫॥
 ਮੈਂ ਚਾਹੈ ਥਿਰ ਅੱਗੂ ਤੁਫੰਗਾ।
 ਇਹ ਚਾਹਤਿ ਝਗਰਤਿ ਮੁਝ ਸੰਗਾ।
 ਮੈ ਪਰ ਹਤਿ^੨ ਪਰਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬੈ।’
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਗੁਰ ਤਬੈ ॥੫੬॥
 ‘ਦੇਖਹੁ ਡੱਲਾ ਇਨ ਸਮ ਬੀਰ।

^੧ਦੋ ਨਾਲੀ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ।

^੨ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡ ਕੇ।

ਜੰਗ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹਮਰੇ ਤੀਰ।
 ਸੁਭਟ ਤੀਨ ਸੈ ਤੁਝ ਸੰਗ ਜੋਊ।
 ਦੇਖਿ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਹੈ ਕਿਤ ਕੋਊ ॥੫੭॥
 ਹਮ ਹਿਤ ਤਨ ਕੋ ਲੋਭ ਨ ਇਨ ਕੇ।
 ਜੇ ਕਾਯਰ ਨਹਿ ਧੀਰਜ ਤਿਨ ਕੇ।
 ਕਹਾਂ ਲਗੇ ਹਮ ਮਾਰਨ ਤਿਨ ਕੇ।
 ਬਾਕ ਸੁਨਤਿ ਹਤਿ ਧੀਰਜ ਮਨ ਕੋ ॥੫੮॥
 ਜਬਿ ਰਣ ਪਰਹਿ ਤੁਫੰਗ ਅਗਾਰੀ।
 ਮਾਰਣ ਮਰਣ ਹੋਇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ।
 ਤਬਿ ਤੇਰੇ ਭਟ ਠਹਿਰ ਨ ਸੱਕੈਂ।
 ਅਪਰ ਬਿਗਾਰ ਭਾਜਿਬੋ ਤੱਕੈਂ ॥੫੯॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂਬੀਰ ਹਮ ਸੰਗਾ*।
 ਲਾਖਹੁ ਤੁਰਕ ਹਤੇ ਵਿਚ ਜੰਗਾ।
 ਡੱਲੇ ਕੋ ਹੰਕਾਰ ਉਤਾਰਾ।
 ‘ਸੱਤਿ ਸੱਤਿ’ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ ॥੬੦॥
 ਅਦਭੁਤ ਖਜਾਲ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਏ।
 ਸਕਲ ਸਭਾ ਸੁਨਿ ਸੁਨ ਮੁਦ ਪਾਏ ॥੬੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਡੱਲੇ ਕੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੇਂ ਅੰਸੂ ॥੧੯॥

*ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਹ
 ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਬੇਈਮਾਨ ਹਨ, ਪੈਸੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀਨ ਤਕ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੯
 ਅੰਸੂ ੨੨ ਅੰਕ ੪੦ ਦੀ ਟੂਕ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਤੇ ਅਗੰਮ ਦੇ ਪਤੇ ਸਨ, ਆਪ ਦੇਸ਼ ਹਿਤ
 ਅਸੂਲ ਪਰ ਜਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਪਰਖਣਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਐਸੇ ਬੰਦੇ
 ਆਪ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਤਾਂ ਹੀ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਅਨਗਿਣਤ ਸੈਨਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਮਰਦੇ-
 ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਆਤੁਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਉਹੋ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਾਨ
 ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਕੇ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਨੌਛਾਵਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ਾਲੀ
 ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਧਾਰ।

੨੦. [ਡੱਲੇ ਪਾਸ ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਮਿਲੇ]

੧੯<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੧

ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿ ਬਹੀਰ ਆਯਹੁ ਮਿਲਯੋ, ਉਤਰਨਿ ਸਮਾ ਪਛਾਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਕਿਕਾਨ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਇ।

ਤਬਿ ਡੱਲਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਇ।

‘ਕਰਹੁ ਦੁਰਗ ਕੇ ਅੰਤਰ ਡੇਰਾ।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਸੁਖ ਹੋਇ ਘਨੇਰਾ’ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਵਹਿਰ ਹੀ ਆਛੇ।

ਅਬਹਿ ਬੀਚ ਬਰਿਬੋ ਕਿਮ ਬਾਂਛੇਂ?’

ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਕੀ ਨਾਹਿਨ ਆਸਾ।

ਲਿਖਿ ਚਾਹਯੋ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਬਿਨਾਸ਼ਾ^੧ ॥੩॥

ਬਹੁਰ ਬਸਨਿ ਕੇ ਸਦਨ ਜ਼ਨਾਨੇ^੨।

ਅਸਮੰਜਸ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਾਨੇ।’

ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।

‘ਇਕ ਘਰ ਮਹਿ ਸਭਿ ਹੋਹਿ ਜ਼ਨਾਨੀ ॥੪॥

ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਖਾਲੀ।

ਉਤਰਹੁ ਅੰਤਰ ਸਰਬ ਸੰਭਾਲੀ।

ਨਾਂਹਿ ਤ ਜੇ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਸਾਰੀ।

ਬਸਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ ॥੫॥

ਸਕਲ ਮਕਾਨ ਆਪ ਕੇ ਜਾਨੋ।

ਬਸਹੁ ਅਨੇਕ ਸੁਖਨ ਕੋ ਠਾਨੋ।’

ਪੁਨਹਿ ਭਨਯੋ ‘ਹਮ ਬਾਹਰ ਭਲੇ।

ਡੇਰਾ ਕਰਹਿ ਨਿਕਟ ਹੀ ਕਿਲੇ ॥੬॥

ਤੇਰੋ ਭਾਉ ਭਲੇ ਲਖਿ ਪਾਯੋ।

ਜਿਮ ਅੰਤਰ ਤਿਮ ਬਾਹਰ ਭਾਯੋ।’

ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ।

ਹੈ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਦੁਰਗ ਕੇ ਨੇਰਾ ॥੭॥

ਕੰਧ ਨਿਕਟ ਹਯ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗਾਏ।

ਤੰਬੂ ਤਾਨ ਦੀਨਿ ਤਿਸ ਥਾਂਏ।

^੧ਤੁਰਕੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ ਲਿਖਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

^੨ਫੇਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜ਼ਨਾਨੇ ਵਸਣੇ ਦੇ ਘਰ ਹਨ।

ਕੁਛ ਕੁ ਫਰਕ ਤੇ ਸਿੰਘ^੧ ਥਿਰੇ ਹੈਂ।
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੋ ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਹੈਂ ॥੮॥
 ਤਿਨ ਤੇ ਪਰੇ ਪਰੇ ਬੈਰਾਰ^੨।
 ਉਤਰੇ ਪੈਦਲ ਅਰੁ ਅਸਵਾਰ।
 ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਲਗਾਇਸਿ ਡੇਰੇ।
 ਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਰੱਛ ਬਡੇਰੇ ॥੯॥
 ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਦੇਗ ਕਰਿ ਅੰਤਰ^੩।
 ਤੂਰਨ ਹੀ ਬਰਤਾਇ ਨਿਰੰਤਰ।
 ਸਭਿ ਬੈਰਾੜ ਰੋਜ ਕੇ ਪਾਵਹਿ।
 ਅਪਨੋ ਭੋਜਨ ਆਪ ਬਨਾਵਹਿ ॥੧੦॥
 ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸਭਿ ਦੇਗ ਅਹਾਰਾ।
 ਅਚਵਨ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
 ਜਾਇ ਦੁਰਗ ਕੇ ਅੰਤਰ ਖਾਇੰ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਥਾਲ ਵਹਿਰ ਹੀ ਲਜਾਇੰ ॥੧੧॥
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਮੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤ ਅਰੁਨਾਈ^੪।
 ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ।
 ਕਰਹਿ ਰਬਾਬੀ ਕਿਰਤਨ ਗਾਨ ॥੧੨॥
 ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਨੇਕ।
 ਆਇ ਸੁ ਦਰਸਹਿ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ।
 ਬਹੁਰ ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਮਹਿਲ ਪਾਇ ਸੁਧ ਏਵੀ ॥੧੩॥
 ਕਿਤ ਕਿਤ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਘਰ ਰਹ ਕੇ।
 ਸਾਹਬਜਾਦੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭੇ ਲਹਿ ਕੇ।
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਕੇ ਪਾਇ ਦੁਖਾਰੀ^੫।
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੋਕ ਬਹਜੋ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਰੀ ॥੧੪॥
 ਟਿਕੇ ਆਨਿ ਤਿਲਵੰਡੀ ਜਬੈ।

^੧ਇਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਭਾਉ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾਂ ਤੋਂ ਹੈ।

^੨ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪਏ ਹਨ ਬੈਰਾੜ (ਜੋ ਦਾਨਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਸਨ)।

^੩(ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਉਤਰੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਪਰ ਡੱਲੇ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕਹਿਕੇ ਲੰਗਰ (ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ) ਅੰਦਰ ਹੀ ਕਰਵਾਇਆ।

^੪ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵੇਲੇ।

^੫ਸੁਣ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਖਬਰਾਂ ਪਾਕੇ (ਬੜੀਆਂ) ਦੁਖੀ ਹੋਈਆਂ।

ਦੋਨਹੁ ਆਨਿ ਦਰਸ ਕਿਯ ਤਬੈ।
 ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਪੀਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਰੋਈ।
 ਗਦ ਗਦ ਗਿਰਾ ਬਿਕੁਲ ਬਹੁ ਹੋਈ ॥੧੫॥
 ਸੁੰਦਰੀ ਸੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਾ।
 ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਗਨ ਤੇ ਚੰਗਾ।
 ਰੁਦਤਿ ਅਧਿਕ ਪਤਿ ਚਰਨਨ ਪਾਸੀ।
 ਸ਼ੋਕ ਸਹਿਤ ਬਹੁ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥੧੬॥
 ‘ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਸਦਨ ਕੇ ਸਾਥਾ।
 ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਹਤਨ ਕਸ਼ਟ, ਹੇ ਨਾਥਾ!’
 ਬੰਦਨ ਪ੍ਰਪੁਲਤ ਅੱਸੂ ਬਹਿ ਬਾਰੀ^੧।
 ਬਹੁ ਬਿਖਾਦ ਤੇ ਬਜਾਕੁਲ ਭਾਰੀ ॥੧੭॥
 ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਨ ਪੂਰਨ।
 ਭਯੋ ਸੁ ਹਤਿ ਕਰਿ ਸੁੱਤ੍ਰਨਿ ਚੂਰਨ।
 ਕਿਮ ਧੀਰਜ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖਿਯਾਰੀ।
 ਦੀਨ ਮਨਾ ਬਹੁ ਰੁਦਤਿ ਲਚਾਰੀ ॥੧੮॥
 ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਤਿਸ ਰੀਤਿ।
 ਰੁਦਤਿ ਨਿਕਟ ਦੁਖ ਬਜਾਕੁਲ ਚੀਤ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ ਹਟਾਈ।
 ‘ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਦੁਖ ਸ਼ੋਕ ਉਪਾਈ ॥੧੯॥
 ਤੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡ ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ।
 ਗਯੋ ਸ੍ਰੀਰਗ ਦੇਵਨ ਤੇ ਸਾਦਰ।
 ਜਗ ਮਹਿ ਜਸੁ ਅਖੰਡ ਕੋ ਪਾਵਾ।
 ਜਨਮ ਲਾਭ ਕੋ ਕਰਮ ਕਮਾਵਾ ॥੨੦॥
 ਅਸ ਬੀਰਨ ਕੀ ਜਨਨੀ ਜੋਇ।
 ਸ਼ੋਕ ਕਰਨ ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਸੋਇ।
 ਤੂੰ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਸਜਾਨ ਨ ਠਾਨਤਿ।
 ਜਗਤ ਬਿਨਾਸੀ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਜਾਨਤਿ ॥੨੧॥
 ਨਿਤ ਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੋ ਪਾਇ^੨।
 ਸੋ ਕਿਮ ਬਿਰਹਿ ਪਿਖਤਿ ਬਿਨਸਾਇ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਬਾਲਕ ਲਘੁ ਜੋਇ।

^੧ਅੱਥਰੂਆਂ (ਰਸਤੇ) ਪਾਣੀ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਚਿਹਰਾ ਤਰ ਬਤਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਪਰਿਪਲੁਤ]।

^੨ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀਰਘ ਤਨ ਹੋਇ ॥੨੨॥
 ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ ਲਗੋ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਣਾਮ^੧ ਸਰਬਥਾ ਕਾਲਾ।
 ਪੁਨਹਿ ਸੁਪੈਦ ਕੇਸ ਹੁਇ ਜਾਇੰ।
 ਛੀਜਹਿ ਦੇਹਿ ਜੁਵਾ^੨ ਬਿਨਸਾਇ* ॥੨੩॥
 ਜੀਰਣ ਬਨਹਿ ਬਿਨਾਸੀ ਹੋਇ।
 ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਬਿਦਤ, ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਇ^੩।
 ਬਾਲਕ ਤਰੁਨ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕੇ ਕਾਲ^੪।
 ਅਟਕਤਿ ਨਹੀਂ ਭਖਤਿ ਨਿਤ ਕਾਲ ॥੨੪॥
 ਇਸ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਹਿ ਜੋ ਜੇਤੀ।
 ਬਿਨਸਨ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਥਾ ਵਧਿ ਤੇਤੀ।
 ਅਸ ਤਨੁ ਪਾਇ ਸਕਾਰਥ ਲਾਵੈ^੫।
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿੰ ਸੋ ਨਹਿੰ ਆਵੈ ॥੨੫॥
 ਜਹਾਂ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਅਨਾਸਾ।
 ਤਹਾਂ ਆਤਮਜ ਤੇਰੋ ਬਾਸਾ^੬।
 ਉਚਿਤ ਨ ਸੋਕ ਕਰਨ ਤਿਸ ਹੇਤੁ।
 ਗਯਾਨ ਗਤੀ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਲਿਹੁ ਚੇਤ' ॥੨੬॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਰੁਦਤਿ ਹਟਾਈ।
 ਤਉ ਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਜਾਈ।
 ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਡੱਲਾ ਚਲਿ ਆਯੋ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥੨੭॥
 'ਦਿਹੁ ਆਇਸ ਅਬਿ ਇਨ੍ਹੈ, ਗੁਸਾਈਂ!
 ਬਸਹਿੰ ਦੁਰਗ ਕੇ ਅੰਤਰ ਜਾਈ।
 ਸਦਨ ਪ੍ਰਥਕ ਇਨ ਹਿਤ ਕਿਯ ਖਾਲੀ।
 ਕਰਹਿੰ ਬਾਸ ਕੋ ਤਹਾਂ ਸੁਖਾਲੀ' ॥੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਬ੍ਰੁਝਿ ਲਿਹੁ ਇਨ ਕੋ।

^੧ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

^੨ਜਵਾਨੀ।

^੩ਪਾ:-ਛੀਣਹਿ ਤੇ ਪਰਣਮਤੋ ਜਾਇ।

^੪ਨੇਤ੍ਰੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

^੫ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ।

^੬ਇਹ ਹੁਕਮ, ਇਹ ਸਿੱਖਯਾ ਹਰੇਕ ਦੇ ਧਾਰਨੇ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਤਨ ਪਾਕੇ ਸਕਾਰਥਾ ਕਰੇ।

^੭ਓਥੇ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ।

ਬਸਹਿ ਤਹਾਂ ਜਹਿ ਭਾਵਤਿ ਮਨ ਕੋ।^੧
 ਤਬਿ ਡੱਲਾ ਦੋਨਹੁ ਢਿਗ ਗਯੋ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ॥੨੯॥
 ‘ਚਲਹੁ ਮਾਤ ਜੀ! ਦੁਰਗ ਕਿ ਅੰਤਰ।
 ਬਿਰਹੁ ਭਲੇ ਸੁਖ ਲਹਹੁ ਨਿਰੰਤਰ।
 ਮੋਰ ਕੁਟੰਬ ਸਕਲ ਕਰ ਜੋਰਹਿ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਹਿ ॥੩੦॥
 ਜਨਮ ਸਫਲ ਹਮ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ।
 ਅੰਤਰ ਉਤਰਹੁ ਭਲੇ ਬਿਚਰੀਅਹਿ।^੨
 ਦੋਨਹੁ ਸੁਨਿ ਭਾਖਯੋ ਪਿਖਿ ਖਲੋ^੧।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਗਨ ਬਿਖੈ ਹੀ ਭਲੋ ॥੩੧॥
 ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਬਿਛਰ ਨ ਚਾਹਤਿ।
 ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਹਮ ਪਿਖਿਨਿ ਉਮਾਹਤਿ।^੨
 ਕਿਤਿਕ ਫਰਕ ਕਰਿ ਸਿਵਰ ਉਤਾਰਾ।
 ਤੰਬੂ ਤਨਯੋ ਕਨਾਤ ਮਝਾਰਾ ॥੩੨॥
 ਸੁਤ ਸ਼ੋਕਾਰਤਿ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁੰਦਰ^੨।
 ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੁਤਿ ਬਿਰ ਅੰਦਰ।
 ਡੱਲਾ ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
 ਥਾਰ ਪੁਚਾਵਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨਾ ॥੩੩॥
 ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।
 ਅੰਤਰ ਦੇਗ ਬਨੈ ਸਭਿ ਖਾਏ।
 ਦਿਵਸ ਖਸ਼ਟਮੇ ਪ੍ਰਭੁ ਫੁਰਮਾਯੋ।
 ਦੇਗ ਥਾਨ ਲਿਹੁ ਵਹਿਰ ਬਨਾਯੋ’ ॥੩੪॥
 ਪੁਨ ਡੱਲੇ ਕੋ ਕਿਯ ਸਮੁਝਾਵਨ।
 ‘ਲੰਗਰ ਬਨਹਿ ਨਿਕਟ ਹਮ ਖਾਵਨ।
 ਘਨੋ ਭਾਉ ਹਮ ਨੇ ਤੁਵ ਦੇਖਾ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਸੇਵ ਵਿਸ਼ੇਖਾ’ ॥੩੫॥
 ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਮੋਹਿ ਕੁਟੰਬ ਸਮਾਜਹਿ ਸਾਰਾ।
 ਦੁਰਗ, ਧੇਨੁ, ਹਯ, ਮਹਿਖਿ, ਉਦਾਰਾ।

^੧ਖੜੋਤਾ ਦੇਖਕੇ।

^੨(ਮਾਤਾ) ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਸੁੰਦਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ (ਵਿਯੋਗ) ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹਨ।

ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਭਿ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ ॥੩੬॥
 ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਮੈਂ ਦੇਗ ਬਨੈ ਹੋਂ।
 ਲਿਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਖਿ ਜਬਿ ਲਗ ਦੈਹੋਂ।
 ਘਰ ਮਹਿੰ ਅੰਨ ਆਪ ਕੋ ਸਾਰਾ।
 ਕਰਿਹੋ ਸਿੰਘਨਿ ਸਹਿਤ ਅਹਾਰਾ' ॥੩੭॥
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਾਰੀ।
 ਬਨਹਿ ਦੇਗ ਬਾਹਰ ਅਬਿ ਸਾਰੀ।
 ਤੇਰੋ ਭਾਉ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਅਹੈ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ ਸਾਚ ਹੀ ਕਰੈ* ' ॥੩੮॥
     ਲਾਗੀ ਬਨਨ ਦੇਗ ਬਡ ਬਾਹਿਰ।
     ਅਚਹਿੰ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਛੁਧਤਿ ਸੁ ਜਾਹਰ।
 ਸਭਿ ਬੈਰਾੜ ਚਾਕਰੀ ਪਾਵੈਂ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਭੋਜਨ ਕਰਹਿੰ ਸੁ ਖਾਵੈਂ ॥੩੯॥
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤਾਏ।
 ਪੁਨ ਡੱਲਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਏ।
 'ਸਿੰਘਨ ਸਹਤ ਸਕਲ ਬੈਰਾੜ।
 ਕਰੋਂ ਆਪ ਹਿਤ ਤਜਾਰ ਅਹਾਰ ॥੪੦॥
 ਅੰਤਰ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ ਕਰੋ^੧।
 ਪਾਵਨ ਸਦਨ ਸਰਬ ਹੀ ਧਰੋ^੨।'
 ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਨਿ ਤਜਾਰਾ।
 ਕਰਵਾਇਸ ਬਰ ਸ੍ਰਾਦ ਅਹਾਰਾ ॥੪੧॥
 ਮਧੁਰ ਸ਼ਨਿਘਧ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਰਯੋ।
 ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰਨ ਮਿਲਿ ਤਜਾਰ ਸੁ ਧਰਯੋ।
 ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ ਗਯੋ ਲੈ ਅੰਤਰ।
 ਪੰਗਤਿ ਗਨ ਬੈਠਾਇ ਨਿਰੰਤਰ ॥੪੨॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਚੌਂਕੀ ਡਸਵਾਈ।
 ਸ੍ਰੇਤ ਸੁਜਨਿ^੩ ਤੇ ਉਪਰ ਛਾਈ।
 ਸਭਿ ਕੇ ਬੀਚ ਥਿਰੇ ਗੋਸਾਈਂ।

*ਕਿਸੇ ਤੇ ਭਾਰੂ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਚਾਹੇ ਕਿਤਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਖਰਚ ਖੇਚਲ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਕਟਾਖੜ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪੂਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਯਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ।

^੧ਚਰਨ ਪਾਵਣੇ ਕਰੋ।

^੨ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ ਸਾਰਾ ਹੀ ਘਰ।

^੩ਸੋਜਨੀ।

ਜੁਗ ਮਾਤਨ ਘਰ ਬਿਖੈ ਬਿਠਾਈ ॥੪੩॥

ਸਹਿਤ ਬਿਰਾੜ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾਏ।

ਸਭਿ ਕੇ ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਗਨ ਲਯਾਏ।

ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਤੇ ਪਰੁਸਨ ਲਾਗੇ।

ਤਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ ਆਗੇ ॥੪੪॥

ਤਿਮ ਅੰਤਰ ਜੁਗ ਥਾਲ ਪੁਚਾਏ।

ਦਾਸੀ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਏ।

ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ।

ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚੁਰਾ ਪਠਾਯੋ^੧ ॥੪੫॥

ਇਕ ਤੁਰੰਗ ਬਹੁ ਮੋਲ ਦੁਸ਼ਾਲਾ।

ਭੇਟ ਰਜਤਪਣ ਸ਼ਤ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।

ਦੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।

ਖੁਸ਼ੀ ਲੀਨਿ ਆਨੰਦ ਮਨ ਪਾਈ ॥੪੬॥

ਦੂ ਮਾਤਾ ਕੋ ਤੇਵਰ ਦੇਇ।

ਬਨੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਲਾਗੇ ਜੋਇ।

ਦੀਏ ਪਚਾਸ ਰਜਤਪਣ ਤਬੈ।

ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਚਵ ਕਰਿ ਸਬੈ ॥੪੭॥

ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਡੇਰੇ।

ਸਿੰਘ ਬਿਰਾੜ ਸਕਲ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।

ਡਲੇ ਕਹੁ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸਰਾਹਾ।

ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰਨ ਉਮਾਹਾ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਡੱਲੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥੨੦॥

^੧ਪੜ੍ਹਾਇਆ।

੨੧. [ਚੱਬੇ ਦੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਰ। ਦਲਪਤ। ਦਜਾਲ ਦਾਸ। ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਵੰਸ਼]

੨੦<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੨

ਦੋਹਰਾ: ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਬਸੇ,
ਲਰਨਿ ਹੰਗਾਮਾ ਛੋਰਿ^੧।
ਕਮਰਕਸਾ ਖੋਲਯੇ ਥਿਰੇ,
ਸੁਖ ਕੇ ਲਹਿ ਸਭਿ ਓਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਨਾਮ ਦਮਦਮਾ ਤਿਸ ਕੇ ਧਰਯੋ।
ਭਏ ਨਚਿੰਤ ਰਿਪੁਨਿ ਬਲ ਹਰਯੋ।
ਪਸਰੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼।
ਆਵਨ ਸੰਗਤਿ ਲਗੀ ਹਮੇਸ਼ ॥੨॥
ਅਰਪਿ ਅਕੋਰਨ ਦਰਸਨ ਕਰੈਂ।
ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਤੂਰਨ ਪੁਰੈ।
ਲਗੈ ਦਿਵਾਨ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਗਾਵਹਿੰ।
ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਆਵਹਿੰ ॥੩॥
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚੜ੍ਹਿ ਅਖੇਰ ਕੇ ਚਾਲੇ।
ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਅਰੂਢਤਿ ਜਾਲੇ।
ਜਬਿ ਡੇਰੇ ਤੇ ਨਿਕਸਨਿ ਲਾਗੇ।
ਕਹਯੋ ਸੱਦ ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਗੇ ॥੪॥

‘ਬਿਨੈ ਕਰੇਂਦੀ ਵੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ।

ਸੋਹਣੀ ਦਾਹੜੀ ਬੀਬੀ ਪੱਗੇ।

ਗੋਤ ਵੜਾਇਚ* ਪਿੰਡ ਹੈ ਚੱਬੇ।

ਖਾਲੀ ਚਲੀ ਜੇ ਇਕ ਫਲ ਲੱਗੇ।’

ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੇਰਿ।
ਮੁਸਕਾਨੇ ਭਾਖਯੋ ‘ਕਹੁ ਫੇਰ।’
ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ।
ਪੂਰਬ ਗਾਵਯੋ ਜਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੫॥
ਬੂਝੀ ਪ੍ਰਭੂ ‘ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਈ?
ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਈ?’
‘ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ! ਸੁਨੀਜੈ।
ਚੱਬਾ ਮਾਝੇ ਦੇਸ਼ ਜਨੀਜੈ ॥੬॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ।

^੧ਜੰਗ ਦਾ ਲੜਨਾ ਛੱਡਕੇ।

*ਪਾ:—ਵਚਾਇਣ।

ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਬਾਸੇ* ।
 ਤਹਿ ਤੇ ਮੈਂ ਆਈ ਧਰਿ ਆਸਾ ।
 ਜਾਚਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪਕੇ ਪਾਸਾ ॥੭॥
 ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਨ ਮਾਂਗਯੋ ਗਯੋ ।
 ਸੱਦ ਬਿਖੈ ਤੁਮ ਸਨ ਕਹਿ ਦਯੋ ।
 ਦੂਰ ਪੰਥ ਤੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਈ ।
 ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਸ਼ਰਨ ਤਕਾਈ' ॥੮॥
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਦਾਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ।
 'ਮਸੁ ਅਰੁ ਕਲਮ ਆਨਿ ਅਬਿ ਚਹਯੋ ।
 ਲਯਾਯੋ ਤੁਰਤ ਗੁਰੂ ਲਿਖਿ ਦੀਨ ।
 ਸਿਖ ਨੇ ਦੈਬੇ ਹਿਤ ਕਰ ਲੀਨ ॥੯॥
 ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਇਕ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਦਯੋ ।'
 ਕਾਗਤ ਪਿਖਤਿ ਸਿੱਖ ਲਿਖਿ ਲਯੋ ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਏ ਸਾਤਾ ਭਯੋ ।
 ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੋ ਏਕ ਸੁਤ ਦਯੋ' ॥੧੦॥
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਸਪਤ ਹੀ ਹੋਹਿ ।
 ਆਇ ਦੂਰ ਤੇ ਜਾਚਯੋ ਮੋਹਿ ।'
 ਲੇ ਕਾਗਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਰਖਾਈ ।
 ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ, ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ ॥੧੧॥
 ਸਮਾ ਪਾਇ ਸੁਤ ਸਾਤ ਉਪਾਇ† ।
 ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਇ ।
     ††ਪੁਨ ਉਦਿਆਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਿਧਾਰੇ ।
     ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਨਿਹਾਰੇ ॥੧੨॥
 ਨਹੀਂ ਅਖੇਰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਪਾਵਾ ।
 ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਸਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਾਵਾ ।
 'ਕਿਹ ਸਿਖ ਨੇ ਕੰਘਾ ਨਹਿ ਕਰਯੋ ?
 ਜਿਸ ਤੇ ਨਹਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਪਰਯੋ' ॥੧੩॥
 ਸੁਨਯੋ ਸਭਿਨਿ ਇਕ ਨੇ ਕਹਿ ਦੀਨਾ ।

*ਇਹ ਗਿਰਾਵ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਰ ਹੈ, ਹੁਣ ਨੇੜੇ ਰੇਲ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਗਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ।

†ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੋ ਛੇਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ਪੜ।

††ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

'ਮੈਂ ਕੰਘਾ ਕੇਸਨ ਨਹਿੰ ਕੀਨਾ।'
 ਹੁਕਮ ਕਰਜੋ 'ਅਬਿ ਭੀ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।
 ਤੂਰਨ ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ਮਿਲੀਜੈ' ॥੧੪॥
 ਤਤਛਿਨ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਰਿ ਲੀਨ^੧।
 ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨ।
 ਪੁਨ ਉੱਦਯਾਨ ਬਿਥੈ ਜਬਿ ਫਿਰੇ।
 ਪਿਖਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੇ ਮਾਰਨ ਕਰੇ ॥੧੫॥
 ਹਟੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭਿ ਕੇ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 'ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਐਸੇ ਬਨਿ ਆਯੋ।
 ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਸਕਲ ਪਰਕਾਰੇ।
 ਚਢਨ ਸਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੇ ॥੧੬॥
 ਕਾਰਜ ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਹੁਇ ਜਾਤੇ।
 ਨਹਿੰ ਦੋਨਹੁੰ ਬਿਨ ਕਹੂੰ ਪ੍ਰਯਾਤੇ^੨।'
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੀਖ ਸਭਿਨਿ ਹੁੰ ਮਾਨੀ।
 ਜਥਾ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨੀ ॥੧੭॥
     ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੇ।
     ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਸਥਿਰੇ ਸਵੇਰੇ।
 ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟ ਖਾਲਸਾ ਆਇ।
 ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਫਲ ਕੇ ਪਾਇ ॥੧੮॥
 *ਦਧਿ ਸੋਂ ਦੀਰਘ ਘਟ ਕੇ ਭਰਜੋ।
 ਲੇ ਇਕ^੩ ਆਨਿ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰਜੋ।
 ਬੂਝਨ ਕੀਨ 'ਬਸਹਿੰ ਕਿਸ ਗ੍ਰਾਮੂ?
 ਤੋਹਿ ਪਿਤਾ ਅਰੁ ਤੁਵ ਕਯਾ ਨਾਮੂ?' ॥੧੯॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਬਤਾਈ।
 'ਮੌੜ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿੰ ਬਸੋਂ ਗੁਸਾਈਂ!
 ਪਿਤਾ ਭੀਮ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਤ ਭਯੋ।
 ਦਲਪਤਿ ਮੋਹਿ ਨਾਮ ਧਰਿ ਦਯੋ' ॥੨੦॥

^੧(ਕੰਘਾ) ਕਰ ਲਿਆ।

^੨ਭਾਵ ਸੁਚੇਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸੋਧੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤੇ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰਨ।

^੩ਦਾਤਾ ਜੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸਫਾਈ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਭ ਮੱਤਿ ਸਿਖਾਲਦੇ ਹਨ।

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੩ਭਾਵ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਲਿਆਕੇ।

ਭੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਦ^੧ ਹੇਰਿ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ‘ਜੇ ਕਰਿ ਭੀਮ^੨ ਆਤਮਜ ਭਯੋ।
 ਤਬਹਿ ਦਲਨ ਕੀ ਪਤਿ ਪਦ ਲਯੋ^੩’ ॥੨੧॥
 ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਗੁਰ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ।
 ‘ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਰਖਹਿ ਜਿਠਾਈ^੪।
 ਤੋ ਐਸੂਰਜ ਭੀ ਵਧਹਿ ਮਹਾਨਾ।
 ਮਾਨਤਿ ਰਹਹੁ ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਨਾ’ ॥੨੨॥
 ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬੈਠਨ ਤਬਿ ਕਰਜੋ।
 ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਸਦਨ ਚਲਿ ਪਰਜੋ।
 ਦਿਨ ਦ੍ਰੈ ਚਾਰਿਕ ਬੰਧੀ ਸਿਰ ਪਰ।
 ਡੋਮਨ ਕੇ ਗਾਵਨ^੫ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ॥੨੩॥
 ਸੋ ਦਸਤਾਰ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਦੀਨਿ।
 ਮੂਰਖ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰ ਨ ਕੀਨ।
 ਨਹਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਮਨ ਮਹਿ ਆਇ।
 ਖਾਲੀ ਰਹਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਕੋ ਪਾਇ ॥੨੪॥
 *ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਕਾ ਇਕ ਪੋਤਾ।
 ਦਜਾਲਦਾਸ ਜਿਸ ਨਾਮ ਉਦੋਤਾ।
 ਭੁੱਚੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਤੇ ਗਯੋ।
 ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਭਯੋ ॥੨੫॥
 ਕੁਛਕ ਰਜਤਪਣ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਈ।
 ਬੈਠਜੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਬਖਾਨਾ।
 ‘-ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ- ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਮਾਨਾ^੬ ॥੨੬॥
 ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਸੁਭ ਧਾਰਹੁ।
 ਬਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰਹੁ।
 ਕੇਸ਼ ਕਾਛ ਕੀ ਰਹਤਿ ਰਖੀਜੈ।

^੧ਡੀਲ। ਕੱਦ।

^੨ਇਸ ਵਿਚ ਕਟਾਖੜ ਪੁਰਾਤਨ ਬਲਵਾਨ ‘ਭੀਮ’ ਵਲ ਹੈ।

^੩ਦਲ ਦਾ ਪਤੀ ਹੋਣਾ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਹੈ।

^੪ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਰੱਖੇਗਾ।

^੫ਭੁੰਮਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ।

^੬‘ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਇਹ (ਨਾਮ) ਮੰਨਣਾ ਕਰੇ।

ਮੀਣ ਮਸੰਦ ਮੇਲ ਨਹਿ ਕੀਜੈ ॥੨੭॥
 ਸਸਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਤਨ ਧਰੀਅਹਿ।
 ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੁ ਉਚਰੀਅਹਿ।
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਮ ਦਿਲ ਹੋਇ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਸਿੱਖੀ ਹਮਹੁੰ ਕਦੀਮੀ ਧਾਰੀ ॥੨੮॥
 ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰੇ।
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਬਿਦਤੇ ਜਗਤ ਬਡੇਰੇ।
 ਅਬਿ ਮੈਂ ਨਈ ਰੀਤਿ ਕਯਾ ਧਾਰੋਂ।
 ਨਿਜ ਬਡਿਅਨਿ ਕੇ ਪੰਥ ਸੰਭਾਰੋਂ ॥੨੯॥
 ਸਭਿ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਤ ਹੀ ਰਹੈ।
 ਦਾਸ ਕਦੀਮੀ ਅਪਨੇ ਲਹੇ।
 ਭਈ ਆਰਬਲ ਅਬੈ ਬਡੇਰੀ।
 ਪਹੁਲ ਲੇਨਿ ਨ ਉਚਿਤਾ ਮੇਰੀ’ ॥੩੦॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ‘ਹਮ ਨੇ ਉੱਤਮ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ।
 ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖਦਾਇਕ।
 ਰਾਜ ਤੇਜ ਜੁਤਿ ਹੈ ਰਿਪੁ ਘਾਯਕ ॥੩੧॥
 ਤਿਸ ਜਹਾਜ ਪਰ ਚਢਹਿ ਜੁ ਆਇ।
 ਕੀਟੀ ਤੇ ਗਯੰਦ ਬਨਿ ਜਾਇ।
 ਜੇ ਸਯਾਲ ਸਮ ਸਭਿ ਤੇ ਡਰੈ।
 ਬਨੈ ਸਿੰਘ^੧ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸੁ ਧਰੈ ॥੩੨॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀਅਹਿ।
 ਰੀਤਿ ਮਸੰਦੀ ਨਾਂਹਿਨ ਧਰੀਅਹਿ।
 ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਬਚਨ ਹਟਾਵਨ ਕੀਨਾ।
 ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਪਰ ਨਹਿਨ ਪਤੀਨਾ ॥੩੩॥
 ‘ਅਬਿ ਤੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਰਹਿ ਐਸੇ।
 ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਹਮਰੇ ਜੈਸੇ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰਾਪ ਤਬਿ ਦੀਨਾ।
 ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਚ ਬਾਰਨਿ ਕੀਨਾ^੨ ॥੩੪॥
 ‘ਹਮ ਤੇ ਨਹਿ ਪਾਹੁਲ ਤੈਂ ਲਈ।

^੧ਸ਼ੇਰ।

^੨ਹਟਾਵਣਾ ਕੀਤਾ।

ਅਪਰ ਬੁੱਧਿ ਹਠਿ ਤੇ ਦਿਢ ਕਈ।
 ਮਿਲਹਿ ਚੂਹੜੇ ਜਬਹਿ ਹਮਾਰੇ।
 ਤਿਨ ਤੇ ਕਰਿਹੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰੇ^੩ ॥੩੫॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਭਾ ਮੌਨ।
 ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿ ਗਮਨਯੋ ਭੌਨ।
 ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਚਲਿ ਗਯੋ।
 -ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਰਸ ਬਹੁ ਭਯੋ- ॥੩੬॥
 ਤਬਿ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰੁਖ ਨ ਮਿਲਾਯੋ।
 ਨਹਿ ਸਾਦਰ ਕਬਿ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ।
 ‘ਭਗਤੂ ਕਾ ਮਸੰਦ’ ਧਰਿ ਨਾਮੂ*।
 ਨਾਂਹਿਨ ਗਮਨੇ ਇਸ ਕੇ ਧਾਮੂ ॥੩੭॥
 ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਗੌਰਾ ਇਕ ਭਯੋ।
 ਤਿਸ ਤੇ ਦਜਾਲਦਾਸ ਉਪਜਯੋ†।
 ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਦੂਸਰ ਭਾ ਜੀਵਣ।
 ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਿਕਟ ਦਿਯ ਜੀਵਣ^੨ ॥੩੮॥
 ਬਿੱਪ੍ਰੁ ਪੁੱਤ੍ਰੁ ਕੋ ਤਬੈ ਜਿਵਾਯੋ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਬੰਸ ਅਧਿਕ ਬਿਰਧਾਯੋ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਚੱਕ ਤਿਸ* ਮਹਿ ਕਰਿ ਬਾਸਾ।
 ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਗੁਰ ਪਾਸਾ ॥੩੯॥
 ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਤਿਨ ਲੀਨੀ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ।
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ।

^੧ਭਾਵ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਹੋਏ ਮਿਲਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋਗੇ।

^੨ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਸੰਦਗਾਰ ਜੀਵਨ ਦਜਾਲਦਾਸ ਦਾ ਨਾ ਰਹੇ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਾਨ ਨੂੰ ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਅਮੀਰ ਬਣਨਾ, ਇਹੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਜਕ ਬਣਨ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਮਸੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਸਿੰਘ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਪੂਜਾ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਭਲੇ ਅਰਥ ਲਾਉਣਾ, ਨਿਰਬਾਹ ਮਾਤ੍ਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਣਾ ਇਹ ਬੀ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਪੰਥ ਸੇਵਾ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਰ ਲਾਉਣ ਯਾ ਕਿਸੇ ਅਸੂਲ ਯਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਬਿਹੰਗਮੀ ਜੀਵਨ ਧਾਰ ਲੈਣ।

^੩ਭਾਵ ਭਗਤੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈ ਗੌਰਾ ਤੇ ਗੌਰੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰਖਾਇਆ, ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੈਂਥਲ ਦਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਬੇਟਾ ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੈਂਥਲ ਪਤੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਕਵਿਰਾਜ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ ਲਈ ਤੱਕੇ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ।

^੪ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੱਤੇ।

*ਪਾ:-ਚਕਿਤਸੇ। ਸਾਖੀ ਪੋ: ਦਾ ਪਾ: ‘ਚੱਕ’ ਹੈ। ਠੀਕ ਨਾਮ ‘ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ’ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਅੰ: ੩੨ ਅੰਕ ੬।

ਦੂਸਰ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥੪੦॥

ਇਕ ਮਾਤਾ ਤੇ ਦੋਨਹੁ ਭਾਈ।

ਦੋ ਬਿਮਾਤ ਤੇ ਦੇਉਂ ਬਤਾਈ^੧।

ਬਖਤੂ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਤਖਤੂ ਸਿੰਘ।

ਸੁਤ^੨ ਜੀਵਣ ਚਾਰੋਂ ਜਨੁ ਸਿੰਘ ॥੪੧॥

ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਇਨਕੋ ਬਾਸਾ।

ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਪਾਸਾ।

ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਤਾਏ।

ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਤੇ ਸਿਖ ਦਰਸਨ ਆਏ ॥੪੨॥

ਨਰ ਨਾਰਨਿ ਕੀ ਭੀਰ ਹਮੇਸ਼।

ਹਿਤ ਦਰਸਨ ਕੇ ਮਿਲਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।

ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਆਨਿ ਅਕੋਰ।

ਕਰਹਿ ਸਮਰਪਨ ਜੁਗ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ॥੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਭਗਤੂ ਸੁਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਇਕ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੧॥

^੧ਮੜ੍ਹੇਈ ਤੋਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਹੋਰ ਸਨ:-

^੨ਇਥੇ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ। ਏਹ ਚਾਰੇ ਜੀਵਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਤੇ ਹਨ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੰਤ ਦਾਸ ਹੈ, ਕਵੀ ਜੀ ਜੀਵਣ ਦਾ ਇਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਜੋ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧੮ ਅੰਕ ੧੮।

੨੨. [ਗੋਦੜੀਆ ਸਿੰਘ। ਭਾਗੋ। ਡੱਲਾ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਪਰਵਾਨਾ]

੨੧<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੩

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ, ‘ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਵ ਗ੍ਰਾਮ।
ਉਤਰੈਂ ਇਕ ਦੂ ਨਿਸਾ ਤਹਿ, ਦੇਖਹਿ ਕਸ ਅਭਿਰਾਮ^੧’ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਸੁ ਤਬੈ।
‘ਸਿਕਤਾ ਘਨੋ ਦੇਸ਼ ਇਤਿ ਸਬੈ।
ਤੀਖਣ ਤੇਜ ਤਪਨ ਕੋ ਪਾਇ।
ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਦੀਰਘ ਤਪਤਾਇ ॥੨॥
ਬਹੁਰ ਸਮੀਰ ਅਧੀਰਜ ਵਾਰੀ।
ਕਰਹਿ ਉਡਾਵਨ ਗਗਨ ਮਝਾਰੀ।
ਬਹੈ ਬੇਗ ਤੇ ਬਹੁ ਦੁਖਦਾਈ।
ਐਸੇ ਦੇਸ਼ ਗ੍ਰਾਮ ਇਸ ਥਾਈ^੨’ ॥੩॥
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ ‘ਕਰੀਜਹਿ ਤਯਾਰੀ।
ਚਲਹਿ, ਬਿਲਕੋਹਿਗੇ ਇਕ ਬਾਰੀ।’
ਸੁਨਿ ਕੈ ਹੁਕਮ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਗਯੋ।
ਗਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਦਯੋ ॥੪॥
ਗ੍ਰੀਖਮ ਰਿਤੁ ਮਹਿ ਸਰਦ ਸਥਾਨਾ।
ਲਗਯੋ ਬਨਾਵਨ ਜਾਨਿ ਮਹਾਨਾ।
ਕਰਿ ਝਾਰਨ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਓਟਾ।
ਰਾਖਯੋ ਬੈਠਨ ਹਿਤ ਥਲ ਛੋਟਾ ॥੫॥
ਸਿਕਤਾ ਮੋਟਾ ਬੀਚ ਬਿਛਾਵਾ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਲ ਤੇ ਛਿਰਕਾਵਾ।
ਕੋਰੇ ਕੁੰਭ ਨੀਰ ਭਰਿ ਕਰਿ ਕੇ।
ਬਹੁ ਸੀਤਲ ਦੀਨੇ ਵਿਚ ਧਰਿ ਕੇ ॥੬॥
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰੀ।
ਨੀਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤੁ ਸੁਧਾਰੀ।
⁺⁺ਇਕ ਸਿਖ ਗੋਦੜੀਆ ਜਿਸ ਨਾਮੂ।
ਜਿਸ ਕੇ ਚਰਿਤ ਮਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੭॥
ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿ ਆਵਤਿ ਭਯੋ।

^੧ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਹਣਾ ਹੈ।

^੨ਭਾਵ ਹਨੇਰੀ।

^੩ਇਸ ਥਾਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹਨ।

⁺⁺ਹੁਣ ਗੋਦੜੀਏ ਦਾ ਕੁਛ ਹਾਲ ਪਿਛਲਾ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭਗਤੂ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਢਿਗ ਰਹਿ ਗਯੋ।
 ਗੌਰੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਾਰ ਲਗਾਯੋ।
 ਕੂਪ ਨੀਰ ਕੋ ਚਰਸ^੧ ਵਹਾਯੋ ॥੮॥
 ਅਪਰ ਸੇਵ ਜੋ ਕਹੈ ਕਮਾਵੈ।
 ਕਰਹਿ ਸੰਝ ਲਗਿ ਜਹਾਂ ਲਗਾਵੈ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਘਾਸ ਬਾਢਿਬੇ ਲਾਯੋ।
 ਦਹਿ ਸਿਰ ਤੋਲ ਬਾਜਰਾ ਲਜਾਯੋ^੨ ॥੯॥
 ਚਰਬਤ ਸੇਰ ਏਕ ਦਿਨ ਮਾਂਗੀ^੩।
 ਘਾਸ ਬਢਹਿ ਨਿਤ ਮਿਟਹਿ ਸੁ ਨਾਂਗੀ।
 ਦਸ ਦਯੋਸਨ ਲਗਿ ਢੇਰ ਲਗਾਏ।
 ਨਹਿ ਆਵਤਿ ਭਾ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ॥੧੦॥
 ਨਿਕਟ ਤਾਲ ਜਲ ਪੀਵਨ ਕਰੈ।
 ਰਿਦੇ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹਰਿ ਧਰੈ।
 ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਯੋ ਹਰਖਤਿ ਭਏ।
 ਲਾਦੇ ਸਕਟ ਆਨਿਬੋ ਕਏ ॥੧੧॥
 ਪੁਨਹਿ ਲਜਾਇ ਘਰ ਪੀਸਨ ਲਾਯੋ।
 ਪੀਸਤ ਰਹੈ ਨ ਮਨ ਡੋਲਾਯੋ।
 ਜਪੁਜੀ ਬਾਰ ਇਕੀਸ ਉਚਾਰੈ।
 ਕਰ ਪਗ ਸੋਂ ਨਿਤ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰੈ ॥੧੨॥
 ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਲਾਈ।
 ਪੀਸਹਿ ਆਪ ਸੁ ਬਰਜਿ ਹਟਾਈ^੪।
 ਭਗਤੂ ਸੁਤ ਜੀਵਣ ਇਕ ਬਾਰੀ।
 ਇਕ ਰਾਹਕ ਕੋ ਝਿਰਕਤਿ ਭਾਰੀ ॥੧੩॥
 ਗੋਦੜੀਆ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਵਾਰੈ।
 ‘ਕਯੋਂ ਨਾਹਕ ਇਸ ਕੋ ਬਹੁ ਮਾਰੈਂ।’
 ਸੁਨਿ ਜੀਵਣ ਬੋਲਯੋ ਰਿਸ ਹੋਈ।
 ‘ਰਾਜ ਸਾਜ ਕੀ ਸੁਧ ਕਯਾ ਤੋਹੀ’ ॥੧੪॥
 ਉਠਿ ਕਰਿ ਡਾਢੀ* ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ।

^੧ਚਰਸਾ।

^੨(ਘਰੋਂ) ਦਸ ਸੇਰ ਬਾਜਰਾ ਤੋਲਕੇ ਲਿਆਇਆ।

^੩ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸੇਰ ਚਬਾਉਂਦਾ ਸੀ।

^੪ਭਾਵ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਨਾਂ ਪੀਹਣ ਦਿੱਤਾ ਆਪੇ ਹੀ ਪੀਹਵੇ।

*ਪਾ:-ਠਾਢੀ=ਖੜੇ ਹੋਕੇ।

‘ਕੜੋਂ ਨਹਿੰ ਪੀਸਨ ਕੀ ਕਰਿ ਕਾਰੀ।’
 ਕਹਿ ਗੋਦੜੀਆ ‘ਕ੍ਰਿਪਾ ਨ ਧਾਰੇ।
 ਰਿਦੇ ਰਾਜ ਅਹੰਕਾਰ ਅਫਾਰੇ’ ॥੧੫॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਲਗਯੋ ਕਾਰ ਕੋ ਆਈ।
 ਅਫਰਯੋ ਜੀਵਣ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਈ।
 ਜਬਿ ਉਪਚਾਰ ਕਰਨ ਕੋ ਆਏ।
 ‘ਸ੍ਰਾਪ ਦਾਸ ਦੀਨਸਿ’ ਬਤਲਾਏ ॥੧੬॥
 ‘ਹਮ ਤੇ ਭੀ ਵਧ ਸੇਵਕ ਹੋਯੋ।
 ਜਿਸ ਕੇ ਬਾਕਨ ਤੇ ਸੁਖ ਖੋਯੋ।’
 ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਤਿ ਗੌਰਾ ਲਗਯੋ।
 ਜੀਵਣ ਕੇ ਜਬਿ ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ ॥੧੭॥
 ਗਯੋ ਅਫਾਰਾ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਏ।
 ਮਿਲਿ ਸਗਰੇ ਤਿਸਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਏ।
 ‘ਹਮਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਤੈਂ ਪਾਈ।
 ਵਧਯੋ ਅਧਿਕ ਪੁਨ ਭਾ ਦੁਖਦਾਈ ॥੧੮॥
 ਜਹਿੰ ਇੱਛਾ ਬਿਚਰਹੁ ਤਹਿੰ ਆਪ।
 ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਾਖਨ ਕੀ, ਕਹਿੰ ਸ੍ਰਾਪ^੧।’
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੇਛਾ ਹੀ ਗਮਨ ਕਰੰਤਾ।
 ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਿਤ ਉਚਰੰਤਾ^੨ ॥੧੯॥
 ਭੋਜਨ ਖਾਇ ਕਰਤਿ ਰਹਿ ਕਾਰਾ।
 ਸੱਤਿਨਾਮ ਨਿਸ ਦਿਨ ਉਰ ਧਾਰਾ।
 ਅਪਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿੰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।
 ਤਾਤਕਾਲ ਸਫਲਯੋ ਬਹੁ ਬਾਰਾ ॥੨੦॥
 ਨਿਜ ਘਰ ਬਸਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਬਜਾਹਾ।
 ਤ੍ਰੈ ਸੁਤ ਜਨਮੇ ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹਾਂ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਸ ਔਰ।
 ਇਕ ਰਾਹਕ ਖੇਤਨ ਕੋ ਠੌਰ ॥੨੧॥
 ਕ੍ਰਿਖਿ ਬਾਢਣ ਕੋ ਦਯੋ ਲਗਾਈ।
 ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਲੋ ਕਾਰ ਕਮਾਈ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਖਬਰ ਨ ਲੀਨੀ।

^੧ਤੇਰੇ ਰੱਖਣ ਦੀ (ਸਾਡੇ ਪਾਸ) ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ (ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੂੰ) ਸ੍ਰਾਪ ਕਹਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ।

^੨ਸੇਵਾ ਲਈ ਜੋ ਕੋਈ ਕਿੱਧਰੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ.....

ਸੰਧਯਾ ਪਰੀ ਜਾਟ ਮਨ ਚੀਨੀ ॥੨੨॥
 ਕਹਯੋ 'ਚਲਹੁ ਅਬਿ ਖਿਚਰੀ ਦੈ ਹੈਂ।
 ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਤੋ ਕਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਹੈਂ।'
 ਗੋਦੜੀਆ ਬੋਲਯੋ ਰਿਸ ਹੋਹੀ।
 'ਬਾਢਣ ਦੇਹੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਮੋਹੀ' ॥੨੩॥
 ਤਬਿ ਤੇ ਭਯੋ ਜਾਟ ਦੁਖਿਆਰਾ।
 ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਉਚ ਪੁਕਾਰਾ।
 ਲੋਕਨ ਕਹਯੋ 'ਮਹਾਂ ਅਜਮਤੀ।
 ਤਿਸ ਤੇ ਕਾਰ ਕਰਾਵਤਿ ਅਤੀ^੧ ॥੨੪॥
 ਅਜਹੁੰ ਭਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦਧੀ ਖੁਲਾਵਹੁ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨਤੀ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ।'
 ਜਾਟ ਮਾਤ ਦਧਿ ਮਿਰਚਾਂ ਪਾਇ।
 ਧਰਿ ਆਗੇ ਸਭਿ ਦਈ ਖੁਵਾਇ ॥੨੫॥
 ਬਹੁ ਚਰਪਰੀ ਖਾਇ ਕਰਿ ਗਾਈ^੨।
 'ਸਰਪ ਖਾਇ ਤਤਛਿਨ ਤੁਝ ਮਾਈ।'
 ਰਾਤਿ ਬਿਖੈ ਦੋਨਹੁੰ ਮਰਿ ਗਏ।
 ਪ੍ਰਾਤ ਉਠਯੋ ਕਿਤਹੁੰ ਗਮਨਏ ॥੨੬॥
 ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸਨਿ ਫਿਰਿ ਬਹੁ ਥਾਇੰ।
 ਘਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਨ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ।
 ਜੋ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਸੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ।
 ਜਪੁਜੀ ਪਛੈ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਧਯਾਵੈ ॥੨੭॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਯੋ।
 ਸਰਸੋਂ ਹੁਤੀ ਉਖਾਰਨਿ ਲਾਯੋ।
 ਮਿਲਯੋ ਸਾਧ ਬੂਝਯੋ 'ਕਯਾ ਕਰੈਂ?
 ਕਿਸ ਪਰਚੇ ਮਹਿੰ ਚਿਤ ਕਉ ਧਰੈਂ ॥੨੮॥
 ਬੋਲਯੋ 'ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੋਂ ਆਛੇ।
 ਪੁਨ ਲਗਿਬੇ ਕਹੁ ਨਾਹਿਨ ਬਾਂਛੇ।'
 ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਸਾਧ ਕੋ ਜਬੈ।
 ਗਮਨ ਜਥੋਚਿਤ ਕੀਨਸਿ ਤਬੈ ॥੨੯॥
 ਤ੍ਰੈ ਨੰਦਨ ਪੂਰਬ ਜਨਮਏ।

^੧ਬਹੁਤੀ।^੨ਕਹਿਆ।

ਪਾਇ ਬਚਨ ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਰਿ ਗਏ।
 ਹਰਖ ਨ ਸੋਕ ਲੇਸ ਜਿਸ ਮਨ ਮੈਂ।
 ਹੇਮ ਧੂਲ^੧ ਇਕ ਸਮ ਘਰ ਬਨ ਮੈਂ ॥੩੦॥
 ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਯੋ ਹਰਖਾਯੋ।
 ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਆਯੋ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ ਅਨੰਦਯੋ।
 ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪੁਨਹਿ ਪੁਨ ਬੰਦਯੋ ॥੩੧॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝਨ ਕਰਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।
 ਲੋਕਨ ਕਹਯੋ ‘ਬਡੋ ਇਹ ਸੰਤ।’
 ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸੰਗ।
 ਕਰਯੋ ਬਤਾਵਨ ਜਿਮ ਚਿਤ ਰੰਗ ॥੩੨॥
 ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਸਿੰਘਨ ਦਲ ਮਾਂਹੀ।
 ਲੇਤਿ ਅਹਾਰ ਦੇਗ ਤੇ ਖਾਹੀ।
 ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰ ਦਰਸਨ।
 ਕਰਤਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਦੋਸ਼ਨਿ ਧਰਖਨ^੨ ॥੩੩॥
 ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਤਿਗੁਰ ਇਕ ਬੇਰਾ।
 ਕਹਯੋ ‘ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਹੇਰਾ^੩।
 *ਗੋਦੜੀਏ ਸਮ ਔਰ ਨ ਤਯਾਗੀ।
 ਗੂਢ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਸੋਂ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥੩੪॥
 ਦੇਸ਼ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨਿ ਸਮਰੱਥ।
 ਚਹੈ ਸੁ ਕਰੈ ਸਕਲ ਇਸ ਹੱਥ।’
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਾ।
 ਸੰਤ ਮਹਾਨ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਜਾਨਾ ॥੩੫॥
 ਮਿਲੀ ਮੁਕਤਿਸਰ ਭਾਗੋ ਮਾਈ।
 ਵਧੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰ ਮਹਿੰ ਅਧਿਕਾਈ।
 ਰਹਿਬੇ ਲਗੀ ਦਿਗੰਬਰ ਸੋਈ।
 ਲਾਜ ਕਾਨ ਲੋਕਨ ਕੀ ਖੋਈ ॥੩੬॥
 ਕਥਾ ਬੇਦ ਮਹਿੰ ਜਿਸ ਕੀ ਅਹੈ।

^੧ਸੋਨਾ ਮਿੱਟੀ।

^੨ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ-ਦਾ।

^੩ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

*ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

ਨਾਮ ਗਾਰਗੀ ਨਗਨ ਸੁ ਰਹੈ।
 ਪਰਮਹੰਸਨੀ ਬਡ ਅਵਧੂਤਾ।
 ਤਿਮ ਭਾਗੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਅਵਧੂਤਾ ॥੩੭॥
 ਗਰਵੀ ਸਾਂਗ ਹਾਥ ਮਹਿ ਧਰੈ।
 ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਏਕ ਰਸ ਥਿਰੈ।
 ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਨਗਨ ਜਬਿ ਰਹੀ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਦੇਖਿ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਕਹੀ ॥੩੮॥
 ‘ਸੁਨਿ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਸਚਿਆਰੀ।
 ਕੁਲ ਨੈਹਰਿ ਸਸੁਰਾਰਿ ਉਬਾਰੀ।
 ਪਰਮਹੰਸ ਆਵਸਥਾ ਪਾਈ।
 ਤੁਝ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਲਗੈ ਕਦਾਈ ॥੩੯॥
 ਰਹਨਿ ਦਿਗੰਬਰ ਤੁਝ ਬਨਿ ਆਈ।
 ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਭਈ ਲਿਵ ਲਾਈ।
 ਤਨ ਹੰਤਾ ਸਭਿ ਰਿਦੇ ਬਿਨਾਸੀ।
 ਪਾਯੋ ਪਰਮ ਰੂਪ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥੪੦॥
 ਤਉ ਸੰਗ ਤੂੰ ਰਹਤਿ ਹਮਾਰੇ।
 ਪਹਿਰਿ ਕਾਛ, ਲਘੁ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰੇ^੧।
 ਉਪਰ ਚੀਰ ਚਾਦਰਾ ਲੀਜੈ।
 ਦੇਹ ਅਛਾਦਹੁ ਸਮਾ ਬਿਤੀਜੈ’ ॥੪੧॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਮਾਨ ਤਿਨ ਲੀਨਾ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਅਛਾਦਨ ਕੀਨਾ।
 ਕਰ ਮਹਿ ਸਾਂਗ ਸਦਾ ਗਹਿ ਰਾਖੇ।
 ਰਹੈ ਸੰਗ ਗੁਰ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥੪੨॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਸੁਹਾਈ।
 ਬੈਠਯੋ ਡੱਲਾ ਨਿਕਟ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਸੂਬਾ ਜੋ ਸਿਰੁੰਦ ਮਹਿ ਰਹੈ।
 ਨਾਮ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਜਿਸ ਕਹੈਂ ॥੪੩॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਤਿਲਵੰਡੀ ਸੁਨੀ।
 ਬਿਸਮਾਨਯੋ ਜੜ੍ਹ ਮੁੰਡੀ ਧੁਨੀ।
 ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਚਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ।
 ਜੀਵਤਿ ਰਹਯੋ ਨ ਲਰਿ ਕਿਨ ਮਾਰੇ ॥੪੪॥

^੧ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ।

ਹਤਿ ਦੀਨਸਿ ਲਾਖਹੁ ਤੁਰਕਾਨਾ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਭਾ ਸੋਕ ਮਹਾਨਾ।
 ਲਿਖਿ ਭੇਜਯੋ ਡੱਲੇ ਕੋ ਤਬੈ।
 ‘ਗੁਰ ਕੋ ਪਕਰਿ ਦੇਹੁ ਇਤ ਅਬੈ ॥੪੫॥
 ਹਜ਼ਰਤ ਦੇਹਿ ਤੋਹਿ ਬਡਿਆਈ।
 ਗਹੋ ਅਚਾਨਕ ਦੇਹੁ ਪਠਾਈ।
 ਨਾਂਹਿ ਤ ਚਮੁੰ ਆਨਿ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
 ਤੋਹਿ ਸਹਤ ਲੇ ਹੈ ਗੁਰ ਮਾਰੀ’ ॥੪੬॥
 ਸੋ ਕਾਗਦ ਆਯੋ ਪਢਿ ਲੀਨਿ।
 ਉੱਤਰ ਕੋ ਲਿਖਾਇ ਤਬਿ ਦੀਨਿ।
 ‘ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਮਾਰੇ।
 ਕਿਮ ਦੈਹੈਂ ਤੁਝ ਮਰੇ ਨ ਮਾਰੇ^੧ ॥੪੭॥
 ਜੇ ਕਰਿ ਚਮੁੰ ਘਨੀ ਪੁਨ ਆਵੈ।
 ਮਾਰਿ ਕਿਤਿਕ ਹਮ ਤਜਿ ਪੁਰਿ ਜਾਵੈਂ।
 ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਜੰਗਲ ਮਾਂਹੀ।
 ਜਹਾਂ ਨੀਰ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥੪੮॥
 ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੈਂਗੇ ਸਦਾ।
 ਤੇਰੋ ਹੁਕਮ ਕਰਹਿੰਗੇ ਅਦਾ^੨।’
 ਇਮ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।
 ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਕੋ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ ॥੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਗੋਦੜੀਆ, ਭਾਗੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵੈ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੨॥

^੧ਮਰੇ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾ।

^੨ਅਦਾ, ਭਾਵ ਦੂਰ।

੨੩. [ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ। ਦਯਾਲ ਦਾਸ]

੨੨<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੪

ਦੋਹਰਾ: *ਇਕ ਦਿਨ ਡੱਲੇ ਸੋਂ ਕਹਯੋ, ‘ਹਮਰੀ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨ।
ਦੁਰਗ ਬਠਿੰਡੇ ਕੋ ਪਿਖਹਿ, ਬਡੋ ਲਰਨ ਕੋ ਥਾਨ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰੈ ਹੈਂ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਪੁਨ ਚਲਿ ਐਹੈਂ।’
ਤਬਿ ਡੱਲਾ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ।
‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਰਕ ਨ ਹੈਂ ਇਤ ਓਰ ॥੨॥
ਦੇਸ ਮਵਾਸੀ ਜਲ ਬਿਨ ਸਦਾ।
ਦੁਰਗ ਬਠਿੰਡਾ ਉਜਰ ਤਦਾ।
ਪੂਰਬ ਬਸਯੋ ਭਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ।
ਕੀਨਸਿ ਬਿਨੈਪਾਲ ਮਹਿਪਾਲਾ^੧ ॥੩॥
ਬਿਚਰਹੁ ਜਥਾ ਆਪ ਕੀ ਮਰਜੀ।
ਤੁਰਕ ਨ ਆਇ ਸਕੈਂ ਰਨ ਗਰਜੀ^੨।
ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਇਤ ਹੀ ਆਵਹੁ।
ਬਸਿਬੇ ਅਪਰ ਨ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵਹੁ’ ॥੪॥
ਦੇ ਧੀਰਜ ਕੋ ਚਢੇ ਗੁਸਾਈਂ।
ਸਿੰਘਨ ਚਮੁੰ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਈ।
ਖੇਲਤਿ ਕਿਤਿਕ ਅਖੇਰ ਚਲੰਤੇ।
ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤੇ ॥੫॥
ਚੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਭਾਈ ਕੋ ਜਹਾਂ।
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਯਾਰੀ ਕਿਯ ਮਹਾਂ।
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਤਕਾਲਾ।
ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਲ ਸੇਵਕਨਿ ਜਾਲਾ ॥੬॥
ਪਿਖਿ ਆਗਵਨ ਪਹੂਚਿ ਅਗਾਰੀ।
ਗ੍ਰਾਮ ਨਰਨ ਪਦ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।
ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਅੱਗੂ ਹੈ ਚਾਲਾ।
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ ॥੭॥
ਥਲ ਚਲਦਲ^੩ ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਤਰੇ।

*ਬੋਝੇ ਫਰਕ ਤੋ ਛੁੱਟ ਇਹ ਬੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਹੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੧ਬਿਨੈਪਾਲ (ਨਾਮ) ਰਾਜਾ ਨੇ ਬਨਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

^੨ਸੰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ।

^੩ਪਿਪਲ ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਰਚੀ ਧੋਹ ਸੀਤਲਤਾ ਕਰੇ^੧।
 ਤਹਿ ਥਿਰ ਹੂੰ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਉਤਾਰੇ।
 ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਅੰਤਰ ਬਾਰੇ ॥੮॥
 ਸਿਕਤਾ ਮੋਟ ਸਕਲ ਥਲ ਡਾਲਾ।
 ਜਲ ਸੀਤਲ ਛਿਰਕਾਉ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਕੋਰੇ ਘਰੇ ਭਰੇ ਗਨ ਧਰੇ।
 ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਨ ਕਰੇ ॥੯॥
 ਆਸਤਰਨ ਸਿਤ ਸਹਤ ਨਿਹਾਰਾ^੨।
 ਬੈਠਿ ਗੁਰੂ ਇਮ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਸੁਨਿ ਬੇ^੩ ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਕਹਿ ਜੋਈ^੪।
 -ਤਪਤ ਬਿਸਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਹਮ ਹੋਈ- ॥੧੦॥
 ਕਰਜੋ ਬਿਲੋਕਨਿ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨ।
 ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਕੇ ਕੂਲ ਸਮਾਨ।
 ਬਾਉ ਪਾਂਵਟੇ ਕੇ ਸਮ ਆਈ।
 ਗ੍ਰੀਖਮ ਕੀ ਸਭਿ ਤਪਤ ਮਿਟਾਈ’ ॥੧੧॥
 ਇਮ ਸਰਾਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨੂ।
 ਭਏ ਸਥਿਰ ਸੁਠ ਦੇਖਿ ਸਥਾਨੂ।
 ਦੇਗ ਕਰਾਵਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਥਾਲ ਪਰੋਸਿ ਲਜਾਇ ਤਤਕਾਲਾ ॥੧੨॥
 ਮਨ ਭਾਵਤ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਖਾਇ।
 ਅਪਰ ਦੇਗ ਸਭਿ ਕੋ ਬਰਤਾਇ।
 ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਦੋਇ।
 ਸਦਨ ਉਤਾਰਿ ਸੇਵ ਕਰਿ ਸੋਇ ॥੧੩॥
 ਗੁਰ ਕੋ ਥਾਲ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਲਯੋ।
 ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਅਚਵਤੋ ਭਯੋ।
 ਜੁਗ ਮਾਤਨ ਕੇ ਦੋਨਹੁ ਥਾਲ।
 ਲੇ ਭਯਾਣੀਯੋ^੫ ਨੇ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥੧੪॥

^੧ਧੋਹ ਲਵਾਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਠੰਢਿਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। [ਧੋਹ=ਥੂਹਣੀਆਂ ਤੇ ਬਿੱਛਾਂ ਦੇ ਟਾਹਣ ਪਾਕੇ ਘਾਸ ਫੂਸ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਝੌਂਪੜਾ]।

^੨ਚਿੱਟੇ ਆਸਤਰਨ ਸਹਿਤ (ਪਲੰਘ) ਦੇਖਿਆ।

^੩ਹੇ।

^੪ਜੋ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ।

^੫ਭਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ।

ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸੁੰਦਰੀ ਕੇਰਾ।
 ਸੋ ਅਚਵਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਕੋ ਲੇ ਥਾਰ।
 ਦਿਯੋ ਕੂਕਰਨਿ ਆਗੇ ਡਾਰਿ ॥੧੫॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਕੋਪ ਕਪੜੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
 ਕਹਿ ਭੇਜੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਹੀ।
 -ਹਮ ਨੇ ਕਹੜੇ ਨਹੀਂ- ਤੁਮ ਲੇਹੁ।
 -ਲੇ ਕਰਿ ਆਪ ਕਰੀ ਬਿਧਿ ਏਹੁ- ॥੧੬॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਇਹ ਕਯਾ ਕੀਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ਦਾਰਾ? -।
 ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲੜੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ‘ਇਸ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਗੋਤ ਕੁਨਾਲਾ ॥੧੭॥
 ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸੰਗ ਨਹਿ ਤਨ ਲਾਗਾ।
 ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਥਾਰ ਸੁ ਤਯਾਗਾ।’
 *ਦਯਾਲਦਾਸ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਗਵਨੂ।
 ਪੂਰਬ ਮਾਨੜੋਂ ਬਾਕ ਨ ਜਵਨੂ^੧ ॥੧੮॥
 ਭੁੱਚੋ^੨ ਤੇ ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯਹੁ।
 ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਨ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰ ਬੰਦਿ ਅਲਾਈ ॥੧੯॥
 ‘ਇਸ ਹੀ ਬਾੜੀ^੩ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਏਹੋ।
 ਅਪਨੋ ਜਾਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇਹੋ।’
 ਤਉ ਨ ਰੁਖ ਕਰਿ, ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨੜੋਂ।
 ਤਬਿ ਦੋਨਹੁ ਨੇ ਆਸੈ ਜਾਨੜੋ ॥੨੦॥
 ਸਮੁਝਾਯੋ ਤਹਿੰ^੪ ਕਰਿ ਕੈ ਨਯਾਰੋ।
 ‘ਦੁਰਗ ਬਠਿੰਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਧਾਰੋ^੫।
 ਭੁੱਚੇ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟ ਕੋ ਜਾਇੰ।

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੧ਜਿਸ ਨੇ।

^੨ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ।

^੩ਭਾਵ ਭਗਤੁ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ।

^੪ਭਾਵ, ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਨੂੰ।

^੫ਜਾਣਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਤੂੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ ॥੨੧॥
 ਦੇਗ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਹੁ ਕਰੀਜੈ।
 ਤਬਿ ਕਰਿ ਅਰਜੀ ਗੁਰੂ ਰਿਝੀਜੈ। ’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਜਾਲਦਾਸ ਗਮਨਯੋ।
 ਭੋਜਨ ਪੁੰਜ ਤਜਾਰ ਕਰਿਵਯੋ ॥੨੨॥
 ਸੰਧਯਾ ਭਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਾਹੀ।
 ‘ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਉਤਰਹੁ ਘਰ ਮਾਹੀ। ’
 ਕਹਯੋ ‘ਇਹਾਂ ਹੀ ਬਸਹਿ ਸੁਖਾਰੇ।
 ਆਛੋ ਥਾਨ ਪਸਿੰਦ ਹਮਾਰੇ’ ॥੨੩॥
 ‘ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਾਵਨ।
 ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ਹੂੰ ਹੈਂ ਪਾਵਨ। ’
 ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਤਿ ਲੇ ਕਰਿ ਚਾਲਾ।
 ਇਕ ਬਿਮਾਤ ਇਸ ਕੀ^੧ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੨੪॥
 ਸੂਖਮ ਖੇਸ ਸੁਪੈਦ ਅਛੇਰਾ।
 ਭੁਜ ਪਰ ਧਰਿ ਛਪਾਇ ਮਗ ਹੇਰਾ^੨।
 -ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਦਨ ਨ ਜਾਵੋਂ।
 ਇਤ ਆਵਹਿ ਗੁਰ ਅੱਗੂ ਚਢਾਵੋਂ ॥੨੫॥
 ਇਮ ਉਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰੀ ਅਗਾਰੀ।
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਨੀ ਤਿਹਿ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ।
 ਮੁਰੇ ਜਾਨਿ ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸਿ ਜਬੈ।
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਤਬੈ ॥੨੬॥
 ‘ਇਤ ਆਵਹੁ, ਇਤ ਆਵਹੁ ਸ੍ਰਾਮੀ!’
 ‘ਚਲ ਤੂੰ’ ਭਾਖਯੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
 ‘ਹਮ ਭੀ ਆਏ, ਹੈ ਕੁਛ ਕਾਮੂ। ’
 ਹੋਰਤਿ^੩ ਗਏ ਪੌਰ ਤ੍ਰਿਯ ਧਾਮੂ ॥੨੭॥
 -ਲਖਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਮ- ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਨੀ^੪।
 ਧਾਇ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਨੀ।
 ਖੇਸ ਭੇਟ ਦੇ ਕਰਿ ਹਰਖਾਈ।

^੧ਭਾਵ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੜ੍ਹੇਈ ਮਾਤਾ।

^੨ਬਾਂਹ ਤੇ (ਖੇਸ) ਰੱਖਕੇ ਛਪਾ ਲਿਆ (ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਰਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ।

^੩ਰੋਕਦਿਆਂ ਰੋਕਦਿਆਂ।

^੪ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ।

-ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ- ਉਰ ਲਖਿ ਪਾਈ ॥੨੮॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਿਸਿ ਪੁਨ ਆਏ।
 ਅੱਗੂ ਹੋਇ ਨਿਜ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸਾਏ।
 ਘਰ ਪਰ ਕਾਚੇ ਹੁਤੋ ਚੁਬਾਰਾ।
 ਤਿਸ ਮਹਿ ਚਾਹੜੇ -ਕਰਹਿ ਉਤਾਰਾ- ॥੨੯॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਘਰ ਬਿਚ ਜਾਨਾ^੧।
 ਕਾਸ਼ਟ ਕੀਨਿ ਤਹਿ ਧਰੀ ਸੁਪਾਨਾ।
 ਬਖਤੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿ ਜੋਇ।
 ਚਢਨਿ ਸੁਪਾਨ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਸੋਇ ॥੩੦॥
 -ਮਮ ਸ਼ਰੀਕ ਕੇ ਸਦਨ ਨ ਜਾਏਂ-।
 ਕਾਸ਼ਟ ਪੌਰੀ ਗੁਰੂ ਚਢਾਏ।
 ਉਪਰ ਚਢਿ ਅਵਿਲੋਕੀ ਜਬੈ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ ਤਬੈ ॥੩੧॥
 'ਇਹ ਕਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੈਂ ਕੀਨਾ?
 ਕਠਨ ਥਾਨ ਕੋ ਮਾਰਗ ਦੀਨਾ।
 ਕਰਤਿ ਸ਼ਰੀਕਾ ਇਤਹਿ ਚਢਾਏ।
 ਐਸੇ ਨਹਿ ਤੁਝ ਕੋ ਬਨਿ ਆਏ!' ॥੩੨॥
 ਬਸੇ ਰਾਤਿ ਕੋ ਤਿਸਹਿ ਚੁਬਾਰੇ।
 ਕੀਨਸਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਸਕਾਰੇ।
 ਉਤਰੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕੀ ਸੌਪਾਨ।
 ਬਖਤੂ ਸਿੰਘ ਤਖਤੂ ਸਿੰਘ ਜਾਨਿ ॥੩੩॥
 ਪਲੰਘ ਡਸਾਇ ਗੁਰੂ ਬੈਠਾਏ।
 ਟੇਕੜੇ ਮਾਥ ਅਕੋਰ ਚਢਾਏ।
 ਇਕ ਬਾਲਿਕ ਤਿਨ ਕੋ ਤਬਿ ਆਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾਯੋ^੨ ॥੩੪॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਝਿਰਕਾ।
 'ਅਦਬ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਰਾਖੜੇ ਗੁਰ ਕਾ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਛੁਵਬੇ ਜਿਨ ਨਾਂਗੀ।
 ਕਰਹੁ ਅਵੱਗਜਾ ਅੰਕ ਬਿਠਾਹੀ^੩' ॥੩੫॥

^੧ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ (ਉਪਰ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ) ਜਾਣ ਲਈ।

^੨ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਆਪਣੀ) ਗੋਦ ਵਿਖੇ ਬਿਠਾਲਿਆ।

^੩ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ।

ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੂ 'ਨਹੀਂ ਝਿਰਕਨ ਬਾਂਛੋ।
 ਇਹ ਭੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇ ਹੈ ਆਛੋ*।'
 ਏਕ ਤੁਰੰਗਮ ਕੋ ਸਿੰਗਾਰ।
 ਲਿਏ ਰਜਤਪਣ ਸੌ ਕਰ ਧਾਰਿ ॥੩੬॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਇਹ ਤਬੈ ਉਪਾਇਨ।
 ਦਈ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਧਰਿ ਸਿਰ ਪਾਇਨ^੧।
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਦੀਨਿ।
 ਕਹਿ ਕਰਿ ਹਯ ਮੰਗਵਾਵਨ ਕੀਨਿ ॥੩੭॥
 ਭਏ ਅਰੂਢਨ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ।
 ਗਮਨੇ ਕੇਚਿਤ ਕੋਸ ਅਗਾਰੇ।
 ਭੁੱਚੋ ਗ੍ਰਾਮ ਤੀਰ ਚਲਿ ਗਏ।
 ਤਹਾਂ ਤੜਾਗ^੨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥੩੮॥
 ਤਿਸ ਮਹਿ ਪਾਨੀ ਕੁਛਕ ਮਲੀਨ।
 ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀ ਪ੍ਰਭੂ ਚੀਨ।
 ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪਾਨ ਕਰਾਵਨ।
 ਹਯ ਕੀ ਗ੍ਰੀਵਾ ਕੀਨਿ ਨਿਵਾਵਨ ॥੩੯॥
 ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਨ ਕੀਨ ਪਛਾਨਾ^੩।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਸ ਸਮੈਂ ਬਖਾਨਾ।
 'ਹੈਂ ਮਸੰਦ ਕੀ ਇਤ ਬਦਬੋਇ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਅਸੁ^੪ ਜਲ ਛਕਯੋ ਨ ਸੋਇ' ॥੪੦॥
 ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸਿਖ ਤਬੈ ਪਠਾਯੋ।
 ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਘਰ ਕੋ ਦਰਸਾਯੋ।
 ਬੈਠਯੋ ਹੁਤੋ ਆਨਿ ਤਿਸ ਕਹਯੋ।
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਹੂੰ ਨਿਸਚੈ ਲਹਯੋ ॥੪੧॥
 ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਸੁਨਿ ਕੈ ਆਗਵਨੂ।
 ਤੂਰਨ ਗਮਨਯੋਂ ਤਜਾਗਤਿ ਭਵਨੂ।
 ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।

*ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਇਆ ਹੈ।

^੧ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ।

^੨ਤਲਾਬ।

^੩ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਾਰਨ ਜਾਣ ਲਿਆ। (ਅ) ਘੋੜੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਤਾ (ਸਗੋਂ) ਪਛਾਣਿਆ ਬੀ ਨਾ।

^੪ਘੋੜੇ ਨੇ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ ਬਖਾਨੀ^੧ ॥੪੨॥

‘ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਜਹਿ ਇਤ ਡੇਰਾ।

ਜਾਨਹੁ ਭਲੇ ਕਦੀਮੀ ਚੇਰਾ।’

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇ।

‘ਉਤਰੈਂ ਭਾਗੂ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਜਾਇ’ ॥੪੩॥

ਲਖਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।

‘ਤਜਾਰ ਕਰੀ ਮੈਂ ਦੇਗ ਮਹਾਂਨੀ।

ਭੋਜਨ ਅਚਹੁ ਕਰਹੁ ਬਰਤਾਵਨ।

ਪਾਵਨਿ ਪਾਵਨਿ ਕਰਿ ਘਰ ਪਾਵਨ^੨ ॥੪੪॥

ਪੁਨ ਗੁਰ ਭਨਯੋਂ ‘ਨ ਉਤਰਨ ਬਨੈ।

ਗਮਨੈਂ ਪੰਥ ਘਾਮ ਹੂੰ ਘਨੈ^੩।’

ਇਮ ਕਹਿ ਅੱਗੁ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨ।

ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਤੇ ਲੀਨਿ ਨ^੪ ਦੀਨ ॥੪੫॥

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਬਾਚਾ।

‘ਅਬਿ ਉਪਚਾਰ ਕਰਹੁ ਇਮ ਚਾਚਾ।

ਸਕਲ ਅਹਾਰ ਤਿਹਾਵਲ ਜੋਇ।

ਉਪਰ ਸਕਟ ਲਾਦ ਲਿਹੁ ਸੋਇ ॥੪੬॥

ਗਮਨਹੁ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੈਂ।

ਲੇਹਿੰ ਦੇਗ ਬੰਟਨਿ ਕੋ ਕਰੈਂ।

ਗੁਰੂ ਬਿਰੁਖ ਤੁਮ ਸੋਂ ਲਖਿ ਮਹਾਂ।

ਬਖਸ਼ੈਂ ਹੈਂ ਚਲੀਅਹਿ ਜਹਿੰ ਕਹਾਂ’ ॥੪੭॥

ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਸਕਟ ਲਦਾਯੋ।

ਕਰਿ ਕੈ ਤਜਾਰ ਸੰਗ ਚਲਿਵਾਯੋ।

ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਸੁਖ ਧਾਮੂ।

ਡੇਰਾ ਕੀਯਸਿ ਸਭਾ ਗ੍ਰਾਮੂ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਬਠਿੰਡੇ ਗਮਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੩॥

^੧ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਈ (ਫਿਰ ਬੀ) ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। (ਅ) (ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ (ਮੈਂ) ਬੁੱਢੇ ਵੱਲ ਤੱਕੋ।

^੨ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਨੇ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ ਕਿ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਓ’।

^੩ਚਰਨ ਪਾਕੇ ਘਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ।

^੪(ਹੁਣ) ਰਾਹ ਚਲਦੇ ਹਾਂ (ਫੇਰ) ਬਹੁਤੀ ਧੁੱਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

^੫ਨਾ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) ਲਿਆ ਨਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਦਿੱਤਾ (ਭਾਵ ਛਕਾਇਆ)।

੨੪. [ਬਠਿੰਡਿਓਂ ਕਾਣਾ ਦੇਉ ਕੱਢਣਾ]

੨੩<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੫

ਦੋਹਰਾ: ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕਰਿ ਕੈ ਸੋਚ ਸਨਾਨ।
ਗਏ ਬਠਿੰਡੇ ਦੁਰਗ ਕੋ, ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ ਮਹਾਨ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਗੁਰ ਬਹੀਰ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਗੋਦੜੀਆ ਜਿਹ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ।
ਦਜਾਲਦਾਸ ਭਰਿ ਸਕਟ ਅਹਾਰਾ।
ਫਿਰੈ ਲਿਯੋ^੧, ਨਹਿ ਅੰਗੀਕਾਰਾ ॥੨॥
ਡੇਰਾ ਕੀਯਸਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ।
ਉਤਰੇ ਸਰਬ ਚੁਗਿਰਦੇ ਆਨਿ।
ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।
ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥੩॥
ਪਹਿਰਾ ਦੇਤ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਖਰੇ।
ਬਾਰੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਜਾਗ੍ਰਨਿ ਕਰੇ।
ਅਰਧ ਰਾਤਿ ਮਹਿ ਕੰਨਯਾ ਆਈ।
ਦੀਨ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥੪॥
ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਤੁਮ ਆਏ ਮਮ ਬ੍ਰਿਥਾ ਪਛਾਨੀ।
ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਜਿਤਿਕ ਛਿਤ ਜੋਇ।
ਧਰਿ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਆਈ ਸੋਇ ॥੫॥
ਦੈਵ ਜੋਗ ਕਰਿ ਤੁਮ ਆਗਵਨੂ।
ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਰਵਨੂ^੨।
ਇਕ ਤੋ ਕਾਣੋ ਦੇਵ ਭਯਾਨਾ।
ਬਸਹਿ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ ॥੬॥
ਸੈ ਅਨਾਜ ਕੀ^੩ ਬਧਨ ਨ ਦੇਤਿ।
ਛੀਨ ਨਰਨ ਤੇ ਖਾਇ ਸੁ ਲੇਤਿ।
ਇਸ ਕੋ ਕਰੋ ਨਿਕਾਸਨਿ ਜਬੈ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਸਹਿਗੋ ਸਬੈ ॥੭॥
ਪੁਨ ਉਪਜਹਿਗੇ ਅੰਨ ਮਹਾਨੇ।

^੧ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (ਮਗਰ ਮਗਰ)।

^੨ਸੁਹਣਾ।

^੩ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼।

*ਪਾ:-ਸੋ ਅਨਾਜ ਕੋ।

ਤੁਮ ਆਗਵਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਛਾਨੇ।
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੰਨਯਾ ਤੇ ਸਬੈ।
 ਧੀਰਜ ਦੀਨਸਿ ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁ ਤਬੈ ॥੮॥
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ।
 ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ।
 ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਹਾਨ ॥੯॥
 ਸੋ ਭੀ ਬਿਰਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪਾਸ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
 ‘ਬਡੋ ਦੁਰਗ ਇਹ ਰਚਿਬੋ ਕਰਯੋ।
 ਬਡੋ ਦੇਵ ਵਿਚ ਬਾਸਾ ਧਰਯੋ ॥੧੦॥
 ਦੇਸ ਉਜਾਰਨਿ ਮਹਿ ਜਿਹ ਆਸੈ।
 ਕਹਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਿਮ ਤਿਸੈ ਨਿਕਾਸੈ।’
 ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨਯੋ।
 ‘ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਾਨਯੋ ॥੧੧॥
 ਬੂਝਯੋ ਮੋਹਿ ਕਹੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੀ।
 ਰਚਯੋ ਦੁਰਗ ਇਹ ਮਹਾਂ ਮਵਾਸੀ।
 ਬਿਨੈਪਾਲ ਮਹਿਪਾਲ ਬਡੇਰਾ।
 ਰਚਯੋ ਦੁਰਗ ਧਨ ਦੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥੧੨॥
 ਭਯੋ ਮਹੀਪ ਗੋਰੀਆ ਜਬੈ।
 ਇਸ ਮੈ ਭਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸੋ ਤਬੈ।
 ਉਪਰ ਤੇ ਬਿਦਾਰ ਤਿਨ ਦੀਨਾ^੧।
 ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲ ਅਲਪ ਇਹ ਕੀਨਾ ॥੧੩॥
 ਹਾਥੀ ਕੇ ਬਲਿ^੨ ਦਿਹੁ ਇਸ ਥਾਨ।
 ਤੋ ਇਸ ਕੇ ਬਿਚ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨ।
 ਦੇਵ ਆਦਿ ਜੋ ਅਪਰ ਸਨਾਤਿ^੩।
 ਸਭਿ ਚਲਿ ਜਾਹਿ, ਨ ਰਹੈ ਕਦਾਂਤਿ ॥੧੪॥
^੪ਬਿਨਾ ਦੀਏ ਬਲਿ, ਭੀ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ।

^੧ਉਪਰੋਂ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ।

^੨ਬਲੀ।

^੩ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ।

^੪ਤੁਸੀਂ ਬਲੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸਮਰੱਥ ਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੋ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ (ਪਰ) ਤਦ ਬੀ (ਜੇ ਬਲੀ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ) ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ (ਅਤੇ) ਬਲੀ ਲੈਕੇ ਉਹ ਸੁਭ ਬੋਲਦੇ ਜਾਣਗੇ।

ਹੋ ਸਮਰਥ ਜਿਮ ਚਹੁ ਬਨਾਵਹੁ।
 ਤਉ ਹਰਖ ਕਰਿ ਸਕਲ ਪਯਾਨੈਂ।
 ਬਲਿ ਕੋ ਲੇਤਿ ਸੁ ਭਲੋ ਬਖਾਨੈ^੧ ॥੧੫॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਕਹਾਂ ਅਬਿ ਹਾਥੀ।
 ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹਿ ਉਪਾਇ ਕੇ ਸਾਥੀ।
 ਹਾਥ ਆਇ, ਸੋ ਕਹਾਂ ਮੰਗਾਵੈਂ।
 ਦੇਂ ਬਲਿ, ਬਲ ਬਾਸੀ ਹਰਖਾਵੈਂ' ॥੧੬॥
 ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿ 'ਨਹਿ ਜਿ ਮਤੰਗਾ।
 ਮਹਿਖ ਮੰਗਾਉ ਅੰਗ ਸਮ ਰੰਗਾ^੨।'
 ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸਨ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ।
 'ਗ੍ਰਾਮ ਬੰਗੇਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਸਥਾਨਾ ॥੧੭॥
 ਚਲਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਮਹਿਖ ਕੋ ਲਯਾਵਹੁ।
 ਤਹਿ ਕੇ ਮਾਲਕ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹੁ।'
 ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਰਾਹਕ ਖਰੇ ਪਿਖੇ ਤਹਿ ਜਾਲਾ ॥੧੮॥
 ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਅਲਾਯੋ।
 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮ ਤੇ ਮਹਿਖ ਮੰਗਾਯੋ।
 ਬਲਿ ਕੋ ਦੇਹਿ, ਨਿਕਾਸਹਿ ਦੇਉ।
 ਸਭਿ ਕੋ ਭਲੇ ਹੋਇ ਲਖਿ ਭੇਉ' ॥੧੯॥
 ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਅਰੁ ਮਾਰਨਹਾਰਾ।
 ਜਾਟਨ ਕੋ ਦੁਖਦਾਨ ਉਦਾਰਾ।
 ਬੱਦਰੀ ਤਰੁ ਸੋਂ ਖਰੋ ਖਸੰਤਾ^੩।
 ਜਿਸ ਦੇਖੇ ਤੇ ਭੈ ਉਪਜੰਤਾ ॥੨੦॥
 ਮਤੋ ਮਤਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਜਾਨਾ।
 ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਹਾਸ ਕੋ ਠਾਨਾ।
 -ਜਬਿ ਛੇਰਹਿੰਗੇ ਬਲ ਤੇ ਮਾਰਹਿ^੪।
 ਇਤ ਉਤ ਭਾਜਹਿ ਸਕਲ ਪਧਾਰਹਿ^੫ ॥੨੧॥
 ਖਰੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਹਿ ਇਹਾਂ-।

^੧ਬਲੀ ਦੇਕੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ (ਭੂਤਾਂ) ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰੀਏ।

^੨ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਦਾ ਰੰਗ (ਹਾਥੀ) ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ।

^੩ਖਹਿੰਦਾ ਸੀ।

^੪(ਸੰਢਾ) ਮਾਰੇਗਾ।

^੫ਸਾਰੇ ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ।

ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗ ਉਚ ਤਬਿ ਕਹਾ।
 ‘ਉਤ ਹੇਰਹੁ ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਤਰੇ।
 ਖਰੋ ਮਹਿਖ, ਲਿਹੁ ਆਗੇ ਕਰੇ ॥੨੨॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਹਮ ਨਾਹਨ ਰਾਖੈਂ।’
 ਕਹਿ ਇਮ ਹਾਸ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖੈ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੰਚਹੁ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਬਲੀ ਮਹਿਖ ਜਹਿ ਖਰੋਰ ਅਗਾਰੇ ॥੨੩॥
 ਕਹਯੋ ਜਾਇ ‘ਗੁਰ ਤੋਹਿ ਬੁਲਾਯੋ।
 ਚਲਿ ਆਗੇ, ਬਲਿ ਦੇ ਮਨ ਭਾਯੋ।’
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨਾਮ ਮਹਿਖ ਚਲਿ ਪਰਯੋ।
 ਬਲੀ ਨਿਬਲ ਸਮ ਪਗ ਮਗ ਧਰਯੋ^੧ ॥੨੪॥
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ।
 ਤਿਮ ਪੰਚਹੁ ਸਿੰਘ ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੀ।
 ਰਾਹਕ ਹੇਰਤਿ ਹੋਇ ਹਿਰਾਨੇ।
 ਕਲਾਵਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਛਾਨੇ ॥੨੫॥
 ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਹੀ ਰਹੇ।
 -ਹਸਿਬੇ ਹੇਤੁ ਹਮਹੁ ਕਯੋਂ ਕਹੇ-।
 ਉਚ ਉਠਾਵਤਿ ਮੁਖ ਕੋ ਗਯੋ।
 ਮਹਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ ॥੨੬॥
 ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਚ ਦੁਰਗ ਪਧਾਰੇ।
 ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ ਖਰੋ ਦ੍ਰਿਢ ਭਾਰੇ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਢਿ ਸਿਖਰ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਪੀਛੇ ਗਮਨੇ ਸੰਗਿ ਜਿ ਸਾਰੇ ॥੨੭॥
 ਉਪਰ ਸੰਗ ਮਹਿਖ ਭੀ ਗਯੋ।
 ਸਭਿ ਮਹਿ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਥਿਰ ਭਯੋ।
 ਮੈਲਾਗਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਿਸਿ ਹੇਰਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੨੮॥
 ‘ਕਰਿ ਝਟਕਾ ਬਲਿ ਦਿਹੁ ਇਸ ਤਾਂਈ।
 ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਸਹਿ ਦੇਵ ਇਥਾਈ^੨।’
 ਮੈਲਾਗਰ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਤਤਕਾਲਾ।

^੧ਬਲੀ ਸੰਢਾ ਨਿਰਬਲ (ਸੰਢੇ) ਵਾਂਙ ਤੁਰ ਪਿਆ।

^੨ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ।

ਥੈਂਚਿ ਨਿਕਾਰਜੋ ਖੜਗ ਕਰਾਲਾ ॥੨੯॥
 ਬਲ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਬਾਹਜੋ।
 ਸੀਸ ਅਜਾਤ ਮਹਿਖ ਕੋ ਲਾਹਜੋ^੧।
 ਪਰਜੋ ਮੁਨੇਰਨ^੨ ਉਪਰ ਭਾਰੀ।
 ਦਿਏ ਪ੍ਰਾਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ॥੩੦॥
 ਮਰਨ ਸੁਧਾਰਜੋ ਅਪਨਿ ਭਲੇਰੇ।
 ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਜੋ ਉਚੇਰੇ।
 ‘ਮਹਿਖ ਮਰੇ ਕੋ ਤਰੇ ਗਿਰਾਵੈ।
 ਬਲੀ ਏਕ ਦੁਤਿਯ ਨ ਕਰ ਲਾਵੈ^੩’ ॥੩੧॥
 ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਏ ਸਭਿ ਕੋਈ।
 ਸਾਧ ਗੁਦੜੀਆ ਬੋਲਜੋ ਸੋਈ।
 ‘ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਤਰ ਇਸੇ ਗਿਰਾਵੈਂ।
 ਮੈਂ ਏਕਾਕੀ ਬਲ ਦਿਖਰਾਵੈਂ’ ॥੩੨॥
 ਸ਼ਾਰਤ ਸਮਝਜੋ ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ।
 ਉਚ ਮੁਨੇਰੇ ਤੇ ਕੁਛ ਲਜਾਇ।
 ਤਰੇ ਬਗਾਇ ਦੂਰ ਕੋ ਗੇਰਾ।
 ਬਿਸਮਾਨੇ ਜਬਿ ਸਭਿ ਨੇ ਹੇਰਾ ॥੩੩॥
 ਇਤਨੇ ਬਿਖੇ ਦੇਵ ਚਲਿ ਆਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਯੋ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।
 ‘ਬਾਸਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅਗਾਰੀ ॥੩੪॥
 ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਥਿਰੇ।
 ਮਹਾਂ ਉਜਾਰ ਨਰਨ ਕੀ ਕਰੇ।
 ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਪਠਾਏ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਹਮਹੁੰ ਪਰ ਆਏ ॥੩੫॥
 ਸੰਗ ਛਰੀ ਕੇ ਜਾਰਤਿ ਹਮੈ^੪।
 ਭਾਜੇ ਪ੍ਰੇਤ ਸਰਬ ਤਿਹ ਸਮੈਂ।
 ਗਰਭਵਤੀ ਤਬਿ ਮਾਤ ਹਮਾਰੀ।

^੧ਬਿਨਾਂ (ਜਾਣ) ਪਤੇ ਤੇ ਭਾਵ ਐਸਾ ਸਾਫ ਸਿਰ ਉਤਾਰਿਆ ਕਿ ਸੰਢੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਬੀ ਨਾ ਲੱਗਾ।

^੨ਬਨੇਰੇ ਤੇ।

^੩ਇਕ ਬਲਵਾਨ (ਸੁੱਟੇ) ਦੂਸਰਾ ਨਾ ਹੱਥ ਲਾਵੇ।

^੪ਸਾੜਨ ਲਗੇ ਸਨ।

ਭਾਜਿ ਪ੍ਰਸੂਤੀ ਖੇਤ ਮਝਾਰੀ ॥੩੬॥
 ਫਰਡਾ^੧ ਲਗਿ ਜੁਵਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ।
 ਫੂਟਯੋ ਨੈਨ ਏਕ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।
 ਦੁਤਿਯ ਭ੍ਰਾਤ ਜਨਮਯੋ ਤਬਿ ਔਰ।
 ਟੁੰਡਾ, ਟੂਟਯੋ ਕਰ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥੩੭॥
 ਤਬਿ ਤੇ ਹਮ ਬਾਸੇ ਇਸ ਥਾਂਏ।
 ਸੰਮਤ ਸੌ ਤੇ ਅਧਿਕ ਬਿਤਾਏ।
 ਇਤ ਭੀ ਬਸਨ ਦੇਤਿ ਕਯੋ ਨਾਂਹੀ?
 ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਹਮ ਚਲਿ ਜਾਂਹੀ? ॥੩੮॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਤਾਂਈ।
 ‘ਅਬਹਿ ਕਦੀਮੀ ਬਸਹੁ ਉਥਾਈ’।
 ਫਿਟਕੀ ਪੁਰੀ ਸਿਰੁੰਦ ਉਜਾਰਹੁ।
 ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾਰਿ ਸਤੁੰਦ੍ਰਵ ਡਾਰਹੁ ॥੩੯॥
 ਨਹਿ ਤਹਿ ਤੇ ਕੇ ਬਸਤਿ ਹਟਾਵੈ।
 ਸਦਾ ਬਾਸ ਤੁਮਰੋ ਬਨਿਆਵੈ।
 ਨਿਕਸਹੁ ਅਬਿ ਬਿਲੰਬ ਨਹਿ ਕੀਜੈ।
 ਇਹ ਸਭਿ ਹਮਰੋ ਦੇਸ਼ ਲਖੀਜੈ ॥੪੦॥
 ਜੰਗਲ ਨਾਮ ਭਾਖਤੇ ਜੋਇ।
 ਆਨੰਦ ਘਨੋ ਮਾਲਵਾ ਹੋਇ।’
 ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ‘ਮੈਂ ਛੁਧਾ ਸਮੇਤ।
 ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਇਸ ਹੇਤ ॥੪੧॥
 ਹੁਕਮ ਅਘਾਵਨ ਕੇ ਕਹਿ ਦੀਜੈ।
 ਪੁਨ ਮੋਕਹੁ ਇਤ ਤੇ ਨਿਕਸੀਜੈ।’
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਆਗੈ ਕਹਾਂ ਕਰਤਿ ਤੂ ਖਾਨਾ? ॥੪੨॥
 ਆਜ ਨਹੀਂ ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਬਨਯੋ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਭਨਯੋ।
 ‘ਮਹਾਰਾਜ ਫਿਰਿ ਕੈ ਇਸ ਦੇਸ਼।
 ਬਿਚਰਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਖਾਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੪੩॥
 ਅੰਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਮਣ ਕੇ ਭੋਜਨ।

^੧ਖੁੰਘਾ।

^੨ਭਾਵ ਸਦਾ ਲਈ ਅਚੱਲ ਡੇਰਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

ਦੇਖਤਿ ਫਿਰੋਂ ਅਸੁਚ ਹੁਇ ਜੋ ਜਨ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਅਰੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਕਹੈਂ।
 ਤਿਨ ਤੇ ਛੀਨਿ ਖਾਤ ਹਮ ਰਹੈ* ॥੪੪॥
 ਆਜ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੀ ਮੋਹਿ ਨਿਕਾਰਹੁ।
 ਨਹਿ ਕਿਤ ਤੇ ਕਰਿ ਲੀਨ ਅਹਾਰੋ।’
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ ‘ਅਬਹਿ ਤੂੰ ਜਾਹੁ।
 ਹੈ ਮਸੂਰ ਪੁਰਿ ਤੁਮਰੇ ਰਾਹੁ ॥੪੫॥
 ਤਹਾਂ ਦੁਪਹਿਰਾ ਕਬਿ ਬਿਸਰਾਮੁ।
 ਸੰਧਯਾ ਕਹੁ ਸਿਰੁੰਦ ਕਰਿ ਧਾਮੁ।’
 ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪਿਯਾਨਾ।
 ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਿਜ ਹਿਤ ਕੋ ਮਾਨਾ ॥੪੬॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਿ ਤਿਸੀ ਥਲ ਡੇਰਾ⁺।
 ਬਿਸਮਤਿ ਲੋਕ ਸੁਨਤਿ ਜਿਨ ਹੇਰਾ।
 ਮਹਾਂਰਾਜ ਕੀ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਵੈਂ।
 ‘ਇਨ ਕੇ ਕਾਜ ਇਨਹੁ ਬਨਿਆਵੈ⁺⁺’ ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਦੇਉ ਨਿਕਾਸਨਿ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥੨੪॥

^{*}ਸਿਖਯਾਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਨ ਇਹ ਲੋਕ
 ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

⁺ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਬਾਹਰ ਬੀ ਹੈ।

⁺⁺ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਇਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਸੰਢਾ ਝਟਕਾ ਦੇਣਾ, ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਸੰਢਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਫੀਲ ਤੋਂ ਸਿੱਟ
 ਦੇਣਾ, ਏਹ ਬਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦੱਸਣੇ ਜੰਗੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ। ਬਲੀ ਦੇਣੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਅਸੂਲ
 ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਜੋ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਗਣ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਇਕ ਛਤੀ ਨਾਲ ਡਰਦੇ ਉੱਠ ਭਜਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ
 ਇਕ ਬਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕੈਦ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਬਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਹੀ
 ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਓਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਕਿਉਂ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਤਨਾ
 ਕਰਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਣਾ ਦੇਉ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਜੋ ਹੁਕਮ ਅੱਗੇ ਹੁਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਣ
 ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਓਸੇ ਅੰਸੁ ਦੇ ਅੰਕ ੧੫ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹਨ,
 ਬਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਖਦੇ। ਫਿਰ ਤੱਕੋ ਉਹ ਭੁਖਾ ਹੈ, ਖਾਣ ਲਈ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ ਹੀ
 ਤੋਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜਾਹ ਤੇ ਮਨਸੂਰ ਪੁਰ ਸਾਹ ਕਢ ਲਈਂ, ਤਦ ਸੋਚੋ ਸੰਢੇ ਦੀ ਬਲੀ ਕਿਸ ਕੰਮ
 ਆਈ? ਬਲੀ ਸਫਲ ਤਾਂ ਸੀ ਜੇ ਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਢਾ ਖਾ ਕੇ ਰੱਜ ਗਿਆ ਹਾਂ; ਉਸ ਬਲੀ ਤਾਂ ਅਫਲ
 ਗਈ ਦੇਵ ਵਿਚਾਰਾ ਭੁੱਖਾ ਟੁਰਿਆ। ਸੋ ਬਲੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗਲਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਝਟਕੇ ਆਦਿ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਬਲੀ
 ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਕਿਸੇ ਬਲੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਚਲਾਈ ਵਾਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਸਾਖੀ
 ਪੋਥੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਤੱਕ ਅੱਪੜੀ, ਇਉਂ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟਿਕਾਣਾ ਭਾਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ
 ਜੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਬਣੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਓਟ ਤੱਕੀਏ ਵਡਿੰਡੇ ਯਾ ਭਟਿੰਡੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਬੀ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ
 ਡਿੱਠਾ ਭਾਲਿਆ ਹੈ।

੨੫. [ਸੱਸੀ ਦਾ ਗੀਤ, ਬਠਿੰਡੇ ਦੀ ਕਥਾ। ਦਯਾਲ ਦਾਸ ਬਖਸ਼ਿਆ]

੨੪<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੬

ਦੋਹਰਾ: ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਰਾਤਿ ਕੋ, ਬਿਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਸੋਇ।

ਉਤਰੇ ਤਰੇ ਸੁ ਦੁਰਗ ਕੇ, ਹੁਤੇ ਵਪਾਰੀ ਕੋਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਕੋ ਗਾਯੋ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਰਾਗ ਬਸਾਯੋ।

ਰਾਤਿ ਬਿਖੈ ਰਸ ਕੋ ਬਹੁ ਕੀਨਿ।

ਬਿਰਿ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੨॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗਿ ਗਾਵਤਿ ਰਹਯੋ।

ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਯੋ ਆਛੇ ਮਨ ਲਹਯੋ।

ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।

ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥੩॥

ਸੋਚ ਸਨਾਨ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ।

ਬੂਝਯੋ ਗੁਰੂ ‘ਰਾਤਿ ਕਿਨ ਗਾਯੋ?’

ਸਿੰਘਨਿ ਕਹਯੋ ‘ਲਾਦ ਕੋ ਲਯਾਏ।

ਉਸਟਰ ਬਿੰਦ ਸੰਗ, ਤਿਨ ਗਾਏ’ ॥੪॥

‘ਜਾਇ ਬੁਲਾਵਹੁ ਲਯਾਵਹੁ ਤਾਂਹਿ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ ਗਯੋ ਤਿਨ ਪਾਹਿ।

‘ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਹਿ’ ਚਲਿ ਸੋ ਆਯੋ।

ਦਰਸਨ ਕਰਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੫॥

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਭਨਹਿ ‘ਰਾਤਿ ਜਿਮ ਗਾਵਤਿ।

ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਰਾਗ ਬਸਾਵਤਿ।

ਬੈਠਿ ਇਹਾਂ ਅਬਿ ਗਾਵਨ ਕਰੋ।

ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਧਿਕ ਰਸ ਧਰੋ’ ॥੬॥

ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਸੋਇ।

‘ਅਬਿ ਤੋ ਗਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਕੋਇ।

ਲਾਜ ਆਪ ਤੇ ਮੁਝ ਕੋ ਆਵੈ।

ਸਮੁਖ ਬੋਲਿਬੇ ਨਾਂਹਿਨ ਭਾਵੈ’ ॥੭॥

ਤਬਿ ਗੁਰ ਦਈ ਕਨਾਤ ਤਨਾਇ।

ਸਭਿ ਕੇ ਓਟੈ ਤਾਂਹਿ ਬਿਠਾਇ।

ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਗਾਯੋ।

ਤਉ ਰਾਤਿ ਸਮ ਰਸ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ॥੮॥

ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਿਯੋ ਨਿਹਾਲ।
 ਕਰੀ ਮੌਜ^੧ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਾਲ।
 ਸੱਸੀ ਪਰ ਕਿਹ ਤਰਕ ਉਠਾਈ।
 ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਕਰਜੋ ਗੁਸਾਈਂ ॥੯॥
 ‘ਅੰਗੁਰ ਗਡੈ ਨ ਅਵਨੀ ਮਾਂਹੀ।
 ਸਸੀਆ ਭਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਤਾਂਹੀ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਤਮ ਬਡਹੁੰ ਬਡੇਰਾ।
 ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਨ ਲਗਿ ਜਿਨਹੁੰ ਨਿਬੇਰਾ ॥੧੦॥
 ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸਦਾ ਬਿਰ ਭਏ।
 ਲਾਖਹੁੰ ਬਰਖ ਬਖਾਨੇ ਗਏ।
 ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਸਨ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ।
 ਸੇ ਤਤਕਾਲ ਪਾਵਤੇ ਛੇਮ ॥੧੧॥
 ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਫੋਕਟ ਸਭਿ ਰਤਨ^੨।
 ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਕਰਮਨਿ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਰਤਨ।
 ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਪ ਤਪ ਬਿਨ ਮਖ ਜੋਗ^੩।
 ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਉਚੇਰੇ ਲੋਗ’ ॥੧੨॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਮਹਿਮਾ ਮੁਖ ਗਾਈ*।

^੧ਬਖਸ਼ਿਸ਼।

^੨ਸਾਰੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤਨ ਹੈ।

^੩ਜੱਗ ਜੋਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਸਿੱਧ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੱਸੀ ਦਾ ਕੇਚ ਮਕਰਾਨ ਵਾਲੇ ਪੁੰਨੂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੁੰਨੂ ਬੜੇ ਸਰਦਾਰੀ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸੱਸੀ ਇਕ ਮਸੂਲ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਹਿਲਕਾਰ, (ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਉੱਵ ਉਹਦੇਦਾਰ ਸੀ) ਦੀ ਪਾਲਕ ਧੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਭਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਲੈ ਗਏ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਦੀ ਹਾਨਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਸੱਸੀ ਮਗਰੇ ਗਈ। ਕੇਚ ਮਕਰਾਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੱਸੀ ‘ਪੁੰਨੂ’ ‘ਪੁੰਨੂ’ ਕੂਕਦੀ ਮਰ ਗਈ। ਸੱਸੀ ਦੇ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਚਾਈ ਤੇ ਤੀਖਣਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸੱਚਾਈ ਤੇ ਤੀਖਣਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੀਖਣਤਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਕਣੀ ਇਕ ਐਸੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਸੀ ਨੇ ਕਰ ਦਿਖਾਈ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਿਰ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਓਹ ਛੇਮ ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਜਤਨ, ਸਾਧਨ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਖੁਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਪ੍ਰੋਯਜਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ‘ਲੇਲਾਂ ਮਜਨੂੰ ਆਸ਼ਕੀ.....’ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣਕੇ ਅੰਤ ਕਿਹਾ ਹੈ ‘ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਿਰਹੜੀ ਗਾਵਨ ਪਰਭਾਤੀ’। ਸਿੱਧੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ‘ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਜੋ ‘ਐਫ. ਜੇ. ਜੀ.’ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੧ ਤੋਂ ਪ੪ ਛੰਦ ਤੋਂ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਸੱਸੀ ਬਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਪਤੀ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਜਾਨ ਦੇਣੀ ਪਤੀ ਭਗਤੀ ਸੀ।

ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਤਹਿ ਥਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਿਰਾੜਨਿ ਫੇਰੀ।
 ‘ਬਿਨੈਪਾਲ ਨ੍ਰਿਪ ਚਢਯੋ ਅਖੇਰ ॥੧੩॥
 ਜਬਿ ਉੱਦਯਾਨ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਗਯੋ।
 ਕੌਤਕ ਏਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ।
 ਅਜਾ ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਬ੍ਰਿਕ ਸੋਂ ਲਰੈ^੨।
 ਅਪਨੋ ਬਤਸ^੩ ਬਚਾਵਨ ਕਰੈ ॥੧੪॥
 ਥਲ ਅਜੀਤ ਬਡ ਲਖਯੋ ਮਵਾਸੀ^੪।
 ਅਪਨੇ ਸਚਿਵਨ ਸਾਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।
 -ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦੁਰਗ ਕੋ ਪਾਵਨ ਕਰੀਅਹਿ।
 ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੇ ਨਰ ਪੁੰਜ ਹਕਰੀਅਹਿ- ॥੧੫॥
 ਨਰ ਖੋਜੇ ਨਹਿ ਪਾਵਤਿ ਘਨੇ।
 ਜਾਨਯੋਂ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦੁਰਗ ਨਹਿ ਬਨੇ।
 ਭਾਗ ਹਾਕਮੀ ਜਿਤਿਕ ਅਨਾਜੇ^੫।
 ਛੋਰਿ ਦੀਨਿ ਰਾਹਕ ਕੋ ਰਾਜੇ ॥੧੬॥
 ਤਿਤਿਕ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ ਦੁਰਗ ਪਵਾਈ।
 ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੂਰਨ ਬਨਿਵਾਵਾ।
 ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ ਮਵਾਸਿ ਚਿਨਾਵਾ ॥੧੭॥
 ਸੁਨੀ ਸੁਰੰਗ ਬੀਚ ਇਸ ਕੀਨ।
 ਗਢ ਭਟਨੇਰ ਲਗੋ ਚਿਨ ਦੀਨਿ^੬।’
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕੁਛ ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ।
 ਕਰੇ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ* ॥੧੮॥

^੧ਬੈਰਾੜਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਕਿਹਾ।

^੨ਸੂਈ ਹੋਈ ਬੱਕਰੀ (ਏਥੇ) ਬਘਿਆੜ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੀ ਸੀ।

^੩ਬੱਚਾ।

^੪(ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਹ) ਥਾਂ ਅਜਿੱਤ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਲੇ ਜੋਗ ਜਾਣਿਆ। (ਮਵਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਲਾ ਬੀ ਹੈ, ਤੱਕੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੧੭)

^੫ਜਿਤਨਾ ਅਨਾਜ ਰਾਜੇ ਦਾ (ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਹਿੱਸਾ ਸੀ।

^੬ਭਟਨੇਰ ਕਿਲੇ ਤੱਕ ਸੁਰੰਗ ਚਿਣ ਦਿੱਤੀ।

*ਇਹ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਬਠਿੰਡਾ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਟਨੇਰ ਦਾ ਨਗਰ ਤੇ ਭਟਿੰਡਾ ਯਾ ਬਠਿੰਡਾ ਨਗਰ ਭੱਟੀ ਰਾਉ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਰਾਜਾ ਬਿਨੈਪਾਲ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਟਨੇਰ ਹੁਣ ਬੀਕਾਨੇਰ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਗੜ੍ਹ ਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਭਏ ਤਜਾਰ ਅਗਲੀ ਭੁਨਸਾਰਾ।
 ਹਯ ਪਰ ਜੀਨ ਡਾਰਿ ਅਸਵਾਰਾ।
 ਉਲੰਘਿ ਪੰਥ ਕੇਤਿਕ ਜਬਿ ਆਏ।
 ਡੇਰਾ 'ਸੰਮੀ' ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਪਾਏ ॥੧੯॥
 ਤਹਿ ਕੇ ਨਰਨ ਆਇ ਕਰ ਜੋਰੇ।
 ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਅੱਗੁ ਅਕੋਰੇ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਸਾਰੇ।
 ਦੁਗਧ ਦਧੀ ਲੇ ਧਰਜੋ ਅਗਾਰੇ ॥੨੦॥
 ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਘੋਰਨਿ ਕੋ ਦੀਨਿ।
 ਰਸਤ ਪੁਚਾਈ ਦੇਗ ਸੁ ਕੀਨ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਚਢਿ ਕੈ ਸੁਖਦਾਈ ॥੨੧॥
 ਆਨਿ ਦਮਦਮੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ।
 ਡੱਲਾ ਮਿਲਜੋ ਆਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
     ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਚਰਨ ਅਰਬੰਦ।
     ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਤਹਿ ਨਰ ਮਿਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ॥੨੨॥
 ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਸਕਟਾ ਭਰਿ ਜੋਇ।
 ਸੰਗ ਲਿਯੇ ਫਿਰਿ ਲਜਾਯੋ ਸੋਇ।
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ।
 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਨੋ ਜਾਨੀ ॥੨੩॥
 ਆਦਿ ਤਿਹਾਵਲ ਅਧਿਕ ਅਹਾਰਾ।
 ਲੀਏ ਬਠਿੰਡੇ ਸਕਟ ਪਧਾਰਾ।'
 ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਤਬਿ ਚਰਨੀ ਪਰਜੋ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਆਗੈ ਬਿਰਜੋ ॥੨੪॥
 ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਹਜੋ 'ਬਿਰ ਥਯੋ'^੧।
 ਭਗਤੂ ਕੁਲ ਮਸੰਦ ਇਹ ਭਯੋ।
 ਹਮ ਬਖਸ਼ਜੋ* ਦੇਵਹੁ ਬਰਤਾਇ।'
 ਭੀ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅਗਵਾਇ ॥੨੫॥

^੧ਬੈਠ ਜਾਹ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਰਚਿਤ ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ, ਸਰਗ ੧੩੧ ਵਿਖੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਤੇ ਨਾਮ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋਯਾ:-'ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਕਰਕੈ। ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਨਾਮ ਸੁਧਰਿਕੈ' ॥ ੧੨੩ ॥

ਜਬਿ ਦੇਖਯੋ ਭੋਜਨ ਕੋ ਜਾਇ।
 ਪਰੇ ਕਿਰਮ^੧ ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਮੁਦਾਇ।
 ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਅਰਜ ਸੁਨਾਈ।
 ‘ਖੈਬੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਗੁਸਾਈਂ ॥੨੬॥
 ਬਿਤੇ ਦਿਵਸ ਬਹੁ ਕਿਰਮ ਪਰੇ^੨ ਹੈਂ।
 ਫਿਰਯੋ ਸੰਗ ਬਿਚ ਸਕਟ ਧਰੇ ਹੈਂ।’
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ ‘ਹਮੇ ਦਿਖਰਾਵਉ।
 ਪੀਛੇ ਤੇ ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਰਤਾਵਉ’ ॥੨੭॥
 ਕੇਤਿਕ ਲਯਾਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
 ਲੇ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਗੁਲਕਾ ਧਾਰੀ।
 ਕਰਤਲ ਪਰ ਬੱਟੀ ਗੁਰ ਕਰੀ।
 ਦੇਗ ਭਗਤ ਕੀ ਪੂਰਨ ਪਰੀ^੧ ॥੨੮॥
 ਪੁਨ ਬਰਤਾਵਨਹਾਰ ਨਿਹਾਰ^੨।
 ਸੁੱਧ ਅਹਾਰ ਭਯੋ ਇਕ ਬਾਰਾ।
 ਸਿੰਘਨ ਮਹਿ ਲਾਦਯੋ ਬਰਤਾਵਨ।
 ਬਹੁ ਕਰਾਹਿ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਨ ॥੨੯॥
 ਭਯੋ ਰੌਰ ਤਬਿ ਲੂਟ ਮਚਾਈ।
 ਪਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਲੇ ਲੇ ਧਾਈ।
 ਆਪੇ ਆਪ ਸਗਰ ਲੇ ਗਏ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬਿਕਸਏ ॥੩੦॥
 ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਪੀਛੇ ਸਿਖ ਆਏ।
 ਹੁਤੇ ਪੰਚ ਦਸ ਨਹਿ ਕੁਛ ਖਾਏ।
 ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਜਾਹੁ ਇਸ ਕਾਲਾ।
 ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਕੋ ਗਹਿ ਲਿਹੁ ਪਾਲਾ’ ॥੩੧॥
 ਗਏ ਕਹੈਂ ‘ਦਿਹੁ ਦੇਗ ਹਮਾਰੀ।’
 ਗੌਰੇ ਸੁਤ ਤਬਿ ਛਾਪ ਉਤਾਰੀ।
 ਤਿਨ ਕੋ ਦਈ ‘ਮੋਲ ਲੇ ਖਾਵਹੁ।
 ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਕੁਛ ਭੰਗ ਨ ਪਾਵਹੁ’ ॥੩੨॥
 ਏਕ ਤੁਰੰਗਮ ਏਕ ਦੁਸ਼ਾਲਾ।

^੧ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

^੨ਭਾਵ ਛਕ ਲਈ।

^੩ਫਿਰ ਵਰਤਾਵਣ ਵਾਲੇ ਨੇ (ਕੀ) ਡਿੱਠਾ (ਕਿ).....।

ਦਜਾਲ ਦਾਸ ਦੀਨਸਿ^੧ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਬਖਸ਼ ਮਿਲਾਯੋ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ।
 ਰਹਜੋ ਸੰਗ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਪਾਹੀ ॥੩੩॥
 ਕਰਿ ਨਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੈਨਾ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।
 ਥਿਰ ਹੂੰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ।
 ਪੁਰਹਿੰ ਕਾਮ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਏ ॥੩੪॥
 ++ਇਕ ਦਿਨ ਡੱਲੇ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ।
 ਹਿਤ ਅਖੇਰ ਕੇ ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ।
 ਗਏ ਦੂਰ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇਖਯੋ ਜਬੈ।
 ਸਰ ਖਰ ਛੋਰਿ ਸੰਘਾਰਯੋ ਤਬੈ ॥੩੫॥
 ਮਾਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁ ਹਸੇ।
 ਓਸਟ ਬੀਚ ਦਸਨ ਦੁਤਿ ਲਸੇ।
 ਪਿਖਿ ਡੱਲੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਏ।
 ‘ਇਸ ਕੋ ਹਤਿ ਕਰਿ ਕਯੋਂ ਬਿਕਸਾਏ?’ ॥੩੬॥
 ‘ਏ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇਰਿ ਖਜ਼ਾਨਾ^੨।
 ਰਹਜੋ ਚੁਰਾਵਤਿ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ।
 ਅਧਿਕ ਖਰਾਬ ਕਰਯੋ ਅਰੁ ਖਾਯੋ।
 ਤਿਸ ਅਘ ਤੇ ਇਹ ਮ੍ਰਿਗ ਤਨ ਪਾਯੋ ॥੩੭॥
 ਸੁਨਿ ਡੱਲਾ ਬੈਰਾਰ! ਬਿਚਾਰਾ^੩।
 ਲੇ ਪਰ ਅੰਸ^੪ ਕਿਸੀ ਪਰਕਾਰਾ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਆਮਿਖ ਕਾਟਯੋ ਜਾਇ।
 ਇਨ ਕੁੱਠੈ^੫ ਰੀਧੈ ਅਰੁ ਖਾਇ ॥੩੮॥
 ਜੇ ਨਰ ਪਰ ਕੀ ਅੰਸ ਚੁਰਾਵੈਂ।
 ਕੈ ਬਲ ਤੇ ਛੀਨਹਿ ਹਰਖਾਵੈਂ।
 ਮ੍ਰਿਗ ਬਕਰੇ ਆਦਿਕ ਤਨ ਧਰੈ*।

^੧ਭਾਵ, ਭੇਟਾ ਦਿੱਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।

++ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਖਪਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੨ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸੀ।

^੩ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ।

^੪ਪਰਾਯਾ ਧਨ।

^੫ਕੁੱਸੇਗਾ, ਤੜਫੇਗਾ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ ‘ਕੁਸੀਏਗਾ’।

*ਸਾਰੇ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਤੇ ਬੱਕਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲੇਨਹਾਰ ਤਿਨ ਭੱਖਨ ਕਰੈਂ ॥੩੯॥
 ਸ੍ਰਾਮੀ ਅੰਸ ਚੁਰਾਵੈਂ ਜੇਈ।
 ਇਸੀ ਦਸਾ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ ਤੇਈ।
 ਹਮ ਤਬਿ ਬਰਜ ਰਹਯੋ, ਨਹਿ ਮਾਨਯੋਂ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਹਸੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁ ਜਾਨਯੋਂ’ ॥੪੦॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਦੂਰ ਦਮਦਮਾ ਰਹਯੋ।
 ਪਹੁੰਚਨਿ ਸਮਾ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਲਹਯੋ।
 ਤਰੁ ਕੀਕਰ^੧ ਅਵਲੋਕਨਿ ਕਰੇ।
 ਤਹਾਂ ਬਿਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਡੇਰਾ ਕਰੇ ॥੪੧॥
 ਤਬਿ ਸਿੱਖਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਰਯੋ ਨ ਹਮ ਕੁਛ ਖਾਨਾ।
 ਦੋਨਹੁੰ ਸਮੇ ਰਹੇ ਅਬਿ ਖਾਲੀ।
 ਸਭਿ ਕੇ ਬਯਾਪੀ ਛੁਧਾ ਬਿਸਾਲੀ ॥੪੨॥
 ਕਿਮ ਇਹ ਨਿਸਾ ਬਤਾਵਨਿ ਕਰੈਂ।
 ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਪੁਨ ਚਲਿਬੋ ਪਰੈਂ।’
 ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਚਢਹੁ ਕੀਕਰਾਂ ਖਰੀ ਮਹਾਨਾ ॥੪੩॥
 ਬਲ ਤੇ ਇਨਹੁੰ ਹਿਲਾਵਨਿ ਕਰੀਏ।
 ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਚਵਹੁ ਛੁਧਿ ਹਰੀਏ।’
 ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਕੇ ਭਏ ਅਰੋਹਨਿ।
 ਗਹਿ ਝੂਣੇ ਕੀਨੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜੋਹਨ ॥੪੪॥
 ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਭਏ ਅਹਾਰਾ।
 ਖੁਰਮੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਲੇਬ ਉਦਾਰਾ।
 ਮੋਦਕ ਆਦਿ ਪਰੇ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਗਨ ਭੋਜਨ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ ॥੪੫॥
 ਖਾਇ ਖਾਇ ਕਰਿ ਸਿਖ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ।
 ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਨਹਿ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨੇ।
 ਬੂਝਯੋ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਨਹਿ ਖਾਯੋ।
 ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਹਾਥ ਨਹਿ ਆਯੋ’ ॥੪੬॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਸਿੱਖ ਜਿ ਸਯਾਨੇ।
 ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਆਪ ਨ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨੇ।

^੧ਕੀਕਰ ਦਾ ਬੁੱਛ।

ਕਿਮ ਹਮ ਖਾਇ ਸਕਹਿ ਤੁਮ ਬਿਨਾ।^੧
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਾ ॥੪੭॥
 ‘ਇਹ ਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ।
 ਪੇਟ ਪਾਲ ਹੈਂ ਅਚਵਨ ਵਾਰੇ^੨।
 ਮਨਮੁਖ ਭੀ ਸਿਖ ਕਹੈਂ ਘਨੇਰੇ।
 ਸਿੱਖੀ ਪਾਵਨ ਦੂਰ ਬਡੇਰੇ^੩’ ॥੪੮॥
 ਪੁਨ ਚਢਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਡੇਰਨਿ ਆਏ।
 ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਬਿਰੇ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਨਿਸਾ ਵਧੀ ਅਧਿਕੈ ਅਧਿਕਾਈ^੪ ॥੪੯॥
 ਲੋਕ ਪਸੂ ਬਹੁ ਭਏ ਦੁਖਾਰੇ।
 ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਹੈ ਭੁਨਸਾਰੇ।
 ਬੈਠੇ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਨਰ ਨਾਰੀ।
 ਹੋਹਿ ਨ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਤਿ ਹਾਰੀ ॥੫੦॥
 -ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।
 ਮਾਰਤੰਡ ਚਢਿਯ ਨ ਅਸਮਾਨਾ-।
 ਰੁਕੇ ਲੋਕ ਸਗਰੇ ਅਕੁਲਾਈ।
 ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਮ ਧਿਆਏ ॥੫੧॥
 *ਅਧਿਕ ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਬੀਤਨ ਕਰੀ।
 ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਚਿੰਤਾ ਪਰੀ।
 ਡੱਲੇ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਜਾਇ।
 ‘ਅਧਿਕ ਨਿਸਾ ਕੁਛ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਇ ॥੫੨॥
 ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਬੁਝਹਿ ਏਹ।
 ਹੈਂ ਸਰਬੱਗਯ ਬਤਾਇ ਸੁ ਦੇਹਿ।^੫
 ਡੱਲੇ ਜੁਤਿ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ।
 ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਨਿਵੇਂ ਸਭਿ ਆਇ ॥੫੩॥
 ਬੈਠੇ ਬਿਸਮਤਿ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ।

^੧ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਪੇਟ ਪਾਲੁ ਹਨ।

^੨ਉਹੀ ਧੂਨਿ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਸਭ ਸੈ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ।

^੩ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੋਈ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ।

^੪ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੬ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਉਲਥਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਐਉਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੀ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਸਤਾਖੇਪ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

‘ਨਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ।’

ਗੁਰੂ ਕਹੜੇ ‘ਭਾਣਾ ਹਰਿ ਜੋਈ।

ਦੇਵਨ ਬਿਖੈ ਸਪਰਧਾ^੧ ਹੋਈ ॥੫੪॥

ਸੂਰਜ ਸੁਰਪਤਿ^੨ ਹਟਿ ਹਟਿ^੩ ਬੈਠੇ।

ਅਪਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਰ ਹੋਇ ਇਕੈਠੇ।

ਬਰਜੀ ਬਰਖਾ ਹੁਇ ਜਗ ਨਾਂਹੀ।

ਦਿਨਕਰ^੪ ਬਿਰਜੋ ਸੁਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥੫੫॥

ਰਾਤਿ ਵਧਣ ਕੋ ਇਹੁ ਲਖਿ ਕਾਰਨ*।’

ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕਿਯ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ।

‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਿਮ ਜੀਵਹਿੰ ਬਿਨ ਬਾਰੀ^੫?’

ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਤੂਸਨ ਧਾਰੀ ॥੫੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਦਮਦਮੇ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੫॥

^੧ਈਰਖਾ।

^੨ਇੰਦ੍ਰ।

^੩(ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ) ਹਟ ਹਟ ਕੇ।

^੪ਸੂਰਜ।

^੫ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂਗੇ।

੨੬. [ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਇਆ। ਤਾਪ ਹਟਾਇਆ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਖੇਡਾ ਦੇਖਿਆ]

੨੫<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੭

ਦੋਹਰਾ: ‘ਐੜ ਲਗੀ ਬਰਖਾ ਹਟੀ,

ਬੀਤੇ ਦਿਵਸ ਕਿਤੇਕ।

ਖੇਤੀ ਲਾਗੀ ਸੂਕਿਬੇ,

ਉਬਰਜੋ ਖੇਤ ਨ ਏਕ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰਜਾ ਭਈ ਦੀਰਘ ਦੁਖਿਆਰੀ।

ਹੁਇ ਦੁਰਭਿਛ ਪਰਕਜੋ ਨਹਿ ਬਾਰੀ।

ਹੁਇ ਹੈ ਕਹਾਂ ਹਵਾਲ ਹਮਾਰੋ।

ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ ਕਜੋਂ ਜਿਯਨ ਬਿਚਾਰੋ’ ॥੨॥

ਰਾਹਕ ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਏ।

ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਪਛੁਤਾਏ।

ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ।

ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਬਸਿ ਭੇ ਇਕ ਠਾਈ ॥੩॥

‘ਅਬਿ ਸਮੀਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਹਾਏ।

ਜਿਨ ਤੇ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਏ।

ਏਕ ਏਕ ਕੀ ਪੁਰਵਤਿ ਆਸਾ।

ਮਿਲਿ ਕੈ ਦੇਸ ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਪਾਸਾ ॥੪॥

ਜਾਚਹੁ ਬਰਖਾ ਗੁਰੂ ਕਰੈ ਹੈਂ।

ਜੀਵ ਦਾਨ ਜਗ ਕੋ ਤਬਿ ਦੈਹੈਂ।’

ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਸੰਗਤ ਸਮੁਦਾਈ।

ਸਜਾਨੇ ਸਿੱਖ ਕਰੇ ਅਗੁਵਾਈ ॥੫॥

ਆਨਿ ਦਮਦਮੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰੇ।

ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲੇ ਘਨੇਰੇ।

ਧਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਦੁਰਭਿਛ ਕੋ ਭਾਰੇ।

ਆਇ ਗੁਰੂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰਵਾਰੇ ॥੬॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਥਿਰੇ।

ਕੇਚਿਤ ਬੈਠੇ ਕੇਚਿਤ ਖਰੇ।

ਖਰੋ ਮੇਵਰੋ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰੀ।

‘ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਜਗ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ ॥੭॥

ਨਹੀਂ ਗਗਨ ਮਹਿ ਮੇਘ ਦਿਖੰਤੇ।

‘ਰਾਹਕ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਕੇ ਖੇਤ ਸੁਕੰਤੇ।
 ਅਬਿ ਕੇ ਫਸਲ ਜਿ ਅੰਨ ਬਿਨਾਸਾ।
 ਨਹੀਂ ਨਰਨ ਕੀ ਜੀਵਨ ਆਸਾ ॥੮॥
 ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਜਾਨਿ ਬਚਾਵਹੁ।
 ਕਰਹੁ ਬਾਕ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵਹੁ।
 ਸੁਨਿ ਅਰਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾਯੋ।
 ਡੱਲੇ ਦਿਸਿ ਅਵਲੋਕਿ ਅਲਾਯੋ ॥੯॥
 ‘ਉਠਿ ਸੁਰਪਤਿ^੧ ਕੇ ਹਤਹੁ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਪਠਹਿ ਮੇਘ ਜਿਸ ਤੇ ਤਤਕਾਲਾ।’
 ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਪਰ ਧਰਿ ਬਿਸਵਾਸਾ।
 ਡੱਲਾ ਉਠਯੋ ਬਿਲੋਕਿ ਅਕਾਸਾ ॥੧੦॥
 ਪਨਹੀ ਸਪਤ^੨ ਬਗਾਇ ਸੁ ਮਾਰੀ।
 ਮੁਖ ਤੇ ਗਾਰੀ ਅਨਿਕ ਨਿਕਾਰੀ।
 ‘ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਕੇ ਬਰਖਹੁ ਤੂਰਨ।
 ਹਮ ਭੀ ਬਚ ਮਾਨਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ॥੧੧॥
 ਬੀਚ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਹੈ ਅਸ ਕੌਨ।
 ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭੌਨ।
 ਆਪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਣ ਕਰਿ ਜੈ ਪਾਈ^੩।
 ਗੁਰ ਦਾਸਨ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰਾਈ^੪* ॥੧੨॥
 ਦੇਰ ਨ ਧਰਹੁ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਬਰਖਾ।
 ਤੇਜ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸੁਰਪਤਿ ਧਰਖਾ^੫।
 ਇਤਨੇ ਕਹੇ ਗਗਨ ਘਨ ਛਾਏ।
 ਜਲ ਗੇਰਨਿ ਲਾਗੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੩॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁ ਹਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਕਹਯੋ ਸ਼ਲੋਕ ਸਕਲ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਲੋਕ ਹਜ਼ਰਾਹੁ ਪਿਥੈਂ ਤਮਾਸਾ।

^੧ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ।

^੨ਸੱਤ।

^੩ਫਤਹ ਪਾਈ (ਇੰਦ੍ਰ ਤੇ)।

^੪ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸਾਂ ਪਾਸੋਂ (ਇੰਦ੍ਰ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੁਵਾਈ।

*ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਰਣ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਜਿੱਤਿਆ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਾਸਾਂ ਤੋਂ ਮਾਰ ਕਰਾਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ।

^੫ਕੰਬਿਆ।

ਸੁਨਯੋਂ ਸ਼੍ਰੋਨ ਇਮ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥੧੪॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:

ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ ਸਿਰ ਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੁ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਸਿਧ ਬੁਧ ਸੁਰ ਨਾਥ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ ਆਕਾਸ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ ॥
 ਸਗਲਿਆ ਭਉ ਲਿਖਿਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਏਕੁ ॥੧॥

[ਆਸਾ ਵਾਰ ਮਃ ੧

ਚੌਪਈ: ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸਭਿ ਪਠਯੋ ਸੁਨਾਯੋ।
 ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਭਾਯੋ।
 ਬਰਖਾ ਲਾਗੀ ਪਰਨ ਘਨੇਰੀ।
 ਗਏ ਸਕਲ ਨਰ ਘਰ ਤਿਸ ਬੇਰੀ* ॥੧੫॥
 ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਜਾਤਿ ਬਖਾਨਹਿ।
 ‘ਮੂਢ ਸੁ ਨਰ ਜੋ ਇਨਹੁ ਨ ਮਾਨਹਿ।’
 ਸਕਲ ਦੇਸ ਮਹਿ ਭਯੋ ਸੁਕਾਲਾ।
 ਹਰੇ ਖੇਤ ਪਿਖਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲਾ ॥੧੬॥
 ਅੰਨ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹੋਇ।
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਜੋਇ।
 ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਢਹਿ ਅਖੇਰ ਬਹਾਨੇ।
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਥਲ ਪਿਖਨਿ ਪਿਆਨੇ ॥੧੭॥
 ਗਾਹਯੋ ਦੇਸ ਮਾਲਵਾ ਫਿਰਿ ਕੈ।
 ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਨਰ ਹੇਰਨਿ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਿ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਦਯਾਵਾਨ ਇਹੁ ਦੇਸ ਮਹਾਨਾ ॥੧੮॥
 ਸਿੱਖੀ ਭਾਵ ਬਡੇਰ ਬਡੇਰਾ।
 ਦੋਸ ਇਹੀ ਕਹਿ ਝੂਠ ਘਨੇਰਾ^੧।
 ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਪੀਛੇ ਪਲਹਿ ਸਦਾਈ^੨।

*ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮੀਂਹ ਵਸਾ ਦੇਣਾ ਆਤਮ ਸਤਯਾਵਾਨਾਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗੀ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਜੁੜੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਕਰਤਬ ਹੁਣ ਬੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਲਈ ਜੋ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਐਸੇ ਕੰਮ ਕੀਹ ਬਾਤ ਹਨ।

^੧ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

^੨ਭਾਵ ਲੜਕੀਆਂ ਵੇਚਦੇ ਹਨ।

ਅੰਨ ਘਨੋ ਹੁਇ ਤੋਟ ਨ ਕਾਈ ॥੧੯॥
 ਨਹੀਂ ਅਘਾ ਵਾਹਿਗੇ ਮਨ ਕਾਚੇ।
 ਪੈਸੇ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿ ਰਾਚੇ।
 ਬਾਕ ਨ ਮਾਨਹਿ ਰਹਿ ਮਤਿ ਮਾਰੇ।
 ਅਪਨੋ ਭਲੋ ਨ ਜਾਨਿ ਗਵਾਰੇ ॥੨੦॥

ਬਚਨ: ਖਾਨ ਕੋ ਭੇਸ^੧।
 ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਦੇਸ^੨।
 ਮਤਲਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ^੩।
 ਰਾਜ ਬਿਨ ਪਾਹੀ^੪ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਏਕ ਵਾਰ ਸਭਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ।
 ਪਰਜੋ ਗਰਜ ਕੇ ਤਾਪ ਸੁ ਭਾਰੀ।
 ਸਕਲ ਦੁਖੀ ਤਨ ਥਰਹਰਿ ਕਾਂਪੇ।
 ਪੀਤ ਬਦਨ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਸੰਤਾਪੇ ॥੨੧॥
 ਖਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਪੀਵੈਂ ਪਾਨੀ।
 ਪਰੇ ਰਹੈਂ ਦੁਰਬਲਹਿ ਮਹਾਨੀ।
 ਡੱਲੇ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ।
 ਕਹੀ ਤਾਪ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੨੨॥
 'ਮਹਾਂਰਾਜ! ਕੁਛ ਜਤਨ ਬਤਾਵਹੁ।
 ਅਪਨੇ ਜਾਨਹੁ ਤਾਪ ਮਿਟਾਵਹੁ।
 ਤੁਮ ਬਿਨ ਹਮਰੋ ਨਹਿ ਰਖਵਾਰਾ।
 ਗਹਜੋ ਆਸਰਾ ਬਡੇ ਬਿਚਾਰਾ' ॥੨੩॥
 ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕੋ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।
 ਗਹਜੋ 'ਉਪਾਇ ਕਰਹੁ ਤਤਕਾਲ।
 ਸਿਰ ਪਰ ਰਾਖਹੁ ਸਗਰੇ ਕੇਸ਼।
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਤ ਪੜਹੁ ਵਿਸੇਸ ॥੨੪॥
 ਨਿਕਸੈ ਤਾਪ ਦੇਸ ਤੇ ਤਬੈ।
 ਗੁਰਮਤਿ ਕਰਨਿ ਲਗਹੁਗੇ ਜਬੈ।'
 ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਸੁਨਾਈ।

^੧ਖਾਣ ਲਈ ਭੇਸ ਬਣਾਂਵਦੇ ਹਨ।

^੨ਸਿੱਖੀ ਦੇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ।

^੩ਮਤਲਬ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੋਂ ਦੇ ਯਾਰ ਹਨ।

^੪ਰਾਜ ਪਾਵਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ।

^੫ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਿਮ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੫॥
 ਤਜਿ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ।
 ਰਹੇ ਦਮਦਮੇ ਪਢਨ ਲਗਾਏ।
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਲਹਹੁ ਸੁਖ ਸਾਰੇ।
 ਧਰਮਸਾਲ ਰਚਿ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੇ ॥੨੬॥
 ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸ ਬੀਚ ਬਿਠਾਵਹੁ।
 ਧਰਹੁ ਭਾਉ ਉਰ ਟਹਿਲ ਕਮਾਵਹੁ।
 ਜੋੜ ਕਰਹੁ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰਾ।
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨ ਰੁਚੈ^੧ ਘਨੇਰਾ ॥੨੭॥
 ਹੁਇ ਹੈ ਸੁਖ ਨਹਿ ਚੜਿ ਹੈ ਤਾਪ।
 ਨਾਸੁ ਹੋਇੰਗੇ ਸੰਗ ਸੰਤਾਪ।’
 ਧਰਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਸਕਲ ਨੇ ਮਾਨੀ।
 ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਸਭਿ ਤਿਮ ਠਾਨੀ ॥੨੮॥
 ਦਯਾ ਧਰਮ ਅਰੁ ਪਠਿਬੋ ਬਾਨੀ।
 ਸਿੱਖੀ ਪਸਰੀ ਦੇਸੁ ਮਹਾਨੀ।
 ਪੁਨ ਸਿਰੁੰਦ ਕੇ ਸੂਬੇ ਜਾਨਿ।
 ਗੁਰੂ ਟਿਕੇ ਤੇ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨ ॥੨੯॥
 ਲਿਖਯੋ ਪੱਤ੍ਰੁ ਨਿਜ ਜੋਰ ਜਨਾਯੋ।
 ਡੱਲੇ ਕੇ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚਾਯੋ।
 ਗਯੋ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋਈ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧ ਤਿਸ ਕੀ ਹੋਈ ॥੩੦॥
 ਏਕ ਸਿੱਖ ਕੋ ਤਬੈ ਪਠਾਯੋ^੨।
 ‘ਗੁਪਤਿ ਰਹਹੁ ਸੁਨਿ ਕਹਾਂ ਪਠਾਯੋ।
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਡੱਲਾ ਤਬਿ ਕਯਾ ਕਹੈ।
 ਨਹੀਂ ਡਰੈਂ, ਕੈ ਡਰਪਤਿ ਅਹੈ^੩’ ॥੩੧॥
 ਅੰਤਰ ਇਤ ਉਤ ਸਿਖ ਬਿਚਰੰਤਾ।
 ‘ਡੱਲਾ ਕਾਗਦ ਤੁਰਤ ਸੁਨੰਤਾ।
 ‘ਕਯੋਂ ਨਿਜ ਬੁਰਾ ਕਰਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।
 ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਰਿਪੁ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਾਖਾ ॥੩੨॥

^੧ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੋ।

^੨ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਗੁਪਤ ਰਹੀਂ ਸੁਣੀਂ (ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਹਿ) ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

^੩ਯਾ ਡਰਦਾ ਹੈ।

ਅਬਿ ਭੀ ਕਰਜੋ ਜਿ ਚਹਿ ਭਲਿਆਈ* ।
 ਹਮ ਕੋ ਗੁਰੂ ਦਿਹੋ ਪਕਰਾਈ।
 ਸੈਨ ਘਨੇਰੀ ਦੇਤਿ ਪਠਾਇ।
 ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਹੁ ਗਹਾਇ ॥੩੩॥
 ਨਤੁ ਤੁਝ ਕੋ ਦੇਂ ਬਡੀ ਸਜਾਈ।
 ਬਸਿਬੇ ਦੇਹਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਈ।
 ਲੂਟਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰਨ ਕਰੈ।
 ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਸਭਿ ਕੋ ਧਰੈ^੧ ॥੩੪॥
 ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖਵਾਯੋ।
 ‘ਹਮ ਨਹਿ ਡਰਹਿ ਜਿ ਚਹਤਿ ਡਰਾਯੋ।
 ਭੇਜਹਿ ਦਲ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਲਰੈਂ।
 ਮਾਰਿ ਲੂਟ ਆਗੈ ਚਲਿ ਪਰੈਂ ॥੩੫॥
 ਨਿਰਜਲ ਬਨ ਮਹਿ ਬਸ ਨਹਿ ਤੇਰੋ।
 ਸਿਰ ਕੇ ਸਾਥ ਗੁਰੂ ਹੈ ਮੇਰੋ।
 ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਗਹੈਂ ਨ ਗਹਿਬੇ ਦੇਹਿ।
 ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਰਖੇਹਿ’ ॥੩੬॥
 ਇਮ ਉੱਤਰ ਡੱਲੇ ਲਿਖਵਾਯੋ।
 ਸਮੁਖ ਵਜੀਦੇ ਤੁਰਤ ਪਠਾਯੋ।
 ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਦੁਹਨਿ ਦਿਸਿ ਕੇਰੀ।
 ਸਿਖ ਨੇ ਸੁਨੀ ਭਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੩੭॥
 ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਸੁਖਦਾਈ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਔਰ।
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਸੇ ਤਿਸ ਹੀ ਠੌਰ ॥੩੮॥
 ਸੰਗਤਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵੈ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੈ।
 ਅਰਪਹਿ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਲਜਾਇ।
 ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਅਪਨੀ ਪਾਇ ॥੩੯॥
 *ਨਿਸ ਮਹਿ ਦਸ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਪਹਿਰਾ।

*ਅੱਗੇ ਬੀ ਅੰਸੂ ੨੨ ਦੇ ਅੰਤ ਬੀ ਵਜੀਦ ਖਾਂ ਡੱਲੇ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

^੧ਫੜਾਂਗੇ।

*ਸਾਖੀ ਪੋ: ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਪਲੰਘ ਨਿਕਟ ਜਾਗਹਿ ਨਿਤ ਠਹਿਰਾ।
 ੧ਇਕ ਦਿਨ ਖੇਡਾ ਪਾਵਨ ਕੀਨਿ।
 ਗਾਵਨ ਨਾਚਨ ਨਰ ਨਾਰੀਨ^੧ ॥੪੦॥
 ਸੋ ਸਿਖ ਆਪਸ ਮਹਿ ਇਮ ਕਹੈਂ।
 ‘ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸੀ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਅਹੈਂ।
 ਚਲਹੁ ਬਿਲੋਕਹਿ ਤਤਛਿਨ ਆਵੈਂ।
 ਤਬਿ ਲੋ ਕਹਾਂ ਬਿਗਰ ਕੁਛ ਜਾਵੈ ॥੪੧॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗਨਿ ਤੇ ਪਹਿਲਾਈ।
 ਆਇ ਬਿਰੈਂਗੇ ਇਸ ਹੀ ਥਾਂਈ।’
 ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਪੰਚ ਪਧਾਰੇ।
 ਪੰਚ ਨ ਗਏ ਬਿਰੇ ਡਰ ਧਾਰੇ ॥੪੨॥
 ਖੇਡਾ ਕਰਜੋ ਬਿਲੋਕਨ ਜਬੈ।
 ਡਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬੋਲੇ ਤਬੈ।
 ‘ਇਹਠਾਂ ਆਇ ਲਿਯੋ ਕਹੁ ਕਹਾਂ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋਪ ਕਰਹਿੰਗੇ ਤਹਾਂ ॥੪੩॥
 ਕਜੋਂ ਨਾਹਕ ਅਪਰਾਧੀ ਥੀਜੈ।
 ਅਬਿ ਭੀ ਚਲਹੁ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗੀਜੈ।’
 ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਤੂਰਨ ਹਟਿ ਆਏ।
 ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਖਰੇ ਭਏ ਨਿਜ ਥਾਂਏ ॥੪੪॥
 -ਗੁਰ ਸੋਵਤਿ ਭੀ ਜਾਗਤਿ ਸਦਾ।
 ਜਿਨ ਤੇ ਛਿਪ ਹੈ ਬਾਤ ਨ ਕਦਾ-।
 ਗਏ ਹੁਤੇ ਸੋ ਡਰ ਧਰਿ ਬਿਰੇ।
 ਜੇ ਨਹਿ ਗਏ ਅਫਸੋਸ ਸੁ ਧਰੇ ॥੪੫॥
 -ਇਹ ਪਿਖਿ ਆਇ ਗਏ ਜਿਮ ਅਬੈ।
 ਹਮ ਬੀ ਜਾਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਤਬੈ।
 ਬਿਰੇ ਰਹੇ ਕਜਾ ਤੁਮ ਨੇ ਪਾਯੋ।
 ਦਿਖਹਿ ਤਮਾਸ਼ਾ^੨ ਬਾਦ ਗਵਾਯੋ ॥੪੬॥
 ਗੁਰ ਤੋ ਸੁਪਤਿ ਰਹੇ ਅਬਿ ਤਾਂਈ-।
 ਇਮ ਪੰਚਹੁ ਨਿਸ ਝੂਰਿ ਬਿਤਾਈ।

੧ਇਕ ਦਿਨ ਆਦਮੀਆਂ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਨੇ ਗਾਵਣ ਨੱਚਣ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਰਚਿਆ [ਪੰ:-, ਖੇਡਾ ਪਾਵਨਾ=ਅਖਾੜਾ ਰਚਨਾ। ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨਾ]।

੨ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣਾ।

ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਗਏ।
 ਸੌਚਿ ਸਨਾਨ ਗੁਰੂ ਤਨ ਕਏ ॥੪੭॥
 ਲਗੇ ਦਿਵਾਨ ਸੁ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ।
 ਬੂਝੇ ‘ਨਿਸ ਮਹਿ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ ?
 ਕਿਮ ਕਿਮ ਆਪਸ ਮਹਿ ਤੁਮ ਭਾਖੀ ?
 ਕਹਹੁ ਸਾਚ, ਹਮ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਖੀ’ ॥੪੮॥
 ਦੁਹਾਂ ਧਿਰਾਂ^੧ ਤਬਿ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ।
 ਜਿਮ ਬੀਤੀ, ਜਿਮ ਭਾਖੀ ਬਾਨੀ^੨।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ।
 ‘ਨਿਕਟੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਨਿਕਟਾਏ^੩ ॥੪੯॥
 ਗਏ ਜੁ, ਤਿਨ ਕੋ ਮਨ ਹਮ ਪਾਹੀ^੪।
 ਗਏ ਨ, ਤਿਨ ਮਨ ਖੇਡੇ ਮਾਹੀ।’
 ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਾਚ ਸਾਚ ਕਹਿ ਮਾਨੀ।
 ‘ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ*’ ॥੫੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਸਿੱਖਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੬॥

^੧ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਭਾਵ ਜੋ ਗਏ ਸਨ ਖੇਡਾਂ ਦੇਖਨ ਤੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਏ।

^੨ਜਿਵੇਂ ਬਾਣੀ ਕਹੀ ਸੀ।

^੩ਜੋ (ਦੇਹ ਕਰ) ਨੇੜੇ ਸਨ (ਸੋ ਮਨ ਕਰ) ਦੂਰ ਸਨ (ਭਾਵ ਮਨ ਤਮਾਸੇ ਵਿਚ ਸੀ) ਜੋ ਦੂਰ (ਭਾਵ ਤਮਾਸੇ ਗਏ) ਸੋ ਮਨ ਕਰ ਨੇੜੇ ਸਨ (ਭਾਵ ਮਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਭੈ ਵਿਚ ਸੀ)।

^੪ਪਾਸ ਸੀ।

*ਮਨ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਉੱਕਣ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉੱਦਮ ਅਵਸਥਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਤਨ ਕਰਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ।

੨੨. [ਮੀਂਹ ਪਵਾਯਾ ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਾਯਾ। ਭਾਈ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ]

੨੬<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੮

ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਬਰਖਾ ਕਰਿ ਘਨ ਗਏ,
ਖੇਤੀ ਲਈ ਪਕਾਇ।
ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ,
ਬਾਰਿ ਬੁੰਦ ਨਹਿ ਪਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ^੧ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟ ਕੇ ਸਰ ਸੁਸਕਾਨੇ।
ਪਸੂ ਮਨੁਖ ਜਹਿ ਪਾਨੀ ਪਾਨੇ^੧।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕੀ ਬਾਤ।
ਕਹੀ ਤੁਰਕ ਸੋ ਲਿਖਿ ਬੱਖਯਾਤ^੨ ॥੨॥
'ਜੀਵਣ ਮਰਣ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ।
ਪਠਹਿ ਚਮੁੰ ਤਬਿ ਘਾਲਹਿ ਜੰਗ।'
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਈ।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੋਸਾਈਂ ॥੩॥
ਜਬਿ ਡੱਲਾ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਬਖਾਨਾ।
'ਤੇ ਸੰਗ ਬੰਧਪ ਚਮੁੰ ਮਹਾਨਾ^੩ ॥੪॥
ਰੋਜ ਗੁਰੂ ਸਰਕਾਰ ਜੁ ਬਰਤੇ^੪।
ਸਭਿ ਚਾਕਰ ਜਿਮ ਲੈਬੇ ਕਰਤੇ।
ਤਿਮ ਤੂੰ ਗਿਨਿ ਨਿਜ ਸੰਗ ਜਿਤੇਕ।
ਲੀਜਹਿ ਅਪਨੋ ਰੋਜ ਤਿਤੇਕ ॥੫॥
ਨਿਜ ਬੰਧਪ ਬੈਰਾੜਨਿ ਦੀਜੈ।
ਸਭਿ ਕੋ ਚਿਤ ਆਨਦ ਜੁਤਿ ਕੀਜੈ।
ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਨ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਸੋ ਭੀ ਦੇਹਿ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਭਾਖਾ ॥੬॥
ਸੁਨਿ, ਡੱਲਾ ਬੈਰਾੜ ਉਦਾਰਾ!

^੧ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ
ਚਲਾਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ।

^੧ਪੀਂਦੇ ਸਨ।

^੨ਜੋ (ਡੱਲੇ ਨੇ) ਤੁਰਕ (ਸੂਬੇ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਲਿਖਕੇ ਤੇ ਕਹਿਕੇ ਭੇਜੀ ਸੀ ਕਿ:-

^੩ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਬਹੁਤ ਹੈ।

^੪ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਤੁਝ ਪਰ ਰਿਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਮਾਰਾ।
 ਧਰਹੁ ਕਾਮਨਾ, ਸੋ ਕਹਿ, ਦੇਈ^{੧++}।
 ਹਮ ਤੇ ਕਰਹੁ ਜਾਚਨਾ ਲੇਈ* ॥੭॥
 ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ! ਚਹਿਯਤਿ ਅਬਿ ਬਾਰੀ^੨।
 ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਯਾ।
 ਬਿਨਾ ਨੀਰ ਤੇ ਹੁਇ ਬਿਕੁਲਾਯਾ ॥੮॥
 ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰਖਾ ਦਿਹੁ ਅਬੈ।
 ਟੋਭੇ ਪੁਰਹਿ ਲਹੈਂ ਸੁਖ ਸਬੈ।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਉਚਾਰਾ।
 ਮੀਂਹੁ ਕਹਾ ਹਮ ਕਾਂਖ ਮਝਾਰਾ^੩ ॥੯॥
 ਜਿਸ ਤੇ ਅਬਿ ਨਿਕਾਸ ਕਰਿ ਦੇਹਿ।
 ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਨ ਲੇਹਿ।’
 ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਹੋਏ ਸਭਿ ਮੌਨ।
 ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਬਿਰ, ਗਾ ਪੁਨ ਭੌਨ^੪ ॥੧੦॥
 ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਰੋਜ਼ ਬਰਤੰਤਾ।
 ਚਾਕਰ ਗਨ ਗਿਨਿ ਗਿਨਿ ਸੁਲਹੰਤਾ।
 ਤਬਿ ਡੱਲਾ ਬੰਦਨ ਹਿਤ ਆਯੋ।
 ਬੈਠਤਿ ਪਗ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੧੧॥
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੇਖਾ ਸਭਿ ਚਿਤ ਚੇਤੇ।
 ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਲੇਤਿ ਇਕ ਦੇਤੇ।
 ਤਿਨ ਦਿਸਿ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਲਿਹੁ ਡੱਲਾ ਨਿਜ ਰੋਜ਼^੫ ਮਹਾਨਾ ॥੧੨॥
 ਅਪਰ ਕਾਮਨਾ ਭੀ ਲਿਹੁ ਸੰਗ।
 ਜਾਚ ਲੇਹੁ ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਅੰਗ^੬ !’

^੧ਉਹ ਕਹੁ (ਅਸੀਂ) ਦੇਵੀਏ।

⁺⁺ਪਾ:-ਦਈਏ।

*ਪਾ:-ਲਈਏ।

^੨ਪਾਣੀ

^੩ਕੱਛ ਵਿਚ।

^੪ਫਿਰ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

^੫ਰੋਜ਼ੀਨਾ।

^੬ਅਪਨੇ (ਤੇ ਆਪਣੇ) ਅੰਗਾਂ (ਸਾਕਾਂ) ਲਈ। (ਅ) ਹੇ ਪਿਆਰੇ !

ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ! ਦਿਹੁ ਬਰਖਾ ਬਾਰੀ ॥੧੩॥
 ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਖਹਿ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰੇ।
 ਇਸ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਚਾਹ ਉਦਾਰੇ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਆਪ ਕੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਉਪਰ।
 ਘਨੀ ਦੇਹੁ ਬਰਖਾ ਅਭਿ ਭੂ ਪਰ’ ॥੧੪॥
 ਮੌਨ ਭਏ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
 -ਸਭਿ ਚਾਹਤਿ, ਸਰ ਰਹਯੋ ਨ ਪਾਨੀ-।
 ਤਬਿ ਉਠਿ ਗਮਨਯੋ ਡੱਲਾ ਘਰ ਕੋ।
 ਨਿਤ ਹਰਖਾਇ ਸੇਵ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ॥੧੫॥
 ਸੋ ਦਿਨ ਜਾਮਨਿ ਬੀਤੇ ਜਬੈ।
 ਦਰਸ ਕਰਨ ਆਯੋ ਪੁਨ ਤਬੈ।
 ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਚਿਤ ਆਯੋ।
 ਜਥਾ ਤੁਰਕ ਸੋ ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਯੋ^੧ ॥੧੬॥
 ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦਿਯੋ ਕੁਛ ਚਾਹਤਿ।
 ਰੀਝ ਪਚਾਇ ਨ, ਦੇਤਿ ਉਮਾਹਤਿ^੨।
 ‘ਡੱਲੇ ਬਿਰਾੜ ! ਜਾਚ ਅਬਿ ਲੇਹੁ।
 ਜੋ ਮੁਖ ਕਹੈਂ ਤਥਾ ਕਰਿ ਦੇਹੁ’ ॥੧੭॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਸਾਚੇ !
 ਦਿਹੁ ਬਰਖਾ ਪ੍ਰਾਨੀ ਸਭਿ ਜਾਚੇ।’
 ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਹਾਨਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ ॥੧੮॥

ਬਚਨ: ‘ਜੱਟ ਦਾ ਬੋਲ।
 ਬਾਣੀਏ ਦੀ ਚੁੱਪ।
 ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ।
 ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਸਾਕ।’

ਚੌਪਈ: ਇਹ ਛੂਛੇ ਨਹਿ ਜਾਇ ਕਦਾਈਂ।
 ਚਹੈਂ ਜੁ ਚਿਤ ਮਹਿ ਲੇਂ ਬਰਿਆਈ^੩।
 ਜਟ ਪਿੰਨੇ ਤਾਂ ਕੰਧ ਥੀ ਘਿੰਨੇ^੧।

^੧ਜਿਵੇਂ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਸੀ (ਡੱਲੇ ਨੇ)।

^੨(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਣ ਦੇ) ਉਮਾਹ ਨੂੰ ਪਚਾ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ (ਭਾਵ ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ) ਤੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਉਮਲਦੇ ਹਨ।

^੩ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਪਰ ਪਾਸ ਤੇ ਕਜੋਂ ਨਹਿ ਲਿੰਨੇ^੨ ॥੧੯॥
 ਜਾਹੁ ਡਲਾ ਅਬਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਉ।
 ਟੋਭੇ ਸਭਿ ਹੀ ਸਾਫ ਕਰਾਉ।
 ਬਰਖਾ ਦਈ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਾਤੇ।
 ਬਾਰ ਬਾਰ ਤੈਂ ਜਾਚੀ ਜਾਂ ਤੇ' ॥੨੦॥
 ਡੱਲਾ ਉਠਜੋ ਅਨੰਦਤਿ ਹੋਵਾ।
 ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਪਰ ਪਰ ਜੋਵਾ।
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮਾਏ।
 -ਘਨੇ ਆਇੰ ਘਨ, ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ ॥੨੧॥
 ਨਹਿ ਬਿਲੋਕੀਅਤ ਅਬਿ ਨਭ ਮਾਂਹੀ।
 ਲਗੀ ਔੜ ਘਨ ਪੱਯਤਿ ਨਾਂਹੀ।
 ਬਰਖਾ ਹੁਇ ਹੈ- ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ।
 ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮੰਤਿ ਸੁਚੇਤ ॥੨੨॥
 ਢੋਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਇਕਠੇ ਕਰਿਵਾਏ।
 ਤੀਰ ਤਾਲ ਕੇ ਜਾਇ ਬਜਾਏ।
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਾਨਵ ਅਏ ਪਲਾਈ।
 ਤਾਲ ਸੁਧਾਰਹਿ ਚੌਂਪ ਉਠਾਈ ॥੨੩॥
 ਤਿਹ ਛਿਨ ਚਲੀ ਪੌਣ ਪੁਰਵਾਈ^੩।
 ਨਿਕਸੇ ਘਨ ਜਿਮ ਗਜ ਸਮੁਦਾਈ^੪।
 ਘੁਮਡੀ ਘਟ ਘਰੀਕ ਮਹਿ ਘਨੀ^੫।
 ਘੋਰ ਘੋਰ ਘਨ ਚਪਲਾ^੬ ਸਨੀ ॥੨੪॥
 ਬਡੀ ਬਡੀ ਬ੍ਰੁੰਦੈਂ ਬਹੁ ਪਰੀ।
 ਬਰਸਨ ਲਗਜੋ ਅਧਿਕ ਭੀ ਝਰੀ।
 ਜਿਤ ਕਿਤ ਨੀਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲੰਤਾ।
 ਉਚੇ ਥਲ ਤੇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਢਰੰਤਾ ॥੨੫॥
 ਧਾਇ ਧਾਇ ਨਰ ਧਾਮਨ ਬਰੇ।

^੧ਜੇ ਜੱਟ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਕੰਧ ਤੋਂ ਭੀ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

^੨ਹੋਰ ਪਾਸੋਂ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੈ ਲਵੇਗਾ।

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੱਟ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ।

^੩ਪੁਰੇ ਦੀ ਪੌਣ।

^੪ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ।

^੫ਘੜੀ ਕੁ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀਆਂ ਘਟਾ ਉਮਡ ਆਈਆਂ।

^੬ਬਿਜਲੀ।

ਬਾਰੀ^੧ ਬਹੈ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੇਂ।
 ‘ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਗੁਰ ਧੰਨ’ ਬਖਾਨਹਿੰ।
 ‘ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਜੋ ਇਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨਹਿੰ’ ॥੨੬॥
 ਤੀਨਹੁੰ ਦਿਨ ਸੁ ਤੀਨ ਹੀ ਜਾਮਨਿ।
 ਬਰਖੀ ਘਟਾ ਦਮਕਤੀ ਦਾਮਨਿ।
 ਅਸ ਇਕ ਬਾਰ ਪਰਜੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।
 ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ਪਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੨੭॥
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਭੂਲੀ ਸੁਧਿ ਨਾਨਾ।
 ਬਿਦਰਤਿ ਸਦਨ ਸੁਧਾਰਤਿ ਠਾਨਾ^੨।
 ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਡੱਲੇ ਕਹੁ ਪ੍ਰੇਰੈਂ।
 ‘ਬਿਨਤੀ ਕੀਜਹਿ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੈ ॥੨੮॥
 -ਹਮਰੇ ਸੁਖ ਹਿਤ ਘਨ ਬਰਖਾਯੋ।
 ਅਬਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਯੋ-।’
 ਸੁਨਿ ਡੱਲਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਹ ਸਮੋ।
 ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਨਮੋ ॥੨੯॥
 ਅਰਜ ਗੁਜਾਰੀ: ‘ਅਬਿ ਬਸ ਕਰੀਅਹਿ।
 ਬਡੋ ਬਾਰਿ ਚਹੂੰ ਓਰ ਨਿਹਰੀਅਹਿ।
 ਦਲ ਮਨਿੰਦ ਘਨ ਘਨੇ ਦਿਸਾਵਹਿੰ।
 ਇਕ ਆਵਤਿ ਬਰਖਤਿ ਇਕ ਜਾਵਹਿੰ ॥੩੦॥
 ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਡ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ।
 ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਮਹਿੰ ਸਿਮਰਹਿੰ ਚਿਰ ਬੇਰਾ।
 ਪੁਰਹ ਕਾਮਨਾ ਜਨ ਭਲ ਭਾਂਤੀ।
 ਨਹਿੰ ਕੋ ਦੁਲਭ ਆਪ ਤੇ ਬਾਤੀ ॥੩੧॥
 ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਆਗਯਾ ਮਹਿੰ ਸਾਰੇ।
 ਕਿਸ ਮਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਟਾਰੇ।’
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ: ‘ਘਨਹੁੰ ਕੇ ਪਨਹੀ।
 ਹਤਹੁੰ ਉਰਧ ਕੋ ਸਪਤ ਸੁ ਗਨ ਹੀ^੩ ॥੩੨॥
 ਹਟਿ ਜੈ ਹੈ ਬਰਖਾ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਅਪਨ ਸਹਿਤ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਸੁਖਾਲਾ।’

^੧ਜਲ।

^੨ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ ਘਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਰਾਏ ਹਨ।

^੩ਗਿਣਕੇ ਸੱਤ ਜੁੱਤੀਆਂ ਉਪਰ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਮਾਰੋ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ।

ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਉਠਿ ਕੀਨਸਿ ਤੈਸੇ।
 ਘਟਾ ਫਟੀ ਘਨ ਗਮਨੇ ਗੈ ਸੇ^੧ ॥੩੩॥
 ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਲੋਕਿ।
 ਬਿਗਸੇ* ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਭਿ ਲੋਕ।
 ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਘਰਿ ਘਰ ਭਰੀ।
 ਰਾਇਬੇਲ ਚੰਬੇਲੀ ਖਿਰੀ ॥੩੪॥
 †ਇਕ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਫਿਰੰਤਾ।
 ਹਾਥ ਦੁਤਾਰਾ ਰੁਚਿਰ ਬਜੰਤਾ।
 ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਕੀ ਸੁਨਿ ਦਾਸੀ।
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਤਿਸ ਪਾਸੀ ॥੩੫॥
 ‘ਇਹ ਠਾਂ ਕਹਾਂ ਬਜਾਵਨ ਕਰੈਂ।
 ਚਹੈਂ ਬਜਾਇ ਜਿ ਆਵਹੁ ਉਰੈ।’
 ਸੁਨਿ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਬੂਝਤਿ ਅਹੈ।
 ‘ਮਾਤਾ ਕਹੈਂ ਕਿਧੋਂ ਤੂੰ ਕਹੈਂ?’ ॥੩੬॥
 †‘ਮਾਤਾ ਕਹੈ ਨ, ਹੋਂ ਹੀ ਕਹੈਂ।
 ਰਿਸ ਨ ਹੋਨ ਦਿਹੁੰ^੩, ਇਮ ਚਿਤ ਚਹੈਂ।’
 ਸੁਨਿ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਪਧਾਰਾ।
 ਸੁਰ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਜਾਇ ਦੁਤਾਰਾ ॥੩੭॥
 ਸੁੰਦਰੀ ਸੋਂ ਦਾਸੀ ਕਹਿ ਦਈ।
 ‘ਸਿੰਘ ਦੁਤਾਰਾ ਵਾਇਨ ਠਈ^੪।’
 ਬੂਝਯੋ ਮਾਤ ‘ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵੈ^੫?’
 ਕਹਯੋ ‘ਨ ਗਾਵੈ, ਇਮਹੁੰ ਬਜਾਵੈ^੬’ ॥੩੮॥
 ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਤਹਿੰ ਬੈਠਿ ਬਜਾਯੋ।
 ਉਠਿ ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਯੋ।
 ਗੁਰੂ ਅਖੇਰ ਗਏ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।

^੧ਹਾਥੀਆਂ ਵਰਗੇ ਬੱਦਲ ਚਲੇ ਗਏ। (ਅ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਚਲੇ ਗਏ।

*ਪਾ:-ਬਿਸਮੇ।

†ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

^੨ਦਾਸੀ ਬੋਲੀ।

^੩(ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੀ।

^੪ਵਜਾਵਣਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

^੫ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਏਗਾ?

^੬ਐਵੇਂ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਆਏ ਸੰਧਯਾ ਪਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੩੯॥
 ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੀ।
 ਗੈਰਤ ਅਧਿਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਧਾਰੀ⁺⁺।
 -ਮੁਝ ਤੇ ਮਨਮਤਿ ਭੀ ਅਧਿਕਾਈ।
 ਜੇ ਹੁਇ ਮਮ ਭਗਨੀ ਕੈ ਮਾਈ ॥੪੦॥
 ਤਹਾਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਏਵ ਬਜਾਵੈਂ।
 ਤਬਿ ਤੋ ਲਾਜ ਧਰੇਂ ਹਟਿ ਜਾਵੈਂ-।
     ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇ ਅਧਿਕ ਪਛੁਤਾਯੋ।
     ਕਜੋਂ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾਂ ਨਿਕਟ ਬਜਾਯੋ ॥੪੧॥
 ਲੇ ਤੀਖਨ ਤਬਿ ਕਰਦ ਚਲਾਈ।
 ਕਾਟਿ ਲਿੰਗ ਕੋ ਦਯੋ ਬਗਾਈ।
 ਨੇਮ ਕਰਜੋ ਬੋਲਨ ਕੋ ਤਬੈ।
 ਧਾਰੀ ਮੌਨ ਆਰਬਲ ਸਬੈ ॥੪੨॥
 ਸਿੰਘਨ ਹਾਲ ਦੇਖਿ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।
 ਕਰਜੋ ਸੁਨਾਵਨ ਸਗਰੋ ਝੇਰਾ।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੌਨ ਧਰੇ ਬਿਰ ਭਯੋ।
 ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਬਹਜੋ ਸ਼ਿਸ਼ੁਨ^੧ ਕਟਿ ਦਯੋ’ ॥੪੩॥
 ਗੁਰ ਕਹਿ ‘ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਇਮ ਕੀਨਿ?
 ਮਨ ਕੀ ਹਬਸ ਹੋਇ ਨਹਿ ਹੀਨ।’
 ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿ ਘਾਵ ਅਛੇਰਾ।
 ਬਸਜੋ ਜਾਇ ਪਿਖਿ ਥਾਨ ਚੰਗੇਰਾ ॥੪੪॥
 ਚੱਕ੍ਰ ਬੈਠਿਬੇ ਥਲ^੨ ਥੋ ਸੋਇ।
 ਰਹਜੋ ਇਕਾਕੀ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ।
 ਨਿਕਟ ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰੈ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਨਹਿ ਢਿਗ ਧਰੈ ॥੪੫॥
 ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਮਹਿਖੀ ਧੇਨੁ।
 ਚਾਰਨ ਚਲੇ ਹਟਾਵੈ ਸੈਨ^੩।
 ਮਾਰਿ ਲਸ਼ਟਕਾ ਕਰੈ ਪਿਛਾਰੀ^੧।

⁺⁺ਝੂਲਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਾਵਿਆਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਿਰਫ ਸਾਜ਼ ਬਜਾਇਆ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਰਮ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਜਾਇਆ ਬੀ ਕਿਉਂ, ਬਜਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣਾ ਸੀ।

^੧ਇੰਦ੍ਰੀ।

^੨ਗੋਲਾਕਾਰ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ।

^੩ਸੈਨਤ ਨਾਲ ਹਟਾਈਓ ਸੁ ਕਿ ਚਾਰਨ ਨਾ ਜਾਓ।

-ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਇਹ? -ਨਰਨ ਬਿਚਾਰੀ ॥੪੬॥

ਆਸੈ ਸਮਝੋ ਗਯੋ ਨ ਕੋਈ।

ਗਏ ਚੁਗਾਵਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਸੋਈ।

ਲੂਟੀ ਆਨਿ ਕਟਕ ਨੇ ਜਬੈ।

ਲਖੋ ਅਕੂਯਾ ਇਮ ਕਹਿ ਤਬੈ^੨ ॥੪੭॥

ਸਭਿ ਨਰ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ।

ਬੰਦਹਿ ਪਾਇਨ ਸੋ ਲਪਟਾਏ।

ਤਬਿ ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਪੇਟ ਬਜਾਯੋ^੩।

-ਚਢਹੁ ਫਤੇ ਹੁਇ- ਤਿਨਹੁ ਜਨਾਯੋ ॥੪੮॥

ਆਸੈ ਸਮਝਿ ਗਏ ਨਰ ਧਾਇ।

ਲਰੇ ਜਾਇ ਲਿਯ ਮਾਲ ਛੁਡਾਇ।

ਨਾਮ 'ਅਕੂਆ' ਸਭਿ ਹੀ ਕਹੈਂ।

ਸੇਵਾ ਸਰਧਾ ਕਰਤੇ ਰਹੈਂ ॥੪੯॥

ਨਈ ਜੁ ਬਧੁ ਬਜਾਹ ਲੇ ਆਇ।

ਤਬਿ ਇਹ ਦੇਖਨ ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਇ।

ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ -ਹਬਸ ਨਹਿ ਮਿਟੈ-।

ਸੋ ਤਬਿ ਰਹੀ, ਨ ਕਜੋਹੁੰ ਹਟੈ ॥੫੦॥

ਪੂਰਨ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿ ਬਹੁ ਭਯੋ।

ਅਬਿ ਲੋ ਤਿਸ ਕੋ ਥਾਨ ਪੁਜਯੋ।

ਜਨ ਕੀ ਪੁਰੀ^੪ ਕਾਮਨਾ ਘਨੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ* ॥੫੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਡੱਲੇ ਝੁਲਣ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥੨੭॥

^੧ਲਾਠੀ ਮਾਰਕੇ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਮੋੜਦਾ ਹੈ।

^੨ਤਦੋਂ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਅਕੂਯਾ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ (ਅੱਗੇ ਨਾ ਜਾਓ ਲੁੱਟੇ ਜਾਓਗੇ) [ਅਕੂਯਾ=ਜੋ ਨਾ ਬੋਲੇ।

^੩ਭਾਵ ਪੇਟ ਬਜਾਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ।

^੪ਲੋਗਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀ।

*ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਇਹੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਲਿਖਤੀ 'ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਪਾਸ ਬੀ 'ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ' ਹੈਗੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਵਾਲੀ 'ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਇਹ ਨਾ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਲੀ 'ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਮਗਰੋਂ ਚਾੜ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਵਾਂਙੂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਸੱਜਣ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੋਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ, ਕੁਛ ਹੋਰ ਹੈ।

੨੮. [ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜੰਗ ਸਿਖਾਇਆ। ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ]

੨੨<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੨੯

ਦੋਹਰਾ: * ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਿਸ ਨਿਕਟ ਤੇ, ਸਿੰਘਨ ਕਹੜੇ ਸੁਨਾਇ।
'ਜ਼ੇਰਦਸਤ ਲਵਪੁਰੀ ਕੋ, ਸੂਬਾ ਬਹੁ ਦੁਖਦਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸੰਗਤਿ ਛੀਨ ਲਈ ਇਤ ਆਵਤਿ।
ਤਜਹਿ ਨ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਸੁਨ ਪਾਵਤਿ^੧।
ਇਕ ਦਿਨ ਫੇਰ ਦਈ ਸੁਧ ਕਾਹੂ^੨।
'ਸੂਬਾ ਜੋ ਸਿਰੁੰਦ ਕੇ ਮਾਂਹੂ ॥੨॥
ਤਿਨ ਭੀ ਸੰਗਤਿ ਲੀਨਸਿ ਛੀਨ।
ਮੂਢ ਕੁਤਸਤ^੩ ਕਾਜ ਕੋ ਕੀਨ।
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਧਰਿ ਕੈ ਰੋਸਾ।
'-ਸੂਬੇ ਕੋ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਖੋਸਾ- ॥੩॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਨਿ ਕਹਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ।
-ਸੰਗਤਿ ਛੀਨੀ- ਭਾਖਤਿ ਸੋਊ।
ਪੁਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਕਹੜੇ ਸੁਨਾਇ।
'ਸਾਚ ਕਹੈਂ ਸਿਖ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਇ^੪ ॥੪॥
ਬੀਤੀ ਨੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।
ਰਣ ਉਪਦੇਸ਼ੋ ਸੰਗਤਿ ਨਾਂਹੀ^੫।
ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਪਕਰਾਈ ਮਾਲਾ ॥੫॥
ਅਬਿ ਮੈਂ ਚੰਡੀ ਪਾਠ ਪਠਾਵੋ^੬।
ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਾਵੋਂ।
ਲਘੁ ਚਿਰੀਅਨ ਤੇ ਬਾਜ ਤੁਰਾਵੋਂ।

* ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੧ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ।

^੨ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿਸੇ ਨੇ।

^੩ ਖੋਟਾ।

^੪ ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਜੋਗ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

^੫ ਇਸ ਵਿਚ ਨੌਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਨਿਊਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੱਸਕੇ ਆਪਣਾ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਬੀਰ ਰਸ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਸੰਸਾ ਇਹ ਬੀ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਇਹੋ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਹੋਣੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਵਿਦਯਾ ਸਿਖਾਈ, ਸੱਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੌਜ ਰੱਖੀ, ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਬੀ ਫੌਜ ਸੀ ਚਾਰੇ ਥੋੜੀ ਸੀ, ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੁਛ ਸੂਰਮੇ ਪਾਸ ਸੇ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ 'ਨੌਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਫੜਾਏ, ਕੀਕੂੰ ਕਹਿੰਦੇ?

^੬ ਭਾਵ ਜੰਗ ਕਰਨਾ, ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਉਮਾਹਿਤ ਹੋਣਾ।

ਮਰਦ ਮਿਲਾਇ ਗਰਦ ਦਿਖਰਾਵੈ^੧ ॥੬॥

ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਜੋ ਲੇਇ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਿਵਾਵੈ ਜੇਇ।

ਸੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਛੂਛ ਨ ਰਹੈ।

ਬਹੁ ਅੱਭਯਾਸ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਗਹੈ ॥੭॥

ਕੇਸਨ ਕੋ ਬਹੁ ਅਦਬ ਰਖੀਜੈ।

ਮੇਰੀ ਸਿਰ ਪਰ ਛਾਪ ਲਖੀਜੈ।’

ਪੁਨ ਡੱਲੇ ਸਨ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।

‘ਗਹਿ ਗਹਿ ਲਾਠੀ ਬਹੁ ਨਰ ਪਾਨਾ^੨ ॥੮॥

ਹੇਤੁ ਛੀਨਿਬੇ ਸੰਗਤਿ ਜਾਵਹੁ।

ਲੇਹੁ ਵਸਤੁ ਸੋ ਨਹੀਂ ਗਵਾਵਹੁ।

ਅਬਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਨਿ ਸਿਖਰਾਵੈਂ।

ਇਨ ਤੇ ਹੀ ਤੁਰਕਨਿ ਮਰਿਵਾਵੈਂ’ ॥੯॥

ਉਤ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਸੰਗਤਾਂ ਮਾਂਹੀ।

‘ਇਹ ਬੈਰਾੜ ਹੁਕਮ ਮੈਂ ਨਾਂਹੀ।

ਪਾਹੁਨਚਾਰੀ ਬਿਰ⁺⁺ ਇਸ ਥਾਨਾ^੩।

ਆਵਹੁ ਅੱਗੁ ਬਨਹੁ ਸਵਧਾਨਾ ॥੧੦॥

ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਖੁਸਾਵਨਿ ਕਰੀਏ।

ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਅਪਨੇ ਮਹਿੰ ਧਰੀਏ।’

ਇਤ ਤੇ ਡੱਲਾ ਲੇ ਨਰ ਘਨੇ।

ਉਤ ਸੁਚੇਤ ਕਸ ਕਟਿ ਸਿਖ ਬਨੇ ॥੧੧॥

ਬਯੋ ਭੇਰ ਦੁਹੂਅਨਿ ਦਿਸਿ ਕੇਰਾ।

ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਇਕ ਬਾਰਿ ਬਡੇਰਾ।

ਉਚੇ ਥਲ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਥਿਰੇ।

ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਕਸੈਂ ਮੁਦ ਭਰੇ ॥੧੨॥

ਇਹ ਖੋਸਤਿ ਓਹ ਨਹੀਂ ਖੁਸਾਵੈਂ।

ਹੇਲ ਕਰਹਿ ਇਕ ਝੇਲਤਿ ਜਾਵੈ^੪।

ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਮਾਰਹਿ ਦੋਨਹੁ ਦਿਸਿ ਮਹਿੰ।

^੧ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ।

^੨ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ।

⁺⁺ਪਾ:-ਨਹਿੰ।

^੩(ਅਸੀਂ) ਇਥੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।

^੪ਇਕ ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਕ ਹੱਲਾ ਝੱਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਭਿਰਤਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ॥੧੩॥
 ਬਿਰੇ ਨਿਕਟ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈਂ।
 ‘ਇਮ ਤੁਰਕਾਨਿ ਸਨ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ।
 ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨ ਹੋਇ।
 ਰਾਜ ਲੇਹਿ ਸਿੰਘ ਬਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ’ ॥੧੪॥
 ਭਿਰਤਿ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਸੰਗਤਿ ਆਈ।
 ਗੁਰ ਪਦ ਕਮਲਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਈ।
 ਅੱਸ੍ਰਾਸਨ^੧ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਇਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਨਿ ਸਨ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨਾ ॥੧੫॥
 ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਗਹਿ ਸੰਘਾਰਨ ਕਰੀਏ।
 ਅਪਨਾ ਆਪ ਉਬਾਰਨ ਧਰੀਏ।’
 *ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿਵਾਇ ਕਰਾਹੂ।
 ਇਕ ਦਿਸਿ ਸਭਿ ਧਰਿਵਾਯਹੁ ਤਾਂਹੂ ॥੧੬॥
 ਹੁਕਮ ਕਰਜੋ ‘ਲੂਟਹੁ ਸਭਿ ਜਾਈ।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਰਜੋ ਖਾਲਸਾ ਧਾਈ।
 ਬਲ ਕੋ ਕਰੈਂ ਧਕੇਲਨਿ ਤਬੈ।
 ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਲੂਟਤਿ ਸਬੈ ॥੧੭॥
 ਫੇਰ ਕਰਾਯੋ ਫੇਰ ਲੁਟਾਯੋ।
 ਕਿਤਿਕ ਰਹੇ ਬਿਰ ਹਾਥ ਨ ਲਾਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੂਝੋ ‘ਲੁਟੋ ਨ ਕੈਸੇ?
 ਹਮਰੇ ਨਿਕਟ ਰਹੇ ਤੁਮ ਬੈਸੇ’ ॥੧੮॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
 ਬੰਟੇ ਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਨੀ।
 ਸੋ ਹਮ ਖੈ ਹੈਂ ਲੋਭ ਨ ਧਾਰਹਿ।’
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਹਿ ॥੧੯॥
 ‘ਧੰਨ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਬਿਧਿ ਦੋਇ।
 ਸਤਿ ਸੰਤੋਖੀ ਬੀ ਬਹੁ ਹੋਇ।
 ਬਹੁਤ ਲੁਟੇਰੇ ਭੀ ਬਿਚ ਬਨੈਂ।
 ਬਿਰੈਂ ਅਨਿਕ ਭੀ ਸਿੱਖੀ ਸਨੈ’ ॥੨੦॥
 ਪੁਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਕਰੈਂ ਕਰਾਹੇ।

^੧ਧੀਰਜ ਦੇ ਕੇ।

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਸਰੋਵਰ ਮਾਂਹੇ।
 ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁ ਬੂਝੈਂ।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਅਰੁੰਝੈਂ? ॥੨੧॥
 ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੇਰੇ।
 ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਆਪ ਨੇ ਹੇਰੇ?’
 ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਇਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਸੁੰਮਣਵਾਨੀ^੧ ॥੨੨॥
 ਉਪਜਹਿ ਪੁੰਜ ਸਿੰਘ ਇਸ ਥਾਂਈ।’
 ਪੁਨ ਬਹੁ ਲਿਖਣਾ ਘੜਹਿ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਧਰਹਿ ਤਜਾਰ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।
 ਬੂਝੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਉਚਾਰੀ ॥੨੩॥
 ‘ਹੋਇ ਦਮਦਮਾ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ।
 ਲੇਖਕ ਬਨਹਿ ਪਢਹਿ ਸਿਖ ਰਾਸੀ*।’
 ਇਕ ਦਿਨ ਚਢਿ ਅਖੇਰ ਕੇ ਗਏ।
 ਕੋਸ ਅਸ਼ਟ ਇਕ^੨ ਉਤਰਤਿ ਭਏ ॥੨੪॥
 ਤਹਾਂ ਸਿੰਸਪਾ^੩ ਖਰੀ ਬਡੇਰੇ।
 ਹਾਥ ਪੰਚ ਦਸ ਫੇਰ ਘਨੇਰੇ^੪।
 ਰਾਹਕ ਮਉੜ ਤਬਹਿ ਚਲਿ ਗਏ।
 ਦੁਗਧ ਘਟੇ ਭਰਿ ਲਜਾਵਤਿ ਭਏ ॥੨੫॥
 ਸਭਿ ਕੇ ਪਜਾਇ ਖੁਸ਼ੀ ਲੇ ਘਨੀ^੫।
 ‘ਵਧਹੁ ਬੰਸ ਹੁਇ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬਨੀ^੬’।
 ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਡੇਰੇ ਚਲਿ ਆਏ।
 ਉਤਰਿ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਸੁਹਾਏ ॥੨੬॥
 ‘ਕਬਿ ਕਬਿ ਥਿਰਹਿ ਗੁਰੂ ਸਰ ਜਾਵੈਂ।
 ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਕਾਰ ਕਢਾਵੈਂ।

^੧(ਜਲ ਦੇ) ਸੋਮੇ ਵਾਂਗ (ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ) ਵੱਸੇਗਾ (ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਬਾਦ ਮਾਲਵਾ ਸਾਰਾ ਲਗ ਪਗ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਿਆ ਸੀ)।

*ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੇ ਗਜਾਨੀਆਂ ਲਈ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

^੨ਨੌਂ ਕੋਹਾਂ ਤੇ।

^੩ਟਾਹਲੀ।

^੪੧੫ ਹੱਥ ਟਾਹਲੀ ਦਾ ਫੇਰ ਸੀ।

^੫ਪਾ:-ਭਲੀ।

^੬ਪਾ:-ਬਲੀ।

^੭ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਸਾਯੰ ਸਮੋਂ^੧ ਜਾਇੰ ਜੰਡਿਆਨੇ^੨।
 ਬੈਠਹਿੰ ਸਭਿਨਿ ਹਕਾਰਨ ਠਾਨੈਂ ॥੨੬॥
 ਅਗਨਤ ਰਜਤਪਣ ਆਸਨ ਤਰੇ।
 ਬਹੁ ਦੀਨਾਰ ਨਿਕਾਰਨਿ ਕਰੇਂ।
 ਰੋਜ਼ਦਾਰ ਕੋ ਦੇਤਿ ਬੁਲਾਈ।
 ਆਇ ਆਇ ਲੇਤੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੮॥
 ਜਿਤਿਕ ਚਾਕਰੀ ਧਨ ਜੋ ਲੇਤਿ।
 ਤਿਤਿਕ ਮੁਸ਼ਟ ਭਰਿ ਬਿਨ ਪਿਖਿ ਦੇਤਿ।
 ਕਈ ਬੇਰ ਬਰਤਾਯੋ ਤਹਾਂ।
 ਸੈਨ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਲੇਤੇ ਮਹਾਂ ॥੨੯॥
 ਭਰਮੇ ਪਿਖਿ ਬਿਰਾੜ ਤਿਸ ਥਾਨ।
 -ਇਸ ਥਲ ਗੁਰ ਧਨ ਧਰਜੋ ਮਹਾਨ।
 ਥਿਰ ਹੁਇ ਇਤਹਿੰ ਕਾਢ ਕਰਿ ਧਰੈਂ।
 ਹਮ ਜੁਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੈਬੋ ਕਰੈਂ- ॥੩੦॥
 ਨਿਸ ਮਹਿੰ ਫੈਲਜੋ ਤਿਮਰ ਘਨੇਰਾ।
 ਗਏ ਨਿਕਾਸਨ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 ਅਵਨੀ ਖਨੀ ਅਧਿਕ ਬਲ ਲਾਈ।
 ਇਕ ਬਿਰਾਟਕਾ ਹਾਥ ਨ ਆਈ ॥੩੧॥
 ਮੂਰਖ ਰਹੇ ਲਜਾਇ ਬਡੇਰੇ।
 ਪਛੁਤਾਏ ਨਿਜ ਕਰਨ ਖੁਟੇਰੇ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਡੱਲਾ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰੀ।
 ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਦੋਨਹੁੰ ਹਥ ਧਾਰੀ ॥੩੨॥
 ਗੁਰੂ ਦੁਾਰ ਪਰ ਦਿਢ ਹੈ ਰਹਜੋ।
 ਪਹਿਰਾ ਦਿਯੋ ਸੁਚੇਤੀ ਲਹਜੋ।
 ਖਰੋ ਹੇਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ ਹਟਾਇ।
 ‘ਸੁਪਤਹੁ ਜਾਇ ਆਪਨੇ ਥਾਇੰ’ ॥੩੩॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਆਜੂ।
 ਨਹਿੰ ਸੋਵੋਂ ਮੈਂ ਪਿਖਹੁੰ ਸਮਾਜੂ।’
 ਇਮ ਕਹਿ ਖਰੋ ਰਹਜੋ ਨਿਸ ਜਾਗਾ।
 ‘ਗੁਰ ਗੁਰ’ ਜਪਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿੰ ਪਾਗਾ ॥੩੪॥

^੧ਸੰਧਯਾ ਵੇਲੇ।

^੨ਇਥੇ ਜੰਡਸਰ ਨਾਮੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਸਰੋਵਰ ਬੀ ਹੈ।

ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਪਿਖਿ ਡੱਲਾ ਖਰਜੋ।
 ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਕਰਜੋ।
 ‘ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਮਨ ਕਾਮਨ ਜੋਇ।
 ਪੂਰਨ ਕਰਹਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਸੋਇ’ ॥੩੫॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਹਾਂ ਬਾਸ ਤੁਮ ਠਾਨਾ।
 ਇਕ ਪੀਢੀ ਕਹੁ ਮੁਹਿ ਦਿਹੁ ਥਾਨਾ।
 ਅਪਨਿ ਨਜੀਕ ਰਾਖੀਅਹਿ ਮੋਹੀ।
 ਅਪਰ ਨ ਮੋ ਉਰ ਮੈਂ ਇਛੁ ਹੋਹੀ’ ॥੩੬॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਿਹੁ ਖੰਡੇ ਕਹੁ ਧਾਰੀ।
 ਡੱਲੇ ਤੇ ਡਲ ਸਿੰਘ ਕਹਾਵਹੁ।
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵਹੁ’ ॥੩੭॥
 ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਜੋ ਹਿਤ ਦੇ ਚਿਤ।
 ‘ਮੈਂ ਤੋ ਬਹੁਤ ਛਕਜੋ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ।’
 ਗੁਰ ਬੋਲੇ ‘ਕਬਿ ਕਿਸ ਤੇ ਛਕਜੋ ?
 ਹਮ ਨਹਿ ਲਖਜੋ ਕੂਰ ਕਜੋਂ ਬਕਜੋ ?’ ॥੩੮॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤੁਹਾਰਾ।
 ਅਚਤਿ ਰਹਜੋ ਮੈਂ ਲੇ ਕਰਿ ਥਾਰਾ^੧।
 ਤਿਸ ਤੇ ਹੀ ਮੁਝ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥ।
 ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਜਗਨਾਥ !’ ॥੩੯॥
 ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਜੋ ‘ਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਟਰੋ।
 ਖੰਡੇ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੁਖ ਧਰੋ।’
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਸੋ ਭੀ ਖੰਡੇ ਕੇਰ।
 ਕਰਦ ਭੇਟ ਕਿਯ ਅਚਿਬੇ ਬੇਰ’ ॥੪੦॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਹੁ ਬਿਕਸਾਨੇ।
 ‘ਸੁਨਿ ਡਲ ਸਿੰਘ^{*} ਹਮ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਾਨੇ।
 ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੇ ਕੋ ਲੈ ਹੈ।
 ਗੁਰ ਕੋ ਸੋ ਜਹਾਜ ਚਢਿ ਜੈਹੈ’ ॥੪੧॥
 ਸਿਰ ਪਗ ਧਰਿ ਧਰਿ ਕੈ ਤਬਿ ਭਨਿ ਹੈ^੨।

^੧ਥਾਲ।

^{*}ਪਾ:-ਡੱਲਾ।

^੨ਸਿਰ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਰੱਖ ਕੇ (ਡੱਲਾ) ਬੋਲਿਆ।

‘ਸੱਤ ਬਚਨ ਜੀ, ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਹੈ।’
 ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਰਾਹ ਕਰਿਵਾਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰਿਵਾਯੋ ॥੪੨॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਆਗੈ ਹੁਇ ਖਰਜੋ।
 ਖੰਡੇ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਬਿ ਕਰਜੋ।
 ਸੌ ਨਰ ਅਪਰ ਖਰੇ ਸੰਗ ਹੋਏ।
 ਛਕਯੋ ਸੁਨਹਿਰੇ ਇਕ ਸਭਿ ਕੋਏ⁺ ॥੪੩॥
 ਪੁਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਬਖਸ਼ਯੋ ਖੜਗ ਬਡੋ ਅਰੁ ਢਾਲਾ।
 ਦੂ ਹਜ਼ਾਰ ਕੇ ਕੰਕਨ ਦੋਇ।
 ਹੁਤੇ ਜਰਾਊ ਬਖਸ਼ੇ ਸੋਇ ॥੪੪॥
 ਗੁਰ ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ⁺⁺ ਪੂਜਿਬੇ ਹੇਤੁ।
 ਦੇਤਿ ਭਏ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ¹।
     ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਧਿ ਕਿਨ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ।
     ‘ਤੁਰਕਨਿ ਸੈਨ ਚਢੀ ਸਮੁਦਾਈ ॥੪੫॥
 ਇਤ ਕੌ ਆਇ ਲਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ।’
 ਸੁਨਿ ਡਲ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਬਨਯੋ ਸੁਚੇਤ।
 ਜਾਇ ਅੱਗੁ ਇਕ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰੇ।
 ਬੈਠਯੋ ਰਹੈ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕਰੇ ॥੪੬॥
 ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਨਹਿ ਆਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਥਿਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ।
 ‘ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਰਕ ਜਿ ਇਕ ਬਾਰੀ।
 ਕਰਹਿ ਭੇਰ ਤੌ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ ॥੪੭॥
 ਤਬਿ ਜੇਤਿਕ ਬਾਹੈਂ ਤਰਵਾਰੀ।
 ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰਿ ਧਰਾ ਮਝਾਰੀ।
 ਭਿਰਹਿ ਜਥਾ ਬੈਰਾੜ ਲੜਾਕੇ।
 ਕਰਿ ਹੈਂ ਤੁਰਕਨਿ ਤਨ ਗਨ ਫਾਂਕੇ^੧’ ॥੪੮॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਹਰਖਾਏ।

⁺ਕੈਸਾ ਅਦਭੁਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੌ ਨਰ ਰੱਯਤ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦਾ ਹੈ।

⁺⁺ਬਸਤਰ ਇਹ ਸਨ:- ਦੋ ਦਸਤਾਰਾਂ, ਦੋ ਚੋਲੇ ਤੇ ਦੋ ਘੁਟਨੇ।

¹ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਪਾਸ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਨ।

^੧ਫਾੜਾਂ।

‘ਸਾਧ ਸਾਧ ਡਲ ਸਿੰਘ’ ਕੋ ਗਾਏ।
‘ਇਮ ਹੀ ਚਹਿਯਤਿ ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗਾ।
ਧਰਿ ਉਤਸਾਹ ਕਰਨ ਕੋ ਜੰਗਾ’ ॥੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਡਲਾ ਸਿੰਘ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੮॥

੨੯. [ਪਟਯਾਲਾ ਨਾਭਾ ਜੀਂਦ ਦੇ ਵਡਕੇ। ਬੰਗੇਹਰ। ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਵਰ]

੨੯<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੦

ਦੋਹਰਾ: *ਆਯੋ ਰਾਮਾ ਏਕ ਦਿਨ, ਸੰਗ ਤਿਲੋਕਾ ਜਾਂਹਿ⁺।

ਚੂਨ ਦਾਲ ਕੋ ਸਕਟ ਭਰਿ, ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹਿ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਦੋਨਹੁੰ ਸਰਧਾਲੂ ਕਰ ਦਰਸਨ।

ਕਰ ਸਿਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਰਸਨ^੧।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨਿ ਠਾਢੇ ਭਏ।

ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਤਬਿ ਬੁਝਨ ਕਏ ॥੨॥

‘ਰਾਮਾ ਸਿੰਘ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ!

ਰਸਤ ਸਕਟ ਭਰਿ ਲਜਾਇ ਬਹੁਤ ਮਨ^੨।

ਕਿਹ ਤੇ ਆਨੀ ਕੀਨਿ ਖਰੀਦ?

ਕੈ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਸਕਲ ਰਸੀਦ?’ ॥੩॥

^੩‘ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਲਜਾਏ।

ਬੰਧਪ ਅਪਰਨ ਭੀ ਕੁਛ ਪਾਏ।

ਸਭਿ ਤੇ ਕਰਿ ਬਟੋਰ ਇਹ ਆਨੀ।

ਭੀ ਦਰਸਨ ਕੀ ਚਾਹ ਮਹਾਨੀ’ ॥੪॥

ਇਕ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਉਚਾਰੇ।

‘ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤਹਿੰ ਸਸਕਾਰੇ।

ਇਨਹੁੰ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੁਰਕਨਿ ਮਾਂਹੀ।

ਜਿਮ ਹੋਇ ਸੁਨੀਅਹਿ ਇਨ ਪਾਹੀ’ ॥੫॥

ਇਕ ਬਿਰਾੜ⁺⁺ ਤਬਿ ਲਗਯੋ ਸੁਨਾਵਨ।

‘ਰਣ ਕੇ ਅੰਤ ਭਯੋ ਭਟ ਘਾਵਨ।

ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿ ਕੈ।

ਬੇਸ ਬਾਵਰੋ ਅਪਨੋ ਕਰਿ ਕੈ ॥੬॥

ਸਿਰ ਤੇ ਨਗਨ ਧੂਰ ਤਨ ਭਰੇ।

ਲੋਥਨ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਫਿਰੇ।

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

⁺ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਨਾਭਾ ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਵਡਕੇ। ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਇਸੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇ। ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਚੌਧਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਨਾਭਾ ਰਿਆਸਤ ਤੂਰੀ।

^੧ਚਰਨ ਕਮਲ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਪਰਸ, ਭਾਵ ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।

^੨ਮਣ।

^੩ਰਾਮਾ ਤਿਲੋਕਾ ਬੋਲੇ।

⁺⁺ਪਾ:-ਬੇਰਾ।

ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਗੁਰ ਸੁਤ ਦੋਊ।
 ਰਣ ਠਾਨਤਿ ਲੁਪਤੇ ਥਲ ਸੋਊ ॥੭॥
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰੇ ਨਹਿੰ ਦੋਨਹੁੰ ਭਾਈ।
 ਜੇ ਪਾਵਤਿ ਸਿਰ ਵਢਿ ਲੇ ਜਾਈ^੧।
 ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਦਾਸ ਇਨ ਤਾਈਂ।
 ਦੋਨਹੁੰ ਲੋਥੈਂ ਦਈ ਦਿਖਾਈ ॥੮॥
 ਘਨੇ ਘਾਵ ਸ਼ੋਣਤਿ ਸਨ ਪੂਰੇ।
 ਪਰੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਦੀਰਘ ਸੂਰੇ।
 ਰਿਸ ਤੋ ਭੌਰੈਂ ਚਢੀ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਸੁਭਟਨਿ ਸੇਜਾ ਪਰ* ਤਿਸ ਕਾਲਾ^੨ ॥੯॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਸਕੇਲ ਕਾਠ ਗਨ ਮਹਾਂ।
 ਚਿਖਾ ਬਨਾਇ ਧਰੇ ਤਨ ਤਹਾਂ।
 ਦੋਨਹੁੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਸਸਕਾਰੇ।
 ਇਮ ਕੀਨਸਿ ਇਨ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰੇ' ॥੧੦॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 'ਰਾਮਾ ਸਿੰਘ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ!
 ਜਾਚ ਲੇਹੁ ਹਮ ਤੇ ਬਾਂਛਤ ਮਨ' ॥੧੧॥
 ਗੁਰ ਅਨਕੂਲ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਆਛੇ।
 ਦੁਹੂੰਅਨਿ ਮਾਂਗਯੋ ਜਿਮ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ।
 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਜਬਿ ਕੇ ਹਮ ਇਤ ਆਏ।
 ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨ ਪਾਇ ਜਮਾਏ ॥੧੨॥
 ਕਹੂੰ ਨ ਭੂਮ ਹਮਾਰੀ ਭਈ।
 ਜਿਮ ਰਾਹਕ ਅਪਰਨ ਨਿਜ ਲਈ।'
 ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸੁਨਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ।
 ਤੁਮ ਤੋ ਦੇਸ਼ ਸਕਲ ਹੀ ਲੀਨਿ ॥੧੩॥
 ਐਸੇ ਪਾਇ ਤੁਮਾਰੇ ਜਮੈਂ।
 ਭੂਪਨ ਭੂਪ ਦੇਸ਼ ਗਨ ਨਮੈਂ।
 ਦਿੱਲੀ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਵਿਚ ਵਧੇ।

^੧(ਤੁਰਕ) ਸਿਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ।

*ਪਾ:- 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਯੋ', ਪਰ ਇਹ ਅਸੁੱਧੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

^੨ਸੂਰਮਤਾ ਦੀ ਸੇਜਾ ਪਰ (ਬਿਰਾਜ) ਰਹੇ ਸਨ ਤਦੋਂ।

ਗ੍ਰਾਮ ਹਜ਼ਾਰਨ ਹੀ ਕਹੁ ਸਧੋ ॥੧੪॥
 ਕੁਰਸੀ ਬਹੁਤ ਬਕੁਰਸੀ^੧ ਰਾਜ।
 ਪੈਹਹੁ ਬਡੋ ਅਨੇਕ ਸਮਾਜ।
 ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਇਮ ਕਾਰਜ ਕੀਨਿ।
 ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੁਛ ਲੀਨ' ॥੧੫॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਅਪਰ ਜਿ ਥੇ ਤਿਨ ਸਾਥ।
 ਤਿਨ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਬਿ ਨਾਥ।
 ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਭਈ।
 ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਦਸਤਾਰ ਦੁ^੨ ਦਈ ॥੧੬॥
 ਸਪਤਿ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹੇ।
 ਬਰ ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਸਨ ਬਰ ਲਹੇ।
 ਪੁਨ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਘਰ ਕੋ ਗਏ।
 ਤਬਿ ਤੇ ਬਧੇ ਰਾਜ ਬਡ ਭਏ^੩ ॥੧੭॥
 ਨਾਭਾ ਅਰ ਦੂਸਰ ਪਟਿਆਲਾ।
 ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਇਹ ਭੇ ਮਹਿਪਾਲਾ।
     ^੪ਜਬਹਿ ਮਹਿਖ ਸਿਖ ਲੇਵਨ ਗਏ^੪।
     ਹਾਸ ਕਰਤਿ ਵੰਗੋਹਰ ਭਏ ॥੧੮॥
 ਮਾਰਖੰਡ^੫ ਸੋ ਦਯੋ ਬਤਾਇ।
 -ਮਾਰਹਿ ਪਿਥੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਧਾਇ-।
 -ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਸੋਂ ਖਰੋ- ਬਤਾਯੋ^੬।
 ਗੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਨੈ ਚਲਿ ਆਯੋ^੭ ॥੧੯॥
 ਲਖੀ ਅਵੱਗਯਾ ਗੁਰ ਕੀ ਹੋਈ।
 ਤਬਿ ਵੰਗੋਹਰਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੋਈ।
 ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਹਿਤ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ।
 ਦੋਇ ਤੁਫੰਗ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਏ ॥੨੦॥

^੧ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ।

^੨ਦੋ ਦਸਤਾਰਾਂ।

^੩ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ।

^੪ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੫ਜਦੋਂ (ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚੋਂ ਦੈਂਤ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ) ਸਿੱਖ ਮਹਿਮਾਂ ਲੈਣ ਗਏ ਸਨ।

^੬(ਉਹ ਝੋਟਾ, ਸਾਂਢ ਯਾ ਹਾਥੀ) ਜੋ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਯਾ ਮਾਰਨ ਦੌੜੇ, ਖੂਨੀ।

^੭ਬੇਚੀ ਹੇਠ ਖੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

^੮(ਸੰਢਾ) ਚਲ ਪਿਆ ਸੀ।

ਲਾਦ ਰਸਦ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਲੀਨਿ।
 ਕੁਛਕ ਰੂਪ ਰਸ^੧ ਪਾਵਨ ਕੀਨਿ।
 ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਕੋ ਲੇ ਆਏ।
 ਧਰਿ ਆਗੇ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥੨੧॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਥਿਰਿ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰੀ।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ ਹਮਾਰੀ।
 ਮਹਿਖ ਲੇਨ ਸਿਖ ਭੇਜੇ ਜਬੈ।
 ਹਮ ਨੇ ਕਪਟ ਰਚਯੋ ਪਿਖਿ ਤਬੈ ॥੨੨॥
 ਤੁਮਨੇ ਪੜਦਾ ਢਕਯੋ ਹਮਾਰੋ।
 ਗਯੋ ਵਠਿੰਡੇ ਮਹਿਖ ਬਿਚਾਰੋ।’
 ਤੁਪਕ ਰੂਪਰਸ^੨ ਹੇਰੀ ਧਰਿ ਕਰਿ।
 ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ॥੨੩॥
 ‘ਕਯਾ ਜਾਚਤਿ ਹੋ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ?
 ਬਖਸ਼ੀ ਖਤਾ ਪਰੇ ਅਬਿ ਪਾਵਨ^੩।’
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਸਭਿਨਿ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਰਾਮੇ ਕੋ ਦਿਯ ਰਾਜ ਮਹਾਨਾ ॥੨੪॥
 ਹਮ ਕੋ ਭੀ ਬਖਸ਼ਹੁ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ।
 ਆਇ ਪਰੇ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨਾ।’
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਮਿਲੇ ਤੁਮ ਆਇ।
 ਜਾਨਿ ਅਵੱਗਯਾ ਲਿਯ ਬਖਸ਼ਾਇ ॥੨੫॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਜ ਹੈ ਜੇਤਿਕ।
 ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਥਿਰਹਿਗੋ ਤੇਤਿਕ।
 ਨਹਿੰ ਛੀਨਹਿੰ ਕੋ ਘਰ ਸੁਖ ਪਾਓ।
 ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਓ’ ॥੨੬॥
 ਇਮ ਬਖਸ਼ਾਇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹੇ।
 ਰੁਖਸਦ ਹੋਇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਗ ਰਹੇ।
 ਉਚੇ ਥਾਨ ਬੈਠਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿੰ।
 ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਸੁਹਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿੰ ॥੨੭॥
 ਡਲ ਸਿੰਘ ਗਨ ਬਿਰਾੜ ਥਿਰ ਸਾਰੇ।

^੧ਲੂਣ।

^੨ਬੰਦੂਕ ਤੇ ਲੂਣ।

^੩ਹੁਣ ਚਰਨੀ ਆ ਪਏ ਹੋ।

ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।
 ‘ਬਹੁ ਗੋਧੂਮ ਖੇਤ^੧ ਦਿਖ ਆਵਹਿੰ।
 ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਵਾਦਲ ਅੰਨ ਉਪਾਵਹਿੰ’ ॥੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਜੁਤਿ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰੇ।
 ‘ਖੇਹੀ^੨ ਖਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਇਤ ਓਰੇ।
 ਬਚ^੩ ਗੋਧੂਮ ਖਰੀ ਨ ਉਚਾਰੇ।
 ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰੇ ॥੨੯॥
 ਛਿਤ ਗੋਧੂਮ ਜਿ ਇਹਾਂ ਉਪਾਵੈਂ।
 ਤੁਰਕ ਦੇਹਿੰ ਦੁਖ, ਚੜ੍ਹਿ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਏ।
 ਲਖ ਮਤਿ ਹੀਨੇ^੪ ਮੌਨ ਰਹਾਏ ॥੩੦॥
 ਲਖਹਿੰ ਨ ਤੁਰਕ ਭਏ ਅਬਿ ਅਦਾ^੫।
 ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਦ ਬਿਰੇ ਸਦ ਸਦਾ।
 ਬੀਤ ਗਏ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਔਰ।
 ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਉਚੀ ਠੌਰ ॥੩੧॥
 ਸੁੱਖਾ ਛਕੇ ਅਮਲ ਦ੍ਰਿਗ ਆਏ।
 ਡੱਲੇ ਸਹਿਤ ਨਿਕਟ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਚੇਰੀ ਕਰਿ ਗੁਰ ਭਨੇ।
 ‘ਪਿਖਹੁ ਕਮਾਦ ਖਰੇ ਇਤ ਘਨੇ ॥੩੨॥
 ਜਿਸਤੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ।
 ਹੇਤ ਭਲੇ ਲਹਿੰ ਸ੍ਵਾਦ ਜਹਾਨ।’
 ਸੁਨਿ ਬੈਰਾੜ ਕਹੈਂ ਕਰ ਜੋਰਿ।
 ‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਨਹਿੰ ਕਮਾਦ ਇਤ ਓਰ ॥੩੩॥
 ਤ੍ਰਿਣ ਲੰਬੇਰੇ ਵਧਿ ਬਹੁ ਗਏ।
 ਸੋ ਆਗੇ ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਭਏ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਵਥੁ ਚਹੈਂ ਨ ਕੋਈ।
 ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਨਿਪਜਹਿ ਜੋਈ ॥੩੪॥
 ਸੋਈ ਭਲੀ ਅਹੈ ਇਸ ਦੇਸ਼।

^੧ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤ।

^੨ਕਾਹੀ।

^੩ਬਚਨ ਤੋਂ।

^੪ਮੀਤ ਹੀਨੇ (ਲੋਗ) ਜਾਣਕੇ।

^੫(ਡੱਲਾ) ਲਖਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹੁਣ (ਖਤਮ) ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। [ਅ.ਃ., ਅਦਾ=ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ]।

ਨਾਂਹਿ ਤ ਪਹੁਚੈਂ ਤੁਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।
 ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਤੇ ਦੁਖ ਉਪਜੈਹੈਂ।
 ਓਜ ਪਾਇ ਕਰਿ ਹਾਲਾ ਲੈਹੈ' ॥੩੫॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਮੁਸਕਾਏ।
 'ਕੜੇਂ ਤੁਮ ਅਪਨੋ ਭਲੋ ਨ ਭਾਏ ?
 ਅਵਿਨੀ ਪੁਰਿ ਸਿਰੁੰਦ ਕੀ ਸਾਰੀ।
 ਇਹਾਂ ਲਗਾਵਨ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੀ ॥੩੬॥
 ਭਲੇ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਤਹਿ ਹੁਤੇ।
 ਸਗਰੇ ਉਪਜਤਿ ਸ੍ਵਾਦਲ ਇਤੇ।
 ਕੇਚਿਤ ਦਿਨ ਹੁਇ ਤੁਰਕ ਬਿਨਾਸੀ।
 ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਹੁਇ ਰਾਸੀ ॥੩੭॥
 ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਅੰਗੀਕਾਰਹੁ।
 ਅਪਰ ਨ ਹੁਇ ਇਸ ਦੇਸ ਉਚਾਰਹੁ।
 ਸਵਾ ਜਾਮ ਦਿਨ ਚਰਿ ਹੈ ਜਾਵਦ।
 ਤੁਮਰੀ ਮਤਿ ਥਿਰ ਰਹੈ ਨ ਤਾਵਦ ॥੩੮॥
 ਬਚਨ ਹਟਾਵਨਿ ਰਹੇ ਨ ਮਾਨਾ।
 ਤਉ ਸੁਨਹੁ ਇਹ ਦੇਸ ਮਹਾਨਾ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਗੋਧੁਮ ਹੁਇ ਜਾਇ*।
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਸਤਿ ਰਹੈ ਅਧਿਕਾਇ ॥੩੯॥
 ਅਪਰ ਕਾਜ ਤੁਮ ਬਹੁਤ ਬਿਗਾਰਾ।
 ਮਾਨਯੋਂ ਬਾਕ ਨ ਜਥਾ ਉਚਾਰਾ।
 ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਇਸ ਦੇਸ।
 ਉਪਜਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਸ਼ੇਸ਼' ॥੪੦॥
 ਡਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਗਨ ਬੈਰਾਰ।

*ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਰ ਹੁਣ ਸਫਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਕੈਸੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੦ ਤੇ ੧੮੬੫ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਚਾਲੇ ਉਚਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਹ ਵਾਕ ੧੮੯੦ ਤੋਂ ੧੯੦੦ ਸੰਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਨਹਿਰ ਖੁਹਲੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਸਰਸਬਜ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਕਣਕਾਂ ਕਮਾਦ ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹਿਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੇ ਰਲਕੇ ਸੰਨ ੧੮੮੨ ਅਰਥਾਤ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆਂ ਤਦੋਂ ੩੯ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਅਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਰਸਾ ਬਾਦ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਸੱਚੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹਿਰ ਵੇਖਕੇ, ਮਾਲਵਾ ਵਸਦਾ ਵੇਖਕੇ ਯਾ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈਸੀ ਤੇ ਸਹੀ ਹੈਸੀ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਤੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਾਕ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਭ ਸੱਚ ਹੋਏ।

ਬਿਰੁ ਹੁਇ ਰਹੇ ਮੌਨ ਮੁਖ ਧਾਰਿ।
ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਆਸੈ ਗੁਰ ਕੋ।
ਨਹਿ ਬਾਕਨਿ ਪਰ ਧੀਰਜ ਉਰ ਕੋ ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦਮਦਮੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਉਨਤੀਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੨੯॥

੩੦. [ਕਪੂਰੇ ਦੀ ਮੌਤ। ਧਰਤੀ ਸੱਚ ਤੇ ਖਲੋਤੀ ਹੈ]

੨੯<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੧

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਦਸਕ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਆਇ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਤਿ ਭਏ, ਗਾਥਾ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ‘ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ ਕੇ ਲਿਯ ਮਾਰੀ।
ਭਈ ਸਾਚ ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾਰੀ।’
ਡਲ ਸਿੰਘ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਸੁਨੰਤਾ।
ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ ਸਕਲ ਬਿਰਤੰਤਾ ॥੨॥
‘ਕਿਨ ਮਾਰਯੋ ਕਹੁ ਛੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ?
ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਜੰਗ?’
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੰਘਨ ਸਰਬ ਸੁਨਾਯੋ।
‘ਮੇਲਾ ਢਿਲਵੀਂ ਬਹੁ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥੩॥
ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਸੁ ਮੰਜੀ ਲਾਇ।
ਬੈਠਯੋ, ਭੇਟੈਂ ਲੋਕ ਚੜ੍ਹਾਇ।
ਤਹਾਂ ਕਪੂਰਾ ਭੀ ਚਲਿ ਗਯੋ।
ਕੇਚਿਤ ਸੁਭਟ ਸੰਗ ਮਹਿ ਲਿਯੋ ॥੪॥
ਬੈਰੀ ਬਰਗਾੜੀ^੧ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।
ਹੁਤੋ ਸ਼ਰੀਕਾ ਮਰੇ ਅਗੇਰੇ।
ਸੋ ਭੀ ਚਲਿ ਆਏ ਬਿਚ ਮੇਲੇ^੨।
ਜਿਨਹੁੰ ਦੁਹੇਲੇ ਹੋਹਿ ਨ ਮੇਲੇ ॥੫॥
ਪਾਨ ਸ਼ਰਾਬ ਕਰੀ ਦਿਸ਼ ਦੋਊ।
ਪਾਛਲ ਬੈਰ ਚਿਤਾਰਤਿ ਸੋਊ।
ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਯੋ ਬਕਬਾਦ ਬਿਸਾਲਾ।
ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਤਿ ਭੇ ਜਿਸ ਕਾਲਾ ॥੬॥
ਬਢੀ ਸਪਰਧਾ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਕੇਰੀ।
ਆਯੁਧ ਲਗੇ ਚਲਨ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।
ਜ਼ਾਲਾਬਮਣੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਲਾਈ।
ਮਰੇ ਕਿਤਿਕ ਮਚਿ ਪਰੀ ਲਰਾਈ ॥੭॥
ਜਾਨਯੋਂ ਸਾਹਿਬ ਕੌਲ^੩ ਬਖੇਰਾ।

^੧ਬਰਗਾੜੀ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਵੈਰੀ। [ਬਰਗਾੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੂ ੩ ਅੰਕ ੭ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਪੂਰੇ ਦੇ ਇਕ ਸ਼੍ਰੀਕ ਚੌਧਰੀ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।]

^੨ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਿੰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

^੩ਕੌਲ ਨੇ।

ਬਿਗਰਜੋ ਮੇਲਾ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਾ।
 ਅਭੈ ਰਾਮ^੧ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ।
 ਭੇਜੋ ਜੁੱਧ ਹਟੈਬੇ ਕਾਮ ॥੮॥
 ਤਰਜਤਿ^੨ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸਿਨਿ ਹਟਾਵੈ।
 -ਗੁਰੂ ਘਰ ਮੈਂ ਕਿਮ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ?'
 ਨਿਜ ਘਰ ਗਮਨਹੁੰ ਕਰਹੁ ਲਰਾਈ।
 ਹਟਿ ਜਾਵੋ ਕਜੋਂ ਧੂਮ ਮਚਾਈ- ॥੯॥
 ਇਤ ਉਤ ਬਰਜਤਿ ਤਰਜਤਿ ਬਿਚਰਤਿ।
 ਭਏ ਸ਼ਰਾਬੀ ਰਿਪੁ ਅਤਿ ਹਤਿ ਮਤਿ^੩।
 ਜ਼ਾਲਾਬਮਣੀ ਤਾਕਿ ਚਲਾਈ।
 ਹਤਿ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਗਿਰਾਈ ॥੧੦॥
 ਸੁਨਿ ਮਾਨਵ ਤਬਿ ਦੌਰੇ ਗਏ।
 ਮਰਜੋ ਉਠਾਇ ਸੁ ਲਜਾਵਤਿ ਭਏ।
 ਸੋਢੀ ਅਪਰ ਗਏ ਰਿਸ ਭਰਿ ਕੇ।
 ਬਰਜਤਿ ਤਰਜਤਿ ਗਾਰਿ ਨਿਕਰਿ ਕੇ ॥੧੧॥
 ਸਿਰੀ ਰਾਮ ਸਸਕਾਰਨ ਲਾਗੇ।
 ਖਰੋ ਕੌਲ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਪਾਗੇ।
 ਬੇਲਜੋ -ਨਹੀਂ ਦਾਹੁ ਇਸ ਕਰੀਏ।
 ਅਪਰ ਬਿਘਨ ਕੁਛ ਹੋਹਿ ਬਿਚਰੀਏ ॥੧੨॥
 ਤਾਤੀ ਬਾਯੁ ਲਗੈ ਮੁਝ ਅੰਗ^੪।
 ਤਹਿ ਗੁਰ ਮਾਰੇ ਠਾਨਤਿ ਜੰਗ^੫।
 ਮਮ ਪਰਵਾਰ ਹਟਾਵਨਿ ਗਯੋ।
 ਮਹਿਦ ਬਖੇਰਾ ਮਿਲਿ ਉਪਜੋ- ॥੧੩॥
 ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਨਰ ਦੌਰਤਿ ਆਵਾ।
 ਕੌਲ ਸਮੀਪ ਦੁਖਤਿ ਬਚ ਗਾਵਾ।
 -ਸਿਰੀ ਰਾਮ ਕੋ ਅਨੁਜ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ^੬।

^੧ਅਭੈ ਰਾਮ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੂੰ।

^੨ਤਾੜਨਾ ਕਰਕੇ।

^੩ਸ਼ਤਰੂਆਂ ਦੀ ਮਤ ਬਹੁਤ ਮਾਰੀ ਗਈ।

^੪(ਓਧਰੋਂ) ਤੱਤੀ ਵਾ ਮੇਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਆਕਾਰਣ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਵਾ ਲਗਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣੀ ਅਪਸ਼ਗਨ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

^੫ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਮਾਰੇ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

^੬ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਿਰਾਉ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੂੰ।

ਗੋਰੀ ਲਗੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਭਾ ਹਤਿ- ॥੧੪॥
 ਜਾਇ ਉਠਾਯਹੁ ਤਤਛਿਨ ਲਜਾਏ।
 ਸਭਿ ਸੋਢੀਨਿ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਪਾਏ।
 ਦੋਨਹੁ ਕੇ ਇਕਠੇ ਸਸਕਾਰਾ।
 ਅਭੈਰਾਮ ਤਬਿ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ ॥੧੫॥
 -ਮਮ ਨੰਦਨ ਤੈਂ ਮਾਰੇ ਦੋਇ।
 ਇਸ ਅਘ ਕੇ ਫਲ ਇਮ ਤੁਝ ਹੋਇ।
 ਪੂਰਬ ਸ੍ਰਾਪ ਦਮਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ।
 ਮਰੈਂ ਤੁਰਕ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਫਾਹਾ ॥੧੬॥
 ਖੇਹ ਤੋਬਰਾ ਬਦਨ ਚਢਾਵਹਿੰ।
 ਮਰਤ ਸਮੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿੰ।
 ਮੋਹਿ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਜੜੈਂ ਤੁਹਾਰੀ।
 ਉਖਰ ਗਈ ਸਗਰੀ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥੧੭॥
 ਪਾਨੀ ਦੇਵਾ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ।
 ਇਮ ਸੰਕਟ ਬਡ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਈ-।
 ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਛੁਤਾਯੋ।
 ਬਹੁਰੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ ॥੧੮॥
     *ਈਸੇ ਖਾਨ ਮੰਝ^੧ ਚਢਿ ਆਯੋ।
     ਘੇਰਿ ਕੋਟ ਤਿਨ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ।
 ਹੇਲ ਘਾਲਿ ਕਰਿ ਚਢਿਗੇ ਸੂਰਾ।
 ਘਾਸ ਪੁੰਜ ਮਹਿੰ ਦੁਰਜੋ ਕਪੂਰਾ ॥੧੯॥
 ਈਸੇ ਖਾਨ ਭਨਜੋ -ਬਿਚ ਅਹੈ।
 ਖੋਜਿ ਲੇਹੁ ਨਹਿੰ ਭਾਗਨਿ ਲਹੈ-।
 ਇਤ ਉਤ ਖੋਜੋ ਲਿਯੋ ਨਿਕਾਸ।
 ਗਹਿ ਕਰਿ ਆਨਜੋਂ ਤੂਰਨ ਪਾਸ ॥੨੦॥
 ਦੇਖਿ ਪਠਾਨ ਭਜਨੋ -ਤੂੰ ਸੂਰਾ।
 ਇੱਲਾਂ ਕੁੱਕੜ ਵਾਂਗ^੨ ਕਪੂਰਾ।
 ਬਾਜ ਰਖਨ ਕੋ ਲਾਜ ਲਗਾਈ-।
 ਇਮ ਕਹਿ ਕੇ ਲਿਯ ਕੈਦ ਕਰਾਈ ॥੨੧॥

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

^੧ਈਸੇ ਖਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਤ ਮੰਝ ਸੀ। ਇਹ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਸੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੈਰੀ ਸੀ।

^੨ਪਾ:-ਵਾਲ।

ਈਸੇ ਖਾਨ ਕੂਚ ਕਰਿ ਦੀਨਿ।
 ਜਿਤ ਜਾਨੋ ਸੋ ਮਾਰਗ ਲੀਨਿ।
 ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਭਾ ਮਹਾਂ।
 -ਇਸ ਪਕਰੇ ਹੁਇ ਹਾਸਲ ਕਹਾਂ- ॥੨੨॥
 ਤਾਲ ਉਜਾਰ ਬਿਖੈ ਇਕ ਹੇਰਾ।
 ਖਰੋ ਹੋਇ ਬੋਲਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 -ਲਾਦਯੋ ਸੰਗ ਜਾਟ ਕਯਾ ਦੇਹਿ।
 ਆਛੀ ਬਾਤ ਨ ਛੋਰਨਿ ਏਹਿ ॥੨੩॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਇਹ ਦਰਖਤ ਜੋ ਖਰੋ।
 ਫਾਹੇ ਇਸੇ ਚਢਾਵਨਿ ਕਰੋ-।
 ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸਿਧਾਏ।
 ਫਾਹੇ ਹੇਤੁ ਕਪੂਰਾ ਲਯਾਏ ॥੨੪॥
 ਦੇਖਿ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਖਾਨਾ^੧।
 -ਕਰਨਿ ਦੇਹੁ ਮੁਝ ਇਹਾਂ ਸ਼ਨਾਨਾ।
 ਬਦਨ ਤੋਬਰਾ ਫੇਰ ਚਢਾਇ।
 ਫਾਹਾ ਦੇਹੁ ਬਹੁਰ ਇਸ ਥਾਇੰ- ॥੨੫॥
 ਕਿਸ ਨਰ ਬੂਝਯੋ -ਕਯੋਂ ਕਹਿੰ ਐਸੇ?
 ਵਾਜਬ ਨੁਾਨ^{*}, ਤੋਬਰਾ ਕੈਸੇ^੨?
 ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬਤਾਵਨ ਕੀਨ।
 -ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰਾਪ ਇਮ ਦੀਨ ॥੨੬॥
 ਖੇਹ ਤੋਬਰਾ ਬਦਨ ਚਢਾਇ।
 ਫਾਹਾ ਦੇਹਿ ਤੁਰਕ ਮਰਿਵਾਇ।
 ਅਪਰ ਬਾਤ ਸਗਰੀ ਬਨਿ ਆਈ।
 ਨਹੀਂ ਤੋਬਰਾ ਤੁਮਹੁੰ ਅਨਾਈ ॥੨੭॥
 ਸੋ ਮੰਗਵਾਇ ਦੇਹੁ ਮੁਝ ਫਾਸੀ।
 ਪੂਰਹੁ ਬਾਕ ਗੁਰੂ ਅਬਿਨਾਸੀ।
 ਨਤੁਰ ਤੋਬਰੇ ਹਿਤ ਤਨ ਔਰ।
 ਸਹੋਂ ਸ੍ਰਾਪ ਧਰਿ ਕੈ ਕਿਸ ਠੌਰ- ॥੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਤੁਰਕ ਤਥਾ ਹੀ ਕੀਨਿ।

^੧ਕਪੂਰਾ ਬੋਲਿਆ

^{*}ਪ:-ਨਾਹਿ।

^੨ਇਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂ ਜੋਗ ਹੈ ਪਰ ਤੋਬਰਾ ਕਿਸ ਲਈ?

ਖੇਹ ਤੋਬਰਾ ਮੁਖ ਬਿਚ ਦੀਨ।
 ਪਾਇ ਜੇਵਰਾ ਗਰ ਲਟਕਾਯੋ।
 ਇਮ ਅਵਗਤਿ ਲਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਯੋ ॥੨੯॥
 ਰਾਵਰ ਕੋ ਜੋ ਹੁਕਮ ਨ ਮਾਨਾ।
 ਮਹਾਂ ਮੂੜ ਲਹਿ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ।
     ^੧ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਤੂਸੁਨਿ ਧਾਰੀ।
     ^੨ਬਾਕ ਅਮੋਘ ਟਰਹਿ ਨਹਿ ਟਾਰੀ ॥੩੦॥
 ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਰਘੁਬਰ ਸਰਸੰਗਾ^੧।
 ਭਯੋ ਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਭੰਗਾ।
 ਨਹੀਂ ਸਮਰਥ ਹਟਾਵਨਿ ਕੋਈ।
 ਓਟ ਸੁਮੇਰ ਨ ਬਚਿਬੋ ਹੋਈ ॥੩੧॥
 ਸੁਨਿ ਬੈਰਾੜ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਨਿਵਾਵਹਿ ਮਾਥ।
 ਕੇਚਿਤ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਤਹਿ ਔਰ।
 ਬਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥੩੨॥
 ਅਭੈ ਰਾਮ ਬਡ ਸ਼ੋਕ ਭਯੋ ਹੈ।
 ਜੁਗ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਇਕ ਬਾਰ ਹਯੋ ਹੈ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਲਾਗਯੋ ਕਰਨਿ ਅਹਾਰਾ।
 ਬਰਖਾ ਮਹਿ ਗਰਜਯੋ ਘਨ ਬਾਰਾ ॥੩੩॥
 ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ ਉਚਾਰੇ।
 ‘ਮੁਝ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਭਯੋ ਸੁਤ ਮਾਰੇ।
 ਘਰ ਤੇਰੇ ਮਹਿ ਭਈ ਵਧਾਈ।
 ਗਰਜਿ ਗਰਜਿ ਕੈ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਈ ॥੩੪॥
 ਮੇਰੀ ਪੀਰ ਨ ਤੁਝ ਕੋ ਕੋਈ।
 ਸ਼ੋਕ ਪਰੋਯੋ ਪੀੜਤਿ ਹੋਈ।
 ਅਬਿ ਹਟਿ ਜਾਹੁ ਨ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ।’

^੧ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

^੨(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਵਾਕ ਟਾਲਿਆਂ ਨਾ ਟਲਣ ਵਾਲਾ (ਐਡਾ) ਅਮੋਘ ਹੈ (ਜੈਸਾ) ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤ੍ਰ ਵਾਲਾ ਰਘੁਬਰ ਦਾ ਤੀਰ। [ਬ੍ਰਹਮਾਸਤ੍ਰ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ]। (ਅ) ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਾਕ ਐਸਾ ਅਮੋਘ ਤੇ ਟਾਲਿਆਂ ਨਾਂ ਟਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦਾ ਤੀਰ ਰਘੁਬਰ ਦੇ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ (ਅਮੋਘ ਹੈ)। [ਬ੍ਰਹਮਾਸਤ੍ਰ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਚਿਤ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੀਰ। ‘ਸਰ’ ਦਾ ਅਰਥ ਬਾਣ ਹੈ, ਪਰ ‘ਸਰ’ ਦਾ ਅਰਥ ਰੱਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਕਮਾਨ ਬੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ]।

ਅਭੈਰਾਮ ਜਬਿ ਏਵ ਅਲਾਈ ॥੩੫॥
 ਝਰ ਮਿਟਿ ਗਯੋ ਨ ਬਰਖਯੋ ਬਾਰੀ।
 ਭਾ ਦੁਰਭਿੱਛ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਭਾਰੀ।
 ਚਿੰਰਕਾਲ ਲਗਿ ਮੇਘ ਨ ਆਏ।
 ਰਵਿ ਤਪਤਯੋ ਬਹੁ ਨਰ ਅਕੁਲਾਏ ॥੩੬॥
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਤ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ।
 ਭਯੋ ਉਚਾਰਯੋ^੧ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੰਗ^੨।
 ਬਾਸ ਦਮਦਮੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ।
 ਕੇਤਿਕ^੩ ਸ੍ਰਾਪ ਕਿਤਿਕ ਬਰ ਲੀਨ ॥੩੭॥
 *ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।
 ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਕਹਹੁ ਧਰਾ ਇਹੁ ਕਿਨੇ ਉਠਾਈ?
 ਕਿਸ ਉਪਰ ਥਿਰ ਹੋਤਿ ਸਦਾਈ’ ॥੩੮॥
 ਕੋ ਭਾਖਤਿ ‘ਛਿਤ ਧਵਲ ਉਠਾਵੈ।’
 ਕੇਚਿਤ ਬੋਲੇ ‘ਸ਼ੇਸ਼ ਚਵਾਵੈ^੪।’
 ‘ਕਮਠ ਪੀਠ ਪਰ’ ਕਿਨਹੁ ਬਤਾਈ।
 ‘ਕੋਲ ਦਾੜ ਪਰ^੫’ ਕਹੈਂ ਉਠਾਈ’ ॥੩੯॥
 ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਸੁ ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ।
 ‘ਜਿਨਹੁ ਉਠਾਈ ਕੋ ਤਿਨ ਤਰੇ^੬?
 ਬਿਨ ਅਲੰਬ ਨਹਿੰ ਸਕਹਿ ਉਠਾਇ।
 ਜਿਨਹੁ ਉਠਾਇ ਸੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ’ ॥੪੦॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿਹੁੰਨਿ ਅਲਾਈ।
 ‘ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਦਿਹੁ ਆਪ ਬਤਾਈ।’
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਇਹੁ ਜੋ ਦੇਖਹੁ ਸਕਲ ਪਸਾਰਾ ॥੪੧॥
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਸਭਿ ਥਿਰ ਭਯੋ।

^੧ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

^੨ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ।

^੩ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ।

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੪ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ।

^੫ਸੂਰ ਦੀ ਦਾੜ ਉਤੇ।

^੬ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਭਾਵ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੌਣ ਹੈ।

ਸਾਚ ਬਿਨਾ ਅਵਲੰਬ ਨ ਬਿਯੋ।
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਸੂਰਜ ਤਪੈ।
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਨਿਸਪਤਿ ਦਿਪੈ ॥੪੨॥
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਸਿੰਧੁ ਗੰਭੀਰ।
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਧਰਤੀ ਧੀਰ।
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਬਾਯੁ ਬਹੰਤਾ।
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਅਗਨਿ ਤਪੰਤਾ ॥੪੩॥
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਕੂੜ ਦਿਖੰਤਾ।
 ਸਾਚ ਬਿਨਾ ਕੂੜ ਨ ਨਿਬਹੰਤਾ^੧।
 ਜਥਾ ਰਜੁ ਸਾਚੀ ਦਿਖਿਯੰਤਾ।
 ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਕੂੜ ਸਰਪ ਕਲਪੰਤਾ ॥੪੪॥
 ਜੇ ਸਾਚੀ ਰਜੁ ਹੋਇ ਨ ਤਹਾਂ।
 ਸਰਪ ਕੂੜ ਕੇ ਕਲਪਹਿ ਕਹਾਂ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਨਿਸਚੈ ਇਹੈ ਕਰੀਜੈ।
 ਸਾਚ ਆਸਰੇ ਸਕਲ ਜਨੀਜੈ^੨ ॥੪੫॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਹੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
 ‘ਆਪ ਜਥਾਰਥ ਹੀ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਹੋਇ।
 ਸਾਚ ਪਛਾਨੈ ਹਰਿ ਜੀ ਸੋਇ ॥੪੬॥
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਸੰਗ ਤੁਮਾਰਾ।
 ਭਉਜਲ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਹਾਰਾ।
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬਹੁ ਨ ਫੇਰਾ।
 ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਕਰਜੋ ਜੋ ਚੇਰਾ’ ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਕਪੂਰੇ ਕੇ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਇਕ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੦॥

^੧ਭਾਵ ਕੂੜੇ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਸੱਚ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

^੨ਰੂਹਾਨੀ ਆਧਾਰ ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੈ। ਜੇ ਸੱਚ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਇਹ ਜਣਾਯਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਸਥੂਲ ਮੱਛੂ ਕੱਛੂ ਆਦਿ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਖੜੇ, ਇਹ ਖਿਆਲ ਗ਼ਲਤ ਹਨ, ਇਹ ਸਤਸਰੂਪ ਸਾਈਂ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਯਥਾ:-“ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ॥”

੩੧. [ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ]

੩੦<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੨

ਦੋਹਰਾ: ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਿਮਰਤੇ,
-ਗਯੋ ਭਯੋ ਚਿਰਕਾਲ।
ਮਿਲਜੋ ਕਿ ਨਹਿੰ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਕੋ,
ਲਾਗੀ ਬਿਲਮ^੧ ਬਿਸਾਲ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਸੁਧ ਲੈ ਹਮ ਦੱਛਨ ਜਾਨਾ।
ਕਿਮ ਕਾਰਜ ਭਾ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਾ-।
ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਤੀਛਨ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ।
ਉਤ ਜਿਮ ਭਈ ਸੁਨਹੁੰ ਦੇ ਕਾਨ ॥੨॥
ਦੈਨ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।
ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਡੇਰਾ^੨।
ਘਨੇ ਅਮੀਰ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਲਾਨੇ।
ਹਜ਼ਰਤਿ ਸਾਬ ਨ ਕੋਇ ਬਖਾਨੇ ॥੩॥
ਕੇਤਿਕ ਬਾਦੀ ਮਨਮੁਖ ਗੁਰ ਤੇ।
ਬਡੇ ਅਸ਼ਰਧਕ ਬੇਮੁਖ ਧੁਰ ਤੇ।
ਜੇ ਕੋਇਕ ਚਾਹਤਿ ਲੇ ਜਾਨੇ।
ਸੋ ਬਰਜਤਿ ਥੇ ਮੁਗਧ ਅਜਾਨੇ ॥੪॥
ਦਾਵ ਘਾਵ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਚਲਜੋ ਨ ਚਾਰਾ।
ਹੁਇ ਲਾਲਚੀ ਲਿਖੀ ਅਰਦਾਸ।
ਪਹੁੰਚੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥੫॥
ਜੋਰੀ ਕਾਸਦ^੩ ਕੀ ਚਲਿ ਆਈ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।
ਖੋਲੀ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰ ਪਠੀ।
ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਬਿਨਤੀ^੪ ਲਿਖਿ ਪਠੀ ॥੬॥
'ਅਪਨਾ ਕਾਰਜ ਆਪ ਬਨਾਵਹੁ।
ਜਿਮ ਭੇਜੋ ਤਿਮ ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਾਵਹੁ।

^੧ਦੇਰ।

^੨ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕੀਤਾ।

^੩ਹਲਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ।

^੪ਮੈਂ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ [ਪੁ: ਪੰ: ਲਿਖਤੁਮ ਮੈਂ]। (ਅ) ਲਿਖੀ ਹੋਈ, ਲਿਖੀ ਗਈ।
[ਸੰ: , ਲਿਖਿਤ [ਸੰ: ਲਿਖਤ੍ਰ=ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ]।

ਇਹਠਾਂ ਸਾਕਤ ਕੂੜ ਕੁਪੱਤੇ।
 ਮਿਲਨਿ ਦੇਤਿ ਨਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਚੁਗੱਤੇ ॥੭॥
 ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰਤਿ ਮੈਂ ਰਹਜੇ।
 ਤਊ ਨ ਅੰਤਰ ਮੇਲਾ ਲਹਜੇ।
 ਲਿਖਤੁਮ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਇਮ ਬਿਨਤੀ।
 ਪਠੀ ਹਕੀਕਤਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਗਿਨਤੀ ॥੮॥
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਘਨੀ।
 ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਭਨੀ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ।
 ਤੁਮ ਤੇ ਹੀ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਬਨਿ ਆਇ' ॥੯॥
 ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਗਤਿ ਜਾਨੀ।
 ਪੁਨਹਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਿਖਿਬੇ ਠਾਨੀ।
 'ਅਬਿ ਤੂੰ ਤਜਾਰ ਰਹਹੁ ਬਨਿ ਆਛੇ।
 ਪੱਤ੍ਰੀ ਪਛੇ ਮੇਲ ਹੁਇ ਬਾਛੇ'^੧ ॥੧੦॥
 ਆਪੇ ਹੀ ਅਵਰੰਗ ਬੁਲਵਾਵੈ।
 ਸੁਨਹਿ ਬਾਰਤਾ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਵੈ।'
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਤੁਰਤ ਪਠਾਈ।
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸੁ ਆਈ ॥੧੧॥
 ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਗੁਰ ਕੀ ਜਬੈ।
 ਸਮੁਝਯੋ, ਕਾਰਜ ਗੁਰ ਕੋ ਸਬੈ।
 'ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿਧਾਵੋ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਮਾਨਤਿ ਜਾਚੇ ਲਜਾਵੋ'^੨ ॥੧੨॥
 ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਹੁਇ ਤਬਿ ਥਿਰਯੋ।
 ਮਾਨਹੁ ਕਾਜ ਸਕਲ ਹੀ ਕਰਯੋ।
 ਸੋ ਦਿਨ ਬੀਤਾ ਨਿਸ ਹੁਇ ਆਈ।
 *ਅਵਰੰਗ ਦਮ^੩ ਕੋ ਕਰਤਿ ਸਦਾਈ ॥੧੩॥
 ਤਿਸ ਕੇ ਬਲ ਕਰ ਜਾਤਿ ਹਮੇਸ਼।
 ਕਾਬੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ਅਸ਼ੇਸ਼।

^੧ਇੱਛਤ ਮੇਲ ਹੁਣ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

*ਪਾ-ਪਾਛੇ।

^੨ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਸ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਮੰਗ ਲਿਆਉਣਾ।

^੩ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੪ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ [ਫਾ.:, ਹਬਸਦਮ=ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ]।

ਜਬਿ ਅਪਨੋ ਤਿਨ ਵਖਤ ਪਛਾਨਾ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਕਰਨ ਸੁ ਦਮ ਕੋ ਠਾਨਾ ॥੧੪॥
 ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਕਰਨਿ ਨਿਵਾਜਾ^੧।
 ਗਾਥ ਲਖੀ ਸਭਿ ਗੁਰੁ ਮਹਾਂਰਾਜ।
 ਤਿਸ ਕੀ ਸੂਰਤ ਕੇਰ ਗੁਰੂਰ।
 ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਚਾਰਯੋ ਕਰਿਬੇ ਦੂਰ ॥੧੫॥
 ਕਮਰਕਸਾ* ਕਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰੁਨਿ ਧਰਿ ਕੈ।
 ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਆਰੂਢਨਿ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਈ।
 ਬਿਚਰੇ ਮੰਦਿਰ ਕੇ ਚਹੁੰ ਘਾਈ ॥੧੬॥
 ਜਬਿ ਨਿਵਾਜ ਕਰਿ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਰ।
 ਪ੍ਰਭੂ ਸਰੂਪ ਦਿਖਰਾਯੋ ਜਾਹਰ।
 ਕੂਰ^੧ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਿਨਿ ਕਰਯੋ।
 -ਨਿਕਸਤਿ ਪ੍ਰਾਣ ਮਨੋ- ਮਨ ਡਰਯੋ^੨ ॥੧੭॥
 ਉੱਗੁ ਬਾਕ ਤੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ।
 'ਕੋ ਹੈ ਰੇ! ਮੂਰਖ ਮਦ ਮਾਨੀ?

^੧ਅਕਬਰ ਦੀ ਚਾਲ ਮਜ਼ਹਬੀ ਧੱਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਘੱਟ ਸੀ, ਤਦ ਤੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ। ਔਰੰਗੇ ਨੇ ਇਹ ਚਾਲ ਬਦਲਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਤਾਕਤ ਸੰਗਠਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਬਲ ਵਧਦਾ ਸਮਝਿਆ। ਹੁਣ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਪਸੰਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਸੋ ਏਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਘੜਕੇ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਚ ਫੈਲਾਈਆਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸ਼ਾਹ ਇਤਨਾ ਬਲੀ ਹੈ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਮੱਕੇ ਜਾਕੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਯਾ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨਿਰਦਈ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਰੂਹਾਨੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਕਿੱਥੋਂ ਸੀ, ਓਹ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਦੀਨਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਿਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ੇ ਦੀਨ ਦੇ ਕੰਮ ਸਭ ਇਕ ਬੁਰਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਸਨ, ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਕਪਟ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਢੱਕਣ ਲਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਉਸਨੂੰ 'ਨ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਿਨਾਸੀ ਨ ਮੁਹੰਮਦ ਯਕੀਂ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਨਾਂ ਤੂੰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਨਾਂ ਰੱਬ ਤੇ ਤੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਪ ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਤੇ ਆਕਬਰ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਗੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਨਿਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਕੇ ਆਪਣਾ ਭੈ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਇਹ ਕਠਨ ਬਾਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਆਤਮਕ ਬਲ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਡਰਾ ਦੇਣਾ ਆਦਿਕ ਬਾਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਦ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਸਿਮਰਿਜ਼ਮ ਤੇ ਹੈਪੁਨਾਟਇਜ਼ਮ ਵਾਲੇ ਮਾਮੂਲੀ ਲੋਕ ਐਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

^੧ਇਹ ਸ਼ੀਰਕ ਕ੍ਰਿਆ ਤੇ ਸ਼ੀਰਕ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਧਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਏਹ ਸਰੂਪ ਦਰਸਾਉਣਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਪਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਠਨ ਬਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।

^੨ਭੈਦਯਾਕ।

^੩ਮਨ ਵਿਚ ਡਰਿਆ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

ਆਗੈ ਹੋਇ, ਚਹਤਿ ਜੇ ਭਲੜੋ^੧।
 ਸੁਨਿ ਭੈ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਚਲੜੋ ॥੧੮॥
 ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਕਰੜੋ ਅਗਾਰੀ।
 ਲੇ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੂਰ ਪਹਾਰੀ^੨।
 ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਕੀ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਤਹਾਂ ਕਰੜੋ ਠਾਂਢੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੧੯॥
 ਤ੍ਰੁਸਤਿ ਅਧਿਕ ਉਰ ਥਿਰ ਹੂੰ ਰਹੜੋ।
 ਅਜਬ ਖਾਨ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮੈ ਲਹੜੋ।
 ਤਬਿ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਨੀ ਹੁਇ ਆਈ।
 ਸੁਨਿਯਤਿ ਦੂਰ ਨ ਦੇਖੀ ਜਾਈ ॥੨੦॥
 ‘ਰੇ ਬੰਦੇ ਮਤਿ ਮੰਦ ਅਜਾਨ!
 ਮਤਿ ਕਰਿ ਸੂਰਤ ਕੇਰਿ ਗੁਮਾਨ।
 ਹਮ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸੋ ਹਮ ਹੈਂ।
 ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਕਿਮ ਹੋਵਤਿ ਸਮ ਹੈਂ ॥੨੧॥
 ਮਤਿ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਿ^੩ ਮਤਿ ਮੰਦੇ!
 ਏਹ ਤੋ ਮੇਰੁ, ਰੰਚ ਤੂੰ^੪, ਬੰਦੇ!
 ਮਤ ਸਲਤਨ ਕੋ ਧਰਹੁ ਗੁਮਾਨ।
 ਆਜ ਕਿ ਕਾਲ ਫਨਾਹੀ ਜਾਨ ॥੨੨॥
 ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ! ਦਿਹੁ ਇਸ ਛੋਰਿ।’
 ਇਮ ਸੁਨਿ ਹਟੇ ਸੁ ਪਾਛਲ ਓਰ।
 ਬਹੁਰ ਖਰੋ ਕਰਿ^੫ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰਾ।
 ‘ਏਕ ਕਪੀਰਾ^੬ ਲੇਹੁ ਹਮਾਰਾ ॥੨੩॥
 ਬੈਠੜੋ ਸਿੰਘ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਭਏ।
 ਤੋਹਿ ਮਿਲਨਿ ਕੋ ਹਮ ਪਠਿ ਦਏ।
 ਸੋ ਮਾਂਗਹਿ ਇਹ ਦੇਵਨ ਕਰਹੁ।
 ਇਤਨੇ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰਿ ਸੁਧਰਹੁ ॥੨੪॥

^੧ਅੱਗੇ ਹੋ ਜੇ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ।

^੨ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਧਜਾਨ ਵਿਚ ਔਰੰਗੇ ਨੂੰ ਉੱਚ ਟਿਕਾਣਾ ਪਹਾੜ ਹੋ ਦਿੱਸਿਆ ਹੈ।

^੩ਬਰਾਬਰੀ ਨਾ ਕਰ।

^੪ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੁ ਹਨ ਤੂੰ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈਂ।

^੫ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਕਰਕੇ।

^੬ਕੱਪਣਾ ਤੋਂ ਕਪੀਰਾ=ਕਟਾਣ ਵਾਲਾ, ਕਟਾਰ। (ਅ) ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਤੀਰ ਕਾ ਕਪੀਰਾ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਤੀਰ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਬਿ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਤਜੜੋ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।
 ਨਹੀਂ ਦਈ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ਸਜਾਈ।^੧
 ਛੁਟਿ ਕੈ ਸੁਨਿ ਕੈ ਥਰਹਰਿ ਕਾਂਪਾ।
 ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਸੰਤਾਪਤਿ ਆਪਾ ॥੨੫॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ ਦਮਦਮੇ ਆਏ।
 ਅਵਰੰਗ ਅਪਨੇ ਸਿਵਰ ਸਿਧਾਏ।
 ਸਗਰੀ ਜਾਮਨਿ ਨੀਂਦ ਨ ਆਈ।
 ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਅਧਿਕੈ ਜਾਗਿ ਬਤਾਈ ॥੨੬॥
 ਬਡੀ ਫਜਰ ਤੈਂ ਕੀਨਿ ਸਨਾਨ।
 ਬਦਨ ਪਾਕ ਕਰਿ ਤਬੈ ਮਹਾਨ।
 ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਸੁ ਬੈਠੜੋ ਆਈ।
 ਪਠਿ ਮਾਨਵ ਸਭਿ ਲੀਏ ਬੁਲਾਈ ॥੨੭॥
 ਜੇ ਉਮਰਾਵ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਲਾਨੇ।
 ਮਸਲੰਦੀ^੧ ਸਭਿ ‘ਆਵਨ ਠਾਨੇ।
 ਕਾਜੀ ਗਨ ਉਲਮਾਉ ਘਨੇਰੇ।
 ਕਰਿ ਤਸਲੀਮਾਤ^੨ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੨੮॥
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਥਿਰੇ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਸਭਿ ਮਹਿ ਅਵਰੰਗ ਬਾਤ ਚਲਾਈ।
 ‘ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੰਘ ਇਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ?’
 ਕੇਤਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਤਾਯੋ ॥੨੯॥
 ‘ਹਜ਼ਰਤ ਜੀ! ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਆਵਾ।
 ਨਹਿ ਕਿਨਹੂੰ ਤੁਮ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵਾ।
 ਚਹਤਿ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਤਰ ਐਬੇ।
 ਜਤਨ ਅਨਿਕ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ ਨ ਪੈਬੇ’ ॥੩੦॥
 ਸੁਨਿ ਤਤਛਿਨ ਅਵਰੰਗ ਬੁਲਿਵਾਯੋ।
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ^੩।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸਨ ਅੰਤਰ ਗਏ।
 ਸਿਰ ਨਿਵਾਵਬੋ ਤੁਰਕ ਨ ਕਏ^੪ ॥੩੧॥

^੧ਮਸਲਿਹਤੀ, ਮਸਲਿਹਤ(=ਸਲਾਹ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

^੨ਸਲਾਮਾਂ।

^੩(ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ) ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਗਿਆ।

^੪ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਸਿਰ ਨਾ ਨਿਵਾਇਆ।

ਕਰਜੋ ਹੁਕਮਨਾਂਵਾਂ ਸੁ ਅਗਾਰੀ।
 ਧਰਿ ਕੈ ਸਾਹੁ ਸਮੀਪ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ।’
 ਕਹੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਿਸਿ ਚਿਤੇ^੧ ॥੩੨॥
 ਪਰਵਾਨੇ ਕੋ ਕਰਿ ਅਗਵਾਈ।
 ਅਪਨੀ ਸਿੱਖੀ ਰਾਖਿ ਦਿਖਾਈ।
 ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਅਵਰੰਗ ਚੁਗੱਤਾ।
 ਨਹਿੰ ਕੁਝ ਬੋਲਜੋ ਮਦ ਕਰਿ ਮੱਤਾ ॥੩੩॥
 ਪਰਵਾਨਾ ਕੁਛ ਪਢਜੋ ਪਢਾਯੋ।
 ਸਭਿ ਮਤਲਬ ਸਮਝਜੋ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਤੇ ਪਠਿ ਕਰਿ ਜਾਨਾ^੨।
 ‘ਦੇ ਦੀਜੈ ਹਮਰੀ ਜੁ ਅਮਾਨਾ’ ॥੩੪॥
 ਗੁਪਤੀ ਪਠਜੋ ਸੁਨਜੋ ਥੋ ਸਾਰਾ^੩।
 ਸੁਨਿ ਅਵਰੰਗੇ ਪੁਨਹਿ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਹੋ ਤੁਮ ਕੌਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਏ ?
 ਕੌਨ ਕਾਜ ਕੋ ਕਿਨਹੁੰ ਪਠਾਏ ?’ ॥੩੫॥
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਈ।
 ‘ਹਮ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰ ਦਏ ਪਠਾਈ।
 ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ ਤੇ ਚਲਿ ਇਤ ਆਏ।
 ਮਿਲਨ ਕਾਜ ਸਤਿਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ’ ॥੩੬॥
 ਸੁਨਿ ਨੌਰੰਗੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ।
 ‘ਅਬਿ ਕਿਸ ਥਲ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰੇ।
 ਕਹਾਂ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਤੁਮਹੁੰ ਪਠਾਯੋ।
 ਤਿਹ ਠਾਂ ਰਹਜੋ ਕਿ ਅਨਖ ਸਿਧਾਯੋ^੪ ?’ ॥੩੭॥
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ।
 ‘ਸਰਬ ਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਹਮ ਚੀਨਾ।
 ਜਹਾਂ ਜੁ ਸਿਮਰਹਿੰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇੰ।
 ਅਬਿ ਤੇਰੇ ਆਗੇ ਗੁਰ ਸੋਇ’ ॥੩੮॥

^੧ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵੱਲ ਵੇਖਕੇ (ਫਤਹ ਬੁਲਾਈ)।

^੨ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੁ (ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਬੋਲੇ)।

^੩ਗੁਪਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ।

^੪ਉਥੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕਿ ਹੋਰਥੇ ਕਿਤੇ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਹੁਰ ਬੁਝਿਥੇ ਹੇਤੁ ਨੁਰੰਗਾ।
 ਬੋਲੋ ਮੁਖ ਤੇ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗਾ।
 ‘ਤੁਮ ਗੁਰ ਸਿਖ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰੋ।
 ਲਖਿਯਤਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਧਾਰੋ^੧* ॥੩੯॥
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਦਾਤੀ^੨।
 ‘ਗੁਰ ਕੇ ਕੁੱਤੇ ਭੀ ਕਰਮਾਤੀ।
 ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੇ ਬਿਖੈ।
 ਅਜਮਤ ਹੋਨਿ ਕਿ ਅਚਰਜ ਪਿਖੈ’ ॥੪੦॥
 ਅਵਰੰਗਾ ਸੁਨਿ ਸੁਲਗੀ ਛਾਤੀ।
 ਤਰਕਤਿ ਹੀ ਬੋਲੋ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
 ‘ਜੇ ਨਿਸ਼ੰਕ ਇਮ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈ।
 ਇਕ ਕੁੱਤਾ ਇਸ ਥਲ ਮੰਗਵਾਵੈ ॥੪੧॥
 ਕਰਾਮਾਤ ਕਿਮ ਹੈ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ।
 ਦਿਹੁ ਦਿਖਾਇ ਆਨਹੁੰ ਮੁਝ ਪਾਹੀ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਫੁਰਮਾਯੋ।
 ‘ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਿਵਰ^੩ ਪਠਾਯੋ’ ॥੪੨॥
 ਲੇ ਕੂਕਰ ਸੋ ਗਯੋ ਸ਼ਿਕਾਰੀ।
 ਪਤਲੋ ਮੁਖ ਲਾਂਗੁਲ ਸਟਕਾਰੀ^੪।
 ਕਦ ਦੀਰਘ ਅਰੁ ਦਸਨ ਬਿਸਾਲਾ^੫।
 ਲੈ ਪਹੁੰਚੋ ਅੰਤਰ ਤਤਕਾਲਾ ॥੪੩॥
 ਅਵਰੰਗ ਨੇ ਢਿਗ ਖਰੋ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ।

^੧ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

*ਇਬ੍ਰਾਨੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪੈਕੰਬਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਔਰੰਗਾ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇਖਣ ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ‘ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਦਾਸੀ’ ਪਰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਤਮਾਸੇ ਲਈ, ਨਾ ਆਪਣੀ ਪੈਕੰਬਰੀ ਦੱਸਣ ਲਈ, ਨਾ ਮੰਨ ਮੰਨੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਈਸ਼ੂਰ ਆਗਯਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਕੰਬਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਸੋ ਓਹ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਮਲੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

^੨ਦਿੱਤਾ।

^੩ਡੇਰੇ।

^੪ਪਤਲਾ ਮੂੰਹ ਸੀ ਤੇ ਪੂਛ ਫਟਕਾਰਦਾ ਸੀ।

^੫ਵੱਡੇ।

‘ਕਰਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਕੁਛਕ ਸੁਨਾਵਨਿ।
 ਜਿਸ ਕੋ ਸੁਨਿ ਮਨ ਕਰੈ ਨਿਵਾਵਨ ॥੪੪॥
 ਤਬਿ ਕੂਕਰ ਨੇ ਕੂਕ ਸੁਨਾਯੋ।
 ਅਪਨੋ ਬੋਲ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ‘ਪੂਰਬ ਤੂੰ ਬਿਚ ਜਾਤਿ ਹਮਾਰੀ।
 ਬਿਛਰਜੋ ਪੁਨ ਪਾਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥੪੫॥
 ਅਬਿ ਤੂੰ ਆਉ ਹਮਾਰੇ ਬੀਚ।
 ਬਿਛਰਜੋ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਨੀਚ।
 ਨਹੀਂ ਨਰਨ ਕੋ ਤੋਹਿ ਸ਼ਹੂਰ^੧।
 ਤੋ ਰਹਿਨੇ ਕੀ ਕਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ?’ ॥੪੬॥
     ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਭਯੋ।
     ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿੰ ਬੋਲਜੋ ਗਯੋ।
 ਜੇ ਮਸਲੰਦੀ ਢਿਗ ਉਮਰਾਇ।
 ਰੁਖਸਦ ਕਰੇ ਗਏ ਸਮੁਦਾਇ ॥੪੭॥
     ਦੋਨਹੁੰ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਬਿਰ ਰਹੇ।
     ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਚਵਗੱਤਾ ਕਹੇ।
 ‘ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਅਬਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
 ਪਰ ਮੇਰੀ ਬੀਚਹਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ^੨ ॥੪੮॥
 ਅਧਿਕ ਕਾਹਲੀ ਗੁਰ ਨੇ ਕਰੀ।
 ਅਜਹੁ ਨ ਮੋ ਕੁਛ ਪੂਰੀ ਪਰੀ।
 ਮਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਜਬਿ ਹਟਿ ਜਾਤੀ।
 ਤਬੀ ਖਾਲਸਾ ਹੋਤਿ ਸੁਖਾਤੀ^੩’ ॥੪੯॥
     ਉੱਤਰ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਦੀਨਿ।
     ‘ਤੁਮ ਭੀ ਅਧਿਕ ਕਾਹਲੀ ਕੀਨਿ।
 ਏਕ ਮਜਬ ਹੀ ਲਾਗੇ ਕਰਨੇ।
 ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਧਰਾ ਤੇ ਹਰਨੇ ॥੫੦॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ਤੀਨ।

^੧ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਅਕਲ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ

[ਅਃ, ਸ਼ਊਰ=ਅਕਲ, ਪਛਾਣ]।

^੨ਪਰ ਮੇਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

^੩ਸੁਖ ਨਾਲ।

(ਅ) ਸੁਖਾਉਂਦਾ।

^੪ਪਾ:-ਤਬਿ ਗੁਰ ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟਾਤੀ।

ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਬੀਨ।
 ਬਹੁਰ ਨੁਰੰਗੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਕਰਹਿ ਕਾਮ ਕਯਾ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰਾ?’ ॥੫੧॥
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਦਿਯੋ ਸੁਨਾਈ।
 ‘ਇਕਠੇ ਕਰਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਇਕ ਆਯੁਧ ਤੁਮ ਢਿਗ ਫੁਰਮਾਯੋ।
 ਸੋ ਅਬਿ ਚਹੀਅਹਿ ਹਮਹਿ ਦਿਵਾਯੋ’ ॥੫੨॥
 ਕਹੈ ਨੁਰੰਗ ‘ਦੂਰ ਮੈਂ ਗਯੋ।
 ਤਹਾਂ ਕਪੀਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯੋ।
 ਕਹਯੋ -ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਾਖਹੁ ਸੰਮੁਲ-।
 ਸੋ ਮੈਂ ਧਰਯੋ ਸੁਚੇਤੀ ਨਾਲ⁺’ ॥੫੩॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦਯੋ।
 ਨੀਕੇ ਅਦਬ ਸਾਥ ਕਰ ਲਯੋ।
 ਬਹੁਰ ਨੁਰੰਗੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਾ।
 ‘ਮੇਰੋ ਲਖਿ ਬਰਾਦਰੀ ਦਾਵਾ⁺⁺ ॥੫੪॥
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ! ਗੁਰ ਚਸਮ ਸੁ ਦੀਦਮ।
 ਮੇਲ ਹੋਨਿ ਕਿਸ ਥਾਨ ਰਸੀਦਮ^੨।’
     ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਸ ਤਿਸ ਤੀਰਿ।
     ਭਰਯੋ ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਅਰੁ ਰਸ ਬੀਰ ॥੫੫॥
 ‘ਸੈਫ ਕਸੇ ਕਟ^੩ ਬਾਨ ਕਮਾਨ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਲ ਜੰਗ ਦਰਮਯਾਨ।
 ਬਡੇ ਬਹਾਦੁਰ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ।
 ਚਮੁੰ ਅਸੰਖ ਸੰਗ ਅਸਵਾਰੀ’ ॥੫੬॥
 ਭਾਖੈ ਸ਼ਾਹੁ ‘ਤਮਾਮ ਜਹਾਨ।

⁺ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਸਥੂਲ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪੁਚਾ ਦੇਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਦਿਆ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਭਵ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।
^੧ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਭਾਈ ਬੰਦੀ ਦਾ ਦਾਵਾ ਹੈ।

⁺⁺ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਮੁਆਹਦ ਹਨ (ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਯਾ ਆਪਣੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਬੜਾ ਦੀਨਦਾਰ ਹਾਂ।

^੨ਅਖਰੀਂ ਅਰਥ ਹਨ:- ਹੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਾਂ? ਪਰੰਤੂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ‘ਦੀਦਮ’ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ‘ਦੀਦਨ’ ਹੈ-ਦੇਖਣ ਲਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਐਉਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਰਥ:-ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਮੇਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਾਂ।

[ਰਸੀਦਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰਸੀਦਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੋਊ ਮੇਲ ਲਈ ਕਿਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਏ।]

^੩ਲੱਕ ਵਿਚ।

ਰਾਖਹੁ ਸੈਨ ਸੁ ਰੱਯਤਿ ਜਾਨਿ^੧।
 ਬਰਜ ਦੇਯ ਹੋਂ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਈ।
 ਤਬਿ ਕਹੁ ਕਹਾਂ ਲਰੇ ਇਕ ਹੋਈ^੨? ॥੫੭॥
 ਇਮ ਲਖਿ ਮਿਲਹੁ^੩ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸਜਾਨੇ !
 ਹਮ ਪਰ ਕਹਾਂ ਚਲਹਿ ਬਲ ਠਾਨੇ।^੪
 ਸਿੰਘ ਕਹੈਂ ‘ਅਜਗੈਬੀ ਸੈਨ^੫।
 ਲਾਖਹੁ ਕੋਟਹੁ ਗਿਨਤੀ ਹੈ ਨ ॥੫੮॥
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸਾਚੇ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈਂ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਹਾਥ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲਾ^੬।
 ਏਸ ਫਜ਼ੀਲਤਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਜਾਲਾ ॥੫੯॥
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ^੭, ਸੋਰ ਜਗ ਪਰੇ।
 ਤਿਨ ਸਨਮੁਖ ਪੁਨ ਕੋਇ ਨ ਅਰੇ।^੮
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਹਿਤ ਹਲੀਮੀ ਕਹਿ ਕਹਿ।
 ਤੇਜ ਬਿਨਾਸੀ ਅਪਨੋ ਲਹਿ ਲਹਿ ॥੬੦॥
 ਦੀਯ ਕਪੀਰਾ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨਾ।
 ਰੁਖਸਦ ਕਰੇ ਸਚਿੰਤ ਮਹਾਨਾ।
 ਬੀਜ ਰੋਗ ਕੇ ਉਗਵਯੋ ਤਬੈ।
 ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਜ ਔਰ ਹੇਤੁ ਲਖਿ ਸਬੈ ॥੬੧॥
 ਗੁਰਜ ਦ੍ਵਾਰ^੯ ਦ੍ਵੈ ਦੀਨੇ ਸੰਗ।
 ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਯੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ।
 ਸਭਿ ਕੋ ਹਟਕਯੋ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨੇ^{੧੦}।
 ਲਰਹਿ ਨ ਕੋਇ, ਜਾਹਿ ਜਿਸ ਥਾਨੇ^{੧੦} ॥੬੨॥

^੧ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਫੌਜ ਰਖਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਮੇਰੀ ਰੱਯਤ ਹੈ।

^੨ਸਭ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਵੇ (ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ) ਕੀਕੂੰ ਲੜੇਗਾ?

^੩(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖੋ ਹੋ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਹੋ ਦਾਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆ ਮਿਲੋ।

^੪ਗੁਪਤ ਸੈਨਾ।

^੫ਤੇ ਪਰਤੱਖ (ਜਗਤ) ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇਗਾ।

^੬ਜਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਰੋਜ ਰੋਜ ਵਧੇਗੀ।

^੭ਆਪ ਭਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

^੮ਸਿਪਾਹੀ।

^੯ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨੇ ਲਿਖਕੇ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ।

^{੧੦}ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿੱਥੇ (ਚਾਹੁਣ) ਜਾਣ।

ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ।

ਜਾਨਜੋਂ ਸਿੱਧ ਭਯੋ ਕਾਰਜ ਸਬਿ।

-ਅਬਿ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਚਲਿਬੋ ਆਛਾ-।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕੋ ਦਰਸਨ ਬਾਂਛਾ ॥੬੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਨੌਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਇਕਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥੩੧॥

੩੨. [ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ। ਅਭੈ ਰਾਮ, ਦੀਵਾਨੇ ਨੱਸੇ]

੨੧<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੩

ਦੋਹਰਾ: ਬਿਦਾ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਕੈ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਲੇ ਸਾਥ।

ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ, ਸਿਮਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: -ਬਚਨ ਸ਼ਕਤਿ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਪਾਈ^੧।

ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਬੋਲਤਿ ਪਤਿਆਈ।

ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਭਾਖੇ ਤਤਕਾਲਾ।

ਕੂਕਰ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨॥

ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਜਿਨ ਕੇਰਾ।

ਨਹਿੰ ਸਮ, ਸਭਿ ਤੇ ਬਡਿਹੁ ਬਡੇਰਾ-।

ਗੁਨ ਗਨ ਸਿਮਰਤਿ ਮਾਰਗ ਆਏ।

ਕਰੇ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਸਿਧਾਏ ॥੩॥

ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਥਾ।

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ! ਸੁੰਦਰ ਕਿਯ ਜਥਾ।

ਕਹੀ ਸਭਾ ਮਹਿੰ ਇਕ ਦਿਨ ਗਾਥਾ*।

‘ਦੱਖਣ ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਹਮ ਸਾਥਾ ॥੪॥

ਤਹਿੰ ਕਾਰਜ ਹੈਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।

ਕਰਨੇ ਬਨਹਿੰ ਟਰਹਿੰ ਨਹਿੰ ਟਾਰੇ।

ਡਲ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਰਾਜ।

ਫੇਰਹਿੰਗੇ ਤੁਵ ਸਿਰ ਪਰ ਤਾਜ ॥੫॥

ਤੁਰਕ ਹਤੈਂ ਅਬਿ ਤਿਸਕੇ ਥਾਨੂ^੨।

ਕਰਹਿੰ ਬਿਠਾਵਨ ਰਾਜ ਮਹਾਨੂ।’

ਸੁਨਿ ਕੈ ਧੀਰ ਛੁਟਯੋ ਸਭਿ ਕੇਰੋ।

ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਦੂਰ ਸੁ ਦੇਸ਼ ਬਡੇਰੋ ॥੬॥

ਰਾਵਰ ਕੋ ਦਮਦਮਾ ਸਥਾਨਾ।

ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹਮ ਜਾਨਾ।

ਇਹੀ ਰਾਜ ਹਮ ਕੋ ਬਹੁਤੇਰਾ।

ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਅੰਨ ਘਨੇਰਾ ॥੭॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਕਾਈ।

^੧ਬਚਨ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਾਈ ਹੈ।

^{*}ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੨ਤੁਰਕ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ (ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਤੈਨੂੰ)।

ਸਦਾ ਬਿਰਾਜਹੁ ਆਪ ਇਥਾਈਂ।
 ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਸਭੀ ਚਲਿ ਆਵੈ।
 ਚਹੂੰਦਿਸ਼ਿਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤ ਲਯਾਵੈ ॥੮॥
 ਬਸਤਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਮੋਲ ਬਡੇਰੇ।
 ਅਰਪਹਿ ਸਿੱਖ ਆਨਿ ਬਹੁਤੇਰੇ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਅਟਕਯੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਈ।
 ਦੱਛਨ ਗਏ ਕਹਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋਈ^੧ ॥੯॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ।
 ਸੁਨ ਕਰਿ ਬਯਾਪੀ^੨ ਚਿੰਤ ਬਡੇਰੀ।
 ਦੂਸਰ ਭ੍ਰਾਤ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਰਹੈ।
 ਦੱਛਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਨ ਚਹੈ ॥੧੦॥
 ਡਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਬਿਰਾਤ ਜੁ ਸਾਰੇ।
 ਦੂਰ ਜਾਨਿ ਤੇ ਸਭਿ ਡਰ ਧਾਰੇ।
^੩ਹੁਤੇ ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦਰਬਾਰੀ।
 ਦੁਤੀਓ ਭ੍ਰਾਤ ਸਿੰਘ ਘਰਬਾਰੀ ॥੧੧॥
 ਹੌਲ ਪਰੇ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਐਸੇ।
 ਚਲਦਲ ਦਲ^੩ ਬਹਿ ਬਾਯੂ ਜੈਸੇ।
 ਔਰ ਕਿਤਿਕ ਕੇ ਨਾਮ ਗਨੀਜੈ।
 ਗਮਨ ਦੂਰ ਲਖਿ ਰਿਦਾ ਨ ਧੀਜੈ ॥੧੨॥
 ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈਂ।
 ਦੱਖਣ ਕੇ ਦੁਖ ਬਰਨ ਸੁਨਾਵੈਂ।
 ‘ਤਹਿ ਅਵਰੰਗ ਬਾਦੀ ਕੋ ਬਾਸਾ।

^੧ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ (Personality) ਤੇ ਉੱਚੇ ਵਜੂਦ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਹੇ। ਇਨਸਾਨੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਇੰਦੀਏ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਨ ਤੇ ਗਿਰਦ ਦੇ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬੀ ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਓਹ ਮਹਾਨ ਤਯਾਗ ਤੇ ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਸਦਕੇ ਜਾਣਾ, ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੁਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦੇ ਹੀਲੇ ਹਵਾਲੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀਪਤ ਬਨਾਉਣਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਤੇ ਬੰਦਾ ਘੱਲਿਆ ਸੀ ਉਸ ਕੰਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮੇਹਰ ਨਜ਼ਰ ਡੱਲੇ ਤੇ ਪਈ। ਡੱਲਾ ਉਸ ਉੱਚੇ ਆਸ਼ੇ ਦਾ ਤੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ, ਸੋ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਡਲ ਸਿੰਘ ਤਾਉ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਿਆ।

^੨ਸੁਣਕੇ (ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ)।

^੩(ਦੋ) ਦਿਵਾਨ ਸਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਇਕ ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਭਰਾ ਘਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੀ।

^੪ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਪੱਤਾ।

ਲਰਿ ਲਸਕਰ ਜਿਸ ਕੇਰ ਬਿਨਾਸਾ ॥੧੩॥
 ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਡ ਖੋਟ ਕਰੰਤਾ।
 ਸਦਾ ਧ੍ਰੋਹ ਸਭਿ ਸੰਗ ਕਮੰਤਾ।
 ਨਵਮ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਬਿਗਰਜੋ ਮੂੜਾ।
 ਪਾਪੀ ਦ੍ਰੋਖ ਕਮਾਵੈ ਗੂੜਾ ॥੧੪॥
 ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਪ ਆਪਨੋ ਮਾਰਜੋ।
 ਭ੍ਰਾਤ ਸੰਘਾਰਤਿ ਮੋਹ ਨ ਧਾਰਜੋ।
 ਸੰਤ ਸਾਧ ਕੋ ਅਦਬ ਨ ਰਾਖੈ।
 ਦੇ ਸਜਾਇ ਕੈ ਮਾਰਨ ਭਾਖੈ ॥੧੫॥
 ਤੁਮ ਤੋ ਤਿਸ ਕੋ ਅਧਿਕ ਬਿਗਾਰਾ।
 ਲਾਖਹੁ ਲਸਕਰ ਲਰਤਿ ਸੰਘਾਰਾ।
 ਖਰਚਜੋ ਲਾਖਹੁ ਦਰਬ ਹੰਗਾਮੇ^੧।
 ਕੀਨਸਿ ਹਾਨਿ ਇਮਾਨ ਤਮਾਮੇ^੨ ॥੧੬॥
 ਪਕਰਨ ਹਿਤ ਹੀ ਚਾਹਿਤ ਰਹਜੋ^੩।
 ਸਕਲ ਭੇਤ ਰਾਵਰ ਨੇ ਲਹਜੋ।
 ਅਬਿ ਸਮੀਪ ਤਿਸ ਕੇ ਕਯਾ ਜਾਨਾ।
 ਕਰਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਮੂੜੁ ਮਹਾਨਾ ॥੧੭॥
 ਲਾਖਹੁ ਸੈਨ ਸੁਨਤਿ ਚਢਿ ਧਾਵੈ।
 ਨਹੀਂ ਦੁਰਗ, ਬਿਰ ਹੂ ਅਟਕਾਵੈਂ।
 ਦ੍ਰੋਹੀ ਮਹਾਂ, ਦੁਸ਼ਟ, ਰਿਪੁ ਸੰਤਨ^੪।
 ਤੁਰਕੇਸੁਰ ਉਰ ਲਖੈਂ ਮਤੰਤ ਨ^੫ ॥੧੮॥
 ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਇਹਾਂ ਰਹਨਿ ਹੀ ਆਛੋ।
 ਕਜੋਂ ਗਾਛਨ ਦੱਛਨ ਬਛ ਬਾਛੋ^੬। ’
 ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਕਹਜੋ।
 ‘ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਸਹਾਯਕ ਰਹਜੋ ॥੧੯॥
 ਕਜੋਂਹੂੰ ਧੀਰਜ ਛੋਰਿ ਨ ਕਰੀਅਹਿ?
 ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸੈਲ ਨਿਹਰੀਅਹਿ।

^੧ਸੁੱਧ ਪਰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪੱਯਾ (ਔਰੰਗੇ ਨੇ) ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

^੨ਉਸਨੇ ਸਾਰਾ ਈਮਾਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

^੩(ਆਪ ਨੂੰ) ਪਕੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ (ਏਹ ਸਭ ਕੁਛ) ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

^੪ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ।

^੫ਨੁਰੰਗੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ।

^੬ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? [ਬੱਛ=ਵੱਖੀ, ਭਾਵ ਦਿਲ। ਸੰਸ.; ਵਕਸ਼]।

ਅਵਰੰਗ ਕੋ ਕੁਛ ਭੈ ਨ ਹਮਾਰੇ।
 ਦੱਛਨ ਚਲੀਅਹਿ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ ॥੨੦॥
 ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਵਥੁ ਆਛੇ।
 ਦੈ ਹੈਂ ਹਮ, ਜੋ ਕਿਛ ਕੋ ਬਾਛੇ।
 ਏਕ ਦੇਸ ਅਰੁ ਘਰਨ ਮਝਾਰਾ।
 ਕਜੋਂ ਸਨੇਹ ਮਨ ਬੰਧਿ ਤੁਮਾਰਾ ॥੨੧॥
 ਹਮ ਸੰਗ ਜਹਾਂ ਕਰਹੁਗੇ ਬਾਸਾ।
 ਲੇਹੁ ਬਿਸਾਲ ਹੁਲਾਸ ਅਵਾਸਾ।
 ਛੀਨਹਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਠਕੁਰਾਈ।
 ਤੁਮ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਾਇੰ ਤਿਥਾਈਂ ॥੨੨॥
 ਨਹਿ ਭਰਮਹੁੰ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਕਾਚੇ^੧।
 ਪਾਲੈ ਲਗੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮ ਸਾਚੇ^੨।
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਭਾਰੀ।
 ਧਰਾ ਰਾਜ ਕੇ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰੀ* ॥੨੩॥
 ਕਹਾਂ ਨੁਰੰਗਾ ਬਿਰਤਾ ਪੈ ਹੈ।
 ਹਮ ਪਰ ਨਹੀਂ ਓਜ ਕੁਛ ਕੈ ਹੈ।
 ਇਸ ਕੇ ਬਡੇ ਬਡੇਰੇ ਕਹਾਂ।
 ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨ ਰਹਾ ॥੨੪॥
 ਅਕਬਰ ਮਰਜੋ, ਹੁਮਾਊਂ ਗਯੋ।
 ਬਾਬਰ ਬਡਨ ਸਹਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਥਯੋ।
 ਇਹ ਅਬਿ ਬਿਰੈ ਨਹੀਂ, ਸਚ ਜਾਨੋ।
 ਦੱਛਨ ਕੋ ਤੁਮ ਸੰਗ ਪਯਾਨੋ ॥੨੫॥
 ਜੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਨਿਬਾਹੁ ਚਲੋ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਖੋ ਆਪਨੋ ਭਲੋ।

^੧ਕੱਚਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰਕੇ ਭਰਮੋਂ ਨਹੀਂ।

^੨ਤੁਸੀ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਲਗੋ।

*ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਕਿਸ ਆਸ਼ੇ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਓਥੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਣਾਕੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਰਚਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਰਨਗੇ। ਉਸ ਪਾਸੇ ਮਰਹਟੇ ਔਰੰਗੇ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ, ਹੋਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਬੀ ਜੰਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਧੀਆਂ ਦੇਕੇ ਔਰੰਗੇ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮੀ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਹ ਬੀ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸੱਦ ਘੱਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਜਤਨ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਓਹ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਕਸਮਾਂ ਹਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਵੇ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਧੱਕਾ ਪੂਜਾ ਪਰ ਛੋੜ ਦੇਵੇ। ਜੇ ਨਾ ਸਾਲਸੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਣੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਜਿਵੇਂ ਅਖੀਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਇਕਰਾਰੋਂ ਫਿਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਥਾ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰੋ।
 ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਸੋ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ॥੨੬॥
 ਜੇ ਮਤਿ ਕਾਚੇ ਹੁਇ ਹਟਿ ਪਰੋ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਆਪਨੋ ਬੁਰੋ।
 ਹਮ ਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਬਿਦਤ ਸੁਨਾਈ।
 ਲਾਭ ਰੁ ਹਾਨ ਅਦਿਕ ਅਧਿਕਾਈ ॥੨੭॥
 ਪਾਇ ਸਰਬ ਕੁਛ ਗੁਰ ਤੇ ਆਵੋ।
 ਬਸਹੁ ਤਹਾਂ ਕੈ ਇਤੈ ਬਸਾਵੋ।^੧
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੁਝਾਏ।
 ਸੁਨਤਿ ਧੀਰ ਮਨ ਕੁਛਕ ਟਿਕਾਏ ॥੨੮॥
 ਪੁਨ ਸਨਮੁਖ ਨਹਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।
 ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਮੋਹ ਮਹਾਨੇ।
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਡੋਰ ਤੇ ਮਨ ਕਰਿ ਸੀਵਨ^੧।
 ਗਾਢੀ ਗੰਠ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਿਮ ਥੀਵਨ^੨ ॥੨੯॥
 ‘ਭਲਾ ਭਲਾ ਜੀ’ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੇ।
 ਦੁਤਿ ਛੁਛੇ ਮੁਖ ਹੁਇ ਕੁਮਲਾਨੇ।
 ਨੌਕਰ ਜੇ ਬਿਰਾੜ ਹਟਿ ਪਰੇ।
 ‘ਹਮ ਤੇ ਜਾਯੋ ਜਾਹਿ ਨ ਪਰੇ’ ॥੩੦॥
 ਅਪਰ ਘਨੇ ਹਟਿ ਹਟਿ ਘਰ ਜਾਤੇ।
 ਚਹੈਂ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤੇ^੩।
 -ਦੱਛਨ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਾਨਾ।
 ਮਰੈਂ ਕਿ ਜੀਵੈਂ ਕਯਾ ਹੁਇ ਭਾਨਾ ॥੩੧॥
 ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਨਜਾਰੇ।
 ਦੁਖ ਸੁਖ ਸੁਨਹਿ ਨ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੇਂ।
 ਬਿਛੁਰੇ, ਹੋਹਿ ਕਿ ਨਾਂਹਿਨ ਮੇਲਾ।
 ਗਮਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ ਦੁਹੇਲਾ- ॥੩੨॥
 ਮਨ ਮਹਿ ਗਿਨਤੀ ਕਰੈਂ ਅਨੇਕ।
 ਨਹਿ ਬੋਲੈਂ ਢਿਗ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ।
 ਕਰਹਿ ਕਪਟ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਨਾਇ।

^੧ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤ ਡੋਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਉਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ।

^੨ਭਾਵ ਪੀਡੀ ਪਈ ਗੰਢ ਕੀਕੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ।

^੩ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਕਿਮ ਨਿਬਹੈ ਤੂਰਨ ਬਿਨਸਾਇ^੧ ॥੩੩॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਿ।
 ‘ਭ੍ਰਾਤ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੇਂ ਮੋਰ^੨।
 ਮੈ ਚਲਿ ਹੋਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਜਿਤ ਗਮਨਹੁੰ ਗਮਨਹਿੰਗੇ ਨਾਥ’ ॥੩੪॥
 ਤਿਮਹੀ ਡਲ ਸਿੰਘ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ।
 ਗੁਰ ਤੇ ਡਰ ਕਰਿ ਬਨਿ ਅਨੁਸਾਰੀ।
 ‘ਬਾਕ ਨ ਮੋਰਯੋ ਜਾਇ ਗੁਸਾਈਂ !
 ਗਮਨ ਕਿਸੂ ਕੇ ਮਨ ਨਹਿੰ ਭਾਈ’ ॥੩੫॥
 ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਹਿੰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।
 ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਤੇ ਹਟਿਬੋ ਭਾਰੀ।
 ਤਥਾ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਬਿਰਹਿ ਦੁਹੇਲਾ^੩।
 ਐਸੋ ਪਰਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਖੇਲਾ ॥੩੬॥
     ਬੇਗਮ ਨੌਰੰਗ ਕੀ ਮਰਿ ਗਈ।
     ਨ੍ਰਿਪ ਚੰਬਯਾਲ ਸੁ ਦੁਹਿਤਾ ਭਈ^੪।
 ਗੇ ਰਵਾਲਸਰ ਗੁਰ ਜਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੭॥
 ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਰ ਦੀਨੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ।
 -ਅਬਿ ਲੋ ਅਹੇ ਅਪਾਵਨ ਗਾਤ।
 ਇਹ ਤਨ ਤਜਾਗਿ ਅਪਰ ਕੋ ਪੈ ਹੈਂ।
 ਸਿਖ ਡੱਲੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਬਸੈ ਹੈਂ ॥੩੮॥
 ਤਹਿੰ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵ ਕਮੈ ਹੈਂ।
 ਆਛੀ ਤਬਿ ਪਾਵਨਤਾ ਪੈ ਹੈਂ।
 ਪੁਨ ਤੇਰੋ ਹਮ ਕਰਹਿੰ ਉਧਾਰ।
 ਪਹੁੰਚਹਿੰਗੇ ਤਿਹ ਸਦਨ ਮਝਾਰ- ॥੩੯॥
 ਸੋ ਤਬਿ ਕਰਤ ਰਹੀ ਬਹੁ ਸੇਵਾ।
 ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਤਿ ਗੁਰਦੇਵਾ।
 ਨਿਰਮਲ ਰਿਦਾ ਹੋਇ ਤਬਿ ਆਵਾ।

^੧ਛੇਤੀ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਪਟ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ)।

^੨ਮੋੜ ਦੇਵੀਏ।

^੩ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕੁਟੰਬ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨਾ ਕਠਨ ਹੈ।

^੪ਚੰਬੇ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇ (ਘਰ ਜੰਮਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜੋ) ਧੀ ਬਣੀ ਸੀ। ਮੁਰਾਦ ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ‘ਪਦਮਾ’ ਤੋਂ ਹੈ।

ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਪਗ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਾ ॥੪੦॥
 ‘ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮੋਹਿ ਸੁਧ ਆਈ।
 ਅਬਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
 ਨਹਿੰ ਮੈਂ ਜਨਮ ਲਹੈਂ ਪੁਨ ਔਰ।
 ਕਰਹੁ ਬਾਕ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗ ਮੌਰ’ ॥੪੧॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਅਲਪ ਬਯ ਹੋਈ।
 ਕੇਤਿਕ ਰਹੀ ਭੋਗਣੀ ਸੋਈ।
 ਡਲ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਲਹੈਂ ਗਤਿ ਆਛੇ।
 ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਤੋਹਿ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ^੧’ ॥੪੨॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਸਨੇਹੂ।
 ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲ ਉਪਾਇ ਅਛੇਹੂ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
 ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀਨੀ* ॥੪੩॥
 ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਠਾਨਹਿੰ ਤਜਾਰੀ।
 ਕਰਯੋ ਚਹੈ ਦੱਛਨ ਅਸਵਾਰੀ।
 ਕਹਿ ਭਾਈ^੨ ਮੈਂ ਭੀ ਹੁਇ ਸਾਥ।
 ਗਮਨਯੋਂ ਚਹੈਂ ਦਰਸ ਹਿਤ ਨਾਥ ॥੪੪॥
 ਕੇਤਿਕ ਹਟੇ ਗਏ ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ।
 ਕੇਤਿਕ ਹਟੇ ਕਪਟ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ।
 ਕਿਤਿਕ ਕਪਟ ਬਿਨ ਸੰਗੀ ਭਏ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਲਏ ॥੪੫॥
 ਤੀਨ ਦਸ਼ਾ^੩ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਹੋਇ।
 ਕਿਨਹੁੰ ਲਾਭ ਲੀਨਸਿ ਕਿਨ ਖੋਇ।
 ਘਰ ਕੋ ਮੋਹ ਤਜਾਗ ਕਰਿ ਚਲੇ।
 ਸੋ ਪੂਰਨ ਉਤਰੇ ਨਰ ਭਲੇ ॥੪੬॥

^੧ਮਨ ਇੱਛਤ।

‘ਦੇਖੋ ਰੁਤ ਪੰਜ ਅੰਸੂ ਪ ਅੰਕ ੪੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਡੱਲੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵਹੁਟੀ ਕੋਈ ਪਹਾੜਨ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਪਰ ਚੰਬੜਾਲੀ ਦਾ ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਰਕੇ ਜੰਮਕੇ ਜਵਾਨ ਹੋਕੇ ਡੱਲੇ ਦੀ ਨਾਰ ਬਣਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਟੁਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਚੰਬੜਾਲਨ ਦਾ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਉਕਾਈ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਪਾਈ ਹੈ ਜੋ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਥਾਪੜੇ ਦੇਣ ਦੀ ਓਥੇ ਮਨ ਕਲਪਤ ਟੀਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

^੨ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

^੩ਤਿੰਨ ਦਸ਼ਾ, ਹਾਲਤਾਂ।

ਜਬਿ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰੇ ਬਿਚ ਮੇਲੇ।
 ਅਭੈਰਾਮ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਦੁਹੇਲੇ।
 ਨਹਿੰ ਘਰ ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਆਯੋ।
 ਸੰਗ ਦਿਵਾਨੇ ਕੋ ਗਨ ਲਯਾਯੋ ॥੪੭॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਖਯੋ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਾ।
 ‘ਆਉ ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਮਹਿਦ ਸੁਜਾਨਾ।
 ਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਪ੍ਰਥਮ ਬਚ ਭਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਜ ਫਟਿ ਗਯੋ ॥੪੮॥
 ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਯੋ ਭਾਵਿੱਖ।
 -ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਸਿੱਖ^੧।
 ਫਟਯੋ ਜਹਾਜ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਹਿੰਗੇ।
 ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿੰ ਤਰਹਿੰਗੇ ॥੪੯॥
 ਹੁਇੰ ਹੈਂ ਬਲੀ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨਾ।
 ਤਬਿ ਭੀ ਜੇ ਮਿਲਿਹੈਂਗੇ ਆਨਾ^੨।
 ਤਿਨ ਕੋ ਪੰਥ ਮਿਲਾਵੈਂ ਸਰਬ^੩।
 ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਧਿ ਹੈ ਬਹੁ ਦਰਬ ॥੫੦॥
 ਸਭਿ ਅਧੀਨ ਹੋਵਹਿੰਗੇ ਜਾਇ।
 ਤਬਿ ਜਹਾਜ ਮਿਲਿ ਇਕ ਹੁਇ ਜਾਇ-।’
 ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਕੋ ਰੋਜ ਘਨੇਰੋ।
 ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਖਿ ਖਰਚ ਬਡੇਰੋ ॥੫੧॥
 ਪੁੰਜ ਦਿਵਾਨੇ ਅਰੁ ਸਿਖ ਆਵੈਂ।
 ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਗ ਕਰਹਿੰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ।
 ਜਬਹਿ ਸੁਨਯੋਂ ਦੱਛਨ ਕੋ ਜਾਨੇ।
 ਮਿਲਿ ਮਿਲ ਮਸਲਤਿ ਕਰਹਿੰ ਦਿਵਾਨੇ ॥੫੨॥
 ‘ਤੁਮਰੋ ਨਹੀਂ ਬਨੈ ਕਿਤ ਜਾਨਾ।
 ਘਰਿ ਰਹਿਕੇ ਥੋਰੋ ਭੀ ਖਾਨਾ।
 ਕਯਾ ਲੈਨੋ ਦੱਛਨ ਮਹਿੰ ਜਾਇ।
 ਦੂਰ ਦੇਸ ਸੁਧ ਕਯੋਂਹੁ ਨ ਪਾਇ’ ॥੫੩॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਯੋ।

^੧ਬਹੁਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ (ਜਹਾਨ)।

^੨ਆਕੇ।

^੩ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਣਗੇ।

‘ਸੰਗਿ ਚਲੋ ਲੀਜਹਿ ਮਨ ਭਾਯੋ।
 ਪੂਜਹਿੰਗੇ ਬਹੁ ਲੋਕ ਚਰਨ ਕੋ।
 ਗਮਨੈਂ ਦੇਸਨ ਸੈਲ ਕਰਨ ਕੋ ॥੫੪॥
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ।
 ਹੁਇ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਅਧਿਕਾਈ।’
 ੧‘ਆਛੀਬਾਤ ਚਲੈਂ ਹਮ ਸਾਥ।’
 ਕਹਿ ਕਰਿ ਭਲੇ ਗਮਨ ਕੋ ਪਾਥ ॥੫੫॥
 ਜਬਿ ਬੈਠਯੋ ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਆਇ।
 ਮਿਲੇ ਦਿਵਾਨੇ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਇ।
 ‘ਰਹਿਬੇ ਸੁਖ, ਚਲਿਬੇ ਦੁਖ’ ਕਹੇ।
 ‘ਗਮਨ ਦੂਰ ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਚਹੇ?’ ॥੫੬॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਧਿਕੈ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ‘ਨਿਸ ਮੈਂ ਭਾਜੋ’ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਯੋ।
 ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਲੀਨਿ ਬੈਰਾਰੇ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਦਿਵਾਨੇ ਸਾਰੇ ॥੫੭॥
 ਨਿਸ ਮਹਿ ਭਾਜ ਗਯੋ, ਨਹਿ ਰਹਯੋ।
 ਗੁਰ ਸੰਗ ਜਾਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਕਹਯੋ।
 ‘ਹੁਤੇ ਦਿਵਾਨੇ ਜੋ ਮਤਿ ਮਾਰੇ।
 ਹਮ ਨੇ ਜਾਨੇ ਲੈਗੇ ਸਾਰੇ’ ॥੫੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਦੱਖਣ ਗਮਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੨॥

੧ਅਭੈ ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ।

੩੩. [ਡੱਲੇ ਦਾ ਨੱਸਣਾ, ਨੌਹਰ ਦਾ ਜੋਤਸ਼ੀ]

੩੨<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੪

ਦੋਹਰਾ: * ਡਲ ਸਿੰਘ ਬੈਠਜੋ ਆਨ ਕਰਿ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।
‘ਅਪਨੀ ਤਜਾਰੀ ਕੀਜੀਏ, ਦੱਖਨ ਕਰਹਿ ਪਜਾਨ’ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਜੋ ਤਬਿ ਸੋਇ।
‘ਇਨ ਝਾਰਨ^੧ ਰਾਖਾ ਨਹਿ ਕੋਇ।
ਹਮ ਚਢਿ ਚਲੇ ਤਜਾਗ ਜਬਿ ਭੋਨ।
ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹਿਗੋ ਤਬਿ ਕੌਨ’ ॥੨॥
ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ ‘ਰਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਰੁ ਝਾਰ।
ਇਹ ਦੇਹਾਂ ਸਭਿ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰ।
ਬਿਰਤਾ ਇਨ ਕੀ ਲਖਹੁ ਨ ਕੈਸੇ।
ਬਰਖਾ ਹੋਤਿ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜੈਸੇ^੨ ॥੩॥
ਜਿਮ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਕੋ ਚਲਨ ਸੁਭਾਉ।
ਭਰਜੋ ਰਹਤਿ ਹੈ ਨਿਤ ਦਰਿਆਉ।
ਰਾਖੇ ਝਾਰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਨ।
ਉਪਜਹਿ ਨਰ ਲਾਖਹੁ ਇਨ ਥਾਵਨ ॥੪॥
ਕਜੋ ਤੂੰ ਫਸਹਿ ਮੋਹ ਕੇ ਫੰਧ।
ਲਖਿ ਬੰਧੂ ਆਦਿਕ ਸਨਬੰਧ।
ਆਗੇ ਦੇਹਿ ਦੇਸ਼ ਕੋ^੩ ਰਾਜ।
ਹੁਇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਅਨੇਕ ਸਮਾਜ ॥੫॥
-ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਥਾਨ ਮੁਝ ਦੇਹੋ-।
ਮਾਂਗਤਿ ਰਹਤਿ ਹਮਹੁ ਤੇ ਏਹੋ।
ਕਜੋ ਅਬਿ ਭਰਮ ਸੰਗ ਚਹਿ ਛੋਰਾ।
ਚਲਹੁ ਤਜਾਰ ਹੈ ਦੱਖਨ ਓਰਾ’ ॥੬॥
ਡਰਤਿ ਕਹੈ ‘ਸਤਿ ਬਚਨ ਭਲਾ ਜੀ।’
ਅੰਤਰ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰੂ ਛਲਾ ਜੀ।
ਤਿਮ ਹੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬਾਤ।
ਭੈ ਧਰਿ ਤਜਾਰੀ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਯਾਤ^੪ ॥੭॥

* ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਝਾੜਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਘਰ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ।^੨ ਬਰਖਾ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬੁਲਬੁਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।^੩ ਭਾਵ ਦੱਖਣ ਚੱਲਕੇ (ਆਪਣੇ) ਦੇਸ਼ ਦਾ।^੪ ਚੱਲਣ ਦੀ।

ਦੱਛਨ ਚਲਿਬੋ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਈ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।
 ਪਹਿਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥੮॥
 ਹੁਕਮ ਕਰਜੋ 'ਘੋਰਨ ਪਰ ਜੀਨ।
 ਪਾਵਹੁ ਤਜਾਰੀ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ।'
 ਸੁਨਿ ਦਾਸਨ ਤਤਛਿਨ ਕਰਿ ਲਈ।
 ਸਕਲ ਸੌਜ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਦਈ^੧ ॥੯॥
 ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇਸਿ ਤਜਾਰ।
 ਕਿਤਿਕ ਪਦਾਂਤੀ ਕੋ ਅਸਵਾਰ।
 ਸਭਿ ਹੂੰ ਕਮਰਕਸਾ ਕਰਿ ਲੀਨ^੨।
 ਧਨੁਖ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰਨ ਕੀਨਿ ॥੧੦॥
 ਡਲ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭੇ ਤਜਾਰ।
 ਇਨ ਪਰ ਘਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰਿ।
 ਹਯ ਅਨਿਵਾਇ ਅਰੋਹੇ ਨਾਥ।
 ਕਸਿ ਕਸਿ ਕਟਿ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥ ॥੧੧॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਬਿ ਭਈ ਚਢਾਈ।
 ਉਡੀ ਧੂਰ ਨਭ ਲੀਨਸਿ ਛਾਈ।
 ਥਰਹਰਿ ਕੰਪੇ ਰਾਨੇ ਰਾਇ^੩।
 -ਮਤ ਹਮ ਕੋ ਲੂਟਹਿੰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ- ॥੧੨॥
 ਸੋਭਤਿ ਚਢੇ ਜਾਤਿ ਮਗ ਐਸੇ।
 ਦੱਛਨ ਗਮਨੇ ਰਘੁਪਤਿ ਜੈਸੇ।
 ਸਪਤਿ ਕੋਸ ਗਮਨੇ ਸੁਖਦਾਇ।
 ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇਵਲ^{*} ਤਬਿ ਆਇ ॥੧੩॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਵਰ ਤਹਿੰ ਹੀ ਕਰਿ ਦਏ।
 ਸੁਖ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵਤਿ ਭਏ।
 ਈਧਨ ਘਾਸ ਬਟੋਰਨ ਕੀਨਾ।

^੧ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ।

^੨ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-“ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ, ਨੌਂ ਦਿਨ, ਨੌਂ ਪਹਿਰ, ਨੌਂ ਘੜੀਆਂ, ਨੌਂ ਪਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਦਮਦਮੇ) ਰਹੇ। ਚੜ੍ਹੇ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਥਿਤ ਪੰਚਮੀ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ। ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਕੂਚ ਕੀਆ ਦੱਖਣ ਕੋ। ”

^੩ਰਾਣੇ ਤੇ ਰਾਜੇ।

^{*}ਏਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜ਼ਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਹੈ।

ਕਰੇ ਉਤਾਰਨਿ ਹਯ ਤੇ ਜੀਨਾ ॥੧੪॥
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰਿ ਲੀਨਾ।
 ਭਈ ਰਾਤ੍ਰਿ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਸੁਖ ਭੀਨਾ।
 ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠੇ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।
 ਭਏ ਅਰੋਹਨ ਤੁਰਤ ਗੁਸਾਈ ॥੧੫॥
 -ਮਾਰਵਾੜ ਕੇ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ।
 ਚਲਹਿ ਤਹਾਂ ਕੇ- ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਝੋਰੜੀ⁺ ਉਤਰੇ ਜਾਇ।
 ਤਹਾਂ ਦੁਪਹਿਰਾ ਥਿਰੇ ਬਿਲਾਇ^੧ ॥੧੬॥
 ਕੋਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬੈ।
 ਝੰਡੇ ਗ੍ਰਾਮ⁺⁺ ਸਿਵਰ ਕਿਯ ਤਬੈ।
 ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਭਏ ਨਰ, ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ।
 ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼ਾ ਭਈ ਅਰੁਨਾਈ ॥੧੭॥
 ਤੰਗ ਤੁਰੰਗਨ ਐਂਚਨਿ ਕਰੇ।
 ਤਜਾਰ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰੇ।
 ਦ੍ਰਾਦਸ ਕੋਸ ਉਲੰਘਿ ਮਗ ਆਏ।
 ਸਰਸਾ^੧ ਗ੍ਰਾਮ ਤਹਾਂ ਦਰਸਾਏ ॥੧੮॥
 ਦਲ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ^{੧੧}।
 ਸਕਲ ਬਹੀਰ ਆਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੁਇ।
 ਰੂਪੇ ਕੇ^੨ ਚਲਿ ਆਇ ਭ੍ਰਾਤ ਦੁਇ ॥੧੯॥
 ਪ੍ਰਭੁ ਹਿਤ ਨਜੋ ਮੰਚ ਨਿਤ ਕਰੈਂ।

⁺ਏਥੇ ਜੰਡ ਹੈ ਯਾਦਗਾਰੀ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

^੧ਏਥੇ ਠਹਿਰਕੇ ਦੁਪਹਿਰਾ ਕੱਟਿਆ।

⁺⁺ਏਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਹੈ।

^{੧੧}ਏਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ।

^{੧੧}ਏਥੇ ਇਕ ਬੰਦੀਫੋਰ ਵਾਕਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ ਜੋ ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਬੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਖੁਡਾਲੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ (ਸੁਨਿਆਰਾ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਕਰ ਰਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਕਾਕੀ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਛੁਪਾ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਫਰਿਆਦ ਪਹੁੰਚੀ, ਆਪ ਨਿਰਭੈ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਖੁਡਾਲੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੈਦੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਬਲ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਕੇ ਨੇਕ ਆਦਮੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਐਉਂ ਕਾਕੀ ਦਾ ਧਰਮ ਬਚਾਇਆ ਤੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੰਦ ਛੁਡਾਈ। ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ' ਦਾ 'ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ' ਨਾਮੇ ਪ੍ਰਸੰਗ।

^੨ਰੂਪੇ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ। (ਅ) ਰੂਪੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ।

ਤਜਾਰੀ ਹਿਤ ਤੂਰਨ ਸੋ ਘਰੈ^੧।
 ਬੁਨਿ ਕੈ ਪਾਇੰਦ ਪਾਇ ਬਨਾਵੈ^੨।
 ਨਿਸ ਮਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਤਰੇ ਡਸਾਵੈਂ ॥੨੦॥
 ਥਿਰ ਹੈ ਕਿਤਿਕ ਸਮੈਂ ਮਹਿ ਫੇਰ।
 *ਪਿਖੜੋ ਪਚਾਵਾ^੩ ਉਚ ਬਡੇਰ।
 ਤਿਸ ਪਰ ਚਢਿ ਡਲ ਸਿੰਘ ਹਕਾਰਾ।
 ‘ਆਉ ਦਿਖਾਵਹਿ ਦੇਸ ਉਦਾਰਾ ॥੨੧॥
 ਜੋ ਤੁਝ ਕੋ ਦੇਨੋ ਹਿਤ ਰਾਜ।
 ਕਰਹਿ ਵਧਾਵਨ ਸਕਲ ਸਮਾਜ।’
 ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਨੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੇ।
 ‘ਜਬਿ ਚਲਿ ਹੈਂ ਤਬਿ ਲੇਹਿ ਨਿਹਾਰੇ’ ॥੨੨॥
 ਛੂਟਿ ਗਯੋ ਧੀਰਜ ਜਿਸ ਕੇਰਾ।
 ਮੋਹ ਸਦਨ ਗਨ ਗ੍ਰਾਮ ਬਡੇਰਾ।
 ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਿ ਪਲੰਘ ਪਰ ਥਿਰੇ।
 ਔਰ ਨਿਕਟ ਸਭਿ ਬੈਠਨ ਕਰੇ ॥੨੩॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।
 ਭ੍ਰਾਤਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਹਿਤ ਧਾਰਾ^੪।
 ‘ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹੁ ਇਹ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈ।
 ਸਕਲ ਕਾਰ ਪਾਛੇ ਨਿਬਹਾਵੈ’ ॥੨੪॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹੜੇ ‘ਹਮਹੁ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।
 ਬਾਨੀ ਤੂੰ ਭਾਖਤਿ ਛਲ ਸਾਨੀ।
 ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਜਾਨ ਨ ਦੈ ਹੈਂ।
 ਨਹੀਂ ਆਪ ਭੀ ਸੰਗ ਸਿਧੈ ਹੈ^੫ ॥੨੫॥
 ਹਮ ਕਯਾ ਕਹੈਂ, ਭੇਜ ਦੇਹੁ ਪਾਛੇ।
 ਕਰਹਿ ਕਪਟ ਤੁਝ ਹੋਇ ਨ ਆਛੇ।’
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਨਹਿ ਰਿਸ ਰਿਦੈ ਕਰੀਜੈ।

^੧ਗੁਰਾਂ ਲਈ ਛੇਤੀ ਘੜਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

^੨ਬਣਾ ਕੇ (ਚੰਗੀ) ਪਾਇੰਦ ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ।

^੩ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

^੪ਆਵਾ।

^੫ਦਾ ਹਿਤ ਧਾਰਿਆ।

^੫ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ ਮਤਾਂ ਤੂੰ ਬੀ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾ ਚਲਾ ਜਾਏਂ। (ਅ) ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਾ ਤੂੰ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂਹੀ ਆਪ ਨਾਲ ਜਾਏਂਗਾ।

ਬਿਨ ਨਰ ਸਦਨ ਨਹੀ ਨਿਬਹੀਜੈ ' ॥੨੬॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮੋਰਾ।
 ਕਾਚੇ ਲੋਕਨ ਧੀਰਜ ਛੋਰਾ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ।
 ਸੰਧਯਾ ਸਮੈ ਤਿਮਰ ਗਨ ਛਾਯੋ ॥੨੭॥
 ਡਲ ਸਿੰਘ ਕੰਕਨ ਦੋਨਹੁੰ ਉਤਰੇ^੧।
 ਹਿਤ ਤਕਰਾਈ ਗੁਰ ਢਿਗ ਧਰੇ।
 ਸੁੰਦਰ ਖੰਡਾ ਦਯੋ ਟਿਕਾਈ।
 ਬਾਹੀ ਸੰਗ ਮੰਚ ਕੇ ਲਾਈ^੨ ॥੨੮॥
 ਨਿਸ ਜਬਿ ਭਈ ਅਧਿਕ ਅੰਧਕਾਰਾ।
 ਹਿਤ ਭਾਜਨ ਕੇ ਕੀਨਸ ਤਯਾਰਾ।
 ਗੁਰ ਡੇਰੇ ਕੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਦੱਛਨ।
 ਦੋਇ ਬਾਰ ਫਿਰਿ ਨੀਠ^੩ ਬਿਚੱਛਨ ॥੨੯॥
 ਪੁਨ ਫਿਰਿਬੇ ਕੀ ਧੀਰ ਨ ਰਹੀ।
 ਨਮੋ ਕਰੀ ਕਰ ਜੋਰੇ ਤਹੀਂ।
 ਘਰਬਾਰੀ ਦਰਬਾਰੀ ਦੋਨ^੪।
 ਚਢਿ ਕਰਿ ਭਾਜਿ ਹਟਯੋ ਥਲ ਤੋਨ^੫ ॥੩੦॥
 ਸੰਗ ਬਿਰਾੜ ਬਹੁਤ ਹਟਿ ਆਏ।
 ਇਕ ਸੋਢੀ ਕੋ ਭੀ ਸੰਗ ਲਯਾਏ।
 ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਗੇ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਕੋ ਲਾਗੇ ॥੩੧॥
 ਚਾਰ ਘਰੀ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਸਭਿ ਲੇ ਲੇ।
 ਬਹੁਰ ਕਹਯੋ 'ਡਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲਯਾਵੈ।
 ਹਮ ਢਿਗ ਬੈਠੇ, ਜਾਇ ਸੁਨਾਵੈ' ॥੩੨॥

^੧ਦੋਵੇਂ ਕੜੇ ਉਤਾਰਕੇ।

^੨ਮੰਜੇ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ (ਖੰਡਾ ਰਖਿਆ)। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਲੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਂਹ ਲਾਕੇ (ਬੈਠਾ)।

^੩ਪਾ:-ਦੀਨ।

^੪ਪਿਛੇ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿਚ ਦੋ ਦੀਵਾਨ, ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਈ ਘਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਦੱਸੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਐਉਂ ਅੱਖਰ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦਰਬਾਰੀ ਤੇ ਘਰਬਾਰੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੧੧ ਮੂਜਬ ਇਉਂ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰਬਾਰੀ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਸਨ ਡੱਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੱਜ ਗਏ।

^੫ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ।

ਦਲ ਮਹਿ ਰਹੈ ਬੇਨਵਾ ਏਕ।
 ਹਿਤ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਲਧ ਬਿਬੇਕ^੧।
 ਦੇਤਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਜਬਿ ਭਜ ਗਯੋ^੨।
 ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਭਯੋ ॥੩੩॥
 ਤਿਨ ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
 ‘ਕਿਤ ਦਰਬਾਰੀ ਕਿਤ ਘਰਬਾਰੀ।
 ਡੱਲਾ ਕਹਾਂ ਨਿਮੱਲਾ ਮੱਲਾ^੩।
 ਰਹਯੋ ਸੰਗ ਅੱਲਾ ਹੀ ਅੱਲਾ ॥੩੪॥
 ਕਹਿ ਸਿਖ ਕਪਟੀ ਬੇਖ ਕੁਢਾਲੀ^੪।
 ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਨਿਬਹੈ ਨਹਿ ਨਾਲੀ।
 ਤਯੋਂ ਨ ਡੱਲਾ ਕੂੜ ਕੁੱਚਲਾ^੫।
 ਰਹਯੋ ਏਕ ਅੱਲਾ ਹੀ ਅੱਲਾ ॥੩੫॥
 ਨਿਬਹੈ ਕੂੜ, ਨ ਸੱਚ ਅਗਾਰੀ^੬।
 ਫਸੇ ਮੋਹ ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਨਾਰੀ।
 ਭਾਗਯੋ ਡੱਲਾ ਤਾਉ ਨ ਝੱਲਾ^੭।
 ਸੰਗ ਰਹਯੋ ਅੱਲਾ ਹੀ ਅੱਲਾ* ॥੩੬॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਜਾਹੁ ਵੇ ਡੱਲਾ!
 ਆਪਹਿ ਭਾਗਯੋਂ ਉਰ ਥਰਥੱਲਾ^੮।
 ਮਾਂਗਤਿ ਰਹਤਿ ਸਦਾ ਥਲ ਤੀਰ^੯।
 ਕਹਾਂ ਪਰੀ ਤੇਰੇ ਪਰ ਭੀਰ’ ॥੩੭॥

^੧ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।

^੨ਜਦੋਂ (ਡੱਲਾ) ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ।

^੩ਡੱਲਾ ਕਿਥੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਲਾਂ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਰਿਹਾ। (ਅ) ਮੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾਂ ਮੱਲ ਭਾਵ ਬੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਇਰ। (ੲ) ਨਾ ਮੱਲਣੇ ਜੋਗ ਥਾਂ (ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ) ਜਾ ਮਲਿਆ ਸੁ। (ਸ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਲ ਮੱਲ ਲਈ ਸੂ, ਆਪਣਾ ਮੁਕਾਲਾ ਕੀਤਾ ਸੁ।

^੪ਭਾਵ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਪਰ ਹਨ ਕਪਟੀ ਤੇ ਕੁਢਾਲੇ ਵੇਸ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਪਰ ਭੇਖ ਕਪਟੀ ਤੇ ਰੀਤ ਮਾੜੀ ਹੈ।

^੫ਕੂੜੀ ਚਾਲ ਚਲ ਗਿਆ। (ਅ) ਕੂੜਾ ਤੇ ਕੁਚਾਲ ਵਾਲਾ।

^੬ਸੱਚ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੂੜ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ।

^੭ਕਸੌਟੀ ਦਾ ਤਾਉ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਿਆ ਸੁ।

^੮ਸੰਖਪ ਵਾਰਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਡਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਨੇ ਪਰ ਬੇਨਵਾ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ‘ਨਾਂ ਡੱਲਾ ਨਾ ਮੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਇਕ ਇਕੱਲਾ’। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੋਲੇ ‘ਗੁਰ ਨਾਲ ਅੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਨ ਕੱਲਾ’।

^੯ਰਿਦਾ ਕੰਬ ਗਿਆ।

^{੧੦}ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਥਾਂ।

ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਇਤੇ ਕੌਨ ਸੇ ਕੀਯਸਿ ਤਜਾਰਾ?’^੧
 ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਅਫੀਮੀ ਏਕ।
 ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਸੰਗ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥੩੮॥
 ‘ਸਭਿ ਮਲਵਈ ਭਾਜਿ ਕੈ ਗਏ।
 ਮਾਝੇ ਕੇ ਮਾਝੇ ਥਿਰ ਥਏ’^੨।’
 ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ‘ਮਝੈਲ ਨਹਿ ਮਾਝੇ।
 ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਕੇ ਹੁਇੰ ਲਾਝੇ’ ॥੩੯॥
 ਬਹੁਰ ਚਢਨ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।
 ਜੀਨ ਪਾਇ ਹਯ ਲੀਨ ਅਨਾਈ*।
 ਗਏ ਕੋਸ ਦ੍ਰਾਦਸ ਕਿਯ ਡੇਰਾ।
 ਨੌਹਰ^੪ ਨਗਰ ਬਸਹਿ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥੪੦॥
 ਸੈਨ ਸਹਿਤ ਵਹੀਰ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਆਨਿ ਸਿਵਰ ਸਭਿਹੂੰ ਤਹਿ ਘਾਲਾ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।
 ਏਕ ਸਿੰਘ ਪੁਰਿ ਬੀਚ ਪਠਾਇ ॥੪੧॥
 ‘ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਦਿਜ ਇਹ ਥਲ ਧਾਮੂ’^੩।
 ਲਜਾਉ ਬੁਲਾਇ ਬੁਝਿਬੇ ਕਾਮੂ।
 ਜੋਤਿਸ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਬੀਨ।
 ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਘਰ ਚੀਨ’ ॥੪੨॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਸਿਖ ਗਯੋ।
 ਜਾਇ ਜੋਤਸੀ ਲਜਾਵਤਿ ਭਯੋ।

^੧ਇਧਰ ਕਿਸ ਨੇ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

^੨ਮਾਝੇ ਦੇ ਮਾਝੇ ਸਿੰਘ ਇਸਥਿਤ ਹਨ।

*ਕਿਤਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੁਸੀਬਤ ਤੋਂ ਬੀ ਆਪਣੇ ਦਾਈਏ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ ਤੇ ਮਨ ਦਿਲਝਵੀਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਸਰਦਾਰ ਸਨ ਜੋ ਵਜ਼ੀਦੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਾਂ ਮਰਾਂਗੇ ਓਹ ਵੀ ਸਾਥ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਅਹਿੱਲ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਝੱਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਪੱਕ ਇੰਦੀਏ ਤੇ ਟੁਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇ ਐਸੇ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਦਿਲ ਛੱਡ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਸੀਜ਼ਰ ਵਰਗੇ ਅਜਿੱਤ ਸੂਰਮੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਤਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ‘ਬੂਟਸ’ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਤਾਣ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਬਲਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਦੁਤੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ।

^੪ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੁ ਕੋਸ ਪਰ ਹਿਠਾੜ ਨੂੰ ਹੈ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਏਥੇ ਹੈ, ਛੀਨ ਤਲਾਈ ਪਰ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ।

^੩ਇਸ ਥਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ (ਜੋਤਸੀ) ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

ਆਸ਼ਿਖ ਬਾਦ ਦੀਨ ਢਿਗ ਬੈਸਾ।
 ਏਵ ਮਿਲਜੋ ਪੂਰਬ ਮਿਲਿ ਜੈਸਾ ॥੪੩॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖਯੋ ‘ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਛਾਨਹੁੰ।
 ਕਿਮਹੁ ਬੁਲਾਯੋ ਜਾਨਿ ਬਖਾਨਹੁੰ।’
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਦਿਜ ਲਗਨ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਗ੍ਰਿਹ ਨਿਬਲਾਬਲ ਕੋ ਨਿਰਧਾਰਾ^੧ ॥੪੪॥
 ਮੂਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ^੨ ਕੋ ਭਲੇ ਪਛਾਨਾ।
 ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਮਨੋਰਥ ਜੋਊ।
 ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਤੁਰਕੇਸੁਰ ਸੋਊ’ ॥੪੫॥
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਤਾਂਹਿ ਸਨ ਮੇਲਾ।
 ਹੋਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਬਤਾਉ ਸੁਹੇਲਾ?’
 ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਨੇ ਕਰਿ ਗਣਤ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਗ੍ਰਿਹ ਅਰੁ ਲਗਨ ਸਕਲ ਨਿਰਧਾਰਾ ॥੪੬॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਤੁਮਰੋ ਮੇਲ ਨ ਬਨੈ।
 ਢਿਗ ਨ ਪਹੁੰਚਹੁ ਤਿਹ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹਨੈ^੩।
 ਤਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰੁ ਹੋਇ ਬਹੁ ਦੀਨ।
 ਮਿਲੈ ਆਪ ਕੋ^੪ ਮੈਂ ਮਨ ਚੀਨ’ ॥੪੭॥
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਜ ਕੇ ਬਚ ਸਾਚੇ*।

^੧ਬਲੀ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਗੁਰ ਨੂੰ ਨਿਰਨੇ ਕੀਤਾ। (ਅ) ਗ੍ਰਿਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਪਿਆ ਕਿ ਬਲ ਘਟਿਆ, ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ।

^੨ਓਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੋ ਬੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

^੩(ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੋਗੇ ਕਿ ਤਿਸਨੂੰ ਮੌਤ ਮਾਰ ਲਵੇਗੀ।

^੪ਭਾਵ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਮਿਲੇਗਾ।

*ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਚ ਟੇਕ ਧਾਰਨੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿਸ਼ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਯਥਾ:-“ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮੁ ਇਕਿ ਚਿੱਤ ਲੀਨ। ਫੋਕਟੋ ਸਰਬ ਧਰਮਾ ਬਿਹੀਨ ॥ ” ਤਥਾ:-“ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਲਖੇ ਸਭ ਧਰਮਾ। ਇਨ ਤੇ ਸਰਤ ਨ ਕੋਊ ਕਰਮਾ। ” ਤਥਾ-ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ “ਪੂਛਤ ਨਾ ਜੋਤਕ ਨ ਬੇਦ ਬਿਤ ਵਾਰ ਕਛੂ ਗ੍ਰਿਹ ਔ ਨਖੱਤੁ ਕੀ ਨ ਸੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ” ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਚੋਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ। ਔਰੰਗੇ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਬਤ ਪਤਾ ਹੈ, ਪੱਤ੍ਰ ਘੱਲ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਇਸੇ ਐਨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਕ ੨੦ ਵਿਚ ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾਏਗਾ, ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸ ਰਹੇ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਨੌਹਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਚੋਜ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਹਾਸਯ ਰਸ ਦੇ ਕਮਾਲ ਵਾਲੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ‘ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਜ ਕੇ ਬਚ ਸਾਚੇ’ ਵਿਚ ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜਾਣ ਰਹੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਣਹਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ‘ਸੱਚੇ’ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖ ਲੈਂਦੇ। ਔਰੰਗਾ ਅਜੇ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਦੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਣਦੇ ਸੇ। ਪੰਡਤ ਦੇ ਕਹੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਪਰਖ ਲਿਆ।

ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਰਾਚੇ।
 ਕਰਜੇ ਬਿਲੋਕਨ ਤਿਹ ਜਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਕਰਿ ਦੀਨੇ ਸੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਿਹਾਲਾ^੧ ॥੪੮॥
 ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਿ ਪਰਨਿ ਪਗ ਚਾਹਾ।
 ਕਰਜੇ ਹਟਾਵਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਂਹਾ।
 ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਦੈ ਘਰੀ ਦਰਸ ਤੇ।
 ਕਰਜੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮਹਾਂ ਹਰਸ ਤੇ ॥੪੯॥
 ਜਹਿੰ ਤੁਮ ਮਾਸ ਬਰਸ ਲਗਿ ਬਾਸੇ।
 ਤਹਾਂ ਹਜ਼ਰਾਹੁੰ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ।'
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਜੇ 'ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਈ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੋਈ^੨ ॥੫੦॥
 ਇਸੀ ਬਾਤ ਪਰ ਸੁਨਹੁੰ ਕਹਾਨੀ।
 ਭਰਿ ਜਹਾਜ ਲੇ ਸੌਜ ਮਹਾਨੀ।
 ਗਯੋ ਬਨਕ ਟਾਪੂ ਮਹਿੰ ਤਹਾਂ।
 ਗਊ ਮਹਿਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹਿੰ ਜਹਾਂ ॥੫੧॥
 ਇਕ ਗੋ ਇਨ੍ਹੇ ਜਹਾਜ ਚਢਾਈ।
 ਪੈ ਪੀਵਨ ਹਿਤ^੩ ਨਿਕਟ ਰਖਾਈ।
 ਪਾਯਹੁ ਟਾਪੂ ਮਹਿੰ ਬਿਵਹਾਰ।
 ਤਹਿੰ ਇਕ ਬਨਕ ਸਖਾ ਕਿਯ ਪਜਾਰ ॥੫੨॥
 ਤਿਨ ਅਪਨੇ ਘਰ ਕਰਜੇ ਅਹਾਰਾ।
 ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਅਚਾਇ ਉਦਾਰਾ।
 ਤਿਸ ਨੇ ਇਸ ਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ।
 ਪਾਇਸ ਭੋਜਨ ਭਲੇ ਖੁਵਾਯੋ ॥੫੩॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਅਚੀ ਸੁ ਅਚਰਜ ਭਯੋ^੪।
 -ਇਹ ਕਯਾ ਅਹੈ? -ਸੁ ਬੁਝਨਿ ਕਯੋ।
 -ਸੋ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਕਰੈਂ ਹਮ ਨੀਤ।
 ਇਹ ਅਹਾਰ ਹਰਖਾਵਤਿ ਚੀਤਿ ॥੫੪॥
 ਸੁਨਤਿ ਬਨਕ ਧੇਨੂ ਸੋ ਦੀਨਿ।

^੧ਭਾਵ ਜੀਅਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।

^੨ਭਾਵ ਵਿਚਲਾ ਵਿਚਲਾ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਇਆ ਹੈ।

^੩ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਲਈ।

^੪ਭਾਵ ਖੀਰ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਕਦੇ) ਖਾਧੀ ਹੋਈ।

-ਦੁਖਧ ਦੇਤਿ ਇਹ ਲੇਹੁ ਸੁ ਚੀਨ-।
 ਦੇ ਕੈ ਗਊ ਜਹਾਜ ਚਲਾਯੋ।
 ਅਪਨੇ ਦੇਸ ਬਿਖੈ ਇਹ ਆਯੋ ॥੫੫॥
 ਸੋ ਲੇ ਗਯੋ ਧੇਨੁ ਗ੍ਰਿਹ ਓਰਾ।
 ਬਿਰ ਹੂ ਕਰਿ ਬਛਰੂ ਤਿਹ ਛੋਰਾ।
 ਸੋ ਥਨ ਚੋਸਨਿ ਲਾਗਯੋ ਜਬੈ।
 ਸੁਰਭੀ ਮੂਤ੍ਰ ਕਰਤਿ ਭੀ ਤਬੈ ॥੫੬॥
 ਬਾਸਨ ਬਿਖੈ ਬਨਕ ਲੇ ਲੀਨ।
 ਰੀਧਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਖਾਵਨਿ ਕੀਨ।
 ਕੋਰਾ ਪਾਇ ਸ੍ਵਾਦ ਪਛੁਤਾਯੋ।
 -ਮੋ ਸੋਂ ਦਗਾ ਬਨਕ ਕਰਿ ਗਯੋ- ॥੫੭॥
 ਤਿਮ ਇਹ ਲੋਕ ਰਹੇ ਹਮ ਪਾਸ।
 ਜਾਨੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
 ਦੁਗਧ ਨ ਲੀਨਿ ਮੂਤ੍ਰ ਕੋ ਲਯੋ।
 ਹਮ ਪਰ ਦੋਸ਼ ਬਹੁਰ ਧਰਿ ਦਯੋ ॥੫੮॥
 ਮਿਲਯੋ ਬਨਕ ਸੋਂ ਜਬਿ ਨਰ ਗਯਾਤਾ।
 ਦੁਗਧ ਕਾਢਿਬੋ ਤਿਨ ਤਬਿ ਜਾਤਾ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਕਿਨ ਕਿਨ ਸੁਭ ਮਤਿ ਧਾਰੀ।
 ਨਤੁ ਸਭਿ ਰਹੇ ਮੂਤ੍ਰ ਅਧਿਕਾਰੀ* ॥੫੯॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਿਜ ਅਨੰਦ ਉਰ ਧਾਰਯੋ।
 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰਨ' ਉਚਾਰਯੋ।
 ਤਤਛਿਨ ਗਯਾਤ ਪਾਇ ਘਰ ਗਯੋ।
 ਗੁਰ ਜਸੁ ਜਹਿ ਕਹਿ ਬਰਨਤਿ ਭਯੋ† ॥੬੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਨੌਹਰ ਨਗਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਤੀਨਤਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੩॥

*ਦੇਖੋ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਂਬਲੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ, ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਤਾ। ਫਿਰ ਗਜ਼ਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਇੰਦੀਏ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇ, ਕਦੇ ਇਹ ਬੇਕਦਰੀ ਦੇਖਕੇ ਹਾਰੇ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਹੇ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮ ਰੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮਾਮੂਲੀ ਅਕਲੀ ਬੰਦਿਆਂ ਤੇ ਇਖਲਾਕੀ ਘੋਟਾ ਘਾਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਲੇਖਾਂ ਅੱਗੇ ਚੁੰਧਯਾ ਰਹੇ ਹਨ।

†ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋਤਸ਼ੀ ਜੋਤਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਬੀ ਆਤਮ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਤਰਿਆ।

੩੪. [ਨੌਹਰ ਵਿਖੇ ਮਰੇ ਕਬੂਤਰ ਜਿਵਾਏ। ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼]

੩੩<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੫

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ, ਦੇ ਦਿਜ ਕੇ ਦੀਨਾਰ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ^੧ ਰੁਖਸਦ ਕਰਜੇ, ਗਮਨਜੋਂ ਨਗਰ ਮਝਾਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਦਿਨ ਕੇ ਤ੍ਰਿਤੀ ਜਾਮ ਜਬਿ ਹੋਯੋ।

ਮਾਦਕ ਸਮੈ ਭਯੋ ਜਬਿ ਜੋਯੋ।

ਸੁੱਖਾ ਅਰੁ ਅਫੀਮ ਛਕਿ ਲੀਨਿ।

ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਭਲੇ ਤਬਿ ਕੀਨ ॥੨॥

ਕੇਸ਼ ਸੁਧਾਰਿ ਜੂੜ ਕੇ ਕਰਜੇ।

ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਮਸ ਸੁ ਕੰਘਾ ਫਿਰਜੇ।

ਪੇਚ ਬੰਧੇਜ ਅਨੂਠੇ ਪਾਗਹਿੰ।

ਜੇਵਰ ਜੋਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜਾਗਹਿੰ ॥੩॥

ਪਟ ਸੂਖਮ ਬਹੁ ਜਾਮਾ ਪਾਯੋ।

ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਝਲਕਾਯੋ।

ਖੜਗ ਬਿਲੰਦ ਗਰੇ ਮਹਿੰ ਧਾਰਾ।

ਧਾਰਾ ਖਰ ਲਗਿ ਹੇਮ ਸੁਧਾਰਾ^੨ ॥੪॥

ਭਰਜੇ ਖਤੰਗਨਿ ਸੰਗ ਨਿਖੰਗ।

ਕਟ ਸੋਂ ਕਸਜੇ ਸੁਲਾਯਕ ਜੰਗ।

ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਹਾਥ ਮਹਿੰ ਲਯੋ।

ਤਜਾਰ ਤੁਰੰਗ ਅਨਾਵਨ ਕਯੋ ॥੫॥

*ਨਹੁਰ ਨਗਰ ਕੈ ਹੇਰਨਿ ਹੇਤੁ।

ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਨੇ ਸੁਚੇਤ।

ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਪਦਾਂਤੀ ਸਾਥ।

ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਨਾਥ ॥੬॥

ਪੂਰਬ ਜਹਿੰ ਚਬੂਤਰਾ ਚੌਰਾ।

ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚੇ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰਾ।

ਕੁਛ ਸੌਪਾਨ ਉਚੇਰੋ ਥਾਨ।

ਉਪਰ ਦੀਯੋ ਚਢਾਇ ਕਿਕਾਨ^੩ ॥੭॥

ਥਲ ਉਚੇ ਚਢਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਥਏ।

^੧ਨਾਲੇ ਧਨ ਦਿੱਤਾ ਨਾਲੇ ਗੁਰਮਤ ਬਖਸ਼ੀ ਭਾਵ ਉਹ ਨਾਮਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ।

^੨(ਸਾਰੀ ਮੁੱਠ ਨੂੰ) ਫਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੱਕ ਸੋਨਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

^੩ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੪ਘੋੜਾ।

ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਦੇਖਤਿ ਭਏ।
 ਦਾਸ ਸੁਰਾਹੀ ਦਾਰ^੧ ਤਰੇ ਤੇ।
 ਚਢ੍ਹੜੋ ਧਾਇ ਕਰਿ ਬੇਗ ਧਰੇ ਤੇ ॥੮॥
 ਪਹੁੰਚੜੋ ਚਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ।
 ਪਗ ਸੋਂ ਦਰੜੋ ਕਬੂਤਰ ਨਾਸ^੨।
 ਤਹਿੰ ਨਰ ਗਨ ਬੈਠੇ ਰਿਸ ਠਾਨੀ।
 ‘ਕਹਾਂ ਕਰਮ ਤੈਂ ਕੀਨਿ?’ ਬਖਾਨੀ ॥੯॥
 ‘ਰਹਿੰ ਚਬੂਤਰੇ ਤੋਮ^੩ ਕਬੂਤਰ।
 ਹਤੜੋ, ਪਿਖੇ ਬਿਨ ਦਯੋ ਪਗੂਤਰ^੪।’
 ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੜੋ ‘ਕਹਾਂ ਹੁਇ ਗਯੋ?
 ਬਿਨਸਨ ਕੋ ਸਗਰੇ ਤਨ ਕਯੋ ॥੧੦॥
 ਏਕ ਮਰੇ ਤੇ ਅਚਰਜ ਕਹਾਂ।
 ਹੋਨਹਾਰ ਪਰ ਰਿਸ ਕਯਾ ਲਹਾ।’
 ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬੋਲੇ ‘ਭਲ ਤੁਮ ਆਏ।
 ਸਰਬ ਕਬੂਤਰ ਦੇਹੁ ਮਰਾਏ’ ॥੧੧॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹੜੋ ‘ਜਿ ਅਸ ਮਨ ਆਈ।
 ਮਰਹਿੰ ਕਬੂਤਰ ਅਬਿ ਸਮੁਦਾਈ।’
 ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਹਿਨੇ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਜਿਤੇ ਕਬੂਤਰ ਗਿਰੇ ਸੁ ਮਰਿ ਕੈ ॥੧੨॥
 ਹੁਤੋ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਕੀਰਨ ਥਾਨ^੫।
 ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਭਏ ਹਿਰਾਨ।
 -ਇਹ ਅਜਮਤ ਜੁਤਿ ਪੁਰਖ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਕਰੇ ਬਾਕ ਤੇ ਖਗ ਹਤਿ ਜਾਲੇ- ॥੧੩॥
 ਉਠਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕਰੇ।
 ‘ਛਿਮਹੁ ਭੂਲ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਜਿ ਉਚਰੇ।
 ਰਾਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿੰ ਜਾਨਾ।
 ਅਬਿ ਜਾਨਾ ਜਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥੧੪॥
 ਮਰੇ ਕਬੂਤਰ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ।

^੧ਜਲ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।

^੨ਮਰ ਗਿਆ।

^੩ਬਹੁਤ।

^੪ਪੈਰ (ਉਸਦੇ) ਉੱਤੇ ਦੇਕੇ।

^੫ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਾਲ ਥਾਂ ਪੂਰਨ ਸੀ। [ਸੰ.: ਕੀਰਣ=ਕੱਜਿਆ, ਫੈਲਿਆ, ਭਰਿਆ]।

ਕਰਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਅਪਰ ਨ ਕਾਇ।^੧
 ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਚਾਰੇਂ।
 ‘ਪਾਵਹੁ ਚੋਗ ਜੀਵਿ ਹੈਂ ਸਾਰੇ’ ॥੧੫॥
 ਦਾਨੇ ਆਨਿ ਬਿਖੇਰਨ ਕਰੇ।
 ਉਠਿ ਪਾਰਾਵਤ^੧ ਜੀਵਨ ਧਰੇ।
 ਬੀਨ ਬੀਨ ਚੋਗਾ ਨਿਜ ਖਾਵੈਂ।
 ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਵੈਂ ॥੧੬॥
 ਸਿਖ ਕੇ ਪੈਰਨ ਤੇ ਜੋ ਮਰਜੋ।
 ਸੋ ਨਹਿ ਜੀਯੋ ਰਹਜੋ ਧਰ ਪਰਜੋ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ।
 ‘ਇਸ ਪਰ ਕੜੇਂ ਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਧਾਰੇ?’ ॥੧੭॥
 ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਕਹਿ ‘ਇਸੇ ਜਿਵਾਵੇ।’
 ਪ੍ਰਭੁ ਫੁਰਮਾਇ ‘ਚੋਗ ਇਸ ਪਾਵੇ।’
 ਲੇ ਕਰਿ ਸਿੱਖਨ ਤਿਸੈ ਅਗੇਰੇ।
 ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਜਬਹਿ ਬਿਖੇਰੇ ॥੧੮॥
 ਉਠਿ ਜੀਵਜੋ ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮਾਏ।
 ਲਜਾਇ ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਜੋਂ ਹਮ ਜੈਸੇ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਜੋ ਆਪ ਕੋ ਤੈਸੇ’ ॥੧੯॥
 ਦੋਇ ਘਰੀ ਠਹਿਰੇ ਗੁਰ ਤਹਾਂ।
 ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਬਜਾਰ ਬਡ ਜਹਾਂ।
 ਬਡੇ ਧਨਾਢ ਬਨਕ ਬਿਵਹਾਰੂ।
 ਹਾਟਨ ਮਹਿੰ ਦੀਨਾਰ ਅੰਬਾਰੂ ॥੨੦॥
 ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ ਰਜਤਪਣ ਕੇਰੀ।
 ਮੁਕਤਾ ਬਹੁ ਪ੍ਰਵਾਲ ਕੋ ਹੇਰੀ।
 ਮੁਹਰਨਿ ਦੇਖਿ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ।
 ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਸੁਨਾਇ ਉਚਾਰਾ* ॥੨੧॥

ਬਚਨ: ਨਹੁਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੋਹਰ^੨। ਸਿੰਘ ਆਵਹਿੰਗੇ ਜਬਿ ਲੁਟਹਿੰਗੇ^੩।

^੧ਕਬੂਤਰ।

^੨ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਭਵਿੱਖਤ ਹੋਨਹਾਰ ਦੇਖਕੇ ਕਹੀ ਹੈ।

^੩ਨੋਹਰ ਗੁਰਾਂ ਕੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ ਹਨ।

^੪ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਪਾਠ ਆਉਂ ਹੈ:-ਨਹੁਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਰੁਪੱਯਾ ਮੁਹਰ। ਸਿੰਘ ਲੁਟੇਂਦੇ ਦੋ ਪਹਿਰ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:-‘ਨਹੁਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੁਹਰ ਲੁਟੇਗਾ ਖਾਲਸਾ’।

ਚੌਪਈ: ਇਮ ਕਹਿ ਨਗਰ ਨਿਹਾਰਯੋ ਸਾਰਾ।
 ਪੁਨ ਆਏ ਡੇਰੇ ਜਹਿ ਡਾਰਾ।
 ਨਾਮ ਥਾਨ ਕੋ ਛੀਨ ਤਲਾਈ^੧।
 ਜਹਿ ਉਤਰੇ ਨਿਸ ਬਸਨਿ ਗੁਸਾਈਂ ॥੨੨॥
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੈਨਾ ਸਾਰੀ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਗੁਜਾਰੀ।
     ਲੂਟਨ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਜੋ ਭਨਯੋਂ।
     ਹੋ ਪੂਰਨ ਭਾ ਹਮ ਇਮ ਸੁਨਯੋਂ ॥੨੩॥
 ਬਰਖ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਰੁ ਇਕਾਦਸ^੨।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਗਮਨਯੋ ਬਰਬਸ^੩।
 ਚੂਰੂ ਪੁਰਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਡ ਮਾਯਾ।
 ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਦਲ ਧਾਯਾ ॥੨੪॥
 ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਕਟ ਸੁਨੀ ਸਭਿ ਬਾਤ।
 ‘ਬਾਰੀ ਖਾਰਾ ਪਿਯੋ ਨ ਜਾਤਿ।
 ਜੇ ਪੀਵੈਂ ਲਾਗੈਂ ਅਤਿਸਾਰਾ^੪।
 ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਮਾਨਵ ਬੀਮਾਰਾ ॥੨੫॥
 ਪੁਰਿ ਕੇ ਵਹਿਰ ਅਹੈ ਜਲ ਐਸੋ।
 ਪਿਯੋ ਨ ਜਾਇ ਪਿਯੋ ਰੁਜ ਜੈਸੋ^੫।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਟਯੋ ਖਾਲਸਾ ਬਲੀ।
 ‘ਛੂਛੇ ਚਲੈਂ ਬਾਤ ਨਹਿ ਭਲੀ’ ॥੨੬॥
 ਪੁਰਿ ਨੌਹਰ ਕੋ ਦਲ ਚਲਿ ਆਯੋ।
 ਸੰਗ ਤੁਫੰਗੈਂ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ।
 ਬਰੇ ਹੇਲ ਕਰਿ ਲੂਟ ਬਜਾਰਾ।
 ਲੀਨੋ ਦਰਬ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦੀਨਾਰਾ ॥੨੭॥
 ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਤਹਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ।
 ਮੁਲ ਹਯ ਲੇ ਅਸਵਾਰ ਬਨਾਏ।
 ਕੇਤਿਕ ਭਏ ਤਬਹਿ ਸਿਰਦਾਰ।
 ਲਏ ਗ੍ਰਾਮ ਗਨ ਤੁਰਕਨਿ ਮਾਰ ॥੨੮॥

^੧ਛੀਨ ਤਲਾਈ ਨਾਮ ਹੈ।

^੨ਸੰਮਤ ੧੮੧੧।

^੩ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ।

^੪ਅਤੀਸਾਰ, ਦਸਤ।

^੫ਪੀਤਿਆਂ ਰੋਗ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਕਹੜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤਬਿ ਸਫਲਾਯੋ।
 ਬ੍ਰਿਧ ਸਿੰਘਨਿ ਤੇ ਹਮ ਸੁਨਿ ਲਯੋ।
 ਛੀਨ ਤਲਾਈ ਡੇਰਾ ਪਾਇ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਸਿ ਤਹਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਇ ॥੨੯॥
 ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਤਿ ਕਰਿ ਸੋਚ ਸਨਾਨਾ।
 ਚਢਿ ਕਿਕਾਨ ਪਰ ਕਰੜੇ ਪਯਾਨਾ।
 ਜਾਤਿ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਦਲ ਸਾਥ।
 ਕੋਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਪਹੁੰਚੇ ਨਾਥ ॥੩੦॥
 ਨਗਰ ਭਾਦਰਾ* ਉਤਰੇ ਜਾਇ।
 ਸ਼੍ਰਮਤ ਬਿਹੀਰ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ।
 ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਗਨ ਦੀਨਿ ਨਿਹਾਰੀ।
 ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰਯੋ ਬਾਹਨ ਭਾਰੀ ॥੩੧॥
 ਲੋਕਨ ਕੋ^੧ ਘ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਗਨ ਜਾਨਿ।
 ਦੇਗ ਤਯਾਰ ਹੋਈ ਬਰਤਾਏ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥੩੨॥
 ਸੁਪਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰਾ।
 ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਪੁਨ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰਾ।
 ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੁਇ।
 ਪਿਖਿ ਸੇਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ॥੩੩॥
 ਪਹੁੰਚਹਿ ਪਗਾ^੨ ਤੇ ਪੂਰਬ ਜਾਇ।
 ਨਵੇਂ ਮੰਚ ਨਿਤ ਲੇਤਿ ਬਨਾਇ।
 ਦੁਇ ਤੁਰੰਗ ਬਖਸ਼ੇ^੩ ਹੱਥਯਾਰ।
 ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੀਨਸਿ ਕਰ ਧਾਰਿ ॥੩੪॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੇ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ।
 ਤਿਸ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰਮਤ ਸਾਥ ਕੇ ਜਾਨੇ।
 ਅਲਪ ਮਜਲ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਜਾਇ।
 ਸਪਤਿ ਕੋਸ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਆਇ ॥੩੫॥

*ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪਰੇ ਹੈ, ਏਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

^੧(ਨਾਲ ਦੇ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।

^੨ਪਾ:-ਪ੍ਰਭੁ।

^੩ਬਖਸ਼ੇ ਸਨ।

ਨਾਮ ਸੁਹੇਵਾ ਤਿਸੁ ਕੋ ਜਾਨਿ।
 ਉਤਰਜੋ ਡੇਰਾ ਸਭਿ ਹੂੰ ਆਨਿ।
 ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਲੈ ਹਥਿਯਾਰ।
 ਬੰਧਿ^੧ ਭਲੇ ਸਿਰ ਲੀਨੇ ਧਾਰਿ ॥੩੬॥
 ਘੋਰਨ ਕੋ ਮਗ ਮਹਿ ਡੁਰਿਆਏ^੨।
 ਨਹਿ ਚਢਿਬੇ ਕਹੁ ਚਿਤ ਲਲਚਾਏ।
 ਗੁਰ ਬਖਸਿਸ ਉੱਤਮ ਬਹੁ ਜਾਨੀ।
 ਰਾਖਿ ਅਦਾਇਬ ਕੋ ਬਹੁ ਮਾਨੀ ॥੩੭॥
 ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਜਾਇ ਬਤਾਏ।
 ‘ਹਯਨਿ ਚਢੇ ਨਹਿ, ਪਗ ਸੋ ਆਏ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰੁ ਸਕਲ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਆਨੇ।
 ਉਲਟੋ ਖੇਦ ਚਲਨ ਮੋ ਜਾਨੇ’ ॥੩੮॥
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੇ।
 ‘ਬੁਝਜੋ ਇਹ ਕਯਾ ਕੀਨਸਿ ਕਾਰੇ?
 ਹਯ ਨ ਚਢੇ ਨਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰੁ ਸਜਾਏ?
 ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਹਿ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲਜਾਏ ॥੩੯॥
 ਖੇਦ ਚਲਨ ਕੋ ਜਾਨਿ ਸੁ ਦੀਨੇ।
 ਸੋ ਤੁਮ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਨੇ^੩।
 ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਯਾ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?’
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਦੁਹਨ ਸੁਨਾਈ ॥੪੦॥
 ‘ਰਾਵਰ ਕੀ ਬਖਸਿਸ ਕੋ ਅਦਬ।
 ਜੇ ਨ ਕਰਹਿ ਹਮ ਕੋ ਬਡ ਗਜਬ।
 ਪੂਜਨੀਯ ਹਮ ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਨੇ।
 ਮਸਤਕ ਟੇਕਹਿ ਤੁਮ ਸਮ ਮਾਨੇ’ ॥੪੧॥
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਤੁਮਰੀ ਜਿਹਵਾ ਹੀ ਖਗ ਧਾਰਾ।
 ਜਿਹਠਾਂ ਨਿਕਸੈ ਬਾਕ ਤੁਹਾਰਾ।
 ਆਯੁਧ ਤੇ ਤੂਰਨ ਕਰਿ ਪਾਰਾ’ ॥੪੨॥
 ਇਮ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਯੁਤਿ ਸਨਮਾਨਾ।

^੧(ਹਥਿਆਰ) ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

^੨ਡੋਰਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਲਿਆਏ।

^੩ਭਾਵ ਥਕੇਵੇਂ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾਇਆ।

ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।

ਤਹਾਂ ਜੰਡ ਇਕ ਸਨਮੁਖ ਖਰਜੋ।

ਤਿਸ ਮਹਿ ਚਲਦਲ^੧ ਇਕ ਲਗ ਪਰਜੋ ॥੪੩॥

ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।

ਇਹ ਜਬਿ ਚਲਦਲ ਵਧਹਿ ਮਹਾਨਾ।

ਤਰੈ ਜੰਡ ਕੋ ਲੇਇ ਦਬਾਈ।

ਸਭਿ ਦਿਸਿ ਤੇ ਉਪਰ ਲੇ ਛਾਈ* ॥੪੪॥

ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਵਧਹਿ ਹਮਾਰਾ।

ਗੁਡਲੀ ਚਲਹਿ ਤੁਰਕ ਕੋ ਮਾਰਾ^੨।’

ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਟੇਕਜੋ ਮਾਥਾ।

‘ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥਾ’ ॥੪੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਥ ਚਲਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਤ੍ਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੪॥

^੧ਪਿੱਪਲ।

*ਇਹ ਥਾਂ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਝੀ ਕੁ ਕੋਹ ਪਰ ਹੈ। ਆਮ ਨਾਮ ‘ਸਾਹਿਆ’ ਹੈ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਏਥੇ ਹੈ। ਪਿੱਪਲ ਜੰਡ ਬੀ ਹੈ। ਪਿੱਪਲ ਨੇ ਜੰਡ ਨੂੰ ਲਗਪਗ ਨਿਗਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

^੨(ਅਜੇ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ) ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਬੱਚਾ ਹੈ, (ਤਦੋਂ ਜ਼ਾਨ ਹੋਕੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਏਗਾ [ਗੁਡਲੀ=ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ ਟੁਰਨਾ। ਰਿੜ੍ਹਨਾ]।

੩੫. [ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨੱਸਣਾ]

੩੪<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੬

ਦੋਹਰਾ: ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਥਾ ਸੁਖ, ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਹੁਇ ਤਜਾਰ।

ਚਢਿ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਮਝਾਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ ਜਬਿ ਗਮਨਏ।

ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਸਕਲ ਚਢਿ ਗਏ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭਗਤੂ ਕਾ ਤਹਾਂ।

ਇਤ ਉਤ ਟਰਿ ਕੈ ਥਿਰ ਹੁਇ ਰਹਾ ॥੨॥

ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਉਲੰਘੇ ਜਬੈ।

ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਹਟਯੋ ਸੁ ਤਬੈ।

ਏਕ ਸਿੰਘ ਵਾਹਨ^੧ ਦੌਰਾਇ।

ਪ੍ਰਭੂ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਦੀਯੋ ਬਤਾਇ ॥੩॥

‘ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਭਜਿ ਚਲਯੋ।

ਸੰਗ ਆਪ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਮਿਲਯੋ।’

ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਥਿਰ ਹੁਇ ਸਿੱਖ ਪਠਾਇ।

‘ਆਨ^੨ ਹਮਾਰੀ ਦਿਹੁ, ਨਹਿ ਜਾਇ’ ॥੪॥

ਗੁਰ ਕੋ ਪਠਯੋ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਗਯੋ।

‘ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਠਹਿਰੋ’ ਕਹਿ ਦਯੋ।

‘ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਹਿ ਭੇਜਾ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਆਨ^੩।

ਤੀਨ ਲਕੀਰ ਨ ਉਲੰਘ ਪਯਾਨ^੪ ॥੫॥

ਸੰਗ ਚਲਹੁ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਚੀਨ।

ਹਟਨ ਹੁਤੋ ਕਯੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਨ^੫।

ਉਚਿਤ ਨ ਤੋਹਿ ਭਾਜ ਕਰਿ ਜਾਨਾ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਖਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸ ਥਾਨਾ’ ॥੬॥

^੬‘ਦੱਖਿਣ ਬਨਹਿ ਜਾਨ ਨਹਿ ਮੇਰੋ।

ਘਰ ਕੇ ਕਾਜ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਝੇਰੋ।

ਨਹਿ ਮੈਂ ਰਹੋਂ ਮਿਲੋਂ ਨਹਿ ਜਾਇ।

^੧ਭਾਵ ਘੋੜਾ।

^੨ਸੁਗੰਦ।

^੩ਤ੍ਰੈ ਸੁਗੰਦਾਂ।

^੪ਉਲੰਘਕੇ ਨਾ ਜਾਹ।

^੫ਭਾਵ ਜੇ ਮੁੜ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀ ਲਈ।

^੬ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਕਰੋਂ ਬੰਦਨਾ ਇਸ ਹੀ ਥਾਇੰ ॥੭॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਲੰਘਿ ਲਕੀਰਨਿ ਗਯੋ।
 ਦੇਖਿ ਸਿੰਘ ਉਰ ਅਚਰਜ ਭਯੋ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਰੀ ਬਤਾਵਨ ਸਾਰੀ।
 ‘ਉਲੰਘਯੋ ਆਨ ਲਕੀਰ ਅਗਾਰੀ ॥੮॥
 ਚਹੈ ਸਦਨ, ਧੀਰਜ ਉਰ ਖੋਈ।
 ਹਟਹਿ ਨਹੀਂ ਇਤ ਕੋ ਬਿਧਿ ਕੋਈ।’
 ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਪਠਯੋ ਰੁਮਾਲ।
 ‘ਆਗੇ ਦੇਹੁ ਤਿਸੀ ਕੇ ਡਾਲਿ ॥੯॥
 ਕਹਹੁ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਗ ਇਹ ਜਾਨ*।
 ਇਸ ਕੋ ਉਲੰਘ ਨ ਬਨਹਿ, ਸੁ ਮਾਨ^੧।’
 ਸੁਨਤਿ ਸਿੰਘ ਘੋਰਾ ਦੌਰਾਇ।
 ਆਨਿ ਮਿਲਯੋ ਗਮਨਤਿ ਜਿਸ ਥਾਇੰ ॥੧੦॥
 ਮਗ ਮਹਿ ਡਾਰਯੋ ਦਿਯੋ ਸੁਨਾਇ।
 ‘ਇਹ ਗੁਰ ਪਾਗ ਨ ਉਲੰਘਨ ਪਾਇ।
 ਹਟਹੁ ਪਿਛੇਰੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਿਲੋ।
 ਇਸੀ ਬਾਤ ਮੈਂ ਲਖਿ ਨਿਜ ਭਲੋ’ ॥੧੧॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ ‘ਮੈਂ ਜਾਨਾ।
 ਹਟਯੋ ਨ ਜੈ ਹੈ^੨, ਨਿਸਚੈ ਮਾਨਾ।
 ਦੱਖਣ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਹਮ ਘਰ ਤੇ।
 ਹਾਨ ਲਾਭ ਸੁਧ ਕੋਇ ਨ ਕਰਤੇ ॥੧੨॥
 ਹਮ ਤੇ ਤਯਾਗਯੋ ਜਾਇ ਨ ਸਦਨ।
 ਲਗਯੋ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਦਨ^੩।’
 ਇਮ ਕਹਿ ਉਲੰਘਿ ਰੁਮਾਲ ਸਿਧਾਯੋ।
 ਡਾਲ ਮੂਲ ਇਕ ਬਾਰ ਨਸਾਯੋ^੪ ॥੧੩॥
 ਸਿੰਘ ਗਯੋ ਹਟਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ^੫।

*ਮੁਰਾਦ ਪੱਗ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਵੇ। ਇਹ ਆਨ ਐਸੀ ਕਠਨ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਉਲੰਘਣ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਬੀ ਤੋੜ ਗਿਆ।
^੧ਮੰਨ ਲੈ।

^੨ਭਾਵ ਮੁੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

^੩ਭਾਵ ਸਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾਂਦਾ।

^੪ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਡਾਲਾਂ ਇਕੋ ਵਾਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ।

^੫ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਕੇ ਆਖਿਆ।

‘-ਮੁਝ ਤੇ ਤਜੜੇ ਨ ਜਾਇ ਅਵਾਸ-।’
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਰਿਸ ਭਈ, ਬਖਾਨ^੧।
 ‘ਜੋ ਘਰ ਤਜਾਗ ਨ ਸਕੈ ਅਜਾਨ ॥੧੪॥
 ਏਕ ਮਾਸ ਲਗਿ ਟੱਕਰ ਮਾਰਹਿ।
 ਪੁਨ ਤਿਸ ਘਰ ਕੋ ਤਜਾਗ ਸਿਧਾਰਹਿ।
 ਡੱਲੇ ਸਹਿਤ ਜਿਤਿਕ ਭਜ ਗਏ।
 ਸੋ ਜਮ ਨੇ ਤੂਰਨ ਗਹਿ ਲਏ ॥੧੫॥
 ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਇਤ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਏ।
 ਉਤ ਉਨ ਕੋ ਜਮ ਗਹਿ ਸਹਿਸਾਏ।’
 ਇਮ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਚਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੇ।
 ਹਟੇ ਜੁ ਸਗਰੇ ਆਪਦ ਪਾਗੇ ॥੧੬॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।
 ਭਯੋ ਬਾਵਰਾ ਘਰ ਪ੍ਰਵਿਸਾਯੋ।
 ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਨਿ ਉਤਾਰਾ।
 ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ ॥੧੭॥
 ਕੰਧਨ ਸੋਂ ਸਿਰ ਦੇ ਦੇ ਮਾਰਹਿ।
 ਘਰਿ ਕੋ ਸਭਿ ਗਹਿ ਗਹਿ ਹਟਕਾਰਹਿ।
 ਉਤ ਡੱਲੇ ਪਰ ਅਪਦਾ ਪਰੀ।
 ਭਯੋ ਰੋਗ ਤਨ ਹੂੰ ਜਰਜਰੀ ॥੧੮॥
 ਅਪਰ ਜਿਤਿਕ ਤਜਿ ਤਜਿ ਗੁਰ ਆਏ।
 ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਕਟਿ ਲੀਨਿ ਦਬਾਏ।
 ਮਾਸ ਬਿਤੜੇ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਜਬੈ।
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਨ ਤਜਾਗੜੇ ਤਬੈ ॥੧੯॥
 ਤਿਮ ਹੀ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਦੁਖ ਪਾਇ।
 ਡੱਲਾ ਮਰੜੇ ਰਿਦੇ ਪਛੁਤਾਇ।
 ਚਢੀ ਧਾੜ ਪੁਰਿ ਲੂਟਨ ਆਈ।
 ਸੁਨਿ ਡੱਲੇ ਕੋ ਮਰੜੇ ਤਿਥਾਈ ॥੨੦॥
 ਹੁਤੇ ਪੌੜ੍ਹ ਦੋ ਖੇਲ ਸੁ ਪਾਗੇ।
 ਇਕ ਲੇ ਤਕਵਾ^੨ ਦੌਰੜੇ ਆਗੇ।

^੧(ਤੇ) ਕਹਿਆ।

^੨ਚਰਖੇ ਦਾ ਤੱਕਲਾ

[ਸੰ.: ਤਰਕ। ਪੰਜਾਬੀ ਤਕਲਾ। ਗ੍ਰਾਮੀਨ ਹਿੰਦੀ ਤਕੁਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਤਕਵਾ]।

ਇਕ ਪਾਛੇ ਪਕਰਨ ਕੋ ਧਾਯੋ।
 ਗਿਰਜੋ ਕਰੇਜਾ ਤਕਵੇ ਘਾਯੋ^੧ ॥੨੧॥
 ਦੁਤੀ ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਮਰਿ ਗਯੋ।
 ਇਮ ਸਭਿ ਬੰਸ ਬਿਨਾਸੀ ਭਯੋ*।
 ਜੋ ਜੋ ਭਾਜੇ ਬਿਨ ਬਚ ਮਾਨੇ।
 ਸੰਕਟ ਪਾਇ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਹਾਨੇ ॥੨੨॥
 ਇਮ ਸ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪਯਾਣੇ।
     ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਮਧੁ ਸਿੰਘਾਣੇ।
     ਕੋਸ਼ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਡੇਰਾ ਕਿਯੋ।
 ਸੰਧਯਾ ਸਮੈਂ ਆਨਿ ਤਬਿ ਭਯੋ ॥੨੩॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਨ ਮਹਿੰ ਇਮ ਠਹਿਰਾਈ।
 -ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਜੇ ਦੋਨਹੁੰ ਭਾਈ।
 ਨਵੇਂ ਮੰਚ ਕਿਮ ਆਜ ਬਨਾਵੈਂ।
 ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਕਿਮ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵੈਂ ॥੨੪॥
 ਦਿਨ ਨਹਿੰ ਕਛੂ ਰਹਯੋ ਇਸ ਕਾਲ।
 ਆਜ ਨ ਬਨਹਿ ਕਿਸੁ ਬਿਧਿ ਨਾਲ-।
 ਤਬਿ ਦ੍ਰੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਉੱਦਮ ਕੀਨਿ।
 ਦੋਇ ਦੁਛਾਂਗੇ ਬਾਢਿ ਸੁ ਲੀਨਿ ॥੨੫॥
 ਗਾਡੇ ਜਹਿੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਪਤਨਿ ਥਾਨ।
 ਪੀਨ ਬੇਰ^੨ ਬੰਧੀ ਤਿਨ ਤਾਨ।
 ਮੰਚੇ ਕੀ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਕਰਿ ਤੁਰਤ।
 ਉਪਰ ਡਾਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਗਨ ਫੁਰਤ^੩ ॥੨੬॥
 ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਗੁਦਗੁਦਾ ਸੁਧਾਰਯੋ।
 ਜਾਇ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਸੰਗ ਉਚਾਰਯੋ।
 ‘ਤਯਾਰ ਮੰਚ ਹੈ ਲੀਨ ਬਨਾਇ।

^੧ਭਾਵ ਤਕਲਾ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਖੁਭ ਗਿਆ।

*ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਤਲਬ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਘਰਾਣਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੱਲੇ ਦੇ ਬੇਟੇ ਤਾਂ ਗੁਜਰ ਗਏ ਪਰ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਯਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।

^੨ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਰੱਸਾ। ਭਾਵ ਬਾਹੀਆਂ (ਹੀਂਆਂ) ਦੀ ਥਾਂ ਮੋਟੇ ਰੱਸੇ ਕੱਸ ਦਿੱਤੇ, [ਪੰਜਾਬੀ, ਬੇੜ=ਸੁੱਬੜ]। ਘਾਹ ਦਾ ਵੱਟਿਆ ਰੱਸਾ]।

^੩ਬਹੁਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਛੇਤੀ ਪਾਕੇ।

ਆਪ ਬਿਰਾਜਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਜਾਇ' ॥੨੭॥
 ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੇ ਤਬਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਏ।
 ਹੁਇ ਅਰੂਢ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਠਤਿ ਭਏ।
 ਦੇਖਨ ਹੇਤੁ ਤਰੈ ਕਰ ਪਾਯੋ^੧।
 -ਕਿਮ ਇਨ ਬੁਨ ਕਰਿ ਨਯੋ ਬਨਾਯੋ? - ॥੨੮॥
 ਬਾਹੀ ਕੇ ਥਲ ਮੋਟੀ ਬੇਰੇ^੨।
 ਪਾਵੈਂ ਥਾਨ ਦੁਛਾਂਗੇ ਹੇਰੇ^੩।
 ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਬੁਲਿਵਾਏ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਿਨ ਕੋ ਫੁਰਮਾਏ ॥੨੯॥
 'ਪੂਰਨ ਸਿੱਖੀ ਤੁਮਹੁ ਨਿਬਾਹੀ।
 ਅਬਿ ਹਟਿ ਜਾਹੁ ਬਸਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
 ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੀ ਸ਼ਤ੍ਰੁਨਿ ਜੀਤਹੁ।
 ਕਿਸ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਹੋਇ ਨ ਭੀਤਹੁ' ॥੩੦॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਕੀਨਸਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
 ਬਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਰਿ ਸਵਧਾਨੇ ॥੩੧॥
 ਪਾਛੇ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮੋਰੇ*।
 ਹੁਕਮ ਅਮੋਰ ਜਾਨਿ ਕਰ ਜੋਰੇ।
 'ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿ ਬਨਹੁ ਸਹਾਈ।

^੧ਤਲੇ ਹੱਥ ਪਾਇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ।

^੨ਕਿ ਹੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਰੱਸੇ ਕੱਸੇ ਹਨ ਮੋਟੇ ਸਾਰੇ।

^੩ਪਾਵਿਆਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਚੁਸਾਂਗੇ ਦੇਖੇ।

*ਦੇਖੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਰਾਮ ਦਾ ਰੱਤੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅੱਪੜ ਗਈ ਹੈ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਵਰ ਦੇਕੇ ਘਰੀਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰੋਜ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਬੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀ ਕੀਤੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨੁਕਤੇ ਹਨ ਆਪ ਦੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਜੋ ਲੋਕ ਧਿਆਨ ਦੇਕੇ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਤਾਰਨਹਾਰ, ਜੋ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਗਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ। ਵਰ ਸੁਆ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਤੇ ਦੁਖੀ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਅਪਦਾ ਹਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਈ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਭਜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਅਪਿਆਰਾ ਜਾਣਕੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਇਕ ਫਰਕ ਹੈਸੀ ਸੋਢੀ (ਰਾਮਰਾਈਏ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ) ਮਸੰਦਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਤੇ ਆਪਦੀ ਗੁਰਜਾਈ ਦਾ। ਓਹ ਨਿਜ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਸਨ, ਗੁਰਜਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾਣਕੇ ਜੱਫੇ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਿਜ ਨੂੰ ਬੀ ਨੁਛਾਵਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਫਿਰ ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਸਨ ਤੇ ਧੁਰੇਂ ਆਏ ਸਨ। ਓਹ ਲੋਕ ਬਣ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਯਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਦੇ ਕੁਛ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਧੁਰੇਂ ਘੱਲੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤ ਰਖਹੁ ਗੁਸਾਈਂ ॥੩੨॥

ਅਪਨੇ ਲਖਿ ਕਰਿ ਨਹਿਨ ਬਿਸਾਰਹੁ।

ਦਾਸਨ ਦਾਸਹਿ ਦਾਸ ਬਿਚਾਰਹੁ। ’

ਇਮ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨੇ।

ਰਿਦੇ ਰਾਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਯਾਨੇ* ॥੩੩॥

ਮਧੂ ਸਿੰਘਾਣੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਡੇਰਾ⁺।

ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੂਚ ਕਰਜੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।

ਹਯ ਅਰੂਢ ਕਰਿ ਪੰਥ ਪਯਾਨੇ।

ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਬਹੀਰ ਸਿਧਾਨੇ ॥੩੪॥

ਕੋਸ ਅਸ਼ਟਦਸ਼ ਤਿਸ ਦਿਨ ਗਏ⁺।

ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਆਵਤਿ ਭਏ।

ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਤਹਿ ਸਿਵਰ ਲਗਾਯੋ।

ਸਕਲ ਬਹੀਰ ਸ਼੍ਰਮਤ ਹੈ ਆਯੋ ॥੩੫॥

ਕਹਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ‘ਇਤ ਕਰਹੁ ਮੁਕਾਮੁ।

ਸ਼੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਰ ਲੇਹੁ ਬਿਸਰਾਮੁ। ’

ਬਸੇ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ।

ਭਏ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ॥੩੬॥

ਚੇਤਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਿਲਜੋ ਤਬਿ ਆਈ।

‘ਆਸ਼ਿਰਬਾਦ’ ਕਹਜੋ ਗੁਰ ਤਾਈਂ।

ਅਧਿਕ ਦਾਨ ਦੀਨੋ ਤਿਸ ਪਾਨ।

*ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਕੇ ਨੇ, ਜੋ ਅਜੇ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਨਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡੱਲ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਆਏ ਹੋ, ਜੇ ਆਗਯਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈਕੇ ਆਏ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾਓ। ਦੋਏ ਭਿਰਾਉ ਫੇਰ ਮੁੜਕੇ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜਾਕੇ ਮਿਲੇ। ਸਾਹਿਬ ਸੁਣਕੇ ਵਡਕੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਤੇ ਬਡੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਇਕ ਪੋਥੀ ਆਪਣੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ। ਜਦੋਂ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਲੈਕੇ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਵਡਕੇ ਨੇ ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਹੁਣ ਬਾਗੜੀਆਂ ਦੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਾਸ ਬੜੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਰਿਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ, ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

⁺ਮਧੂ ਸਿੰਘਾਣਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਏਥੇ ਗੁਰਧਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਸੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਉਤਾਰੇ ਦੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਅੱਗੜ ਪਿੰਡੜ ਰਲਾ ਹੈ ਤੇ ਮੰਜਲਾਂ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅਜਮੇਰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਧੂ ਸਿੰਘਾਣੇ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਕਰ ੧੮ ਕੋਹ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਿਰਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਤਦੋਂ ਹੋਵੇ। ਯਾ ਲੇਖਕ ਨੇ ਵਿਚਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਵੱਡੇ ਥਾਂ-ਪੁਸ਼ਕਰ-ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪੁਹਕਰ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਚੂਰੂ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਚੂਰੂ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੋਂ ਉਚੇ ਹੈ ਬਹੁਤਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ੮੦ ਕੁ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਹੈ।

ਪਟ ਸੂਖਮ, ਦੀਨਾਰ, ਕਿਕਾਨ ॥੩੭॥
 ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਹਿ ਥਿਰੇ।
 ਤਿਸੀ ਘਾਟ ਗੁਰ ਮੱਜਨ ਕਰੇ।
 ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਸਾਥ।
 ਪੂਰਬ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਨਾਥ ॥੩੮॥
 ‘ਗਮਨਤਿ ਕਰਤੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ।
 ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੈਠੇ ਆਇ।
 ਗੋਰਖ ਲੀਏ ਸਿੱਧ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਆਨਿ ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ ਅਲਾਈ ॥੩੯॥
 ਚਰਚਾ ਕੁਛਕ ਜੰਗ ਕੀ ਕੀਨਿ।
 ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਬਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨ।
 ਸੁਨਿ ਸਿਧ ਸਕਲ ਨਿਮੇ ਕਰ ਬੰਦਿ।
 ਗੋਰਖ, ਭਰਥਰਿ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ ॥੪੦॥
 ਮੰਗਲ ਆਦਿਕ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ।
 -ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਤੁਮ ਧੰਨ ਉਦਾਰਾ-।’
 ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਜਿਸ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਤਹਿ ਕੇ ਨਰ ਕਰਿ ਮੇਲ ਬਿਸਾਲਾ ॥੪੧॥
 ਬਿੱਪੂ ਬਨਕ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜਾਲ।
 ਚਲਿ ਆਏ ਚੇਤਨ ਦਿਜ ਨਾਲ।
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਪ੍ਰਵਾਰਤਿ ਬੈਸੇ।
 ‘ਕੌਨ ਜਾਤ’ ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਐਸੇ ॥੪੨॥
 ‘ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਕੇਸਨ ਧਾਰੀ।
 ਕਯਾ ਇਨ ਕੀ ਦਿਹੁ ਜਾਤਿ ਉਚਾਰੀ।
 ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਲਖਿ ਬੇਸ ਨਵੀਨਾ।
 ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਇਮ ਕਿਨਹੁ ਨ ਕੀਨਾ’ ॥੪੩॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕੀਆ।
 ‘ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਗ ਮਹਿ ਤੀਆ^੧।
 ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਦੁਹਿਨ ਤੇ ਨਜਾਰੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੇ ਦਾਸ ਬਿਚਾਰੋ ॥੪੪॥
 ਬੀਜ ਮਾਤ੍ਰ ਅਬਿ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਾ।
 ਹਤਿ ਤੁਰਕਨ ਠਾਨਹਿ ਛਿਤ ਦਾਵਾ।

^੧ਤੀਜਾ।

ਸਭਿ ਪਰ ਬਲੀ ਬੀਰ ਬਰ ਬੰਕਾ।
 ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਰਿਪਹਿ ਅਤੰਕਾ^੧ ॥੪੫॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਲੋਕ ਬਿਸਮਾਏ।
 -ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਇਹ ਨਯੋ ਉਪਾਏ-।
 ਉਠਿ ਪ੍ਰਭੂ ਚੇਤਨ ਲੇ ਨਾਲ।
 ਦੇਖਨ ਲਾਗੇ ਠਵਰ ਬਿਸਾਲ ॥੪੬॥
 ਤੀਰਥ ਪਾਰ ਥਾਨ^੨ ਦਿਖਲਾਵਾ।
 ਪਿਖੀ ਗੁਹਾ ਜਹਿ ਨਾਗ ਰਹਾਵਾ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਕਰੇ।
 ਚੇਤਨ ਕਛੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਰੇ ॥੪੭॥
 'ਕਮਲਾਸਨ ਮਖ ਕੀਨਸਿ ਇਹਾਂ^੩।
 ਦਾਰੁਣ ਬੇਖ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੋ ਮਹਾਂ।
 ਲੇ ਕਪਾਲ ਕੋ ਜਾਚਨ ਆਵਾਂ^੪।
 ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਤੇ ਝਿਰਕਿ ਹਟਾਵਾ ॥੪੮॥
 -ਪ੍ਰਥਮ ਅਮੰਗਲ^੫ ਬੇਖ ਦਿਖਾਵੈ।
 ਮਖ ਮਹਿ ਨਹਿ ਐਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ-।
 ਤਬਿ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕਿਯ ਭਗਨ ਕਪਾਲਾ।
 ਭੇ ਮਖ ਥਲ ਮਹਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਜਾਲਾ^੬ ॥੪੯॥
 ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਜਾਨਾ।
 ਕਰੀ ਸਤੁਤਿ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਮਾਨਾ।
     ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਹੈ ਬਡੋ ਪ੍ਰਸੰਗ।
     ਗ੍ਰੰਥ ਵਧਨ ਤੇ ਉਰ ਡਰ ਸੰਗ ॥੫੦॥
 ਨਹਿ ਬਰਨੋਂ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ।
 ਕਥਾ ਗੁਰਨ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਾਨਹੁ।
 ਰਹੀ ਕਿਤਿਕ ਸੋ ਚਿਤ ਦੇ ਬਰਨੋਂ।
 ਬਾਂਛਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੂਰਨ ਕਰਨੋਂ ॥੫੧॥
 ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤ।

^੧ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਡਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

^੨(ਦਾ) ਪਾਰਲਾ ਅਸਥਾਨ।

^੩ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਏਥੇ ਜੱਗ ਕੀਤਾ ਸੀ।

^੪ਮਹਾਂ ਸ਼ਿਵ ਭਯਾਨਕ ਵੇਸ ਵਿਚ ਕਪਾਲ (ਖੱਪਰ) ਲੈਕੇ ਮੰਗਣ ਆਇਆ।

^੫ਭਿਆਨਕ।

^੬ਬਹੁਤ (ਕਪਾਲੀਆਂ) ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਰਚੋਂ ਸੁਭ ਰੀਤ।

ਕਰਜੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੋਰਾ।

ਗੁਰੂ ਨਿਹੋਰ ਸਾਂਝ ਅਰੁ ਭੋਰਾ ॥੫੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਪੁਸ਼ਕਰ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੫॥

੩੬. [ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਬਿਬੇਕ]

੩੫<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੭

ਦੋਹਰਾ: ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨ,
 ਕਰਤਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ।
 ਮਾਰਵਾਰ ਕੇ ਦੇਸ ਮਹਿ,
 ਪਹੁੰਚਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: *ਪੁਰਿ ਨਰਾਇਣਾ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ।
 ਜਹਿ ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰਾ[†] ਕਹਿਲਾਇ।
 ਅਵਲੋਕਤਿ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਘਾਲਾ।
 ਸੁੰਦਰ ਜਹਿ ਕਹਿ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨॥
 ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਬਿਰੇ ਗੁਸਾਈ।
 ਸਿੰਘ ਆਨਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਂਈ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਆਇ ਬਿਹੀਰ।
 ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਹੋਈ ਬਹੁ ਭੀਰ ॥੩॥
 ਹਯਨ ਹਿਰੇਖਾ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਗਾਡਹਿ ਮੇਖਨ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਲਾ।
 ਕਿਤਿਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰਾ।
 ਕੇ ਤ੍ਰਿਣ ਈਧਨ ਲੇਨਿ ਪਧਾਰਾ ॥੪॥
 ਤਹਾਂ ਜੈਤ ਸਾਹਿਬ ਮਾਹੰਤ।
 ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਸੁਭ ਅਜਮਤਵੰਤ।
 ਸਾਧੁ ਸੈਂਕਰੇ ਦਾਦੂ ਮਗ ਕੇ।
 ਰਹੈ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਾਧਨੇ ਲਗਿਕੇ ॥੫॥
 ਕਰਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕੇ ਰੋਕਨ।
 ਏਕ ਰੂਪ ਸਭਿ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਨ।
 ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਧੀਰਜ ਸੰਤੋਖ।
 ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਅਕਾਮ ਅਰੋਖ ॥੬॥
 ਦਾਦੂ ਸੁੰਦਰ ਗਿਰਾ ਬਨਾਈ।
 ਬੈਠੇ ਪਠਤਿ ਕਿਤਿਕ ਮਨ ਲਾਈ।
 ਗੁਰ ਦਲ ਕੇ ਨਰ ਕੇ ਚਲਿ ਗਯੇ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ (ਸਾਖੀ ੯੪) ਤੇ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਰਲਵੀਂ ਇਥੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ।

†ਨਰਾਇਣਾ ਪਿੰਡ ਜੈਪੁਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ। ਦਾਦੂ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਚੋਖਾ ਸੰਬੰਧ ਸੀ। ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦਾ ਸੀ।

ਤਿਸੇ ਮਹੰਤ ਬੁਝਤੋ ਭਯੋ ॥੭॥
 ‘ਕੋ ਉਤਰਜੋ, ਕਿਤ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ ?
 ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਅੱਗ੍ਹ ਸਿਧਾਯੋ ?’
 ਸੁਨਿ ਸਗਰੋ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਦਾਰਾ ॥੮॥
 ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਜਿਨ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ।
 ਵਧਯੋ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਬੈਰ ਮਹਾਨੀ।
 ਕਈ ਲਾਖ ਜੋਧਾ ਜਿਨ ਘਾਯੋ।
 ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਯੋ ॥੯॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਅਨੰਦ ਪੁਰੇ ਰਣ ਭਏ।
 ਪੁਨ ਚਮਕੌਰ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਛਏ।
 ਬਹੁਰੋ ਜੰਗ ਮੁਕਤਸਰ ਭਯੋ।
 ਸੋ ਗੁਰ ਅਬਿ ਆਵਨਿ ਇਤ ਕਯੋ ॥੧੦॥
 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਰਣ ਮਹਿੰ ਦੋਇ।
 ਬਾਲਕ ਦ੍ਰੈ ਤੁਰਕਨ ਗਹਿ ਸੋਇ।
 ਇਮ ਚਾਰੋਂ ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਚਰੇ।
 ਰਾਜ ਤੇਜ ਰਿਪੁ ਕੋ ਨਿਤ ਹਰੇ’ ॥੧੧॥
     ਸੁਨੀ ਮਹੰਤ ਜੈਤ ਸਭਿ ਬਾਤ।
     ਅਚਰਜ ਧਰਤਿ ਰਿਦੇ ਅਵਦਾਤ।
 -ਕਹਾਂ ਤੁਰਕਪਤਿ ਸਭਿ ਛਿਤ ਮਾਲਿਕ।
 ਮਹਾਂ ਸੁਭਟ ਤਿਹ ਸੋਂ ਰਣ ਘਾਲਕ- ॥੧੨॥
 ਇਕਠੇ ਕਰੇ ਸਾਧ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤੁ ਸੋ ਚਾਲਾ।
 ਜਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ ਦਿਵਾਨਿ ਲਗਾਇ।
 ਚਿਤਵਤ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਤਹਿ ਆਇ ॥੧੩॥
 ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਰ ਤੇ ਕਰਿ ਨਮੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਮਹੰਤ ਤਿਹ ਸਮੋ।
 ਸਾਦਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਨ ਕਰਜੋ।
 ਬੈਠਿ ਦਰਸ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਭਰਜੋ ॥੧੪॥
 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਨ ਕੀ ਕਰਿ ਗਾਥਾ।
 ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਾਥਾ।
 ‘ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਸ੍ਰੀ ਦਾਦੂ ਕਹਯੋ।

ਨਿਰਦਾਵੇ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਸੁਖ ਲਹੜੇ ॥੧੫॥

ਦੋਹਰਾ: ਦਾਦੂ ਦਾਵਾ ਦੂਰ ਕਰਿ, ਬਿਨ ਦਾਵੇ ਦਿਨ ਕੱਟਿ।
ਕੇਤੀ ਸੌਦਾ ਕਰਿ ਗਈ, ਏਤ ਪਸਾਰੀ ਦੇ ਹੱਟ ॥੧੬॥

ਚੌਪਈ: ਦਾਵਾ ਕਰਨੇ ਮਹਿੰ ਦੁਖ ਘਨੇ।
ਉਠੈਂ ਉਪਾਧਿ ਨ ਜਾਹੀਂ ਗਨੇ।
ਨਿਰਦਾਵੇ ਮਹਿੰ ਸਭਿ ਸੁਖ ਅਹੈ।
ਛਿਮਾ ਕਰਨਿ ਤੇ ਨਰ ਸੇ ਲਹੈ' ॥੧੭॥
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਤਿਸੈ ਸੁਨਾਯੋ।
'ਸੰਤਨਿ ਕੇ ਮਤ ਇਮ ਬਨਿ ਆਯੋ।
ਜਿਨਹੁੰ ਧਰਮ ਕੀ ਰੱਛਾ ਕਰਨੀ।
ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਜਿਮ ਹੈ ਬਰਨੀ ॥੧੮॥

ਦੋਹਰਾ: ਦਾਦੂ ਦਾਵਾ ਬੰਧਿ ਕੇ, ਸਭਿ ਕੋ ਲਈਏ ਲੁੱਟ।
ਇੱਕੋ ਰਹਿਸੀ ਖਾਲਸਾ, ਹੋਰ ਸਭਿ ਮਰਸੀ ਹੁੱਟ ॥੧੯॥

ਚੌਪਈ: ਧਰਮ ਬਿਦਾਰਜੋ* ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾ।
ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਜੋ ਦੂਰ ਸਭਿ ਉਰ ਕਾ।
ਗਹਿ ਕੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀਜੀਅਹਿ ਦੰਡ।
ਰਹੈ ਧਰਮ ਤਬਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਖੰਡਿ^੧ ॥੨੦॥
ਜੈਤ ਕਹੈ 'ਹਮਰੋ ਗੁਰ ਭਾਖਾ।
ਛਿਮਾ ਬਿਖੈ ਸਗਰੋ ਗੁਨ ਰਾਖਾ।
ਜਿਮ ਕਰਨੀ ਸੋ ਰਾਹੁ ਬਤਾਯੋ।'
ਪੁਨ ਦੋਹਾ ਕਹਿ ਔਰ ਸੁਨਾਯੋ ॥੨੧॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਦਾਦੂ ਸਮਾ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ, ਕਲਿ ਕਾ ਲੀਜੈ ਭਾਇ।
ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ ਢੀਮ ਇਟ, ਲੀਜੈ ਸੀਸ ਚਢਾਇ' ॥੨੨॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹੜੇ 'ਤੁਮਹੁ ਇਮ ਕਰਨੀ।
ਪੰਥ ਨ੍ਰਿਵਿਰਤ ਤਿਨਹੁ ਕਹੁ ਬਰਨੀ।
ਜਿਨਹੁ ਕੁਕਰਮ ਹਟਾਵਨਿ ਕਰਨੋ।
ਤਿਨ ਕੋ ਅਪਰ ਬਿਧੀ ਸੋਂ ਬਰਨੋ^੨ ॥੨੩॥

ਦੋਹਰਾ: ਦਾਦੂ ! ਸਮਾਂ ਬਿਚਾਰ ਕੈ, ਕਲਿਕਾ ਲੀਜੈ ਭਾਇ।
ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ ਈਟ ਢੀਮ, ਪਾਥਰ ਹਨੈ ਰਿਸਾਇ' ॥੨੪॥

*ਪਾ:-ਬਿਗਾਰਜੋ।

^੧ਭਾਵ ਧਰਮ ਬਚਾਵਨ ਲਈ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ। (ਰਵਾ ਹੈ)

^੨ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗਨ ਸਾਧੂ।
 -ਨਹਿ ਸਹੀਅਹਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਅਪਰਾਧੂ-।
 ਹਸੇ ਸਕਲ ਹੀ ਮੋਦ ਬਢਾਇ।
 ‘ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਚ’ ਕਹੇ ਸੁਨਾਇ ॥੨੫॥
 ਦੋਨਹੁ ਪੱਖਨ ਕੀ ਦੂ ਬਾਤ।
 ਭਈ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸੁਭ ਬੱਖਯਾਤ।
 ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ‘ਆਯੋ ਕਲਿ ਕਾਲਾ।
 ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਭਾ ਤੇਜ ਕਰਾਲਾ ॥੨੬॥
 ਸੰਤ ਗਰੀਬ ਧੇਨੁ ਦਿਜ ਦੋਖੀ।
 ਕਰਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਮੂਰਖ ਰੋਖੀ^੧।
 ਤਿਨ ਸੋਂ ਦੰਡ ਕਰਨਿ ਬਨਿ ਆਵੈ।
 ਧਰਨੀ ਛਿਮਾ^੨ ਨਹੀਂ ਨਿਬਹਾਵੈ ॥੨੭॥
 ਤੇਗ ਤੁਪਕ ਤੀਰਨ ਖਰ ਧਰਿ ਕਰਿ।
 ਕਰਹਿ ਦਿਖਾਵਨ ਤੇਜ ਤਰਾਤਰ^੩।
 ਤੋ ਕਲਿ ਕਾਲ ਬਿਖੈ ਬਨਿ ਆਵੈ।
 ਜੀਤਹਿ ਹਤਿ ਚਿੰਤਾ ਬਿਸਰਾਵੈ^{੪*} ॥੨੮॥
 ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਸਹਤ ਭਲੇ ਗੁਨ ਸਾਰੇ।
 ਨਰ ਉਰ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਨਿਰਵਾਰੇ।
 ਧਰਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਨਾਮੂ।
 ਧਰਮ ਧਰਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸੁਰ ਧਾਮੂ ॥੨੯॥
 ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਪੰਥ ਉਪਾਯੋ।
 ਦੇ ਆਯੁਧ ਰਸ ਬੀਰ ਵਧਾਯੋ।’
 ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰੇ ਇੱਤਯਾਦਿ।
 ਹਰਖੇ ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਸੁਨਿ ਸੰਬਾਦਿ ॥੩੦॥

^੧ਕੋਧੀ।

^੨ਛਿਮਾ ਧਾਰਨੀ।

^੩ਬਹੁਤ।

^੪ਮਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਭੁਲਾਕੇ ਫਤਹ ਪਾਵਣੀ ਹੈ। (ਅ) (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਕੇ ਜਿੱਤਾਂਗੇ ਤੇ (ਨਿੱਤ ਦੀ) ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਾਵਾਂਗੇ।

‘ਦੇਖੋ ਡੱਲਾ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਝਵੇਂ। ਉਹੋ ਉਦੇਸ਼, ਉਹੋ ਨਿਰਭੈਤਾ, ਉਹੋ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਕ ਸਮਝ ਗੋਚਰੀ ਹੋਰ ਬਾਤ ਹੈ, ਨਿਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨੇ ਤੇ ਨਿਰੀ ਛਲਾਂ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਵਰਤਣੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਹੇ। ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨਾ। ਭਾਵ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਇਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਛੋਡਕੇ ਰਾਜਸੀ ਚਾਲਬਾਜੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਓਹ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਰਹੇ, ਓਹ ਕੋਈ ਪੱਛਮੀ ਚਾਲਬਾਜੀ ਯਾ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਾਧ ਜੈਤ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਆਜ ਦੇਗ ਤੇ ਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਦਾਦੂ ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
 ਆਇ ਜਿ ਇਹਾਂ ਸਭਿਨਿ ਦੇ ਖਾਨਾ ॥੩੧॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਲੀਜਹਿ ਭਾਉ ਹਮਾਰੋ।
 ਦਲ ਜੁਤਿ ਕੀਜੈ ਅੰਗੀ ਕਾਰੋ।’
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਸਕਾਏ।
 ਪਤਿਆਵਨ ਹਿਤ ਤਾਂਹਿ ਅਲਾਏ ॥੩੨॥
 ‘ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਬਾਜ ਬਹੁਤੇਰੇ।
 ਨਹਿੰ ਅਹਾਰ ਪਾਯੋ ਇਸ ਬੇਰੇ।
 ਇਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।
 ਪਾਛੇ ਹਮਹੁੰ ਦੇਗ ਕਹਿ ਦੀਜੈ’ ॥੩੩॥
     ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਉਪਜੀ ਦੁਚਿਤਾਈ।
     -ਇਹੁ ਅਨਬਨ ਕੈਸੇ ਬਨਿ ਆਈ।
 ਧਮਰ ਅਹਿੰਸ ਸਦਾ ਹਮ ਮਾਂਹੀ।
 ਬਾਜ ਮਾਸ ਬਿਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਨਾਂਹੀ ॥੩੪॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਭੀ ਜਾਨਤਿ ਇਮ ਆਛੇ।
 ਤਊ ਹਮਹੁੰ ਤੇ ਆਮਿਖ ਬਾਂਛੇ^੧-।
 ਹੇਤੁ ਪਰਖਿਬੇ ਲਖੀਅਤਿ ਐਸੇ।
 ਸਮਝ ਰਿਦੇ ਬੋਲਯੋ ਤਬਿ ਤੈਸੇ ॥੩੫॥
 ‘ਰਾਵਰਿ ਬਾਜਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਗਾਰੀ।
 ਆਜ ਕਰੈਂ ਹਮ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।
 ਸਾਧਨ ਕੀ ਸੋ ਮਰਜੀ ਮਾਨਹਿੰ।
 ਕਰਹਿੰ ਜੁਵਾਰ ਬਾਕੁਰੀ ਖਾਨਹਿੰ ॥੩੬॥
 ਅੰਨ ਸੰਗ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੋਂ ਸਾਰੇ।
 ਬਹੁਰ ਲੀਜੀਅਹਿ ਆਪ ਅਹਾਰੇ।’
     ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ।
     ‘ਹਮ ਭੀ ਮਾਨਹਿੰ ਕਰਹਿੰ ਅਹਾਰਾ’ ॥੩੭॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਾਧ ਗਯੋ ਹਰਖਾਇ।
 ਤਜਾਰੀ ਕਰੀ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਜਾਇ।
 ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ।

^੧ਮਾਸ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

ਕਰਜੋ ਬਿਬੇਕ* ਬਿਚਾਰ ਰਹਤਿ ਧਰਿ^੧ ॥੩੮॥

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰੇ।

‘ਜਬਿ ਆਏ ਤੁਮ ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰੇ।

ਨਮੋ ਕਮਾਨ ਸਾਥ ਤੁਮ ਕੀਨੀ।

ਰਹਤ ਬਿਹੀਨ ਖਾਲਸੇ ਚੀਨੀ ॥੩੯॥

ਭਏ ਉਚਿਤ ਦੈਬੇ ਤਨਖਾਹੂ।

ਸਦਾ ਅਭੂਲ ਆਪ ਉਰ ਮਾਹੂ।

ਬਖਸ਼ਹੁ ਜਗ ਔਗੁਨ ਸਮੁਦਾਏ^੨।

ਲੇਹੁ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਬਖਸ਼ਾਏ’ ॥੪੦॥

ਸੁਨਿ ਬਿਬੇਕ ਕੋ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਕਹਜੋ ਕਿ ‘ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਧੰਨ।

ਕਰੀ ਨਮੋ ਹਮ ਪਰਖਨ ਹੇਤੁ।

ਭਏ ਸਿੰਘ ਕੈ ਨਹੀਂ ਸੁਚੇਤ ॥੪੧॥

ਲਿਹੁ ਤਨਖਾਹ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਾਵਹੁ।

ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਨਿਤ ਰਹਤ ਕਮਾਵਹੁ।’

ਸਿੰਘ ਸਆਯੁਧ^੩ ਇਕ ਕਹਿ ਤਬੈ।

ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਹੁ ਧਨ ਅਬੈ’ ॥੪੨॥

ਸੁਨਤਿ ਦੂਸਰੇ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ।

‘ਤੁਮ ਇਹ ਭਾਖਜੋ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ।

ਕਰਹੁ ਅਵਾਜ਼ ਪੰਜ ਸੈ ਕੇਰੀ।’

ਸੁਨਿ ਤੀਸਰ ਬੋਲਜੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੪੩॥

‘ਬਹੁਤ ਪੰਚ ਸੈ ਭੀ ਇਨ ਕਹਜੋ।

*ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

^੧ਭਾਵ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ [ਸੰਸ.: ਵਿਵੇਕ=ਨਿਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ (ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ)। (ਅ) ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾ। (ੲ) ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨਾ। ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਧਾਰਨਾ ਸਬੰਧੀ ਸੋਧ ਕਰਨੀ]।

^੨ਦੇਖੋ ਸਿੱਖ ਕਿਸ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਅਦਬ ਵਿਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਕਰਨੀਂ ਹੀਨ ਫੋਕੇ ਦਮਗਜੀਏ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੋਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਥਾਂ ਕੁਥਾਂ ਹਠ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਭਾਵ ਲੈਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟੁਰਦੇ। ਅੰਕ ੪੮ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣਕੇ ਇਹ ਖੇਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਾਨ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਖਾਲਸਾ ਸਾਡਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਗਤ ਤੇ ਥਿਰ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਦੇਖੇ ਉਸ ਰੁਪਯੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਦਾ ਤੰਬੂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਸ੍ਰਾਰਥ ਪਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ। ਨਾਲੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਚੋਜ ਹੈ ਤਾਹੀਏਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-“ਪੁਨ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਲਾਗਹਿ ਏਤੇ”। [ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੪੬]।

^੩ਇਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਹੋਕੇ।

ਇਸਤੇ ਅਲਪ ਕਹਨਿ ਹਮ ਲਹੜੇ।
 ਸੁਨਿ ਚੌਥੇ ਬੋਲੜੇ ਸਭਿ ਮਾਂਹੂ।
 ‘ਗੁਰ ਢਿਗ ਧਨ ਕੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਹੂ’ ॥੪੪॥
 ਪੰਚਮ ਕਹੈ ‘ਪੰਥ ਲਖ ਲਾਵਹੁ।
 ਅਬਿ ਹੀ ਦਰਬ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਵਹੁ।’
 ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰੜੇ।
 ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਕੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੜੇ ॥੪੫॥
 ‘ਕਹਹੁ ਜਿਤਿਕ’ ਗੁਰ ਦੇਂ ਧਨ ਤੇਤੋ^੧।
 ਪੁਨ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਲਾਗਹਿ ਏਤੋ।
 ਕੋ ਦੇ ਸਕਹਿ? ਨ ਕਰੋ ਬਿਚਾਰਨ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਕੀਜਹਿ ਉਚਿਤ ਉਚਾਰਨ’ ॥੪੬॥
 ਤਬਿ ਸਭਿ ਸਮਝੇ ਕਰੀ ਅਵਾਜ।
 ‘ਦੇਹਿ ਸਵਾ ਸੈ ਧਨ ਮਹਾਂਰਾਜ।’

ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਮਨਜੁਰ ਤਨਖਾਹੂ।
 ਦੀਨੋ ਸਰਬ ਖਾਲਸੇ ਪਾਹੂ ॥੪੭॥
 ਸਿੰਘਨਿ ਲੇ ਕਰਿ ਕਾਰ ਲਗਾਯੋ।
 ਲੰਗਰ ਕੋ ਤੰਬੂ ਬਨਵਾਯੋ।
 ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਤਬੈ।
 -ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ ਖਾਲਸਾ ਅਬੈ- ॥੪੮॥

ਦੋਹਰਾ: ^੨ਪਾਂਚ ਸੈ ਕੀ ਭੇਟ ਦੇ, ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਿਖ ਤਨਖਾਹ।

ਹਮ ਦੀਨੀ ਜੋ ਦੇਨ ਹਿਤ, ਤਿਸ ਕੀ ਪੂੰਜੀ ਸ੍ਰਾਹ* ॥੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਦਾਦੂ ਕੇ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੬॥

^੧ਤਿਤਨਾ ਹੀ ਦੇ ਦੇਣਗੇ।

^੨ਪੰਜ ਸੌ (ਰੁੱਪਯਾ) ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਨੇ ਤਨਖਾਹ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਹ (ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ) ਅਸਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਤਨਖਾਹ) ਜੋ, (ਸਿੱਖ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੋਕੇ) ਹਿਤ ਨਾਲ (ਤਨਖਾਹ) ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੯੪ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਕੁਝ ਘੱਟ ਵੱਧ ਭਾਵ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਇਸਦਾ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:-‘ਪਾਂਚ ਸਹਸ੍ਰ ਕੀ ਭੇਟ ਦੈ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਿੱਖ ਤਨਖਾਹ। ਹਸਿ ਦੀਨੀ, ਜੋ ਦੇਇ ਨਹਿ, ਤਿਸ ਕੀ ਪੂੰਜੀ ਸ੍ਰਾਹ’। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਖੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪੱਯਾ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸਵਾ ਸੌ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੩੭. [ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਵਲੋਂ ਭੰਡਾਰਾ। ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆਏ]

੩੬<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੮

ਦੋਹਰਾ: ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਆਵਨ ਕੀਯੋ,
ਜੈਤ ਸਾਧ ਸਮੁਦਾਇ^੧।
ਰਸਤ ਉਚਾਏ ਸੰਗ ਸਭਿ,
ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਬਧਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਆਨਿ ਕਰਿ ਖਰੇ।
ਸਕਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਆਗੇ ਧਰੇ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਜ ਜਿਸ ਥਲ ਬੈਠਾਰੇ।
ਭਯੋ ਜੈਤ ਥਿਰ ਤਿਨਹੁ ਅਗਾਰੇ ॥੨॥
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੇ।
'ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਜ ਸੁਜਾਨੇ।
ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕਿਯ ਕਰਮ ਭਲੇਰੇ।
ਜਿਸ ਤੇ ਕਰ ਸਪਰਸ਼ ਗੁਰ ਕੇਰੇ ॥੩॥
ਇਹ ਸਾਧਨ ਕੋ ਲਖਹੁ ਸਥਾਨਾ।
ਜਿਨਹੁ ਅਹਿੰਸ ਧਰਮ ਮਨ ਠਾਨਾ।
ਕਰਜੋ ਚਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਪਹੁਨਾਈ।
ਤੁਮ ਲੋ ਰਹੀ ਬਾਤ ਅਬਿ ਆਈ ॥੪॥
ਅੰਨ ਅਹਾਰ ਆਜ ਤੁਮ ਕਰੀਅਹਿ।
ਨਹਿ ਆਮਿਖ ਕੋ ਰਿਦੈ ਚਿਤਰੀਅਹਿ।
ਸ੍ਰੀ ਦਾਦੂ ਕੋ ਅਹੈ ਭੰਡਾਰਾ।
ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਨਵ ਅਚਹਿ ਹਜ਼ਾਰਾ' ॥੫॥
ਹੁਤੀ ਜੁਵਾਰ ਬਾਕੁਰੀ ਜੇਯ।
ਇਮ ਕਹਿ ਅੱਗੁ ਬਖੇਰੀ ਸੇਯ।
ਬਾਜਨ ਬਿਨੈ ਸਾਧ ਕੀ ਮਾਨੀ।
ਤਤਛਿਨ ਕੀਨਿ ਅੰਨ ਗਨ ਖਾਨੀ ॥੬॥
ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਅਵਲੋਕਤਿ ਗਏ।
ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਏ।
'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਬਾਜਨ ਅਚੀ ਜੁਵਾਰੀ।
ਜੈਤ ਸਾਧ ਜਬਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ' ॥੭॥
ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਭਾਖਾ।

^੧ਜੈਤ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਧਾਂ ਸਮੇਤ।

‘ਰਸਤ ਦੇਗ ਕੀ ਲਿਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ* ।’
 ਆਨਿ ਜੈਤ ਸਗਰੀ ਤਬਿ ਦਈ।
 ਜਿਤਿਕ ਲਾਂਗਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਲਈ ॥੮॥
 ਕਰਜੋ ਤਜਾਰ ਲੰਗਰ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਪਰੋਸਜੋ ਥਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਸਕਲ ਅਹਾਰ ਪਾਇ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਹੇਤੁ ਸੋ ਲਜਾਏ ॥੯॥
 ਅਚਜੋ ਜਥਾ ਰੁਚਿ ਥਾਲ ਉਠਾਯੋ।
 ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿ ਬਰਤਾਯੋ।
 ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਅਚਿ ਛੁਧਾ ਮਿਟਾਈ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ॥੧੦॥
 ਸ਼੍ਰਮਤ ਸਾਥ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਕਰਜੋ ਮੁਕਾਮ ਹੇਰਿ ਸੁਰ ਸਾਲਾ^੧।
 ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਕੇ ਨਰ ਗਨ ਆਏ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥੧੧॥
 ਸਾਧਨਿ ਸੁਧ ਸੰਬਾਦ ਸੁਧਾਰਾ^੨।
 ਮੁਦਤਿ ਹੋਤਿ ਬਹੁ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ।
 ਸੋ ਦਿਨ ਜਾਮਨਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ।
 ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ ॥੧੨॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਕੋ ਪਹਿਰੇ।
 ਹਯ ਅਰੋਹ ਆਸਨ ਪਰ ਠਹਿਰੇ।
 ਦਲ ਸਮੇਤ ਕਰਿ ਕੂਚ ਸਿਧਾਰੇ।

ਇਥੇ ਆਪ ਧਾਰਮਕ ਸਹਾਰਾ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ : ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਨੇਕਨੀਯਤੀ ਨਾਲ ਸੱਚ ਜਾਣਕੇ ਧਰਿਆ ਹੈ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਦੀ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਿਹਾ, ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਯਾ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ ਕਿ ਧਰਮ ਈਮਾਨ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਰਖੋ, ਸੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਖੇ ਹੈ, ਸੱਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਣਾ ਅਧਰਮ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰੋ ਤੇ ਜੋ ਅਸੱਚ ਹੈ ਤਿਆਗੋ। ਜਿਸ ਨੂੰ (Comparative Religion) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਧਰੀ ਹੈ, ਮਗਰੋਂ ਅੱਬੁਲਫਜ਼ਲ ਨੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਫੇਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤਿਆ ਹੈ। ਸੋਈ ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਦਾਦੂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਸ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਅਸੂਲ ਪਰ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸਤਾ ਹੱਸਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਮਖੌਲ ਨਾਂ ਕਰੇ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸੱਤਯਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਹ ਸਚਾਈ ਪਰ ਟਿਕਟ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਓ। ਆਖੇ ਹੋਰ ਤੇ ਕਰੇ ਹੋਰ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਗਯਾਨੀਆਂ ਦੇ ਅਗਯਾਨ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਤੁੱਲ ਸਮਝ ਲਓ।

^੧ਸੁਰ ਸਾਲਾ=ਚੰਗੀ ਥਾਂ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਥਾਂ।

^੨ਸੁਧ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਸੋ ਸੁਧ ਸੰਬਾਦ ਕੀਤਾ। [ਸੁਧਾਰਾ=ਕੀਤਾ]।

ਪਹੁੰਚੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ ਦਿਨ ਸਾਰੇ ॥੧੩॥
 ਲਾਲੀ ਨਗਰ[†] ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ।
 ਬਡੀ ਮਜਲ ਕਰਿ ਗਏ ਸੁ ਥਾਇ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਗੁਜਾਰੀ।
 ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੀਯਸਿ ਅਸਵਾਰੀ ॥੧੪॥
 ਪੰਥ ਪਯਾਨਤਿ ਉਲੰਘੇ ਦੇਸ਼।
 ਜਾਤਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼।
 ਸ਼੍ਰਮਤ ਬਿਹੀਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ।
 ਪੁਰਿ ਮਘਰੋਦਾ* ਸੁਨੀਅਤਿ ਜਹਾਂ ॥੧੫॥
 ਉਤਰ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਵਰ ਲਗਾਯੋ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਸਾਥ ਸੁ ਆਯੋ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮਤਿ ਹੋਏ।
 ਕਰੀ ਅਰਜ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਕੋਏ ॥੧੬॥
 ‘ਦੀਰਘ ਮਜਲ ਭਈ ਇਹ ਦੋਊ।
 ਸ਼੍ਰਮਤ ਬਿਹੀਨ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕੋਊ।
 ਜਿਮ ਨਿਬਹੈ ਬਡ ਛੋਟੇ ਸਾਥ।
 ਮਾਰਗ ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਤਿਮ ਨਾਥ’ ॥੧੭॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ।
 ‘ਸਿਵਰ ਉਚਿਤ ਥਲ ਪੰਥ ਨ ਪਾਯੋ^੧।
 ਯਾਂ ਤੇ ਮਜਲਾਂ ਦੀਰਘ ਦੋਇ।
 ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਮੀਪੀ ਡੇਰਾ ਹੋਇ’ ॥੧੮॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਭਈ ਭੋਰ ਤਯਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।
 ਸਨਧਬੱਧ ਹੂੈ ਹਯ ਆਰੂਢੇ।
 ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਜਿਸ ਗੁਨ ਗੂਢੇ ॥੧੯॥
 ਦ੍ਰਾਦਸ ਕੋਸ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ।
 ਨਗਰ ਕੁਲਾਯਤ* ਸੁੰਦਰ ਥਾਇੰ।
 ਲਗਯੋ ਸਿਵਰ ਸਭਿ ਹੂੰ ਸੁਖ ਪਾਯੋ।

[†]ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

^੧ਇਹ ਨਾਮ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈਨ।

^੧ਚਾਹ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਦੇ ਯੋਗ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਕੋਈ) ਮਿਲਿਆ।

^{*}ਇਹ ਨਾਮ ਵੀ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈਨ।

ਭਏ ਦੇਗ ਭੋਜਨ ਸੁਭ ਖਾਯੋ ॥੨੦॥
 ਸ਼੍ਰਮਤ ਸਾਥ ਕੋ ਜਾਨਿ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਕਰਜੋ ਮੁਕਾਮ ਦੇਖਿ ਸੁਭ ਥਾਈਂ।
 ਦ੍ਰਾਦਸ ਦਿਵਸ ਬਸਜੋ ਤਹਿ ਡੇਰਾ।
 ਬਿਥਰਜੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਦ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥੨੧॥
 ਆਇ ਅਨੇਕ ਪਾਇ ਬਰ ਜੈ ਹੈ^੧।
 ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪੈ ਹੈਂ।
 ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਮਹਿਦ ਅਨੂਪ ॥੨੨॥
 ਸ਼੍ਰਮ ਬਿਨ ਭਯੋ ਅਸੂਦੇ ਸਾਥ^੨।
 ਚਹਜੋ ਅਰੂਢਨਿ ਚਲਿਬੇ ਨਾਥ।
 ਕਰਜੋ ਕੂਚ ਹਯ ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ।
 ਧਰੇ ਹਾਥ ਧਨੁ ਕਠਨ ਬਿਸਾਲੇ ॥੨੩॥
 ਜਹਿ ਰਾਜਨ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।
 ਦਲ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।
 ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ ਨਰ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪੂ।
 ਬਾਜਤਿ ਦੁੰਦਭਿ ਚਮੁੰ ਕਲਾਪੂ^੩ ॥੨੪॥
 ਲੇ ਲੇ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।
 ਮਿਲਹਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਅਰਜ ਸੁਨਾਵੈਂ।
 ਕਾਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਣਨ ਆਨਿ ਗਨ ਦੇਈਂ।
 ਸੌਜ ਉਬਾਰ ਸਦਨ ਕੀ ਲੇਈਂ ॥੨੫॥
 ਜੋ ਨਹਿ ਮਿਲਹਿ ਗਰਬ ਉਰ ਧਾਰਹਿ।
 ਤਹਿ ਮਿਲਿ ਸਿੰਘ ਲੂਟ ਕੋ ਡਾਰਹਿ^੪।
 ਅਸਨ ਬਸਨ ਆਦਿਕ ਲੇਂ ਛੀਨਾਂ।
 ਬਲ ਦਿਖਾਇ ਕੈ ਕਰੈਂ ਅਧੀਨਾ ॥੨੬॥
 ਧਾਂਕ ਪਰੀ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।
 ਹੋਤਿ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਹਮੇਸ਼ਾ।

^੧ਵਰ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

^੨ਬਕੇਵਾਂ ਲਾਹਕੇ ਸਾਥ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ।

^੩ਸਾਰੀ।

^੪ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਹੈਂਕੜ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਮੰਗੀ ਸੈ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੇ ਦੇਂਦੇ, ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਉਥੇ ਵਰਤਦੀ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਕ ੩੬ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਗਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਤੱਕੋ ੩੮ ਅੰਸੂ ਦਾ ੪੨ ਅੰਕ ਤੇ ਨੋਟ।

ਬਾਪੀ ਕ੍ਰੁਪ ਸਰੋਵਰ ਨੀਕੇ।
 ਉਪਬਨ ਬਹੁ ਹੁਲਸਾਵਨ ਜੀ ਕੇ ॥੨੭॥
 ਸੁੰਦਰ ਧਰਾ ਅਧਿਕ ਸਬਜਾਈ।
 ਡੇਰਾ ਕਰਹਿੰ ਦੇਖਿ ਸੁਖਦਾਈ।
 ਇਮ ਗਮਨਤਿ ਤਿਸ ਦੇਸ ਮਝਾਰਾ।
 ਕਰਿਤਿ ਬਿਲਾਸ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੨੮॥
 ਖੇਲਤਿ ਹੈਂ ਅਖੇਰ ਬਨ ਫਿਰਿ ਕੇ।
 ਮ੍ਰਿਗ ਖਗ ਪੁੰਜ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕਰਿ ਕੇ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁਖ ਸਹਤ ਚਲੰਤੇ।
 ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਡਰਿ ਲੋਕ ਮਿਲੰਤੇ ॥੨੯॥
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਛੋਰਿ।
 ਕਰੇ ਬੇਗ ਆਯੋ ਇਤ ਓਰ।
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧ ਇਤ ਆਏ।
 ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਸਨਮੁਖ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥੩੦॥
 ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ।
 ਤਜਿ ਨਹਿੰ ਸਕਹਿ ਉਠਾਯਵ ਆਪ^੧।
 ਕਰਯੋ ਬਿਦਾਰਨਿ ਬਿਰਹ ਸੰਤਾਪ ॥੩੧॥
 ਦ੍ਰਿਗਨ ਬੁੰਦ ਆਨੰਦ ਕੀ ਗਿਰੀ।
 ਕੋ ਕਹਿ ਸਕਹਿ ਜੁ ਸੁਖ ਤਿਸ ਘਰੀ।
 ਮਗ ਜੈਬੇ ਐਬੇ ਕੀ ਕਥਾ।
 ਮੁਲਾਕਾਤ ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੀ ਜਥਾ ॥੩੨॥
 ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸਭਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ।
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਉਤਰ ਦੀਨਾ।
 ‘ਅਹਿਦੀ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਬਨਿ ਗਯੋ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਨਰ ਨਿਕਸਯੋ ॥੩੩॥
 ਮਗ ਮਹਿੰ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪੂਜਯੋ ਤੁਮ ਸਮਤਾਈ^੨।
 ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸਿਵਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
 ਕਰੇ ਜਤਨ ਮਿਲਿਬੋ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ ॥੩੪॥

^੧ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

^੨ਆਪ ਦੇ ਸਦਰਸ਼।

ਪਠੀ ਆਪ ਢਿਗ ਕਾਸਦ ਜੋਰੀ^੧।
 ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਭੇਜੀ ਦਿਸ ਮੋਰੀ।
 ਭਯੋ ਮੇਲ ਤਿਮ ਅੰਤਰ ਗਏ।
 ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਭਏ ' ॥੩੫॥
 ਸ੍ਰਾਨ ਆਦਿ ਕੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਬਰਨਯੋ ਗੁਰ ਸੰਗ।
 'ਪੁਨ ਹਮ ਕੋ ਰੁਖਸਦ ਤਿਨ ਕੀਨਿ।
 ਗੁਰਜ ਦਾਰ ਦ੍ਰੈ ਸੰਗ ਸੁ ਦੀਨ ॥੩੬॥
 ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਵਰ ਇਤ ਆਏ।
 ਰਾਜਪੂਤਨ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਏ।
 ਸੋ ਮਗ ਤਜਿ ਮੈਂ ਇਤਿ ਦਿਸਿ ਆਯੋ।
 ਪਹੁੰਚਿ ਆਪ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥੩੭॥
 ਗੁਰਜਦਾਰ^੨ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਦੋਇ।
 ਗਏ ਬਿਛੁਰ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸਿ ਸੋਇ।
 ਸੂਬੇ ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਮਹਾਨੇ।
 ਸਭਿ ਦਿਸਿ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਹ ਪਰਵਾਨੇ ॥੩੮॥
 -ਜਿਸ ਕੀ ਦਿਸਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ।
 ਦਲ ਸਮੇਤ ਜਹਿ ਸਿਵਰ ਲਗਾਵੈਂ।
 ਸੋ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਢਿਗ ਜਾਇ।
 ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਇੰ ॥੩੯॥
 ਨਹਿ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਹੂੈ ਰਨ ਕਰੈ।
 ਕੈ ਸਿਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਅਰੈ-।
 ਗੁਰਜਦਾਰ ਦਿੱਲੀ ਅਬਿ ਜੈ ਹੈਂ।
 ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਐਸ ਪਠੈ ਹੈ^੩ ॥੪੦॥
 ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਯੋ ਕਪੀਰਾ^੪।
 ਅਹੈ ਅਮਾਨਤ ਪਠਿ ਤੁਮ ਤੀਰਾ।
 ਸਿੱਖਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਬੁਝਿ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਸੁ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗਾ ॥੪੧॥

^੧ਹਲਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ।

^੨ਸਿਪਾਹੀ।

^੩ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਲਿਖਕੇ) ਭੇਜਣਗੇ। (ਅ) ਐਸ=ਆਇਸੁ=ਆਗਾਜ਼।

^੪ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੧ ਅੰਕ ੨੩।

‘ਮੱਕੈ ਜਾਇ^੧ ਫਜ਼ੀਹਤ ਭਾਰੀ।
 ਕਰੀ ਨੁਰੰਗ ਕੋ^੨ ਪਿਖਿ ਡਰ ਧਾਰੀ।
 ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਹਮ ਦੀਨੋ ਧੋਹਰ^੨।’
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਕਹਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥੪੨॥
 ‘ਬੋਰੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਹਮ ਔਰ।
 ਤਨਕ ਭਨਕ ਸੁਨਿ^੩ ਅਸ ਇਕ ਠੋਰ।
 ਹੁਤੋ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਤੁਮ ਕਰ ਕੋ।
 ਜਬਿ ਹਮ ਦੇ ਕਰਿ ਹਟੇ ਵਹਰਿ ਕੋ ॥੪੩॥
 ਤਤਛਿਨ ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਦੁਖ ਹੋਵਾ।
 ਪੁਨ ਕੋ ਅੰਤਰ ਗਯੋ ਨ ਜੋਵਾ^੪।
 ਖੋਟੀ ਸੁਧਿ ਪਸਰੀ ਚਹੂੰ ਓਰ।
 ਦੁਰ ਦੁਰ ਕਹੈਂ ਨ ਮਾਚਯੋ ਸ਼ੋਰ^੫ ॥੪੪॥
 ਆਗੈ ਤੁਮ ਭਾਵੈ ਤਿਮ ਹੋਇ।
 ਜਥਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ, ਭਨਯੋ ਤਿਮ ਸੋਇ^੬।’
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ‘ਆਛੀ ਕੀਨਿ।
 ਮਰਹਿ ਨੁਰੰਗਾ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨ ॥੪੫॥
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਪਸਰੈ ਹੈ।
 ਉਚ ਨੀਚ ਸਗਰੇ ਲਖਿ ਲੈ ਹੈਂ।’
 ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ।
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਰਹਯੋ ਉਮੰਗ ॥੪੬॥
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕੂਚ ਕਰਤਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।
 ਕਹੂੰ ਅਰਹਿ ਮਗ ਦਲ ਕੇ ਸੂਰੇ^੭।
 ਲੂਟ ਕੂਟ ਲੇਂ ਹੋਤਿ ਲਰਾਈ।
 ਕੇਤਿਕ ਮਿਲਹਿ ਪਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈ ॥੪੭॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮਿਲਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੭॥

^੧ਔਰੰਗੇ ਦੀ ਖੁਆਰੀ ਕੀਤੀ।

^੨ਅਮਾਨਤ।

^੩ਬੋੜੀ ਕਨਸੋ (ਅਸੀਂ ਕੰਨੀ) ਸੁਣੀ ਹੈ।

^੪ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ ਡਿੱਠਾ ਨਹੀਂ (ਪਰ)।

^੫ਛੁਪ ਛੁਪਕੇ (ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਮਚਿਆ)।

^੬ਜਿਵੇਂ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਤਿਵੇਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

^੭ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਅੜਦੇ ਹਨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਲ ਦੇ ਸੂਰਮੇਂ।

੩੮. [ਸਫਰ। ਬਘੋਰ ਵਿਚ ਡੇਰਾ]

੩੮<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੩੯

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਮਾਰਗ ਆਗੇ ਜਾਤ।
ਗ੍ਰਾਮ ਚੌਧਰੀ ਮਿਲਤਿ ਜੇ, ਸੋ ਸੁਖ ਬਸਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ^੧ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਧਰਹਿ ਨਿਜ ਬਲ ਕੇ।
ਤਾਂ ਪਰ ਹਮਲਾ ਹੋਵਤਿ ਦਲ ਕੇ।
ਛੁਟਹਿ ਤੁਫੰਗ ਅਰਹਿ ਲੇਂ ਮਾਰ।
ਲੂਟ ਕੂਟ ਲੇ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰ ॥੨॥
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕੂਚ ਨਾਥ ਕੇ ਹੋਇ।
ਦੇਸ਼ ਨਵੀਨ ਪਿਖਹਿ ਨਿਤ ਸੋਇ।
ਜਿਤ ਜਿਤ ਜਾਤਿ ਰੌਰ ਬਹੁ ਪਰੈ।
ਧੂਮ ਧਾਕ* ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਰ ਡਰੈਂ ॥੩॥
ਕੇਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਉਲੰਘ ਜਬਿ ਗਏ।
ਬਿਖਮ ਪੰਥ ਆਗੈ ਸੁਨਿ ਲਏ।
'ਤੋਪ ਨ ਸਕਟ ਇਤੈ ਕੇ ਜੈ ਹੈ^੨।
ਗਿਰ ਲਘੁ ਪਾਹਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰੇ ਹੈਂ' ॥੪॥
ਮਾਰਗ ਕਠਨ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਕਾਨ।
ਤਿਸ ਦਿਸਿ ਤੇ ਹਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ।
ਪੰਥ ਸੁਖੈਨ ਅਪਰ ਜਿਤ ਅਹੈ।
ਭੇਦ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਬਹੁ ਜੋ ਲਹੈ^੩ ॥੫॥
ਤਿਨਹੁੰ ਬਤਾਯਹੁੰ 'ਪਰਬਤ ਘਾਟੀ।
ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਨ, ਅਉਖੀ ਬਾਟੀ^੪।
ਦੂਸਰ ਮਗ ਹੈ ਚਲਨਿ ਸੁਖੈਨ।'
ਸੁਨ ਤਿਤ ਗਮਨੇ ਕਰੁਨਾ ਐਨ ॥੬॥
ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁਖ ਸਿਵਰ ਕਰੰਤੇ।
ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਮਗ ਉਲਘੰਤੇ।
ਤਿਸ ਪਰਬਤ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਰ।

^੧ਸੋ (ਲੋਕ) ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਸਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਧੂਮ ਧਾਮ।

^੨ਨਾ ਤੋਪ ਨਾ ਗੱਡਾ (ਜਾਂ ਤੋਪਾਂ ਵਾਲਾ ਗੱਡਾ) ਇਧਰੋਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ। [ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਕਿ ਨਾਲ ਤੋਪਾਂ ਬੀ ਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ, ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੯ ਦਾ ਅੰਕ ੨੧]।

^੩ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭੇਦ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

^੪ਅੱਖਾ ਰਾਹ ਹੈ।

ਦੇਖੋ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਬਹਾਰ^੧ ॥੭॥
 ਸਦਲ ਸਫਲ ਤਰੁਵਰ ਬਹੁ ਖਰੇ।
 ਸੁਖਦਾਯਕ ਛਾਯਾ ਕਹੁ ਕਰੇ।
 ਬਾਗ ਤੜਾਗ ਬਿਭਾਗ ਸਮੇਤ।
 ਅਵਲੋਕੇ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਦੇਤਿ ॥੮॥
 ਬਾਪੀ ਕੂਪ ਆਪ ਮਲਹੀਨ^੨।
 ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਬਜੀ ਸੁਭਤਿ ਨਵੀਨ।
 ਗਮਨੇ ਤਹਾਂ ਹੇਰਿ ਹਰਿਖਾਏ।
 ਸੁੰਦਰ ਥਲ ਪਿਖਿ ਥਲ ਉਤਰਾਏ ॥੯॥
 ਰਸਤ, ਛਾਗ, ਤ੍ਰਿਣ, ਈਧਨ ਆਨੇ।
 ਬਿਚ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਸਿੰਘ ਪਯਾਨੇ।
 ਦੁਗਧ, ਦਧੀ, ਘ੍ਰਿਤ ਅਰੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ।
 ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਡਾਰਤਿ ਗਨ ਆਨਿ ॥੧੦॥
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੁਖ ਸੋ ਮਗ ਜਾਵਤਿ।
 ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਦੱਖਣ ਤੇ ਆਯੋ^੩।
 ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੧॥
 ‘ਮਰਜੋ ਨੁਰੰਗਾ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਇ।
 ਮਚੈ ਰੋਰ ਦੇਸ਼ਨ ਸਮੁਦਾਇ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੰਘਨ ਬੂਝਨ ਕਰਜੋ।
 ‘ਕਿਸ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਕਿਮ ਮਰਜੋ?’ ॥੧੨॥
 ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।
 ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਦਿਲੀਸੁਰ ਅੰਤ।
 ‘ਗੁਰੂ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਜੋ ਪਠਜੋ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਖੋਲਿ ਸ਼ਾਹੁ ਜਬਿ ਪਠਜੋ ॥੧੩॥
 ਤਬਿ ਹੀ ਤੇ ਤਨ ਭਈ ਬਿਮਾਰੀ।
 ਕਰੇ ਅਨਿਕ ਹਿਕਮਤ ਉਪਚਾਰੀ^੪।
 ਅਚੈ ਅਹਾਰ ਪਚੈ ਸੋ ਨਾਂਹੀ।

^੧ਬਹਾਰ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ।

^੨ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਾਲੇ।

^੩(ਕੋਈ) ਆਇਆ।

^੪ਹਕੀਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਕੀਮੀਆਂ ਤੇ ਇਲਾਜ।

ਨਾਭੀ ਤਰ ਤੇ ਉਤਰੈ ਨਾਂਹੀ ॥੧੪॥
 ਖਾਨਾ ਕਰੈ ਖਾਨ ਜਬਿ ਕੋਇ।
 ਉਦਰ ਰਹੈ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਸੋਇ।
 ਪੁਨ ਮੁਖ ਕੀ ਦਿਸਿ ਨਿਕਸੈ ਸਾਰੋ।
 ਸਮ ਬਿਸ਼ਟਾ ਕੇ ਹੁਇ ਦੁਖ ਭਾਰੋ ॥੧੫॥
 ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਸੰਕਟ ਪਾਯੋ।
 ਫਲ ਪਾਪਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਯੋ।
 ਬਿਸ਼ਟਾ ਮੁਖ ਕੀ ਦਿਸਾ ਨਿਕਾਰੇ।
 ਭੀਮ ਰੂਪ ਜਮਦੂਤ ਦਿਖਾਰੇ^{੧*} ॥੧੬॥
 ਕਬਿ ਅਰੜਾਇ ਮੂਰਛਾ ਪਾਏ।
 ਘ੍ਰਮਜੋ ਰਹੈ ਨੈਨ ਉਂਘਲਾਏ।
 ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲ ਪਾਇ ਮਰਿ ਗਯੋ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਦਤ ਨਹਿ ਭਯੋ ॥੧੭॥
 -ਕੁੱਪਾ ਰਿੜ੍ਹੋ- ਕਹੈ ਪੁਰਿ ਲੋਕ^੧।
 ਭਯ ਦੇਸ ਮਹਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਸੋਕ।
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬੂਝੋ ਮਾਲਕ ਤਖਤ।
 ‘ਕੋ ਅਬਿ ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਭ ਬਖਤ^੨?’ ॥੧੮॥
 ਪੁਨ ਤਿਨ ਕਹਯੋ ‘ਮਹਾਂ ਗਨ ਲਸਕਰ।
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ^੩ ਅਹੈ ਬੀਚ ਬਰ।
 ਪੂਰਬ ਵਲੀਅਹਦ ਸੋ ਭਯੋ^੪।
 ਅਬਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਰ ਬਿਰ ਥਯੋ ॥੧੯॥
 ਗਨ ਉਮਰਾਵ ਵਜ਼ੀਰ ਜਿ ਸਜਾਨੇ।
 ਸਗਰੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਹ ਮਾਨੇ।’
 ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈ।
 ‘ਨਹਿ ਸਲਤਨ ਕੋ ਸੁਖ ਇਹ ਲਹੈ ॥੨੦॥

^੧ਜਮ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਅਪਨਾ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਸਨ।

^{*}ਪਾ:-ਨਿਹਾਰੇ।

^੧ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਰ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਕੁੱਪਾ ਰੁੜਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਇਕ ਮਰਿਆ ਦੂਜਾ ਤਖਤ ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬਦਲਨਾ ਕੁੱਪੇ ਦੇ ਹੇਠ ਉਤੇ ਹੋਣ ਵਾਂਗ ਹੈ।

^੨ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ।

^੩ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਪੁਤਰ ਆਜਮਸ਼ਾਹ।

^੪ਟਿੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੀ ਜਥਾ ਰਜਾਇ।
 ਸੋ ਬਨਿ ਹੈ ਨਹਿ ਆਨ ਉਪਾਇ।
 ਤਹਿ ਤੇ ਕੂਚ ਅਗਾਰੀ ਕਰਯੋ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਬਘੋਰ^੧ ਨਿਕਟ ਸੁਨਿ ਪਰਯੋ ॥੨੧॥
 ਜਹਾਂ ਭੀਮ ਨੇ ਕ੍ਰੀਚਕ ਮਾਰੇ^੨।
 ਪਿਖਯੋ ਚਹੈ ਪ੍ਰਭੂ, ਤਿਤੇ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਕਰੈ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਪਯਾਨੇ।
 ਪੁਰਿ ਬਿਘੋਰ ਕੇ ਗੁਰ ਨਿਯਰਾਨੇ ॥੨੨॥
 ਥਲ ਸੁੰਦਰ ਤਰੁਵਰ ਗਨ ਹੇਰੇ।
 ਕਰੇ ਮੁਕਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਤਹਿ ਡੇਰੇ।
 ਸੁਨੀ ਨਗਰ ਮਹਿ -ਦਲ ਚਢਿ ਆਯੋ।
 ਲੂਟ ਨ ਲੇਹਿ- ਮਹਾਂ ਡਰਪਾਯੋ ॥੨੩॥
 ਗਹਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਏ ਸਵਧਾਨਾ।
 ਕਰਯੋ ਲਰਨ ਕੋ ਠਾਟ ਮਹਾਨਾ।
 ਭੇਤ ਹੇਤੁ ਨਰ ਏਕ ਪਠਾਯੋ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਦਲ ਮਹਿ ਆਯੋ ॥੨੪॥
 ਜਹਿ ਦਿਵਾਨ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਰੇ।
 ਸੋਭਤਿ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਸਿਰ ਢੁਰੇ।
 ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਜੋਰੇ ਜੁਗ ਹਾਥ।
 ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸਾਥ ॥੨੫॥
 ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੀ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।
 'ਮੋ ਕੋ ਪਠਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ ਧਾਰੀ।
 ਦਲ ਬਿਸਾਲ ਹੈ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ।
 ਪ੍ਰਵਿਸਹਿ ਲੁਟਹਿ ਜੰਗ ਕਰਿ ਮਾਰੇ ॥੨੬॥
 ਆਪ ਕਹਾਂ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ?
 ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ?
 ਕੌਨ ਕਾਜ ਆਗਵਨ ਤੁਮਾਰਾ?
 ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨ ਸਾਰਾ' ॥੨੭॥

^੧ਬਘੋਰ, ਉਦੇ ਪੁਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ।

^੨ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਬਿਰਾਟ ਪਾਸ ਪਾਂਡਵ ਬਿਨਾਂ ਸੈਨਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤਦੋਂ ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਛੇੜਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਭੀਮ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕ੍ਰੀਚਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਸੈਨਾ ਪਤੀ ਸੀ [ਸੰ.: ਕੀਚਕ]। [ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਥ ਅਧਯਾਯ ੨੪]।

ਇਮ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਨੇ ਜਬਿ।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਭਨਯੋਂ ਤਬਿ।
 ‘ਜਾਹ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਨਰ ਸਮੁਝਾਵਹੁ।
 ਦੇ ਧੀਰਜ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਵਹੁ’ ॥੨੮॥
 ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਪੁਰਿ ਜਨ ਸਾਵਧਾਨ ਜਹਿੰ ਜਾਲਾ।
 ਬਿਰ ਹੁਇ ਸਗਰੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ।
 ‘ਇਹ ਜਗ ਗੁਰ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ ॥੨੯॥
 ਸਿਖ ਹੁਇ ਮਿਲੋ ਦਰਸ ਕੋ ਜੋਵਹੁ।
 ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਕੇ ਸੁਖ ਕੋ ਜੋਵਹੁ।
 ਭੀਮ ਸੈਨ ਜਹਿੰ ਕ੍ਰੀਚਕ ਮਾਰੇ।
 ਸੋ ਸਥਾਨ ਚਿਤ ਚਹੈਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥੩੦॥
 ਤੁਮ ਨਾਹਕ ਕਯੋਂ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਭਏ।
 ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਹਿੰ ਬਿਗਾਰ ਚਿਤ ਠਏ।’
     ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਇਮ ਦਿਯੋ ਦਿਲਾਸਾ।
     ਤਦਪਿ ਨ ਤਿਨੈ ਭਯੋ ਭਰਵਾਸਾ ॥੩੧॥
 ੧‘ਅਪਨੋ ਸਿਵਰ ਫਰਕ ਸੋਂ ਕਰੀਏ।
 ਪੁਰਿ ਜਨ ਕੋ ਡਰ ਉਰ ਤੇ ਹਰੀਏ।’
 ਨਹਿੰ ਸਮੁਝੇ ਬਹੁ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਏ।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਏ ॥੩੨॥
 ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਪੁਰਿ ਜਨ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਧੀਰ ਬਿਸਰਾਨੀ।
 ਸੁੰਦਰ ਉਪਬਨ ਤਰੁਵਰ ਠੋਰ।
 ਕੁਛਕ ਫਰਕ ਤੇ ਹੈ ਇਕ ਔਰ ॥੩੩॥
 ਫੁਰਮਾਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਡੇਰਾ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਹਯੋ।
 ‘ਕਰਹੁ ਸਿਵਰ ਜਹਿੰ ਉਪਬਨ ਲਹਯੋ’ ॥੩੪॥
 ਚਢਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗਏ ਪਿਖਯੋ ਸੁਭ ਬਾਗ।
 ਤਰੁ ਛਾਇਆ ਸੁੰਦਰ ਜਹਿੰ ਲਾਗ।
 ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਏ।

੧ਨਗਰ ਵਾਲਿਆਂ ਕਹਿਆ।

ਤਬਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਦਰਸਨ ਕੋ ਆਏ ॥੩੫॥
 ਮਿਲੇ ਸੁ ਦੈ ਦੈ ਗਨ ਉਪਹਾਰੂ।
 ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਹੇਰਿ ਮੁਖ ਚਾਰੂ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਫੁਰਮਾਯੋ।
 ‘ਕੋ ਖੇਚਲ ਇਨ ਕਰਹਿ ਨ ਧਾਯੋ^੧ ॥੩੬॥
 ਘਾਸ ਰੁ ਈਧਨ ਲੇਹੁ ਨ ਕੋਈ।
 ਇਸ ਹੀ ਥਲ ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ।
 ਬਾਗ ਭਲੋ ਥਲ ਬਹੁ ਸੁਖਦਾਈ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਤੇ ਲਿਹੁ ਚਹਿ ਸਮੁਦਾਈ’ ॥੩੭॥
 ਘਨੇ ਨਗਰ ਜਨ ਜਬਿ ਹੀ ਆਏ।
 ਲੇ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਧਾਏ।
 ਕ੍ਰੀਚਕ ਹਤਨਿ ਥਾਨ ਅਵਿਲੋਕਨ।
 ਬੂਝਨਿ ਚਲੇ ਲਿਏ ਪੁਰਿ ਲੋਕਨਿ ॥੩੮॥
 ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਚਲਹਿ ਪਯਾਦੇ* ਤਜਹਿ ਕਿਕਾਨਾ।’
 ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਨ ਕਿਯਸਿ ਪਯਾਨਾ।
 ਪਹੁੰਚੇ ਕੋਸ ਉਚ ਬਹੁ ਥਾਨਾ ॥੩੯॥
 ਭਲੇ ਭਲੇ ਥਲ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ।
 ਬੂਝੇ ਨਰਨ ਬਤਾਵਤਿ ਸਾਰੇ।
 ਤਹਾਂ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਲੋਕ।
 ਆਏ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ॥੪੦॥
 ਡਰ ਧਰਿ ਜਿਨ ਜਿਨ ਅਰਜ ਬਖਾਨੀ।
 ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
 ਇਕ ਇਕ, ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਮਹਿ ਜਾਵਹੁ^੨।
 ਕਰਹਿ ਜੁ ਖੇਚਲ ਤਿਸਹਿ ਹਟਾਵਹੁ’ ॥੪੧॥
 ਨਾਥ ਹੁਕਮ^੩ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਏ।
 ਦੇ ਦੇ ਧੀਰ ਬਚਾਵਤਿ ਭਏ*।

^੧ਭਾਵ ਦੌੜਨ ਭੱਜਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰੇ।

*ਪਾ:-ਸਜਾਦੇ।

^੨ਇਕ ਇਕ (ਸਿੰਘ ਹੋਕੇ) ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾਓ।

^੩ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ।

*ਇਥੋਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ ਲੁੱਟ ਕੁੱਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜੇ ਆਪਣੇ ਬਾਹੁਬਲ ਨਾਲ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਯਾ ਦੁਖ ਦਾ ਸਾਮਨ

ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੈਲ ਬਿਲੋਕੇ ਥਾਨ।
 ਉਤਰੇ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ।
 ਤਹਿ ਡੇਰੇ ਕੇ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮੁ।
 ਦੇਖਯੋ ਜਹਿ ਕਹਿ ਥਲ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਨੇ ‘ਬਘੋਰ ਨਗਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੩੮॥

ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੱਧ ਮਚਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਅਤਿ ਲਿਹਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ
 ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ।

੩੯. [ਬਘੋਰ ਵਿਖੇ ਜੰਗ]

੩੯<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੦

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ਼ਟਰ ਗੁਰੂ ਕੇ, ਚਰਨ ਗਏ ਪੁਰਿ ਤੀਰ।
ਬਾਗਨ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭੇ, ਲਤਾ ਤਰੁਨ ਬਡ ਭੀਰ^੧ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਤੋਰਿ ਤਰੁ ਖਾਏ।
ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਮਾਲੀ ਤਹਿ ਆਏ।
ਉਸ਼ਟਨਿ ਕੈ ਬਹੁ ਲਸ਼ਟ ਪ੍ਰਹਾਰੇ।
ਦੇ ਗਾਰੀ ਬਹੁ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ ॥੨॥
ਇਤ ਤੇ ਉਸ਼ਟਵਾਨ ਮਿਲਿ ਗਏ।
ਦੇ ਦੇ ਗਾਰ ਲਰਤਿ ਸੋ ਭਏ।
ਲਾਠੀ ਸੋਟਨ ਭਈ ਲਰਾਈ।
ਮਾਰੇ ਉਪਬਨਵਾਨ^੨ ਪਲਾਈ ॥੩॥
ਲੇ ਉਸ਼ਟਰ ਇਹ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ।
ਮਾਲੀ ਕਰਨਿ ਪੁਕਾਰਿ ਸਿਧਾਏ।
ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਮ ਠਟੀ ਸਲਾਹਾ।
'ਸਿੰਘ ਜੁ ਆਵੈ ਕੋ ਇਤ ਰਾਹਾ ॥੪॥
ਤਿਸ ਕੋ ਹਤਹਿ ਮੁਸ਼ਟ ਅਰੁ ਸੋਟੇ।
ਪਲਟਾ ਲੇਹਿ, ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਖੋਟੇ^੩।'
ਰਹੇ ਤਕਾਵਤਿ ਘਾਤ ਬਹੋਰੀ।
ਗਮਨਜੋਂ ਸਿੰਘ ਏਕ ਤਿਸ ਠੋਰੀ ॥੫॥
ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਘੇਰ ਲਯੋ ਢਿਗ ਆਏ।
ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਕੈ ਹਾਥ ਉਠਾਏ।
ਕੋਪਜੋ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਿਕਾਰੀ।
ਫਾਂਦਿ ਫਾਂਦਿ ਇਕ ਦ੍ਰੈ ਕੈ ਝਾਰੀ ॥੬॥
ਪਰਜੋ ਰੋਰ ਇਤ ਉਤ ਮਹਿ ਭਾਰੋ।
ਸ਼੍ਰੋਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਕਿਨ ਡਾਰੋ।
ਲੇਕਰਿ ਹੁਕਮ ਨਾਥ ਕੋ ਧਾਏ।
ਕਸੀ ਤੁਫੰਗੈਂ ਜੰਗ ਮਚਾਏ ॥੭॥
ਦੁਇ ਦਿਸਿ ਕੇ ਨਰਗਨ* ਭਟ ਹੁੈ ਕੈ।

^੧ਵੱਲਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਛਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਸੀ, ਭਾਵ ਸੰਘਣੇ ਸਨ।

^੨ਬਾਗਵਾਨ।

^੩ਜਿਵੇਂ ਖੋਟਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਗਨ ਗਨ।

ਮਚੜੋ ਲੋਹ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਰਿਸ ਕੈ ਕੈ^੧।
 ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਮਚੀ ਲਰਾਈ।
 ਬਿਚਰੇ ਸੁਭਟ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਈ ॥੮॥
 ਪਰੜੋ ਨੇਰ ਐਂਚੀ ਤਰਵਾਰੈਂ।
 ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਭਟ ਕੋ ਕਟਿ ਡਾਰੈਂ।
 ਹਮਲਾ ਕਰੜੋ ਖਾਲਸਾ ਜਬੈ।
 ਧਾਇ ਬਰੇ ਪੁਰਿ ਭੀਤਰ ਸਬੈ ॥੯॥
 ਕਾਇਮ ਕਰੜੋ ਭਏ ਸਵਧਾਨਾ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਓਟਨਿ ਲਰੇ ਮਹਾਨਾ।
 ਵਹਿਰ ਸਿੰਘ ਚਹੁੰ ਦਿਸਾ ਰਿਸਾਏ।
 ਲਾਇ ਮੋਰਚੇ ਤੁਪਕ ਚਲਾਏ ॥੧੦॥
 ਲੋਥੈਂ ਵਹਿਰ ਛੋਡ ਕਰਿ ਭਾਗੇ।
 ਅੰਤਰ ਬਰਿ ਕਰਿ ਲਰਿਨੇ ਲਾਗੇ।
 ਕਹੌਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਮਾਚੜੋ ਜੰਗ।
 ਛੁਟੈਂ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸਿ ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗ ॥੧੧॥
 ਦੂ ਦਿਸਿ ਜਬਿ ਘਮੰਡ ਅਸ ਹੋਵਾ।
 ਚਢਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ ਜੋਵਾ।
 ਪੌਰ ਸਥਾਨ ਅਗਾਰੀ ਠਾਂਢੇ।
 ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਕਹੜੋ 'ਨਹਿੰ ਗਾਢੇ'^੧ ॥੧੨॥
 ਘਾਲਹੁ ਹੇਲ ਪੌਰ ਚਲਿ ਜੱਯੈ।
 ਅਰਹਿ ਸੁ ਕਾਟਹੁ ਤੂਰਨ ਲੱਯੈ।
 ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਤਜੀ ਤੁਫੰਗੈਂ।
 ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ ਉਤੰਗੈ ॥੧੩॥
 ਖੈਂਚਿ ਮਜਾਨ ਤੇ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ।
 ਦੌਰੇ ਪੌਰ ਸਮੁਖ ਕਰਿ ਹਾਨੈਂ।
 ਤਜਿ ਭਾਗੇ ਪੁਰਿ ਕੋਟ ਅਤੰਕੇ^੨।
 ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਰ ਬੰਕੇ ॥੧੪॥
 ਲੂਟਨ ਲਗੇ ਨਗਰ ਕੋ ਫੇਰ।

^੧ਪਾ:-ਤਿਸ ਕੈ ਕੈ।

^੧(ਦਰਵੱਜਾ) ਤਕੜਾ ਨਹੀਂ।

^੨ਡਰ ਨਾਲ ਨਗਰ ਦੀ ਸਫੀਲ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜੇ
(ਅ) ਸਹਿਰ ਛੱਡਕੇ (ਲੋਕ) ਕਿਤੇ ਨੂੰ ਭੱਜੇ।

ਭਾਜੇ ਪੁਰਿ ਜਨ ਡਰ ਕੋ ਹੇਰਿ।
 ਹੁਤੋ ਦੁਰਗ ਤਹਿ ਭਏ ਮਵਾਸੀ।
 ਰਹੇ ਵਹਿਰ ਸੋ ਕਰੇ ਬਿਨਾਸੀ ॥੧੫॥
 ਦੁਰਗ ਚੁਗਿਰਦੇ ਘੇਰਾ ਡਾਰਾ।
 ਲੂਟਯੋ ਸ਼ਹਿਰ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਸਾਰਾ।
 ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਅੰਨ ਪਟ ਘਨੇ।
 ਧਨ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਤਿਕ ਜਿਸ ਬਨੇ ॥੧੬॥
 ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਅਘਾਏ⁺⁺।
 ਦੁਰਗ ਚੁਗਿਰਦੇ ਪੁਨ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਨਿਕਸਨ ਅਰੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ।
 ਛੁਟਹਿ ਤੁਫੰਗ ਜੰਗ ਬਡ ਮਾਂਹੀ ॥੧੭॥
 ਗਰੀਅਨਿ ਮਹਿ ਤਿਹ ਲੋਥ ਪਰੀ ਹੈ।
 ਭਾਜੀ ਸਕਲ, ਨ ਸੈਨ ਅਰੀ ਹੈ।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਬੁਲਵਾਇ।
 ਕਹਯੋ 'ਹੇਲ ਘਾਲੋ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧੮॥
 ਨਿਕਟ ਮੋਰਚੇ ਦੇਹੁ ਢੁਕਾਈ।
 ਮਾਰਹੁ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ।'
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਗਯੋ।
 ਦੁਰਗ ਚੁਗਿਰਦੇ ਬਿਚਰਤਿ ਭਯੋ ॥੧੯॥
 ਸਗਰੀ ਘਾਤ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਆਛੇ।
 ਹੇਲ ਕਰਨ ਕੋ ਚਿਤ ਮਹਿ ਬਾਛੇ।
 ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਦੌਰਤਿ ਆਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ਉਪਾਉ ਬਤਾਯੋ ॥੨੦॥
 'ਪੁੰਜ ਸਿੰਘ ਹੇਲੇ ਮਹਿ ਮਰੈਂ।
 ਜਤਨ ਸੁਖੈਨ ਆਪ ਅਸ ਕਰੈਂ।
 ਇਹ ਪਰਬਤ ਸਿਰ ਤੋਪ ਚਢਾਵੇ।
 ਤਹਿ ਥਿਰ ਕਰਿ ਗੋਰਾ ਚਲਵਾਵੇ ॥੨੧॥
 ਅੰਤਰ ਲਗਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਬੈ।
 ਡਰ ਧਰਿ ਨਿਕਸ ਜਾਹਿ ਰਿਪੁ ਸਬੈ।'

⁺⁺ਇਹ ਲੁੱਟ ਕੁੱਟ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਹੈ, ਤਵਾ: ਖਾ: ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹਾਲ ਹੋਰਵੇਂ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ, ਮਰਨਾ ਮਾਰਨਾ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਮਾਨੀ।
 ‘ਤੋਪ ਚਢਾਵਹੁ’ ਸਭਿਨਿ ਬਖਾਨੀ ॥੨੨॥
 ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਚਾਲਾ।
 ਲਈ ਤੋਪ ਚਢਿ ਗਿਰ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਬੈਲੀ ਡਾਰਿ ਕਸਯੋ ਜਬਿ ਗੋਰਾ।
 ਬਾਂਧੀ ਸ਼ਿਸਤ ਪੌਰ ਕੀ ਓਰਾ ॥੨੩॥
 ਪਾਇ ਬਰੂਦ ਅਗਨ ਤਬਿ ਲਾਈ।
 ਧੁਖਯੋ ਪਲੀਤਾ ਬਡ ਗਰਜਾਈ।
 ਮਨਹੁ ਗਾਜ ਗਿਰਿ^੧ ਕਰੀ ਅਵਾਜ਼।
 ਸੁਨਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਧੀਰਜ ਉਰ ਭਾਜਿ ॥੨੪॥
 ਗੋਰਾ ਲਗਯੋ ਪੌਰ ਮਹਿ ਜਾਈ।
 ਪੁਨ ਕਸ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲ ਚਲਾਈ।
 ਇਸੀ ਰੀਤ ਗੋਰੇ ਦੂ ਚਾਰੇ।
 ਪੌਰ ਬਿਖੈ ਕੇ ਬਿਚੁ ਭਟ ਮਾਰੇ^੨ ॥੨੫॥
 ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਉਪਜਯੋ ਤ੍ਰਾਸਾ।
 ਲਖਯੋ ਕਿ -ਸਭਿ ਕੋ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਾ-।
 ਹੇਲਾ ਘਾਲਨਿ ਤੇ ਹਤਿ ਧੀਰ^੩।
 ਉਪਰ ਚਢੇ ਭ੍ਰਮਾਯੋ ਚੀਰ ॥੨੬॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ: ‘ਰਖ ਲੇਹੁ ਗੁਰੂ ! ਦਿਹੁ ਜੀਵ ਦਾਨ।
 ਹਮ ਨਿਕਸਿ ਜਾਇੰ ਜੇ ਬਚਹਿ ਪ੍ਰਾਨ।’

ਇਮ ਸੁਨੀ ਖਾਲਸੇ ਅਰਜ਼ ਦੀਨਿ।
 ਲੀਨੇ ਨਿਕਾਸ ਪੁਨ ਜਾਨਿ ਦੀਨ ॥੨੭॥
 ਗਢ ਨਗਰ ਮਾਰਿ ਫਿਰ ਦੁਰਗ ਛੀਨ।
 ਗਨ ਸੌਜ ਅਨਿਕ ਸਭਿ ਲੂਟ ਲੀਨ।
 ਇਕ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜਾਇ ਧਾਇ।
 ਸਭਿ ਕਹੀ ਖਬਰ ਜਿਮ ਜੀਤਿ ਪਾਇ ॥੨੮॥
 ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖਹਿ ਦੁਰਗ ਪਰਖਾ^੪ ਬਿਸਾਲ।
 ਬਿਚ ਕੂਪ ਲਰਨ ਕੀ ਸੌਜ ਜਾਲ।

^੧ਮਾਨੋਂ ਬਿਜਲੀ ਨੇ ਡਿੱਗਕੇ।

^੨ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵੱਲ ਮਾਰੇ।

^੩ਧੀਰਜ ਦੂਰ ਹੋਇਆ।

^੪ਖਾਈ।

ਬਹੁ ਅੰਨ ਘਿੱਤ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਚੀਰ।
 ਸਭਿ ਗਏ ਤਜਾਗ ਡਰ ਧਾਰਿ ਭੀਰੁ ॥੨੯॥
 ਸੁਨਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੈਂਧਵ^੧ ਮੰਗਾਇ।
 ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਰੋਹ ਤਿਤ ਦਿਸਿ ਚਲਾਇ^੨।
 ਇਕ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬਰ ਬੀਰ ਸੰਗ।
 ਤਜਿ ਸਿਵਰ ਚਲੇ ਜਿਤ ਦੁਰਗ ਭੰਗ^੩ ॥੩੦॥
 ਕੇਤੀਕ ਦੂਰ ਜਬਿ ਕਿਯ ਪਯਾਨ।
 ਨਗਰੀ ਬਘੋਰ ਭੂਪਤਿ ਮਹਾਨ।
 ਸੋ ਹੁਤੇ ਵਹਿਰ ਸੁਧ ਸੁਨਤਿ ਆਇ।
 ਡੇਰਾ ਨਿਹਾਰ ਉਰ ਮੈਂ ਰਿਸਾਇ ॥੩੧॥
 ਤਬਿ ਪਰਜੋ ਧਾਇ ਤਜਿ ਸਰ ਤੁਫੰਗ।
 ਕੁਛ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਜੰਗ।
 ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਕਾਰਾ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ।
 ਮਰਿ ਗਏ ਕਿਤਿਕ ਗਿਰਿ ਗੇ ਸੁਮਾਰਿ^੪ ॥੩੨॥
 ਬਡ ਪਰਜੋ ਰੌਰ ਗੁਰ ਸੁਨਤਿ ਕਾਨ।
 ਹਟਿ ਪਰੇ ਤੁਰਤ ਬਨਿ ਸਾਵਧਾਨ।
 ਇਕ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਭਟ ਸੰਗ ਜਾਇ।
 ਦੇਖਜੋ ਲਰੰਤਿ ਬਘੋਰ ਰਾਇ ॥੩੩॥
 ਉਤ ਹੁਤੇ ਰਾਵ ਅਸਵਾਰ ਦੋਇ।
 ਇਤ ਗੁਰੂ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਜੋਇ।
 ਪੈਦਲ ਸਮੂਹ ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾਨ।
 ਛੂਟਹਿੰ ਤੁਫੰਗ ਤੀਖਨ ਸੁ ਬਾਨ ॥੩੪॥
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਸੁਨਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ।
 ਰਣ ਜਾਹੁ ਅੱਗੂ ਬਨਿ ਰੂਪ ਸਿੰਘ।
 ਉਤ ਦੋਇ' ਇਤੈ ਹਮ ਦੋਇ ਜਾਨਿ।
 ਇਕ ਸੰਗ ਏਕ ਭਿਰਿ ਹੈ ਮਹਾਨ' ॥੩੫॥
 ਸੁਨਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹਯ ਕੋ ਧਵਾਇ।
 ਰਣ ਸਮੁਖ ਗਯੋ ਰਿਪੁ ਹਤਨਿ ਚਾਇ।

^੧ਘੋੜਾ।

^੨ਚਲੇ।

^੩ਜਿੱਥੇ ਕਿਲਾ ਤੋੜਿਆ ਸੀ।

^੪ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ।

ਉਚੇ ਪੁਕਾਰ ਲੀਨੋ ਹਕਾਰ।
 ‘ਇਤ ਆਉ ਆਪਨੋ ਕਰਹੁ ਵਾਰ ॥੩੬॥
 ਮੈਂ ਹਤੋਂ ਕਿਧੋਂ ਅਬਿ ਲਿਹੁ ਸੰਭਾਰ।’
 ਸੁਨਿ ਭਯੋ ਸਮੁਖ ਸਰ ਕੋ ਨਿਕਾਰਿ।
 ਧਰਿ ਧਨੁਖ ਬਿਖੈ ਐਂਚਯੋ ਸਜੋਰ।
 ਖਰ ਹੁਤੋ ਘੋਰ ਦੀਨੋ ਸੁ ਛੋਰਿ ॥੩੭॥
 ਪਿਖਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹਯ ਕੋ ਚਲਾਇ।
 ਖਰ ਤੀਰ ਸਮੁਖ ਤੇ ਤਨ ਬਚਾਇ।
 ਅਪਨੋ ਖਤੰਗ ਲੀਨੋ ਨਿਕਾਰ।
 ਬਿਚ ਪਨਚ ਫੋਕ^੧ ਧਰਿ ਕੈ ਸੁਧਾਰ ॥੩੮॥
 ਐਂਚਤਿ ਸ਼ਿਤਾਬ ਰਿਪੁ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰ।
 ਲਗਿ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਮਝਾਰ।
 ਹਯ ਤਰੇ ਗਿਰਯੋ ਖਪਰਾ ਲਗੰਤਿ।
 ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਪਰਯੋ ਛਿਤ ਪ੍ਰਾਨ ਹੰਤਿ ॥੩੯॥
 ਪਿਖਿ ਭੂਪ ਕੋਪ ਕੈ ਆਇ ਧਾਇ।
 ਗੁਰ ਸਮੁਖ ਬਾਨ ਪੈਨੈ^੨ ਚਲਾਇ।
 ਘੋਰਾ ਫੰਧਾਇ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੰਤਿ।
 ਨਿਜ ਭਟਨ ਪ੍ਰੇਰ ਜੈ ਕੋ ਚਹੰਤਿ ॥੪੦॥
 ਸਿਰਮੌਰ ਭਟਨ ਕੇ^੩ ਧਨੁ ਸੰਭਾਰ।
 ਤਤਕਾਲ ਤੀਰ ਭਾਥਾ ਨਿਕਾਰ।
 ਕਰਿ ਐਂਚ ਕਾਨ ਲਗਿ ਛੋਰਿ ਦੀਨਿ।
 ਹਤਿ ਭਾਲ ਬਿਖੈ ਸੋ^੪ ਮਾਰਿ ਲੀਨਿ ॥੪੧॥
 ਜਬਿ ਦੁਹਨ ਪ੍ਰਾਨ ਤਯਾਗੋ ਨਿਹਾਰ।
 ਸਭਿ ਭਜੀ ਚਮੁੰ ਨਹਿ ਧੀਰ ਧਾਰਿ।
 ਭਾਜੇ ਬਿਲੋਕਿ ਬਰਜੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।
 ‘ਇਨ ਹਤਹੁ ਨਾਂਹਿ ਤਜਿ ਜੰਗ ਸ਼ਾਲ^੫’ ॥੪੨॥
 ਲੀਨੇ ਹਟਾਇ ਗੁਰ ਸਿੰਘ ਜਾਲ।
 ਸਭਿ ਸਿਵਰ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਕੈ ਸੰਭਾਲ।

^੧ਬਾਗੜ।

^੨ਤਿੱਖੇ।

^੩ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

^੪ਭਾਵ ਰਾਜਾ।

^੫ਇਹ ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਛੱਡ ਟੁਰੇ ਹਨ ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ।

ਬਾਘੌਰ ਨਾਥ ਮਗ ਜੁੱਧ^੧ ਮਾਰਿ।
 ਪੁਰਿ ਲੂਟ ਲੀਨਿ ਗਢ ਦੁਰਗ ਦਾਰ ॥੪੩॥
 ਇਮ ਬਿਜੈ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਬੀਚ।
 ਜਸੁ ਕਰਤਿ ਸਕਲ ਨਰ ਉਚ ਨੀਚ।
 ਕਰਿ ਦਯੋ ਕੂਚ ਡੇਰਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।
 ਨਿਜ ਸੁਭਟ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਸੰਭਾਲ* ॥੪੪॥
 ਗੁਰ ਕਹੀ ਖਾਲਸੇ ਸਨ ਸੁਨਾਇ।
 ‘ਅਬਿ ਰਣ ਸੁਲਤਾਨੀ ਕੋ ਕਰਾਇੰ^੨।
 ਕਰਿ ਹਾਰ ਜੀਤ ਸਗਰੋ ਨਿਹਾਰ।
 ਮਰਿ ਰਹੈਂ ਤੁਰਕ ਦੁਇ ਦਿਸਿ ਜੁਝਾਰ ॥੪੫॥
 ਕਰਤਾਰ ਦੇਹਿ^੩ ਸੋ ਤਖਤ ਪਾਇ।
 ਬਾਦੀ ਦਿਲੇਸ਼ ਜੀਵਨ ਬਿਹਾਇੰ^੪।’
 ਸੁਨਿ ਭਨੈ ਸਿੰਘ ‘ਬਡ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੀਨਿ^੫।
 ਤਿਸ ਤੇ ਸਾਕਹਿ ਅਬਿ ਕੌਨ ਛੀਨ ॥੪੬॥
 ਸਮਰੱਥ ਆਪ ਹੋ ਜਗਤ ਨਾਥ।

^੧ਰਾਹ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ।

*ਇਹ ਜੰਗ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਘੌਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਸੈਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਰਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਟਿਕਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਲਾਭ ਭੀ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਤੀਰੰਦਾਜ਼ੀ ਬੀ ਸਿੱਖਦਾ ਸੀ। ਬਾਘੌਰ ਤੋਂ ਤ੍ਰੈ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਰੀਕ ਭਾਈ ਹੋਰ ਰਾਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਠ ਚਰਦੇ ਚਰਦੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਗ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਰਾਖਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਉਠ ਖੋਹਕੇ ਲੈ ਚੱਲੇ। ਤਦ ਪੰਦਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਾਕੇ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਉਠ ਤੇ ਆਦਮੀ ਛੁਡਾਏ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਤੇ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਇਹਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਪਰ ਆ ਪਏ। ਰਾਣੇ ਦੀ ਫੌਜ ਹਾਰਕੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਕ ਟਿੱਬੇ ਤੇ ਤੋਪ ਚਾੜਕੇ ਕਿਲੇ ਤੇ ਚਲਾਈ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਕਿਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਮੰਨ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਹਾਸਰਾ ਛੱਡਕੇ ਮੁੜ ਆਉਣੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਜੰਗ ਵਿਚ ਰਾਣਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਹੋਈ। ਸ਼ਿਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਇਹ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਟਿਕਾ ਲਿਆ।

^੨ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜੁੱਧ ਕਰਾਵਾਂਗੇ।

^੩(ਜਿਸ ਨੂੰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇਵੇਗਾ।

^੪ਲੜਾਕੇ ਦਿੱਲੀਪਤ ਭਾਵ ਨੁਰੰਗੇ ਨੇ ਜੀਵਨ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ।

^੫ਆਜ਼ਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਬਲੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ-ਮੁਹੰਮਦ ਸੁਲਤਾਨ, ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਅੱਜ਼ਮ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਸਦਵਾਇਆ, ਆਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਕਬਰ ਤੇ ਕਾਮਬਖਸ਼। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਚੌਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਸੇ। ਤ੍ਰੈ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਅੱਜ਼ਮ (ਅਰਬਾਤ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਖਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਉਹ ਸੀ।

ਅਨਗਨਤ ਬਾਹਨੀ ਜਾਂਹਿ ਸਾਥ^੧।
 ਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਮਹਿਦ ਖੇਲ।
 ਪਿਖਿ ਲੇਤਿ ਸਕਲ ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਪੇਲ’ ॥੪੭॥
 ਇਮ ਕਰਤਿ ਬਾਤ ਗੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ।
 ਕਿਯ ਸਿਵਰ ਬਿਲੋਕੇ ਥਲ ਅਦੋਸ^੨।
 ਗੁਰ ਕੇਰ ਬੀਰ ਰਿਪੁ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਸਿੰਘ^੩।
 ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਭਿਨਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਬਘੋਰ ਜੰਗ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਉਨਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥੩੯॥

^੧ਜਿਸ (ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ) ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।

^੨ਭਾਵ ਸੁਹਣੇ ਥਾਂ।

^੩ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ।

੪੦. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ]

੨੯<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੧

ਦੋਹਰਾ: ਬਲਖ ਬੁਖਾਰੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ, ਹੁਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ।ਪਿਤ ਕੋ ਸੁਨਿ ਬੀਮਾਰ ਬਹੁ,
ਹਟਯੋ ਤੁਰਤ ਮਗ ਮਾਂਹੁ ॥੧॥**ਚੌਪਈ:** ਕਰਤਿ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਪਧਾਰਾ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਆਨਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ।
-ਪਿਤ ਹਤਿ^੧ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਲਤਨ ਲੀਨ-।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਭਾ ਮਨ ਅਤਿ ਦੀਨ ॥੨॥
'ਅਬਿ ਮੋ ਤੇ ਕਯਾ ਹੁਇ ਉਪਚਾਰਾ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰਾ।
ਗਹੈ ਭ੍ਰਾਤ, ਦੈ ਹੈ ਮਰਵਾਇ^੨।
ਕੋ ਨ ਬਲੀ ਤਬਿ ਸਕੈ ਬਚਾਇ ॥੩॥ਬਾਇਸ ਲਾਖ ਚਮ੍ਰੁ ਜਿਹ ਸੰਗ।
ਨਹਿ ਬਨਿ ਆਇ ਸਮੁਖ ਤਿਹ ਜੰਗ।'
ਅਪਨੇ ਹਿਤੁ ਬੁਲਾਇ ਬਿਠਾਏ।
ਸਭਿ ਕੋ ਅਪਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਏ ॥੪॥
'ਮੋ ਕੋ ਕਰਤਬ ਕਯਾ ਅਬਿ ਅਹੈ।
ਜਿਸ ਤੇ ਜਿਯਤ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚ ਰਹੈ।
ਚਲੈ ਭਾਜ ਕੈ ਦਿਢ ਕਿਤ ਹੋਇ।
ਬਲੀ ਸਹਾਯਕ ਬਨਿ ਹੈ ਕੋਇ ॥੫॥
ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਔਲੀਆ ਮਹਾਂ।
ਖੋਜਹੁ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਕਹਾਂ।
ਜਿਮ ਸੋ ਕਹੈ ਕਰੈਂ ਸੋ ਕਾਜਾ।
ਜਹਿ ਕਹਿ ਕਰਹੁ ਪਠਨ ਨਰ ਆਜਾ' ॥੬॥ਸਭਿ ਮਹਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤਬਿ ਕਹਯੋ।
'ਏਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਸ ਲਹਯੋ।
ਤਿਨ ਸਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਹੂੰ ਨ ਕੋਇ।
ਸਕਲ ਜਗਤ ਫਿਰਿ ਖੋਜਹੁ ਜੋਇ ॥੭॥
ਤੁਮ ਭੀ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।^੧ਪਿਉ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ.....।^੨ਮੇਰਾ ਭਿਰਾ ਫੜਾਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਬਿਦਤ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨ ਕਰਮਾਤੀ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਜੇ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ।
 ਤੋ ਜਗ ਕੀ ਸਲਤਨ ਲਿਹੁ ਪਾਇ' ॥੮॥
 ਸੁਨਤਿ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਅਨੰਦ।
 ਕਹਯੋ 'ਕਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੇ ਜਗ ਬੰਦ'।
 ਸੁਨਿ ਮੁਨਸ਼ੀ ਤੁਝ ਬਿਨ ਕੋ ਜਾਇ।
 ਜਾਇ ਤ ਕੋ ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਰਿਝਾਇ ॥੯॥
 ਤੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਬਹੁਤੇਰੀ।
 ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਸੰਗ ਹੁਇ ਤੇਰੀ।
 ਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਪਹੁੰਚਿ ਬਿਨ ਦੇਰ।
 ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਆਵਹੁ ਫੇਰ' ॥੧੦॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ।
 ਕਿਸ ਤੇ ਸੁਨੀ ਗੁਰੂ ਸੁਧ ਸਾਰੀ।
 'ਰਜਪੂਤਨ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ।
 ਬਿਚਰਤਿ ਉਤ ਕੋ ਗਏ ਉਦਾਰਾ' ॥੧੧॥
 ਹਾਕਮਰਾਇ ਸੰਗ ਨਿਜ ਲੀਨਾ।
 ਨੰਦ ਲਾਲ ਗਮਨਯੋਂ ਜਿਤ ਚੀਨਾ।
 ਮਾਰਿ ਬਘੋਰ ਸਿਵਰ ਕਿਯ ਜਹਾਂ।
 ਪਹੁੰਚੇ ਤੂਰਨ ਕਰਤੇ ਤਹਾਂ ॥੧੨॥
 ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨ।
 ਭੇਟ ਅਨੇਕ ਲਏ ਮਿਲਿ ਆਨਿ।
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ।
 ਪੁਨ ਸਭਿ ਬਿਨਤੀ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਇ ॥੧੩॥
 'ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ।
 ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ।
 ਰਿਪੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ' ॥੧੪॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਕ ਉਚਰਿ ਕੈ।
 ਹਮ ਸਲਤਨ ਜਗ ਕੀ ਦੇਂ ਤਾਂਹਿ* ।

*ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਹ ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨਾ ਜੋਗ ਹਨ।

*ਰਾਜ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੨੯, ੩੦ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਸੁਆਲ ਮਾਨਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ^੧ ॥੧੫॥
 ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੇ ਸਮ ਹੋਇ ਨ ਕੂਰਾ।
 ਤੋਂ ਕਾਰਜ ਇਸ ਕੋ ਹੁਇ ਪੂਰਾ।
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਹਰਖਾਯੋ।
 ‘ਧੰਨ ਗੁਰੂ’ ਕਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੧੬॥
 ‘ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕਹੌਂ।
 ਮਾਨਹਿ ਸੂਲ, ਭਲੇ ਮੈਂ ਲਹੌਂ^੨।
 ਅਬਿ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਕੀ ਨਹਿ ਆਸਾ।
 ਜਾਉਂ ਸੀਘ੍ਰ ਭਾਖੌਂ ਤਿਸ ਪਾਸਾ’ ॥੧੭॥
 ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਕਰਿ ਧਾਇ।
 ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇ।
 ‘ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬਾਕ ਲੇ ਮਾਨ।
 ਲਿਖਿ ਦੀਜੈ ਅਪਨੇ ਅਬਿ ਪਾਨ^੩ ॥੧੮॥
 ਇਕ ਸੁਆਲ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ਸੁ ਲੇਹਿ।
 ਜਗ ਕੀ ਸਲਤਨ ਤੁਝ ਕੋ ਦੇਹਿ।’
 ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਏਕ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹੂ।
 ਸੋ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਸਭਿਕੇ ਮਾਹੂ ॥੧੯॥
 ‘ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸੈਨ ਕਹੁ ਕੇਤੀ?
 ਕਿਮ ਲੈ ਦੇਹਿ^੪? ਕਹੋ ਬਿਧਿ ਤੇਤੀ।’
 ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ‘ਬਡ ਦਲ ਜਾਨਿ, ਜੁ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥੨੦॥
 ਗੁਰ ਸਮਰੱਥ ਚਹੈਂ ਸੋ ਕਰੈਂ।
 ਭਰੇ ਰਿਤਾਵੈਂ ਰੀਤੇ ਭਰੈ^੫।
 ਨਹਿ ਸੰਸੈ ਕਰੀਅਹਿ ਚਿਤ ਕੋਇ।
 ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈ ਕਾਜ ਸੋ ਹੋਇ ॥੨੧॥
 ਜੇ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਿਬੋ ਤੁਮ ਮਾਨੋਂ।
 ਸਗਰੇ ਸੰਕਟ ਛਿਨ ਮਹਿ ਹਾਨੋਂ।
 ਦੂਰੀ ਨਹੀਂ ਜਗ ਬਿਦਤਿ ਬਡਾਈ।

^੧ਭਾਵ ਇਕ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਮੰਨ ਲਵੇ।

^੨ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

^੩ਹੱਥੀਂ।

^੪(ਰਾਜ) ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਦੇਣਗੇ।

^੫ਸੱਖਣੇ ਭਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭਰੇ ਸੱਖਣੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਪੂਜਹਿ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਥਾਂਈ' ॥੨੨॥
 ਕਹੈ ਬਦਾਦਰਸ਼ਾਹੁ 'ਸੁਨੀਜੈ।
 ਅਬਿ ਕੇ ਗਮਨੋ ਨਿਰਨੈ ਕੀਜੈ।
 ਇਕ ਸੁਆਲ ਮਾਨਹਿ^੧ ਜਿਮ ਕਹੈ।
 ਕਿਮ ਸਲਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਮ ਲਹੈ? ॥੨੩॥
 ਸਗਰੋ ਭੇਤ ਬੂਝ ਕਰਿ ਲਜਾਉ।
 ਕੌਨ ਕਾਜ ਕੇ ਕਰਹਿ ਬਨਾਉ।'
 ਇਮ ਸੁਨਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਭਾ ਤਜਾਰ।
 ਚਢਿ ਮਗ ਚਲਯੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਾਰਿ ॥੨੪॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮਿਲੇ।
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਭਲੇ।
 ਬੈਠੇ ਸਨਮੁਖ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
 'ਕਜਾ ਕਰਤੱਬ ਸ਼ਾਹੁ ਬਨਿ ਆਈ ॥੨੫॥
 ਜਿਮ ਫੁਰਮਾਵਹੁ ਮਾਨਹਿ ਸੋਇ।
 ਲਰਿਬੇ ਕੀ ਜਿਹ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਕੋਇ।'
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ।
 'ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਬਨੀਯਹਿ ਸਵਧਾਨਾ ॥੨੬॥
 ਬਨਹਿ ਨ ਦੇਸ਼ ਤਜਾਗ ਕਰਿ ਭਾਜਨ।
 ਭਾਜੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਰਾਜ ਨ।
 ਜੇ ਤਿਹ ਮਿਲਹਿ ਨ ਆਛੀ ਬਾਤ^੨।
 ਸਮੁਝਿ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੀ ਭਾਂਤਿ ॥੨੭॥
 ਪਿਤਾ ਭ੍ਰਾਤ ਸਭਿ ਕੀ ਕਰਿ ਹਾਨਿ।
 ਕਰਿ ਕੈ ਜੋਰ ਭਯੋ ਸੁਲਤਾਨ।
 ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਬਾਤ ਲਰਨ ਕੀ ਅਹੈ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਸਲਤਨ ਕੋ ਇਹ ਲਹੈ ॥੨੮॥
 ਇਨ ਘਰ ਕੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ ਸਾਰੀ।
 ਨਾਸ਼ ਕਰੀ ਹਮ ਲਖਿ ਦੁਰਚਾਰੀ।
 ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਅਰੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਦੇਨਿ ਇਸੇ ਕੋ ਮਾਨੀ ॥੨੯॥
 ਕਾਰਨ ਘਨੇ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦਈ।

^੧ਅਸੀਂ ਮੰਨਾਂਗੇ।

^੨ਜੇ ਤਿਸ (ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ) ਮਿਲੇਗਾ (ਤਾਂ ਭੀ) ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ।

ਅਰੁ ਇਸ ਕੀ ਬਯ ਲਘੁ ਲਖਿ ਲਈ^੧।
 ਪੀਛੇ ਸਗਰੀ ਪਾਇ ਬਿਨਾਸੀ^੨।
 ਨਹਿ ਠਹਿਰਹਿ ਕਿਮ ਕੋ ਕਰਿ ਆਸੀ^੩ ॥੩੦॥
 ਸਨਮੁਖ ਰਣ ਕਰਿਬੇ ਬਹੁ ਤਜਾਰੀ।
 ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਲਿਹੁ ਸਲਤਨ ਸਾਰੀ।
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰਹਿ।
 ਪੁਨ ਸਭਿ ਮਿਲੈਂ ਤਖਤ ਬੈਠਾਰਹਿ^੪ ॥੩੧॥
 ਚਮ੍ਹੂ ਬਟੋਰਹੁ ਬਹੁ ਨਿਜ ਸੰਗ।
 ਰਾਜ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਬਿਨ ਜੰਗ।
 ਨਿਸਚਾ ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਕੁਛ ਪਾਵਹੁ।
 ਸ਼ੀਘ੍ਰੁ ਜਾਇ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਵਹੁ’ ॥੩੨॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਭਿ ਗਾਥਾ।
 ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਰ ਧਰਿ ਮਾਥਾ।
 ਗਯੋ ਤੁਰਤ ਜਹਿ ਹਜ਼ਰਤ ਨੰਦਨ।
 ਉਤਰਿ ਪਹੂਚਯੋ ਕੀਨਸਿ ਬੰਦਨ ॥੩੩॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
 ‘ਨਿਸਚੈ ਜਾਨਹੁ ਸਲਤਨ ਪਾਈ।
 ਤੁਵ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਾਥਾ।
 ਮਾਨਹੁ ਕਹਯੋ ਭਾਵਨੀ ਸਾਥਾ’ ॥੩੪॥
 ਸੁਨਤਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਖਾਨੈ।
 ‘ਲਸਕਰ ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਕਿਤ ਆਨੈਂ?
 ਸ਼ੀਘ੍ਰੁ ਸਕੇਲਯੋ ਜਾਇ ਨ ਕੋਈ।
 ਬਿਨ ਸੁਭਟ ਲਰਿਬੋ ਕਿਮ ਹੋਈ’ ॥੩੫॥
 ਬੋਲਯੋ ਨੰਦ ਲਾਲ ‘ਸੁਨਿ ਲੇਹੋ।
 ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਭਾਖਯੋ ਤਥਾ ਕਰੇਹੋ।
 -ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਕੋ ਹਤਿ ਕਰਨੋ।
 ਹਮ ਕਰਿਹੈਂ -ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਮ ਬਰਨੋਂ ॥੩੬॥
 ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਲਸਕਰ ਬਹੁਤੇਰੋ।

^੧ਬੋੜੀ (ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ) ਲਖੀ ਹੈ (ਅਸਾਂ ਨੇ)।

^੨ਸਾਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

^੩ਠਹਿਰੇਗੀ ਨਹੀਂ (ਭਾਵੇਂ) ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਸਾ ਪਿਆ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਨਿਖੁੱਟਦੀ ਜਾਏਗੀ।

^੪ਫਿਰ ਸਾਰੇ (ਮੁਅੱਜਮ ਨੂੰ) ਆ ਮਿਲਣਗੇ ਤੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾਣਗੇ।

ਬਿਨਾ ਸਕੇਲੇ ਸਭਿ ਹੁਇ ਤੇਰੇ।
 ਬਿਜੈ ਕਰਨ ਕੇ ਭਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਸੋ ਸਭਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥੩੭॥
 ਬੀਚ ਖਰੋ ਹੋਨੋ ਤੁਵ ਕਾਜ।
 ਇਮ ਕਰਿ ਨਿਸਚੈ ਲੀਜਹਿ ਰਾਜ।
 ਭਾਜ ਚਲਨ ਕੈ ਮਿਲਿਬੇ ਮਾਂਹੀ।
 ਸੰਕਟ ਬਨੈ ਲਖਹੁ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥੩੮॥
 ਤੁਵ ਜੀਵਨ ਮਹਿੰ ਸੰਸਾ ਹੋਇ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਤਯਾਗ ਦੇਹੁ ਮਤ ਦੋਇ।
 ਲਰਨੋ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ।
 ਜੋ ਜੂਝਹਿ^੧ ਤੋ ਭਿਸਤ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥੩੯॥
 ਜੀਵਤ ਰਹੈਂ ਸ਼ਾਹੁ ਪਦ ਲੈ ਹੈਂ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਫਤੇ ਤੋਹਿ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨ।
 ਸੈਨ ਸਕੇਲਨ ਜਿਤ ਕਿਤ ਕੀਨਿ ॥੪੦॥
 ਕਰਯੋ ਕੂਚ ਸਨਮੁਖ ਤਿਹ ਆਵਤਿ।
 ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ ਧਰਤਿ ਸਿਧਾਵਤ।
 -ਕੈ ਮਰਿ ਰਹੈਂ ਕਿ ਲੈ ਹੈਂ ਰਾਜ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਬਾਹੈਂਗੇ ਨਿਜ ਲਾਜ- ॥੪੧॥
     ਚੰਬਲ ਸਲਿਤਾ ਕੋ ਚਲਿ ਪਰਯੋ।
     ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੋ ਬਹੁਰ ਉਚਰਯੋ।
 ‘ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਸੰਗ ਲੇ ਜਾਇ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਲਯਾਇ ॥੪੨॥
 ਏਕ ਸੁਆਲ ਜੁ ਕਹੈਂ ਸੁ ਮਾਨੈਂ।
 ਤਿਨਹੁ ਭਰੋਸੇ ਮੈਂ ਰਣ ਠਾਨੈਂ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਪੁਨ ਆਯੋ।
 ਨਮੋ ਕਰੀ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਯੋ ॥੪੩॥
 ‘ਚਲਹੁ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦੈਹੋ।
 ਕਿਰਤਾਰਥ ਨਿਜ ਦਾਸ ਕਰੈ ਹੋ।
 ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਲੀਨਸਿ ਮਾਨਿ।
 ਲਰਨ ਹੇਤੁ ਕਿਯ ਅੱਗੂ ਪਯਾਨ’ ॥੪੪॥

^੧ਲੜ ਮਰੋ ਤਾਂ।

ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰੇ।
 ‘ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਬਡੇਰੇ।
 ਜਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਜੈ ਦਿਹੁ।
 ਅੰਗ ਸੰਗ ਰੱਛਕ ਹਮ ਤਿਹ ਕਹੁ ॥੪੫॥
 ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਗਨ ਕਰਹਿ ਸਹਾਇ।
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਕੋ ਹਮ ਘਾਇੰ।
 ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਸ਼ੁੱਤ੍ਰੁ ਸਨ ਲਰਿ ਕੈ।
 ਬਿਜੈ ਕਰਹੁ ਗੁਨ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਿ ਕੈ ॥੪੬॥
 ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੇ।
 -ਜਹਿ ਕਹਿ ਹਾਦਰ ਗੁਰੂ- ਬੁਝਾਵੇ।
 ਸਿਮਰਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਕਰਹੁ ਨ ਸੰਸਾ।
 ਲਿਹੁ ਸਲਤਨ ਰਿਪੁ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਧੁੰਸਾ^੧ ॥੪੭॥
 ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਚਲਿ ਪਰੇ।
 ਸਨਧ ਬੱਧ ਘੋਰਨ ਪਰ ਚਰੇ।
 ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੋ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਤਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੪੮॥
 ‘ਹਮ ਭੀ ਕੂਚ ਕਰਤਿ ਹੀ ਆਏ।
 ਨਿਊਭੈ ਜਾਇ ਇਹ ਜੰਗ ਮਚਾਏ।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨੇ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਜਿਤ ਕੋ ਚੀਨੇ ॥੪੯॥
 ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਆਏ ਕਰੀ ਚਢਾਈ।
 ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਹਾਜਰ ਜਹਿ ਕਹਾਂ।
 ਜਗ ਮਹਿ ਪੂਰਨ ਜਾਨਹੁ ਮਹਾਂ ॥੫੦॥
 ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਭਰਮ ਕੋ ਤਜਾਗਹੁ।
 ਹੋਤ ਭਾਵਨੀ ਕੋ ਫਲ ਪਾਗਹੁ^੨।’
 ਨੰਦ ਲਾਲ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਮਨ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥੫੧॥
 ਰਣ ਮਹਿ ਦਰਸਨ ਦੇ ਕਰਿ ਤੋਹੀ।
 ਹਤਹਿ ਸ਼ੁੱਤ੍ਰੁ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਹੋਹੀ।’

^੧ਵੈਰੀ ਭਰਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਰਾਜ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਸੀ।

^੨ਭਾਵਨਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਸੋ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ) ਲੱਗੇ। (ਅ) ਪਾ-ਗਹੁ=ਚਰਨ ਫੜੋ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਨ ਲਓ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਸੁਤ ਸਾਹੂ।

ਚਲਯੋ ਲਰਨ ਕੋ ਹੇਤ ਉਮਾਹੂ ॥੫੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ 'ਬਹਾਦਰ ਸਾਹੂ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਚੌਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੦॥

੪੧. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਦਾ ਜੰਗ]

੪੦<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੨

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਸੈਨ ਕੋ ਮੁਜਰਾ ਲੀਨਿ ਬਨਾਇ^੧।
 ਬਖਸ਼ੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਰਬ ਬਹੁ ਅਰੁ ਆਯੁਧ ਸਮੁਦਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦੈ ਅਪਨਾਏ।
 ‘ਆਗੈ ਮਨਸਬ ਕਰੋਂ ਸਵਾਏ।’
 ਕਹਿ ਉਮਰਾਵਨਿ ਰਿਦੇ ਵਧਾਏ।
 ਮਿਸਲ ਮਿਸਲ ਗਨ ਬੀਰ ਟਿਕਾਏ ॥੨॥

ਗੁਲਕਾਂ ਬਹੁ ਬਰੂਦ ਬਰਤਾਈ।
 ਗਨ ਤੋਪੈਂ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।
 ਗਜ ਬਾਜੀ ਪੈਦਲ ਸੰਭਾਲੇ।
 ਦਲ ਆਰਾਸਤ ਕੀਨ^੨ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩॥

ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹਜੋ।
 -ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੋਂ ਸੰਘਰ- ਚਿਤ ਚਹਜੋ।
 ਸੁਤਰੀ, ਧੌਂਸੇ, ਧੱਗ ਬਜਾਈ।
 ਕਰਜੋ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਅਗਾਈ ॥੪॥

ਚੰਬਲ ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਕੋ ਚਾਹਾ।
 -ਤਹਿ ਅਟਕਾਇ ਹਤੋਂ ਰਣ ਮਾਹਾਂ-।
 ਉਤ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਬਨਿ ਸ਼ਾਹੂ।
 ਬੈਠਿ ਤਖਤ ਉਮਰਾਵਨ ਮਾਂਹੂ ॥੫॥

ਬਾਈ ਲਾਖ ਸੈਨ ਸੰਭਾਰੀ।
 ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਪੈਂ ਬਡ ਭਾਰੀ।
 ਲੇ ਪੰਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਜੰਬੂਰੇ।
 ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਈ ਅਨਿਕ ਪਿਖਿ ਸੂਰੇ ॥੬॥

ਦੱਖਣਿ ਦੇਸ਼ ਸਗਲ ਅਪਨਾਯੋ।
 ਸਭਿ ਪਰ ਅਪਨੋ ਹੁਕਮ ਟਿਕਾਯੋ।
 ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਬਾਤ।
 ਕੋਪਜੋ ਅਧਿਕ ਰਿਦੇ ਗਰਬਾਤਿ ॥੭॥

ਸਕਲ ਚਮੁੰ ਕੀ ਮਿਸਲ ਨਿਹਾਰੀ।
 ਕਹਿ ਉਮਰਾਵਨ ਕੀਯਸਿ ਤਜਾਰੀ।

^੧ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੀਤੀ।^੨ਭਾਵ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ [ਫਾ.:, ਆਰਾਸਤਹ]।

ਗਜ ਬਾਜਨ ਪਰ ਪਾਖਰ ਪਾਈ।
 ਚਢ੍ਹੇ ਆਪ ਗਨ ਬੰਬ ਬਜਾਈ ॥੮॥
 ਦੱਖਣ ਤੇ ਕਰਿ ਕੂਚ ਹਮੇਸ਼ਾ।
 ਆਵਤਿ ਚਲਯੋ ਸੁਨਯੋ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ਾ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਬਨ ਉਲੰਘਤਿ ਆਏ।
 ਲਸਕਰ ਦੀਰਘ ਨੀਰ ਸੁਕਾਏ^੧ ॥੯॥
 ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ।
 ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਸੁਨਤਿ ਦਲ ਭਾਰੀ।
 -ਮੋ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਈ।
 ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨਿ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੦॥
 ਲਸਕਰ ਅਲਪ ਅਹੈ ਸੰਗ ਮੇਰੇ।
 ਗੁਰ ਬਚ ਪਰ ਬਿੱਸੁਆਸ ਬਡੇਰੇ।
 ਅਪਰ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਕੋਈ।
 ਇਕ ਅਲਾਹ ਅਵਲੰਬਹਿ ਹੋਈ ॥੧੧॥
 ਹੈ ਥੋਰਨ ਕੀ ਮਦਤ ਖੁਦਾਇ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੁਰ ਮਨ ਆਇ-।
     ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਿ ਕੂਚ ਹਮੇਸ਼ਾ।
     ਦਿੱਲੀ ਦਿਸਿ ਕੋ ਗਮਨ ਕਰੇ ਸੁ ॥੧੨॥
 ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਮਹਿਮਾਂ ਸੁਨਿ ਨਰ ਮਿਲਹਿ ਸੁ ਆਈ।
 ਦਰਸਨ ਦੇਤੇ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲ।
 ਪੁਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਜਨਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੧੩॥
 ਉਤ ਅਵਰੰਗ ਕੇ ਨੰਦਨ ਦੋਊ।
 ਭਯੋ ਭੇਰ ਚੰਬਲ ਤਟ* ਸੋਊ।
 ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਤੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ।
 ਰਣਸਿੰਛੇ ਬਡ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਰੇ ॥੧੪॥
 ਲਸਕਰ ਪਰੇ ਕਰੇ ਅਰੁ ਅਰੇ^੨।
 ਛੁਟੀ ਤੋਪ ਗਨ ਨਭ ਰਵ ਭਰੇ^੩।

^੧ਭਾਵ ਇੰਨਾਂ ਲਸਕਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਉਤਰਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਜੰਗ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਧੌਲਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਵਾਰ 'ਜਾਸੂ' ਨਾਮੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

^੨ਲਸਕਰ ਦੇ ਪਰ੍ਹੇ ਬਣਾਏ ਦੇ ਅੱਤੇ।

^੩ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਭਰ ਗਿਆ।

ਧੁੰਮਧਾਰ^{੧+} ਪਸਰੀ ਇਕ ਬਾਰੀ।
 ਨਹਿੰ ਦੀਖਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਪਾਨ ਪਸਾਰੀ^੨ ॥੧੫॥
 ਸ਼ਲਖ ਜਮੂਰਨ ਕੀ ਬਡ ਹੋਈ।
 ਬਰਖਨ ਲਗੇ ਲੋਹ ਦਿਸਿ ਦੋਈ।
 ਮਨਹੁੰ ਅਕਾਸ਼ ਫੂਟਿ ਗਿਰ ਪਰਜੋ।
 ਭੀਖਣ ਸ਼ਬਦ ਭੂਮ ਨਭ ਭਰਜੋ ॥੧੬॥
 ‘ਮਾਰ ਮਾਰ’ ਕਹਿ ਰੌਰ ਉਠਾਯੋ।
 ਇਮ ਸਗਰੋ ਦਿਨ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ।
 ਕੇਚਿਤ ਬੀਰ ਤੁਰੰਗ ਸੰਘਾਰੇ।
 ਰਵਿ ਅਸਤਜੋ ਤਜਿ ਭਏ ਕਿਨਾਰੇ ॥੧੭॥
 ਸਿਵਰ ਕਰਜੋ ਚਹਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।
 ਤ੍ਰਿਪਤ ਹਤਜੋ ਸ਼੍ਰਮ ਭੇ ਸਵਧਾਨਾ।
 ਜਾਗ੍ਰੁਤਿ ਸੋਵਤਿ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੮॥
 ਚਢੇ ਲਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਬਹੋਰੀ।
 ਛੁਟਹਿੰ ਸ਼ਬਦ ਬਡ ਗੋਰਾ ਗੋਰੀ।
 ਹਯ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਤਜੈਂ ਤੁਫੰਗੈਂ।
 ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿੰ ਫੋਰਤਿ ਅੰਗੈਂ ॥੧੯॥
 ਨੇਜੇ ਬੰਬਲਿਆਲ^੩ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂ।
 ਮਿਲਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਆਯੁਧ ਘਾਵੈਂ।
 ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਪਰਿ ਗਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਸੁਤਰਨਾਲ ਘੁੜਨਾਲ ਕਰਾਲਾ^੪ ॥੨੦॥
 ਇਮ ਹੁਇ ਜੰਗ ਹਟੇ ਦਲ ਦੋਊ।
 ਨਿਜ ਬਿੱਸ੍ਰਾਮ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਕੋਊ।
 ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਉਠਿ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ।
 ਜੋਧਾ ਸੁਨਤਿ ਸਨਧਬੱਧ ਸਾਰੇ ॥੨੧॥
 ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੋਨਹੁੰ ਭਏ।

^੧ਧੁੰਧੇ ਦੀ ਧਾਰਾ। (ਅ) ਡੰਡ ਰੋਲਾ।

^੨ਪਾ:-ਧੁੰਮਧਾਮ।

^੩ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ।

^੪ਬੰਬਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇਜੇ।

^੫ਉਠ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਬੰਦੂਕ ‘ਸੁਤਰ ਨਾਲ’ ਤੇ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਚਲਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ‘ਘੁੜਨਾਲ’।

ਹਮਲੇ ਕਰਤਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਟ ਘਏ।
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਕੋ ਬਡ ਲਸਕਰ।
 ਪਰਜੋ ਧਾਇ ਕਰਿ ਘਾਵਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ॥੨੨॥
 ਆਪ ਬਹਾਦਰ ਚਢ੍ਹੋ ਲਰਨ ਕੋ।
 ਉਤ ਆਜਮ ਪਹੁੰਚੋ ਪਿਖਿ ਰਨ ਕੋ।
 ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੇ ਜੰਗ ਪਵਾਇ।
 ਛੁਟਹਿ ਤੁਫੰਗ ਤੋਪ ਸਮੁਦਾਇ ॥੨੩॥
 ਗਜ ਪਰ ਹੁਤੋ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ।
 ਗੁਰ ਗਾਥਾ ਕੋ ਮੁਖਹੁੰ ਉਚਾਰੈ।
 ਹੋਤਿ ਦੂਰ ਲਗਿ ਜੰਗ ਨਿਹਾਰੈ ॥੨੪॥
 ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਹਮਲੇ ਹੁਇੰ ਘਨੇ।
 ਸੁਭਟ ਪਰਸਪਰ ਆਯੁਧ ਹਨੇ।
 ਤਬਿ ਚਿਤਵੋ ਚਿਤ -ਬਡੇ ਲਰਹਿੰਗੇ।
 ਬਿਜੈ ਭਈ ਗੁਰ ਸ਼ਾਲ ਕਰੈਂਗੇ ॥੨੫॥
 ਮਹਾਂ ਬਿਖਮ ਤੋਂ ਦਿਯੋ ਨ ਜਾਈ।
 ਹੁਇ ਸੁਖੇਨ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਬਨਾਈ।
 ਨਾਂਹਿ ਤ ਟਾਰਹੁੰਗੋ ਜਬਿ ਕਹੈਂ-।
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਰਨ ਕੋ ਲਹੈ ॥੨੬॥
 ਹਮਲਾ ਭਯੋ ਸੈਨ ਸਮੁਦਾਯਾ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਛੋਰਿ ਪਲਾਯਾ।
 ਭਾਜੇ ਸੁਭਟ ਧੀਰ ਨਹਿੰ ਧਰਿਈ।
 ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬਲ ਦਲਾ ਕਯਾ ਰਣ ਕਰਿਈ ॥੨੭॥
 ਸੰਧਯਾ ਕੋ ਉਤਰੋ ਬਿਚ ਡੇਰੇ।
 ਸੰਕਟ ਤੇ ਉਰ ਚਿੰਤ ਘਨੇਰੇ।
 ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ।
 ਕਹੋ 'ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤੂਰਨ ਜਾਇ ॥੨੮॥
 ਕਦਮ ਪਦਮ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰੇਹੁ।
 ਮੇਰੋ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨੇਹੁ।
 -ਆਪ ਸੰਗ ਮਮ ਪਿਤਾ ਬਿਗਾਰੀ।
 ਸੋ ਅਪਰਾਧੀ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥੨੯॥
 ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਸਮ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ।

ਤੁਮ ਬਚ ਪਰ ਬਿਸ਼ਵਾਸ ਬਡੇਰਾ।
 ਜਿਸ ਕੋ ਸੁਨਿ ਰਣ ਮੰਡੜੋ ਆਇ।
 ਨਤ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਨ ਕੁਛ ਬਨਿ ਆਇ ॥੩੦॥
 ਕਹੂੰ ਪਲਾਯ ਬਲਾਇਤ ਜਾਤਿ।
 ਜੀਵਤਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਖਾਨਾ ਖਾਤਿ।
 ਤੁਮਰੇ ਕਹੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਲਰਜੋ।
 ਨਾਹਕ ਪਹੁੰਚਿ ਇਹਾਂ ਮੈਂ ਮਰਜੋ ॥੩੧॥
 ਤੁਮਰੀ ਨਹਿੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਈ।
 ਹਤਿ ਭ੍ਰਾਤਾ^੧, ਜੈ ਕਿਮ ਕਰ ਆਈ।
 ਦਸ ਗੁਨ ਅਧਿਕ, ਮਰਹਿੰ ਕਿਮ ਮਾਰੇ ?
 ਬਲਿ ਨਿਰਬਲਿ ਉਰ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰੇ^੨ ॥੩੨॥
 ਮਾਨਜੋਂ ਕੇਵਲ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰੋ।
 ਬਹੁਰ ਨ ਹਿਰਦੈ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰੋਂ।
 ਕਜੋਂ ਨ ਕਰਤਿ ਹੋ ਆਨਿ ਸਹਾਇ ?
 ਤੁਮ ਅਲੰਬ, ਨਹਿੰ ਆਨ ਉਪਾਇ ॥੩੩॥
 ਪਿਤ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਮੋ ਪਰ ਧਰੀਅਹਿ।
 ਬਿਰਦ ਜਾਨਿ ਸੁਭ ਰੱਛਾ ਕਰੀਅਹਿ।
     ਸੁਨਿ ਕੈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਚਢਿ ਗਯੋ।
     ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਹੁੰਚਿ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਯੋ ॥੩੪॥
 ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯੋ।
 ‘ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।
 ਚਹਿਤ ਆਪ ਕੀ ਅਬਹਿ ਸਹਾਇ।
 ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਹੁ ਬਿਜੈ ਉਪਾਇ’ ॥੩੫॥
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀ।
 ‘ਚਢੜੋ ਜੰਗ ਉਰ ਤਿਸ ਕੇ ਫੁਰੀ।
 -ਗੁਰ ਕੋ ਸ੍ਰਾਲ ਬਿਖਮ ਨਹਿੰ ਦੈ ਹੋਂ।
 ਹੋਹਿ ਸੁਗਮ ਸੋ ਸੁਨਤਿ ਕਰੈ ਹੋਂ- ॥੩੬॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਹੋਤਿ ਪਰਾਜੈ ਤਾਂਹਿ।
 ਡੋਲੜੋ ਸਿਦਕ ਨ ਦਿਢ ਉਰ ਮਾਂਹਿ।
 ਜੇ ਸਾਬਤ ਅਪਨੋ ਮਨ ਕਰੈ।

^੧ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ।

^੨(ਆਪ ਨੂੰ) ਨਿਰਬਲੀ ਤੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਬਲੀ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਤਬਿ ਸਹਾਇਤਾ ਲੇ ਰਿਪੁ ਹਰੈ ॥੩੭॥
 ਹਮ ਕੋ ਰਹਜੋ ਨਹੀਂ ਇਤਬਾਰ।
 ਫਿਰਿ ਜੈ ਹੈ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਿ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਲਿਖਿ ਦੇ ਕਰ ਸੰਗ^੧।
 -ਏਕ ਸ਼ਾਲ ਮੈ ਦੇਹੁ ਅਭੰਗ- ॥੩੮॥
 ਨਿਜ ਮਾਤੁਲ ਕੋ ਪਠੈ ਇਥਾਇ^੨।
 ਲਿਖਤ ਆਪਨੀ ਦੇਹਿ ਪੁਚਾਇ।
 ਗੁਰ ਕੀ ਪੁਨ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਇ।
 ਲਿਹੁ ਸਲਤਨ ਸ਼ਤੂ ਗਨ ਘਾਇ ॥੩੯॥
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰੈਂ।
 ਤਖਤ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਿਠਾਰੈਂ।
 ਪੀਛੇ ਤੇ ਕਰਿ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਲ।
 ਲਗੀ ਬਿਲਮ ਯਾਂ ਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ! ॥੪੦॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪਦ ਬੰਦੇ।
 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਥਾਨ ਬਸੰਦੇ।
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਨਿਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
 ਕਜੋਂ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹੁ ਤਿਸ ਉਰ ਖਾਮੀ ॥੪੧॥
 ਮੈਂ ਆਛੇ ਅਬਿ ਕਰਿ ਤਹਿਕੀਕ।
 ਮੇਟੋਂ ਤਿਸ ਕੀ ਜੋ ਭ੍ਰਮ ਲੀਕ।'
 ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਰਨ ਚਢ੍ਯੋ ਸਿਧਾਇ।
 ਸ਼ੀਖ੍ਰ ਪਹੁਚ੍ਯੋ ਉਤਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ॥੪੨॥
 ਮਿਲ੍ਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਯੋ।
 'ਕਰਤਿ ਜੰਗ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਯੋ।
 -ਬਿਖਮ ਸ਼ਾਲ ਮੈਂ ਦੈਹੋਂ ਨਾਂਗੀ-।
 ਸੋ ਸਭਿ ਲਖੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਮਾਂਗੀ ॥੪੩॥
 ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰ ਲਿਖਤ ਤੁਮਾਰੀ।
 ਮਾਤੁਲ ਭੇਜੋ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ।
 ਖਾਤਰ ਜਮਾਂ ਕਰਹੁ ਤਿਨ ਕੇਰੀ।
 ਬਹੁਰ ਬਿਜੈ ਰਿਪੁ ਤੇ ਹੁਇ ਤੇਰੀ' ॥੪੪॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਦਾ।

^੧ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਲਿਖ ਦੇਵੇ (ਆਪਣੇ) ਹੱਥ ਨਾਲ।

^੨ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਏਥੇ ਭੇਜੇ।

ਸਮਰਥ, ਗੁਰੁ ਕੋ ਲਖਿ ਅਹਿਲਾਦਾ।
 -ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ ਲਈ ਸਭਿ ਬਾਤ।
 ਅਬਿ ਸਹਾਇ ਹੁਇ ਹੈ ਦੇ ਦਾਤ- ॥੪੫॥
 ਨਿਜ ਕਰ ਕੀ ਤਬਿ ਲਿਖਤ ਪਠਾਈ।
 'ਏਕ ਸ਼ਾਲ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਬਨਾਈ।'
 ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਪਠਯੋ ਅਰੁ ਮਾਤੁਲ।
 ਕਹਿ ਬਿਨਤੀ 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਜਨਤਾ ਤੁਲ^੧' ॥੪੬॥
 ਬੇਗਵੰਤ ਬਾਹਨ ਚਢਿ ਗਏ।
 ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਦਰਸਏ।
 ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਤੁਮੇ ਬਨਿ ਆਈ ॥੪੭॥
 ਮੁਹਰ ਆਪਨੀ ਦਈ ਲਗਾਇ।
 ਇਸ ਮਹਿੰ ਸੰਸੈ ਕੋਇ ਨ ਪਾਇ।
 ਜਾਨਿ ਗੁਲਾਮ ਸਹਾਇ ਕਰੀਜੈ।
 ਬਿਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਰਿ^੨ ਸਲਤਨ ਦੀਜੈ' ॥੪੮॥
 ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ।
 ਹਿਤ ਧੀਰਜ ਕੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।
 'ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਚਢਾਵਹੁ ਸ਼ਾਹੁ।
 ਹਮ ਦਰਸਨ ਦੈ ਹੈਂ ਰਣ ਮਾਂਹੁ ॥੪੯॥
 ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰੈਂ।
 ਕੁਛ ਉਮਰਾਵ ਸਮੇਤ ਬਿਦਾਰੈਂ।
 ਜਬਿ ਕੁਛ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਖਹੁ ਇਸ ਰੀਤਿ।
 ਹਟਹੁ ਲਰਨ ਤੇ ਹੁਇ ਨਿਰਭੀਤ ॥੫੦॥
^੩ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਅਬਿ ਕੇ ਜਾਵਹੁ।
 ਰਣ ਮੁਕਾਬਲਾ ਭਲੇ ਕਰਾਵਹੁ।
 ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਮਰਯੋ ਲਖੀਜੈ।
 ਨ੍ਰਿਭੈ, ਨਚਿੰਤ ਜੰਗ ਕੋ ਕੀਜੈ ॥੫੧॥
 ਨਹਿੰ ਕਾਇਰ ਹੁਇ ਸੁਕਚਹੁ ਤਹਾਂ।
 ਧਰਿ ਉਤਸਾਹੁ ਪਿਖਹੁ ਰਨ ਮਹਾਂ।'

^੧ਦਾਸ ਵਾਂਙ (ਜਾਣਕੋ)

^੨ਜੈ ਕਰਕੇ।

^੩ਹੁਣ ਜਾਓ ਤੇ ਦੁਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਰਣ ਵਿਚ ਕਰਵਾਓ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਆਛੇ।
ਕਰਿ ਅਭਿਬੰਦਨ ਚਲਿਬੋ ਬਾਛੇ ॥੫੨॥

ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰੀ।
ਚਢਿ ਕਰਿ ਚਾਲੇ ਤੂਰਨ ਕਰੀ।
ਉਲੰਘਿ ਪੰਥ ਚੰਬਲ ਤਟ ਆਏ।
ਮਿਲੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ ॥੫੩॥
'ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਸੰਸੈ ਤਜਾਗਹੁ।
ਕਰਿ ਮੁਕਾਬਲਾ ਲਰਿਬੇ ਲਾਗਹੁ।
ਮਿੱਥਯਾ ਹੋਹਿ ਨ ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਯੋ।
ਅਬਿ ਤੋ ਪਤਾ ਭਲਾ ਤੁਮ ਲਗਯੋ' ॥੫੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚੌਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੧॥

੪੨. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜਿੱਤ ਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ]

੪੧<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੩

ਦੋਹਰਾ: ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਨਿਸ ਮਹਿ ਸਕਲ, ਤਜਾਰੀ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ।
ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਤੁਰਤ ਹੀ, ਬਾਦਿਤ ਉਠੇ ਬਜਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਤੋਪੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਚਲਾਵਨਿ ਕਰੀ।
ਚਢੇ ਦੁਊ ਦਲ ਰਿਸ ਉਰ ਧਰੀ।
ਬਾਜੇ ਸ਼ੁਤਰੀ ਪਟਹ ਨਗਾਰੇ।
ਭੇਰਿ ਭੂਖਨਾ ਭੂਰ ਭੁੰਕਾਰੇ^੧ ॥੨॥
ਸ਼ਬਦ ਤੁਫੰਗ ਤੋਪ ਕੇ ਔਰ।
ਭਟ ਗਨ ਬੋਲਯੋ ਘਾਲਯੋ ਰੌਰ।
ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਬ੍ਰਿੰਦ ਧੂਮ ਧਾਰ ਨਭ।
ਧੂਰ ਉਡੀ ਆਛਾਦਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ॥੩॥
ਤੋਮਰ ਤੀਰ ਤਰਾਤਰ ਚੱਲੇ।
ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਰਿਪੁ ਘਾਲਤਿ ਹੱਲੇ।
ਉਤ ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਰਿਸ ਧਰਿ ਕੈ।
ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਲਸਕਰ ਉਚ ਉਚਰਿ ਕੈ ॥੪॥
'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਮ ਕੇ ਉਮਰਾਉ !
ਬੈਠਤਿ ਸਭਾ ਬਕਤਿ ਗਰਬਾਉ^੨।
ਬਡੇ ਬਡੇ ਮਨਸਬ ਤੁਮ ਪਾਏ।
ਨਿਮਕ ਹਰਾਮ ਕਾਮ ਨਹਿ ਆਏ ॥੫॥
ਕਹਾਂ ਅਲਪ ਰਿਪੁ ਕੇ ਦਲ ਅਹੈ।
ਲਰਿ ਲਰਿ ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾ ਲਹੈ।
ਲਸਕਰ ਕਹਾਂ ਆਪਨੋ ਘਨੋ।
ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਜ ਨ ਕਿੰਚਤ ਬਨੋ ॥੬॥
ਪਜਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲੇ^੩ ?
ਹੇਰਹੁ ਅਲਪ ਸੁ ਆਵਤਿ ਪਿਲੇ^੪।'
ਸਕਲ ਸੈਨਪਤਿ ਡਾਟਨ ਕਰੇ।
ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਜਹਾਂ ਜਹਿ ਖਰੇ ॥੭॥
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿਬੋ ਹੋਵਾ।

^੧ਭੇਰੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ।

^੨ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਬਕਦੇ ਸੀ।

^੩ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਕਿ ਉਸ (ਮੇਰੇ ਵੈਰੀ) ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ ਹੋ।

^੪ਦੇਖੋ ਉਹ ਥੋੜੇ ਹੀ (ਹਨ, ਫੇਰ) ਦਬਾਈ ਆਂਵਦੇ ਹਨ।

ਲਸਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਹਿਤ ਜੋਵਾ।
 ਹਮਲਾ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵਨ ਚਾਹਾ।
 ਫਿਰਜੋ ਨਕੀਬ ਭਨਤਿ ਰਣ ਮਾਹਾ ॥੮॥
 ਲਾਖਹੁ ਲਸਕਰ ਉਮਡਜੋ ਐਸੇ।
 ਸਾਗਰ, ਜੁਤਿ ਜਲਜੰਤੁਨਿ ਜੈਸੇ।
 ਦੁਰਦ ਨੱਕ੍ਰ^੧ ਹਯ ਮਕਰ ਅਕਾਰਾ^੨।
 ਧੁਖਹਿ ਪਲੀਤੇ ਬੜਵਾ ਝਾਰਾ^੩ ॥੯॥
 ਸਫਰੀ ਅਲਪ ਅਖਿਲ ਕਰਵਾਰੈ^੪।
 ਪੈਦਲ ਗਨ ਜਲ ਜੀਵ ਹਜ਼ਾਰੇ।
 ਤਜਿ ਬੇਲਾ ਮਿਰਯਾਦ ਬਿਸਾਲਾ^੫।
 ਫੈਲਜੋ ਮਹਾਂ ਬੇਗ ਤੇ ਜਾਲਾ^੬ ॥੧੦॥
 ਬਡੋ ਤੋਪਖਾਨਾ ਤਬਿ ਚਾਲਾ।
 ਛੁਟੇ ਜੰਬੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਲਾ।
 ਤਤਭੜ ਤੁਪਕਨ ਕੀ ਬਡ ਹੋਈ।
 ਮਾਰੇ ਗੋਰਨਿ ਉਡਿਗੇ ਕੋਈ ॥੧੧॥
 ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਕੋ ਦਲ ਹਾਲਾ।
 ਡਰਪਜੋ ਉਰ* ਅਵਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲਾ^੭।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬੈਠਜੋ ਪਿਛਵਾਰੇ।
 ਤਿਹ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਥ ਉਚਾਰੇ ॥੧੨॥
 ‘ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਕਨਿ ਕਰਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਾ।
 ਲਰਿਬੇ ਲਗਜੋ ਰਾਜ ਧਰਿ ਆਸ਼ਾ।
 ਨਤੁ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ ਮਮ ਭਾਈ।
 ਜਿਹ ਸਮੀਪ ਸਗਰੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾਈ^੮ ॥੧੩॥
 ਅਰਜੋ ਲਰਜੋ ਅਬਿ ਲੋ ਅਗਵਾਈ।

^੧ਹਾਥੀ ਤੰਦੂਏ ਹਨ ਮਾਨੋਂ।

^੨ਘੋੜੇ ਮੱਛਾਂ ਵਾਂਗ ਹਨ।

^੩ਸਮੂਹ ਧੁਖਦੇ ਪਲੀਤੇ ਮਾਨੋਂ ਬੜਵਾ ਅਗਨੀ ਹੈ।

^੪ਸਮੂਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ।

^੫ਮਿਯਾਦਾ ਰੂਪ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ।

^੬(ਫੌਜ ਦਾ ਧਾਵੇ ਵਿਚ) ਬਹੁਤਾ (ਉਮਡ ਪੈਣਾ ਐਉਂ ਹੈ ਮਾਨੋਂ) ਬੜੇ ਬੇਗ ਨਾਲ ਜਲ ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ। [ਜਾਲਾ ਤੋਂ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ‘ਜਲ’ ਹੈ]।

^੭ਪਾ:-ਉਠ।

^੮(ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਾ) ਬਹੁਤ (ਲਸਕਰ) ਦੇਖਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਡਰਿਆ।

^੯ਐਸ਼ੂਰਜ। ਮਾਲਕੀ।

ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਨ ਆਨਿ ਸਹਾਈ।
 ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਹਿ ਦਲੇਰੀ ਦੈ ਕੈ।
 ਮੁਝ ਮਰਿਵਾਵੈਂ ਜੰਗ ਕਰੈ ਕੈ ॥੧੪॥
 ਪਿਤਾ ਖੁਟਾਈ ਮੋ ਪਰ ਲਜਾਵੈਂ।
 ਰੱਛਾ ਹੇਤੁ ਨ ਯਾਂ ਤੇ ਆਵੈਂ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਜੈ।
 -ਪਹੁੰਚਹੁ ਗੁਰੂ ! ਦਾਸ ਲਖਿ ਲੀਜੈ- ॥੧੫॥
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।
 ‘ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ਨ ਕਰਿ ਮਨ ਦੀਨਾ।
 ਪਰਜੋ ਭੇਰ ਗਾਢੇ ਜਬਿ ਆਇ।
 ਤਤਛਿਨ ਹੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਹਾਇ ॥੧੬॥
 ਕਪਟ ਨ ਕਰਹਿੰ ਦਾਸ ਕੇ ਸੰਗ।
 ਜਜੋਂ ਕਜੋਂ ਤੋਹਿ ਜਿਤਾਵੈਂ ਜੰਗ।’
 ਕਹਜੋ ਸ਼ਾਹੁ ‘ਅਬਿ ਸਮੈਂ ਸਹਾਇ।
 ਨਤੁ ਅਬਿ ਡੇਰਾ ਲੂਟ ਕਰਿ ਜਾਇ ॥੧੭॥
 ਦੇਖਹੁ ਪਰਜੋ ਜੋਰ ਅਬਿ ਰਨ ਕੋ।
 ਘਟਾ ਮਨਿੰਦ ਹੇਲ ਸੁਭਟਨ ਕੋ।
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਬੀਚ ਖਰੋਵਾ।
 ਉਮਰਾਵਨ ਪਰ ਕ੍ਰੁਧਤਿ ਹੋਵਾ ॥੧੮॥
 ਕਿਮ ਅਟਕਹਿ ਮਮ ਚਮੁੰ ਬਿਚਾਰੀ।
 ਜਿਮ ਆਟੇ ਮਹਿੰ ਲਵਣ ਬਿਚਾਰੀ।
 ਅਬਿ ਜੇ ਹੋਹਿ ਪਲਾਇਨ ਸੈਨਾ।
 ਬਹੁਰ ਉਪਾਇ ਬਨਤ ਕਿਮ ਹੈ ਨਾ ॥੧੯॥
 ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਜੁਗਮ ਕਰ ਜੋਰਿ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਪਹੁੰਚਹਿੰ ਘਾਲ ਹੈਂ ਜੋਰ।
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਕੋ ਸੰਘਾਰੈਂ।
 ਸਭਿ ਉਮਰਾਵ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰੈਂ’ ॥੨੦॥
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਰੱਛਾ ਸਮੈਂ ਮਹਾਨੀ।
 ਸੇਵਕ ਜਾਨਹੁੰ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ।
 ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ਆਪਨ ਆਇ’ ॥੨੧॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਮਸਤਕ ਦੁਊ ਨਿਵਾਏ।

ਸ਼ਾਹੁ ਰਿਦੇ ਬਡ ਚਿੰਤ ਉਪਾਏ।
 ਇਤ ਉਤ ਸਭਿ ਦਿਸਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਵੈਂ।
 ਹਮਲਾ ਕਰਜੋ ਚਢ੍ਹੋ ਦਲ ਆਵੈ ॥੨੨॥
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਦਲ ਹਟਤਿ ਪਲਾਵੈ।
 ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਸੰਸੈ ਬਹੁ ਉਪਜਾਵੈ।
 ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਤਿ -ਆਜ ਨਹਿ ਬਚੈਂ।
 ਸੰਘਰ ਮਚ੍ਹੋ ਬੀਚ ਹੀ ਪਚੈਂ ॥੨੩॥
 ਮੋਹਿ ਆਸ ਸਤਿਗੁਰ ਇਕ ਕੇਰੀ।
 ਪਹੁੰਚਹਿ ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੈਂ ਮੇਰੀ-।
 ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਧਰੇ।
 ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬੰਦਨ ਕੇ ਕਰੇ ॥੨੪॥
 ਚਲੀ ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾਇ ਅਬਿ ਸੈਨਾ।
 ਰਿਪੁਨ ਬਿਲੋਕਿ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਿਤ ਹੈ ਨਾ।
 ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਗੁਰ ਦਈ ਦਿਖਾਈ।
 ਸੰਗ ਸ਼ਹੀਦਨ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੫॥
 ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਸ਼ਾਨਨ ਫਰਰੇ ਛੂਟੇ।
 ਏਕੈ ਬਾਰਿ ਬਾਜ ਜਨੁ ਟੂਟੈ^੧।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲਾ।
 'ਪਿਖਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਤਜਾਗਹੁ ਉਰ ਹੋਲਾ ॥੨੬॥
 ਦਰਸਨ ਕਰਹੁ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰਿ।
 ਸੰਗ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੋ ਦਲ ਜੋਰਿ।
 ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਕਰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ।
 ਸੰਘਰ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਭਰੇ' ॥੨੭॥
 ਮਨਹੁ ਕਰਨ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਯੋ।
 ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਤੇ ਤੁਰਤ ਜਿਵਾਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਠੀਲਾ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਜੋ ਬਿਸਾਲ ਛਬੀਲਾ ॥੨੮॥
 -ਧਨੁਖ ਪਨਚ ਧਰਿ ਸੰਧੇ ਤੀਰ।
 ਮਾਰਜੋ ਚਹੈਂ ਰਿਪਹਿ ਬਰ ਬੀਰ।
 ਲੀਗ ਕਾਨ ਚੁਟਕੀ ਇਕ ਕਰ ਕੀ^੨।

^੧ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦ ਐਸੇ ਪਏ ਜਿਵੇਂ ਬਾਜ ਛੁੱਟਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

^੨ਇਕ ਹੱਥ ਦੀ ਚੁਟਕੀ ਕੰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲਗੀ ਹੈ।

ਦੁਤੀ ਮੁਸ਼ਟ, ਤਾਕੜੇ ਦਿਸਿ ਅਰਿ ਕੀ^੧ ॥੨੯॥
 ਛੋਟੀ ਛਾਲਨ ਉਛਲਤਿ ਘੋਰਾ।
 ਚਲੜੇ ਜਾਤਿ ਆਜਮ ਕੀ ਓਰਾ-।
 ਏਕ ਬਾਰਿ ਇਮ ਦਈ ਦਿਖਾਈ।
 ਜਿਮ ਤਤਿਤਾ ਦਮਕਤਿ ਦੁਰਿ ਜਾਈ^੨ ॥੩੦॥
 ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜੰਗ ਜਹਿ ਭਾਰੀ।
 ਤੁਪਕ ਤੋਪ ਛੂਟਤਿ ਬਿਸੁਮਾਰੀ^੩।
 ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਬਹੁ ਧੂਰ ਉਡਾਈ।
 ਢਾਂਪੜੇ ਰਵਿ ਕੁਛ ਦੈ ਨ ਦਿਖਾਈ ॥੩੧॥
 ਦਾਰੁਣ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ ਦਿਸਿ ਦੋਇ।
 ਸੁਨੀਅਤਿ ਨਹੀਂ ਕਹੈ ਕਿਛ ਕੋਇ।
 ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਪਸਰੇ ਦਲ ਲਰਤੇ।
 ਜੀਤ ਪਰਸਪਰ ਬਾਂਛਤਿ ਅਰ ਤੇ ॥੩੨॥
 ਕੁੰਜਰ ਪੁੰਜ ਘਟਾ ਸਮ ਠਾਂਢੇ।
 ਚਢਿ ਉਮਰਾਵ ਪਿਖਹਿ ਰਣ ਗਾਢੇ।
 ਹਾਥਨ ਬਿਖੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੇ ਧਾਰੇਂ।
 ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੇ ॥੩੩॥
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਬੀਚ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ।
 ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਉਰ ਬਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ^੪।
 ਸਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ।
 ਵਾਰ ਕਰਤਿ ਇਕ ਬਾਰੀ ਭਏ ॥੩੪॥
 ਗੁਰ ਕਰ ਕੇ ਸਰ ਦੈ ਛੂਟਿ ਚਾਲੇ।
 ਭਰੇ ਬੇਗ ਕੇ ਸੁੰਕ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਭੀਖਨ ਤੀਖਨ ਨਾਗ ਕਰਾਲਾ।
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਕੇ ਲਗਿ ਭਾਲਾ^੫ ॥੩੫॥
 ਬਰਮੀ ਸਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਭਿ ਹੋਇ।
 ਬਾਹਰ ਫੋਕ ਸੁ ਮੁਖ ਦਿਖਿ ਦੋਏ^੬।

^੧ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਧਨੁਖ ਦੀ ਮੁੱਠ (ਫੜੀ ਹੈ ਤੇ) ਦੁਸ਼ਮਨ ਵਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ।

^੨ਚਮਕ ਕੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

^੩ਬੇਗਿਣਤ।

^੪ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਮਰਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ।

^੫ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ।

^੬ਦੋਹਾਂ (ਤੀਰਾਂ) ਦੀਆਂ (ਇਕ ਪਾਸੇ) ਬਾਹਰ ਬਾਗੜਾਂ ਤੇ (ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ) ਮੁਖੀਆਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨਹੁ ਅਨਾਰਕਲੀ ਜੁਗ ਸੋਹੈ^੧।
 ਕੈ ਮੁਖ ਅਲਪ ਸਾਰਕਾ ਦੋਹੈ^੨ ॥੩੬॥
 ਗਜ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਛਿਤ ਪਰਜੇ।
 ਰਿਪੁਨਿ ਪਰਾਜੈ ਬਾਂਛਤਿ ਮਰਜੇ।
 ਪਦਵੀ ਬੀਰਨ ਕੀ ਸੁਭ ਪਾਏ।
 ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਮਰਿ ਭਿਸਤ ਸਿਧਾਏ ॥੩੭॥
 ਚੌਦਾਂ ਕੁੰਚਰ ਕੇ ਉਮਰਾਵੰ।
 ਆਜਮ ਸਾਥ ਗਿਰੇ ਰਣ ਥਾਵੰ।
 ਸਸਤ੍ਰੁ ਸ਼ਹੀਦਨਿ ਕਰ ਕੇ ਲਾਗੇ।
 ਗਏ ਭਿਸਤ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਤਯਾਗੇ ॥੩੮॥
 ਅਪਰ ਸੁਭਟ ਸੈਂਕਰ ਹੀ ਘਾਏ।
 ਗਿਰੇ ਬਾਰਿ ਇਕ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਏ।
 ਹਾਹਾਕਾਰ ਬੀਚ ਲਸਕਰ ਕੇ।
 ਆਜਮ ਗਿਰਜੇ ਮਰਜੇ ਲਖਿ ਕਰਿ ਕੈ ॥੩੯॥
 ਜੇ ਉਮਰਾਵ ਬਚੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
 ਲਸਕਰ ਮੋਰਜੇ ਲਰਤਿ ਕਰਾਲਾ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਟਿ ਪਾਛੈ ਗਏ।
 ਤੂਸ਼ਨਿ ਜਾਇ ਉਤਰਤੇ ਭਏ ॥੪੦॥
 ‘ਆਪਹੁ ਅਪਨੇ ਦੂਤ ਪਠਾਏ।
 ਜਾਇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਾਏ।
 ‘ਤਾਰਾਆਜਮ ਰਣ ਮਹਿੰ ਗਿਰਜੇ।
 ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰ ਸਸਤ੍ਰੁ ਤੇ ਮਰਜੇ^੩’ ॥੪੧॥
 ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦਜੋ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ।
 ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।
 ਖੋਜਨ ਗਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ।
 ਜਹਾਂ ਪਰਜੇ^੪ ਦੀਰਘ ਰਣ ਮਾਂਹੁ ॥੪੨॥
 ਦੇਖਤਿ ਤੀਰ ਭਾਲ ਨਿਕਸਾਏ।
 ਜੋ ਕੰਚਨ ਤੇ ਲਿਪਤ ਸੁਹਾਏ।

^੧ਅਨਾਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਲੀਆਂ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

^੨ਅਥਵਾ ਦੋ ਛੋਟੀਆਂ ਸਾਰਕਾਂ ਦੇ ਦੋ ਮੂੰਹ ਹਨ।

^੩ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਕਿਸਦੇ) ਸਸਤ੍ਰੁ ਨਾਲ ਮਰਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਸਸਤ੍ਰੁ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਮਰਿਆ ਹੈ (ਉਸ ਅੱਗੇ) ਆਪਾ ਸੰਭਲ ਨਾ ਸਕਿਆ।

^੪ਪਿਆ ਸੀ (ਤਾਰਾ)।

ਸੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰੇ।
 ਹੇਤੁ ਪਰਖਬੇ -ਕਿਨ ਪਰਹਰੇ^੧- ॥੪੩॥
 ਤਿਹ ਦਫਨਾਇ ਹਰਖ ਕੋ ਮਾਨਾ।
 ਮਨਹੁੰ ਰੰਕ ਭਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨਾ।
 ਲਸਕਰ ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੋ।
 ਦੇ ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਕਲ ਸੰਭਾਰੋ ॥੪੪॥
 ਪੂਰਬ ਸਮ ਹੀ ਮਨਸਬ ਪਾਏ।
 ਦਾਨ ਮਾਨ ਦੈ ਸਭਿ ਅਪਨਾਏ।
 ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਜੰਗ ਕੀ ਧਰਨੀ।
 ਸਿਫਤ ਖੁਦਾਇ ਅਲਹ ਕੀ ਬਰਨੀ ॥੪੫॥
 ‘ਅਹੈਂ ਸੁਕਰ ਤੇਰੀ ਦਰਗਾਹ।
 ਦੀਨ ਦੇਖਿ ਕੀਨਸਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹ।’
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਾਦਰ ਪਾਸ।
 ਕਰਯੋ ਬਿਠਾਵਨਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੪੬॥
 ‘ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਮਮ ਮਦਤਿ ਨਿਬਾਹੀ।
 ਪੂਰਨ ਬਾਕ, ਦਈ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।’
 ਪੁਨ ਸਗਰੇ ਉਮਰਾਵ ਬੁਲਾਏ।
 ਜਿਤਿਕ ਸਭਾਸਦ ਸੇ ਚਲਿ ਆਏ ॥੪੭॥
 ਦੋਨਹੁੰ ਤੀਰ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰੇ।
 ‘ਇਹ ਕਿਸ ਕੇ ਤਰਕਸ਼ ਮਹਿ ਭਰੇ।’
 ਬੋਲੇ ਬਹੁ ਬਫਾਇ ਕਰਿ^੨ ਤਬੈ।
 ‘ਇਹ ਮੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਲਗਿ ਜਬੈ’ ॥੪੮॥
 ਅਪਰ ਕਹੇ ‘ਮੈਂ ਐਂਚਿਤ ਮਾਰੇ।’
 ਤ੍ਰਿਤੀ ਕਹੈ ਮੈਂ ‘ਸਮੁਖ ਪ੍ਰਹਾਰੇ।’
 ਸਭਿ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਮਿਲਾਏ।
 ਕਿਮ ਸੋ ਮਿਲਹਿੰ ਨ ਸਮਤਾ ਪਾਏ ॥੪੯॥
 ਜਾਨੈ ਸ਼ਾਹੁ ਭੇਵ ਤਿਨ ਸਾਰਾ।
 ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਭੈ ਧਰਿ ਨ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਇਹ ਤੋ ਤੀਰ ਅਜਾਇਬ^੩ ਅਹੈਂ।

^੧ਕਿਸ ਨੇ ਮਾਰੇ ਹਨ (ਇਹ ਤੀਰ)।

^੨ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ।

^੩ਅਦਭੁਤ।

ਨਹਿੰ ਕਿਹ ਤਰਕਸ਼ ਕੇ^੧ ਸਭਿ ਲਹੈਂ ॥੫੦॥

ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ ‘ਫਰਿਸਤੇ ਆਏ।

ਤੁਮ ਸਹਾਇਤਾ ਹਿਤ ਸਮੁਦਾਏ।

ਅਜਗੈਬੀ ਦਲ^੨ ਮਾਰਤਿ ਹੇਰਾ।

ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖੁਦਾਇ ਬਡੇਰਾ’ ॥੫੧॥

ਸੁਨ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੂੈ ਬਿਸਮਾਦੇ।

ਸਲਤਨ ਪਾਇ ਸ਼ਾਹੁ ਅਹਿਲਾਦੇ।

ਭਈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਭਿ ਮਿਟਜੋ ਬਖੇਰਾ।

ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਹਰਖ ਬਡੇਰਾ ॥੫੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਸ਼ਾਹਜੰਗ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੱਤੁਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੨॥

^੧ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੱਥੇ ਦੇ ਨਹੀਂ।

^੨ਗੁਪਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਦਲ।

੪੩. [ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਓਥੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ]

੪੨<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੩

ਦੋਹਰਾ: ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ਕੈ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬੁਲਵਾਇ।

ਸਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰਾ, ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਇ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਮੈਂ ਅਬਿ ਜਾਉਂ ਆਗਰੇ ਨਗਰੰ।

ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਲਸਕਰ ਸਗਰੰ।

ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਲੈਬੋ ਦੈਬੋ।

ਸਬਿ ਸੂਬਨ ਸਭਿ ਥਾਨ ਪਠੈਬੋ ॥੨॥

ਤੁਮ ਅਬਿ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਪਾਸੀ।

ਕਰਹੁ ਫਤੇ ਕੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸੀ।

ਮੋਹਿ ਬੰਦਗੀ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ।

ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਲੇ ਆਵਹੁ ॥੩॥

ਅਪਨਾ ਜਾਨਹੁ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ।

ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਇਤ ਮਗ ਪਗ ਪਾਵਹੁ।’

ਸਿਰੇਪਾਉ ਪੰਚਨ ਕੋ ਦੀਨੇ।

ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਜਿਤ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥੪॥

ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੈ ਮਗ ਚਲਿ ਆਏ।

ਮਿਲਯੋ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।

ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਯੋ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਯੋ ਹੇਰਿ ਇਨ ਓਰੇ ॥੫॥

‘ਹੋਇ ਸੁ ਜਿਮ ਸੁਲਤਾਨੀ ਜੰਗੀ।

ਬਿਜੈ ਪਰਾਜੈ ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ।’

ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਤਬੈ ਉਚਾਰੀ।

‘ਜਾਨਤਿ ਆਪ ਜਗਤ ਗਤਿ ਸਾਰੀ ॥੬॥

ਬਿਦਤ ਗੁਪਤ ਜੇਤਿਕ ਸਭਿ ਜਾਨੋਂ।

ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮ ਤੇ ਕਹੂੰ ਨ ਛਾਨੋਂ।

ਸਰਬ ਚਰਿਤ ਕੇ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ।

ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਭੀ ਰਹਹੁ ਨਿਆਰੇ ॥੭॥

ਆਇਸੁ ਤੇ ਹਮ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਏ।

ਦੁਹਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲਸਕਰ ਉਮਡਾਏ।

ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਤੇ ਭਾ ਰਣ ਗਾਢੇ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੰਗ।

ਹੋਤਿ ਪਰਾਜੈ ਹੇਰਤਿ ਠਾਂਢੇ ॥੮॥
 ਦੀਨ ਹੋਇ ਕੈ ਬਹੁ ਘਿਘਿਆਯੋ।
 ਤਬਿ ਰਾਵਰ ਨੇ ਦਰਸ ਦਿਖਾਯੋ।
 ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਤੁਰਤ ਸੰਘਾਰਾ।
 ਬਜਯੋ ਬਿਜੈ ਕੋ ਤਬੈ ਨਗਾਰਾ ॥੯॥
 ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਸੂਬੇ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਸਲਤਨ ਪਾਏ।
 ਹਮ ਕੋ ਰੁਖਸਦ ਕਰੇ ਪਠਾਏ।
 ਤੁਮ ਕੋ ਬਹੁਤ ਬੰਦਗੀ ਗਾਏ^੧ ॥੧੦॥
 -ਬਿਰੋਂ ਆਗਰੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
 ਤਿਹ ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਉਦਾਰਾ^੨-।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੂਚ ਕਰੰਤੇ।
 ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਦਿਸਿ ਕੋ ਗਮਨੰਤੇ ॥੧੧॥
 ਨਗਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਨ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖ ਨਾਲੇ।
 ਨਿਕਟ ਰਹਯੋ ਪੁਰਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਸਾਰੀ।
 ਆਈ ਚਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਵਾਰੀ ॥੧੨॥
 ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਉਪਜਯੋ ਚਾਉ।
 ਦਰਸਨ ਹੇਤੁ ਚਲੇ ਅਗਵਾਉ।
 ਕੇਤਿਕ ਗਾਡੀ ਪਰ ਚਢਿ ਧਾਏ।
 ਕੋ ਸਜੰਦਨ ਪਰ ਚਢੇ ਭਜਾਏ ॥੧੩॥
 ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਚਢਿ ਚਾਲੇ।
 ਘਨੇ ਪਦਾਂਤੀ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਕਰ ਧਾਰੇ।
 ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਮਾਰਗ ਅਗਵਾਰੇ ॥੧੪॥
 ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਾਉ ਧਰੰਤੇ।
 ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਸੀਸ ਰਖੰਤੇ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ।
 ਅਰਪਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥੧੫॥
 ਸਭਿ ਕੀ ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ।

^੧ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

^੨ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਰਸਨ ਏਥੇ (ਆਗਰੇ ਵਿਖੇ) ਦਿਓ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕਤਿ ਰੂਰੀ।
 ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਡੇਰਾ।
 ਲਗਜੋ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ ॥੧੬॥
 ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਨਗਰ ਨਰ ਨਾਰੀ।
 ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਪਰ ਹੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਡੇਰਾ ਗੁਰੂ ਟਿਕਾਯੋ।
 ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਿੱਖ ਗਨ ਆਯੋ ॥੧੭॥
 ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿ ਪਰ ਸੁਖ ਲੀਨ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਇਸੁ ਫੁਰਮਾਈ।
 ‘ਹਮ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ ॥੧੮॥
 ਕਿਲਾ ਬਜ਼ਾਰ ਆਦਿ ਸਭਿ ਥਾਨ।
 ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੁਨੀਅਤਿ ਬਹੁ ਕਾਨ।’
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖਨ ਕੀਨਿ ਸਲਾਹੁ।
 ‘ਅਸਮੰਜਸ ਹਮ ਕੇ ਇਸ ਮਾਂਹੁ ॥੧੯॥
 ਸੱਯਦ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਹਜ਼ਾਰੇ।
 ਜੰਗ ਕਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਾਰੇ।
 ਕਿਸ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਤੀਜਾ ਭ੍ਰਾਤਾ।
 ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਾਸੇ ਕਿਸਹੁ ਜਮਾਤਾ ॥੨੦॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਨਬੰਧੀ ਘਨੇ।
 ਜਿਨ ਕੇ ਰਣ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਨੇ।
 ਸੇ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਹਿ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਹਿ।
 ਹੈ ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ ॥੨੧॥
 ਅਵਰੰਗ ਮਰਜੋ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।
 ਹੋਯਹੁ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਛੇਰਾ^੧।
 ਨਹਿ ਭੈ ਧਰਿ ਹੈਂ ਮਰਹਿ ਕਿ ਮਾਰਹਿ।
 ਛਿੜਹਿ ਜੰਗ ਤਬਿ ਕੋ ਹਟਕਾਰਹਿ ॥੨੨॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਤਰੀ ਚਢਾਵਹੁ।
 ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਬਿਚ ਕੋ ਲੇ ਜਾਵਹੁ।
 ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਕੇ ਸਗਲ ਮਕਾਨਾ।
 ਤਹਾਂ ਬਤਾਵਹੁ ਪਿਖਹੁ ਮਹਾਨਾ’ ॥੨੩॥

^੧ਤਿਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ (ਅਜੇ ਕਾਫੀ) ਹੋਯਾ ਨਹੀਂ।

ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਲਵਾਲੀ।
 ਮੰਗਵਾਈ ਇਕ ਨਾਉ ਬਿਸਾਲੀ।
 ਔਰ ਸੰਗ ਕੇਤਿਕ ਮੰਗਵਾਈ।
 ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਏ ਚਢਾਈ ॥੨੪॥
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਤਰੀ ਚਲਾਈ।
 ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਤਰਤਿ ਜਬਿ ਆਈ।
 ਦੂਰਬੀਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗਹਿਵਾਈ।
 ਲਗੇ ਬਤਾਵਨਿ ਥਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੫॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਸਾਲਾ^੧।
 ਲਾਲ ਦੁਰਗ ਲਗਿ ਹਾਟਨ ਮਾਲਾ^੨।
 ਮਹਿਜਿਤ ਜੁਮਾ^੩ ਖਰੀ ਇਹ ਦੀਖੀ।
 ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁਰਪੁਰੀ ਸਰੀਖੀ ॥੨੬॥
 ਪਾਹਨ ਲਾਲ ਲਗਯੋ ਇਹ ਸਾਰੋ।
 ਬਹੁ ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਦੁਰਗ ਉਸਾਰੋ।
 ਬਾਸਾ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਗਨ ਸ਼ਾਹੂ।
 ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਨੇ ਇਸ ਮਾਂਹੂ’ ॥੨੭॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸਕਲ ਦਿਖਾਈ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਰਨੀ ਚਲਿਵਾਈ।
 ਮੋਤੀ ਬਾਗ ਉਤਾਰੇ ਜਾਇ।
 ਘਨੇ ਲੋਕ ਆਏ ਉਮਡਾਇ ॥੨੮॥
 ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਤਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰ ਬਾਗ^੪ ਨਿਹਾਰੇ।
 ਪੁਨ ਤਰਨੀ ਪਰ ਲਏ ਚਢਾਇ।
 ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਹਿ ਸਿਵਰ ਲਗਾਇ ॥੨੯॥
 ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਸਨ ਕਹਯੋ।
 ‘ਕਰਨਿ ਫਰੇਬ ਹਮਹੁੰ ਸੰਗ ਚਹਯੋ।
 ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਹੇਰਾ।
 ਜਥਾ ਮੁਲੰਮਾ ਕੰਚਨ ਕੇਰਾ^੫’ ॥੩੦॥

^੧ਇਹ ਵੱਡਾ ਬਜ਼ਾਰ ਹੈ।

^੨ਹਟੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ।

^੩ਜਾਮਾ ਮਸਜਿਦ।

^੪ਉਤਰਕੇ (ਅ) ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ।

^੫ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੁਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਦਿਨ ਬਿਤਯੋ ਪ੍ਰਾਤ ਪੁਨ ਭਈ।
 ਸੰਗਤ ਸਕਲ ਦਰਸ ਕੋ ਗਈ।
 ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਜਬਿ ਪਾਸੀ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ॥੩੧॥
 ‘ਨੋਮੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਿ ਸਸਕਾਰੇ।
 ਤਿਸ ਥਲ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਨਿਰਧਾਰੇ।
 ਆਗੇ ਅਵਰੰਗ ਤੇ ਡਰਪਾਵਹੁ।
 ਅਬਿ ਨ ਰਹਯੋ^੧, ਮੰਦਰ ਬਨਵਾਵਹੁ ॥੩੨॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖ ਗਏ ਤਬਿ ਸਜਾਨੇ।
 ਜਹਿ ਸਸਕਾਰੇ ਜੋ ਤਹਿ ਜਾਨੇ^੨।
 ਨਿਰਨੈ ਕਰਯੋ ਲਿਯੋ ਥਲ ਸੋਊ।
 ਬਨਵਾਯਹੁ ਮੰਦਿਰ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥੩੩॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬ ਦਯੋ ਬਹੁਤੇਰਾ।
 ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰਾ।
 ਪੂਜਨ ਲਗੇ ਸਕਲ ਨਰ ਨਾਰੀ।
 ਕਰਹਿ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਨ ਸਾਰੀ ॥੩੪॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਰਿ ਕਾਜ ਅਛੇਰੇ।
 ਚਲਨ ਚਹਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ।
 ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਚਲਿ ਆਈ।
 ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਵਾਈ ॥੩੫॥
 ‘ਤੁਮ ਸਮ ਜਿਸ ਕੋ ਦਰਸਨ ਅਹੈ।
 ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਰਹੈ ਹਮ ਚਹੈਂ।
 ਇਸ ਪੁਰਿ ਸਮ ਦੂਸਰ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
 ਸਿੱਖੀ ਬਿਬਰਹਿ ਬਿਰ ਇਸ ਮਾਂਹੀ^੩ ॥੩੬॥
 ਪੂਜਨ ਹੇਤੁ ਟਿਕਾਵਹੁ ਕੋਈ।’
     ਚਿਤਵਤਿ ਭੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਧਿ ਸੇਈ।
     ਦੋਨਹੁ ਮਹਿਲ ਸੰਗ ਮਹਿ ਜੋਇ।
 ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ‘ਤੁਮ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥੩੭॥
 ਹਮ ਨੇ ਦੱਖਣ ਜਾਨੋ ਦੂਰ।

^੧ਹੁਣ ਨੁਰੰਗੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ।

^੨ਜੋ ਤਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।

^੩ਇਸ ਵਿਚ ਟਿਕਕੇ ਹੀ ਸਿਖੀ ਫੈਲੇਗੀ।

ਤੁਮ ਨਿਤ ਚਲਹੁ ਕਸ਼ਟ ਹੁਇ ਭੂਰ।
 ਦਿੱਲੀ ਮਹਿੰ ਬਿਰਤਾ ਅਬਿ ਗਹੀਅਹਿ।
 ਸੰਗਤ ਮਹਿੰ ਸੁਖ ਪੂਰਬ ਰਹੀਯਹਿ ॥੩੮॥
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕੂਚ ਬਿਖਾਦ ਕਰੰਤਾ।
 ਇਹਾਂ ਬਸੇ ਸੁਖ ਸਮਾਂ ਬਿਤੰਤਾ।
     ਸੁਨਿ ਸੁੰਦ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿਗ ਭਰਿ ਬਹੁ ਰੋਈ।
     ਸੁਤ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਦੁਖ ਪੋਈ ॥੩੯॥
 ਕੇਤਿਕ ਬਾਰਿ ਦ੍ਰਿਗਨ ਜਲ ਡਾਰਾ।
 ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਕੇ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
 ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨੀ ॥੪੦॥
 ਮੈਂ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਰਹੀ^੧।
 ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਤਿਸ ਭੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲਹੀ।
 ਕਿਸ ਅਲੰਬ ਮੈਂ ਜੀਯੋਂ ਗੁਸਾਈਂ !
 ਬਿਛਰ ਏਕਲੀ ਰਹਿ ਇਸ ਥਾਂਈ ॥੪੧॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਕੁਟੰਬ ਆਪ ਕੋ ਭਾਰਾ।
 ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਚਾਰੂ ਸੁ ਕੁਮਾਰਾ।
 ਸਾਸੂ ਸਹਤ ਸੁ ਰਹਿਤ ਸੁਖਯਾਰੀ।
 ਸੰਕਟ ਹੁਤੋ ਨ ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੪੨॥
 ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਵਲੋਕਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਸੀਤਲ।
 ਉਦਤ ਜਿਨਹੁੰ ਤੇ ਆਨੰਦ ਹੀ ਤਲ^੨।
 ਸਭਿਨਿ ਬਿਹੀਨ ਰਹੀ ਦੁਰਭਾਗਨ।
 ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਨੁਰਾਗਨ ॥੪੩॥
 ਨਿਜ ਢਿਗ ਤੇ ਭੀ ਚਹਹੁ ਬਿਛੋਰੀ।
 ਕੌਨ ਦਸਾ ਹੁਇ ਹੈ ਤਬਿ ਮੋਰੀ।
 ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਉਚਿਤ ਸਭਿ ਕਰਿਬੇ।
 ਮਮ ਹਿਤ ਚਹਤਿ ਜਿ ਕਰੁਨਾ ਧਰਿਬੇ ॥੪੪॥
 ਤੋ ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਦਿਹੁ ਬਿਦਤਾਇ।
 ਜਿਸ ਕੋ ਪਿਖਹਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਚਿਤ ਪਾਇ।

^੧ਆਪਣੇ ਦੁਖ ਦਾ ਹਾਲ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ ਮੇਰਾ ਜੋ ਮਰ ਗਿਆ; ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਬੀ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਵਿਛੜਕੇ ਕੀ ਬਣੇਗਾ [ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੪੬]।

^੨ਹਿਰਦੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਉਪਜਦਾ ਸੀ।

ਰਹੋਂ ਇਹਾਂ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਕੈ।
 ਰਾਵਰਿ ਧਯਾਨ ਰੁ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕੈ ॥੪੫॥
 ਜਬਿ ਸੁਤ ਕੀ ਸੂਰਤ ਸਿਮਰੰਤੀ।
 ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਮੈਂ ਨ ਮਰੰਤੀ^੧।
 ਏਤਿਕ ਦੁਖ ਪੂਰਬ ਭਾ ਮੋਹਿ।
 ਬਿਰਹ ਆਪ ਕੇ ਕਯਾ ਗਤਿ ਹੋਹਿ ॥੪੬॥
 ਕਿਹ ਅਲੰਬ ਮੈਂ ਰਹੋਂ ਦੁਖਾਰੀ।
 ਤੁਮ ਜਗਗੁਰ ਪਤਿ ਅਸ ਗਤਿ ਵਾਰੀ।
 ਸੁਤ ਕੀ ਸੂਰਤ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਉ।
 ਜਿਮ ਕਿਮ ਪੂਰਹੁ ਇਹੁ ਮਮ ਸੁਆਉ ॥੪੭॥
 ਬਾਂਛਤਿ ਪੁਰਵਹੁ ਲਾਖਨ ਜਨ ਕੀ।
 ਅਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਇਹ ਮਮ ਮਨ ਕੀ।
 ਪੁਨ ਆਇਸ ਕੋ ਮਾਨਿ ਸੁਖਾਰੀ।
 ਰਹੋਂ ਬਿਛੁਰਿ ਇਸ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ' ॥੪੮॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰੋਈ।
 ਭਈ ਦੀਨ ਮਨ ਸੋਕ ਪਰੋਈ।
 ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੁਤ ਸੂਰਤ ਚਿਤਵਤਿ।
 ਦਯੋਸ ਮਨਿੰਦ ਬਰਖ ਕੇ ਬਿਤਵਤਿ^੨ ॥੪੯॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਦਿੱਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਤੀਨ ਚੜ੍ਹਾਰੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੩॥

^੧ਭਾਵ ਜਦ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਸੂਰਤ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਇੰਨਾਂ ਕਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮਰਨ ਦੀ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

^੨ਇਕ ਦਿਨ ਵਰ੍ਹੇ ਤੁਲ ਬੀਤਦਾ ਹੈ।

੪੪. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। ਪਾਰਕ ਪੁੱਤ੍ਰ]

੪੩<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੫

ਦੋਹਰਾ: ਦੀਨਮਨਾ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰੀ, ਪਤਿਬਰਤਾ ਪ੍ਰਿਤਿਵੰਤੀ^੧।ਬਹੁ ਸਮਤਾ ਦੀਰਘ ਦੁਸਹਿ^੨, ਜਬਿ ਇਮ ਭਨਜੋਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ॥੧॥**ਚੌਪਈ:** ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਬਾਨੀ।

ਦੇਨਿ ਹਰਖ ਮ੍ਰਿਦੁ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ।

‘ਹੇ ਸੁਭਮਤੇ ! ਅਖਿਲ ਜੇ ਲੋਕ।

ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਾਨਾ ਅਵਿਲੋਕ ॥੨॥

ਬਿਨਸਨਿਹਾਰ ਸਕਲ ਹੀ ਅਹੇ।

ਭੂਤ ਜੁ ਹੁਤੇ ਭਵਿੱਖ ਨ ਰਹੇ।

ਅਪਨਿ ਧਰਮ ਗਾਢੋ ਕਰਿ ਮਰੇ।

ਸੋ ਨਰ ਧੰਨ ਸਿੰਧੁ ਜਗ ਤਰੇ ॥੩॥

ਨਰ ਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੋ ਇਹ ਕਾਜਾ।

ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਸਮਾਨ ਜਹਾਜਾ^੩।

ਤੋ ਸੁਤ ਧਰਮ ਛੱਤ੍ਰੀਯਨਿ ਕੇਰਾ।

ਰਣ ਮਹਿ ਸੋ ਨਿਰਬਾਹ ਬਡੇਰਾ ॥੪॥

ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਸੈਂਕਰੇ ਖੇਤ ਗਿਰਾਏ।

ਆਪ ਜੂਝਿ ਸੁਰ ਲੋਕ ਸਿਧਾਏ।

ਜਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿਨਿ ਕੇ ਸੁਖ ਅਹੈਂ।

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਾਖ ਸਭਿ ਕਹੈਂ ॥੫॥

ਖੇਤਸ ਬਰਖ ਆਰਬਲ ਤਨ ਕੀ^੪।

ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮਨ ਕੀ।

ਚੱਕ੍ਰ ਵਰਤਿ ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਰਾਜੂ^੫।ਮਿਟਹਿ ਨ ਆਇਸੁ ਕਿਤਹੁ ਕੁਕਾਜੂ^੬ ॥੬॥ਕਰਨਿ ਰਮਨਿ ਰਮਨੀਨਿ ਨਵੀਨ^੭।^੧ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ (ਧਰਮ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੀ।^੨ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦੱਸਿਆ। [ਸੰਸ.:, ਸਮ=ਸਾਂਤੀ, ਖਿਮਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ]।^੩ਪਾ:-ਦੁਸ਼ਾ। ਦਸ਼ਾ।^੪ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਤਰਨੇ ਤੇ ਤਾਰਨੇ ਲਈ (ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ)।^੫ਤਨ ਦੀ ਆਯੂ ਹੋਵੇ (ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤੇ)।^੬ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜ ਹੋਵੇ।^੭ਤਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਟਲੇ (ਕਿਧਰੇ) ਤੇ ਕਿਧਰੇ (ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ) ਕੰਮ ਖੋਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਸਭ ਸਫਲ ਹੋਣ)।^੮ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਯੁਥਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਆਨੰਦ ਜਗ ਪੀਨ।
 ੴਜਿਸ ਆਨੰਦ ਕੋ ਕਨਕਾ ਏਹੂ।
 ਤਿਸ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਮਿਲਯੋ ਅਛੇਹੂ^੧ ॥੭॥
 ਨਿਜ ਨੰਦਨ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦ।
 ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਤਿਵੰਦ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਨ ਸੁਮਤੇ ! ਕਰੋ।
 ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਰਹਨ ਮਨੋਰਥ ਧਰੋ ॥੮॥
 ਰਿਦੈ ਧਯਾਨ ਹਮ ਕੋ ਨਿਤ ਧਯਾਵਹੁ।
 ਨਿਕਟ ਦਰਸ ਕੋ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਵਹੁ।
 ਪਰਾਲਬਧ ਤਨ ਕੀ ਸਭਿ ਭੋਗਿ।
 ਪਹੁੰਚਹੁ ਅੰਤ ਹਮਾਰੇ ਲੋਗ ॥੯॥
 ਅਪਰ ਤ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਮ ਤੁਹਿ ਨਹਿ ਚਹੀਅਹਿ।
 ਹਮਰੀ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਫਲ ਲਹੀਯਹਿ।
 ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਕੱਲਯਾਨ।
 ਬਸੀਯਹਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ ॥੧੦॥
 ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਨ।
 ਸੋ ਪੁਰਵਹੁ ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਿ ਭਾਖਨਿ।
 ਸੰਗਤਿ ਬਿਨੈ ਮਾਨਿਬੇ ਜੋਗ।
 ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਸਰਬ ਸਿਖ ਲੋਗ ॥੧੧॥
 ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਸਥਾਨ।
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਟਿਕੇ ਮਸੰਦ ਮਹਾਨ।
 ਸਰਬ ਦਰਬ ਇਹ ਅਰਪਨ ਕਰਿਹੀਂ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਮਹਿ ਥਿਰਤਾ ਧਰਿਹੀਂ ॥੧੨॥
 ਤੁਵ ਥਿਰ ਹੋਵਨਿ ਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼।
 ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਰਹੈ ਅਸ਼ੋਸ਼।
 ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਾਰ।
 ਰਹੈ ਤਥਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਾਰਿ ॥੧੩॥
 ਧੂਅਰ ਧੌਲਰ^੨ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ।

^੧ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਨੰਦ ਜਿਸ ਆਨੰਦ ਦਾ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ ਉਸ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਇਕ ਰਸ ਮਿਲਿਆ ਹੈ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ), ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਨ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਸਰੀਰਕ ਰਸ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ।

^੨ਧੂਏਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਾਂਗ।

ਇਸ ਥਿਰਤਾ ਕੌ ਕਯਾ ਭਰਵਾਸਾ।
 ਸਮ ਦਰਿਆਉ ਚਲਯੋ ਨਿਤ ਜਾਤਿ।
 ਭਰਯੋ ਰਹੈ ਇਕ ਸਮ ਦਿਖਰਾਤਿ' ॥੧੪॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਸਮੁਝਾਈ।
 ਭਰੇ ਬਿਲੋਚਨ ਅੱਸੂ ਗਿਰਾਈ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਸੁਨਿਆਰਾ।
 ਰਹਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾਚਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰਾ ॥੧੫॥
 ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬਿਤਾਵਤਿ ਭਯੋ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗਯੋ।
 ਤ੍ਰਿਯਾ ਵਹਿਰ ਇਕ ਬਾਰਕ ਗੇਰਾ।
 ਗਮਨਤਿ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਹੇਰਾ ॥੧੬॥
 ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿਖ ਸਨ ਫੁਰਮਾਯੋ।
 'ਜਾਚਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਚਾਨਕ ਪਾਯੋ।
 ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਹੁ ਕਰਿ ਪਯਾਰ ਦੁਲਾਰਾ।
 ਤੋਰਿ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਵਿ ਉਦਾਰਾ' ॥੧੭॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਕਹਯੋ।
 'ਪਾਰਨ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਨਹਿ ਲਹਯੋ।
 ਕੋ ਤ੍ਰਿਯ ਸਥਨ ਸੁ ਦੁਗਯਾ ਦੇਯ।
 ਤੋਂ ਇਹ ਬਚੈ ਅੰਨ ਅਚਿ ਲੇਯ ॥੧੮॥
 ਯਾਂ ਕੋ ਜਤਨ ਕਰਹੁ ਫੁਰਮਾਵਨ।'
 ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਬੋਲੇ ਜਸੁ ਪਾਵਨ।
 ਜਲ ਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲੀਜੈ।
 ਨਿਜ ਤ੍ਰਿਯ ਸਥਨ ਪਖਾਰਨਿ ਕੀਜੈ ॥੧੯॥
 ਬਾਰਕ ਜਬਿ ਉਛੰਗ ਮਹਿ ਪਾਏ।
 ਦੁਘਯ ਕੁਚਨ ਮਹਿ ਤਬਿ ਹੁਇ ਜਾਇ।
 ਤਿਸ ਤੇ ਪਾਰਨ ਸਿਸ ਬਯ ਪਾਵੈ।
 ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਇਹੁ ਬਡ ਹੁਇ ਜਾਵੈ' ॥੨੦॥
 ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਾਂਹਿ।
 ਲਿਯੋ ਉਠਾਇ ਹਾਥ ਜੁਗ ਮਾਂਹਿ।
 ਜਲ ਤੇ ਭਲੇ ਕਰਾਇ ਸ਼ਨਾਨ।
 ਨਿਜ ਦਾਰਾ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਆਨਿ ॥੨੧॥
 ਗੁਰ ਕੋ ਵਾਕ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਯੋ।

ਸਿਖਨੀ ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਉਰ ਲੀਯੋ।
 ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਰੇ, ਸਥਨ ਪਯ ਆਵਾ।
 ਸਹਿਤ ਸਨੇਹ ਸੁ ਨੰਦਨ ਪਯਾਵਾ ॥੨੨॥
 ਜਿਯਤ ਰਹਯੋ ਬਾਰਕ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਯੋ।
 ਦੰਪਤਿ ਅਪਨੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਯੋ।
 ਪੰਚ ਬਰਸ ਕੋ ਹੋਯਸਿ ਜਬੈ।
 ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰੀ ਤਬੈ ॥੨੩॥
 ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਅਨੁਹਾਰਾ^੧।
 ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹਾਰਾ।
 ‘ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ ਰਹੋ’ ਜਬਿ ਕਹਯੋ।
 ਰਿਦੈ ਸੁੰਦਰੀ ਤਬਿ ਇਮ ਚਹਯੋ ॥੨੪॥
 ਕਹਤਿ ਕੰਤ ਸਨ ਜੋਰਤਿ ਹਾਥ।
 ‘ਤਜਯੋ ਚਹਤਿ ਜੇ ਇਸ ਪੁਰਿ ਨਾਥ !
 ਮਮ ਸੁਤ ਕੀ ਇਹ ਸਿਸ ਅਨੁਹਾਰਾ।
 ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਕਰਿਹੋਂ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਾ ॥੨੫॥
 ਸੁਤ ਸਮ ਪਾਰਕ ਕਰਿ ਮੈਂ ਰਾਖੋਂ।
 ਮਨ ਪਰਚਾਵਨਿ ਹਿਤ ਅਭਿਲਾਖੋਂ।
 ਦਿਹੁ ਆਇਸੁ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬੈ।
 ਪਿਖਤਿ ਰਹੋਂ ਪਾਰਕ ਕਰਿ ਤਬੈ’ ॥੨੬॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਇਸ ਪਾਰਹਿ, ਜਬਿ ਹੋਹਿ ਮਹਾਨਾ।
 ਬਨਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ ਇਹ ਦੁਖਦਾਈ।
 ਖੋਜਹਿ ਤਬਿ, ਹੂੰ ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ^੨ ॥੨੭॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਇਮ ਹੀ ਰਹੁ ਹਰਖਾਇ।
 ਪਠਹੁ* ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖ ਪਾਇ।
 ਪਠਤ ਸੁਨਨ ਮਹਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਹੁ।
 ਸਿਮਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਿਤ ਲਾਵਹੁ’ ॥੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰੀ ਮਨ ਅਨਮਨ ਭਈ।
 -ਪਤਿ ਤੇ ਇਹ ਨਾ ਕਾਮਨਾ ਲਈ।

^੧ਵਰਗਾ।

^੨ਤਦੋਂ ਭਾਲੇਂਗੀ ਪਰ ਕੋਈ ਸਹਾਯਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

*ਪਾ:-ਸੁਨਹੁ।

ਬਡੇ ਹੋਇ ਕਯਾ ਕਰਹਿ ਬਖੇਰਾ।
 ਅਬਿ ਚਿਤ ਪਰਚਾ ਪਿਖਹਿ ਨ ਮੇਰਾ ॥੨੯॥
 ਰਹੋਂ ਇਕਾਂਕੀ ਸਦਾ ਉਦਾਸ।
 ਨਹਿੰ ਨੰਦਨ ਨਹਿੰ ਪਤਿ ਹੈ ਪਾਸ-।
 ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿੰ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਦੁਖ ਆਤੁਰ ਕੀ ਬਿਨੈ ਨ ਮਾਨੀ ॥੩੦॥
 ਰਾਵਰਿ ਬਿਨਾ ਇਕਾਂਕੀ ਥੀਵੋਂ।
 ਪਰਮ ਕਸ਼ਟ ਮਹਿੰ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਜੀਵੋਂ।
 ਕਯੋਂ ਨ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹਰੁ ਮਮ ਹਾਲ।
 ਬਿਰਦ ਆਪ ਕੋ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ’ ॥੩੧॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।
 -ਇਹ ਦੁਖ ਆਤੁਰ ਅਹੈ ਉਦਾਰਾ।
 ਸਮੁਝਾਈ ਸਮੁਝੈ ਨ ਅਜਾਨੀ।
 ਬਾਰਕ ਪਾਰਕ ਚਹਿਸ ਮਹਾਨੀ- ॥੩੨॥
 ਕਹਯੋ ਤਬੈ ‘ਲੈ ਪਾਰਹੁ ਆਪ^੧।
 ਲਖਿ ਹੈ^੨ ਬਡੇ ਦੇਹਿ ਸੰਤਾਪ।’
 ਸੁਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਅਨੁਹਾਰੀ।
 ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯਹੁ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਭਾਰੀ ॥੩੩॥
 ਪਤਿ ਕੀ ਆਇਸੁ ਲੇ ਹਿਤ ਪਾਰਨ।
 ਸੁਤ ਹੀ ਕੋ ਕਿਯ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ।
 ਪਾਲਕ ਭਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਇ।
 ਸਿਖ ਤੇ ਲਯੋ ਹਰਖ ਮਹਿੰ ਹੋਇ ॥੩੪॥
 ਪੁਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਪੁਰਿ ਰਾਖਨ ਹਿਤ ਬੋਲੇ ਨਾਥ।
 ‘ਨਿਕਟ ਸੌਤ ਕੇ ਰਹੁ ਥਿਰ ਹੈ ਕੈ।
 ਕਯਾ ਲੈ ਹੈਂ ਦੱਖਣ ਦਿਸਿ ਜੈ ਕੈ ॥੩੫॥
 ਸਕਲ ਬਿਧਿਨਿ ਤੇ ਬਸੈਂ ਸੁਖਾਰੀ।
 ਪੂਜਹਿੰ ਪਹੁੰਚਿ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਰੀ।
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨ ਨਰਕ ਸਮ ਕਹੈਂ।
 ਤ੍ਰਿਯਾ ਜਾਤਿ ਕੋ ਬਹੁ ਦੁਖ ਅਹੈ’ ॥੩੬॥

^੧ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਪਾਲ ਲੈ।

^੨ਦੇਖੇਂਗੀ।

ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਕਰ ਜੋਰੇ।
 ‘ਗਾਢੇ ਨੇਮ ਅਹੈ ਇਹ ਮੋਰੇ।
 ਪੂਰਬ ਦਰਸਨ ਕਰੋਂ ਤੁਹਾਰਾ।
 ਪਦ ਬੰਦਨ ਤੇ ਅਚੋਂ ਅਹਾਰਾ ॥੩੭॥
 ਇਤਨੇ ਹੀ ਮਾਨੇ ਸੁਖ ਸਾਰੇ।
 ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਮਹਿੰ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ।
 ਗਮਨ ਬਿਖੈ ਨਹਿੰ ਸੰਕਟਿ ਕੋਈ।
 ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੋਈ ॥੩੮॥
 ਪੁਜਵਾਵਨ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਪਾਸ।
 ਬ੍ਰਿਹ ਤੁਮ ਤੇ^੧ ਇਹ ਧਰੋਂ ਨ ਆਸ।
 ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਸਭਿ ਜਾਨਨਹਾਰੇ।
 ਬਨਹਿ ਨ ਕਹਿਬੋ ਨਿਕਟ ਤੁਮਾਰੇ ॥੩੯॥
 ਪਰਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਰਾਖਹੁ ਸਾਥ।
 ਇਹੀ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਵਹੁ ਨਾਥ!’
 ਦੀਨ ਮਨਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗੁਰ ਜਾਨੀ।
 ਚਲਨ ਸੰਗ ਬਿਨਤੀ ਇਹੁ ਮਾਨੀ ॥੪੦॥
 ਸੰਗਤ ਮਹਿੰ ਸੁੰਦਰੀ ਕੋ ਛੋਰਿ।
 ਚਲਯੋ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਦੱਛਨ ਓਰ।
 ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ।
 ਨਿਜ ਉਮਰਾਵ ਪਠਯੋ ਗੁਰ ਪਾਹੂ ॥੪੧॥
     ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਮੋ ਕਿਯ।
     ਸਭਿ ਬਿਰਤੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਕਹਿ ਦਿਯ।
 ‘ਜੰਗ ਜੀਤ ਸਲਤਨ ਕੋ ਪਾਇ।
 ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਬਿਰਯੋ ਸੁਹਾਇ ॥੪੨॥
 ਰਾਵਰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਤ ਕਹੈ।
 ਮਿਲਿਬੇ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਰਹੈ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ।
 ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਕਨ ਕੋ ਕਹਿ ਹਰਖਾਵਹੁ’ ॥੪੩॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ‘ਬਿਲਮ ਨਹਿੰ ਕਾਈ।
 ਕੂਚ ਹੋਨਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਪਹੁੰਚਹਿੰ ਜਾਇ।

^੧ਆਪ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਕੇ।

ਕਰਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਤਿ ਹਮ ਚਲਿ ਆਇੰ' ॥੪੪॥

ਸੁਨਿ ਉਮਰਾਵ ਕਹਨਿ ਪੁਨ ਲਾਗਾ।

‘ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਬਹੁ ਅਨੁਰਾਗਾ।

ਤਉ ਸ਼ਰੀਅਨਿ ਤੇ ਡਰਪੰਤਿ।

ਤੁਮ ਦਿਸਿ ਆਇ ਸਕੈ ਨ ਕਦੰਤ ॥੪੫॥

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਪਿਤਾ ਕੀ ਕਰੀ ਸੁ ਮਾਨੇ।

ਅਹੈਂ ਸਕੇਲ^੧ ਸੈਂਕਰੇ ਸਜਾਨੇ।

ਅਵਰੰਗ ਦੈ ਦੈ ਮਾਨ ਵਧਾਏ।

ਨਿਤ ਬੈਠਤਿ ਢਿਗ ਸੋ ਸਮੁਦਾਏ ॥੪੬॥

ਯਾਂ ਤੇ ਆਇ ਨ, ਸੁਕਚਤਿ ਰਹੈ।

ਤਉ ਦਰਸ ਅਵਿਲੋਕਨਿ ਚਹੈ।’

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਕੀਨਿ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਰੇਪਾਉ ਤਿਸ ਦੀਨਿ ॥੪੭॥

ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਗਮਨਜੋਂ ਤਤਕਾਲਾ।

ਕਰਜੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋਂ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।

ਰਹਜੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਫੇਰ।

-ਮਿਲਿ ਬੋਲੋਂ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਹੇਰਿ- ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਦਿੱਲੀ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਚਤੁਰ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੪॥

^੧ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸੁ।

੪੫. [ਮਥੁਰਾ, ਬੰਦਰ। ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਨਿਰਨਾ। ਆਗਰੇ ਪੁੱਜਣਾ]

੪੪<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੬

ਦੋਹਰਾ: ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ,
ਜਿਸ ਥਲ ਕਿਯ ਸਸਕਾਰ।
ਬਿਦਤਾਯੋ ਮੰਦਿਰ ਬਨਜੋਂ, ਸੁੰਦਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਪਿਤ ਸਥਾਨ ਬਿਦਤਾਇ ਸੁਨਾਯੋ* ।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਜੋੜ ਕਰਾਯੋ ।
ਸੁੰਦਰੀ ਕਰੀ ਟਿਕਾਵਨ ਪੁਰਿ ਮੈਂ† ।
ਆਪ ਅਰੋਹਨਿ ਬਾਂਛਤਿ ਉਰ ਮੈਂ ॥੨॥
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਨਿਜ ਗਵਨ ਸੁਨਾਵਾ ।
ਗਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਮੇਲ ਸੁਹਾਵਾ ।
ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨ ਧਰਿ ਕਰ ਜੋਰੇ ।
ਕਦਮ ਪਦਮ ਸੁਖ ਸਦਮ‡ ਨਿਹੋਰੇ ॥੩॥
ਜਥਾ ਭਾਵਨਾ ਧਰਿ ਅਵਿਲੋਕੇ ।
ਤਥਾ ਸਭਿਨਿ ਲਖਿ ਲਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਰੋਕੇ ।
ਜਨੁ ਸੂਰਜ ਦਿਸਿ ਗਨ ਅਰਬਿੰਦੂ ।
ਕਿਯੋਂ ਚਕੋਰਨ ਚਿਤਵਜੋ ਇੰਦੂ ॥੪॥
ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ ਕਟਾਛ ਛਬੀਲੇ ।
ਸਭਿ ਪਰ ਡਾਰਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਰਸੀਲੇ ।
ਸਨਧਬੱਧ ਹੁਇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਰਾਜੇ ।
ਬਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਸਾਜੇ ॥੫॥
ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿ ਕੋ ਤਬਿ ਨਾਥ ।
ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਧਾਰਹਿ ਪਗ ਮਾਥ ।
ਹਿਤ ਅਰੋਹਿਬੇ ਹਯ ਅਨਵਾਯੋ ।
ਹੇਰਿ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੬॥
ਬਿਛਰਨ ਸਮੈਂ ਰੂਪ ਜਸ ਬੇਸੂ ।
ਰਿਦੈ ਧਰਜੋ ਤਸ ਕੰਤ ਹਮੇਸੂ ।
ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਬਾਰ ।
ਪਗ ਰਕਾਬ ਧਰਿ, ਭੇ ਅਸਵਾਰ ॥੭॥

*ਪਾ:-ਬਨਾਯੋ ।

†ਇਥੇ ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ।

‡ਸੁਖ ਦੇ ਘਰ ਚਰਨਕਵਲ ।

ਸਹਿਤ ਖਾਲਸੇ ਮਾਰਗ ਚਲੇ।
 ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਜਨ ਗਨ ਕੋ ਤਹਿ ਖਲੇ।
 ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਸੰਗ ਸਿਧਾਈ।
 ਰਹੀ ਸੁੰਦਰੀ ਆਇਸੁ ਪਾਈ ॥੮॥
 ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਗਏ।
 ਹੇਰਿ ਸੁ ਥਲ ਡੇਰਾ ਪੁਨ ਕਏ।
 ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਕਰਿ ਮਜਲ ਸੁਖਾਰੀ।
 ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿ ਅਘਹਾਰੀ^੧ ॥੯॥
 ਪੰਚ ਕੋਸ ਮਥਰਾ ਜਬਿ ਰਹੀ।
 ਸਿਵਰ ਕਰਾਇ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹੀ।
 ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੇ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥੧੦॥
 ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰਿ ਸੌਚ ਸਨਾਨੇ।
 ਹਯ ਅਰੋਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਯਾਨੇ।
 ਪਹੁੰਚੇ ਮਥਰਾ ਪੁਰੀ ਨਿਹਾਰੀ।
 ਜਹਿ ਬਿਲਾਸ ਕੀਨਸਿ ਗਿਰਧਾਰੀ^੨ ॥੧੧॥
 ਸੂਰਜ ਕੁੰਡ ਕੀਯੋ ਸਭਿ ਡੇਰਾ।
 ਸੁੰਦਰ ਤਟ ਜਮਨਾ ਜਲ ਹੇਰਾ।
 ਸ਼ਾਮ ਸਲੋਨੋ ਰੂਪ ਸੁਧਰਿ ਕੈ।
 ਬਿਲਸੇ ਜਹਿ ਕਹਿ ਬਿਰਿ ਕੈ ਫਿਰਿ ਕੈ ॥੧੨॥
 ਸੋ ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਨਾਨਾ ਥਲ ਕੋ।
 ਕਰੇ ਸੰਘਰ ਦੁਸ਼ਟ ਦਲ ਬਲ ਕੋ।
 ਸੂਰਜ ਸੁਤਾ^੩ ਪਾਰ ਗੁਰ ਗਏ।
 ਗੋਕਲ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ॥੧੩॥
 ਜਿਸ ਥਲ ਹੁਤੀ ਪੂਤਨਾ ਪਾਪਨ।
 ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ^੪ ਖਲ ਕੀਨਸਿ ਖਾਪਨ।
 ਦੁਸ਼ਟ ਬਕਾਸੁਰ^੫ ਬਲੀ ਬਿਦਾਰਯੋ।

^੧ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ।

^੨ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ।

^੩ਜਮਨਾ।

^੪ਨਾਮ ਇਕ ਦੈਤ ਦਾ ਜੋ ਵਾਉ ਵਰੋਲਾ ਬਣਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

^੫ਨਾਮ ਦੈਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਬਿਜੈ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਨਾਸ਼ ਅਘਾਸੁਰ^੧ ਕੋ ਕਰਿ ਡਾਰਜੋ ॥੧੫॥
 ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਅਵਿਲੋਕਜੋ ਨਾਥ।
 ਜਹਿ ਖੇਲੇ ਗੋਪੀ ਗਨ ਸਾਥ।
 ਕੇਲ ਰਾਸ ਮੰਡਲ ਜਹਿ ਕਰੇ।
 ਕਮਲਾਸਨ ਬਛਰੇ ਗਨ ਹਰੇ^੨ ॥੧੫॥
 ਜਹਾਂ ਗੁਵਰਧਨ^੩ ਕਰ ਪਰ ਧਾਰਜੋ।
 ਜਹਿ ਸੁਰਪਤਿ ਕੋ ਮਾਨ ਨਿਵਾਰਜੋ।
 ਕਾਲੀ ਤਾਲ ਬਿਲੋਕਜੋ ਜਾਇ।
 ਚਢਿ ਕਦੰਬ^੪ ਪਰ ਕੂਦੇ ਧਾਇ ॥੧੬॥
 ਕੁੰਜ ਗਲੀਨ ਖੇਲ ਜਹਿ ਕਰੇ।
 ਜਹਿ ਗੋਪੀ ਗਨ ਕੇ ਪਟ ਹਰੇ।
 ਜਹਿ ਧੋਨਕ^੫ ਅਰੁ ਕੇਸੀ^੬ ਮਾਰੇ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਫਿਰਿ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰੇ ॥੧੭॥
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਧਰਿ ਖਿਲੇ ਘਨੇਰੇ।
 ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਰਿ ਸੋ ਫਿਰ ਹੇਰੇ।
 ਜਮਨਾ ਕੋ ਉਲੰਘਿ ਪੁਨ ਆਏ।
 ਜਹਿ ਧੁਬੀਆ ਹਤਿ ਸੋ ਦਰਸਾਏ^੭ ॥੧੮॥
 ਮਿਲੀ ਕੂਬਰੀ ਕੂਬ ਸੁਧਾਰਾ^੮।
 ਬਹੁਰ ਧਨੁਖ ਤੋਰਜੋ ਧਰ ਡਾਰਾ।
 ਕੂੰਚਰ ਖੂਨੀ ਦੰਤ ਉਖਾਰੇ।
 ਮੱਲ ਚੰਡੂਰ^੯ ਮੁਸ਼ਟ ਜਹਿ ਮਾਰੇ ॥੧੯॥

^੧ਬਕਾਸੁਰ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਭਿਰਾਉ। ਕੰਸ ਦੇ ਕਹੇ ਇਸ ਨੇ ਸੱਪ ਬਣਕੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਵੱਡਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵੜਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਵਧਾਕੇ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾੜ ਘੱਤਿਆ ਸੀ।

^੨ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਹਿਤ ਬਛਰੇ ਚੁਰਾ ਲੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰਚ ਲਏ ਸਨ।

^੩ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਕੋਹ ਤੇ ਇਕ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਂਗਲੀ ਤੇ ਚਾ ਲਿਆ ਤੇ ਛਤਰੀ ਵਾਂਗੂ ਬ੍ਰਿਜ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਇੰਦਰ ਬਰਖਾ ਨਾਲ ਗਰਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

^੪ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿੱਛ।

^੫ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਊਆਂ ਚਾਰਨ ਗਏ ਤਾੜ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਬਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰਿਆ।

^੬ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਰਨ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਦੇਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ।

^੭ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਗਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੰਸ ਦਾ ਧੋਬੀ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੰਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਖੋਹਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

^੮ਕੰਸ ਦੀ ਇਕ ਦਾਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁੱਬ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

^੯ਕੰਸ ਦਾ ਇਕ ਪਹਿਲਵਾਨ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ।

ਕੰਸ ਦਮਦਮਾ ਬਹੁਰ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਪਕਰਿ ਕੇਸ ਤੇ ਜਹਾਂ ਪਛਾਰਾ।
 ਪੁਨ ਬਿਸਰਾਂਤ^੧ ਘਾਟ ਪਰ ਆਏ।
 ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਦਿਜ ਤਹਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੨੦॥
 ਸੂਰਜ ਤਨੁਜਾ ਤਟ^੨ ਸੁਭ ਹੇਰਾ।
 ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿ ਡੇਰਾ।
 ਜਬਿ ਟਿਕ ਗਏ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਪਲਵੰਗਮ^੩ ਗਨ ਕੂਦਤਿ ਆਏ ॥੨੧॥
 ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਚਪਲ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਲਾਂਗੁਲ ਬੰਕ ਉਤੰਗਹਿ ਜਾਲਾ।
 ਏਕ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਿਪਰ ਧਰੀ ਹੈ।
 ਬੰਦਰ ਪਹੁੰਚਿ ਸੁ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀ ਹੈ ॥੨੨॥
 ਲੇ ਕਰਿ ਚਢ੍ਹੋ ਤਰੋਵਰ ਧਾਇ।
 ਤੁਪਕ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਲਈ ਰਿਸਾਇ।
 ਲਗਯੋ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ।
 ਬਰਜਨ ਕਰਯੋ ਤਬਹਿ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੨੩॥
 ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਤਰੁ ਪਰ ਤੇ ਤਰੁ ਆਨ^੪।
 ਧਰੇ ਢਾਲ ਕੂਦਤਿ ਬਲ ਠਾਨਿ।
 ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਬਿਕਸਾਵੈਂ।
 ਪੁਨ ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਅਪਰ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥੨੪॥
 ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਕਵਾਨ ਅਨਾਯੋ।
 ਮੋਦਿਕ ਆਦਿ ਜਿਤਿਕ ਮਨ ਭਾਯੋ।
 ਸਭਿ ਕੀਸਨਿ ਕੇ ਅੱਗੁ^੫ ਪੁਵਾਯੋ।
 ਮਿਲੇ ਸੈਂਕਰੇ ਤਤਛਿਨ ਖਾਯੋ ॥੨੫॥
 ਕੋ ਚੀਕਤਿ, ਹੈਂ ਘੁਰਕਤਿ ਕੇਈ।
 ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਭਿਰਤ ਕਪਿ ਤੇਈ।
 ਦੰਡ ਨਿਕਾਸਹਿ ਸੁੰਨ ਦਬਾਵੈ^੬।

^੧ਜਿੱਥੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ।

^੨ਜਮਨਾ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ।

^੩ਬਾਂਦਰ।

^੪ਇਕ ਬੁੱਛ ਤੋਂ ਹੋਰ ਬੁੱਛ ਤੇ।

^੫ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ।

^੬ਕੰਨ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹਨ।

ਲੋਕਨ ਕੂਰ ਕਰਹਿੰ ਦਿਖਰਾਵੈਂ ॥੨੬॥
 ਸਭਿ ਪਕਵਾਨ ਖਾਇ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਭਏ ਬਟੋਰਨ ਕਪਿ ਕੁਲ ਜਾਲਾ^੧।
 ਤਬਹਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਕਹਯੋ।
 ‘ਸਿਪਰ ਨ ਤਜੀ ਹਾਥ ਦਿਢ ਗਹਯੋ ॥੨੭॥
 ਦੈ ਹੋਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿ ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰ।
 ਬਹੁਰ ਧਾਇ ਕਰਿ ਲੈ ਹੋਂ ਢਾਰ।
 ਨਤੁ ਗਾਢੀ ਗਹਿ ਕੂਦ ਪਲਾਵਤਿ।
 ਇਕ ਤਰ ਜਾਤਿ ਦੂਸਰ ਪਰ ਜਾਵਤਿ’ ॥੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਰਜਯੋ ਤੁਪਕ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ।
 ਆਪ ਬੋਲ ਦੇ ਕਰਯੋ ਹਕਾਰਨ।
 ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਪਲਵੰਗਮ ਆਯੋ।
 ਮੋਦਕ ਕਰ ਪਰ ਤੇ ਬਿਰਮਾਯੋ^੨ ॥੨੯॥
 ਸਿਪਰ ਧਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਆਗਾ।
 ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਹੋਹਿ ਡਰ ਭਾਗਾ।
 ਸਾਹਿਬ ਫੇਰਯੋ ਸਿਰ ਪਰ ਹਾਥ।
 ਪੁਨ ਹੁਇ ਨਿਕਟ ਨਿਵਾਯਹੁ ਮਾਥ ॥੩੦॥
 ਪੁਨ ਮੋਦਕ ਧਰਿ ਦੀਨਸਿ ਆਗਾ।
 ਲੇ ਕਰਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਫਾਂਦਤੋ ਭਾਗਾ।
 ਸਿਪਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੋ ਗਹਿ ਲਈ।
 ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਿ ਸੁਚੇਤੀ ਕਈ ॥੩੧॥
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕੀਨਿ।
 ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਆਇਬੇ ਦੀਨ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰਾ।
 ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨੇ ਪੁਨ ਭੁਨਸਾਰਾ ॥੩੨॥
 ਕੂਚ ਕਰਯੋ ਹੁੈ ਕਰਿ ਸਵਧਾਨੇ।
 ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੇ ਦਿਵਸ ਪਯਾਨੇ।
 ਗਮਨਹਿੰ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮੇਸ਼।
 ਚਢੈ ਖਾਲਸਾ ਸੰਗ ਅਸੇਸ਼ ॥੩੩॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਚਲੇ ਜਾਹਿੰ ਗੁਰ ਮਾਰਗ।

^੧ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ।

^੨ਹੱਥ ਉਤੇ ਪਏ ਲੱਡੂ ਨੂੰ (ਦੇਖਕੇ) ਭਰਮ ਗਿਆ।

ਲਗੀ ਪਯਾਸ ਬੁਝੜੋ ਤਬਿ ਬਾਰਗ^੧।
^੨‘ਗ੍ਰਾਮ ਹਿੰਦੂਅਨਿ ਦਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਰਹੈ।
 ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਿ ਤਿਨਹੁੰ ਕੇ ਅਹੈ’ ॥੩੪॥
 ਤਬਿ ਇਕ ਸਿੰਘ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ।
 ਖੋਜੜੋ ਜਲ ਸੀਤਲ ਕਹੁ ਲਯਾਇ।
 ਆਨਿ ਮਿਲੜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
 ਬੁਝੜੋ ‘ਕਿਸ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਬਾਰੀ?’ ॥੩੫॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਬਤਾਯੋ।
 ‘ਇਕ ਦਿਜਨੀ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਲਯਾਯੋ।
 ਤਨੁਜਾ ਤਨੁਜ ਨ ਬਾਲਕ ਕੋਈ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਸੁਚਿ ਏਕਲ ਰਹਿ ਸੋਈ’ ॥੩੬॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਰ ਤੇ ਭਰੜੋ ਕਟੋਰਾ।
 ਗੇਰਿ ਦੀਨਿ ਤੂਰਨ ਧਰਿ ਓਰਾ।
 ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਬੋਲੇ ਜਲ ਡਾਰਿ।
 ‘ਤਿਸ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਸੁੱਧ ਨ ਬਾਰਿ ॥੩੭॥
 ਏਕਲ ਕਹਾਂ ਸੋਚਤਾ ਧਰਨੀ।
 ਬਹੁਤੇ ਬਾਲ ਤਹਾਂ ਸੁਧਿ ਬਰਨੀ^੩।
 ਭਗਤਿ ਸੁੱਧ ਨਹਿੰ, ਸੁੱਧ ਆਚਾਰ^੪।
 ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਸੁੱਧ ਸੁ ਬਾਰਿ^੫ ॥੩੮॥
 ਸਦਨ ਸੁੱਧ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜਹਿੰ ਬਹੁਤੇ।
 ਏਕਲ ਘਰ ਧ੍ਰਿਗ ਦੇਵ ਨ ਭੁਗਤੇ^੬।
 ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸੁਤ ਬਿਨ ਸ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।
 ਆਗੈ ਭਾਗ ਨ ਦੈ ਹੈ ਕੋਇ ॥੩੯॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਾਧੂ ਏਕਾਕੀ ਭਲਾ,
 ਸੁੱਧ ਦੇਹ, ਮਨ ਸੁੱਧ।
 ਗ੍ਰੇਹੀ ਬਹੁਤੇ ਸੁੱਧ ਘਰ, ਸੁਚਿ ਤਨ ਮਨ ਔ ਬੁੱਧਿ^੭’ ॥੪੦॥

^੧ਜਲ ਦੀ ਥਾਂ [ਵਾਰਿ=ਪਾਣੀ। ਗ=ਥਾਂ]।

^੨ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ.....।

^੩ਓਥੇ ਸੁੱਚਾ ਪਾਣੀ ਹੋਊ।

^੪ਨਾ ਉਸਦੀ ਭਗਤੀ ਸੁੱਧ ਹੈ ਨਾ ਆਚਾਰ ਸੁੱਧ ਹੈ।

^੫ਜਿਸ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ (ਬਾਲ) ਹੋਣ ਉਸਦੇ ਜਲ ਸੁੱਧ ਹੈ।

^੬ਇਕਲੇ ਘਰ ਨੂੰ ਧਿਕਾਰ (ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਨ) ਦੇਵਤੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

^੭ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦਾ ਘਰ ਸੁੱਧ ਤਾਂ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣ, ਉਸਦਾ ਤਨ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਸੁੱਚੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ: ਇਮ ਕਹਿ ਅਗਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਹੇਰਿ ਕ੍ਰੂਪ ਤੇ ਨੀਰ ਨਿਕਾਰੇ।
 ਧਰਜੋ ਕਟੋਰਾ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।
 ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਸਮੁਖ ਸਿਧਾਏ ॥੪੧॥
 ਪੰਥ ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਬਹੁਤੇਰਾ।
 ਜੋਜਨ ਚਲਨ ਰਹਜੋ ਲਖਿ ਨੇਰਾ।
 ਡੇਰਾ ਕਰਜੋ ਥਾਨ ਸੁਠ ਹੇਰਾ।
 ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਨਾ ਅਨਵਾਇ ਘਨੇਰਾ ॥੪੨॥
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ।
 ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਸੁਧਿ ਚਲਿ ਆਈ।
 ‘ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ਛਬੀਲਾ।
 ਦਾਸਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਨ ਹਠੀਲਾ ॥੪੩॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਿ ਸੋ ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਏ।
 ਚਤੁਰ ਕੋਸ ਪਰ ਸਿਵਰ ਲਗਾਏ।’
 ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਤਿ ਜੋਨ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਹੋਏ ਤਤਕਾਲਾ ॥੪੪॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਆਗਰੇ ਆਗਮਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚੱਤੁਰਸ੍ਰਿੰਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੫॥

੪੬. [ਆਗਰੇ ਖਾਨਖਾਨਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ]

੪੫<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੭

ਦੋਹਰਾ: ਬਾਗ ਅਜਾਇਬ ਕੇ ਬਿਖੈ,
ਉਤਰਿ ਕੀਨਿ ਬਿੱਸਾਮ।
ਨਿਸ ਬਤਾਇ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਭੇ,
ਚਲਨ ਆਗਲੇ ਧਾਮ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਹਯ ਅਰੋਹਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਲੇ।
ਦੇਖਯੋ ਪੁਰਿ ਢਿਗ ਬਾਗ ਬਿਸਾਲੇ।
ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਦੀਏ ਲਗਾਇ।
ਥਿਰ ਭੇ ਕੁਛ ਅਰਾਮ ਕੋ ਪਾਇ ॥੨॥
ਹੁਤੋ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਇਕ ਖਾਨ^੧।
ਭ੍ਰਾਤ ਨ ਅਕਬਰ ਕੋ, ਇਹ ਆਨ^੨।
ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੁਛ ਜਾਨੇ।
ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਸੁਨਯੋਂ ਤਿਸ ਕਾਨੇ ॥੩॥
ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਤੇ ਲੋਕ ਪਠਾਏ।
ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਏ।
'ਕਹਯੋ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਕਰ ਜੋਰਿ।
- ਦੀਜੈ ਦਰਸ ਆਇ ਇਤ ਓਰ- ॥੪॥
ਡੇਰੇ ਸਹਿਤ ਅਵਾਹਨ ਕਰੇ।
ਚਢੀਅਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਖ ਬਹੁ ਉਤ ਥਿਰੇ^੩।'
ਕਰਹੁ ਅਰਾਮ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਘਨੇ-।
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤੁਮ ਸੋਂ ਬਚ ਭਨੇ' ॥੫॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੇ ਅਸਵਾਰ।
ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸਭਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਧਾਰਿ।
ਲਸਕਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁਤੇਰਾ।
ਡਹਰਾ^੪* ਬਾਗ ਅਜਬ ਇਕ ਹੇਰਾ ॥੬॥
ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਮਹਿ ਜਾਇ।

^੧ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਖਾਨ ਸੀ।

^੨ਅਕਬਰ ਦਾ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਹੋਰ (ਖਾਨਖਾਨਾ) ਸੀ। ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਮੁਨਇਮ ਖਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਬੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

^੩ਉਧਰ ਠਹਿਰਿਆਂ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਹੋਵੇਗਾ।

^੪ਰਸਤੇ ਵਿਚ।

*ਪਾ:-ਗਹਰਾ।

ਹੁਤੋ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਤਿਸ ਥਾਇੰ।
 ਸੁਨਯੋ ਕਾਨ ਤਿਸ ਗੁਰ ਅਗਵਾਨੂ।
 ਚਲਯੋ ਤੁਰਤ ਆਗੇ ਤਜਿ ਭਵਨੂ ॥੭॥
 ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰਸੇ ਤਬਿ ਜਾਇ।
 ਬਿਨਤੀ ਬੋਲਯੋ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ।
 ‘ਜਾਨਿ ਆਪਨੋ ਦਰਸਨ ਦੀਨ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨ’ ॥੮॥
 ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਗੁਰ ਥਾਪੀ ਦਈ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਕਈ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਬਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਮਮ ਸਰੀਰ ਮਹਿੰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਮਹਾਨੀ ॥੯॥
 ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਾਇ।
 ਰਹੋਂ ਪ੍ਰਤੀਖਤ ਮੈਂ ਚਿਤ ਲਾਇ।’
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਨ ਅਬਿ ਇਹ ਰਹੈ।
 ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲਨਿ ਅੰਤ ਇਹ ਅਹੈ ॥੧੦॥
 ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਹੁ ਛੁਧਨਿ ਆਹਾਰ।
 ਬਚ ਦੁਰਾਇ ਕਰਿ ਇਕ ਦੀਨਾਰ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਬਿਦਤਹਿ ਅਧਿਕ ਜਹਾਨ।
 ਚਲਹਿ ਕਹਾਨੀ ਏਵ ਮਹਾਨ ॥੧੧॥
 -ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਖਨ ਖਾਨਾ।
 ਤੇਰੇ ਖਾਨੇ ਬਿਖੈ ਬੁਤਾਨਾ⁺-।
 ‘ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਬਿਦਤ ਹੈ ਅਬਿ ਲੋਂ।
 ਪੁੰਨਯਾਤਮ ਕੋ ਜਸੁ ਰਹਿ ਜਬਿ ਲੋਂ^੧ ॥੧੨॥
 ਪੀਰ ਮਿਟੀ ਪਿਖਿ ਨਿਜ ਕੱਲਯਾਨ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਆਦਰ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ।
 ਲਏ ਉਤਾਰ ਕੀਨਿ ਬਹੁ ਸੇਵਾ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥੧੩॥
 ਤਿਸ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਥਲ ਔਰ।

⁺ਬੁਤਕੀ, ਇਹ ਮੁਹਰ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਸ਼ੋਰ ਵਿਚ ਰੂਸ ਆਦਿ ਵਲੋਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਿਕਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਕ ਬੁੱਤ ਯਾ ਮੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਰਤਾਰਾ ਸੀ ਤੇ ਹਮੇਲਾਂ ਵਿਚ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਬੀ ਬੁਤਕੀਆਂ ਦੇ ਹਾਰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਗਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

^੧ਜਦ ਤੱਕ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ) ਰਹੇਗਾ।

ਸਿਵਰ ਕਰਜੋ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲਜਾਏ।
 ਕਰਜੋ ਅਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੪॥
 ਬਰਖਾ ਸਹਿਤ ਘਟਾ ਬਡਿ ਆਈ।
 ਪਰੈ ਨੀਰ ਧਰ ਪਰ ਅਧਿਕਾਈ।
 ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੋ।
 ਇੰਦ੍ਰ ਕਰੈ ਛਿਰਕਾਵ ਮਹਾਨੋ ॥੧੫॥
 ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਈ ਭੁਨਸਾਰਾ।
 ਸੁੰਦਰ ਤਰੁਵਰ ਬਾਗ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ ਹੈ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।
 ਸਿਵਰ ਉਚਿਤ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਤਾਂਹੀ ॥੧੬॥
 ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਤਤਛਿਨ ਉਤਰੇ ਜਾਇ।
 ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਜੇਤਿਕ ਸਮੁਦਾਇ।
 ਦੇ ਦੇ ਆਇਸ ਥਾਨ ਬਤਾਏ।
 ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਹਿ ਕਹਿ ਉਤਰਾਏ ॥੧੭॥
 ਬੰਟਿ ਜਥੋਚਿਤ ਥਾਨ ਮਹਾਨੇ।
 ਉਤਿਰ ਖਾਲਸੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਠਾਨੇ।
 ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸ ਕਰੇ ਬਿਸਰਾਮੂ।
 ਕਿਤਿਕ ਆਨਿ ਦਰਸਹਿੰ ਸੁਖ ਧਾਮੂ ॥੧੮॥
 ਸੁਧ ਤਬਿ ਸੁਨੀ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ।
 ‘ਗੁਰ ਆਗਵਨ ਭਯੋ ਹਮ ਪਾਹੂ।’
 ਹਰਖਜੋ ਤਤਛਿਨ ਪਠਿ ਉਮਰਾਊ।
 ਆਇੰ^੧ ਭੇਟ ਧਰਿ ਪਰਸੇ ਪਾਊ ॥੧੯॥
 ‘ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ।
 ਜਬਿ ਆਵਨ ਤੁਮਰੋ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ।
 ਦਰਸਨ ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੇ।
 ਕਰਹੁ ਮੇਲ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖੇ’ ॥੨੦॥
 ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਜੀਨ ਪਾਇ ਹਯ ਕੀਜਹਿ ਤਜਾਰਾ।’
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ।
 ਅੱਸ੍ਰੁ ਅਰੂਢਿ ਹੋਇ ਢਿਗ ਆਏ ॥੨੧॥

^੧(ਉਮਰਾਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ) ਆਕੇ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਯਹੁ ਜਾਮਾ।
 ਪਹਿਰਿ ਬਿਭੂਖਨ ਸਨ ਅਭਿਰਾਮਾ^੧।
 ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਝੁਲਤੀ ਮਾਥੇ।
 ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਚਮਕਤਿ ਸਾਥੇ ॥੨੨॥
 ਖੜਗ ਗਾਤਰੇ ਸੁਭਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਕਟ ਨਿਖੰਗ ਸਰ ਖਰ ਭਰਿ ਜਾਲਾ।
 ਉਪਰ ਕਸੜੇ ਦੁਕੂਲ ਸੁਹਾਵੈ।
 ਹਾਥ ਸਰਾਸਨ ਬਹੁ ਛਬਿ ਪਾਵੈ ॥੨੩॥
 ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਚਾਲੇ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ੋਭ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਜਹਾਂ ਹੁਤੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਮੰਦਿਰ।
 ਗਨ ਸੁੰਦਰ ਕੇ ਬੈਠਯੋ ਅੰਦਰ ॥੨੪॥
 ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਬਿਰੀਯਹਿ ਚਢੇ ਹਯਨਿ ਇਸ ਥਾਨਾ^੨।’
 ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਲੇ ਸਾਹਿਬ।
 ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਿ ਅਜਾਇਬ^੩ ॥੨੫॥
 ਕੁਛ ਥੋਰੇ ਉਮਰਾਵਨ ਮਾਂਹੁ।
 ਬੈਠਯੋ ਹੁਤੇ ਬਹਾਦਰੁਸ਼ਾਹੁ।
 ਸੂਰਜ ਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਦੇਖਾ।
 ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਖਿਰੇ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥੨੬॥
 ਉਠਿ ਕਰਿ ਤੁਰਤ ਸਮੀਪੀ ਆਯੋ।
 ਦ੍ਰੈ ਹਾਥਨ ਦ੍ਰੈ ਚਰਨ ਲਗਾਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਹੇਰਾ।
 ਥਾਪੀ ਦਈ ਕੰਡ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥੨੭॥
 ‘ਸੁਖ ਸੋਂ ਭੁਗਤਹੁ ਬਡਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।
 ਬਿਨਸੀ ਪ੍ਰਥਮ ਦਈ ਤੁਵ ਪਾਹੀ^੪।
 ਜਬਿ ਲੋ ਤੋਹਿ ਆਰਬਲ ਤਨ ਕੀ।
 ਪੁਰਹੁ ਅਨੰਦਤਿ ਬਾਂਛਾ ਮਨ ਕੀ’ ॥੨੮॥

^੧ਸੁੰਦਰ ਭੂਸ਼ਨਾਂ ਸਮੇਤ।

^੨ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਠਹਿਰੇ।

^੩ਅਸਚਰਜ ਮੰਦਿਰ।

^੪ਪਹਿਲਾਂ ਗਈ ਹੋਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। (ਤੱਕੋ ਅੰਸੂ ੧੫ ਦਾ ਅੰਕ ੩੨)।

ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਸੁਜਨਿ^੧ ਡਸਾਈ।
 ਤਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਲਏ ਬਿਠਾਈ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਤੁਮ ਸਹਾਇਤਾ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ॥੨੯॥
 ਰਣ ਮਹਿੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਪੁ ਮਾਰਾ।
 ਮੁਝ ਕੋ ਸਲਤਨ ਦਈ ਉਦਾਰਾ।
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਘਰ ਕੇ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤੀਰਮਦਾਜ^੨ ਸੁ ਆਏ ॥੩੦॥
 ਜਿਦਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਕਰਹਿੰ ਉਚਾਰਾ।
 -ਤਾਰਾ ਆਜਮ ਕੋ ਮੈਂ ਮਾਰਾ-।
 ਮੁਝ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ ਨ ਕੋਈ।
 ਤਿਨ ਤਰਕਸ਼ ਕੇ ਸਰ ਪਿਖਿ ਸੋਈ ॥੩੧॥
 ਨਹਿੰ ਸਮਤਾ ਤੀਰਨਿ ਕੀ ਪਾਈ।
 ਹੁਇ ਹੁਇ ਕੂਰ ਹਟੇ ਪਛੁਤਾਈ*।
 ਸੋ ਮੈਂ ਅਬਿ ਲੋ ਰਖੇ ਸੰਭਾਲ।
 ਅਬਿ ਮੇਲੋਂ ਰਾਵਰਿ ਸਰ ਨਾਲ’ ॥੩੨॥
 ਇਮ ਕਹਿੰ ਦੋਨਹੁੰ ਸਰ ਅਨਵਾਏ।
 ਕਹਿੰ ਗੁਰ ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਨਿਕਸਾਏ।
 ਕੰਚਨ ਲਿਪਤ ਮਿਲੇ ਸਮ ਜਬੈ।
 ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਬੰਦਤਿ ਤਬੈ ॥੩੩॥
 ‘ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਨਖਾਨੀ।
 ਜਗ ਮਹਿੰ ਕੋਇ ਨ ਆਪ ਸਮਾਨੀ।
 ਇਹ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਮੇਰਾ।
 ਬਖਸ਼ੋ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਬਡੇਰਾ’ ॥੩੪॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ ‘ਪੁਰੀ ਅਬਿ ਬਾਛੇ।
 ਗੁਰ ਘਰ ਸੋਂ ਸਾਬਤ ਰਹੁ ਆਛੇ।
 ਅਬਚਲ ਬਯ ਲਗਿ ਭੋਗਹੁ ਰਾਜੂ^੩।
 ਸਮ ਨਹਿੰ ਜਗ ਮਹਿੰ ਤੋਹਿ ਸਮਾਜੂ’ ॥੩੫॥

^੧ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਬਸਤ੍ਰ।

^੨ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ [ਫਾ.: ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼]।

^{*}ਪਾ:-ਪਿਛੁਵਾਈ।

^੩ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਤੱਕ ਅਟਲ ਰਾਜ ਭੋਗੋ।

ਕਲਗੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਰ ਹੇਰਿ।
 ਬੋਲਯੋ ਸਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਫੇਰ।
 ‘ਲਾਖਹੁ ਕੀਮਤਿ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ।
 ਜਗਮਗ ਜੇਬ ਜਿਸੁ ਕੀ ਜਾਹਰ ॥੩੬॥
 ਅਸ ਕਲਗੀ, ਲੈ ਆਵ ਖਜਾਨੇ।
 ਸੰਗ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਮਹਾਨੇ।
 ਇਕ ਧੁਕਧੁਕੀ^੧ ਮੋਲ ਬਹੁ ਕੇਰੀ।
 ਆਨਹੁ ਅਬਹਿ ਨ ਕੀਜਹਿ ਦੇਰੀ’ ॥੩੭॥
 ਸੁਨਿ ਖਜਾਨਚੀ ਤਤਛਿਨ ਆਨੀ।
 ਗੁਰ ਆਗੇ ਧਰਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਅਬਿ ਆਖਾੜ ਤਪਤਿ ਹੈ ਭਾਰੀ।
 ਬਰਖਾ ਰੁਤਿ ਬਹੁ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੀ ॥੩੮॥
 ਪੰਥ ਚਲਨ ਕੇ ਬਰਜਨ ਹੋਇ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਬਿਰਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਮਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਮ ਅਰਜੀ।
 ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੇ ਗਰਜੀ ॥੩੯॥
 ਬਸਹੁ ਚੁਮਾਸਾ ਕਰੁਨਾ ਧਰੀਅਹਿ।
 ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਗਮਨ ਅਪਰ ਥਲ ਕਰੀਅਹਿ।
 ਦਈ ਉਪਾਯਨ ਅੰਗੀਕਾਰਹੁ।
 ਮੁਝ ਕੇ ਅਪਨਾ ਜਾਨਿ ਸੰਭਾਰਹੁ’ ॥੪੦॥
 ਨਿਕਟ ਪੌਰ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਖਰਯੋ।
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਵਾਹਨਿ ਕਰਯੋ।
 ਚਸਮ ਇਸ਼ਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ਖਿਲਤ ਸਾਹੁ, ਸੋ ਦਿਯ ਉਚਵਾਯੋ ॥੪੧॥
 ਪੇਟੀ ਚਿਲਕਤ ਕਲਗੀ ਜੋਇ।
 ਲਈ ਉਠਾਇ ਧੁਕਧੁਕੀ ਸੋਇ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਗੁਰ ਬਾਹਿਰ ਆਏ।
 ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਚਲਤਿ ਪਿਛਵਾਏ ॥੪੨॥
 ਨਿਜ ਘੋਰਨਿ ਪਰ ਤਬਿ ਚਢਿ ਚਾਲੇ।
 ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਹਯ ਚਢੇ ਸੰਭਾਲੇ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਏ।

{ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੁਕ}

^੧ਹੌਲਦਿਲੀ ਜਾਂ ਨਾਮ ਵਰਗਾ ਸੁੱਚੇ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜੜਾਊ ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣਾ ਜੋ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

ਜਹਿੰ ਉਪਬਨ ਤਰੁਵਰ ਸਮੁਦਾਏ ॥੪੩॥
 ਉਤਰਿ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਗ ਨਿਹਾਰਸਿ।
 ਜੋ ਮਾਲੀ ਬਹੁ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਸਿ।
 ਆਰੂ, ਅੰਬੂ, ਅਨਾਰ ਅਜਾਇਬ।
 ਕਦਲੀ, ਕਠਲ, ਬਿਲੋਕਤਿ ਸਾਹਿਬ ॥੪੪॥
 ਤੂਤ ਬਿਦਾਨਾ, ਤਰੁ ਅੰਜੀਰ।
 ਚੰਪਕ, ਨਾਲਕੇਲ ਕੀ ਭੀਰ।
 ਰਾਇਬੇਲ, ਚੰਬੇਲੀ ਖਿਲੀ।
 ਗਨਪੰਕਤਿ ਨਿਤ ਜਲ ਸੋਂ ਮਿਲੀ ॥੪੫॥
 ਸੂਰਜ ਸੁਤਾ ਤੀਰ ਪਰ ਸੋਹੈਂ।
 ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਫਲ ਫੂਲਨਿ ਸੋਂ ਹੈ।
 ਸੁਖਦ ਸਘਨ ਛਾਇਆ ਰਮਨੀਕਾ।
 ਕਰਹਿ ਭਲੇ ਹੁਲਸਾਵਨਿ ਜੀ ਕਾ ॥੪੬॥
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿੰ ਕੈ ਛਾਯਾ^੧।
 ਬੈਠਿ ਬਿਰਾਜਹਿੰ ਸਮੋਂ ਬਿਤਾਯਾ।
 ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਸੰਗਤਿ ਭਾਰੀ।
 ਦਰਸਹਿ ਧਰਹਿ ਅਕੋਰ ਅਗਾਰੀ ॥੪੭॥
 ਏਕ ਸਿੱਖ ਜੜੀਆ ਸੁਨਿਆਰਾ।
 ਚਤਰ ਕਾਜ ਮਹਿੰ ਧਨੀ ਉਦਾਰਾ।
 ਜੁਤਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦਰਸ ਕੋ ਆਯੋ।
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥੪੮॥
 ਲਗੇ ਉਪਾਯਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰ।
 ਅਰਪਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਿ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਜਬਿ।
 ਸੰਗਤ ਗਵਨੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਤਬਿ ॥੪੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੯॥

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੁਕ:- ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਪੁਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਲਸ਼ਕਰ ਕਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਲਹੂਹੀਅਤ ਦੀ

^੧ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਯਾ ਛਾਇਆ (ਹੇਠ)।

ਖਬਰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਪਿਛੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਭੇਜੇ ਆਪਣੇ ਜਰਨੈਲ ਮਿਰਜ਼ਾਬੇਗ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਹਾਲਾਤ ਸੁਣਕੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪੂਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਕੁਛ ਕੁਛ ਆਪ ਬੀ ਜਾਣੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਬਿਪਤ ਸਮੇਂ ਗੈਬੀ ਮਦਦ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਖ਼ਾਜਾ ਵੱਲ ਰੁਜ਼ੂਅ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬੀ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਖਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਵਾਰਸ ਸਮਝਕੇ ਤੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਦ ਪੂਜਾ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਇਹਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਫਤੇ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੱਖਣ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਪੜਾਉ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਭ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ। ਇਸ ਮਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਗਯਾਤ ਬਦੇਸ਼ੀ ਲੇਖਣੀ ਨੇ ਕੁਛ ਕੁ ਗੈਰ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਮੁਗ਼ਾਲਤੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਸ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲੀਅਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਅਰਥਾਤ ਬਾਜ਼ੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਅਨਯਮਤੀ ਲੇਖਕ ਇਸ ਮੇਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੋਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੈਰੈਕਟਰ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਵਤੀਰੇ ਤੋਂ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਦੇ ਇਕ ਫੁਟ ਨੋਟ ਤੋਂ ਟਪਲਾ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਨੇ (ਸਫਾ ੫੬੪ ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

Sir J. Malcolm, Forster's Travels, P. 263. The latter author states that Guru Govind had a small command in the Mogul service; which is confirmed by Khafi Khan.

ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ 'ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਫੌਜੀ ਉਹਦੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ।' ਪਰ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਏਥੇ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਲਕਮ ਦਾ, ਫਾਰਸਟਰ ਦਾ ਤੇ ਖਫੀ ਖਾਂ ਦਾ। ਫਾਰਸਟਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ (ਪੰਨਾ ੨੬੨. ੨੬੩)

he Sicques say, he even received marks of favour from Bhahauder Shah, who being apprised of his military abilities, gave him a charge in the army which marched into the Decan to appose the rebellion of Kambuchsh.

ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫੌਜੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਫੌਜ ਕਿ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਕਾਮਬਖਸ਼ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਖਫੀ ਖਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:-ਦਰ ਅਯਾਮੇ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਤਵੱਜਹ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਗਰਦੀਦੰਦ, ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਅਜ ਸਰਗੋਹਾਨਿ ਆਂ ਕੌਮੇ ਬਦਨਾਮ ਬਹਜ਼ੂਰ

ਰਸੀਦਹ ਬਾ ਦੋ ਸਦ ਸਿਹ ਸਦ ਸਵਾਰ ਨੇਜ਼ਹਦਾਰ ਵ ਪਯਾਦਹ ਦਰ ਰਕਾਬ
ਰਫਾਕਤ ਨਮੂਦਾ।

ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ:-ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵੱਲ
ਮੁਤਵੱਜੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਉਸ ਬਦਨਾਮ ਕੌਮ ਦੇ ਸਰਗ੍ਰੋਹਾਂ
ਵਿਚੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪੁਹੰਚਾ, ਦੋ ਸੌ ਤਿੰਨ ਸੌ ਨੇਜ਼ਾਦਾਰ ਸਵਾਰਾਂ ਤੇ
ਪਿਆਦਿਆਂ ਸਣੇ (ਉਸਨੇ) ਹਮਰਾਹੀ ਵਿਚ ਰਫਾਕਤ ਕੀਤੀ।

ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਫਾਰਸਟਰ ਦੀ। ਇਸਦੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ
'ਸਿਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਗੋਯਾ ਉਸ ਦੀ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਬਾਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ
ਯਾ ਕਮਾਹੱਕਾ ਸਬੂਤ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸਿੱਖ ਜੋ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਸੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਓਹ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ
ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ ਸੈਨਾਪਤੀ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਫਾਰਸਟਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਏ ਹਨ
ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ
ਸਿੱਖ ਨੇ ਫਾਰਸਟਰ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਜੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ ਸੁਣਾਈ ਹੈ
ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਤਰਜਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਹਾਲ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਪੰਝੱਤਰ ਕੁ ਬਰਸ ਮਗਰੋਂ
ਦੀ ਇਕ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਹੈ।

ਖਫੀ ਖਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਬਤ ਇੰਨੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਰੰਜ ਵਿਚ ਤੇ ਐਸੀ ਗਿਰੀ ਹੋਈ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ
ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤਅੱਸਬ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਮੈਲਕਮ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤ ਦੱਸਣ ਵਿਖੇ ਜੋਸ਼ ਵਾਲੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਆਕੇ ਆਪਣੇ
ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਖੂਬੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜਿਆਂ
(ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ) ਨੇ ਸਿੱਖ (ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ) ਕੈਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ
ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਖੂਬੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬੀ ਜੇ ਖਫੀ ਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਵੱਲ ਤਕੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇਤਨਾ ਹੀ ਲਿਖਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਮਰਾਹੀ ਵਿਚ ਰਫਾਕਤ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ
ਪੂਰਬਕ ਅਰਥ 'ਨੌਕਰੀ ਕਰਨਾ' ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਾਜੂ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ 'ਨਿਆਮਤ ਖਾਂ ਅਲੀ ਦੇ ਜੰਗਨਾਮੇ' ਵਿਚ
ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ
ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੁਣ ਆਓ ਮੈਲਕਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਵਲ:-

ਮੈਲਕਮ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਫੇ ੭੦ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦਾ
ਹੋਇਆ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ ਫਾਰਸਟਰ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਦੇੜ ਵਿਚ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੈਂ
ਕੇਵਲ ਸਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਗੋਯਾ ਜੋ ਮੁਖਤਲਿਫ ਬਜਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ
ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਪ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ
ਕੇਵਲ ਇਕ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਲਾਣਾ ਨਾਦੇੜ ਵਿਚ
ਹੋਇਆ। ਇਥੇ ਮੈਲਕਮ ਤੀਸਰੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:-

He received favours from the Emperor Bahader Shah; who, aware of his military talents, gave him a small military command in the Dekhin.

[Page 71.

ਅਰਥਾਤ:- 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਵਾਕਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟੀ ਅਸਾਮੀ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ।' ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪੈਰੇ ਗ੍ਰਾਫ ਵਿਚ ਮੈਲਕਮ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:-

It is sufficiently established, from these contradictory and imperfect accounts of the latter years of Guru Govind, that he performed no actions worthy of record after his fight from Chamkaur : and when we consider the enthusiastic ardour of his mind, his active habits, his valour, and the insatiable thirst of revenge, which he had cherished through life, against the murderers of his father, and the oppressors of his sect, we cannot think, when that leading passion of his mind must have been increased by the massacre of his children, and the death or mutilation of his most attached followers, that he would have remained inactive; much less that he would have sunk into a servant of that government, against which he had been in constant rebellion: nor is it likely that such a leader as Guru Govind could ever have been trusted by a Muhammedan prince;

[Sketch of the Sikhs by L. C. Malcolm. Page 71, 72.

ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ:- ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਉਛਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਤਜਾਰ ਬਰਤਜਾਰ ਸੁਭਾਵ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਵੰਨੇ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਪਰ ਵਰਤੇ ਕਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਇੰਨੇ ਨੀਵੇਂ ਉਤਰ ਗਏ ਹੋਣ ਕਿ ਉਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੌਕਰ ਬਣੇ ਹੋਣ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਬਗਾਵਤ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਅਗਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸੋ ਮੈਲਕਮ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ 'ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ' ਦੇ ਖਜ਼ਾਲ ਦੀ ਤਰਦੀਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰਦੀਦ ਵਿਚ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਦੇ ਨੋਟ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕੀਮਤ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਟੋਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤਾਰੀਖੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਮੌਤ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਸੋ ਏਹ ਸ਼ਖਸ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ

ਵਾਕਿਆਤ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਲਿਖੇ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜਮਾਂ (ਜਿ: ੨ ਹਿਸ: ਔਫ ਇੰਡੀਆ ਬਾਈ ਇਟਸ ਓਨ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨਜ਼) ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

At the time the army was marching southwards towards Burhanpur, Guru Gobind, one of the grandsons of Nanak, had come into these districts to travel, and accompanied the royal camp. He was in the habit of constantly addressing assemblies of worldly persons, religious fanatics and all sorts of people.

[Page 566.

ਅਰਥਾਤ:- (ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ) ਫੌਜ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਦੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਕੂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਡੇਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ (ਸਫਰ ਕਰਦਾ) ਰਿਹਾ। ਓਹ (ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਤੇ ਤਜਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਾਫ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਲਸਕਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਸੁਭਾ ਕੋਈ ਨਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਫੌਜੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਹ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣੇ ਕੀਹ? ਫਿਰ ਇਹ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਆਏ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਦੁਇ ਸੁਭੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।

ਸਭ ਤੋਂ ਮਗਰਲਾ ਯੂਰਪੀਨ ਲੇਖਕ ਮੈਕਾਲਫ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਪਾਸ ਬੀ ਤਾਰੀਖੀ ਸਾਮਾਨ ਕਾਫੀ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਬੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਸਗੋਂ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

The Guru, on being appealed to, promised him not only assistance but sovereignty if he agreed to a request he was about to make, and did not prove false like his father. Bahadur Shah was pleased to accept these vague conditions, and informed the Guru accordingly

The Guru sent Dharam Singh with some trusty Sikhs to render him all possible assistance, and feeling anxiety regarding the grave political circumstances of the country, deemed it advisable to retrace his steps to the north in the hope of meeting and conferring with Emperor. ... ..

[Page 230.

The Guru duly met the Emperor Bahadur Shah in Agra. The Emperor thanked him for such assistance as he had given him in obtaining the throne, made him costly presents, and invited him to spend some time with him. The Guru was pleased to accept the invitation. [Page 232.

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਹਾਇਤਾ ਬਲਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸਿੱਖਾਂ ਸਣੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਘੱਲ ਦਿੱਤਾ....। ਫਿਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:-ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਬੜੇ ਤੁਹਫੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਿਉਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਿਉਤਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ।

ਸੋ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੇ ਉਲਟ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਆਪ ਮੱਦਦ ਮੰਗਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਸੌ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਪਰ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਵੀ, ਜੋ ਪਚਾਸੀ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਸੱਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਭਈ ਲੋੜ ਤਬ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਪੀਰਨ ਖੋਜਤ ਸੋਇ।

ਦਾਸ ਭਾਵ ਹੋ ਬੋਲ ਪਠਿ ਗੁਰੁ ਅਨੁਸੁਨੀ ਸਮੋਇ ॥੨॥

ਚਲੇ ਸੁਭਾਵਕ ਦੱਖਣੀ ਸੁਨੀ ਸ਼ਾਹ ਨ੍ਰਿਪ ਦਾਸ।

ਆਪ ਤੁਰਾ ਮਾਰਗ ਮਿਲਾ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰ ਸ਼ਹ ਬਾਸ ॥੩॥

..... ਜਨਕ ਥਾਇ ਪਰਗਟ ਕਰਾ ਤੀਜਾ ਸ਼ਾਹ ਸਨੇਹ।

ਦੱਖਣ ਚਲੇ ਬਹੁ ਭਾਵ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਯੋ ਏਹ ॥੬॥

ਚਲੇ ਸ਼ਾਹ ਦੱਖਨ ਜਿਤਾ ਬਹੁਤ ਕੀਆ ਤਬਿ ਮਾਨ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਸਰ ਸਰਦਾਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

The reigning Emperor began to search for a saint and called the Gooroo with great humility and supplications. The Gooroo heard his message and promised to see the Emperor on his way to the Dukkun, Shortly afterwards the Emperor heard of the Gooroo's intentions to start for Dukkun. He went on foot to receive the Gooroo on the way and brought him in Delhie..... After this the Gooroo built the tomb of his father "Tegh Bahadur" at Delhi and made friendship, with the Emperor. The Gooroo then expressed his intention of going to Dukkun and the Emperor treating him with great kindness begged him to stay more for some time.

[Page 105.

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ ਜੋ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਲੱਭੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਲਿਖਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਸੈਨਾਪਤ ਜੀ ਹਨ, ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਗਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ:-

ਕਲਗੀ ਅਉਰ ਧੁਗਧੁਗੀ ਆਨੀ। ਖਿਲਅਤ ਏਕ ਸ਼ਾਹ ਸਨਮਾਨੀ।

ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਈ। ‘ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੋ ਤੁਮ ਸੋਂ ਬਨਿ ਆਈ।’

ਤਾਂਹਿ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਅੰਦਰਿ ਸ਼ਾਹ ਪੈ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਯੋ।
ਬਸਤਰ ਤਾਂਹਿ ਪਾਸ ਉਠਵਾਏ। ਬਿਦਾ ਭਏ ਪ੍ਰਭੁ ਡੇਰੇ ਆਏ।

[ਧਿਆ ੧੬

ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਖਿਲਾਅਤ ਆਦਿ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਅਪਣੇ ਇੱਕ ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਉਠਵਾਕੇ ਲੈ ਆਏ। ਮੁਗਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੇ ਖਿਲਾਅਤ ਨੂੰ ਦਾਸ ਤੋਂ ਚੁਕਵਾਕੇ ਲੈ ਆਉਣਾ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨੇ ਔਲੀਯਾ ਤੇ ਉੱਚੇ ਫਕੀਰ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਨੌਕਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਦੇ ਨੋਟ ਨੂੰ, ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਹਿੱਲ ਤੇ ਅਝਵਾਂ ਕੈਰੈਕਟਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਕਦੇ ਇਹ ਗਲ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮਿਲਣਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਜੇ ਕਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਜਾਯਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਪਰਜਾ ਤੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਾਲਾ ਜ਼ੁਲਮ ਉੱਠ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਨਾਹੱਕ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣਾ ਆਪਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ‘ਚੂੰ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਹ ਹੀਲਤੇ ਦਰਗੁਜ਼ਸ਼ਤ, ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ।’ ਹੁਣ ਫੇਰ ਮੌਕਾ ਸੀ ਸੁਲਹ ਸਾਲਸੀ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਦਾ। ਇਹ ਮੌਕਾ ਪਰਤਾਕੇ ਫੇਰ ਜੰਗ ਛੇੜਨ ਦਾ ਧੂਵਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਰਾਰ ਪੂਰੇ ਨਾ ਹੋਣ ਉੱਪਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘੱਲਣ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਇਤਰ ਮਤ ਵਾਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਲਾ: ਦੌਲਤ ਰਾਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ‘ਸ਼ਾਨਹ ਉਮਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ’ ਦੇ ਸਫਾ ੨੦੯-੨੦੧ ਤੇ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਖੂਹ ਆਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਾਥ ਸੇ ਮਾਰਾ ਗਿਆ ਯਾ ਕਿਸੀ ਔਰ ਤਰਹ, ਲੇਕਰ ਇਸ ਮੇਂ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਇਸ ਫਤਹ ਹਾਸਲ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾ ਬੜਾ ਹਿੱਸਾ ਥਾ। ਇਸ ਕਾਰੇ ਨੁਮਾਯਾਂ ਕੇ ਸਿਲਾ ਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਿਹਲੀ ਮੇਂ ਲਾਇਆ, ਔਰ ਕੁਛ ਅਰਸਾ ਵਹਾਂ ਮੁਕੀਮ ਰਹੇ। ਏਕ ਰਾਏ ਯਿਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲੀ ਥੀ, ਚੁਨਾਂਚਿ ਖਫੀ ਖਾਂ ਕੀ ਸਨਦ ਪਰ ਐਲਫਿਨਸਟਨ ਨੇ ਬੀ ਯਹੀ ਰਾਏ ਕਾਯਮ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਹੀ ਕਰ ਲੀ ਥੀ। ਦੂਸਰੀ ਰਾਏ ਯਿਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀ ਮਹਿਜ਼ ਬਤੌਰ ਏਕ ਮਦਦਗਾਰ ਦੋਸਤ ਕੇ ਹਮਰਾਹ ਹੂਏ ਥੇ। ਔਰ ਯਿਹ ਆਖਰੀ ਰਾਏ ਜ਼ਜ਼ਾਦਹ ਕਰੀਨੇ ਕਿਆਸ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਮਾਮ ਹਾਲਤ ਕੇ ਜ਼ੇਰਿ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਕਰ ਯਿਹ ਤੁੱਕੁਅ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਤੁਰਕੋਂ ਕੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀ ਹੋ। ਮਸਲਿਹਤ ਵਕਤ ਦੇਖ ਕਰ ਏਕ ਭਾਈ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਮੇਂ ਦੂਸਰੇ ਭਾਈ ਕੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨਾ ਔਰ ਬਾਤ ਹੈ, ਔਰ ਉਸ ਸੇ ਯਿਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਾਲਨਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲੀ

ਥੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਆਇੰਦਹ ਕੇ ਵਾਕਯਾਤ ਭੀ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀ ਥੀ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਜੇ ਯਾ ਅਮੀਰੋਂ ਕਾ ਬਤੌਰ ਇਮਦਾਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਲੜਾਈਓਂ ਮੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਨੇ ਕਾ ਦਸਤੂਰ ਥਾ ਵੇਹ ਬੀ ਬਤੌਰ ਰਫੀਕ ਹਮਰਾਹ ਹੋਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਇਸ ਕਾਰੇ ਨੁਮਾਯਾਂ ਕੇ ਸਿਲਾ ਮੇਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਏਕ ਬੜੀ ਜਾਗੀਰ ਔਰ ਰਜਾਸਤ ਪੇਸ਼ ਕੀ ਜਿਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੇਨੇ ਸੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਆ, ਔਰ ਕਹਾ ਕਿ ਹਮਾਰੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਚੰਦੂ ਲਾਲ ਦੀਵਾਨ ਕੋ ਉਸ ਕੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਆ ਥਾ, ਆਪ ਕੋ ਬਮੂਜਬ ਵਅਦਾ ਕੇ ਸੂਬਾਦਾਰਾਨ ਸਰਹਿੰਦ ਔਰ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਔਰ ਰਾਜਗਾਨ ਪਹਾੜੀ ਵਗੈਰਾ ਕੋ (ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਉਸ ਕੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੋਂ ਕੋ ਕਤਲ ਕੀਆ ਥਾ) ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੇ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨੇ ਕਾ ਵਾਅਦਾ ਤੋ ਦੁਹਰਾਯਾ ਮਗਰ ਸਾਲ ਕੀ ਮੁਹਲਤ ਕੇ ਅਰਸਾ ਮੇਂ ਉਸ ਕਾ ਯਿਹ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੂਆ। ਹਰਚੰਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਈਫਾਏ ਅਹਿਦ ਕੀ ਤਰਫ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਤਵੱਜੋ ਦਿਲਾਈ, ਲੇਕਨ ਵੇਹ ਈਫਾਏ ਅਹਿਦ ਮੇਂ ਆਖਰ ਤੱਕ ਕਾਸਰ ਹੀ ਰਹਾ। ਔਰ ਹਾਲਤ ਮੇਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਯਿਹ ਕਯਾਸ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਹੈਸੀਅਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕੇ ਐਸੇ ਕਰਾਰੋਂ ਕਾ ਈਫਾ ਚਾਹਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਲਾਲਾ: ਕਨੱਯਾ ਲਾਲ ਜੀ ਆਪਣੀ 'ਤਾਰੀਖੇ ਪੰਜਾਬ' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਰਾਸਤਾ ਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੀ ਮਰਗ ਕੀ ਖਬਰ ਲੇਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ। ਔਰ ਏਕ ਕਾਸਦ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਖਲਫ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਲਮਗੀਰ ਕਾ ਬਤਵੱਸਲ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਖਾਦਮ ਬਖਿਦਮਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਾ ਕਿ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਆਜ਼ਮ ਵਲੀਅਹਿਦ ਤਖਤ ਦਿਹਲੀ ਸੇ ਦਿਹਲੀ ਕੀ ਤਖਤ ਨਸ਼ੀਨੀ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਲੜਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਪ ਇਮਦਾਦ ਦੇਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕੁੱਲ ਸਿੱਖੋਂ ਸੇ ਪਾਂਚ ਸਿੱਖ ਮਯ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਭੇਜ ਦੀਏ। ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਆਜ਼ਮ ਤੀਰ ਸੇ ਹਲਾਕ ਹੂਆ ਯਾਨੀ ਮਾਰਾ ਗਿਆ ਔਰ ਇੰਦੁਲ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਵੇਹ ਤੀਰ ਫੌਜ ਮੇਂ ਸੇ ਕਿਸੀ ਕਾ ਮਾਲੂਮ ਨ ਹੂਆ। ਆਖਰਕਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵੇਹ ਤੀਰ ਜਨਾਬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਥਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਤੀਰ ਮੇਂ ਏਕ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਨੌਕ ਬੰਦ ਕੇ ਪਾਸ ਲਗਾ ਹੋਤਾ ਥਾ। ਜਬ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਤਖਤ ਨਸ਼ੀਨ ਹੂਆ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਆਗਰਾ ਮੇਂ ਬੁਲਾਯਾ, ਇਸਤਕਬਾਲ ਕੀਆ। ਫਿਰ ਅਪਨੇ ਹਮਰਾਹ ਦਿਹਲੀ ਮੇਂ ਲੇ ਆਯਾ ਔਰ ਨਿਹਾਇਤ ਇੱਜ਼ਤ ਕੀ। [

ਪੰਨਾ ੫੫

ਉਮਦਹ-ਤੁੱ-ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਫਤਹ ਦੇ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:-

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਬਰ ਜਬਾਂ ਆਵੁਰਦ ਕਿ ਐ ਜੁਬਦਹਏ ਏਜ਼ਤ ਪ੍ਰਸਤਾਨੇ ਹੱਕ ਸ਼ਨਾਸ ਵ ਉਮਦਹ ਆਰਫਾਨਿ ਹਕੀਕਤ ਇਕਤਬਾਸ, ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਓ! ਤਬੀਯਤੇ ਇਨਾਯਤੇ ਤੁਵੀਯਤ ਸੁਮਾ ਬੈਖਰੀਯਤੇ ਆਫੀਯਤ ਅਸਤ ਵ ਅਜ਼ ਦੀਦਾਰੇ ਫੈਜ਼ ਆਸਾਰੇ ਏਸ਼ਾਂ ਤਮਾਮ ਗ਼ਮ ਅਜ਼ ਜਾਨ ਦੂਰ ਸੁਦਹ, ਬਲਕਿ ਈਂ ਸਲਤਨਤ ਵ

ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬ ਈਂ ਨਿਆਜ਼ਮੰਦ ਬੇਰਿਆ ਮਹਜ ਅਜ ਅਦੀਆਉਲਮਲਵੈਨ ਜਾਤੇ ਬਾ ਬਰਕਾਤ ਹਾਸਲ ਵ ਵਾਸਲ ਗਰਦੀਦਹ। ਦਰ ਤਕਦੀਮ ਬੰਦਗੀਯਾਤੇ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਵ ਬਨਹੁਵ ਬਾਇਸਤਹ ਬਲਰਾਸੁਲਐਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਿਸੀਆਰ ਬਜ਼ਹੂਰ ਖ੍ਰਾਹਦ ਆਵੁਰਦ।

[ਦਫਤਰ ਪੰਨਾ ੬੨

ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ (ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਤੇ ਪੂਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ! ਹੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਗਜ਼ਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਰਤਾਜ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀਓ! ਆਪਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸਰੀਰ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ? ਆਪ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਗ਼ਮ ਤੇ ਫਿਕਰ ਜਾਨ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਲਤਨਤ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਇਸ ਸੱਚੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਾਲੀ ਜ਼ਾਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪਦੇ ਵਾਜਬ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿੱਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।’

ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਸ਼ਰਮਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:-

“ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਕਾ ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮਾਂਗੀ ਗਈ ਥੀ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਕੇ ਸਾਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੂਈ ਥੀ, ਉਸ ਸਮਯ ਉਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਾ ਵਚਨ ਦੀਆ ਥਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਉਸਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਥੀ। ਅਤਿਏਵ ਵੈ ਉਸਕੇ ਲੀਏ ਤੈਯਾਰ ਹੋਨੇ ਲਗੇ।

ਵਿਜਯ ਕੇ ਬਾਦ ਆਗਰੇ ਕੇ ਕਿਲੇ ਮੇਂ ਏਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਹੂਆ। ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨਸੀਨ ਹੋਕਰ ਭਾਰਤ ਕਾ ਸਮਰਾਟ ਘੋਖਿਤ ਕੀਆ ਗਿਆ। ਬਡੇ ਬਡੇ ਸਰਦਾਰੋਂ ਔਰ ਰਾਜਿਓਂ ਨੇ ਉਸਕੇ ਸਾਮਨੇ ਭੇਟ ਦੀ। ਇਸਕੇ ਬਾਅਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਹਾਰਦਿਕ ਕ੍ਰਿੱਤਗੜਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀ ਔਰ ਸਿੱਖੋਂ ਕੇ ਉਨਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੇ ਲਿਯੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦੀਆ। ਦਰਬਾਰ ਮੇਂ ਸਿੱਖ ਯੋਧਾਓਂ ਕੇ ਅਨੇਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਭੀ ਦੀਏ ਗਏ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕਾਂ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ: ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਤੇ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੰਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਤੇ ਗਜ਼ਾਨੀ ਗਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਣੇ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਗਰਲਾ ਵਤੀਰਾ ਬੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸੂਬੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਆਦਿ ਮੰਗਾਂ ਤੋਂ ਹੀਲ ਹੁਜੱਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨਦੇੜ ਸ਼ਹਿਰ ਗਏ ਤੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੀਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਹਸ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭਤਾ ਤੇ ਏਹ ਵਿਉਂਤ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਚਹੁੰ ਬਰਸਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਾਜ ਗਰਦੀ ਕਰ ਗਈ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ

ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਪਲੇ ਖਾਧੇ ਹਨ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ
ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਤਅੱਸਬ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਲੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬਨਾਵਟਾਂ
ਤੋਂ ਬੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

੪੭. [ਨੌਨਿਧ ਖੱਤ੍ਰੀ। ਕੇਸ਼ (ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ, ਪਰਸਰਾਮ)]

੪੬<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੮

ਦੋਹਰਾ: ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਗਨ ਸੰਗ ਲੈ, 'ਨੌ ਨਿਧ ਖੱਤ੍ਰੀ' ਏਕ।
ਭੰਡਾਰੀ^੧ ਸੰਗਯਾ ਕਹੈਂ, ਕੇਤਿਕ ਸਹਤ ਬਿਬੇਕ^੨ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਯੋ।
ਧਰਿ ਅਕੋਰ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦੇ।
ਬੂਝੇ ਗੁਰੂ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦੇ ॥੨॥
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ।
ਬਾਣਾ ਰਚਯੋ ਕੇਸ਼ ਰਖਵਾਯੋ।
ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ! ਬਤਾਵਹੁ।
ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਿ ਇਨਹੁ ਰਖਾਵਹੁ?' ॥੩॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਕਰਯੋ।
'ਤੁਮ ਤੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਬਿਚਰਯੋ।
ਪੜ੍ਹਨ ਸ਼ੁਵਨ ਮਹਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ।
ਇਹ ਗਤਿ ਲਖੀ ਕਿ ਨਹਿ ਤੁਮ ਪਾਈ ॥੪॥
ਧਰਮ ਰਖਨਿ ਕੇਸ਼ਾਦਿਕ ਭਲੇ^੩।
ਸਨਕਾਦਿਕ ਤੇ ਆਵਤਿ ਚਲੇ।
ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਬਿਖੈ ਸੁਭ ਦੇਸ਼।
ਕੇਸ਼ ਰਾਖਣੋ ਧਰਮ ਬਿਸੇਸ਼' ॥੫॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਉਨਿਧ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ।
'ਆਪ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਸਾਚ ਪ੍ਰਮਾਨਾ।
ਪ੍ਰਥਮ ਕੇਸ਼ ਧਾਰੀ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਅਬਿ ਤੋ ਸਮਾ ਰਹਯੋ ਨਹਿ ਸੋਈ ॥੬॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਯੋ 'ਸਮਾਂ ਕਯਾ ਕਹੈ।
ਸੋ ਰਵਿ ਸੋ ਸਸਿ, ਸੋ ਜਲ ਅਹੈ*।
ਬਾਯੂ, ਬੰਨੀ^੪, ਬਸੁਧਾ ਓਈ।
ਦੋਸ਼ ਸਮੈ ਕੋ ਕਯਾ ਕਹਿ ਕੋਈ ॥੭॥

^੧ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ।

^੨ਕਈ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ) ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ (ਉਹ)।

^੩ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਭਲੇ ਹਨ।

^੪ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰਬਾਣੀ:- 'ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚੜਹਿ ਸੇ ਤਾਰੇ ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤੁ ਰਹੈ ॥ ' [ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧

^੫ਅਗਨੀ।

ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਲਖੀਜੈ।
 ਰਾਖੇ ਜਾਇੰ ਨ, ਸਾਚ ਕਹੀਜੈ।
 ਕੇਸ਼ ਰਖਨਿ ਕੀ ਸਮਰਥ ਹੀਨੇ।
 ਦੋਸ਼ ਸਮੇਂ ਪਰ ਕਲਪਨ ਕੀਨੇ ॥੮॥
 ਨੌ ਨਿਧ! ਸੁਨਹੁੰ ਅਗਲ ਪਰਸੰਗ।
 ਜਬਿ ਹਮ ਕਰਜੋ ਮੁਕਤਸਰ ਜੰਗ?
 ਪੁਨ ਚਲਿ ਗਏ ਜਹਾਂ ਨੈਂ ਵਹੀ^੧।
 ਨਿਕਟ ਕਸੂਰ ਪੁਰੀ ਜਬਿ ਰਹੀ ॥੯॥
 ਹੁਤੋ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ ਤਹਿੰ ਮਾਲਕ।
 ਪਹੁੰਚਨ ਹਮਰੇ ਸੁਨਿ ਤਤਕਾਲਕ।
 ਯਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਪਠਜੋ ਵਕੀਲ।
 ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ ਆਇ ਸੁਸ਼ੀਲ ॥੧੦॥
 ਤਿਸ ਪਠਾਨ ਕੋ ਖਤ ਗੁਜਰਾਨਜੋ^੨।
 -ਮੇਲ ਕਪਟ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਠਾਨਜੋਂ।
 ਅੰਤਰ ਗਤੀ^੩ ਜਸੂਸੀ ਔਰ।
 ਸੁਧ ਕੇ ਹਿਤ ਪਹੁੰਚਜੋ ਤਿਸ ਠੌਰ- ॥੧੧॥
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਜਾਨਜੋਂ ਪਾਸ।
 ਕਹਜੋ^੪ -ਵਕਾਲਤ ਕੋ ਕਜਾ ਕਾਜ?
 ਰਹਨ ਹਮਾਰੇ ਨਿਕਟ ਵਿਅਰਥ।
 ਪੁਰਵਹੁ ਕਹਾਂ ਆਪਨੋ ਅਰਥ?^੫ ॥੧੨॥
 ਬਾਤ ਜਥਾਰਥ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ।
 ਰਹੁ ਜਿ ਰਹਿਨੋ ਭਾਵਤਿ ਚੀਤ-।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਮ ਤੇ ਸੋ ਰਹਿ ਗਯੋ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਮਜਲਸ ਮਹਿੰ ਬਿਰ ਭਯੋ ॥੧੩॥
 ਬੋਲਜੋ ਨਿਰਨੈ ਸੁਨਿਬੇ ਕਾਜੂ।
 -ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ !

^੧ਨਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ।

^੨(ਹੁਸੈਨ ਖਾਂ ਦੀ) ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਆਇਆ।

^੩ਅੰਦਰੋਂ।

^੪ਅਸਾਂ ਆਖਿਆ।

^੫ਇਥੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:-

ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਰਥ ॥

ਰਹਿਨ ਹਮਾਰੇ ਨਿਕਟ ਬਿਅਰਥ ॥

ਹੁਤੇ ਅੱਗੂ ਭੀ ਸਿੱਖਨ ਕੇਸ਼।
 ਕੈ ਅਬਿ ਕੇ ਹੀ ਰਖੇ ਸੁ ਬੇਸ- ॥੧੪॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਮ ਨੇ ਸੋ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਬਿ ਤੋਹਿ ਸੁਨਾਯੋ।
 -ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿ ਪੂਰਬ ਕਾਲਾ।
 ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੫॥
 ਥੇਰੇ ਦਿਵਸਨ ਤੇ ਅਬਿ ਹਟੇ।
 ਲਖੀਯਤਿ ਧਰਮ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਲਟੇ^੧-।
 ਯਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ।
 -ਸੁੰਨਤ ਰਖਿਬੇ ਕੇਸ ਹਮਾਰੇ^੨ ॥੧੬॥
 ਕਬਿ ਕੇ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹਟੇ ਬਤਾਵਹੁ?
 ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਅਬਿ ਸਮੁਝਾਵਹੁ-।^੩
 ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਸੁਨਾਇ ਉਚਰ ਕਰਿ।
 'ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਲੀਲ^੩ ਪਿਕੰਬਰ ॥੧੭॥
 ਤਿਸ ਨੇ ਇਕ ਔਰਤ ਅਵਿਲੋਕੀ।
 ਕਾਮ ਬਸੀ ਮਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨ ਰੋਕੀ।
 ਕਹਯੋ -ਮੋਹਿ ਸਨ ਕਰਹੁ ਨਿਕਾਹੁ।
 ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਸਹੁ ਆਨਿ ਘਰ ਮਾਂਹੁ- ॥੧੮॥
 ਸੁਨਿ ਔਰਤ ਨੇ ਬਾਤ ਨ ਮਾਨੀ।
 ਸੰਗ ਪਿਕੰਬਰ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।
 -ਤੁਵ ਘਰ ਮਹਿ ਪੂਰਬ ਇਕ ਬੀਵੀ।
 ਸੰਕਟ ਹੋਇ ਸਪਤਨੀ^੪ ਥੀਵੀ- ॥੧੯॥
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਜਰੇ ਇਸ ਰੀਤਿ।
 ਬਸੀ ਪਿਕੰਬਰ ਕੇ ਬਹੁ ਚੀਤ^੫।
 ਫੇਰ ਕਹਯੋ ਮਨ ਹੈ ਕਰਿ ਦੀਨ।
 -ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਨਿਕਾਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ! ॥੨੦॥
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਖੁਟਕਤਿ ਹੈ ਮਮ ਚਿਤ ਮਹਿੰ।
 ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਬਹੁ ਮਿਲਿਨੋ ਹਿਤ ਮਹਿੰ।

^੧ਮਿਟ ਗਏ, ਘਟ ਗਏ।

^੨ਸਾਡੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਬੀ ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ ਵਿਹਤ ਹਨ।

^੩ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਦਾ ਲਕਬ ਹੈ ਖਲੀਲਉੱਲਾ=ਖੁਦਾ ਦਾ ਦੋਸਤ।

^੪ਸੌਕਣ।

^੫ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਦੀ ਇੱਛਾ) ਬਹੁਤ ਵਸਦੀ ਰਹੀ।

ਜੈਸੇ ਤੂੰ ਆਇਸੁ ਦੇਂ ਪਜਾਰੀ।
 ਤੈਸੇ ਰਹੋਂ ਸਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ- ॥੨੧॥
 ਲਖਿ ਅਪਨੇ ਪਰ ਅਧਿਕ ਲੁਭਾਯੋ।
 ਤਿਸ ਔਰਤ ਨੇ ਅਹਿਦ ਸੁਨਾਯੋ।
 -ਦਿਹੁ ਤਲਾਕ ਤਿਸ ਬੀਵੀ ਜਬੈ।
 ਕਰੋਂ ਨਿਕਾਹ ਤੋਹਿ ਸੋਂ ਤਬੈ- ॥੨੨॥
 ਪੁਨ ਪੈਕੰਬਰ ਕਾਮ ਤਪਾਯੋ।
 ਕਰਜੋ ਤਥਾ ਤਿਰਯ ਜਥਾ ਬਤਾਯੋ।
 ਦਈ ਤਲਾਕ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਨਾਰੀ।
 ਕਰਿ ਨਿਕਾਹ ਭੋਗੀ ਉਰ ਪਜਾਰੀ ॥੨੩॥
 ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਲਗਿ ਰਮ ਕਰਿ ਸੰਗ।
 ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਮੋਚਿ ਅਨੰਗ।
 ਸਮਾ ਪਾਇ ਪੂਰਬਲੀ ਤ੍ਰੀਯ।
 ਭੋਗਨ ਕਰੀ ਲਾਇ ਨਿਜ ਹੀਯ ॥੨੪॥
 ਸੁਧਿ ਕੋ ਪਾਇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਕਹਯੋ।
 ਅਹਦ ਸ਼ਿਕਸਤ ਕੀਨਿ ਜਬਿ ਲਹਯੋ।
 -ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਦੂਲ ਭੂਲ ਜੋ ਧਰੈ^੧।
 ਕਹੋ ਪਿਕੰਬਰ! ਸੋ ਕਯਾ ਕਰੈ? - ॥੨੫॥
 ਇਬਰਾਹੀਮ ਕਹਯੋ -ਬਿਧਿ ਜੋਇ।
 ਉਚਿਤ ਸਜਾਇ ਦੇਨਿ ਕੋ ਸੋਇ।
 ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਦੂਲ ਭੂਲ ਕੈ ਜਾਨਿ।
 ਬਿਨਾ ਸਜਾਇ ਨਪਾਕ ਪਛਾਨ- ॥੨੬॥
 ਘਾਤ ਪਾਇ ਤ੍ਰਿਯ ਤਬੈ ਸੁਨਾਈ।
 -ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਦੂਲੀ ਤੁਮਹੁ ਕਮਾਈ।
 ਦਈ ਤਲਾਕ ਰਮੀ ਸੋ ਫੇਰ।
 ਉਚਿਤ ਸਜਾਇ ਆਪ ਕੋ ਹੇਰਿ- ॥੨੭॥
 ਸੁਨਿ ਬੀਵੀ ਕੇ ਬਾਕ ਅਭੂਲ।
 ਕਹਯੋ ਪਿਕੰਬਰ -ਕਰੀ ਕਬੂਲ।
 ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮ ਕੀਜਹਿ ਪਜਾਰੀ!
 ਮੈਂ ਸਦੀਵ ਤੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ- ॥੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕਹੇ -ਅੰਗ ਜੋ ਲਾਏ।

^੧ਭੁੱਲਕੇ ਜੋ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀ (ਅਦੂਲੀ=) ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਕਰੇ।

ਦਿਹੁ ਕਟਾਇ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਜਾਏ।
 ਕਰਿ ਤਲਾਕ ਪੁਨ ਤਿਸ ਤੈਂ ਭੋਗਾ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਦੇਨਿ ਕੇ ਜੋਗਾ- ॥੨੯॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਾਤ ਸਚੁ ਸੋਇ।
 ਦੀਨ ਹੋਇ ਬੰਦੇ ਕਰਿ ਦੇਇ।
 -ਪ੍ਰਿਯਾ! ਬਾਤ ਤੈਂ ਸਾਚ ਉਬਾਚੀ।
 ਲਿਹੁ ਬਚਾਇ ਚਿਤ ਜੇ ਰੁਚਿ ਰਾਚੀ ॥੩੦॥
 ਜਥਾ ਸਜਾਇ ਹੋਇ ਭੀ ਜਾਇ।
 ਜਿਯਤਿ ਰਹੈਂ ਤੁਝ ਸੋਂ ਸੁਖ ਪਾਇ-।
 ਭਯੋ ਦੀਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕਰੁਨਾ ਧਰੀ।
 ਇਮ ਸਜਾਇ ਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਕਰੀ ॥੩੧॥
 ਹਾਥ ਲਗੇ^੧, ਨਹਿੰ ਕਾਟਨ ਕੀਨਿ।
 ਤਿਨ ਪਲਟੇ ਕਾਟੀ ਅਸਤੀਨਿ^੨।
 ਲਿੰਗ ਕਟਨ ਤੇ ਸੁੰਨਤਿ ਕਰੀ^੩।
 ਅਧਰਨ ਤੇ ਦ੍ਰੈ ਮੁਛਨਿ ਹਰੀ^੪ ॥੩੨॥
 ਛਾਤੀ ਪਰ ਤੇ ਕਤਰੇ ਬਾਰਾ।
 ਸਿਰ ਤੇ ਜੂੜਾ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰਾ।
 ਤਿਸ ਉੱਮਤ ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਐਸੇ।
 ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਰੀ ਬਾਰਤਾ ਤੈਸੇ* ॥੩੩॥
 ਇਮ ਤੁਰਕਨ ਸਭਿ ਕੇਸ ਕਟਾਏ।
 ਪੂਰਬਲੀ ਮਿਰਯਾਦ ਮਿਟਾਏ।
     ਪੁਨ ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ।
     ਹੋਯੋ ਪਰਸਰਾਮ ਬਲਿ ਖਾਨੀ ॥੩੪॥
 ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਹਾਰੇ।
 ਤਿਨ ਸਿਰ ਪਰ ਤੇ ਕੇਸ ਉਤਾਰੇ।

^੧ਹੱਥ ਜੋ (ਪਹਿਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ) ਲਗੇ ਸਨ।

^੨ਕੁਰਤੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ।

^੩ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੱਟਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸੁੰਨਤ ਕੀਤੀ।

^੪ਬੁੱਲਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਛਾਂ ਕਤਰੀਆਂ।

*ਖਤਨਾ ਕਰਾਣਾ, ਮੁੱਛਾਂ ਕਟਾਉਣੀਆਂ ਤੇ ਛਾਤੀ ਦੇ ਵਾਲ ਮੁਨਾਉਣੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਸੁੰਨਤ (ਮਿਰਯਾਦਾ) ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੌਰੇਤ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕੀ।

ਮੁਨਿ ਨੰਦਨ ਜਬਿ ਮੁੰਡਨ ਕਰੇ।
 ਰਹੇ ਮੁੰਡਾਵਤਿ ਰੀਤੀ ਪਰੇ ॥੩੫॥
 ਪੁਨ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਜੇ ਭਏ।
 ਸੰਗਯਾ ਜਿਨਹੁੰ ਨੰਦ ਕੀ ਲਏ।
 -ਦੁਰਿ ਕੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨ ਬਰਨੀ ਕਰੈਂ।
 ਹਮਰੋ ਰਾਜ ਨਾਸੁ ਹੁਇ- ਡਰੈਂ ॥੩੬॥
 ਤਿਨਹੁੰ ਬਿਚਾਰਯੋ ਇਹੀ ਉਪਾਇ।
 -ਸਭਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ ਕੇ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਇੰ।
 ਸੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਨ ਕੇਸੁ ਨ ਹੋਇੰ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਮੁੰਡ ਦਏ ਸਭਿ ਕੋਇ- ॥੩੭॥
 ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਸਾਰੇ।
 ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਇ ਧਰਮ ਕੋ ਹਾਰੇ।
 ਨਉਨਿਧਿ! ਸੁਨੀਯਹਿ ਹੇਤ ਮੁੰਡਨ ਕੋ।
 ਕੇਸੁ ਰਾਖਨੇ ਰਵਾ^੧ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ॥੩੮॥
 ਜਿਨ ਤੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ ਦੇਵ।
 ਅਸ ਸੁਭ ਕੇਸੁ ਮੁੰਡਾਵਨਿ ਲੇਵ।
 ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ।
 ਧਾਰੀ ਰੀਤਿ ਭਏ ਦੁਰਭੇਖੀ ॥੩੯॥
 ਰਚਯੋ ਸੁ ਈਸੁਰ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ।
 ਕਰਯੋ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਛਬਿ ਗ੍ਰੋਹ।
 ਉੱਤਮਾਂਗ ਪਰ^੨ ਸੁੰਦਰ ਕਰੇ।
 ਅਧਿਕ ਰੂਪ ਕੇਸੁਨ ਤੇ ਧਰੇ ॥੪੦॥
 ਤਿਨਹਿ ਮੁੰਡਾਇ ਬਿਚਾਰ ਬਿਹੀਨੇ।
 ਧਰਮ ਚਾਰੁਤਾ ਹਤਿ ਹਿਤ ਚੀਨੇ^੩।
 ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿ ਫੈਲੀ ਦੁਰਮਤੀ।
 ਕੋ ਹਟਿ ਸਕਹਿ ਰੀਤਿ ਪਿਖਿ ਅਤੀ ॥੪੧॥
 ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸੁਲੋਕ ਰਚਿ ਰਾਖੇ।
 ਬੀਚ ਪੁਰਾਨ ਦਿਖਾਵਤਿ ਸਾਖੇ।
 ਪੂਰਬਲੀ ਨਹਿ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੈਂ।

^੧ਯੋਗ ਹਨ।

^੨ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਤਮ (ਸਿਰ) (ਤਿਸ) ਪਰ ਕੇਸੁ ਕੀਤੇ।

^੩ਧਰਮ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਨਾਸੁ ਕਰਨੇ ਵਿਚ ਹਿਤ ਜਾਣਿਆਂ।

ਕੇਸ ਦਿਜਾਦਿਜ^੧ ਬੀ ਸਿਰ ਧਾਰੈਂ' ॥੪੨॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ।

ਨੌ ਨਿਧ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਚ ਲਖਿ ਪਾਏ।

‘ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ’ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਮੋ।

ਅਪਨੇ ਘਰ ਗਮਨਜੋਂ ਤਿਹ ਸਮੋਂ ॥੪੩॥

ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਬਸਹਿ ਆਗਰੇ ਮਾਂਹੀ।

ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਹੀਂ।

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਉਪਬਨ ਬਿਖੈ।

ਸਘਨ ਤਰੋਵਰ ਹਰੀਅਲਿ ਪਿਖੈਂ ॥੪੪॥

ਕੁੰਜਤਿ ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਬਿਹੰਗ।

ਸੁਭਤਿ ਬਾਗ ਫਲ ਫੂਲਨਿ ਸੰਗ।

ਪਾਵਸ ਰਿਤੁ ਪਸਰੀ ਘਨਘੋਰ।

ਠੌਰ ਠੌਰ ਬਹੁ ਮੋਰਨਿ ਸੋਰ ॥੪੫॥

ਛਿਤ ਪਰਪੁਲਤ^੨ ਭਈ ਜਲ ਪਰਿ ਕੈ।

ਨਿਕਸਜੋ ਵਹਰਿ ਸਰੋਵਰ ਭਰਿ ਕੈ।

ਬੇਗ ਗਾਮਨੀ ਸਲਿਤਾ ਹੋਈ।

ਤਪਤ ਹਤੀ ਸੀਤਲ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੪੬॥

ਬਸਹਿ ਬਾਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਚੁਮਾਸਾ।

ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੀ ਪੁਰਵਤਿ ਆਸਾ।

ਕਬਿ ਕਬਿ ਮੇਲ ਸਾਹੁ ਸੋਂ ਬਨੈਂ।

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੋ ਅਬਿ ਭਨੈ ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਨੌਨਿਧ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਸਪਤ ਚੱਤੁਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੭॥

^੧ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਨਾ-ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

^੨ਸਰਵੀ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ।

੪੮. [ਖਾਨ ਖਾਨਾ। ਸੱਯਦ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਉੱਤਰ]

੪੭<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੪੯

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਧਰਿ ਭਾਵਨੀ, ਅਪਨੋ ਭਲੋ ਪਛਾਨ।
ਦੀਨ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਭਯੋ, ਗੁਰ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਜਹਾਂ ਬਨਿਵਾਯੋ।
ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ।
-ਗੁਰ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ ਕੋ ਕਰੈ^੧।
ਪਾਵਨ ਘਰ ਮੇਰੋ ਜਬਿ ਫਿਰੈ- ॥੨॥
ਆਸਤਰਨ ਸੁੰਦਰ ਬਿਛਵਾਏ।
ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਏ।
ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਦੀਨਿ।
ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ਹੋਇ ਮਨ ਦੀਨ ॥੩॥
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਭਏ।
ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਦਏ।
'ਪ੍ਰਥਮ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਜੋ ਭਯੋ।
ਅਕਬਰ ਕੇ ਮਾਤੁਲ ਤੇ ਜਯੋ ॥੪॥
ਬਹੁ ਨੇਕੀ ਜਗ ਬਿਖੈ ਕਮਾਈ।
ਤੁਮ ਭੀ ਤਿਸ ਕੀ ਸਮਤਾ ਪਾਈ।'
ਮੁਦਤਿ ਭਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਬੈਨ।
ਹੇਰਤਿ ਹੈ ਸਰੂਪ ਭਰਿ ਨੈਨ ॥੫॥
ਸੁਮਤਿ ਤੁਰਕ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਯਾ।
ਕਾਜੀ ਮੁੱਲਾਂਦਿਕ ਤਿਸ ਥਾਯਾ।
ਗਰ ਸਮਸ਼ੇਰ ਗੁਰੂ ਸਮ ਸ਼ੇਰ।
ਬੈਠੇ ਬਿਚ ਸਭਿ ਕੇਰ ਬਡੇਰ ॥੬॥
ਦਰਸਹਿ ਨਰ ਨਿਜ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਵੈਂ।
ਜੋ ਬੁਝੈ ਉਤਰ ਫੁਰਮਾਵੈਂ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਿਸਾਲ ਬਡਿਆਈ।
ਦੁਸ਼ਟ ਨਰਨਿ ਤੇ ਜਰੀ ਨ ਜਾਈ ॥੭॥
ਇਕ ਸਿਰੁੰਦ ਕੋ ਸੱਯਦ ਬੀਚ।
ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਖੁਨਸਜੋ ਮਤਿ ਨੀਚ।
ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ 'ਤੁਮ ਹਿੰਦੁਨਿ ਪੀਰ।

^੧ਚਰਨ ਪਾਵਣਾ ਕਰਨ।

ਸਭਿ ਮਾਨਤਿ ਹੈਂ ਜਾਨਿ ਗਹੀਰ ॥੮॥
 ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਰਾਖਤਿ ਅਹੋ ?
 ਕਿਧੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲ, ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਹੋ।
 ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹਮ ਨਿਰਨੈ ਕਰਜੋ।
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੁਮਰੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਥਰਜੋ ’ ॥੯॥
 ਲਖੀ ਤਰਕ ਤਿਹ ਸੱਯਦ ਕੇਰੀ।
 ਫੁਰਮਾਯੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।
 ‘ਬਦਨ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਮਝਾਰੀ।
 ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਬਿਦਤ ਉਦਾਰੀ ॥੧੦॥
 ਕਰਹਿ ਰੰਕ ਤੇ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰੀ।
 ਨਰ ਗਨ ਅਪਰ ਬਨਹਿ ਅਨੁਸਾਰੀ।
 ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰੀ ਕੋ ਜੇ ਚਾਹੈ।
 ਕੋਪੈ ਰੰਕ ਕਰੈ ਛਿਨ ਮਾਹੈ ॥੧੧॥
 ਮਾਰਹਿ ਬਖਸ਼ਹਿ ਦੇਰ ਬਿਹੀਨਾ।
 ਤਿਸ ਮੁਖ ਮਹਿ ਲਖਿ ਅਜਮਤ ਪੀਨਾ।’
 ਪੁਨ ਸੱਯਦ ਤਰਕਤਿ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ।
 ‘ਤੁਮ ਭੀ ਰਾਖਤਿ ਹਹੁ ਕੈ ਨਾਂਹੀ ॥੧੨॥
 ਸੋ ਤੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਨਿ ਰਹਜੋ।
 ਬਰਤਹਿ ਹੁਕਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਕਹਜੋ।
 ਹਮ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ।
 ਜੇ ਰਾਖਤਿ ਕੁਛ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ॥੧੩॥
 ਸਭਿ ਮਹਿ ਤਰਕ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਨਾਥ।
 ਜੇਬ ਮਝਾਰ ਡਾਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ।
 ਮੁਹਰ ਨਿਕਾਸੀ ਕੇਤਿਕ ਤਬੈ।
 ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਤਜੋ ਸਬੈ ॥੧੪॥
 ‘ਪਿਖਿ ਦੀਨਾਰ ਜੁ ਹਾਥ ਹਮਾਰੇ।
 ਇਹ ਅਜਮਤਿ ਲਿਹੁ ਦੁਤੀ ਬਿਚਾਰੇ।
 ਜਿਸ ਢਿਗ ਹਇ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰੇ।
 ਲਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਜਿਸ ਹਿਤ ਮਰੇ’ ॥੧੫॥
 ਸੁਨਿ ਸੱਯਦ ਬੱਲਜੋ ਤਜਿ ਮੌਨ।
 ‘ਤੁਮ ਮਹਿ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਕੌਨ ?
 ਦੌਲਤ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।

ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਨਹਿ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੀ' ॥੧੬॥
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਸ਼ੇਰ ਨਿਕਾਸੀ।
 ਸਭਿ ਮਹਿ ਛੁਟਾ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸੀ।
 ਤਤਛਿਨ ਬਦਨ ਪੀਤ ਹੁਇ ਗਏ।
 ਲੋਚਨ ਸਮੁਖ ਨ ਕਰਤੇ ਭਏ ॥੧੭॥
 ਤੇਜ ਦਿਪਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ।
 'ਇਹ ਭੀ ਕਰਾਮਾਤ ਇਕ ਅਹੈ।
 ਅਬਿ ਹੀ ਸਿਰ ਉਤਾਰਿ ਕਰਿ ਤੇਰਾ।
 ਫਲ ਸਾਖਾ ਸਮ ਦੇ ਧਰਿ ਗੇਰਾ ॥੧੮॥
 ਨਹਿ ਜਬਾਬ ਕੁਛ ਸ੍ਰਾਲ ਨ ਹੋਵੈ।
 ਜੀਵਨ ਬਾਦ ਬਾਦ ਕਰਿ ਖੋਵੈਂ।'
 ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਲੰਦਾ।
 ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸੱਯਦ ਸਰਮਿੰਦਾ* ॥੧੯॥
 ਕਹਯੋ ਗਯੋ ਪੁਨ ਬਾਕ ਨ ਕੋਈ।
 ਨੀਚਿ ਗ੍ਰੀਵ ਅਵਨੀ ਅਵਲੋਈ।
 ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਤਕ ਥਿਰ ਗੁਰ ਰਹੇ।
 ਪੁਨ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਆਵਨ ਚਹੇ ॥੨੦॥
 ਹਯ ਅਰੂਢਿ ਗਤਿ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ।
 ਆਨਿ ਪਹੁਚੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਬੰਦ।
 ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਥਿਰੇ।
 ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੌਢਿਬੋ ਕਰੇ ॥੨੧॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ।
 ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਬੀਚ ਸਮੁਦਾਇ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਨਨ ਕੋ ਧਨ ਕੇਤਾ।
 ਦੇਨੋ ਹੁਤੇ ਸੋਢਿ ਕੁਲ ਕੇਤਾ ॥੨੨॥
 ਕਾਜੀ ਪਹਿ ਫਿਰਾਦ ਹਿਤ ਗਏ।
 ਗੁਰ ਜਬਰੀ ਕੋ ਭਾਖਤਿ ਭਏ।
 'ਏਤਿਕ ਦਰਬ ਹਮਾਰੋ ਅਹੈ।

*ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਗੇ ਤੁਸੀਂ ਝੁਕਦੇ ਹੋ। ਜੋ ਕਰਾਮਾਤ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸੋ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਾਮਾਤ ਰੂਹਾਨੀ ਔਜ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਪੂਜ ਤੇ ਤਅੱਸਬ ਦੇ ਭਰੇ ਲੋਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਸੁਣਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋ।

ਕੌਨ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਸੋ ਨਹਿ ਲਹੈ' ॥੨੩॥
 ਤਬਿ ਕਾਜੀ ਲਿਖਿ ਦੀਨ ਇਲਾਮ^੧।
 ਲੇ ਕਰਿ ਆਏ ਖਾਨ ਤਮਾਮ।
 ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
 ਬੀਚ ਸਭਾ ਕੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ ॥੨੪॥
 'ਸੁਨਹੁੰ ਪਠਾਨਹੁੰ ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਇ।
 ਕਾਜੀ ਕੋ ਦੀਜੈ ਸਮੁਝਾਇ।
 ਲਸਕਰ ਮਹਿੰ^੨ ਮਖੀਆਂ ਬਹੁਤੇਰੀ।
 ਖਾਨਾ ਮਕਰੂ^੩ ਕਰਹਿੰ ਘਨੇਰੀ ॥੨੫॥
 ਤਿਨ ਪਰ ਪ੍ਰਥਮ ਇਲਾਮ ਪਠਾਵਹੁ।
 -ਨਹਿੰ ਖਾਨੇ ਪਰ ਬਿਰਹੁ- ਹਟਾਵਹੁ।'
 ਇਹ ਕਹਿ ਸੋ ਇਲਾਮ ਗੁਰ ਫਾਰਾ।
 ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਅਵਨੀ ਪਰ ਡਾਰਾ ॥੨੬॥
 ਪਿਖਿ ਪਠਾਣ ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਏ।
 ਉਠਿ ਕਾਜੀ ਢਿਗ ਤੂਰਨ ਆਏ।
 'ਗੁਰੂ ਨ ਮਾਨਹਿੰ ਕਾਗਦ ਫਾਰਾ।
 -ਦਲ ਮਖੀਆਂ ਪਰ ਪਠਹੁੰ^੪- ਉਚਾਰਾ' ॥੨੭॥
 ਸੁਨਿ ਕਾਜੀ ਜਰਿ ਬਰਿ ਕੈ ਛਾਰ।
 ਕੁਪਯੋ ਰਿਦੇ ਨਹਿੰ ਲਖਹਿ ਗਵਾਰ।
 ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਚਾਲਾ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੨੮॥
 ਕਹਯੋ 'ਇਲਾਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਫੇਰਾ।
 ਹਾਨਤਿ ਕਰੈ ਸ਼ਰਾ ਇਸ ਬੇਰਾ।
 ਕਾਗਦ ਫਾਰਿ ਧਰਾ ਪਰ ਡਾਰਾ।
 ਨਹਿੰ ਕੈਸੇ ਉਰ ਮਹਿੰ ਡਰ ਧਾਰਾ' ॥੨੯॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਰਿਸ ਸਾਜਿ।
 ਕਾਜੀ ਪਰ ਹੋਯੋ ਇਤਰਾਜ਼^੫।
 'ਇਹ ਤੈ ਕਹਾਂ ਕੀਨਿ ਮਤਿਮੰਦੇ !

^੧ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ। [ਅ: ਇਅਲਾਮ]।

^੨(ਤੁਹਾਡੇ) ਲਸਕਰ ਵਿਚ।

^੩ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ।

^੪ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਦਲ ਉੱਪਰ (ਏਲਾਮ) ਘੱਲੋ। (ਅ) ਮਖੀਆਂ ਪੁਰ ਦਲ ਭੇਜੋ।

^੫ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ।

ਜਾਤਿ ਇਲਾਹੀ, ਫਕਰ ਬਿਲੰਦੇ ॥੩੦॥
 ਤਿਨ ਪਰ ਕੈਸੇ ਪਠਯੋ ਇਲਾਮ।
 ਇਹ ਤੈਂ ਕੀਨਿ ਬੁਰੋ ਬਹੁ ਕਾਮ।
 ਜਿਨ ਆਗੈ ਕਰ ਜੋਰਨਿ ਬਨੈ।
 ਤਿਨ ਪਰ ਹੁਕਮ ਆਪਨੋ ਭਨੈਂ? ॥੩੧॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਕਾਜੀ ਕੀਨਿ ਤਗੀਰਾ^੧।
 ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਨਯੋਂ -ਪੀਰਨ ਪੀਰਾ।
 ਸਲਤਨ ਦਈ ਮੋਹਿ ਕੋ- ਜਾਨੈ।
 -ਸੋ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਇਮਨਹਿ ਮਾਨੈ* - ॥੩੨॥
 ਰਾਜਾ ਇਕ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ^੧।
 ਦੁਤੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਰ ਰਾਈ।
 ਉਤਰੇ ਹੁਤੇ ਸੁ ਲਸਕਰ ਮਾਂਗੀ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਭਾ ਸੁਨਿ ਕਰ ਤਾਂਗੀ ॥੩੩॥
 ਮਿਲਿਬੇ ਹਿਤ ਸੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ।
 ਦੂ ਅਸੁ ਧਨ ਅਕੋਰ ਕਹੁ ਲਜਾਏ।
 ਸੰਗ ਬਹੁਤ ਸੁਭਟਨਿ ਕੀ ਭੀਰ।
 ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਤੀਰ ॥੩੪॥
 ਕਰਿ ਪਗ ਨਮੋ ਹੁਕਮ ਲੇ ਥਿਰੇ।
 ਮੁਦਤ ਭਏ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕਰੇ।

^੧(ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਐਉਂ ਕਹਿਕੇ ਕਾਜੀ ਨੂੰ (ਅਪਣੇ ਉਹਦੇ ਤੋਂ) ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। [ਅਯ:., ਤਗੱਯੁਰ=ਬਦਲਨਾ]।
 ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਸੋਭਾ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਕੋਈ ਅਸਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇਉਂ ਅਸਲ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਐਲਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਫਿਰਨ ਟੁਰਨ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੋਈ ਸੂਬਾ ਯਾ ਉਹਦੇਦਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਜਦਲ ਨਾ ਕਰੇ', ਤਦੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਫਤਵਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਕਾਜੀ ਤੋਂ ਝੂਠ ਮੂਠ ਦਾ ਫਤਵਾ ਲਾਕੇ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਯਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜੋ ਪਠਾਣ ਆਦਿ ਮੁਲਸਮਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਹਰਜਾਨਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਯਾ ਆਗਰੇ ਦੇ ਕਾਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪਠਾਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਵਾਨਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਾੜ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰੇ ਦੁਵੱਲੀ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਦੂਏ ਤੋਂ ਹਰਜਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਧਾਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ ਧਾਵਾ ਕਿਸੇ ਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੱਖ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਕਾਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਥੇ ਇਐਲਾਨ ਦੇ ਫਜ਼ੂਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭ ਹੁੰਦੇ ਸੇ। ਇਸ ਕਥਾ ਦਾ ਹੋਰਥੋਂ ਸਬੂਤ ਕਿਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
 *ਇਹ ਜੈ ਸਿੰਘ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ੧੭੫੫ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਤੇ ੧੭੯੯ ਵਿਚ ਮੋਇਆ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੧੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰਿ ਬੂਝੇ ਤਿਹ ਸਮੈ।
 ‘ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ ਹਮੈਂ ॥੩੫॥
 ਕਿਤਿਕ ਬਾਹਨੀ ਰਾਖਨ ਕੇਰਾ?
 ਰਾਜ ਤੁਮਹੁ ਢਿਗ ਹੈ ਜੁ ਬਡੇਰਾ।’
 ਸੁਨਿ ਰਾਜਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ।
 ‘ਦੇਸ਼ ਬਟੋਰਨ ਕਰਹਿ ਜਿ ਸਾਰੇ ॥੩੬॥
 ਸਵਾ ਲਾਖ ਘੋਰਾ ਹੁਇ ਜਾਇ।
 ਸਭਿ ਕੋ ਖਰਚ ਚਲੈ ਸਮੁਦਾਇ।
 ਧਨੀ ਤੇਗ ਕੇ ਬਡ ਰਜਪੂਤ।
 ਛਿਨ ਮਹਿ ਰਿਪੁ ਕੋ ਕਰਤਿ ਕਸੂਤ ॥੩੭॥
 ਨਿਕਟ ਦੌਨ ਕੇ ਲਾਖ ਅਢਾਈ।
 ਸੰਗ ਚਢਹਿ ਘੋਰਾ ਸਮੁਦਾਈ।’
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਫੁਰਮਾਯੋ।
 ‘ਲਸਕਰ ਦੇਸ਼ ਅਹੈ ਅਧਿਕਾਯੋ ॥੩੮॥
 ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਢ ਧਾਰੀ।
 ਬੁਰੀ ਬਾਰਤਾ ਏਕ ਤੁਮਾਰੀ।
 ਗਊ ਕਸਾਈ ਕੇ ਕਰ ਦੇਤਿ।
 ਧਰਮ ਬਿਨਾਸ ਅਪਨਿ ਕਰਿ ਲੇਤਿ’ ॥੩੯॥
 ਨਰਪਤਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਸਮਾਏ।
 ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤਵਤਿ -ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਏ-।
 ‘ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸ ਥਾਂਈ।
 ਬਸਨ ਨ ਦਏ ਕਸਾਬ ਕਦਾਈਂ ॥੪੦॥
 ਜਹਿ ਲਗਿ ਹਮਰੀ ਪਾਰ ਬਸਾਇ।
 ਪਿਖਹਿ ਕਸਾਬ ਤੁਰਤ ਬਿਨਸਾਇ।
 ਕਿਸ ਤੇ ਆਪ ਸੁਨੀ ਫੁਰਮਾਵਉ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਟਾਵਉ’ ॥੪੧॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ ਭੇਤ।
 ‘ਤਨੁਜਾ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਤੁਮ ਦੇਤਿ।
 ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਔਗੁਨ ਔਰ।
 ਕਛਵਾਹੇ, ਹਾਂਡੇ, ਰਾਠੌਰੀ’ ॥੪੨॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤੁਮ ਨਾਮ ਕਹਾਵਹੁ।

ੴਤਿਨੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਹਨ।

ਅਪਨੀ ਐਂਠ ਸੁਜਸੁ ਬਿਰਧਾਵਹੁ।
 ਇਹ ਤੁਮ ਬਿਖੈ ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਖੋਟੀ।
 ਕਰਤਿ ਰਹੇ, ਕਿਨ ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਹੋਟੀ ॥੪੩॥
 ਆਗੇ ਕੋ ਚਹੀਅਹਿ ਤੁਮ ਐਸੇ।
 ਤਨੁਜਾ ਤੁਰਕ ਨ ਦੀਜਹਿ ਕੈਸੇ।
 ਸੁਨਤਿ ਨਰਿੰਦਨਿ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।
 -ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮਹੁ ਜਸੁ ਕਾਰੀ ॥੪੪॥
 ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਮਹਿ ਅਪਕੀਰਤਿ।
 ਸਭਿ ਰਜਪੂਤਨਿ ਕੀ ਬਿਸਤੀਰਤਿ-।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਦੁਹਨ ਬਿਚਾਰੀ।
 ਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਤਬਿ ਸਪਥ ਉਚਾਰੀ ॥੪੫॥
 'ਜੋ ਰਜਪੂਤ ਬੀਜ ਸੁਭ ਹੋਇ।
 ਤਨੁਜਾ ਤੁਰਕ ਨ ਦੈ ਹੈ ਕੋਇ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਤੁਮਰੋ ਭਯੋ ਪਿਤਾਮਾ।
 ਸੁਜਸੁ ਆਜ ਲਗਿ ਤਿਨ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥੪੬॥
 ਰਾਜੇ ਬਾਵਨ ਕੋ ਮੁਚਵਾਇ।
 ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਹਾਲਿਯਰ ਤੇ ਤਬਿ ਆਇ।
 ਤੁਮ ਭੀ ਅਹੋ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਪੋਤੇ।
 ਰਣ ਮਹਿ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਰਸ ਪੋਤੇ^੧ ॥੪੭॥
 ਸੁਨੇ ਜੰਗ ਰਾਵਰ ਕੇ ਭਾਰੇ।
 ਕਰਜੋ ਸ਼ੋਕ ਤੁਰਕਾਨੇ ਸਾਰੇ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਬਿ ਕੀਨਿ।
 ਸਿਪਰ ਖੜਗ ਮੰਗਵਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥੪੮॥
 ਬਖਸ਼ੀ ਜੈ ਸਿੰਘ ਕੋ ਹਰਖਾਇ।
 ਲੇ ਕਰ ਮਹਿ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ।
 ਤਰਕਸ਼ ਧਨੁਖ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਪੀਨ।
 ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਹੁ ਦੀਨ ॥੪੯॥
 ਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹਰਖਾਏ।
 ਨਮੋ ਕਰੀ ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਸਿਧਾਏ।

^੧ਬੀਰ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ [ਪੋਤੇ=ਪ੍ਰੋਤੇ]।

(ਅ) ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਹੋ।

[ਸੰਸ:, ਪੋਤ=ਜਹਾਜ਼]।

ਗਏ ਸਰਾਹਤਿ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹੇਰੇ ॥੫੦॥

ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ।

ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਏ।

ਦਰਬ ਆਦਿ ਬਹੁ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ।

ਪੁਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਜਸ ਲੋਰਿ ॥੫੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਨੇ ‘ਆਗਰੇ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚੱਤੁਰੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੮॥

੪੯. [ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਮਤ। ਸਿੱਖ ਸੁਤਾ ਦਾ ਧਰਮ ਰੱਖਯਾ]

੪੯<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੫੦

ਦੋਹਰਾ: ਨਾਮ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜਿਸ, ਜੜੀਆ ਸਿਖ ਸੁਨਿਆਰ।

ਸੁਤਾ ਤਰੁਨ ਤਿਸ ਕੀ ਹੁਤੀ, ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਸੁ ਕੁਮਾਰ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ।

ਸੂਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਉਪਾਯਨ ਲਯਾਈ।

ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਕੋ ਕਰਿ ਨਮੋ।

ਬੈਠੀ ਅਵਿਲੋਕਹਿ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੨॥

ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਸਮੀਪ ਥਿਰੇ ਹੈਂ।

ਬਾਗ ਵਿਖੇ ਤਰੁ ਚਾਰੁ ਤਰੇ ਹੈਂ।

ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।

ਫਿਰਤਿ ਸੈਲ ਹਿਤ ਹੇਰਤਿ ਥਾਇ ॥੩॥

ਜਬਿ ਹੀ ਬਾਗ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਆਯੋ।

-ਇਹਾਂ ਗੁਰੂ ਥਿਰਹੈਂ- ਸੁਧਿ ਪਾਯੋ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਮਨੋਰਥ ਧਾਰਾ।

ਉਤਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਬਾਗ ਮਝਾਰਾ ॥੪॥

ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਕਰਿਵਾਏ।

ਇਕਠੇ ਸਿੰਘ ਭਏ ਸਮੁਦਾਏ।

ਤਤਛਿਨ ਆਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ।

ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਠਾਯੋ ਆਦਰ ਦੀਨ ॥੫॥

ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਲੋਕ ਖਰੇ ਹੈਂ।

ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਪਿਖਨਿ ਕਰੇ ਹੈਂ।

ਸਿਖ ਕੀ ਤਨੁਜਾ ਢਿਗ ਥਿਰ ਰਹੀ।

ਉਠਿ ਗੁਰੂ ਇਤ ਉਤ ਕਿਤ ਗੀ ਨਹੀਂ ॥੬॥

ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੀ।

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਚਾਹਿ ਬਿਸ਼ਿਯੋਂ ਕੀ।

ਭਯੋ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਤਤਕਾਲਾ।

ਦੇਖਿ ਚਕੋਰ ਚੰਦ ਕੀ ਢਾਲਾ ॥੭॥

ਗੁਰ ਤੇ ਸੰਕ ਰਹਯੋ ਬਹੁਤੇਰਾ।

ਬਯੋ ਬਿਬਸ ਮਨ ਫਿਰਯੋ ਨ ਫੇਰਾ।

ਲਾਲਚ ਲਗਯੋ ਪਿਖਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨ।

ਸੁੰਦਰ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ।

ਕਰੈ ਬਾਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰਨ ॥੮॥
 ਬੂਝਨਿ ਲਗਯੋ 'ਹਮਾਰੇ ਮਤ ਮੈਂ।
 ਕਲਮਾ ਪਢਤਿ ਜੁ ਕਰਿ ਹਿਤ ਚਿਤ ਮੈਂ।
 ਸੋ ਦੋਜਕ ਮੈਂ ਪਰਤ ਨ ਕੋਈ।
 ਜਾਤਿ ਭਿਸਤ ਸੁਖ ਭੋਗੇ ਸੋਈ' ॥੯॥
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ 'ਨ ਇਮ ਬਨਿ ਆਵੈ।
 ਜਥਾ ਕਰਮ ਕਰਿ ਤਥਾ ਸੁ ਪਾਵੈ।
 ਕਲਮਾ ਪਢਹਿ ਕਮਾਵੈ ਖੋਟ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਸੰਕਟ ਨਰਕ ਨ ਛੋਟ^੧ ॥੧੦॥
 ਭੋਗਹਿ ਕਸ਼ਟ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।
 ਨਹਿ ਕਲਮਾ ਤਿਹ ਲੇਤਿ ਉਬਾਰ।'
 ਕਹੈ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ 'ਹਮਾਰੇ।
 ਕਲਮਾ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰ ਉਚਾਰੇ^੨ ॥੧੧॥
 ਝੁਠ ਕਹਯੋ ਕੈ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ।
 ਕਿਮ ਹਮ ਪਤਾ ਲੇਹਿ ਮਨ ਜਾਨਾ।
 ਜਾਨੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਵੈ।
 ਲਿਖੀ ਸਾਚ ਹੀ ਹੁਇ, ਮਨ ਭਾਵੈ' ॥੧੨॥
 ਕੋਸ਼ਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਬੈ ਹਕਾਰਾ।
 ਨਿਕਟਿ ਨਿਹਾਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਉਚਾਰਾ।
 'ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਕੋਸ਼ ਧਰਯੋ ਹੈ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਕਲਮਾ ਸੰਨ ਪਰਯੋ ਹੈ^੩ ॥੧੩॥
 ਤਿਸ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਸਿਧਾਵਹੁ।
 ਟਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਖੈ ਤੇ ਲਜਾਵਹੁ।
 ਬੈਠਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੂੰ ਜਾਉ।
 ਹਮਰੇ ਨਿਕਟ ਅਬੈ ਲੈ ਆਉ' ॥੧੪॥
 ਗੁਰ ਆਇਸ ਤੇ ਕੋਸ਼ਪ ਗਯੋ।
 ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ ਰਜਤਪਣ ਦਯੋ।
 'ਇਸ ਕੇ ਟਕੇ ਦੇਹੁ ਗਿਨਿ ਮੋਹੀ।

^੧ਨਰਕ ਦੇ ਸੰਕਟਾਂ ਦੀ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

^੨ਕਲਮਾ ਉਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸਾਡਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਅ) ਸਾਡਾ (ਪੈਕੰਬਰ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਮਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

^੩ਭਾਵ ਕਲਮਾ ਤੇ (ਹਿਜਰੀ) ਸੰਮਤ ਜਿਸ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਜੇਤਿਕ ਭਾਉ^੧ ਬਿਕਤ ਇਤ ਹੋਹੀ' ॥੧੫॥
 ਪਿਖਿ ਸਰਾਫ ਨੇ ਦੀਯੋ ਬਗਾਈ।
 'ਇਹ ਖੋਟੇ ਨਹਿ ਚਲਹਿ ਇਥਾਂਈਂ।'
 ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਹਾਟਨ ਪਰ ਫਿਰਜੋ।
 ਨਹਿ ਸਰਾਫ ਕਿਨ ਕਰ ਮਹਿ ਧਰਜੋ ॥੧੬॥
 ਹਟਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ।
 'ਇਸੇ ਸਰਾਫ ਨ ਲੇਤਿ ਕਦਾਈਂ।
 ਖੋਟੇ ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਰਿਸ ਕੋ ਧਰਤਿ ਹਾਥ ਤੇ ਡਾਲਾ ॥੧੭॥
 ਟਕੇ ਦੇਨ ਤੋਂ ਕਿਤਹੂੰ ਰਹੇ।
 ਝਿਰਕਿ ਹਟਾਵਤਿ ਦੁਰਬਚ ਕਹੇ।'
 ਸੁਨਿ ਕੋਸ਼ਪ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ।
 ਬੋਲੇ ਗੁਰ 'ਸੁਨਿ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ! ॥੧੮॥
 ਜਿਨ ਕੋ ਮਤ -ਕਲਮੇ ਤੇ ਭਿਸਤ^੨।
 ਤਿਨ ਕੋ ਰਾਜ ਨ ਕਹੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ^੩।
 ਪੁਨ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰ।
 ਤੋਹਿ ਨਿਕਟ ਹੈ ਤੋਹਿ ਬਜ਼ਾਰ ॥੧੯॥
 ਉਪਰ ਕਲਮਾ ਕਿਹ ਨ ਬਿਚਾਰਜੋ।
 ਅੰਤਰ ਖੋਟੋ ਸਕਲ ਨਿਹਾਰਜੋ।
 ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਕੀਨਸਿ ਅੰਗੀਕਾਰ।
 ਖੋਟਾ ਦੇਖਤਿ ਦੇਂ ਕਰ ਡਾਰਿ ॥੨੦॥
 ਜਹਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਰਾਜ ਤਪੰਤਾ।
 ਤਹਾਂ ਨ ਕਲਮਾ ਰੱਛ ਕਰੰਤਾ।
 ਜਿਹ ਠਾਂ ਅਵਰ ਨਜਾਂਵ ਕੇ ਕਰਤਾ।
 ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੋ ਨਿਰਨੈ ਧਰਤਾ ॥੨੧॥
 ਤਹਿ ਕਲਮਾ ਕਿਮ ਕਰੈ ਸਹਾਇ।
 ਦੇਂ ਖੋਟੇ ਕੋ ਭਿਸਤ ਪੁਚਾਇ?
 ਜਹਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਦਰਗਾਹ।
 ਜਥਾ ਜੋਗ ਪਿਖਿਯਤਿ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ॥੨੨॥

^੧ਕੀਮਤ।

^੨ਭਾਵ ਕਲਮੇ ਨਾਲ ਬਹਿਸ਼ਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

^੩ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਿਧਰੇ ਟੁੱਟਾ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਹੈ ਰਾਜ)।

ਨਰ ਤਨ ਧਾਰਿ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਜਥਾ।
 ਬਿਦਤ ਸੁਭਾਸੁਭ ਹੁਇ ਤਹਿ ਤਥਾ।
 ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗੇ ਕ੍ਰਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ।
 ਕੂਰੇ ਬੇਖ ਉਪਰੇ ਧਾਰੀ ॥੨੩॥
 ਤਿਸ ਤੇ ਨਹਿ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਇ।
 ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਨਰ ਭੁਗਤੈ ਸੋਇ।
 ਪਿਖੜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਇਹਾਂ ਤੁਮ ਜਥਾ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਗਾਹ ਨਜਾਂਵ ਹੈ ਤਥਾ ॥੨੪॥
 ਅੰਤਰ ਸੁੱਧ ਭਏ ਛੁਟਿ ਜੈ ਹੈ।
 ਅੰਤਰ ਖੋਟ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪੈ ਹੈ।
 ਵਹਿਰ ਬੇਖ ਮਾਨਹਿ ਕੇ ਨਾਂਹੀ।
 ਕਰਮ ਸੁਭਾਸੁਭ ਮਿਟਹਿ ਨ ਕਾਹੀ’ ॥੨੫॥
     ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਮੌਨ।
     ਦ੍ਰਿਗ ਲਗਿ ਰਹੇ ਦਿਸ਼ਾ ਤ੍ਰਿਯ ਤੌਨ।
 ਅਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਏਕ ਦੁਇ ਕਹੇ।
 ਉੱਤਰ ਉਚਿਤ ਗੁਰੂ ਤੇ ਲਹੇ ॥੨੬॥
 ਢਿਗ ਬੈਠਨ ਕਾਰਨ ਚਿਰ ਕਾਲ।
 ਕਰਹਿ ਬਾਰਤਾ ਕਿਸ ਕਿਸ ਖਜਾਲ।
 ਚਿਤ ਕੀ ਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਜਾਨੀ।
 ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ ॥੨੭॥
 ‘ਚਿਤ ਤੇਰੇ ਤ੍ਰਿਯ ਪਰ ਬਿਰਮਾਯੋ।
 ਜੋ ਚਾਹਤਿ, ਦਿਹੁ ਸਾਚੁ ਬਤਾਯੋ।
 ਕਪਟ ਨ ਧਰਹੁ ਸਮੀਪ ਹਮਾਰੀ।
 ਜਿਮ ਉਰ ਮਹਿ ਤਿਮ ਦੇਹੁ ਉਚਾਰੀ’ ॥੨੮॥
     ਡਰਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ।
     ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਛਾਨੀ।
 ਸਭਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੀ ਜਾਣਨਹਾਰੇ।
 ਕਰਹਿ ਦੁਰਾਉ ਸੇ ਮੂਢ ਬਿਚਾਰੇ ॥੨੯॥
 ਹੇਰਤਿ ਹੀ ਬਿਰਮਯੋ ਮਨ ਮੋਰਾ।
 ਤਬਿ ਤੇ ਲਾਗੇ ਦ੍ਰਿਗ ਇਸ ਓਰਾ।’
 ਸੁਨਤਿ ਸਾਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਜੇ ਲੋਭਯੋ ਮਨ ਏਵ ਤੁਹਾਰਾ ॥੩੦॥

ਸੰਝ ਸਮੈਂ ਹਮ ਦੇਹਿ ਪੁਚਾਈ।
 ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਅਪਨਿ ਸਥਾਈਂ। ’
 ਹਰਖਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਠਯੋ ਕਰਿ ਨਮੋ।
 ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਸਮੇ ॥੩੧॥
 ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਤਾ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਹਾਥ।
 ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਮੁਝ ਸਾਥ।
 ਧਰਮ ਉਬਾਰਨ ਹਿਤ ਤੁਮ ਧਯਾਵੈਂ।
 ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਤੇ ਜਨਨਿ ਬਚਾਵੈਂ ॥੩੨॥
 ਮੇਰੋ ਧਰਮ ਆਪ ਕਯੋਂ ਨਾਸ਼ਾ।
 ਤੁਰਕ ਸੰਗ ਹੁਇ ਮੇਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
 ਮਹਾਂ ਚਿੰਤ ਉਪਜੀ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।
 ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ ਜਾਉਂ ਜੇ ਨਾਂਹੀ ॥੩੩॥
 ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਸੋਇ।
 ਜਾਉਂ ਜਿ, ਧਰਮ ਬਿਨਾਸੀ ਹੋਇ। ’
     ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਕਸਾਨੇ।
     ‘ਸਾਧ ਸਾਧ’ ਤਿਹ ਸਾਥ ਬਖਾਨੇ ॥੩੪॥
 ‘ਗਮਨਹੁ ਤਿਹ ਠਾਂ ਕਹੇ ਹਮਾਰੇ।
 ਤੋਹਿ ਧਰਮ ਕੇ ਹਮ ਰਖਵਾਰੇ। ’
 ਸ਼ਾਹੁ ਏਕ ਨਰ ਤਜਾਗ ਸੁ ਗਯੋ।
 ਏਕ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਦਯੋ ॥੩੫॥
 ਦੋਨਹੁ ਕੇ ਮਧ ਹੈ ਕਰਿ ਚਲੀ।
 ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਤੇ ਕਯੋਂਹੁ ਨ ਟਲੀ।
 ਆਗੇ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਬੈਸਾ।
 ਲਗੇ ਘਾਵ ਪੀੜਤਿ ਹੈ ਜੈਸਾ ॥੩੬॥
 ਦਿਖੀ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਤਿ ਸੋਊ।
 ਦੋਨਹੁ ਦਿਸਿ ਮਹਿ ਕੇਹਰਿ ਦੋਊ।
 ਪਕਰੇ ਕਾਨ ਦੁਹਨ ਕੇ ਆਵਤਿ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਦਿਖਿ ਭੈ ਪਾਵਤਿ ॥੩੭॥
 ਏ ਬਡ ਜ਼ਾਲਮ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਿਹਾਰੀ।
 ਪਹੁੰਚਹਿ ਨਿਕਟ ਦੇਹਿ ਮੁਝ ਮਾਰੀ।
 ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਨਿਕਟ ਆਇ ਡਰ ਧਾਰਤਿ।

ਦੇਤਿ ਨਰਨ ਕੋ ਹਾਥ ਇਸ਼ਾਰਤ* ॥੩੮॥
 ‘ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਹੁ ਇਸ ਲੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
 ਦੀਰਘ ਕੂਰਾ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਤੀ^੧।
 ਦੂਤ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਅਰੁ ਸਿਖ ਦੋਊ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਇਸ਼ਾਰਤ ਕੋ ਲਖਿ ਸੋਊ ॥੩੯॥
 ਤਤਛਿਨ ਪੀਛੇ ਦਈ ਹਟਾਇ।
 ਪਹੁੰਚੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਇ।
 ‘ਧੰਨ ਧੰਨ’ ਕਹਿ ਪਾਇੰਨਿ ਪਰੀ।
 ‘ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਤੇ ਰੱਛਾ ਕਰੀ’ ॥੪੦॥
 ਲੇ ਆਇਸੁ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ।
 ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਜਹਿ ਕਹਿ ਗਾਈ।
 ਸੁੰਦਰ ਉਪਬਨ ਮਹਿ ਗੁਰ ਥਿਰੇ।

*ਇਹ ਕਥਾ ਬੀ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਮਗਰਲੀ ਲਿਖੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਐਵੇਂ ਕੋਈ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕ ਇਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਅੱਪੜੀ ਸਾਫ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੂ ੮੪ ਦੇ ਅੰਕ ੩੯ ਤੋਂ ੫੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਤੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਊਆਂ ਕਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਅਰਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧੀਆਂ ਤੁਰਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ। ਜਦ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸਰਮਪਨ ਹੋਣਾ ਕਸਾਈ ਨੂੰ ਗਊ ਦੇਣ ਤੁੱਲ ਹੈ; ਤਾਂ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਖਣ ਕਿ ਤੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਚਲੀ ਜਾਹ, ਚਾਹੇ ਆਪ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀ ਕਹਿਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਜਮੀਅਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬੀ ਖੁਡਾਲੇ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਕੈਦਖਾਨੇ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਜੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਤੁਰਕ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਦੇਣੋ ਨਾਂਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਹਾਕਮ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਦੀ ਲੜਕੀ ਛਿਪਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਪਰ ਸ਼ਾਬਾਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਣਖਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ ‘ਅੱਛਾ ਲੜਕੀ ਤੁਮ ਜਾਓ’। ਜੇ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿਲ ਡੋਲਣ ਵੇਲੇ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਖਤਰੇ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਦਮ ਧਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਐਸੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਥਾ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦਿਲ ਡੋਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾੜ ਲਿਆ, ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਨਾਲ ਲੜਕੀ ਦੁਆਲੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਸੋਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਦਿਖਾਲੀ ਸੂਚਕ ਹੈ ਉਸ ਭਯਾਨਕਤਾ ਦੀ ਕਿ ਜੇ ਇਖਲਾਕ ਤੋਂ ਗਿਰ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਿਆਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਮਰ ਵੱਲ ਵੀ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ੬੫ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜ ਨਵਾਂ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿੱਤਗੜ ਸੀ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੀਨ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਇਖਲਾਕ ਨੂੰ ਐਡਾ ਨੀਵਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ੪੮ ਦੇ ਅੰਤ ੩੦ ਤੋਂ ੩੨ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਤ ਏਹ ਲਫਜ਼ ਆਖੇ:-

“ਜਾਤਿ ਇਲਾਹੀ ਫਕਰ ਬਿਲੰਦੇ। ..... ਜਿਨ ਆਗੈ ਕਰ ਜੋਰਨ ਬਨੈ।

..... ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਨਯੋ ਪੀਰਨ ਪੀਰਾ ॥” ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਨੇਸ਼ਟਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੋਂ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਲਈ ਇਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇ।

^੧ਭਯਾਨਕ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਕਰੇ ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੪੯॥

੫੦. [ਤੀਰ ਚਲਾਉਣਾ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

੪੯<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>੫੧

ਦੋਹਰਾ: ਦਿਨ ਪੁਸ਼ਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੋ,
ਗਏ ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਇ।
ਤਬੈ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਗਯੋ, ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਥਾਇ^੧ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਤਸਲੀਮਾਤ ਕਰੀ ਬਿਰ ਭਯੋ।
ਸ਼ਾਹਬਹਾਦੁਰ ਬੂਝਨਿ ਕਯੋ।
'ਬਹੁ ਨਰ ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ।
ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਚਾਹਤਿ ਭਏ ॥੨॥
ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਿ ਕੇ ਗਏ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?
ਗਮਨਹਿ ਜੇ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।'
ਕਹੈ ਖਾਨਖਾਨਾ 'ਮੈਂ ਹੇਰੇ।
ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ॥੩॥
ਤੁਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵੈਂ।
ਜਥਾ ਮਨੋਰਥ, ਆਨਿ ਬਤਾਵੈਂ।'
ਤਬਿ ਚਲਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ ॥੪॥
ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਕਹੈਂ।
'ਸੋ ਤੀਰਥ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਅਹੈਂ।
ਤਹਾਂ ਜਾਨਿ ਕਯਾ ਕਾਮ ਹਮਾਰੋ।'
ਸੁਨਿ ਇਮ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੋ ॥੫॥
ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤਿ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
ਸੰਸੈ ਭਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਆਈ।
ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬੁਲਾਏ।
ਚੰਦਨ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਬਿਠਵਾਏ ॥੬॥
ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲਾਯੋ।
'ਰਾਹ ਦੋਇ^੨, ਕੋ^੩ ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਯੋ।
ਕਿਸ ਮਗ ਕੋ^੪ ਇਤਕਾਦ^੫ ਰਖੰਤੇ।

^੧ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਗਿਆ।

^੨ਦੋ ਹਨ।

^੩ਕੋਹੜਾ।

^੪ਕਿਸ ਪੰਥ ਤੇ।

^੫ਨਿਸ਼ਚਾ [ਅਃ., ਏਅਤਕਾਦ]।

ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਤ ਜਥਾ ਬਰਤੰਤੇ' ॥੭॥
 ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਏ।
 'ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਚਲਤ ਜਿਸ ਭਾਏ।
 ਖੈਰ ਖਾਹ ਹਮ ਦੋਨਹੁੰ ਕੇਰ।
 ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਥਾ ਹਿਤ ਹੇਰਿ*' ॥੮॥
 ਬਹੁਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਬਖਾਨਾ।
 'ਏਕ ਖੁਦਾਇ ਏਕ ਈਮਾਨਾ^੧।
 ਕਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਹੈ ਰਿਦਾ ਤੁਮਾਰਾ?
 ਏ ਸਭਿ ਨਿਰਨੈ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ' ॥੯॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਏ।
 'ਤੀਨ ਖੁਦਾਇ ਅਹੈ' ਫੁਰਮਾਏ।
 ਕਹੈ ਸ਼ਾਹ 'ਇਹ ਕਹਾਂ ਬਖਾਨਾ?
 ਐਸੀ ਬਾਤਨਿ ਕਹੈ ਨ ਦਾਨਾ^੨ ॥੧੦॥
 ਇਕ ਖੁਦਾਇ ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਸੁਨਯੋਂ।
 ਬੇਦ ਕੁਰਾਨ ਕਿਤਾਬਨਿ ਭਨਯੋਂ।'
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 'ਏਕ ਖੁਦਾਇ ਇਮਾਨਿਕ ਗਾਯੋ^੩ ॥੧੧॥
 ਹੋਇ ਤੁਰਕ ਜੋ ਤੁਮਹੁੰ ਅਗਾਰੇ^੪।
 ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ।
 ਤਿਸ ਤੇ ਬੁਰੇ ਮਾਨਿ ਬਰਜੰਤੇ।
 -ਮਉਲਾ ਪਾਕ ਕਹੋ- ਉਚਰੰਤੇ ॥੧੨॥
 ਅਰੁ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਹਤਿ ਪੁਕਾਰੇ।
 -ਭਯੋ ਭਿਸਤ ਸੁਖ ਹੇਤੁ ਹਮਾਰੇ।
 ਦੋਜਕ ਹਿੰਦੁਨ ਹੇਤੁ ਬਨਾਯੋ-।
 ਤਿਨ ਕੋ ਮਤ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿ ਭਾਯੋ ॥੧੩॥
 ਨਾਮ ਖੁਦਾਇ ਜੁ ਮੌਲਾ ਆਦਿ।
 ਹਿੰਦੁਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰੈ ਕਰਿ ਯਾਦ^੫।

*ਪਾ:-ਕੇਰ।

^੧ਇਕ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ।

^੨ਐਸੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ।

^੩(ਨਿਸ਼ਚੇ) ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਹੀ ਈਮਾਨ ਹੈ। [ਈਮਾਨ ਇਕ=ਇਮਾਨਿਕ]।

^੪ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ।

^੫ਕੋਈ ਯਾਦ ਕਰੇ ਯਾ ਸਿਮਰੇ।

-ਬਿਗਰ ਗਯੋ ਇਹ- ਤਿਸੈ ਬਤਾਵੈ^੧।
 ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕਰਾਵੈਂ ॥੧੪॥
 ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਨੋ ਮਹਿੰ ਇਕ ਮਾਨਯੋਂ।
 ਸਰਬ ਤਰਫਦਾਰੀ ਹਿਤ ਹਾਨਯੋਂ^੨।
 ਜੇ ਝਗਰਤਿ ਦੂ ਪੱਖ ਬਨਾਏ।
 ਤਿਨ ਸੋਂ ਮੇਲ ਨ ਕਰਹਿੰ ਕਦਾਏ ॥੧੫॥
 ਦੋਨਹੁੰ ਮਹਿੰ ਇਕ, ਬਾਦ ਨ ਕੋਈ^੩।
 ਹਮਰੋ ਪੰਥ ਸਮਝੀਏ ਸੋਈ। ’
     ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਠਾਨੀ ਮੁਖ ਮੌਨ।
     ਉੱਤਰ ਫੁਰਯੋ ਨ ਕਹਿਬੇ ਕੌਨ ॥੧੬॥
 ਕੇਤਿਕ ਸਮੈਂ ਬੈਠਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।
 ਹੁਇ ਰੁਖਸਦ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਥਾਨੀ।
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਬ੍ਰਿੰਦ।
 ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਸਤ ਬਿਲੰਦ ॥੧੭॥
 ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਮੇਵੇ ਘਨੇ।
 ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸ੍ਰਾਦਨ ਸਨੇ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਭਲੇ ਪਠਾਵੈ।
 ਭੂਖਨਿ ਅਜਬ ਹਯਨਿ ਪਹੁੰਚਾਵੈ ॥੧੮॥
 ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਆਪ ਚਲਿ ਜਾਇ।
 ਕਈ ਬਾਰ ਲੇ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ।
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਜ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਨਾਵੈ।
 ਖਰਚ ਹੇਤੁ ਬਹੁ ਦਰਬ ਪਠਾਵੈ ॥੧੯॥
     ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਆਯੋ।
     ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਯੋ ਬਚ ਗਾਯੋ।
 ‘ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਮੈਂ, ਬਿੱਦਯਾਵਾਨ।
 ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵਤਿ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ ॥੨੦॥
 ਜੇ ਤੁਮ ਸੰਗ ਲਰੇ ਸਰ ਦੇਖੇ।
 ਸੋ ਤਾਰੀਫ ਕੋ ਕਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੇ।
 -ਨਹਿੰ ਅਸ ਸਮੈਂ ਵਿਖੈ ਅਸ ਕੋਈ।

^੧(ਹਿੰਦੂ) ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

^੨ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰਫਦਾਰੀ ਦਾ ਹਿਤ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ [ਤਰਫਦਾਰੀ=ਪੱਖ]।

^੩ਦੋਨੋਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੈ (ਰੱਬ, ਇਸ ਵਿਚ) ਝਗੜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਗੁਰ ਸਮ ਜੋਈ- ॥੨੧॥
 ਲਰੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਰੁ ਚਮਕੌਰ।
 ਜੋ ਬਚ ਕਰਿ ਆਏ ਇਸ ਠੌਰ।
 ਕਰਹਿ ਸ਼ਾਹਦੀ ਬਡਹੁੰ ਬਡੇਰੀ।
 ਸੋ ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਹਮ ਹੇਰੀ ॥੨੨॥
 ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ।
 ਮਮ ਚਿਤ ਕੀ ਲਖਿ ਚੌਂਪ, ਚਲਾਵਹੁ^੧।
     ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ।
     ਸਰ ਕੇ ਜੋਰਤਿ ਐਂਚਿ ਉਚਾਰਾ ॥੨੩॥
 ‘ਕਹਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਭੇਦਹਿ ਜਾਂਹੀ।
 ਹੋਰਿ ਜਿ ਦੂਰ ਬਚਹਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ।’
 ਹੇਰਿ ਤਰੋਵਹੁ ਤਾਂਹਿ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ ਵਾਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਾ’ ॥੨੪॥
 ਤਾਨਿ ਕਾਨ ਲਗਿ ਤਬਹਿ ਚਲਾਯੋ।
 ਗਯੋ ਸੁ ਬੇਗ ਸੂਕ ਤਰੁ ਘਾਯੋ।
 ਬਹੁਰੋ ਐਂਚਤਿ ਔਰਹਿ ਮਾਰਾ।
 ਤੀਸਰ ਤਿਸੀ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥੨੫॥
 ਪੰਚ ਬਾਨ ਏਕੈ ਥਲ ਮਾਰੇ।
 ਪਿਖਿ ਉਮਰਾਵ ਬਿਸਮਤਾ ਧਾਰੇ।
 ‘ਧਨੁ ਵਿੱਦਯਾ ਤੁਮਰੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੈ।
 ਇਨ ਤੇ ਕਹਾਂ ਬਚੈ ਰਿਪੁ ਜਨ ਹੈ ॥੨੬॥
 ਸੁਨੇ ਜਥਾ ਅਬਿ ਤਥਾ ਨਿਹਾਰੇ।
 ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸਤੁਤਿ ਉਚਾਰੇ।’
     ਥਿਰਜੋ ਚਾਰ ਘਟਿਕਾ ਕਰਿ ਨਮੋ।
     ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਗਮਨਜੋ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੨੭॥
 ਸੋ ਉਮਰਾਵ ਸੁਜਸੁ ਬੀਚਾਰਤਿ।
 -ਆਦਿ ਸੂਰਤਾ ਗੁਨ^੨ ਗੁਰ ਧਾਰਤਿ-।
 ਗਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ ਕੈ ਪਾਸੀ।
 ਸਰਬ ਲੋਕ ਥੇ ਗਾਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥੨੮॥
 ‘ਅਬਿ ਲੋ ਹਮ ਨੇ ਕਹੂੰ ਨ ਹੇਰੇ।

^੧(ਤੀਰ) ਚਲਾਵੇ।

^੨ਸੂਰਮਤਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਗੁਣ।

ਨਰ ਹਯ ਗਯ ਨਹਿੰ ਬਚਹਿੰ ਅਗੇਰੇ।^੧
 ‘ਮੈਂ ਭੀ ਦੇਖੋਂ’ ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੰਤਾ।
 ‘ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰ ਪ੍ਰਭੂ ਚਲੰਤਾ’ ॥੨੯॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਦੂਤ ਪਠਾਯੋ।
 ‘ਪ੍ਰਾਤਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚਢਹਿੰ ਮਨ ਭਾਯੋ।
 ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਖਿਲਹੁ ਅਖੇਰਾ।
 ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ -ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ ਮੇਰਾ-’ ॥੩੦॥
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਾਨੀ ਬਾਤ।
 ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਬੀਤੀ ਰਾਤ।
 ਚਢਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਲੇ ਸੌਜ ਅਖੇਰੇ।
 ਚੀਤੇ ਸ੍ਰਾਨ ਰੁ ਬਾਜ ਘਨੇਰੇ ॥੩੧॥
 ਲਗਰ^੧, ਝਗਰ, ਧੁਤੀਆ ਜੁਰਰਾਨਿ^੨।
 ਬਹਿਰੀ, ਸਜਾਹ ਗੋਸ਼^੩, ਸੀਚਾਨ^੪।
 ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।
 ਪ੍ਰਭੂ ਤਜਾਰ ਹੂੰ ਅਸੁ ਅਨਵਾਯੋ ॥੩੨॥
 ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਸੰਗ ਕਟ ਸੋਭਾ।
 ਜੇਵਰ ਹੇਰਿ ਨ ਕਿਹ ਮਨ ਲੋਭਾ।
 ਹੂੰ ਅਸਵਾਰ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ।
 ਨਮੋ ਕਰੀ ਪਿਖਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪਯਾਨਾ ॥੩੩॥
 ਜਹਿੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਹ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।
 ਬਿਚਰੈਂ ਪੁਸ਼ਟ ਮ੍ਰਿਗਨਿ ਸਮੁਦਾਈ।
 ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹੁ।
 ਪਾੜ੍ਹੇ ਕੋਲ ਹਤੇ ਬਨ ਮਾਂਹੂ ॥੩੪॥
 ਤੀਰਨ ਫੁਰਤੀ ਬੇਗ ਨਿਹਾਰੇ।
 ਇਤ ਉਤ ਤਜੇ ਨ ਜਿਯਤਿ ਪਧਾਰੇ।
 ਕਿਤਿਕ ਅਖੇਰ ਖੇਲਿ ਕਰਿ ਦੋਈ।
 ਪਿਖਹਿੰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਚੀਤਨਿ^੫ ਸੋਈ ॥੩੫॥
 ਸ੍ਰਾਨ ਬਾਜ ਬਹਿਰੀ ਛੁਟਵਾਏ।

^੧ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਜੋ ਝਗਰ ਦੀ ਮਦੀਨ ਹੈ।

^੨ਜੁਰਰੇ ਤੇ ਧੁਤੀ [ਜੁਰੱਰਹ=ਬਾਜ ਦਾ ਨਰ। ਧੁਤੀ=ਬਾਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ]।

^੩ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਤੇ ਬਿੱਲੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੪ਬਾਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ।

^੫ਚਿੱਤਰਿਆਂ ਦਾ।

ਬਨ ਕੇ ਜੀਵ ਅਨਿਕ ਹੀ ਘਾਏ।
 ਬਿਪੁਨ ਬਿਸਾਲ ਜਬਹਿ ਚਲਿ ਗਏ।
 ਕੇਹਰਿ ਪਿਖੜੋ ਮਹਾਂ ਬਲ ਮਏ ॥੩੬॥
 ਜਿਨਹੁੰ ਨਿਹਾਰਯੋ ਆਨਿ ਸੁਨਾਯੋ।
 ਲੇ ਲਸਕਰ ਤਿਤ ਹੀ ਉਮਡਾਯੋ।
 ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਨ।
 ‘ਸ਼ੇਰ ਖੜਗ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਰਨਿ ॥੩੭॥
 ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਨਹਿੰ ਛੂਟਨ ਪਾਵੈ।
 ਘਾਵੈ ਜੋ ਇਨਾਮ ਬਡ ਪਾਵੈ।’
 ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਭਭਕਾਰਯੋ ਸ਼ੇਰ।
 ਹੁਤੋ ਬਿਲੰਦਖਾਨ ਤਿਨ ਹੇਰਿ ॥੩੮॥
 ਗਹਿ ਕਰਵਾਲ^੧ ਢਾਲ ਕੋ ਗਯੋ।
 ਹਠ ਗਾਢੋ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ।
 ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਿਕਟ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਨਿਹਾਰਯੋ।
 ਫਾਂਧਿ ਝਪਟ ਕਰਿ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ^੨ ॥੩੯॥
 ਹੇਰਿ ਡਰੇ, ਪੁਨ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਚਾਰੈ।
 ‘ਲੇਹੁ ਇਨਾਮ ਜਾਇ ਭਟ ਮਾਰੈ^੩।’
 ਸੁਨਤਿ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਰਿਸ ਧਾਰਿ।
 ਬਹੁਤੇ ਸੂਰਨਿ ਕੋ ਸਿਰਦਾਰ ॥੪੦॥
 ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਲਲਕਾਰਯੋ ਜਬੈ।
 ਸ਼ੇਰ ਝਪਟ ਦਾਬਯੋ ਹਤਿ ਤਬੈ^੪।
     ਪੁਨ ਕੋ ਸੁਭਟ ਸਮੁਖ ਨਹਿੰ ਗਯੋ।
     ਦੂ ਉਮਰਾਵ ਹਤੇ ਡਰ ਭਯੋ ॥੪੧॥
 ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਨਿਜ ਦਲਹਿ ਨਿਹਾਰਯੋ।
 ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੁਤੋ ਲਲਕਾਰਯੋ।
 ਜਮਧਰ ਖੜਗ ਢਾਲ ਜਿਸ ਪਾਸ।
 ਰੁਪਯੋ ਸਿੰਘ ਚਹਿ ਸਿੰਘ ਬਿਨਾਸ ॥੪੨॥
 ਲਾਇ ਘਾਤ ਕਰਿ ਸਿਪਰ^੫ ਅਗੇਰੇ।

^੧ਤਲਵਾਰ।

^੨(ਸ਼ੇਰ ਨੇ) ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ (ਬਲੰਦ ਖਾਂ ਨੂੰ)

^੩ਜੋ ਸੂਰਮਾ ਜਾਕੇ ਮਾਰੇ।

^੪ਦੱਬ ਕੇ ਮਾਰ ਲਿਆ।

^੫ਢਾਲ।

ਨੇਰ ਭੇਰ ਘਾਲੜੋ ਜਿਸ ਬੇਰੇ।
 ਫਾਂਧਿ ਕੇਹਰੀ ਉਪਰ ਆਵਾ।
 ਤਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਘਾਵ ਲਗਾਵਾ ॥੪੩॥
 ਜਮਧਰ ਉਦਰ ਸਜੋਰ ਧਸਾਈ।
 ਉਪਰ ਤੇ ਦੀਨਸਿ ਉਬਲਾਈ।
 ਗੁਰ ਅਰੁ ਸ਼ਾਹ ਸੁ ਚਮ੍ਹੁ ਤਮਾਸ਼ਾ।
 ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਭਿ ਸ਼ੇਰ ਬਿਨਾਸਾ ॥੪੪॥
 ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲਗੜੋ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹੁ ਦੈਬੇ।
 ਕਹੈ ਸਿੰਘ 'ਹੋਂ ਕਰੋਂ ਨ ਲੈਬੇ।
 ਜਿਸ ਗੁਰੁ ਦੇ ਬਲ ਸ਼ੇਰ ਹਤਾਯੋ।
 ਤਿਸ ਤੇ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਹਮ ਸਭਿ ਪਾਯੋ ॥੪੫॥
 ਲੇਨਿ ਅਪਰ ਤੇ ਰਖੀ ਨ ਆਸਾ।
 ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਤਿਨਹੁ ਭਰਵਾਸਾ।'
     ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਮਰਾਵ ਘਨੇਰੇ।
     ਅਧਿਕ ਸਰਾਹਤਿ ਹਟੇ ਪਿਛੇਰੇ ॥੪੬॥
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ।
 ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਪਾਏ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿ ਸਭਿ ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਨਿ।
 'ਹਤੜੋ ਸ਼ੇਰ ਜਿਸ ਕੇ ਡਰ ਨਾਹਿਨ' ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਨੇ 'ਅਖੇਰ ਖੇਲਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੂ ॥੫੦॥

੫੧. [ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਇਕਰਾਰ ਤੋਂ ਫਿਰਿਆ]

੫੦<<ਪਿਛਲਾ ਅੰਸੂ ਤਤਕਰਾ ਐਨ ਪਹਿਲਾ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ>>

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਸਿਮਰਿ ਕਰਿ, ਅਪਨੋ ਏਕ ਸਵਾਲ।
ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੁਤਿ ਅਪਰ ਕੋ, ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਇ ਹਵਾਲ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ‘ਮਾਤੁਲ ਹੁਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਜੋਇ।
ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਸੰਗ ਇਨ ਦੋਇ।
ਕਹਜੋ ਇਨਹੁ ਸੋਂ ਦਿਹੁ ਸਮੁਝਾਈ।
ਜੋ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਲਿਖਤ ਪਠਾਈ ॥੨॥
ਸੋ ਦੀਜੈ ਹਮਰੋ ਇਕ ਸ਼ਾਲ।
ਜਿਸ ਤੇ ਸਲਤਨ ਲਈ ਬਿਸਾਲ।
ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋ ਅਬਹਿ ਸੰਭਾਰੋ।
ਹਮਹੁ ਕਹਜੋ ਤੁਮ ਨਹਿਨ ਚਿਤਾਰੋ’ ॥੩॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਤੀਨਹੁ ਸਾਚੀ।
‘ਹੈ ਸਭਿ ਨਿਸਚੈ’ ਤਿਨਹੁ ਉਬਾਚੀ।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਗਏ।
ਤਸਲੀਮਾਤ ਕਰੀ ਬਿਰ ਭਏ ॥੪॥
ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਗ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।
ਕਰਜੋ ਸੁਨਾਵਨ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
‘ਪੂਰਬ ਮੁਖ ਤੇ ਹੀ ਕਹਿ ਦੀਨ।
ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਲਿਖਾਇ ਕਰ ਲੀਨ ॥੫॥
ਅਬਿ ਲੋ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਜੋ।
ਜਬਿ ਤੁਮ ਭੀ ਨਹਿ ਸਿਮਰਨ ਧਰਜੋ।
ਤਬਿ ਗੁਰ ਹਮਹਿ ਹਕਾਰਿ ਚਿਤਾਰਜੋ।
-ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਿਹੁ ਪੂਰ- ਉਚਾਰਜੋ ॥੬॥
ਤੁਮ ਕੋ ਭੀ ਬਨਿ ਆਵੈ ਐਸੇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੈਂ ਹਰਖ ਜੁਤਿ ਜੈਸੇ।
ਅਪਨੋ ਭਨਜੋਂ ਪੂਰ ਕਰਿ ਦੀਜੈ।
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਅਨੰਦ ਕੋ ਲੀਜੈ’ ॥੭॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਭਾਖਾ।
‘ਦੈਹੋਂ ਸ਼ਾਲ ਮੋਹਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਲਖੋਂ ਪਰੰਤੁ ਜੁ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰੋ।

ਦੇਨਿ ਉਚਿਤ, ਮਿਲਿ ਸਕਲ ਬਿਚਾਰੋ^੧ ॥੮॥

ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਤ ਗੁਰ ਕਰੋ ਹਕਾਰਨ।

ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ ਤਿਨ ਕੇਰ ਉਚਾਰਨ।

ਪੀਛੇ ਦੈਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੈਂ।

ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੈਂ ॥੯॥

ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ।

ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ।

ਇਕ ਉਮਰਾਵ ਹਕਾਰਨ ਆਇ।

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਲੀਅਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬੁਲਾਇ’ ॥੧੦॥

ਹਯ ਅਰੋਹ ਕਰਿ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ।

ਬਿਰ ਉਮਰਾਵ ਪੁੰਜ ਜਿਸ ਥਾਂਈ।

ਸਕਲ^੨ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੁਇ ਕਰੀ ਸਲਾਮੂ।

ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਬੀਚ ਤਮਾਮੂ ॥੧੧॥

ਸ਼ਾਹ ਨਮੋ ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ।

ਚੰਦਨ ਕੀ ਚੌਂਕੀ ਛਬਿ ਪਾਏ।

ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੰਗ ਕੇ ਘਨੇ।

ਆਦਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੁਨੇ ਸੁ ਭਨੇ ॥੧੨॥

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਬੀਰਤਾ ਭਾਰੀ।

ਸਰਬ ਸਰਾਹਤਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।

ਬਹੁਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹੁ ਉਚਾਰਾ।

‘ਕਹੀਯਹਿ ਅਪਨੋ ਸ਼ਾਲ ਉਦਾਰਾ’ ॥੧੩॥

ਜਬਿ ਉਮਰਾਵ ਸਭਾਸਦ ਗਏ^੩।

ਪੂਛਨ ਤੇ ਗੁਰ ਭਾਖਤਿ ਭਏ।

‘ਹਿੰਦਵਾਨੇ ਸੰਗ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰੰਤੇ^੪।

ਤੋਹਿ ਪਦਰ ਕੋ ਬਹੁ ਬਹਕੰਤੇ^੫ ॥੧੪॥

ਜੁਲਮੀ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਬਹੁ ਭਾਰੀ।

ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ਸੋ ਦੁਰਚਾਰੀ^੬।

^੧ਜੇ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਲਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।

^੨ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।

^੩ਸਭਾ ਦੇ ਮੁਖੀ (ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਬਹਾਰ ਚਲੇ) ਗਏ।

^੪(ਉਮਰਾਵ ਆਦਿਕ) ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

^੫ਭ੍ਰਮਾਂਵਦੇ ਰਹੇ।

^੬(ਉਹ) ਦੁਰਾਚਾਰੀ (ਖੋਟੇ) ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਜੁਲਮੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਸੋਂ ਬੁਰਾ ਕਰੰਤੇ।
 ਬੀਚ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਕੁਮਤਿ ਧਰੰਤੇ ॥੧੫॥
 ਪੁਨ ਹਮ ਸੋਂ ਬਹੁ ਜੰਗ ਮਚਾਏ।
 ਜੋ ਸਿਰੁੰਦ ਕੋ ਬਡ ਉਮਰਾਏ।
 ਬਾਲਕ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਗਹੇ।
 ਬਿਨਾ ਦੋਸ਼ ਸੰਘਾਰਨ ਚਹੇ ॥੧੬॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਮਰਾਵ ਮੁਲਾਨੇ।
 ਜਿਨਹੁੰ ਕੁਕਰਮ ਜੁਲਮ ਕੋ ਠਾਨੇ।
 ਪਠਿ ਪਠਿ ਨਰ ਔਚਕ ਗਹਿ ਲੀਜੈ।
 ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਹਮ ਕੋ ਦੀਜੈ ॥੧੭॥
 ਤਿਨ ਕੋ ਸੂਰੀ ਦੇਹਿੰ ਕਿ ਫਾਸੀ।
 ਲੇਂ ਪਲਟਾ ਹਮ ਕਰਹਿੰ ਬਿਨਾਸੀ।
 ਤਿਨਹੁੰ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਯਹੁ ਜੈਸਾ।
 ਸੰਕਟ ਸਹੈਂ ਪਾਇੰ ਫਲ ਤੈਸਾ ॥੧੮॥
 ਨਹਿੰ ਪਰਲੋਕ ਨ ਧਰਮ ਬਿਚਾਰਜੋ।
 ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੁ ਸੰਤਨਿ ਗਹਿ ਮਾਰਜੋ^੧।
 ਸੋ ਪਲਟਾ ਹਮ ਲੈ ਹੈਂ ਪਾਇ।
 ਕਰੋਂ ਨਾਸ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਸਮੁਦਾਇ' ॥੧੯॥
     ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਹਿਰਜੋ ਹਿਯ ਹੋਲਾ।
     ਚਿੰਤਾ ਵਧੀ ਅਧਿਕ ਨਹਿੰ ਬੋਲਾ।
 ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਲੋਂ ਕੀਰ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ ॥੨੦॥
 'ਇਸ ਕੋ ਉੱਤਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਦੇਉਂ।
 ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰੀਨ ਸਾਥ ਗਿਨਿ ਲੇਉਂ।'
 ਇਮ ਕਹਿ ਢਿਗ ਤੇ ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ।
 ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਉਪਬਨ ਤਤਛਿਨ ॥੨੧॥
 ਪੀਛੇ ਸਕਲ ਹਕਾਰਿ ਸਲਾਹੀ।
 ਗੁਰ ਕੀ ਕਹੀ ਚਿੰਤ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਾਹੀ।
 'ਇਹ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਆਵੈ ਕੈਸੇ ?
 ਅਬਿ ਲੋਂ ਤੇਜ ਨ ਭਾ ਮਮ ਐਸੇ ॥੨੨॥
 ਗਹੋਂ ਏਕ ਸੂਬਾ ਜਿਸ ਕਾਲ।

^੧ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਪਰਹਿ ਰੌਰ ਸਲਤਨ ਚਲਚਾਲ।
 ਬਿਗਰ ਜਾਹਿੰਗੇ ਲਸਕਰ ਭਾਰੇ।
 ਬੇਇਤਬਾਰ ਬਨਹਿ ਨਰ ਸਾਰੇ ॥੨੩॥
 ਜਬਿ ਸੂਬੇ ਬਿਗਰੇ ਲਰਿ ਪਰੇ।
 ਸਭਿ ਦੇਸਨ ਰੌਰਾ ਬਿਸਤਰੇ।
 ਕਹਹੁ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਕਹੀਅਹਿ ਕੈਸੇ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਸਹਿ ਨ, ਰਹਿ ਰਸ ਐਸੇ' ॥੨੪॥
     ਜਬਿ ਅਸ ਚਿੰਤਾ ਸਹਤ ਬਖਾਨਾ।
     ਮਿਲਿ ਮੰਤ੍ਰੀਨ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਠਾਨਾ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਬਹਾਦਰ ਕੋ ਸਮੁਝਾਯੋ।
 'ਗੁਰ ਸੋ ਕਹਨਿ ਏਵ ਬਨ ਆਯੋ ॥੨੫॥
 -ਇਕ ਸੰਮਤਿ ਲਗਿ ਕੁਛ ਨਹਿ ਕਹੀਅਹਿ।
 ਨਿਸਚਲ ਹੁਕਮ ਨ ਮੇਰੋ ਲਹੀਅਹਿ।
 ਜਬਿ ਟਿਕ ਜਾਇ ਤੇਜ ਜਗ ਆਛੇ।
 ਪੁਰਵੋਂ ਸ਼ਾਲ ਆਪ ਕੋ ਬਾਛੇ- ' ॥੨੬॥
     ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਸਿਧਾਏ।
     ਗਿਨਤਿ ਗਾਥ ਦਿਨ ਦੋਇ ਬਿਤਾਏ।
 ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ।
 ਹਯ ਅਰੋਹੁ ਹੈ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਏ ॥੨੭॥
 ਸ਼ਾਹ ਨਿਮਜੋਂ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਏ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਏ।
 'ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸਲਤਨ ਪਾਈ।
 ਅਸ ਨ ਹੋਇ ਅਬਿ ਬਿਗਰ ਸੁ ਜਾਈ ॥੨੮॥
 ਇਸ ਡਰ ਤੇ ਇਕ ਬਰਖ ਬਿਤਾਵਉ।
 ਕਾਜੀ ਮੁੱਲਾਂ ਨਹਿ ਗਹਿਵਾਵਉ।
 ਸੂਬੇ ਬਿਗਰ ਪਰਹਿੰਗੇ ਸਾਰੇ।
 ਬੇਇਤਬਾਰੀ ਮੋਹਿ ਬਿਚਾਰੇ ॥੨੯॥
 ਸੰਮਤ ਬੀਤੇ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਾਲ।
 ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਹੋਂ ਦਰਹਾਲ^੧।
 ਬਨੋਂ ਨ ਬੇਮੁਖ ਸੰਗ ਤਿਹਾਰੇਂ।
 ਮੈਂ ਜਾਨੋਂ ਨੀਕੇ ਉਪਕਾਰੇ' ॥੩੦॥

 ਛੋਟੀ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਯੋ।
 ‘ਅਬਿ ਤੁਹਿ ਪਾਜ ਕਹਨਿ^੧ ਮਨ ਭਾਯੋ।
 ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਹਮ ਲਿਖਤ ਕਰਾਈ।
 ਸਲਤਨ ਪਾਇ ਸੁ ਨਟ ਕਰਿ ਜਾਈ^੨ ॥੩੧॥
 ਤਉ ਫਰੇਬ ਲਿਖੇ ਪਰ ਕੀਨਿ।
 ਤੈਂ ਇਕ ਸ੍ਰਾਲ ਨ ਹਮਰੋ ਦੀਨਿ।
 ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਹਮ ਸਲਤਨ ਨਾਸੀ।
 ਦੀਨਿ ਹੋਇ ਲੀਨਸਿ ਨਿਜ ਪਾਸੀ ॥੩੨॥
 ਤਉ ਨ ਹਮ ਸੋਂ ਉਤਰਯੋ ਪੂਰਾ।
 ਦਿਯੋ ਨ, ਦੈਬੇ ਕਹਯੋ ਜ਼ਰੂਰਾ^੩।
 ਇਹ ਤਉ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਬਡਿਆਈ।
 ਚਹਤਿ ਕਾਰ ਤੁਝ ਸੋਂ ਬਨਿਵਾਈ^੪* ॥੩੩॥
 ਸੋ ਤੁਵ ਭਾਗ ਬਿਖੈ ਇਹ ਨਹੀਂ।
 ਸਮੁਝਿ ਦੇਖਿ ਅਪਨੇ ਚਿਤ ਸਹੀ।
 ਅਬਿ ਇਕ ਐਸੋ ਸਿੱਖ ਬਨਾਵੋਂ।
 ਜਗ ਮਹਿੰ ਦੇ ਕਰਿ ਤੇਜ ਬਧਾਵੋਂ ॥੩੪॥
 ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਦੋਖੀ ਕੂਰ ਕੁਚਾਲੇ।
 ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚੈ ਬਹੁ ਬਲ ਨਾਲੇ।
 ਜੋ ਸੂਬੇ ਮੁੱਲਾਂ ਬਹੁਤੇਰੇ।
 ਕਰਹਿ ਸੰਘਾਰਨ ਸਭਿ ਇਕ ਬੇਰੇ ॥੩੫॥
 ਸਭਿ ਸਲਤਨ ਕੋ ਗਰਦ ਮਿਲਾਵੈ।
 ਨਹਿੰ ਲਸਕਰ ਠਹਿਰਨ ਕੋ ਪਾਵੈ।
 ਜਿਨ ਜਿਨ ਹਮ ਸੋਂ ਜੁਲਮ ਕਮਾਯੋ।
 ਹਿੰਦੁਨਿ ਸੋਂ ਬਹੁ ਬੈਰ ਬਢਾਯੋ ॥੩੬॥
 ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇਸ਼ ਗਨ ਜੇਤੇ।
 ਉਠਹਿੰ ਉਪਦ੍ਰਵ ਨਾਸ਼ਹਿ ਤੇਤੇ।

^੧ਝੂਠ ਕਹਿਣਾ।

^੨ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਾਕੇ ਤੂੰ ਫਿਰ ਜਾਵੇਂਗਾ।

^੩ਜੋ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿਆ ਸੀ।

^੪ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕਾਰ ਬਣਵਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ।

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਜਸ ਫੈਲੇ ਕਿ ਤੂੰ ਐਸਾ ਇਨਸਾਫ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਅੰਨਯਾਯ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦਾ। ਜੋ ਸੂਬੇ ਤੇ ਹੋਰ ਉਮਰਾਵ ਅੰਨਯਾਯ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਐਸਾ ਸਮ ਤੋਲਨੇ ਵਾਲਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈਂ ਕਿ ਸਭ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਤਪਾ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਜੁਲਮੀ ਨ ਕਰ ਸਕੇ।

ਆਦਿ ਸਿਰੁੰਦ ਬਸਹਿ ਸਮੁਦਾਯਾ।
 ਕਰਹਿ ਉਜਾਰ ਲੁਟਹਿ ਨਰ ਘਾਯਾ^੧ ॥੩੭॥
 ਲਾਖਹੁ ਉਪਰ ਅਪਦਾ ਪਰੈ।
 ਨਹਿ ਸਮਰਥ ਜੋ ਤਿਸ ਪਰਹਰੈ।
 ਉਜਰੈ ਦੇਸ ਨ ਰਾਖਾ ਕੋਇ।
 ਅਬਿ ਐਸੀ ਗਤਿ ਨਿਸਚੈ ਹੋਇ ॥੩੮॥
 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਨ ਸੰਘਾਰੇ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਗਹਿ ਸੋ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪਲਟਾ ਸਭਿ ਲੈ ਹੈ।
 ਨਿਜ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਹੁ ਨਹਿ ਸਫਲੈ ਹੈ^੨ ॥੩੯॥
 ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਸ ਕੁਛ ਕਰੇ।
 ਉਠੇ ਆਇ ਨਿਜ ਹਯ ਪਰ ਚਰੇ।
 ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ।
 ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਤਹਿ ਔਰ ਬਿਤਾਏ ॥੪੦॥
 ਸ਼ਾਹੁ ਸਚਿੰਤ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਰਹਯੋ।
 ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਹਯੋ।
 ‘ਜਾਨੀਅਸ ਕਹਾ^੩’ ਮੌਨ ਮੁਖ ਧਾਰੀ।
 ਨਿਜ ਸਚਿਵਨ ਕੇ ਸਾਥ ਉਚਾਰੀ ॥੪੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਐਨੇ ‘ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗ ਬੋਲਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਗੁਰ ਪੱਖਯਾਨ ਬ੍ਰਿਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਨਤਿ ਨਾਮ ਏਕ
 ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੧॥

[ਪਹਿਲਾ ਐਨ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ]

^੧ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ।

^੨ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਨੇੜੀਂ ਦੇਖੇਂਗਾ (ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਤੂੰ) ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਏਂਗਾ।

^੩ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕੀ ਹੋਸੀ। (ਅ) ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਕਿ ਕੀਹ ਕਰਾਂ) (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਚੁੱਪ ਧਾਰ ਲਈ।